JO NESBØ

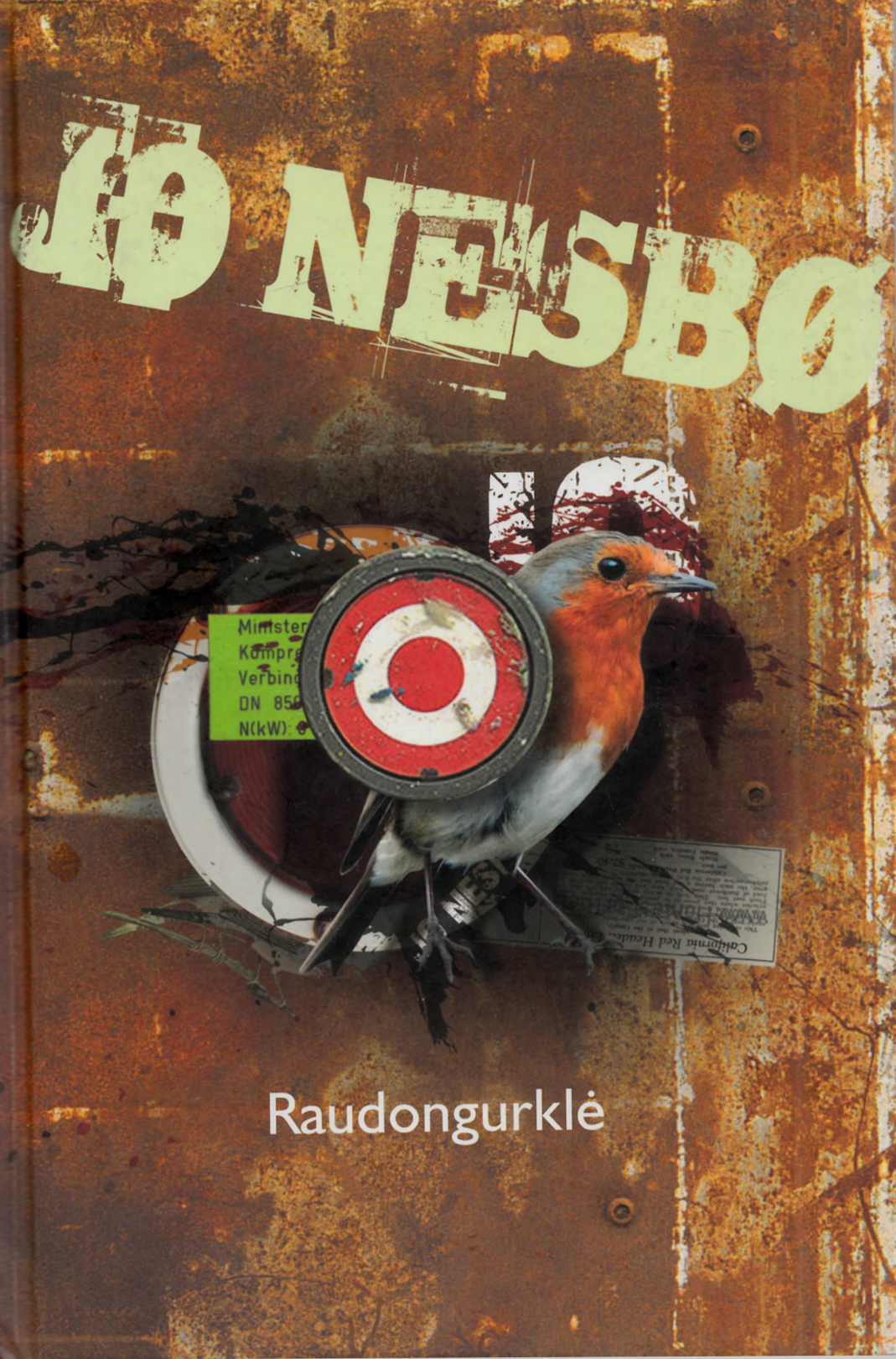

Raudongurklė

Jo Nesbø

RAUDONGURKLĖ / ROMANAS

IŠ NORVEGŲ KALBOS VERTĖ AGNĖ PETRAUSKAITĖ

LIETUVOS RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS LEIDYKLA
VILNIUS

KNYGOS LEIDIMĄ RĖMĖ *NORLA*
THIS TRANSLATION HAS BEEN PUBLISHED
WITH THE FINANCIAL SUPPORT OF *NORLA*

UDK 839-6.3
Ne-154
Versta iš:
JO NESBØ, *RØDSTRUPE*,
H. Aschehoug and Co. (W. Nygaard), Oslo, 2001
Published by agreement with Salomonsson Agency
© Jo Nesbø, 2000
© Vertimas, Agnė Petrauskaitė, 2009
© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009
ISBN 978-9986-39-593-5

„Ir pamažu jis įgavo drąsos, atskrido ir snapu ištraukė Nukryžiuotojo kaktoje įsmigusį spyglį.

Ir tada Nukryžiuotojo kraujo lašas užtiško paukščiui ant krūtinės. Sparčiai sklisdamas jis nurausvino dailias pakaklės plunksneles.

Ir pravėręs lūpas Nukryžiuotasis sukuždėjo paukščiui:

– Savo gailiaširdiškumu užsitarnavai tai, ko tavo padermė siekė nuo pasaulio sukūrimo pradžios.“

SELMA LAGERLIOF, „KRISTAUS LEGENDOS“.

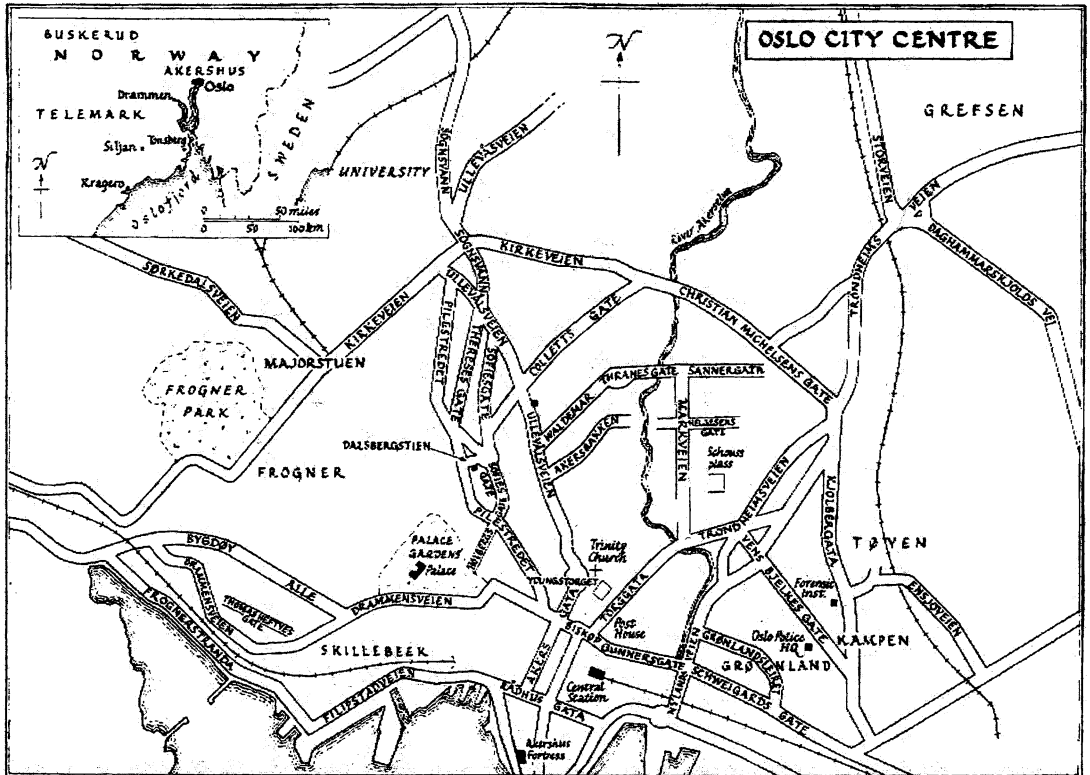
OSLO CITY CENTRE
BUSKERUD
NORWAY
AKERSHUS
Oslo
Drammen
TELEMARK
Siljan
Tønsberg
Kragerø
Oslofjord
SWEDEN
50 miles
0 50 100 km
UNIVERSITY
SØGNSVANN
ULLEVÅLSVEIEN
KIRKEVEIEN
SØRKEDALSVEIEN
MAJORSTUEN
FROGNER PARK
FROGNER
DALSBERGSTIEN
PILESTREDET
THERESES GATE
SØYSGATE
COLLETTS GATE
CHRISTIAN MICHELSENS GATE
THRANES GATE
SANNERGATA
WALDEMAR
AKERSBAKKEN
MARKVEIEN
NELJESENS GATE
Schoussplass
River Akerselva
GREFSEN
STORVEIEN
TRONDHEIMS VEIEN
DAGHAMMARSKJOLDS VEI
TRONDHEIMSVEIEN
KJØLBERGATA
TØYEN
VENS BJELKES GATE
Forensic Inst.
ENSJOVEIEN
KAMPEN
Oslo Police HQ
GRØNLAND
GRØNLANDSLEIRET
SCHWEIGARDS GATE
NYLANDSVEIEN
GUNNERSGATE
BISKOP
Post House
TORGGATA
Trinity Church
YLUNGSTORGET
PALACE GARDENS
Palace
BYGDØY ALLE
DRAMMENSVEIEN
DRAMMENSVEIEN
THOMAS HEFTYES GATE
FROGNERSTRANDA
SKILLEBEEK
FILIPSTADVEIEN
AKERS GATA
RÅDHUS GATA
Central Station
Akershus Fortress

I dalis

DULKĖ BUVAI

1 SKYRIUS

Alnabru kelio rinkliavų užkarda, 1999 m. lapkričio 1 d.

Pilkas paukštis įsklendė ir vėl išsklendė iš Hario regėjimo lauko. Jis pirštais barbeno į vairą. Lėtas laikas. Kažkas vakar per televiziją kalbėjo apie lėtą laiką. Šis laikas buvo lėtas. Tarsi belaukiant Kalėdų senio Kūčių vakarą. Arba laikas elektros kėdėje prieš paleidžiant srovę.

Jis barbeno smarkiau.

Jų automobilis stovėjo atviroje aikštelėje kitapus užkardos rinkliavų būdelių. Elena viena padala pagarsino automobilio radiją. Pakiliai ir iškilmingai kalbėjo reporteris:

– Lėktuvas nusileido prieš penkiasdešimt minučių, ir lygiai šeštą valandą trisdešimt aštuonios minutės prezidento kojos palietė Norvegijos žemę. Jį pasveikino Jevnakerio savivaldybės meras. Čia, Osle, graži rudens diena – puiki norvegiška terpė viršūnių susitikimui. Kviečiu dar kartą pasiklausyti, ką prieš pusvalandį pasakė prezidentas, kalbėdamasis su spaudos atstovais.

Jau trečias kartojimas. Haris vėl prisiminė šūkaujančius, prie apsauginių tvorelių besistumdančius žurnalistus. Kitapus užtvarų vyrai pilkais kostiumais atmestinai stengėsi neišsiduoti esantys Slaptosios tarnybos agentai, tai pakeldavo, tai nuleisdavo pečius, stebėdami žmones, dvyliktą kartą tikrino, ar imtuvas tinkamai įsitvirtinęs ausyje, skenavo žmonių minią, porą sekundžių įbedė žvilgsnį į fotografą, laikantį kiek per ilgą teleobjektyvą, skenavo toliau, tryliktą kartą tikrino, ar

imtuvas tikrai deramai įspraustas į ausį. Kažkas angliškai ištarė sveikinimo žodžius, visi nuščiuvo, tada sudžeržgė mikrofonas.

– *First let me say I'm delighted to be here...* – prezidentas ketvirtąjį kartą prabilo kimia amerikiečių tartimi.

– Skaičiau, kad kažkoks žinomas JAV psichologas teigia, esą prezidentas serga MPD, – tarė Elena.

– MPD?

– Daugybinio tipo asmenybės sutrikimu. Kaip Daktaras Džekilas ir ponas Haidas. Psichologas tvirtino, kad tikroji prezidento asmenybė nė neįtarė, kad ta kita, sekso rajūnė, turėjo intymių santykių su tomis moterimis. Ir dėl to net Aukščiausiasis teismas negalėjo jo nubausti už melagingus parodymus ir priesaikos sulaužymą.

– Nieko sau, – nusistebėjo Haris, žvilgtelėdamas į aukštai viršum jų kybantį malūnsparnį.

Per radiją balsas norvegišku akcentu paklausė:

– Pone prezidente, šis vizitas – pirmasis jūsų, einančio Amerikos prezidento pareigas, apsilankymas Norvegijoje. Kaip jaučiatės?

Tyla.

– Labai malonu čia sugrįžti. O tai, kad Izraelio valstybės ir Palestinos liaudies vadovai turi progą čia susitikti, mano galva, yra dar svarbesnis įvykis. Galimybė...

– Ar jūs, pone prezidente, prisimenate savo pastarąjį apsilankymą Norvegijoje?

– Taip, žinoma. Tikiuosi, kad šios dienos pokalbiai mums padės...

– Pone prezidente, kokią reikšmę kuriant taiką pasaulyje turi Oslas ir Norvegija?

– Norvegija suvaidino svarbų vaidmenį.

Balsas be norvegiško akcento:

– Kokių konkrečių rezultatų, prezidento nuomone, galima pasiekti?

Įrašas buvo nutrauktas, jį pakeitė balsas iš studijos:

– Na, štai ir išgirdome! Prezidentas įsitikinęs, kad Norvegija turėjo lemiamos įtakos... ė, taikos misijai Vidurio Rytuose. Kaip tik šiuo metu prezidentas važiuoja į...

Haris atsiduso ir išjungė radiją.

– Pasakyk man, Elena, kas vyksta mūsų šalyje?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Dvidešimt septintas postas pravažiuotas, – ant prietaisų skydelio subrazdėjo radijo ryšio stotelė.

Jis žvilgtelėjo į ją.

– Ar visi savo vietose? – paklausė. Ji linktelėjo.

– Jau visai netrukus, – pasakė jis. Ji tik pavartė akis. Po to, kai kortežas pajudėjo iš Gardermūeno, jis tai ištarė jau penktąjį kartą. Iš ten, kur stovėjo automobilis, jie matė tuščią greitkelį, besidriekiantį nuo kelio rinkliavų užkardos Trosterudo ir Furuseto link. Mėlynas žiburėlis lėtai sukosi ant automobilio stogo. Haris atidarė automobilio langą ir iškišo ranką, kad ištrauktų po valytuvu įstrigusį suvytusį, pageltusį medžio lapą.

– Raudongurklė, – pirštu parodė Elena. – Retas paukštis tokį vėlyvą rudenį.

– Kur?

– Štai. Ant anos būdelės stogo.

Haris pasilenkęs pasižiūrėjo pro priekinį stiklą.

– Mat kaip. Sakai, čia raudongurklė?

– Aha. Bet spėju, kad neatskirtum jos nuo baltabruvio strazdo, ar ne?

– Visiškai teisingai. – Haris delnu prisidengė akis. Gal jam trumparegystė?

– Keistas paukštis ta raudongurklė, – samprotavo Elena, užsukdama termoso kamštį.

– Neabejoju, – tarė Haris.

– Devyniasdešimt procentų šių paukščių išskrenda žiemoti į pietus, o štai keletas jų rizikuoja ir, taip sakant, pasilieka.

– *Taip sakant*, pasilieka?

Vėl subrazdėjo racija:

– Šešiasdešimt antras postas – centrui. Neatpažintas automobilis stovi kelkraštyje per du šimtus metrų nuo posūkio į Lerenskūgą.

Žemas balsas iš centro atsiliepė Bergeno dialektu:

– Minutėlę, šešiasdešimt antras. Tikriname.

Tyla.

– Ar apžiūrėjote tualetus? – galva mosteldamas „Esso“ degalinės kryptimi, paklausė Haris.

– Taip. Iš degalinės išprašėme visus lankytojus ir darbuotojus, išskyrus vedėją. Jį užrakinome kabinete.

– O rinkliavų būdeles?

– Patikrinome. Atsipalaiduok, Hari, visi saugumo kontrolės punktai pažymėti. Taigi tie paukščiai, kurie pasilieka, tikisi šiltos žiemos, supranti? Viskas gali baigtis gerai, bet jeigu jie apsirinka, nugaišta. Turbūt paklaustum – kodėl verčiau neišskridus į pietus? Gal jie tiesiog tingūs, tie pasilikę paukščiai?

Pažvelgęs į veidrodėlį Haris abipus geležinkelio tilto pamatė apsauginius. Juodai apsirengę, su šalmais, visi po kaklu pasikabinę savo MP5 pistoletą kulkosvaidį. Net iš tolo jų kūno judesiuose jis matė įtampą.

– Matai, jeigu žiema bus šilta, jie galės užsiimti geriausias perėjimo vietas *prieš* grįžtant kitiems, – aiškino Elena, stengdamasi įgrūsti termosą į perpildytą daiktinę. – Pamatuota rizika, supranti? Arba vartysies kaip inkstas taukuose, arba giliai įklimpsi į mėšlą. Rizikuoji arba ne. Jei rizikuosi, gali atsitikti, kad vieną naktį sušalęs į ledą krisi nuo savo šakos ir neatitirpsi iki pavasario. Suabejosi – gali būti, kad grįžęs negausi pasičiurkšinti. Tokios, taip sakant, amžinos dilemos.

– Juk užsivilkai šarvinę liemenę, ar ne? – pasukęs sprandą Haris pasižiūrėjo į Eleną.

Elena neatsakė, tik lėtai purtydama galvą įsistebeilijo į tolį greitkelyje.

– Užsivilkai ar ne?

Užuot atsakiusi ji krumpliais padaužė į krūtinę.

– Lengvo audinio?

Ji linktelėjo.

– Velniai rautų, Elena! Liepiau vilktis šarvinę, o ne tą Peliuko Mikio liemenę.

– O ar žinai, kokias naudoja Slaptosios tarnybos žmonės?

– Leisk atspėti. Lengvo audinio.

– Teisingai.

– O ar tu žinai, į ką man nusispjaut?

– Leisk atspėti. Į Slaptąją tarnybą.

– Teisingai.

Ji nusijuokė. Haris irgi šyptelėjo. Subrazdėjo racija:

– Centras šešiasdešimt antrajam postui. Slaptoji tarnyba informuoja, kad prie posūkio į Lerenskūgą stovi jų automobilis.

– Šešiasdešimt antras postas. Supratau.

– Matai, – suirzęs Haris ranką trenkė per vairą. – Jokios komunikacijos, žmonės iš ST varo savo, ir tiek. Ką tas automobilis ten veikia be mūsų žinios? A?

– Prižiūri, kaip atliekame savo darbą, – atsakė Elena.

– Taip, kaip *jie* mums nurodė jį atlikti.

– Šiaip ar taip, esi įgalintas *truputėlį* spręsti pats, tad liaukis dejavęs, – papriekaištavo ji. – Ir nebarbenk į vairą.

Hario pirštai paklusniai stryktelėjo jam ant skraito. Ji nusišypsojo. Pratisai švokšdamas jis atsikvėpė:

– Jo, jo, jo.

Pirštais sugraibė tarnybinio revolverio rankeną, šešių šūvių 38 kalibro „Smith & Wesson“. Dirže turėjo dar dvi greito užtaisymo dėtuves su šešiais šoviniais kiekvienoje. Paplekšnojo revolverį puikiai

žinodamas, kad šiuo metu jo leidimas ginklui, atvirai sakant, negalioja. Gal jis tikrai trumparegis, nes po keturiasdešimties valandų kursų aną žiemą neišlaikė šaudymo egzamino. Nieko čia nuostabaus, bet Hariui taip nutiko pirmą kartą ir visiškai nepatiko. Tiesa, reikėjo užsirašyti į pakartotinį egzaminą, daugeliui prireikia jį perlaikyti ir keturis, penkis kartus, tačiau Haris kažkodėl atidėliojo.

Vėl traškesys:

– Dvidešimt aštuntas postas pravažiuotas.

– Tai priešpaskutinis Rūmerykės policijos apygardos postas, – tarė Haris. – Kitas postas – Karihaugenas, paskui jie bus mūsų.

– Kodėl jie negalėtų elgtis taip, kaip mes anksčiau? Užuot naudoję šituos kvailus numerius paprasčiausiai praneštų, kurioje vietoje yra kortežas, – Elenos balse pasigirdo skundo gaidelė.

– Spėk.

Abu sutartinai ištarė:

– Slaptoji tarnyba! – Ir ėmė juoktis.

– Dvidešimt devintas postas pravažiuotas.

Jis dirstelėjo į laikrodį.

– Gerai, sulauksim jų po trijų minučių. Perjungiu ryšio stotelę į Oslo policijos apygardos dažnį. Patikrink visus paskutinį kartą.

Kaukiant ir cypiant racijai, Elena užsimerkusi įdėmiai klausėsi vienas po kito duodamų patvirtinimų. Pakabino mikrofoną.

– Visi pasirengę savo vietose.

– Ačiū. Užsimauk šalmą.

– Ką? Eik tu žinai kur, Hari.

– Girdėjai, ką pasakiau.

– Pats maukis šalmą!

– Maniškis per mažas.

Naujas balsas:

– Pirmas postas pravažiuotas.

– Eik š..., kartais tu tiesiog toks... neprofesionalus. – Elena užsi-

maukšlino šalmą, užsegė smakro dirželį ir nusivaipė galinio vaizdo veidrodėliui.

– Aš tave irgi myliu, – pritarė Haris, pro žiūronus įdėmiai stebėdamas kelią priešais. – Matau juos.

Viršutiniame įkalnės į Karihaugeną taške žybtelėjo metalo atspindys. Kol kas Haris matė tik pirmąjį kolonos automobilį, tačiau žinojo jų eilės tvarką: šeši motociklai su specialios parengties policininkais iš norvegų eskorto skyriaus, du norvegų eskorto automobiliai, vienas Slaptosios tarnybos automobilis, tada du vienodi „Cadillac Fleetwoods" – specialieji Slaptosios tarnybos automobiliai, abu atskraidinti iš JAV, ir viename iš jų sėdi prezidentas. Kuriame – paslaptis. O gal abiejuose, pamanė sau Haris. Vienas Džekilui, o kitas Haidui. Toliau judėjo didesni automobiliai: Greitosios medicinos pagalbos, ryšių automobilis ir dar keletas Slaptosios tarnybos mašinų.

– Atrodo, ramu, – tarė Haris. Jo žiūronas pamažu slydo iš dešinės į kairę. Nors lapkričio rytas buvo vėsus, oro srautas virš asfalto mirguliavo.

Elena jau įžiūrėjo pirmojo automobilio kontūrus. Už pusės minutės jie kirs užkardą, ir pusė darbo bus atlikta. O po dviejų dienų, kai tie patys automobiliai bus pravažiavę užkardą priešinga kryptimi, jiedu su Hariu galės grįžti prie savo įprasto policininko darbo. Ji kur kas mieliau leistų laiką mirusių asmenų draugijoje Nužudymų skyriuje, nei keltųsi trečią valandą nakties tam, kad šaltame volvo sėdėtų su nervingu Hariu, kurį akivaizdžiai slėgė užkrauta atsakomybės našta.

Jei ne tolygus Hario kvėpavimas, automobilyje būtų visiškai tylu. Ji patikrino, ar šviečia abiejų radijo stotelių indikatoriai. Automobilių kolona buvo beveik papėdėje. Nusprendė po darbo nueiti į „Troškulį" ir pasigerti. Ten lankėsi toks tipas, su kuriuo ji persimetė žvilgsniais: juodomis garbanomis, rudomis, kiek bauginančiomis akimis. Liesas. Atrodė mažumėlę bohemiškas, toks intelektualus. Galbūt...

– Kas čia, po ga...

Haris sugriebė mikrofoną.

– Matau žmogų trečioje rinkliavų būdelėje iš kairės. Ar kas gali nustatyti jo tapatybę?

Radijo ryšys atsakė spragsinčia tyla, ir Elenos žvilgsnis nuskriejo link rinkliavų langelių virtinės. Štai! Už rudo aptarnavimo kabinos stiklo ji pamatė vyro nugarą – vos už keturiasdešimt penkiasdešimt metrų. Tiesiai sklindančioje šviesoje aiškiai matėsi žmogystos profilis. Ir trumpas vamzdis su taikikliu, išsikišęs virš peties.

– Ginklas! – sušuko ji. – Jis turi pistoletą kulkosvaidį!

– Velnias! – Haris koja išspyrė automobilio dureles ir, abejomis rankomis įsikibęs į viršutinį rėmą, iššoko lauk. Elena žiūrėjo į automobilių koloną. Kokie keli šimtai metrų. Haris kyštelėjo galvą į automobilį.

– Jis ne mūsiškis, bet gali būti iš Slaptosios tarnybos, – pasakė. – Kviesk centrą. – Rankoje jau gniaužė revolverį.

– Hari...

– Vykdyk! Ir spausk signalą, jei centras atsakys, kad ten jų žmogus.

Haris leidosi bėgti link rinkliavų būdelės ir tos kostiumuotos nugaros. Panašu į „Uzi“ vamzdį. Grynas ryto oras svilino plaučius.

– Policija! – šaukė Haris. – *Police*!

Jokios reakcijos, storas kabinų stiklas buvo pritaikytas slopinti eismo keliamą triukšmą. Vyras dabar stovėjo galvą pasukęs į koloną, ir Haris įžiūrėjo tamsius „Ray Ban“ akinius nuo saulės. Slaptoji tarnyba. Arba kažkas, norintis apsimesti Slaptosios tarnybos agentu.

Dar dvidešimt metrų.

Kaip jis pateko į užrakintą kabiną, jei nėra vienas iš jų? Po paraliais! Haris jau girdėjo motociklus. Nespės nusigauti iki kabinos.

Nuspaudė saugiklį ir taikėsi melsdamas, kad automobilio signalas perskrostų tylą šį neįprastą rytą ant užtverto greitkelio, kur atsidurti jis nieku gyvu nenorėtų. Nurodymai buvo aiškūs, bet jis neįs-

tengė atsiginti minčių: *„Plona liemenė. Jokios komunikacijos. Šauk, ne tavo kaltė. Ar jis turi šeimą?“*

Kortežas išnėrė tiesiai už kabinos, jis važiavo greitai. Po dviejų sekundžių kadilakai atsidurs vienoje eilėje su rinkliavų būdelėmis. Kairiuoju akies krašteliu jis pastebėjo judesį, nuo stogo purptelėjo mažas paukštelis.

„Rizikuoti ar ne... tokios tos amžinos dilemos.“

Pagalvojęs apie žemą liemenės apykaklę, per pusę colio nuleido revolverį. Motociklai kurtinamai riaumojo.

2 SKYRIUS

Oslas, antradienis, 1999 m. spalio 5 d.

– Tai ir yra didžioji išdavystė, – ištarė švariai nusiskutęs vyras ir nuleido akis į rankraštį. Galva, antakiai, raumeningos rankos, netgi didžiulės plaštakos, įsitvėrusios į tribūną – viskas šviežiai nušveista ir glotnu. Jis palinko arčiau mikrofono.

– Po 1945 metų nacionalsocializmo priešai viską perėmė į savo rankas, sukūrė ir įgyvendino savus demokratinius ir ekonominius principus. Todėl pasaulyje nebuvo dienos, kad saulė nusileistų be karo veiksmų. Netgi čia, Europoje, patyrėme karus ir tautų naikinimą. Trečiojo pasaulio šalyse milijardai badauja ir miršta, o Europai gresia masinė imigracija su ją lydinčia suirute, nepritekliais ir kova už būvį.

Jis nutilo ir apsidairė. Patalpoje tvyrojo mirtina tyla, nedrąsiai plojo tik vienas klausytojas, įsitaisęs ant suolo jam už nugaros. Kai jis taip paskatintas tęsė kalbą, po mikrofonu įsižiebė nieko gero nežadanti raudona lemputė, rodanti, kad garso įrašytuvą pasiekia iškreipti signalai.

– Ir mus tik žingsnelis skiria nuo nerūpestingo klestėjimo iki tos dienos, kai teks pasikliauti tik pačiais savimi ir savo bendrija. Karas, ekonominė arba ekologinė katastrofa – ir visa įstatymų bei teisės normų sistema, mus pernelyg greitai paverčianti pasyviais socialinių išmokų gavėjais, iš karto subyrės. Paskutinė didžioji išdavystė įvyko 1940 metų balandžio 9 dieną, kai vadinamieji mūsų tautos vadai, gelbėdami savo kailį, spruko nuo priešų. Ir susišlavė aukso atsargas, kad turėtų iš ko prabangiai gyventi Londone. Dabar priešas ir vėl

čia. O tie, kurie privalo ginti tautos interesus, mus dar kartą išduoda. Jie leidžia priešams mūsų žemėje statyti mečetes, plėšti mūsų senelius ir giminiuotis su mūsų moterimis. Apsaugoti savo rasę ir sunaikinti išdavikus – tai viso labo norvegų pareiga.

Jis atsivertė kitą puslapį, tačiau krenkštelėjimas nuo pakylos privertė jį nutilti ir pakelti akis.

– Ačiū, manau, išgirdome pakankamai, – tarė teisėjas, dirstelėdamas per akinių viršų. – Ar kaltintojai turi klausimų kaltinamajam?

Saulės spinduliai, nuožulniai krintantys į Oslo teismo rūmų septynioliktąją salę, beplaukiui suteikė įsivaizduojamą aureolę. Jis vilkėjo baltus marškinius ir ryšėjo siaurą kaklaraištį, veikiausiai pasitaręs su savo gynėju, Juhanu Kronu, kuris sėdėjo atsilošęs ir kraipė rašiklį, įspraudęs tarp didžiojo piršto ir smiliaus. Ši situacija Kronui kone visa kuo nepatiko. Jam netiko kryptis, kurią įgavo kaltintojo užduodami klausimai, jo kliento Sverės Ulseno atviras programinis pareiškimas ir tas faktas, kad Ulsenui šovė į galvą atsiraitoti marškinių rankoves, kad ir teisėjas, ir teismo tarėjai turėtų progą apžiūrėti voratinklių tatuiruotes ant abiejų alkūnių ir svastikų eilę ant kairiojo dilbio. Ant dešiniojo ištatuiruota senovės skandinavų simbolių grandinė ir žodis „Valkirija" – juodomis gotikinėmis raidėmis. „Valkirija" – taip vadinosi viena Nūrstrando jaunųjų nacių grupuotė.

Bet labiausiai Juhaną Kroną erzino, kad kažkas apskritai vyko kreivai, kliudė pačiai bylos eigai, tik negalėjo perprasti – kas.

Kaltintojas, smulkus vyriškis, Hermanas Grotas, mažuoju pirštu, papuoštu žiedu su advokatų gildijos simboliu, palenkė mikrofoną arčiau savęs.

– Tik pora baigiamųjų klausimų, pone teisėjau... – Balsas buvo švelnus ir prislopintas. Lemputė po mikrofonu švytėjo žalia šviesa.

– Kai sausio trečią dieną devintą valandą įėjote į „Denio kebabinę" Karalienės gatvėje, ar jūs, taip sakant, aiškiai supratote ketinąs atlikti pareigą, apie kurią kalbėjote, ir ginti mūsų rasę?

Juhanas Kronas čiupo mikrofoną:

– Mano klientas jau atsakė, kad jis ir savininkas vietnamietis susikivirčijo. – Raudona šviesa. – Jį išprovokavo, – pareiškė Kronas. – Nėra jokio pagrindo net užsiminti apie tyčinį veiksmą.

Grotas užsimerkė:

– Jeigu jūsų gynėjas teisus, Ulsenai, tai jūs tik atsitiktinai nešėtės beisbolo lazdą?

– Savigynai, – įsiterpė Kronas, beviltiškai skėstelėjęs rankomis. – Pone teisėjau, į šiuos klausimus mano klientas jau atsakė.

Žvelgdamas į gynybos advokatą teisėjas trynėsi smakrą. Visi žinojo, kad Juhanas Kronas jaunesnysis – kylanti gynybos žvaigždė, tai žinojo netgi pats Juhanas Kronas, ir veikiausiai todėl mažumėlę suirzusiam teisėjui teko nusileisti:

– Sutinku su gynėju. Jei kaltintojai neturi ką pridurti, prašyčiau imtis kito klausimo.

Grotas pravėrė akių vokus taip, kad virš vyzdžių ir po jais subolavo siauri balti plyšeliai. Linktelėjo. Tada vangiai iškėlė laikraštį.

– Čia turiu sausio dvidešimt penktosios „Dagbladet“. Aštuntame puslapyje esančiame interviu vienas iš kaltinamojo bendraminčių sako...

– Protestuoju... – prasižiojo Kronas.

Grotas atsiduso.

– Leiskite pasitaisyti – vyriškos giminės asmuo, išreiškiantis rasistinį požiūrį.

Teisėjas linktelėjo, mesdamas įspėjantį žvilgsnį į Kroną. Grotas tęsė:

– Šis vyriškis, komentuodamas užpuolimą „Denio kebabinėje“, teigia, kad mums reikėtų daugiau tokių rasistų kaip Sverė Ulsenas, tada susigrąžintume Norvegiją. Interviu žodis „rasistas“ vartojamas kaip pagarbos ženklas. Ar kaltinamasis save laiko rasistu?

– Taip, aš rasistas, – nespėjus įsiterpti Kronui atsakė Ulsenas. – Ta prasme, kaip aš suprantu šį žodį.

– O kaip suprantate? – Grotas nusišypsojo.

Kronas po stalu sugniaužė kumščius ir pažvelgė į pakylą, į tuodu tarėjus, sėdinčius abipus teisėjo. Šios trijulės sprendimas lems jo kliento ateitį visus kitus metus ir jo paties padėtį „Tostrupo rūsyje“ būsimais mėnesiais. Du eiliniai tautos patikėtiniai, atstovaujantys visuotinę teisingumo sampratą. „Teisėjai mėgėjai“ – taip juos anksčiau vadino, bet turbūt sumojo, kad frazė pernelyg panaši į „teisėjai mezgėjai“. Tarėjas teisėjo dešinėje buvo jaunas vyras, apsirengęs pigiu, praktišku darbo kostiumu, jis tik kartkartėmis pakeldavo akis. Jauna putli moteris kairėje, atrodė, tik dėjosi atidžiai klausanti, o labiausiai stengėsi laikyti ištemptą kaklą, kad iš salės nesimatytų pilnėjantis pagurklis. Vidutiniai norvegai. Ką jie išmano apie tokius kaip Sverė Ulsenas? Ką apskritai gali žinoti?

Aštuoni liudininkai matė Sverę Ulseną įeinantį į gatvės užeigą su beisbolo lazda po pažastimi, o po trumpo barnio su savininku Ho Dai ta pačia lazda vožiantį į galvą tam keturiasdešimtmečiui vietnamiečiui, kuris 1978 metais pabėgėlių laivu atvyko į Norvegiją. Taip stipriai, kad Ho Dai daugiau niekada nebevaikščios. Ulsenui pradėjus kalbėti, Juhanas Kronas jaunesnysis mintyse jau formulavo apeliacinį skundą apygardos teismui.

– *Ras-izmas*, – perskaitė Ulsenas, popieriuose suradęs tai, ką norėjo pasakyti, – tai nuolatinė kova su paveldimomis ligomis, degeneracija ir naikinimu, kartu – ir viltinga svajonė apie sveikesnę visuomenę ir geresnę jos gyvenimo kokybę. Rasių maišymas yra savotiškas abipusis tautos naikinimas. Pasaulyje, kuriame ketinama steigti genų bankus, kad būtų išsaugotas menkiausias vabzdys, laikoma normaliu dalyku maišyti ir naikinti žmonių rases, kurioms susiformuoti prireikė tūkstantmečių. Viename autoritetingo žurnalo „American Psychologist“ straipsnyje 1972 metais penkiasdešimt Amerikos ir Europos mokslininkų perspėjo apie grėsmę, kylančią nuslepiant paveldimumo teorijos faktus.

Ulsenas stabtelėjo, greitai apžvelgė septynioliktąją salę ir iškėlė dešinį smilių. Jis buvo atsigręžęs į kaltintoją, tad Kronas galėjo grožėtis blyškia „Sieg Heil“ tatuiruote ant švariai nuskustos odos raukšlės tarp pakaušio ir sprando – nebylus riksmas ir groteskiškas, keistas kontrastas šaltai retorikai. Stojusioje tyloje iš koridoriaus atsklidęs triukšmas Kronui skelbė, kad aštuonioliktoji salė išėjo pietauti. Slinko sekundės. Kronas prisiminė skaitęs, kad masinių susirinkimų metu Adolfas Hitleris psichologines pauzes nutęsdavo iki trijų minučių. Ulsenas vėl prabilo, ritmingai stuksendamas pirštu, tarsi kalte kaldamas į klausytojų galvas kiekvieną žodį ir sakinį:

– Jūs, kurie bandote apsimesti, kad rasių kova nevyksta, esate arba akli, arba išdavikai.

Jis gurkštelėjo vandens iš stiklinės, kurią teismo pareigūnas buvo pastatęs priešais jį.

Įsikišo kaltintojas:

– Ir šioje rasių kovoje jūs ir jūsų šalininkai, kurių keletą matome šioje salėje, esate vieninteliai, turintys teisę pulti?

Nepasitenkinimo šūksniai iš skustagalvių auditorijos.

– Mes ne puolame, o ginamės, – atsakė Ulsenas. – Tokia visų rasių teisė ir pareiga.

Kažkas iš auditorijos šūktelėjo, ir Ulsenas tai pakomentavo su šypsena:

– Ir svetimoje rasėje, tiesą sakant, galima atpažinti rasistiškai nusiteikusį nacionalsocialistą.

Juokas ir audringi plojimai auditorijoje. Teisėjas paprašė tylos ir klausiamai pažvelgė į kaltintoją.

– Aš baigiau, – tarė Grotas.

– Ar gynėjas dar turi klausimų?

Kronas papurtė galvą.

– Tuomet prašau atvesti pirmąjį kaltintojo liudytoją.

Kaltintojas linktelėjo teismo pareigūnui, šis atidarė duris salės

gale, kyštelėjo galvą ir kažką pasakė. Ten girgžtelėjo kėdė, durys plačiai atsivėrė ir įžengė aukštas vyras. Kronas pastebėjo, kad vyras vilki kiek ankštoką kostiumo švarką, juodus džinsus ir avi gremėzdiškus „Dr. Martens“ aulinius. Kone plikai nuskusta galva ir atletiškas, lieknas kūnas rodė jį esant maždaug keturiasdešimties, tačiau krauju pasruvusios akys su paakių maišeliais ir blyški veido oda, išraizgyta plonyčiais kapiliarais, kai kur susiliejančiais į mažytes raudonas deltas, bylojo jį būsiant gal penkiasdešimties.

– Policijos pareigūnas Haris Hūlė? – paklausė teisėjas, vyrui įsitaisius liudytojo vietoje.

– Taip.

– Žiūriu, kad namų adresas nenurodytas.

– Įslaptintas. – Hūlė nykščiu parodė per petį. – Šitie bandė laimę mano namuose.

Vėl nepasitenkinimo šūksniai.

– Ar kada anksčiau esate davęs pasižadėjimą, Hūle? Na, priesaiką?

– Taip.

Krono galva sukinkavo kaip tų plastikinių šunų, kuriuos kai kurie vairuotojai kabina ant automobilio palangės. Jis karštligiškai puolė raustis po dokumentus.

– Jūs dirbate žmogžudysčių tyrėju Smurtinių nusikaltimų skyriuje, Hūle, – tarė Grotas. – Kodėl tiriate šią bylą?

– Todėl, kad klaidingai ją įvertinome, – atsakė Hūlė.

– O-o?

– Nesitikėjome, kad Ho Dai išgyvens. Kai sutrupinama kaukolė ir dalis jos turinio išvirsta lauk, žmogus dažniausiai neišgyvena.

Kronas pastebėjo, kaip tarėjų veidus nevalingai iškreipė grimasos. Bet svarbu ne tai. Jis susirado lapą su tarėjų pavardėmis. Ir štai ji. Klaida.

3 SKYRIUS

Karlo Juhano gatvė, 1999 m. spalio 5 d.

– Tu mirsi.

Žodžiai dar aidėjo senuko ausyse, kai jis išėjęs ant laiptų sustojo, akinamas ryškios rudens saulės. Pamažu traukiantis vyzdžiams, tvirtai laikėsi įsikibęs turėklų ir giliai, ramiai kvėpavo. Klausėsi automobilių, tramvajų, pypsinčių šviesoforų kakofonijos. Ir balsų – jaudulingų ir linksmų, skubančių pro šalį kaukšinčiais žingsniais. Ir muzikos – ar jis kada girdėjo tiek muzikos? Tačiau niekas neįstengė nustelbti žodžių skambesio:

– Tu mirsi.

Kiek kartų jis lūkuriavo ant šių laiptų prie daktaro Buerio kabineto? Du kartus per metus keturiasdešimt metų, taigi turėtų būti aštuoniasdešimt. Aštuoniasdešimt paprastų dienų, tokių kaip šiandien, bet niekada iki šiol jis nepastebėjo, kiek gyvybės plazda šiose gatvėse, kiek džiugesio, kiek godžios meilės gyvenimui. Buvo spalis, bet regėjos, tarsi būtų gegužės diena. Ta, kai nušvito taika. Gal jis persistengė? Girdėjo jos balsą, matė iš saulės išplaukiantį siluetą, baltos šviesos aureolėje tirpstančius veido kontūrus.

– Tu mirsi.

Įgavusi spalvą baltuma virto Karlo Juhano gatve. Jis nulipo laiptais, sustojo žvalgydamasis į kairę ir dešinę lyg negalėtų apsispręsti, kuria kryptimi eiti, ir nugrimzdo savo mintyse. Paskui krūptelėjo lyg pažadintas ir leidosi eiti link Karaliaus rūmų. Žingsniai netvirti,

žvilgsnis nudelbtas į žemę, o palieges kūnas susigūžęs po kiek didoku vilnoniu paltu.

– Vėžys išplito, – pareiškė daktaras Bueris.

– Ką gi, – ištarė jis. Pažvelgęs į Buerį pagalvojo, kad gal studijuojant mediciną juos išmoko prieš pranešant ką svarbaus nusiimti akinius, o gal tik trumparegiai gydytojai taip elgiasi, kad nematytų paciento akių. Jis vis labiau panašėjo į savo tėvą, daktarą Konradą Buerį, ypač dabar, kai nuo kaktos ėmė plikti, o paakių maišeliai jam pridėjo dalelę tos rūpesčio auros, kuria spinduliavo jo tėvas.

– O tiksliau? – senukas paklausė tokiu balsu, kokio nebuvo girdėjęs gal penkiasdešimt metų. Duslus, šiurkštus, gerklinis vyro balsas, kurio stygas virpino mirties baimė.

– Tiesą sakant, viskas priklauso nuo...

– Susimildamas, daktare. Jau esu žvelgęs mirčiai į akis.

Jis pakėlė balsą, rinko žodžius, kurie priverstų jį nuskambėti tvirtai. Taip, kaip norėjo, kad išgirstų daktaras Bueris. Taip, kaip pats norėjo girdėti.

Daktaro žvilgsnis stalu, nutrintomis parketo grindimis ir pro purviną langą nuklydo į lauką. Ten kuriam laikui pasislėpė, paskui grįžo ir sutiko jo akis. Daktaro rankos buvo įsikibusios skudurėlio, kuriuo nesiliaudamos šveitė akinius.

– Žinau, kaip tu...

– Jūs nieko nežinote, daktare. – Senukas išgirdo savo paties trumpą sausą juoką. – Tegul tai jūsų neįžeidžia, Bueri, bet patikinsiu: jūs nieko nežinote.

Matė, kad Bueris sutriko, tą pačią akimirką pastebėjo, kad virš praustuvės kitame kambario gale iš krano laša vanduo. Naujas garsas, tarsi staiga nežinia kaip jis būtų atgavęs dvidešimtmečio jusles.

Tada Bueris užsidėjo akinius, pakėlė popieriaus lapą taip, lyg ten būtų parašyti žodžiai, kuriuos turėtų garsiai perskaityti, atsikrenkštė ir tarė:

– Tu mirsi.

Senukui būtų labiau patikę „jūs“.

Stabtelėjęs prie žmonių būrelio jis klausėsi gitaros brazginimo ir balso, dainuojančio dainą, kuri visiems, išskyrus jį, tikriausiai atrodė tikra seniena. Taip, girdėjo ją anksčiau, prieš kokį ketvirtį amžiaus, bet ji skambėjo – lyg vakar. Viskas dabar šitaip – kuo tolimesnė praeitis, tuo arčiau ir ryškiau ji skleidėsi. Iš užmaršties iškildavo tai, ką atmintis slėpė metų metais, ko galbūt ir neprisimindavo. Tai, ką anksčiau perskaitydavo tik savo karo dienoraščiuose, dabar užsimerkęs akių tinklainės ekrane regėjo it filmą.

– Kad ir kaip ten būtų, metelius dar pratempsite.

Vienas pavasaris ir viena vasara. Jis matė kiekvieną gelstelėjusį lapą ant Studentų giraitės medžių, tarsi būtų įsigijęs naujus, stipresnius akinius. Tie patys medžiai čia augo nuo 1945 metų, o gal ne? Tą dieną jie neatrodė ypač ryškūs, kaip ir visa kita: besišypsantys veidai, įtūžio grimasos, atklystantys riksmai, užtrenkiamos automobilių durelės, o gal jo akys ašarojo, nes tas vėliavas, kuriomis nešini žmonės bėgo šaligatviais, jis prisimena matęs raudonas ir išsiliejusias. Girdėjo jų šūksnius: „*Sosto įpėdinis sugrįžo!*“

Palypėjo į kalniuką prie Karaliaus rūmų, kur saujelė žmonių susirinko stebėti, kaip keičiasi sargyba. Nuo gelsvo mūro fasado aidu atsimušė Karališkosios gvardijos komandos, šautuvų buožių ir aulinių batų pakulnių trenksmai. Suzvimbė vaizdo kameros, ir jis nugirdo keletą pavienių vokiškų žodžių. Jaunų japonų porelė stovėjo apsikabinę vienas kitą ir linksmai stebėjo reginį. Jis užsimerkė, stengdamasis užuosti uniformas ir ginklų alyvą. Be reikalo, čia nesklido tokie kvapai, kokiais dvelkė jo karas.

Vėl atsimerkė. Ką jie nutuokė, tie juodai apsirengę kareiviūkščiai, tos paradinės socialinės monarchijos figūrėlės, atliekančios ritualinius veiksmus, kuriems suvokti jiems trūko patirties, o pajusti –

brandos. Prisiminė tą dieną, tuos norvegų jaunuolius, perrengtus kareiviais, arba „švedukais“, taip juos vadino. Atrodė tarsi alaviniai kareivėliai: nemokėjo dėvėti uniformos, dar menkiau nutuokė, kaip elgtis su karo belaisviais. Išsigandę ir šiurkštūs, su cigarečių nuorūkomis lūpų kampučiuose ir uniformos kepurėmis, valiūkiškai nusmauktomis ant ausies, jie įsitvėrę laikėsi savo naujųjų šaunamųjų ginklų ir stengėsi nugalėti baimę, įremdami ginklo buožę suimtiesiems į nugarą.

– Nacių kiaulė, – keikėsi mušdami, tarsi taip išpirktų savo nuodėmes.

Jis giliai įkvėpė, paskanavo šiltos rudens dienos, bet iš karto nusmelkė skausmas. Susvirduliavęs žengtelėjo atbulas. Skysčiai plaučiuose. Po dvylikos mėnesių, gal anksčiau, pūlinio uždegimo metu išsiskyrę skysčiai susitelks plaučiuose. Sakoma, tai blogiausia.

– Tu mirsi.

Paskui surėmė kosulys, toks stiprus, kad arčiausiai stovintys nejučiomis atsitraukė.

4 SKYRIUS

Užsienio reikalų ministerija, Viktorijos Terasa, 1999 m. spalio 5 d.

Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius Berntas Brandhaugas plačiais žingsniais skubėjo koridoriumi. Prieš trisdešimt sekundžių jis išėjo iš kabineto, o po dar keturiasdešimt penkių bus posėdžių salėje. Po švarku pakilnojęs pečius pajuto, kad šie puikiai užpildo drabužį, o nugaros raumenys įtempia audinį. *Latissimus dorsi* – tvirtas slidininko lenktynininko raumenynas. Jam buvo šešiasdešimt, tačiau neatrodė nė diena vyresnis už penkiasdešimtmetį. Ne todėl, kad uoliai rūpintųsi savo išvaizda, jis puikiai žinojo esąs išvaizdus iš prigimties. Kad toks ir liktų, viso labo pakanka sportuoti, tai jis mėgo, dar porą kartelių per žiemą apsilankyti soliariume ir nepamiršti išpešioti žilus plaukus iš ilgainiui suvešėjusių antakių.

– Sveika, Lise! – riktelėjo, eidamas pro kopijavimo aparatą, ir prieš jam dingstant už kampo jauna Užsienio reikalų ministerijos stažuotoja krūptelėjusi spėjo tik pavymui šyptelėti. Lisė buvo šviežutėlė teisininkė ir jo studijų draugo dukra. Dirbti pradėjo vos prieš tris savaites. Nuo šios akimirkos ji suprato, kad Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius, aukščiausias įstaigos valdininkas, žino, kas ji tokia. Ar jis galėtų ją turėti? Veikiausiai. Tai nereiškia, kad taip ir bus. Nebūtinai.

Dar nepriėjęs atvirų durų jau girdėjo balsų gaudesį. Dirstelėjo į laikrodį. Septyniasdešimt penkios sekundės. Ir štai jis viduje.

Greitai apžvelgęs posėdžių salę įsitikino, kad atstovaujamos visos kviestos institucijos.

– Tai bent, tikriausiai tu ir esi Bjarnė Meleris? – sušuko jis ir plačiai šypsodamasis per stalą ištiesė ranką aukštam laibam vyrui, sėdinčiam greta policijos viršininkės Anės Sterksen.

– Pė-es-vė, ar teisingai tariu, Meleri? Girdėjau, kad tu – amerikietiškų kalnelių etapo Holmenkolio estafetėje bėgikas?

Tai buvo vienas iš Brandhaugo triukų. Iš anksto susižvejoti kiek informacijos apie žmones, su kuriais susitikdavo pirmą kartą. Ką nors, ko nebūdavo jų „cėvė“. Susvyruodavo jų pasitikėjimas savimi. Didžiausią malonumą pajuto tardamas raides PSV – pavaldinių naudojamą policijos skyriaus viršininko akronimą. Brandhaugas atsisėdo, mirktelėjo savo senam bičiuliui Kurtui Meirikui, Policijos saugumo tarnybos viršininkui, ir įdėmiai nužvelgė sėdinčius aplink stalą.

Kol kas neaišku, kas vadovaus, kadangi į posėdį susirinko teoriškai lygiaverčiai atstovai iš ministro pirmininko kabineto, Oslo miesto Vyriausiojo policijos komisariato, Krašto apsaugos žvalgybos tarnybos, Greitojo reagavimo būrio ir jo paties Užsienio reikalų ministerijos. Posėdį sušaukė ministro pirmininko kabinetas, tačiau neteko abejoti, kad, kalboms priartėjus prie reikalo, Oslo miesto Vyriausiasis policijos komisariatas, atstovaujamas Anės Sterksen, ir Policijos saugumo tarnyba, trumpiau tariant – PST, Kurto Meiriko pavidalu perims atsakomybę už operacijos vykdymą. Atrodo, kad vadovavauti ketino generalinis ministro pirmininko kabineto sekretorius.

Brandhaugas užsimerkė ir įsiklausė.

„Malonu-tave-matyti“ pokalbiai nutilo, balsų gaudimas rimo, girgžtelėjo stalo koja. Dar ne. Šiugždėjo popieriaus lapai, spragsėjo rašikliai – į svarbius posėdžius, tokius kaip šis, daugelis vadovų ateidavo su savo sekretoriais, dėl visa ko, jeigu vėliau imtų vienas kitą kaltinti dėl nesklandumų. Kažkas krenkštelėjo, bet ne iš to salės

galo, dargi ne taip, kaip atsikrenkščiama prieš pradedant kalbėti. Kažkas garsiai įkvėpė.

– Tuomet pradėkime, – atsimerkdamas ištarė Berntas Brandhaugas.

Visų galvos pasisuko į jį. Kaskart tas pats: pusiau praverta generalinio sekretoriaus burna, kreiva panelės Sterksen šypsena, išduodanti, kad ji supranta, kas čia įvyko, ir bereikšmiai veidai, žiūrintys į jį ir nesuvokiantys, kad mūšis jau baigtas.

– Malonu jus matyti susirinkusius į pirmąjį koordinacinio komiteto posėdį. Mūsų užduotis – pasitikti keturis svarbiausius pasaulio vyrus ir išlydėti juos iš Norvegijos daugmaž gyvus ir sveikus.

Aplink stalą nuvilnijo mandagus krizenimas.

– Pirmadienį, lapkričio 1 dieną, atvyksta PIO vadovas Jasiras Arafatas, Izraelio ministras pirmininkas Ehudas Barakas, Rusijos ministras pirmininkas Vladimiras Putinas ir galiausiai – svečių karūnos deimantas. Šeštą valandą penkiolika minučių, lygiai po penkiasdešimt devynių dienų, į Oslo oro uostą Gardermūene „Airforce One" atskraidina Jungtinių Amerikos valstijų prezidentą.

Žvilgsniu aplink stalą Brandhaugas keliavo nuo veido prie veido. Stabtelėjo prie naujoko, Bjarnės Melerio.

– Žinoma, jei nepakils rūkas, – pridūrė jis, susižėrė juoką ir patenkintas pastebėjo, kad akimirkai pamiršęs savo jaudulį Meleris kvatojosi kartu su visais. Brandhaugas irgi nusišypsojo, parodydamas sveikus dantis, kurie po paskutinės procedūros odontologo kabinete tapo dar baltesni.

– Kol kas tiksliai nežinome, kiek jų atvyks, – pasakė Brandhaugas. – Australijoje prezidentą lydėjo dviejų tūkstančių, Kopenhagoje – tūkstančio septynių šimtų žmonių svita.

Aplink stalą kilo murmesys.

– Tačiau mano patirtis sako, kad apytikriais skaičiavimais, tikroviškiausias skaičius būtų maždaug septyni šimtai.

Brandhaugas tai ištarė tvirtai žinodamas, kad jo apskaičiavimai

pasitvirtins, kadangi prieš valandą gavo faksogramą su septynių šimtų dvylikos atvyksiančiųjų sąrašu.

– Be abejo, kai kuriems įdomu, ką prezidentas veiks su tokia daugybe žmonių, atvykdamas į viršūnių susitikimą vos dviem dienoms. Atsakymas paprastas. Kalbame apie seną gerą valdžios retoriką. Septyni šimtai, jei mano skaičiavimai teisingi – tiek žmonių su imperatoriumi Frederiku III keliavo į Romą 1468 metais, kad paaiškintų popiežiui, kas pasaulyje galingiausias.

Dar daugiau juoko aplink stalą. Brandhaugas mirktelėjo Anei Sterksen. Šį sakinį rado laikraštyje „Aftenposten". Jis sudėjo delnus.

– Turbūt neverta nė aiškinti, kaip greitai prabėga du mėnesiai, taigi nuo šiol mes dešimtą valandą ryto rinksimės šioje salėje į kasdieninius koordinacinio komiteto posėdžius. Kol šių keturių vaikinų likimai bus mūsų rankose, teks visa kita atidėti į šalį. Draudžiama imti atostogas ir laisvadienius. Ir nedarbingumo pažymas. Yra klausimų, ar tęsime?

– Na, mums atrodo... – prasižiojo generalinis sekretorius.

– Įskaitant depresijas, – pertraukė Brandhaugas, ir Bjarnė Meleris nevalingai nusikvatojo.

– Na, mes... – vėl prasižiojo generalinis sekretorius.

– Prašom, Meirikai, – riktelėjo Brandhaugas.

– Ką?

Kilstelėjęs savo blizgią makaulę, PST vadovas Kurtas Meirikas pažvelgė į Brandhaugą.

– Norėjote kažką pasakyti apie PST parengtą grėsmių įvertinimą? – pasiteiravo Brandhaugas.

– Ak, štai kas, – prisiminė Meirikas. – Atsinešėme padalomosios medžiagos.

Meirikas buvo kilęs iš Trumsės ir kalbėjo keistu, nenuosekliu trumsietiško dialekto ir riksmolo plakiniu. Jis linktelėjo greta sėdinčiai moteriai. Brandhaugo žvilgsnis stabtelėjo ties ja. Tiesa, ji nepasida-

žiusi, o trumpi rudi plaukai nukirpti visiškai tiesiai ir susegti neišvaizdžiu plaukų segtuku. Ir kostiumėlis, toks mėlynas vilnonis daiktas, buvo tiesiog nuobodus. Tačiau nors ji nutaisė tokį rimtą veidą, kokį jis dažnai matydavo nutaisant karjeros siekiančias moteris, bijančias, kad kitaip jų neįvertins, jam patiko tai, ką matė. Akys rudos ir švelnios, o išsišovę žandikauliai jos išvaizdai teikė aristokratiškumo, ji atrodė beveik nenorvegiška. Kažkada ją lyg ir matė, bet šukuosena buvo nauja. Koks jos vardas, kažkoks biblinis – Rakelė? Gal ji neseniai išsiskyrė? Tai paaiškintų naujos šukuosenos atsiradimą. Ji pasilenkė prie portfelio, stovėjusio tarp jos ir Meiriko, ir Brandhaugo žvilgsnis savaime ėmė ieškoti palaidinės apykaklės, tačiau ji užsegta per aukštai, kad atsivertų tai, kas jį domino. Ar ji turi mokyklinio amžiaus vaikų? Ar ji neprieštarautų išsinuomoti kambarį miesto centre dienos metu? Ar ją įaudrina valdžios pojūtis?

Brandhaugas:

– Pateikite mums tik santrauką žodžiu, Meirikai.

– Gerai.

– Norėčiau pirmiausiai pasakyti vienintelį dalyką... – prabilo generalinis sekretorius.

– Gal leiskime Meirikui baigti, o tada galėsi išsakyti viską, ką nori, Bjornai?

Pirmą kartą Brandhaugas į generalinį sekretorių kreipėsi vardu.

– Įvertinusi duomenis PST nustatė, kad pasikėsinimo nužudyti ar kitaip sužaloti sveikatą grėsmė yra reali, – tarė Meirikas.

Brandhaugas šyptelėjo. Akies krašteliu pastebėjo tokią pat policijos viršininkės reakciją. Sumani mergina, teisininkės diplomas ir nepriekaištinga valstybės tarnautojos reputacija. Gal jam kokį vakarą pasikviesti ją su vyru į svečius, patiektų upėtakį. Brandhaugas su žmona gyveno erdvioje rąstinėje viloje prie pat regioninio parko ribos Nūrberge. Išėjęs pro namų duris prie garažo tiesiog prisisegi slides ir gali sau šliuožti. Berntas Brandhaugas buvo įsimylėjęs tą

namą. Jo žmonai vila atrodė pernelyg juoda, sakė, kad tamsūs rąstai įvaro jai nakties baimę, jai nepatiko ir miškingos apylinkės. Taip, reikėtų juos pasikviesti vakarienės. Masyvi mediena ir jo paties sugautas upėtakis. Kaip tik tie signalai, kurių reikia.

– Leiskite priminti, kad keturi Amerikos prezidentai mirė po pasikėsinimo nužudyti. Abraomas Linkolnas – 1865 metais, Džeimsas Garfildas – 1881 metais, Džonas F. Kenedis – 1963 metais, o...

Jis pasisuko į moterį su išsišovusiais žandikauliais, be garso tariančią vardą.

– Ak, taip, Viljamas Makinlis. Metais...

– 1901-aisiais, – tarė Brandhaugas ir draugiškai nusišypsojęs dirstelėjo į laikrodį.

– Teisingai. Tačiau visu tuo laikotarpiu pasikėsinimų būta kur kas daugiau. Ne juokais kėsintąsi nužudyti ir Harį Trumeną, ir Džeraldą Fordą, ir Ronaldą Reiganą, jiems einant prezidento pareigas.

Brandhaugas krenkštelėjo:

– Pamiršai, kad prieš keletą metų buvo šauta ir į dabartinį prezidentą. Tiksliau tariant, į jo namą.

– Taip. Tačiau tokių incidentų nė neskaičiuojame, jų būtų labai daug. Drįstu teigti, kad per pastaruosius dvidešimt metų nė vienas Amerikos prezidentas nebaigė savo kadencijos be mažiausiai dešimt patvirtintų pasikėsinimų, kai nusikaltėliai suimami žiniasklaidai nė nenutuokiant.

– Kodėl nenutuokiant?

Policijos skyriaus viršininkas Bjarnė Meleris manė, kad apie klausimą tik pagalvojo, ir išgirdęs savo paties balsą nustebo kaip ir kiti. Pamatęs į jį pasuktas galvas nurijo seilę, stengdamasis neatitraukti žvilgsnio nuo Meiriko, bet akys vis vien nukrypo į Brandhaugą. Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius padrąsinančiai mirktelėjo.

– Juk žinote, kad atskleistus pasikėsinimus įprasta laikyti paslap-

tyje, – tarė Meirikas, nusiimdamas akinius. Jie buvo panašūs į akinius to Horsto Taperto, kuris vaidina inspektorių Deriką. Tokie, kurie saulės šviesoje patamsėja ir yra sėkmingai platinami per paštu pristatomų prekių katalogus.

– Kadangi pasikėsinimas nužudyti, pasirodo, yra ne menkiau užkrečiamas kaip savižudybė. Be to, mes, dirbantys šioje srityje, nelinkę atskleisti savo darbo metodų.

– Kokį apsaugos planą numatėte? – pertraukė generalinis sekretorius.

Moteris su išsišovusiais žandikauliais padavė Meirikui popieriaus lapą, jis užsidėjo akinius ir ėmė skaityti.

– Ketvirtadienį atvyksta aštuoni Slaptosios tarnybos žmonės, su jais apžiūrėsime viešbučius, išstudijuosime kelionės maršrutą, atliksime visų asmenų, turėsiančių bent kokį kontaktą su prezidentu, operatyvinį patikrinimą ir apmokysime tuos norvegų policininkus, kurių prireiks. Iškviesime papildomas pajėgas iš Rūmerykės, Askerio ir Berumo.

– Kodėl jų prireiks? – pasiteiravo generalinis sekretorius.

– Daugiausia apsaugai. Prie amerikiečių ambasados, prie viešbučio, kuriame apsistos lydintieji asmenys, prie automobilių parko...

– Trumpai tariant, visur, kur nebus prezidento?

– Juo pasirūpins mūsų Policijos saugumo tarnyba. Ir amerikiečių Slaptoji tarnyba.

– Nemaniau, kad jums patinka sargauti, Kurtai? – šyptelėjęs tarė Brandhaugas.

Užuomina išspaudė dirbtinę Meiriko šypseną. 1998 metais Osle surengus konferenciją dėl minų uždraudimo PST, remdamasi savo parengtu grėsmės įvertinimu, kuriame pateikė išvadą „nuo vidutinės iki mažos saugumo rizikos“, atsisakė skirti apsaugą. Antrą konferencijos dieną Imigracijos departamentas atkreipė URM dėmesį, kad vienas norvegas, kurį PST po operatyvinio patikrinimo skyrė

kroatų delegacijos vairuotoju, buvo bosnių musulmonas. Jis atvyko į Norvegiją aštuntajame dešimtmetyje ir jau seniausiai turėjo Norvegijos pilietybę. Bet 1993 metais prie Mostaro Bosnijoje ir Hercegovinoje kroatai žiauriai nužudė jo tėvus, brolius ir seseris. Atliekant kratą, vyro bute rastos dvi rankinės granatos ir savižudžio laiškas. Spauda, savaime suprantama, apie tai nesuuodė, tačiau purvinų skudurų plovimo atgarsiai pasiekė net vyriausybę, ir tolesnė Kurto Meiriko karjera pakibo ant plauko, kol neįsikišo patsai Berntas Brandhaugas. Bylą numarino, kai už operatyvinį patikrinimą atsakingas inspektorius įteikė atsistatydinimo raštą. Brandhaugas nebeprisiminė to inspektoriaus pavardės, tačiau bendradarbiavimas su Meiriku nuo tada vyko sklandžiai it per sviestą.

– Bjornai! – riktelėjo Brandhaugas ir suglaudė delnus. – Dabar mums būtų labai įdomu išgirsti, ką norėjote papasakoti. Prašom!

Brandhaugo žvilgsnis greitai praslydo pro Meiriko bendradarbę, bet ne taip greitai, kad nepastebėtų, jog jinai žvelgė į jį. Tiksliau, jos akys buvo nukreiptos į jį, bet žvilgsnis – apsiblausęs ir abejingas. Gal vertėtų atsakyti į jos žvilgsnį, įdomu, kokia išraiška pasirodytų jos akyse supratus, kurlink jis suka, bet – tiek to. Rakelė, ar ne?

5 SKYRIUS

Karališkasis parkas, 1999 m. spalio 5 d.

– Ar tu gyvas?

Atsimerkęs senukas virš savęs pamatė galvos kontūrus, tačiau veidas slėpėsi baltos šviesos ratile. Ar čia ji, ar jau atėjo jo pasiimti?

– Ar gyvas? – pakartojo laibas balsas.

Jis neatsakė, nes nesuvokė, ar jo akys atmerktos, gal jis tiesiog sapnuoja. O galbūt, kaip klausė balsas, buvo jau miręs.

– Koks tavo vardas?

Galva pasitraukė, o jos vietoje jis išvydo medžių vainikus ir mėlyną dangų. Sapnavo. Kažką iš eilėraščio. „Danguje vokiečių bombonešiai". Nurdalas Grygas. Apie karalių, pabėgusį į Angliją. Vyzdžiai pamažu prisitaikė prie šviesos, ir jis prisiminė prigulęs pailsėti Karaliaus rūmų parke ant žolės. Turbūt užsnūdo. Šalia tupėjo mažas berniukas, iš po juodų kirpčių į jį dirsčiojo pora rudų akių.

– Mano vardas Ali, – prisistatė berniukas.

Pakistaniečių vaikas? Berniuko nosis buvo keistai riestoka.

– „Ali" reiškia Dievas, – tarė berniukas. – O ką reiškia tavo vardas?

– Mano vardas Danielius, – atsakė senukas ir nusišypsojo. – Biblinis vardas. Jis reiškia „Dievas yra mano teisėjas".

Berniukas žvelgė į jį.

– Tu Danielius?

– Taip, – atsakė vyras.

Berniukas nenuleido nuo jo akių, ir senukas pasijuto nejaukiai.

Tikriausiai vaikiui atrodė, kad jis benamis, mat kepinant saulei gulėjo čia susisukęs į vilnonį paltą it kokį pledą.

– Kur tavo mama? – paklausė, norėdamas atsikratyti įkyraus berniuko žvilgsnio.

– Ana ten. – Berniukas nusigręžęs parodė pirštu. Dvi dailiai nuaugusios tamsaus gymio moterys atokiau sėdėjo ant žolės. Aplinkui juokdamiesi dūko keturi vaikai.

– Tad išeitų, kad aš esu tavo teisėjas, – pasakė berniukas.

– Ką?

– Ali yra Dievas, tiesa? O Dievas yra Danieliaus teisėjas. Mano vardas Ali, o tavo vardas...

Ištiesęs ranką senukas sugriebė Ali už nosies. Berniūkštis sukrykštė iš laimės. Senasis pastebėjo moteris atsigręžiant, vieną jų stojosi, ir jis paleido nosį.

– Tavo mama, Ali, – jis linktelėjo į besiartinančios moters pusę.

– Mama! – šaukė berniukas. – Pažvelk, aš to vyro teisėjas.

Moteris vaikui kažką sušuko urdu kalba. Senukas nusišypsojo moteriai, bet išsisukusi nuo jo žvilgsnio ji įsmeigė akis į sūnų, kuris galiausiai paklusniai nutipeno pas ją. Jiems atsigręžus moters žvilgsnis praslydo pro šalį tarsi jis būtų nematomas. Norėjo paaiškinti jai, kad nėra koks valkataujantis dykaduonis, priešingai, jis prisidėjo prie klestinčios visuomenės kūrimo. Investavo į ją su kaupu, atidavė viską, kol nebeliko ką duoti, nebent – užleisti, perleisti, apleisti. Tačiau nepajėgė, pavargo ir tenorėjo namo. Pailsės, o paskui bus matyti. Pats laikas leisti susimokėti kitiems.

Išeidamas nebegirdėjo, ką pavymui jam šaukė mažasis berniukas.

6 SKYRIUS

Policijos būstinė, Grenlandas, 1999 m. spalio 10 d.

Elena Jelten pakėlė akis į pro duris įsiveržusį vyrą.

– Labas rytas, Hari.

– Velnias!

Haris spyrė į šalia jo rašomojo stalo stovėjusią šiukšliadėžę taip, kad toji trenkėsi į sieną prie Elenos darbastalio ir nuriedėjo, ant linoleumo grindų pažerdama savo turinį: suglamžytus ataskaitų juodraščius (Ėkebergo žmogžudystės), tuščią cigarečių pakelį („Camel“, neapmuitintą), žalią jogurto „Go'morn“ indelį, laikraštį „Dagsavisen“, panaudotą kino bilietą („Filmteateret“, „Baimė ir neapykanta Las Vegase“), nepanaudotą totalizatoriaus bilietą, banano žievę, muzikos žurnalą („Mojo“, 1999 m. vasario mėn. Nr. 69, su „Queen“ nuotrauka viršelyje), kokakolos buteliuką (plastikinį, pusės litro) ir geltoną lipnų lapelį su telefono numeriu, kuriuo Haris vis ketino paskambinti.

Pakėlusi akis nuo savo kompiuterio, Elena atidžiai apžiūrėjo ant grindų atsidūrusį šiukšliadėžės turinį.

– Išmeti „Mojo“, Hari? – paklausė.

– Velnias! – pakartojo Haris, išsinėrė iš ankšto kostiumo švarko ir sviedė jį skersai dvidešimties kvadratinių metrų dydžio kabineto, kuriuo dalijosi su pareigūne Elena Jelten. Švarkas pataikė į kabyklą, bet nuslydo ant grindų.

– Kas tau? – paklausė Elena ir ištiesusi ranką sustabdė svyruojančią kabyklą.

– Štai ką radau savo pašto skyrelyje.

Haris pamosavo dokumentu.

– Panašu į teismo nuosprendį.

– Taigi.

– „Denio kebabinės“ byla?

– Pataikei.

– Ir?

– Sverė Ulsenas gavo pagal nuopelnus. Trejus su puse metų.

– Gerai. Turėtum švytėti iš laimės.

– Kokią minutę ir švytėjau. Kol šito neperskaičiau.

Haris iškėlė į viršų faksogramą.

– Na, ir?

– Šiandien rytą gavęs nuosprendžio kopiją, Kronas iš karto perspėjo mus, kad paduos apeliaciją, remdamasis proceso klaida.

Elena nutaisė tokią miną, lyg burnoje jai kažkas suskaustų.

– Ui, ui, ui.

– Jis nori, kad būtų panaikintas visas nuosprendis. Nė velnio nepatikėsi, bet tas apsukruolis Kronas pričiupo mus dėl priesaikos davimo.

– Kodėl, sakai, pričiupo?

Haris atsistojo priešais langą.

– Tarėjams reikia duoti priesaiką tik pirmąjį kartą būnant teisėjais, tačiau tai turi įvykti teismo salėje prieš pradedant nagrinėti bylą. Kronas nustatė, kad viena iš tarėjų buvo naujokė. Ir kad teisėjas nesudarė galimybių jai prisiekti teismo salėje.

– Tai vadinama pasižadėjimu.

– Koks skirtumas. Dabar, viešai skelbiant nuosprendį, paaiškėja, kad teisėjas tos moteriškės pasižadėjimo reikalą sutvarkė pagalbinėse patalpose prieš pat svarstant bylą. Jis teisinasi laiko stoka ir naujomis taisyklėmis.

Haris suglamžė faksogramą ir atsivedėjęs sviedė ją gerą pusmetrį, prašaudamas pro Elenos šiukšliadėžę.

– Na, ir kas? – paklausė Elena, paspirdama faksogramą Hario link.

– Nuosprendis bus paskelbtas negaliojančiu, o Sverė Ulsenas liks laisvas bent pusantrų metų, kol byla vėl pasieks teismą. Taikant įprastą teismų praktiką bausmė bus gerokai sušvelninta atsižvelgiant, kad laukiantis kaltinamasis patiria nepatogumus, talala – talala. Aštuoni mėnesiai, praleisti kardomojo įkalinimo vietoje, yra velniškai daug, taigi sumautai akivaizdu, kad Sverė Ulsenas – jau laisvas žmogus.

Haris pasakojo ne Elenai, ji žinojo visas bylos detales. Kalbėjosi su savo paties atspindžiu lange, žodžius tarė garsiai, ieškodamas juose daugiau prasmės. Abiem rankom perbraukė prakaituotą smilkinį, kur dar neseniai stirksojo trumpai kirpti šviesūs plaukai. Buvo rimta priežastis pašalinti plaukų likučius: aną savaitę jį vėl atpažino. Paauglys juoda megzta kepure, „Nike“ sportbačiais ir tokiomis apsmukusiomis kelnėmis, kad jų tarpkojis buvo nukaręs iki kelių, tolumoje kikenant draugams priėjęs paklausė, gal Haris kartais būtų „Nu, tas Briuso Viliso veikėjas iš Australijos“. Prieš trejus – trejus! – metus Haris papuošė pirmuosius laikraščių puslapius ir kaip koks kvailelis pramoginėse televizijos laidose pasakojo, kaip Sidnėjuje nušovė serijinį žudiką. Tučtuojau nuskuodęs į kirpyklą Haris nusiskuto plikai. Elena siūlė želdinti ūsus.

– Bjauriausia, kad galėčiau prisiekti, jog tas advokato išpera perprato situaciją dar prieš paskelbiant nuosprendį, ir jeigu būtų apie tai prasitaręs, iškart būtų pasirūpinta pasižadėjimu. Bet jis tiesiog sėdėjo, trynė rankas ir laukė.

Elena gūžtelėjo pečiais.

– Taip jau būna. Gynybos advokatas gerai padirbėjo. Kažką juk reikia paaukoti ant teisėsaugos altoriaus. Susiimk, Hari.

Jos balse skambėjo sarkazmas ir blaivus konstatavimas.

Haris kakta atsirėmė į vėsų stiklą. Dar viena iš tų netikėtai šiltų spalio dienų. Jis svarstė, kur Elena, šviežutė pareigūnė su tuo blyš-

kiu, mielu lėlės veideliu ir maža burnyte, su tomis apvalutėmis akytėmis, išmoko nutaisyti tokią negailestingą marmūzę. Panelė iš miestiečių šeimos, pasak jos pačios, išlepinta vienturtė, lankiusi net internatinę mergaičių mokyklą Šveicarijoje. Kas žino, gal jos vaikystė buvo ir gana sunki.

Atlošęs galvą Haris iškvėpė. Atsisegė vieną marškinių sagą.

– Daugiau, daugiau, – kuždėjo Elena, švelniai plodama rankomis ir trypčiodama kojomis.

– Nacių sluoksniuose tas vyrukas vadinamas Betmenu.

– Suprantama. Beisbolo lazda – angliškai bat.

– Ne nacis – advokatas.

– Supratau. Jau įdomu. Ar tai reiškia, kad jis išvaizdus, turtingas, pašėlęs meilužis, turi pilvą kaip skalbimo lentą ir šaunią mašiną?

Haris juokėsi.

– Tau reikėtų vesti pramoginę televizijos laidą, Elena. Tai reiškia, kad jis, gindamas teisme kurį iš jų, visada laimi. O be to, jis vedęs.

– Tai vienintelis jo trūkumas?

– Taip, ir dar tas, kad jis kaskart mus pergudrauja, – paaiškino Haris ir įsipylė puodelį kavos, kurią, sumalusi namuose, Elena atsinešė beveik prieš dvejus metus, atsikraustydama į kabinetą. Vienintelė problema, kad Hario gomurys jau nebepakentė tos įprastinės buzos.

– Aukščiausiojo teismo teisėjas? – pasiūlė lažybas ji.

– Iki jam sukaks keturiasdešimt?

– Tūkstantis kronų?

– *Done*.

Juokdamiesi jie susidaužė kartoniniais puodeliais.

– Gal galėčiau pasiimti tą „Mojo“ žurnalą, ką? – pasiteiravo ji.

– Viduriniame puslapyje rasi dešimt prasčiausių Fredžio Merkurio nuotraukų. Apnuoginta krūtinė, rankos ant klubų ir atsikišę dantys. Viskas viename. Prašom.

– O man patinka Fredis Merkuris. Patiko.

– Nesakau, kad man jis nepatiko.

Haris susimąstęs atsilošė atgal, ir išklerusi mėlyna biuro kėdė, senų seniausiai nuleista ant žemiausio ranto, protestuodama sužviegė. Nusiplėšė Elenos prirašytą geltoną lapelį, prilipintą ant telefono aparato priešais.

– Kas čia?

– Nemoki skaityti? Tavęs ieško Meleris.

Haris bidzeno koridoriumi, įsivaizduodamas kietai sučiauptas lūpas ir dvi gilias susirūpinimo raukšles, kurios įsirėš šefo tarpuakyje sužinojus, kad Sverė Ulsenas vėl laisvas.

Prie kopijavimo aparato jauna raudonskruostė mergina staiga pakėlė akis ir nusišypsojo praeinančiam Hariui. Jis nespėjo jai atsakyti šypsena. Matyt, ji – viena iš naujųjų sekretorių. Jos kvepalai, stiprūs ir saldūs, jį kone suerzino. Jis žvilgtelėjo į laikrodžio sekundžių rodyklę.

Taigi dabar jau erzina ir kvepalai. Kas jam? Elena sakė, kad jam trūksta įgimto plūdrumo, kad ir kas tai būtų, palaikančio paviršiuje daugelį žmonių. Grįžęs namo iš Bankoko jis nusirito taip žemai, kad manė niekada daugiau nebeiškilsiąs. Viskas rodėsi šalta ir tamsu, įspūdžiai ir jausmai tarsi *pridusę*. Lyg tūnant giliai po vandeniu. Buvo taip dieviškai tylu. Kai žmonės su juo kalbėjo, žodžiai sprūdo iš jų burnų tarsi oro burbulai, ir, sparčiai pakilę, išnykdavo. Štai ką jauti skęsdamas, galvojo jis ir laukė. Tačiau nieko nevyko. Vakuumas. Bet viskas susitvarkė. Jis išgyveno.

Elenos pastangomis.

Ji pavadavo jį pirmosiomis savaitėmis grįžusį, kai jam nelikdavo nieko kita, kaip tik iškėlus baltą vėliavą žygiuoti namo. Ji rūpinosi, kad jis nenueitų klystkeliais. Kai pavėlavęs ateidavo į darbą, liepdavo papūsti ir pripažindavo arba tinkamu darbo dienai, arba ne. Porą kartų išsiuntė namo, o šiaip laikė liežuvį už dantų. Tai užtruko, bet

Hariui nebuvo kur skubėti. Ir Elena patenkinta linktelėjo tą pirmąjį penktadienį, kai galėjai pasididžiuoti, kad jis visą savaitę, penkias dienas iš eilės, darbe pasirodė blaivas.

Galiausiai jis tiesiai paklausė, kodėl ji su ta savo aukštesniąja policijos mokykla ir teisės studijomis užnugaryje bei šviesios ateities perspektyva savo noru ant kaklo pasikabino šitokią girną. Ar nesuprato, kad tai nepadės jos karjerai? Gal nesugeba susirasti normalių, ateitį turinčių draugų?

Žvelgdama tiesiai į akis ji kuo rimčiausiai pareiškė, kad ji paprasčiausiai naudojasi jo patirtimi, mat jis – geriausias Smurtinių nusikaltimų skyriaus tyrėjas. Nesąmonė, žinoma, bet jis vis dėlto pasijuto pakylėtas to, kad ji stengėsi jį pamaloninti. Be to, Elena buvo tokia uoli ir ambicinga tyrėja, kad negalėjai tuo neužsikrėsti. Pastarąjį pusmetį Haris net vėl pradėjo gerai dirbti. Kai kuriuos darbus atliko net velniškai šauniai. Kad ir Sverės Ulseno atveju.

Priešais išniro Melerio durys. Prasilenkdamas Haris linktelėjo uniformuotam pareigūnui, kuris apsimetė jo nematąs.

Haris pagalvojo, kad jei dalyvautų „Robinzonų ekspedicijoje“, tai jau kitą dieną visi atpažintų jo blogą karmą ir išgrūstų namo po pirmosios salos tarybos. Salos taryba? Viešpatie, jis jau mąsto suknistų TV3 programų terminais. Štai kas nutinka, kai kiekvieną vakarą priešais televizorių praleidi penketą valandų. Taip jau sumanyta, nes tūnant užsirakinus priešais „teliką“ Sofijos gatvėje, bent jau nekiurksosi „Šrioder“ restorane.

Jis dukart pabeldė į duris tiesiai po lentele „Bjarnė Meleris, PSV“.

– Prašom!

Haris dirstelėjo į laikrodį. Septyniasdešimt penkios sekundės.

7 SKYRIUS

Melerio kabinetas, 1999 m. spalio 9 d.

Inspektorius Bjarnė Meleris veikiau gulėjo, o ne sėdėjo kėdėje, tarp stalo kojų kyšojo pora ilgų blauzdų. Rankos sudėtos už galvos – puikus pavyzdys to, ką ankstyvieji rasių tyrinėtojai vadino pailgagalviais, o tarp ausies ir peties įspraustas telefonas. Plaukai kirpti trumpai, „dubenėlio" stiliumi, kurį Hūlė anądien prilygino Kevino Kostnerio šukuosenai filme „Asmens sargybinis". Meleris nematė „Asmens sargybinio". Kinoteatre nesilankė jau penkiolika metų, nes likimas jam užkrovė kiek per stiprų atsakomybės jausmą, per mažą valandų skaičių paroje, porą vaikų ir žmoną, su kuria vos ne vos spėdavo pasikalbėti.

– Taip ir darykim, – tarė Meleris, padėjo telefono ragelį ir per dokumentais, perpildytomis peleninėmis ir kartoniniais puodeliais nukrautą rašomąjį stalą pažvelgė į Harį. Šiokį tokį logišką betvarkės centrą ant stalo žymėjo fotografija su dviem berniukais indėniškai išpaišytais veidais.

– Štai ir tu, Hari.

– Štai ir aš, šefe.

– Dalyvavau Užsienio reikalų ministerijos posėdyje dėl čia, Osle, lapkričio mėnesį vyksiančio viršūnių susitikimo. Atkeliauja Amerikos prezidentas... na, juk skaitai laikraščius. Kavos, Hari?

Meleris atsistojo ir po poros septynmylių žingsnių jau stovėjo prie kartotekų spintos, kur ant popierių šūsnies kavavirė, skrepliuodamasi tirštu skysčiu, vargais negalais mėgino išlaikyti pusiausvyrą.

– Ačiū, šefe, bet aš...

Per vėlu, Hario rankoje jau garavo puodelis.

– Ypač laukiu Slaptosios tarnybos vizito, esu tikras, kad pažinę vieni kitus geriau užmegsime šiltus santykius.

Ironizuoti Meleriui nesisekė. Tai tik viena iš savybių, už kurias Haris brangino savo šefą.

Meleris traukė link savęs kelius, kol tie atsirėmė į stalo apačią. Haris atsilošė, kad kelnių kišenėje susirastų suglamžytą „Camel" pakelį, ir klausiamai pakėlęs antakį žvilgtelėjo į Melerį, kuris trumpai linktelėjęs pastūmė jam perpildytą peleninę.

– Aš būsiu atsakingas už kelio atkarpos į Gardermūeną saugumą. Be prezidento, dar atvyksta Barakas...

– Barakas?

– Jehudas Barakas, Izraelio ministras pirmininkas.

– Vaje, negi bus pasirašyta dar viena nepakartojama Oslo sutartis?

Meleris beviltiškai stebėjo melsvą dūmelį, vinguriuojantį link lubų.

– Tik neapsimesk, esą nieko apie negirdėjai, Hari, nes sunerimsiu dėl tavęs dar labiau. Aną savaitę viską galėjai matyti pirmuosiuose laikraščių puslapiuose.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Tingus laikraščių išnešiotojas. Per jį atsirado rimtos bendrojo išsilavinimo spragos. Žiauriai trukdo visaverčiam bendravimui. – Haris pabandė nuryti dar vieną gurkšnelį kavos, bet pasidavė ir pastūmė ją toliau nuo savęs. – Ir meilės santykiams.

– Na jau? – Meleris pasižiūrėjo į Harį, o jo veido išraiška bylojo, kad jis nesumoja, ar tęsinys jį nudžiugins, ar nuliūdins.

– Rimtai. Argi galima laikyti seksualiu ketvirtą dešimtį įpusėjusį vyrą, kuris gali išpasakoti visų „Robinzonų ekspedicijos" dalyvių gyvenimo istorijas, bet vargu ar žino nors vieno ministro pavardę. Arba Izraelio prezidento.

– Ministro pirmininko.

– Supranti, ką turiu galvoje?

Meleris užgniaužė juoką. Iš prigimties buvo pernelyg jukus. Ir jautė perdėtą palankumą likimo vėtytam ir mėtytam pareigūnui su didelėmis lyg ryškiaspalviai drugelio sparnai ausimis, atlėpusiomis nuo plikai skustos kaukolės. Nors tas Haris Meleriui ir kėlė daugiau rūpesčių nei derėtų. Policijos skyriaus viršininku Meleris paskirtas ne per seniausiai, tačiau jau suprato, kad svarbiausia karjeros siekiančio valstybės tarnautojo taisyklė – atsarga gėdos nedaro. Todėl pasiryžęs užduoti klausimus ir kartu – baimindamasis atsakymų Meleris pirmiausia atsikrenkštė ir suraukė antakius, demonstruodamas Hariui, kad jo nerimo kilmė – dalykiška, o ne draugiška.

– Girdėjau, kad tebesilankai „Šrioder" restorane, Hari?

– Rečiau nei kada nors anksčiau, šefe. Tiek daug gero rodo televizija.

– Bet pasėdi ir ten?

– Jiems nepatinka, kai žmonės stovi.

– Liaukis. Vėl geri?

– Minimaliai.

– Ką tai reiškia – minimaliai?

– Jeigu gerčiau dar mažiau, jie mane išmestų lauk.

Šįkart Meleris neįstengė sulaikyti juoko.

– Kelio apsaugai užtikrinti man reikia trijų ryšių pareigūnų, – pareiškė jis. – Kiekvieno žinioje bus dešimt žmonių iš įvairių Akeshiūso policijos apylinkių ir dar pora paskutiniojo kurso studentų iš Policijos akademijos. Pagalvojau apie Tomą Valerį...

Valeris. Rasistas ir šiknius, taikantis tiesiai į inspektoriaus vietą, kuriai užimti netrukus vyks konkursas. Haris pakankamai girdėjo apie Valerio profesinę veiklą, kad žinotų, jog ji atitinka visus visuomenėje populiarius policininko stereotipus ir dar porą viršaus, išskyrus vieną: Valeris, deja, nebuvo kvailas. Jo tyrimų rezultatai tokie

įspūdingi, kad net Hariui teko pripažinti, jog Valeris nusipelnė neabejotino paaukštinimo.

– Ir Vėberį...

– Tą seną bambeklį?

– ...ir tave, Hari.

– *Say again*?

– Girdėjai teisingai.

Haris išsiviepė.

– Prieštarauji? – paklausė Meleris.

– Žinoma, prieštarauju.

– Kodėl? Sakyčiau, garbinga užduotis, Hari. Patapšnojimas per petį.

– Tikrai? – Haris gesino nuorūką, žiauriai mygdamas ją į pelenines. – O gal tik dar vienas reabilitacijos proceso žingsnis?

– Ką čia paistai? – Bjarnė Meleris atrodė įžeistas.

– Žinau, kad man grįžus iš Bankoko nepaisei protingų patarimų ir užsitraukei kai kurių žmonių nemalonę, priglausdamas mane po savo šiltu sparneliu. Ir aš amžinai liksiu tau dėkingas. Bet kas čia? *Ryšių pareigūnas*? Atrodo, tarsi mėgintum įrodyti skeptikams, kad buvai teisus, o jie klydo, kad tasai Hūlė vėl pačiame jėgų žydėjime, gali prisiimti atsakomybę ir panašiai.

– Na, ir?

Bjarnė Meleris vėl sudėjo rankas už savo pailgos galvos.

– Na, ir? – pamėgdžiojo Haris. – Tai šitaip, vadinasi, elgiamasi, aš ir vėl esu tik marionetė?

Apimtas nevilties Meleris atsiduso.

– Mes visi marionetės, Hari. Visur ir visada galima įžvelgti slaptą potekstę. O mano pasiūlymas juk ne blogesnis už bet kurį kitą. Padaryk gerą darbą, ir abu liksim patenkinti. Nejaugi, velniai griebtų, taip sunku?

Haris prunkštelėjo, kažką ruošėsi sakyti, stabtelėjo, lyg ir ketino vėl, bet taip ir nepasakė. Sprigtu iš pakelio išmušė dar vieną cigaretę.

– Tiesiog kartais jaučiuosi lyg tas prakeiktas lenktynių žirgas, dėl kurio žmonės eina lažybų. Ir dar – negaliu pakęsti atsakomybės.

Haris lūpomis švelniai suspaudė nepridegtą cigaretę.

Jis liko skolingas Meleriui šią paslaugą, bet kas, jeigu jis viską sugadins, ar Meleris apie tai pagalvojo? *Ryšių pareigūnas*. Jau senokai nė lašo į burną neėmė, bet dar turėjo būti atsargus, kasdien laimėti vis naują mūšį. Kurių galų visa tai, juk todėl jis ir tapo tyrėju, kad nereikėtų rūpintis sau pavaldžiais žmonėmis? Ir kad būtų kuo mažiau viršesnių. Haris sukando cigaretės filtrą.

Jie išgirdo kažką kalbantis koridoriuje prie kavos automato, balsas lyg ir Valerio. Pasigirdo užkrečiantis moters juokas. Tikriausiai naujosios sekretorės. Šnervėse jis tebejautė jos kvepalų aromatą.

– Velnias, – nusikeikė Haris. *Vėl-nias*. Dviem skiemenimis, kurie dukart pašokdino cigaretę jo dantyse.

Kol Haris nutilęs mąstė, Meleris sėdėjo užsimerkęs. Kiek pravėręs blakstienas paklausė:

– Ar galėčiau tai interpretuoti kaip teigiamą atsakymą?

Haris atsistojo ir tylomis išėjo.

8 SKYRIUS

Alnabru kelio rinkliavų užkarda, 1999 m. lapkričio 1 d.

Pilkas paukštis įsklendė ir buvo beišsklendžiąs iš Hario regėjimo lauko. Pirštu jis stipriau prispaudė savo 38-ojo kalibro „Smith &Weson" gaiduką, per kryptuko kraštą akylai stebėdamas nejudrią nugarą už stiklo. Kažkas vakar per televiziją kalbėjo apie lėtą laiką.

„Automobilio signalą, Elena. Spausk tą prakeiktą automobilio signalą, jis turi būti Slaptosios tarnybos agentas."

Lėtas laikas, tarsi belaukiant Kalėdų senio Kūčių vakarą.

Pirmasis motociklas atsidūrė vienoje eilėje su rinkliavų būdelėmis, o raudongurklė atrodė it juodas taškelis pačiame regos lauko pakraštyje. Sustingęs laikas elektros kėdėje, prieš paleidžiant...

Haris paspaudė gaiduką. Vieną, du, tris kartus.

Ir tada laikas nuskriejo pašėlusiu greičiu. Sužėrėjo spalvotas stiklas, ant asfalto pažerdamas krištolinį lietų, ir jis vos ne vos spėjo įžiūrėti už kabinos krašto pranykstančią ranką prieš pasigirstant ir nutolstant brangių amerikietiškų automobilių padangų šiugždesiui.

Jis nenuleido akių nuo kabinos. Pora geltonų lapų, kuriuos įsuko pravažiuojantis kortežas, dar plazdeno ore, kol nutūpė ant gėlių klombos su purvina, papilkėjusia žole. Jis nenuleido akių nuo kabinos. Viskas vėl nurimo, ir akimirką jo galvoje sukosi vienintelė mintis: kad visiškai įprastą norvegiško rudens dieną jis stovi visiškai įprastoje norvegiškoje kelio rinkliavų užkardoje, o tolumoje boluoja visai

įprasta „Esso“ degalinė. Net šaltas ryto oras kvepėjo kaip visada: pūvančiais lapais ir automobilių išmetamosiomis dujomis. Ir jam dingtelėjo: gal ničnieko neįvyko.

Jis akylai stebėjo kabiną, kai nepermaldaujamas, gedulingas volvo signalo garsas jam už nugaros perskėlė dieną į dvi dalis.

II dalis

PRADŽIOS KNYGA

9 SKYRIUS

1942 m.

Ugnies blyksnių nutviekstas pilkas nakties dangus buvo panašus į purviną palapinės brezentą, ištemptą virš skurdaus, pliko kraštovaizdžio, supančio iš visų pusių. Gal rusai pradėjo puolimą, gal tik sukūrė iliuziją, kad puola, tai, aišku, visada paaiškėdavo vėliau. Abi kojas parietęs po savimi Gudbrandas gulėjo ant apkaso krašto, rankomis spausdamas ginklą ir, žiūrėdamas į krintančias liepsnas, klausėsi tolimo, duslaus griausmo. Žinojo, kad į ugnies blyksnius verčiau nespoksoti, jie apakina, tada nepastebėsi rusų snaiperių, kažkur, niekieno žemėje, sniegu besirangančių artyn. Tačiau jis vis viena jų nepastebėdavo, niekada nėra matęs nė vieno, tiesiog šaudydavo pagal kitų komandą. Kaip dabar.

– Matau jį!

Tai Danielius Gudesonas, vienintelis skyriaus miestietis. Kiti kilę iš tokių vietų, kurių pavadinimai baigėsi „-dal“, taigi iš slėnių. Vieni tų slėnių buvo platūs, kiti – gilūs, ūksmingi ir negyvenami kaip Gudbrando gimtinė. Bet ne Danieliaus. Ne Danieliaus Gudesono – su aukšta, lygia kakta, žaižaruojančiomis mėlynomis akimis ir baltų dantų šypsena. Jis buvo tarsi iškirptas iš karių verbavimo plakato. Vaikinas, užaugęs su plačiu akiračiu.

– Ties antra valanda, į kairę nuo krūmokšnio, – nurodė Danielius.

Krūmokšnio? Juk šiuose bombų ir granatų iškedentuose dirvonuose neaugo joks krūmokšnis. Bet, matyt, augo, nes kiti šaudė.

Taukšt, pokšt, zvimbt. Kas penkta kulka tarsi skraidantis jonvabalis lėkė parabolės trajektorija. Trasuojantys šaudmenys. Kulka zvimbdavo į tamsą, bet paskui pailsdavo, nes jos greitis mažėdavo, tada ji minkštai nusileisdavo. Maždaug taip. Gudbrandas pagalvojo, kad tokia lėta kulka neįmanoma ką nors užmušti.

– Sprunka! – rėkė įtūžęs, neapykantos kupinas balsas. Tai Sindrė Faukė. Jo veidas kone susilieįęs su kamufliažine uniforma, o mažos glaustos akys įsispitrėjusios į tamsą. Jis kilęs iš nuošalaus vienkiemio pačioje Gudbrandsdalio gilumoje, sprendžiant pagal jo blyškų veidą, iš kokios nors užspeistos vietos, kurios niekada nepasiekia saulė. Gudbrandas nežinojo, kodėl Sindrė tapo Hitlerio armijos savanoriu, bet girdėjo, kad jo tėvai ir abudu broliai priklausė fašistinei nacionalsocialistų partijai „Nacionalinis sambūris“, kad vaikščiojo ant rankų užsirišę baltus raiščius ir įduodavo savo bendraslėnius, kuriuos įtarė esant josingais, kitaip tariant – Norvegijos patriotais. Danielius sakė, kad išdavikams ir kitiems, išnaudojusiems karą tam, kad susižertų sau naudos, vieną dieną irgi teks paragauti rimbų.

– Nepavyks, – tyliai murmtelėjo Danielius, skruostu prigludęs prie ginklo buožės. – Joks suknistas bolševikas nepaspruks.

– Suprato, kad mes jį pastebėjom, – pasakė Sindrė. – Pasislėps toje įduboje.

– Nepavyks, – pakartojo Danielius ir nusitaikė.

Gudbrandas stebeilijo į pilkšvai baltą tamsą. Baltas sniegas, balta kamufliažinė apranga, baltos pašvaistės. Dangus vėl nušvito. Šešėliai skubėjo per apledėjusį sniegą. Gudbrandas pakėlė akis į viršų. Geltoni ir raudoni blyksniai ties horizontu, lydimi dar keleto tolimų griausmų. Viskas tarsi netikra – kaip kine, skyrėsi tik tuo, kad spaudė trisdešimties laipsnių šaltis ir nebuvo ką apkabinti. Gal šįkart tikrai jie puola?

– Koks tu nerangus, Gudesonai, jis pasislėpė, – Sindrė nusispjovė į sniegą.

– Nepavyks, – dar tyliau ištarė Danielius ir vis taikėsi, taikėsi. Iš jo burnos bemaž liovėsi kilęs šalčio garas.

Ir staiga – garsus, spiegiantis švilpesys, perspėjimo šūksnis ir Gudbrandas, abi rankas iškėlęs virš galvos, atbulas virsta žemyn ant apledėjusio apkaso dugno. Sudrebėjo žemė. Iš dangaus pasipylė rudi, suledėję žemės grumstai. Vienas pataikė į Gudbrando šalmą, tas nusmuko jam ant akių. Kiek palaukęs įsitikino, jog iš dangaus niekas nebekrenta, ir jį atsmaukė. Viskas nuščiuvo ir praskaidrėjo, prie veido prilipo baltas sniego dalelyčių vualis. Sako, kad niekada negirdi tos granatos, kuri į tave pataiko, bet Gudbrandas buvo matęs pakankamai švilpiančių granatų aukų, tad žinojo, jog tai netiesa. Ugnies gaisui apšvietus griovį, jis pamatė išblyškusius kitų veidus ir šešėlius, kurie, lydimi šviesos, rodėsi, susikūprinę ropojo link jo per apkaso sienas. Bet kur Danielius? Danieliau!

– Danieliau!

– Pataikiau! – šūktelėjo Danielius, tebegulėdamas ant apkaso krašto. Gudbrandas netikėjo savo ausimis.

– Negali būti!

Nusliuogęs žemyn į apkasą, plačiai šypsodamasis Danielius nusipurtė sniegą ir žemės grumstus.

– Joks rusų išpera nebešaudys į mus šį vakarą. Už Tormudą atkeršyta. – Jis kulnais įsispyrė į apkaso šoną, kad nepaslystų ant ledo.

– Nė velnio! – rėkė Sindrė. – Nė velnio nepataikei, Gudesonai. Sakiau, rusas pasislėpė toje dauboje.

Jo mažų akučių žvilgsnis lakstė nuo vieno prie kito tarsi klausdamas, ar kuris iš *jų* tikėjo pagyrūniška Danieliaus šneka.

– Teisingai, – tarė Danielius. – Tačiau po dviejų valandų švis, ir jis žinojo, kad iki to laiko privalo iš ten dingti.

– Gerai sakai, truputėlį per anksti išsiruošė, – paskubomis išpyškino Gudbrandas. – Jis išlindo kitoje pusėje. Tiesa, Danieliau?

– Per anksti arba ne, – nusišypsojo Danielius. – Bet kuriuo atveju aš jį pričiupau.

Sindrė sušvarkštė:

– Užčiaupk tą savo plačią srėbtuvę, Gudesonai.

Danielius gūžtelėjo pečiais, patikrino šautuvo lizdą ir vėl užtaisė. Nusigręžęs pasikabino ginklą ant peties, vienu auliniu atsispyrė nuo suledėjusio apkaso šono ir užšoko ant jo krašto.

– Duok man savo kastuvą, Gudbrandai.

Danielius paėmė kastuvą ir atsistojo visu ūgiu. Juodo dangaus fone išniro jo siluetas – su balta žiemine uniforma, pašvaistės aureole virš galvos.

„Jis panašus į angelą“, pagalvojo Gudbrandas.

– Ką, po velnių, darai, žmogau! – suriko Edvardas Moskenas, jų skyriaus vadas. Šaltakraujis mjondalietis retai keldavo balsą prieš veteranus, tokius kaip Danielius, Sindrė ir Gudbrandas. Dažniausiai už klaidas kentėdavo naujokai. Pipirai, kurių gaudavo, daugeliui jų išgelbėjo gyvybę. Dabar Edvardas Moskenas įsmeigė į Danielių tą savo vieną plačiai atvertą akį, kurios niekada neužmerkdavo. Net miegodamas, Gudbrandas pats matė.

– Traukis į priedangą, Gudesonai! – rėkė skyriaus vadas.

Tačiau Danielius tik šyptelėjo ir kitą akimirką dingo, palikęs vien šalčio garą iš burnos, sekundę kybojusi virš jų. Horizonte užgeso liepsnos, vėl stojo tamsa.

– Gudesonai! – šaukė Edvardas, pasilypėjęs ant apkaso krašto. – Velnias!

– Ar matai jį? – paklausė Gudbrandas.

– Lyg skradžiai žemę prasmego.

– Kam tam bepročiui reikėjo kastuvo? – nusistebėjo Sindrė ir pažvelgė į Gudbrandą.

– Ką aš žinau, – atsakė Gudbrandas. – Gal spygliuotai vielai pralaužti.

– O kodėl jam tą vielą laužti?

– Nežinau. – Gudbrandui nepatiko įkyrus Sindrės žvilgsnis, primenantis kitą, anksčiau čia buvusį kaimietį. Galiausiai tas išprotėjo, vieną naktį, prieš išeidamas į sargybą, prisišlapino į batus, o vėliau teko amputuoti visus jo kojų pirštus. Bet dabar jis jau Norvegijoje, tad gal ir nėra toks jau beprotis. Kad ir kaip ten būtų, jo žvilgsnis toks pat įkyrus.

– Gal užsimanė pasivaikščioti po niekieno žemę, – tarė Gudbrandas.

– Žinau, kas yra kitapus spygliuotos tvoros, klausiu, ko jam ten reikia.

– Gal ta granata pataikė jam į galvą, – svarstė Halgrimas Dalė. – Arba pasimaišė protas.

Halgrimas Dalė buvo jauniausias skyriuje, vos aštuoniolikos. Niekas tiksliai nežinojo, kodėl jis užsirašė į karą. Ieškodamas nuotykių, nutarė Gudbrandas. Dalė tvirtino, kad žavisi Hitleriu, bet nieko nenutuokė apie politiką. Danielius buvo įsitikinęs, kad Dalė paspruko nuo besilaukiančios merginos.

– Jeigu rusas gyvas, Gudesoną nušaus, kol tasai dar nespėjo nueiti ir penkiasdešimtį metrų, – pasakė Edvardas Moskenas.

– Danielius pataikė, – sušnabždėjo Gudbrandas.

– Tokiu atveju Gudbrandą nušaus kuris nors kitas, – tarė Edvardas, įkišo ranką po kamufliažiniu švarku ir iš viršutinės kišenės išsitraukė ploną cigaretę. – Šiąnakt jų ten gyvas galas.

Stipriai brūkštelėjo per sudrėkusią dėžutę, slėpdamas degtuką saujoje. Siera įsiliepsnojo iš antro karto, Edvardas prisidegė, įtraukė dūmą ir tylomis perdavė ją kitiems. Lėtai įtraukę po dūmą vaikinai skubiai perduodavo cigaretę kaimynui. Niekas netarė nė žodžio, atrodė, kad visi nugrimzdo savo mintyse. Tačiau Gudbrandas žinojo, kad jie suklusę kaip ir jis.

Dešimt minučių – jokio garso.

– Sklinda kalbos, kad lėktuvai ruošiasi bombarduoti Ladogos ežerą, – tarė Halgrimas Dalė.

Visi girdėjo gandų apie rusus, ledu per Ladogą pabėgusius iš Leningrado. Blogiau, kad ledas dar reiškė, jog generolui Žukovui į apsiaustą miestą jie gali atgabenti maisto atsargų.

– Jie ten gatvėse tikriausiai alpsta iš bado, – galva mostelėjęs į rytus samprotavo Dalė.

Tačiau Gudbrandas tokias kalbas girdėjo jau nuo tada, kai beveik prieš metus jį atsiuntė čia, o jie tebetykojo ten ir šaudė, vos tik kyštelsi galvą virš griovio krašto. Aną žiemą rusų dezertyrai, nebegalintys ištverti ir pasiryžę pereiti į kitą pusę, kad tik gautų kiek maisto ir šilumos, kasdien pasirodydavo prie jų apkasų, virš galvos iškėlę rankas. Bet dabar rečiau atslinkdavo ir jie, o tiedu vargšeliai įkritusiomis akimis, kuriuos Gudbrandas matė pereinant aną savaitę, visiškai nusiminė pastebėję, kad norvegai tokie pat liesi kaip ir jie.

– Dvidešimt minučių. Nebegrįš, – nutarė Sindrė. – Jis nebegyvas. Padžiovė autus.

– Užsičiaupk! – Gudbrandas žengė žingsnį prie Sindrės, tas iškart pašoko. Tačiau Sindrė muštis aiškiai neketino, nors ir buvo kone visa galva aukštesnis. Matyt, prisiminė tą rusą, kurį Gudbrandas užmušė prieš keletą mėnesių. Kas galėjo pamanyti, kad ramaus, tykaus Gudbrando dvasios gelmėse glūdi toks nevaldomas laukinis? Rusas nepastebėtas tarp dviejų sargybos postų prasmuko į jų apkasus ir, prieš atsirasdamas čia, išskerdė visus, miegojusius dviejuose artimiausiuose bunkeriuose – olandų ir austrų. O juos pačius išgelbėjo utėlės.

Utėlių knibždėjo visur, ypač ten, kur šilta: pažastyse, žemiau juostos, pakirkšnyse ir apie kulkšnis. Gudbrandas, gulėjęs arčiausiai durų, negalėjo užmigti dėl vadinamųjų utėliažaizdžių ant kojų, atvirų opų, kai kada net penkių erių monetos dydžio, prie kurių kraštų susispietusios tarpo utėlės. Gudbrandas bergždžiai stengėsi jas

nugremžti durtuvu, kai tarpduryje išniro jų iššaudyti atslinkęs rusas. Gudbrandas pamatė tik jo siluetą, bet atpažinęs pakelto „Mosino-Nagano“ šautuvo kontūrus tuoj suprato, kad čia priešas. Vien tik atšipusiu durtuvu Gudbrandas taip kruopščiai sukapojo rusą į gabalus, kad vėliau jį išvilkus ant sniego kūne nebuvo likę nė lašelio kraujo.

– Nurimkit, vaikinai, – Edvardas atitraukė Gudbrandą į šalį. – Verčiau eik numigti, Gudbrandai, tavo pamaina baigėsi prieš valandą.

– Einu jo ieškoti, – tarė Gudbrandas.

– Ne, to nebus! – nukirto Edvardas.

– Eisiu, aš...

– Tai įsakymas! – čiupęs už peties Edvardas jį papurtė. Gudbrandas bandė išsilaisvinti, bet skyriaus vadas laikė tvirtai.

Gudbrandas šūktelėjo netikėtai aukštu ir desperatiškai virpančiu balsu:

– Gal jis sužeistas! Gal paprasčiausiai įstrigo spygliuotoje vieloje!

Edvardas paplekšnojo jam per petį.

– Netrukus švis, – pasakė. – Tada ir pamatysime, kas įvyko.

Paskubomis jis nužvelgė kitus, tylomis viską stebinčius vaikinus. Jie vėl ėmė trypčioti ant sniego ir marmaliuoti tarpusavyje. Gudbrandas matė, kaip priėjęs prie Halgrimo Dalės Edvardas jam į ausį sušnibždėjo kelis žodžius. Klausydamasis Dalė vogčiomis dirstelėjo į Gudbrandą. Aišku, ką tai reiškia. Duotas įsakymas nenuleisti nuo jo akių. Neseniai kažkas paskleidė gandus, kad jie su Danieliumi esą daugiau nei geri draugai. Kad jais neva negalima pasitikėti. Moskenas be užuolankų paklausė, ar jie turėję planų kartu dezertyruoti. Jie, žinoma, paneigė, bet, matyt, dabar Moskenas nusprendė, kad Danielius pasinaudojo proga pabėgti! Jo akimis, Gudbrando troškimas „ieškoti“ savo draugo – tai jų perbėgimo plano dalis. Gudbrandą suėmė juokas. Savaime aišku, malonu maudytis tuose gražiuose pažaduose apie maistą, šilumą ir moteris, kuriuos rusų garsiakalbiai

įteiklia vokiečių kalba dosniai žarstė ant nualinto mūšio lauko, bet jais *tikėti*?

– Gal kertam lažybų, ar jis grįš? – pasiūlė Sindrė. – Iš trijų maisto davinių, ką?

Gudbrandas nuleido ranką prie šono, palietęs įsitikino, kad durtuvas kabo ant diržo po kamufliažine uniforma.

– *Nicht schiessen, bitte*!

Gudbrandas atsigręžė ir tiesiai virš savęs, ant pylimo, išvydo raudonskruostį veidą, besišypsantį po rusiška uniformos kepure. Vyras stryktelėjo per apkaso kraštą ir šuolį užbaigė Telemarko tūptelėjimu ant ledo.

– Danieliau! – sušuko Gudbrandas.

– *Tatan*! – pasisveikino Danielius, kilsteldamas uniformos kepurę. – *Dobryj večer*.

Įbedę į jį akis vaikinai smaksojo kaip prišalę.

– Klausyk, Edvardai, – šūktelėjo Danielius. – Turėtum paauklėti mūsų olandus. Ten, tarp jų sargybos postų, bent už penkiasdešimt metrų.

Edvardas stovėjo be žado tarsi įbestas į žemę – kaip ir kiti.

– Palaidojai rusą, Danieliau? – Gudbrando veidas švytėjo iš susijaudinimo.

– Palaidojau? – tarstelėjo Danielius. – Ne tik. Dar sukalbėjau „Tėve mūsų" ir pagiedojau. Jūs ką, apykurčiai? Esu įsitikinęs, kad anoje pusėje jie viską girdėjo.

Užšoko ant apkaso krašto, atsisėdo ir, iškėlęs rankas į viršų, užgiedojo švelniu, žemu balsu:

– Viešpatie, tu mano uola...

Vaikinai džiaugsmingai šūkčiojo, o Gudbrandas kvatojo iki ašarų.

– Na, tu ir velnių priėdęs, Danieliau! – suriko Dalė.

– Ne „Danieliau". Vadinkite mane... – Nusiėmęs rusišką uniformos kepurę Danielius vidinėje pusėje po pamušalu perskaitė vardą. –

...Ūrija. Kad mane kur, jis ir rašyti mokėjo. Bala nematė, vis tiek buvo bolševikas.

Nušokęs žemyn nuo apkaso krašto apsižvalgė.

– Tikiuosi, niekas neprieštaraus, kad vadinsiuos tarp žydų paplitusiu vardu?

Akimirką stojo absoliuti tyla, o tada prapliupo juokas. Susibūrę vaikinai priėjo arčiau, kad galėtų Ūrijai kumštelėti į nugarą.

10 SKYRIUS

Leningradas, 1942 m. gruodžio 31 d.

Pabūklų poste spaudė šaltis. Apsivilkęs visus drabužius kiek turėjo Gudbrandas vis tiek kaleno dantimis, nebejausdamas rankų ir kojų pirštų. Blogiausia kojoms. Nors užsivyniojo naujuosius autus, bet ir tie menkai tegelbėjo.

Žvelgė į tamsą. Iš Ivano šį vakarą mažoka žinių, gal jis šventė Naujuosius. Ar valgė ką gardaus. Avieną, troškintą su kopūstais. Arba garuose virtus, parūkytus avienos šonkauliukus. Gudbrandas, be abejo, žinojo, kad rusai neturi mėsos, bet negalėjo negalvoti apie maistą. Jie patys gavo nei daugiau, nei mažiau kaip tik kasdieninės duonos ir lęšių sriubos. Duona buvo aiškiai pažaliavusi, tačiau prie to jau priprato. O kai ji supelydavo iki trupinių, jie iš tos duonos išsivirdavo sriubos.

– Per Kūčias bent dešros gavom, – prisiminė Gudbrandas.

– Ša, – tildė Danielius.

– Šiąnakt ten ramu, Danieliau. Sėdi sau ir kerta elnienos kepsnį. Su tirštu, šviesiai rudu žvėrienos padažu ir bruknėmis. Ir šventinėmis bulvytėmis.

– Nepradėk vėl apie maistą. Tylėk ir žiūrėk, gal ką pamatysi.

– Aš nieko nematau, Danieliau. Ničnieko.

Jie susigūžė, įtraukė galvas. Danielius mūvėjo rusišką uniformos kepurę. Plieninis šalmas su „SS-Waffen“ ženklu gulėjo šalia. Gudbrandas žinojo, kodėl. Jo forma nevykusi, pro priekinį kraštą nuolat

skverbėsi ledinis vėjas, šalmo viduje sukeldamas pratisą, nervus alinantį švilpesį, ypač nepageidautiną, kai esi stebėjimo poste.

– Kas atsitiko tavo akims? – paklausė Danielius.

– Nieko. Mano naktinis regėjimas prastokas.

– Ir viskas?

– Na, esu truputį daltonikas.

– *Truputį* daltonikas?

– Nematau raudonos ir žalios. Nesugebu jų atskirti, tos spalvos tarsi susilieja. Prisimenu, kai eidavom į mišką rinkti bruknių sekmadienio pietums, nerasdavau nė vienos uogos...

– Užteks apie maistą, juk prašiau!

Jie nutilo. Tolumoje sutratėjo kulkosvaidžio salvė. Termometras rodė dvidešimt penkis laipsnius šalčio. Pernai žiemą keletą naktų iš eilės šaltis siekė keturiasdešimt penkis laipsnius. Gudbrandas guodėsi, kad tokiame speige gal nurims utėlės, liausis niežėję bent tol, kol grįši iš sargybos, griūsi ant gulto, šmurkštelsi po vilnone antklode. Tačiau tos bestijos šaltį ištverdavo lengviau negu jis. Kartą jis atliko eksperimentą – paliko savo apatinius visas tris paras speige, ant sniego. Kai po to įsinešė į bunkerį, jie atrodė it vientisas didžiulis ledėsis. Bet atšildžius tą ledo luitą priešais krosnį, apatiniuose atgijo knibždanti, ropojanti gyvybė, ir jis pasibjaurėjęs metė apatinius į ugnį.

Danielius atsikrenkštė:

– Beje, o kaip ten jį valgydavote, tą sekmadieninį kepsnį?

Gudbrando neteko įkalbinėti:

– Pirmiausia tėvas supjaustydavo kepsnį, iškilmingai tarsi kunigas, o mes, vaikai, tylomis sėdėjome ir žiūrėjome. Tada mama ant kiekvienos lėkštės padėdavo po du gabalus ir apliedavo ruduoju padažu, tokiu tirštu, kad turėjo jį nuolat maišyti, kad nesustingtų. Ir dar būdavo kalnas šviežių, traškių briuselinių kopūstų. Verčiau užsimauk šalmą, Danieliau. Pagalvok, o jei į galvą pataikys granatos skeveldra.

– Taigi, o jeigu pataikys visa granata. Tęsk.

Gudbrandas užsimerkė, o jo lūpose pasirodė šypsena.

– Desertui gaudavom džiovintų slyvų sunkienės. Arba *brownies*, šokoladinių pyragaičių. Juos mama parsivežė iš Bruklino.

Danielius nusispjovė į sniegą. Paprastai žiemos metu sargybos pamaina trukdavo vieną valandą, tačiau ir Sindrė Faukė, ir Halgrimas Dalė gulėjo su temperatūra, taigi Edvardas Moskenas, skyriaus vadas, nusprendė ją pratęsti iki dviejų valandų, kol vėl turės visas pajėgas.

Danielius uždėjo ranką Gudbrandui ant peties.

– Ilgiesi jos, ar ne? Savo mamos.

Gudbrandas nusijuokė, nusispjovė ant sniego toje pačioje vietoje, kur ir Danielius, pažvelgė aukštyn į sušalusias žvaigždes danguje. Sugirgždėjo sniegas, Danielius pakėlė galvą.

– Lapė, – teištarė.

Neįtikėtina, bet netgi čia, kur kiekvieną kvadratinį metrą išpureno bombos ir granatos, o minos glaudėsi arčiau viena kitos nei Karlo Jūhano gatvės grindinio akmenys, buvo gyvūnų. Nedaug, bet jie matė ir lapių, ir kiškių. Ir vieną kitą šešką. Ką bepamatę, savaime suprantama, stengėsi nušauti, nes puodui tiko jie visi. Tačiau po to, kai vieną kiškio išėjusį pasiimti vokietį nupyškino, vadams toptelėjo, esą rusai paleidžia kiškius priešais apkasus, kad išviliotų karius į niekieno žemę. Tarsi rusai savo noru atiduotų bent vieną kiškį!

Gudbrandas perbraukė savo skausmingas lūpas ir žvilgtelėjo į laikrodį. Valanda iki pamainos pabaigos. Jis įtarė, kad Sindrė, norėdamas sukelti karščiavimą, į tiesiąją žarną prisikišo tabako, iš jo galima to tikėtis.

– Kodėl jūs iš valstijų grįžote namo? – paklausė Danielius.

– Bankrutavo biržos. Tėvas prarado darbą laivų statykloje.

– O ką aš sakau, – tarė Danielius. – Toks jau tas kapitalizmas. Ar pakilimo laikai, ar nuosmukio – nepasiturintys vargsta, o turčiai tarpsta.

– Toks gyvenimas.

– Iki šiol buvo toks, taip, tačiau dabar viskas pasikeis. Kai laimėsime karą, Hitleris, ko gero, tiems žmogeliams paruošė mažytę staigmeną. Ir tavo tėvui nereikės daugiau sukti galvos dėl nedarbo. Tau irgi reikėtų įstoti į NS, taip.

– Tu iš tikrųjų visu tuo tiki?

– O tu ne?

Gudbrandas nemėgo priešgyniauti Danieliui, tad pamėgino išsisukti gūžtelėdamas pečiais, tačiau Danielius pakartojo klausimą.

– Žinoma, kad tikiu, – atsakė Gudbrandas. – Bet dabar man labiau rūpi Norvegija. Negalima į šalį įsileisti bolševikų. Jeigu jie ateis, mums tikrai teks grįžti į Ameriką.

– Į kapitalistų šalį? – Danieliaus balsas sugriežtėjo. – Kur demokratija turtingųjų rankose, palikta atsitiktinumų ir korumpuotos valdžios valiai?

– Geriau, nei komunizmas.

– Demokratija jau baigtas etapas, Gudbrandai. Tarkim, Europoje. Anglija ir Prancūzija išėjo šunims šėko pjauti dar gerokai prieš karo pradžią, kur pažvelgsi – ten nedarbas ir išnaudojimas. Dabar tėra dvi gana stiprios asmenybės, galinčios sulaikyti Europą nuo betvarkės, – Hitleris ir Stalinas. Štai toks pasirinkimas. Broliška tauta arba barbarai. Regis, gimtinėje taip ir nesuprato, kokia laimė mums nusišypsojo, kad pirmieji pasirodė vokiečiai, o ne Stalino skerdikai.

Gudbrandas linkčiojo. Ne visai dėl to, ką Danielius sakė, bet ir dėl to, *kaip* jis tai sakė. Tvirtai įsitikinęs.

Ir staiga atsivėrė pragaras: dangų priešais nutvieskė liepsnos, žemė drebėjo, o geltoni šviesos pliūpsniai mėtė rudos žemės ir sniego gniutulus, kurie, atrodė, patys skriejo į orą nusileidus granatoms.

Viskas liovėsi taip pat staiga kaip ir prasidėjo, ir Gudbrandas, atmetęs rankas virš galvos, pasijuto gulįs apkaso dugne. Žvilgtelėjo aukštyn, o ten viršuje, ant krašto, už kulkosvaidžio, kvatojo gulintis Danielius.

– Ką darai? – šaukė Gudbrandas. – Junk sireną, kelk vyrus ant kojų!

Tačiau Danielius kvatojo net susiriesdamas.

– Mano mielas, mylimas drauge, – rėkė pro juoko ašaras akyse. – Su Naujaisiais metais!

Danielius pirštu bakstelėjo į laikrodį, ir Gudbrandas suprato. Matyt, Danielius tik ir laukė rusų naujametinių saliutų, nes dabar rausėsi sukastoje priešais sargybos postą sniego krūvoje, slepiančioje kulkosvaidį.

– Brendžio, – sušuko jis ir triumfuodamas iškėlė į viršų butelį su šlakeliu rudo skysčio. – Saugojau daugiau nei tris mėnesius. Imk.

Klūpodamas priešais Gudbrandas juokėsi.

– Tu pirmas! – riktelėjo jis.

– Tikrai?

– Be jokių abejonių, senas drauge, tu jį išsaugojai. Tik neišplumpink viso!

Danielius taip trinktelėjo per kamštį, kad tasai zvimbdamas išskrido iš butelio, paskui pakėlė butelį aukštyn.

– Pirmyn į Leningradą! Pavasarį kelsime taures Žiemos rūmuose, – iškilmingai paskelbė ir nusiėmė rusišką uniformos kepurę. – O vasarą grįšime namo, ir mus šlovins kaip didvyrius mūsų mylimoje Norvegijoje.

Jis užvertė butelį prie lūpų, atlošė galvą, ir rudasis skystis kliuksėdamas šoktelėjo butelio kaklelyje. Atspindėdamas krintančias liepsnas žybtelėjo stiklas, ir visą likusį gyvenimą Gudbrando neapleis mintis, kad būtent tai ir pastebėjo rusų snaiperis: šviesos atspindį butelyje. Po akimirkos Gudbrandas išgirdo skardų, spragų garsą ir Danieliaus rankoje pamatė sprogstant butelį. Pasipylė stiklo šukės su brendžiu, ir Gudbrandas instinktyviai užsimerkė. Jautė, kad sušlapo veidas, skystis tekėjo skruostais, nevalingai iškišęs liežuvį jis paragavo porą lašų. Beveik beskonis, spiritas ir dar kažkoks priesko-

nis – salsvas ir metalinis. Tirštas gėralas, veikiausiai dėl šalčio, pagalvojo Gudbrandas ir atsimerkė. Ant apkaso krašto Danieliaus nebuvo. Turbūt supratęs, kad juos pastebėjo, nėrė žemyn po kulkosvaidžiu, nutarė Gudbrandas, bet nerami širdis pašėlusiai daužėsi.

– Danieliau!

Jokio atsako.

– Danieliau!

Atsistojęs Gudbrandas užsiropštė ant krašto. Danielius gulėjo ant nugaros su šovinių juosta po galva ir uniformos kepure ant veido. Sniegas aptaškytas krauju ir brendžiu. Gudbrandas nuplėšė uniformos kepurę. Plačiai atvertomis akimis Danielius stebeilijo į žvaigždėtą dangų. Vidury kaktos žiojėjo didelė juoda skylė. Burnoje vis dar tvyrojo tas salsvas metalo skonis, ir Gudbrandas pajuto, kad jį ima pykinti.

– Danieliau.

Šnabždesys pro suskirdusias lūpas. Gudbrandui Danielius atrodė panašus į mažą berniuką, kuris susiruošė sniege piešti angelus, bet netikėtai užsnūdo. Gokčiodamas jis puolė prie sirenos, ėmė sukti paleidimo rankeną, ir tada, liepsnų atšvaitams blėstant, į dangų pakilo veriama sirenos aimana.

„*Ne taip viskas turėjo būti*“, – vienintelė mintis sukosi Gudbrando galvoje.

Oooooo – ooooooo!..

Už jo sustojo pribėgęs Edvardas ir kiti. Kažkas pašaukė jį vardu, bet Gudbrandas negirdėjo, tik suko ir suko rankeną. Galiausiai Edvardas uždėjo ranką ant paleidimo svirties. Gudbrandas atgniaužė pirštus, neatsigręžė, stovėjo kaip stovėjęs ir žvelgė į apkaso kraštą, į dangų, o ašaras ant jo skruostų stingdė šaltis. Sirenos giesmė pamažu nuščiuvo.

– Ne taip viskas turėjo būti, – sukuždėjo jis.

11 SKYRIUS

Leningradas, 1943 m. sausio 1 d.

Išnešant Danielių, po jo nosimi, akių ir lūpų kampučiuose jau blizgėjo ledo kristalai. Dažnai jie tiesiog palikdavo juos gulėti, kol kūną sustingdys šaltis, tuomet būdavo lengviau nešti. Tačiau ten gulėdamas Danielius trukdė tiems, kurie vietoj jo turėjo budėti prie kulkosvaidžio. Taigi du vyrai nuvilko jį į apkaso galą keliais metrais atokiau ir paguldė ant dviejų tuščių amunicijos dėžių, skirtų sukūrenti. Halgrimas Dalė jam ant galvos užrišo maišą nuo malkų, kad nereikėtų matyti tos bjaurios pomirtinės kaukės grimasos. Paskambinęs į Šiaurės sektoriaus masinę kapavietę Edvardas paaiškino, kur guli Danielius. Jie pažadėjo dar šiąnakt atsiųsti du lavonų nešikus. Paskui skyriaus vadas įsakė Sindrei keltis iš lovos ir likusį pamainos laiką budėti su Gudbrandu. Pirmiausia jie turėjo išvalyti suterštą kulkosvaidį.

– Kelną subombardavo į šipulius, – pranešė Sindrė.

Jie gulėjo vienas šalia kito ant apkaso krašto, toje siauroje įduboje, iš kur matėsi niekieno žemė. Gudbrandą nusmelkė mintis, kad jam nepatinka būti arti Sindrės.

– Ir Stalingradas garma pragaran, – tarė Sindrė.

Gudbrandas nejuto šalčio, tarytum jo galva ir kūnas būtų prikimšti vatos, niekas neberūpėjo. Tik jautė, kaip odą svilina metalo ledas, nepaklūsta nutirpę pirštai. Pabandė dar kartą. Kulkosvaidžio apsodas ir šūvio paleidimo mechanizmas gulėjo ant vilnonės antklodės sniege greta, bet sunkiausia – išardyti spyną. Zenhaime juos mokė

išrinkti ir surinkti kulkosvaidį užrištomis akimis. Zenhaime – tame gražiajame, šiltajame, vokiškajame Elzase. Bet kai nejauti, ką daro pirštai, viskas būna kitaip.

– Ar girdi? – perklausė Sindrė. – Rusai įveiks mus. Taip, kaip įveikė Gudesoną.

Gudbrandas prisiminė vokietį – Vermachto kapitoną, kurį Sindrė didžiai pralinksmino papasakojęs, kad kilo iš vienkiemio, esančio šalia vietovės, pavadintos Totenu.

– *Toten? Wie im Totenreich?* – juokėsi kapitonas.

Spynos rankenėlė išsprūdo iš rankų.

– Velnias! – Gudbrando balsas virpėjo. – Tai dėl kraujo, todėl ir detalės prišalo viena prie kitos.

Nusimovęs kumštines pirštines, prikišo ginklų alyvos purkštuvėlio smaigalį prie spynos ir spustelėjo. Gelsvas skystis buvo tąsus ir tirštas nuo šalčio, bet jis žinojo, kad alyva vis viena ištirpins kraują. Prisiminė, kad sirgdamas ausų uždegimu lašino alyvos į ausį.

Netikėtai palinkęs prie Gudbrando Sindrė nagu kepštelėjo vieną šovinį.

– Jergutėliau, – aiktelėjo jis. Pažvelgęs į Gudbrandą iššiepė savo parudavusius dantis. Jo išblyškęs neskustas veidas buvo taip arti, kad Gudbrandas užuodė tą pašvinkusį kvapą, kuris čia ilgainiui trenkdavo nuo visų. Sindrė iškėlė pirštą.

– Kas galėjo pamanyti, kad mūsų Danielius turėjo šitiek smegenų, ką?

Gudbrandas nusigręžė.

Sindrė atidžiai apžiūrinėjo piršto galiuką.

– Bet menkai jomis naudojosi. Antraip nebūtų tą naktį grįžęs iš niekieno žemės. Girdėjau, ketinote pereiti į kitą pusę. Taip, judu buvote... labai geri draugai.

Gudbrandas iš pradžių nesuprato, žodžiai sklido iš labai toli. Kai atvilnijo jų aidas, jis staiga pajuto, kaip kūną užlieja keista šiluma.

– Vokiečiai neleis mums atsitraukti, – kalbėjo Sindrė. – Mes čia mirsime, visi iki vieno. Geriau būtumėt perėję. Bolševikai tikrai nebus tokie griežti kaip Hitleris, netgi tokiems, kaip jūs su Danieliumi. Tokiems geriems draugams, norėjau pasakyti.

Gudbrandas tylėjo. Dabar jis jautė, kad įkaito net pirštų galiukai.

– Mes norime šiąnakt į ten perbėgti, – tarė Sindrė. – Su Halgrimu Dale. Kol nevėlu.

Pasirangęs sniege jis pažvelgė į Gudbrandą.

– Nebūk toks apstulbęs, Juhansenai, – tarė išsišiepęs. – Kaip manai, kodėl nutarėme susirgti?

Gudbrandas batuose parietė kojų pirštus. Taip, dabar jis tikrai jautė, kad juos turi. Šilta ir gera. Ir dar kažkaip.

– Ar dėsies prie mūsų, Juhansenai? – paklausė Sindrė.

Utėlės! Jam šilta, bet nevargina utėlės! Nuščiuvo net švilpesys po šalmu.

– Vadinasi, tu ir paskleidei tuos gandus, – tarė Gudbrandas.

– Ką? Kokius gandus?

– Mes su Danieliumi kalbėjomės apie Ameriką, ne apie tai, kad pereisim pas rusus. Ir ne dabar, o *po* karo.

Sindrė gūžtelėjo pečiais, pažvelgė į laikrodį ir atsiklaupė.

– Nušausiu tave, jei mėginsi bėgti, – pasakė Gudbrandas.

– Kuo? – pasidomėjo Sindrė ir galva mostelėjo į pabūklo dalis, gulinčias ant apkloto. Jų šautuvai liko bunkeryje, ir abu žinojo, kad Sindrė pabėgtų Gudbrandui nespėjus sulakstyti ten ir atgal.

– Lik čia ir mirk, jei nori, Juhansenai. Perduok linkėjimus Dalei ir pasakyk, kad atbėgtų iš paskos.

Kyštelėjęs ranką po uniforma Gudbrandas išsitraukė durtuvą. Mėnulio šviesa blykstelėjo ant matinių plieno ašmenų. Sindrė papurtė galvą.

– Judu su Gudesonu – tikri svajokliai. Patrauk tą geležtę ir verčiau junkis prie mūsų. Rusams šiuo metu per Ladogos ežerą gabena naujas maisto atsargas. Šviežios mėsos.

– Nesu išdavikas, – tarė Gudbrandas.

Sindrė atsistojo.

– Jeigu bandysi tuo durtuvu mane nužudyti, olandų sargybos poste mus išgirs ir paskelbs aliarmą. Pajudink smegenis. Kaip manai, kuriuo iš mudviejų bandymu sukliudyti kitam pabėgti jie patikės? Tavo, apie kurio planus pasprukti seniai sklando gandai, ar mano, priklausančio partijai?

– Tučtuojau sėskis, Sindre Fauke.

Sindrė juokėsi.

– Tu ne žudikas, Gudbrandai. Aš dingstu. Leisk man nubėgti penkiasdešimt metrų, o tada skelbk aliarmą ir išbrisi sausas.

Jie nenuleido vienas nuo kito akių. Juos skyrė mažyčių, lengvų it pūkas snaigių uždanga. Sindrė nusišypsojo:

– Mėnesiena ir kartu – krentančios snaigės, retas reginys, ar ne?

12 SKYRIUS

Leningradas, 1943 m. sausio 2 d.

Šaulių apkasas, kuriame stovėjo keturi vyrai, tiesėsi du kilometrus į šiaurę nuo jų pačių fronto ruožo, kaip tik ten, kur tranšėja it kilpa sukosi atgal. Vyriškis su kapitono skiriamaisiais ženklais stovėjo priešais Gudbrandą ir trypčiojo. Snigo, kapitono kepurę dengė plonytis baltas sniego apdangalas. Edvardas Moskenas stovėjo greta kapitono ir viena plačiai atmerkta akimi, kitą primerkęs žiūrėjo į Gudbrandą.

– *So*, – tarė kapitonas. – *Er ist hinüber zu den Russen geflohen*?

– *Ja*, – patvirtino Gudbrandas.

– *Warum*?

– *Das weiss ich nicht*.

Kapitonas pažvelgė į oro platybes, iš tarpdančių susišlerpė maisto likučius ir treptelėjo. Linktelėjęs Edvardui sumurmėjo kelis žodžius savo *Rottenführer*, vokiečiui kapralui, kurį atsivedė kartu, ir jie atsisveikino. Jiems pasišalinant po kojomis girgždėjo sniegas.

– Ir viskas, – tarė Edvardas, tebežiūrėdamas į Gudbrandą.

– Taip, – atsakė Gudbrandas.

– Tiek to tyrimo.

– Tai jau tikrai.

– Kas galėjo pagalvoti. – Ta viena plačiai atmerkta akis, sustirusi ir bejausmė, tebespoksojo į Gudbrandą.

– Vyrai čia nuolat dezertyruoja, – pasakė Gudbrandas. – Juk neįmanoma visų ištirti...

– Turėjau galvoje, sunku patikėti dėl Sindrės. Kad jam taip šautų į galvą.

– Tikrai, – patvirtino Gudbrandas.

– Dar taip negudriai. Atsistojo ir pabėgo.

– Tai jau taip.

– Gaila kulkosvaidžio. – Edvardo balsas buvo sarkastiškai šaltas.

– Taip.

– Nespėjai nė olandų sargybiniams šūktelti.

– Sušukau, bet buvo per vėlu. Tamsoje nieko nesimatė.

– Švietė mėnesiena, – tarė Edvardas.

Jie žiūrėjo vienas į kitą.

– Žinai, ką galvoju? – paklausė Edvardas.

– Ne.

– Žinai, matau, kad žinai. Kodėl, Gudbrandai?

– Aš jo nežudžiau. – Gudbrando žvilgsnis buvo įsmeigtas į Edvardo kiklopišką akį. – Mėginau pasikalbėti. Jis nenorėjo nė klausytis. Paskui tiesiog leidosi bėgti. Ką turėjau daryti?

Abudu sunkiai kvėpavo, stovėjo, palinkę vienas priešais kitą vėjyje, kuris čia pat sklaidė jų iškvepiamus garus.

– Prisimenu tą kartą, kai šitaip atrodei, Gudbrandai. Tą naktį, kai bunkeryje užmušei rusą.

Gudbrandas gūžtelėjo pečiais. Edvardas Gudbrandui ant rankos uždėjo apledėjusią pirštinę.

– Paklausyk. Sindrė nebuvo geras kareivis. Gal nebuvo net ir geras žmogus. Tačiau mes esame dori žmonės ir privalome visada stengtis išsaugoti tam tikrą moralę ir orumą, ar supranti?

– Ar jau galiu pasišalinti?

Edvardas pažvelgė į Gudbrandą. Gandai, kad Hitleris dabar laimėdavo ne visuose frontuose, pradėjo pasiekti ir juos. Vis dėlto norvegų savanorių antplūdis stiprėjo, ir Danielių su Sindre jau buvo pakeitę du vaikinai iš Tynseto. Visur nauji, jauni veidai. Kai kurie

išlikdavo atmintyje, kiti vos pasitraukę išnykdavo. Danielius buvo vienas iš tų, kuriuos Edvardas prisimins, jis žinojo. Buvo aišku ir tai, kad netrukus Sindrės veidas išdils iš galvos. Išsitrins. Edvardui jaunesniajam po keleto dienų sukaks dveji. Jis neleido šiai minčiai skleistis.

– Gali eiti, – tarė jis. – Ir nuleisk galvą.

– Taip, žinoma, – atsakė Gudbrandas. – Ir nugarą palenksiu.

– Prisimeni, ką sakydavo Danielius? – savotiškai nusišypsojęs paklausė Edvardas. – Kad mes čia vaikštome taip susikūprinę, jog namo į Norvegiją grįšime kuproti?

Tolumoje tratėdamas juokėsi kulkosvaidis.

13 SKYRIUS

Leningradas, 1943 m. sausio 3 d.

Gudbrandas pašoko iš miegų. Tamsoje pasimarkstęs įžiūrėjo tik viršutinio gulto lentų kontūrus. Užuodė šlapių malkų ir žemės kvapą. Ar jis miegodamas šaukė? Kiti vaikinai tvirtino, kad jo riksmai jų nepažadina. Gulėdamas jautė, kaip rimsta pulsas. Pasikasė šoną, matyt, utėlės niekada neužmiega.

Jį pažadindavo tas pats sapnas. Ant krūtinės dar jautė letenas, matė tamsoje švytinčias geltonas akis, baltus, krauju atsiduodančius plėšrūno dantis ir srūvančias seiles. Girdėjo tankėjantį mirtinai išgąsdinto padaro kvėpavimą. Savo paties ar žvėries? Sapnas toks: jis vienu metu tarsi miegojo ir nemiegojo, negalėdamas pajudėti. Žvėries nasrai jau vėrėsi virš jo gerklės, kai pažadindavo nuo durų sklindantis kulkosvaidžio tratėjimas, ir jis vos spėdavo pamatyti, kaip kulkų pakeltas nuo apkloto, į skutus varpomas žvėris tėškiamas į žeminės sieną. Viskas nutildavo, ir štai jis ant grindų – kruvinas, beformis, gauruotas maišas. Šeškas. O tarpduryje stovintis vyras iš tamsos žengdavo į siaurą mėnesienos juostą, tokią siaurą, kad ji apšviesdavo tik vieną jo veido pusę. Tačiau šios nakties sapnas buvo kitoks. Taip, rūko šautuvo vamzdis, vyras šypsojosi kaip visuomet, tačiau jo kaktoje žiojėjo didžiulis juodas krateris. Jam atsigręžus Gudbrandas pro skylę jo galvoje matė mėnulį.

Šalčio gūsis nuo atvirų durų privertė Gudbrandą pasukti galvą, jis kone suakmenėjo, tarpduryje išvydęs tamsią žmogystą. Tebesap-

nuoja? Žmogysta įžengė į patalpą, per tamsią, kad Gudbrandas jį atpažintų.

Ir staiga stabtelėjo.

– Gudbrandai, nemiegi? – garsus ir aiškus balsas. Edvardas Moskenas. Nuo gultų pasigirdo nepatenkintų kareivių murmesys. Edvardas priėjo prie pat Gudbrando gulto.

– Kelkis, – pasakė.

Gudbrandas giliai atsiduso:

– Ne iš to galo pažiūrėjai į sąrašą. Aš ką tik po sargybos. Dalė...

– Jis grįžo.

– Apie ką tu?

– Dalė mane ką tik prižadino. Danielius grįžo.

– Ką čia kalbi?

Tamsoje Gudbrandas matė tik baltus Edvardo iškvepiamus garus. Nuleido kojas nuo gulto, iš po apkloto išsitraukė batus. Prieš miegą visuomet juos ten pakišdavo, kad sušlapę padai nesustingtų į ledą. Apsivilko švarką, gulėjusį ant plonos vilnonės antklodės, ir su Edvardu išėjo laukan. Virš galvų žibėjo žvaigždės, bet nakties dangus rytuose jau blyško. Keistoje tyloje iš kažkur atsklido skausmingas verksmas.

– Olandų naujokai, – tarė Edvardas. – Atvyko vakar, ir ką tik grįžo iš savo pirmojo žygio į niekieno žemę.

Dalė stovėjo apkaso vidury kažkokia keista poza: galva pasvirusi į vieną pusę, rankos išskleistos į šonus, smakras apsuktas šerpe, o sulysęs veidas su užmerktomis, giliai įdubusiomis akimis – tarsi kokio elgetos.

– Dale! – sugriaudėjo Edvardas. Dalė nubudo.

– Vesk mus.

Dalė traukė priekyje. Gudbrandas pajuto, kaip stipriai suplakė širdis. Šaltis žnaibė skruostus, bet dar nespėjo užšaldyti to šilto pasakos jausmo, kurį nuo pat gulto jis nešėsi su savimi. Tranšėja tokia

siaura, kad jiems teko eiti vorele, jis jautė į nugarą įbestą Edvardo žvilgsnį.

– Čia, – parodė Dalė.

Vėjas po šalmo briauna švilpavo savo gargždžią dainelę. Ant amunicijos dėžių gulėjo lavonas, jo galūnės styrojo. Į apkasą pustomas sniegas plonu sluoksniu dengė uniformą. Aplink galvą apvyniotas malkų maišas.

– Eina š... – tarstelėjo Dalė. Papurtė galvą ir treptelėjo kojomis.

Edvardas netarė nė žodžio. Gudbrandas suprato, kad laukia, kol prašneks jis.

– Kodėl jo nepaėmė lavonų nešikai? – galiausiai paklausė Gudbrandas.

– Jie *išsinešė* jį, – tarė Edvardas. – Buvo čia vakar po pietų.

– Tai kurių galų atvilko atgal? – Gudbrandas pajuto, kad Edvardas jį atidžiai stebi.

– Štabe negirdėta apie jokį įsakymą atnešti atgal.

– Gal tai klaida? – tarė Gudbrandas.

– Gal. – Edvardas iš kišenės išsitraukė ploną pusiau surūkytą cigaretę, nusisuko nuo vėjo ir, slėpdamas degtuką saujoje, prisidegė. Įtraukęs porą dūmų perdavė kitiems, pasakė:

– Tie, jį išnešę, tvirtina, kad jis buvo paguldytas į masinį kapą Šiaurės sektoriuje.

– Jei tai tiesa, ar jis neturėjo būti užkastas žemėmis?

Edvardas papurtė galvą.

– Jų neužkasa, kol nesudegina. O degina tik dieną, kad rusai nematytų šviesos, į kurią galėtų taikytis. Be to, naktį naujieji masiniai kapai lieka atviri ir nesaugomi. Tikriausiai kažkas šiąnakt iš ten pasiėmė Danielių.

– Eina š... – pakartojo Dalė, čiupo cigaretę ir godžiai įtraukė.

– Tai tiesa, kad lavonus degina? – pasidomėjo Gudbrandas. – Kurių galų, per tokį šaltį?

– Žinau, kodėl, – tarė Dalė. – Dabar žemė įšalusi. Pavasarį atšilus kartu su pašalu lavonai iškyla į paviršių. – Jis nenoriai atidavė cigaretę. – Aną žiemą palaidojome Vorpenesą tiesiai už mūsų gynybos linijų. Šį pavasarį atsitiktinai jį aptikome. Bent jau tai, ką iš jo paliko lapės.

– Taigi iškilo klausimas, – tarė Edvardas, – kaip Danielius atsidūrė čia?

Gudbrandas patraukė pečiais.

– Tu paskutinis ėjai sargybą, Gudbrandai. – Edvardas užspaudė vieną akį, o tą kitą, kiklopo, įbedė į jį. Gudbrandas užlaikė cigaretę. Dalė krenkštelėjo.

– Pro šią vietą ėjau keturis kartus, – pasakė Gudbrandas, perduodamas cigaretę. – Tada jo čia nebuvo.

– Budėjimo metu spėtum nueiti iki Šiaurės ruožo. O čia ant sniego – rogių vėžės.

– Jas galėjo palikti lavonų nešikai, – tarė Gudbrandas.

– Vėžės užeina ant batų paskutiniųjų pėdsakų. O tu sakai, kad praėjai šią vietą keturis kartus.

– Po paraliais, Edvardai, aš ir pats matau, kad ten guli Danielius! – pratrūko Gudbrandas. – Žinoma, kažkas jį čionai atgabeno, ir, tikėtina, rogėmis. Bet jei girdi, ką sakau, turėtum suprasti, kad kažkas čia jį atbogino *po to*, kai aš praėjau paskutinį kartą.

Edvardas neatsakė, bet akivaizdžiai susierzinęs išplėšė paskutinį cigaretės dūmą iš Dalės atkištų lūpų ir nepatenkintas nužvelgė šlapias žymes ant jos popieriaus. Dalė sušnairavo, braukdamas nuo liežuvio tabako šapą.

– Kodėl, dėl Dievo meilės, turėčiau taip elgtis? – paklausė Gudbrandas. – Ir kaip galėčiau iš Šiaurės ruožo rogėmis atvilkti čia lavoną, nepastebėtas sargybinių?

– Galėjai traukti per niekieno žemę.

Gudbrandas pasipiktinęs papurtė galvą.

– Manai, kad aš ligonis, Edvardai? Ką man veikti su Danieliaus lavonu?

Edvardas, įtraukęs paskutiniuosius du cigaretės dūmus, metė nuorūką ant sniego ir užmynė. Taip elgėsi visada, pats nežinojo kodėl, tiesiog negalėjo ramiai žiūrėti į smilkstančias nuorūkas. Jam pasukiojus kulnu, po batu suniūkė sniegas.

– Ne, nemanau, kad tu atvilkai Danielių, – tarė Edvardas, – nes aš netikiu, kad čia Danielius.

Dalė ir Gudbrandas net stryktelėjo iš nuostabos.

– Žinoma, kad Danielius, – tarė Gudbrandas.

– Arba kažkas tokio paties kūno sudėjimo, – pasakė Edvardas. – Ir tos pačios divizijos ženklais ant uniformos.

– Malkų maišas... – prasižiojo Dalė.

– Sprendi iš maišo? – pašaipiai paklausė Edvardas, bet jo žvilgsnis vėrė Gudbrandą.

– Čia Danielius, – Gudbrandas nurijo seilę. – Atpažįstu jo aulinius.

– Taigi siūlai dar kartą iškviesti lavonų nešikus ir papašyti jį išnešti? – pasiteiravo Edvardas. – Atidžiau neapžiūrėjus. To ir tikėjaisi, tiesa?

– Kad tave kur velnias, Edvardai!

– Nesu įsitikinęs, kad šįkart jis būtent manęs dairosi, Gudbrandai. Numauk maišą, Dale.

Nieko nesuprasdamas Dalė stebėjo juos, spoksančius vienas į kitą tarsi du įsiutę buliai.

– Girdėjai? – užriko Edvardas. – Nuplėšk tą maišą!

– Aš nenorėčiau...

– Tai įsakymas. Vykdyk!

Dalė dvejojo, žvelgdamas tai į vieną, tai į kitą, į tą sustingusią figūrą ant amunicijos dėžių. Paskui gūžtelėjo pečiais ir, atsegęs kamufliažinį švarką, įbruko ranką.

– Palauk! – sustabdė Edvardas. – Tegu Gudbrandas tau paskolina durtuvą.

Dalė visiškai sutriko. Klausiamai žvelgė į galvą purtantį Gudbrandą.

– Ką nori pasakyti? – Edvardas tebestovėjo atsigręžęs į Gudbrandą. – Visiems galioja įsakymas visada su savimi nešiotis durtuvą, o tu jo neturi?

Gudbrandas tylėjo.

– Tas ginklas tave paverčia tikra žudymo mašina, Gudbrandai, juk nesakysi, kad jį paprasčiausiai pametei?

Gudbrandas netarė nė žodžio.

– Taip ir maniau. Ką gi, teks naudotis tavuoju, Dale.

Visų labiausiai Gudbrandas dabar troško iš skyriaus vado galvos išplėšti tą didžiulę, spoksančią akį. *Žiurkių fiureris*, štai kas jis! Žiurkė su žiurkės akimis ir žiurkės smegenimis. Nejaugi jis tikrai nieko nesupranta?

Už nugaros jie išgirdo po durtuvo ašmenimis plyštančio maišo garsą, po to Dalės aiktelėjimą. Abudu atsisuko it viesulo pagauti. Ten, raudonoje brėkštančio ryto blausoje, į juos spoksojo baltas grimasos iškreiptas veidas su prasivėrusia trečiąja juoda akimi kaktoje. Danielius, be jokios abejonės.

14 SKYRIUS

Užsienio reikalų ministerija, 1999 m. lapkričio 4 d.

Dirstelėjęs į laikrodį Berntas Brandhaugas suraukė kaktą. Aštuoniasdešimt dvi sekundės, septyniomis atsilieka nuo grafiko. Paskui peržengė posėdžių salės slenkstį ir, iš visų plaučių užgiedojęs „laba diena“, savo garsiąja baltadante šypsena apdovanojo keturis į jį atsigręžusius veidus.

Vienoje stalo pusėje sėdėjo Kurtas Meirikas iš PST ir Rakelė, ta pati – su nevykusiu plaukų segtuku, klasikinio stiliaus dalykiniu kostiumėliu ir rūsčia veido išraiška. Jam toptelėjo, kad tas kostiumėlis, tiesą sakant, kukliai sekretorei būtų kiek per brangus. Jis vis dar kliovėsi savo intuicija, kuždančia, kad ji išsiskyrusi, bet galbūt ji – turtuolio žmona? Arba turtingi jos tėvai? Tai, kad ji vėl pasirodė čia, susirinkime, kuris, Brandhaugas aiškiai leido suprasti, vyks slaptai, rodė, kad jos pozicija PST kur kas svarbesnė nei jis iš pradžių manė. Nutarė apie ją sužinoti daugiau.

Kitoje stalo pusėje sėdėjo Anė Sterksen ir tas aukštas, lieknas policijos skyriaus viršininkas, kokia jo pavardė? Visų pirma, jam prireikė per aštuoniasdešimt sekundžių, kad ateitų iki posėdžių salės, o dabar nesugeba prisiminti net vardo – gal tai senatvės ženklas?

Dar nenuplaukus paskutinei minčiai sąmonėje iškilo ano vakaro įvykiai. Jis pasikvietė Lisę, tą jauną URM stažuotoją, anot jo, „kuklių viršvalandinių pietų“. Vėliau pasiūlė išgerti po kokteilį viešbutyje „Continental“, kuriame ministerijos vardu turėjo nuolatinį kambarį,

skirtą ypač diskretiškiems susitikimams. Lisės neteko ilgai įkalbinėti, mat ji – karjeros siekianti mergina. Tačiau jo pasirodymas buvo nesėkmingas. Senatvė? Ne. Beprecedentinis atvejis, galbūt per daug išgerta, bet – tikrai ne per senas. Nuginęs mintį šalin Brandhaugas atsisėdo.

– Dėkoju, kad taip operatyviai susirinkote, – pradėjo jis. – Kad šis susitikimas konfidencialus, turbūt pabrėžti nebūtina, vis dėlto norėčiau tai priminti, nes gal ne visi čia susirinkusieji turi tokios patirties.

Jis žvilgsniu stabtelėjo prie visų, išskyrus Rakelę, šitaip leisdamas suprasti, kad akmenėlis mestas į jos daržą. Paskui atsigręžė į Anę Sterksen:

– Beje, kaip sekasi jūsų vyriškiui?

Policijos viršininkė pažvelgė į jį kiek suglumusi.

– Jūsų vyriškiui iš *policijos*, – Brandhaugas skubėjo patikslinti. – Hūlė, toks jo vardas?

Ji linktelėjo Meleriui, kuriam prieš prabylant prireikė dukart atsikrenkšti.

– Palyginti gerai. Jis, žinoma, sukrėstas. Bet... gerai. – Tarsi rodydamas, kad daugiau nėra ką sakyti, jis patraukė pečiais.

Brandhaugas kilstelėjo naujai išpešiotą antakį.

– Tikiuosi, ne toks sukrėstas, kad mums reikėtų būgštauti dėl informacijos nutekėjimo?

– Ne, – atsakė Meleris. Žvilgtelėjęs skersomis pamatė, kaip staiga jo pusėn atsigręžia policijos viršininkė. – Nemanau. Jis puikiai supranta, koks delikatus šis reikalas. Ir, žinoma, gavo nurodymą laikyti visiškoje paslaptyje tai, kas įvyko.

– Tą patį galima pasakyti apie kitus įvykyje dalyvavusius policijos pareigūnus, – paskubėjo pridurti Anė Sterksen.

– Tad tikėkimės, kad viskas kontroliuojama, – tarė Brandhaugas. – Dabar leiskite trumpai papasakoti naujienas. Ką tik ilgai kalbėjausi

su Amerikos ambasadoriumi, ir manau galįs teigti, kad sutarėme dėl svarbiausių šio tragiško įvykio detalių.

Jis permetė žvilgsniu kiekvieną atskirai. Visi įsitempę žiūrėjo į jį ir laukė. Laukė, ką pasakys jis, Berntas Brandhaugas. Tiek tereikėjo, kad prieš kelias akimirkas jį apėmęs liūdesys išgaruotų it dūmas.

– Ambasadorius man pranešė, kad Slaptosios tarnybos agento būklė, kurį jūsų vyriškis... – Jis linktelėjo į Melerį ir policijos viršininkę, – pašovė prie užkardos, yra stabili, gyvybei pavojus negresia. Jam pažeistas stuburo slankstelis ir nustatytas vidinis kraujavimas, tačiau neperšaunama liemenė jį išgelbėjo. Apgailestauju, kad šios žinios mūsų nepasiekė anksčiau, bet dėl suprantamų priežasčių su šiuo reikalu susijusios informacijos sklaidą būtina maksimaliai apriboti. Tik nedaugeliui asmenų pateikta būtiniausia informacija.

– Kur jis? – Melerio klausimas.

– Kalbant rimtai, Meleri, tau nebūtina žinoti.

Jis pažvelgė į Melerį, kurio veide atsirado keista išraiška. Kambaryje mirksnį stojo slegianti tyla. Visuomet nejauku, kai kam nors tenka priminti, kad nebus pasakyta daugiau nei užtenka tiesioginėms darbo pareigoms atlikti. Brandhaugas nusišypsojo ir atsiprašydamas skėstelėjo rankomis, tarsi guosdamas: *„Puikiai suprantu, kad norite žinoti, bet yra taip, kaip yra“*. Meleris linktelėjo ir nudūrė akis į stalą.

– Gerai jau, – pasigailėjo Brandhaugas. – Pasakysiu tik tiek, kad po operacijos jį nuskraidino į karinę ligoninę Vokietijoje.

– Supratau. – Meleris pasikasė pakaušį. – Ė-ė...

Brandhaugas laukė.

– Spėju, nieko bloga nenutiks, jei tai sužinos Hūlė? Turiu galvoje, kad amerikiečių Slaptosios tarnybos agentas išgyveno. Jam tada, na... palengvėtų.

Brandhaugas pažvelgė į Melerį. Jis niekaip negalėjo perprasti policijos skyriaus viršininko.

– Nieko bloga, – atsakė.

– Ką susitarėte su ambasadoriumi? – Rakelės klausimas.

– Netrukus ir apie tai, – ramiai atsakė Brandhaugas. Atvirai kalbant, būtų pranešęs jau kitu sakiniu, bet nepatiko, kai jį pertraukia. – Pirmiausia norėčiau pagirti Melerį ir Oslo policiją už greitą reakciją įvykio vietoje. Jeigu ataskaitos tikslios, prireikė vos dvylika minučių, kad agentas sulauktų gydytojo pagalbos.

– Hūlė su kolege Elena Jelten nuvežė jį į Akerio ligoninę, – pranešė Anė Sterksen.

– Pagirtinai greitai apsisuko, – tarė Brandhaugas. – Tokia pati ir amerikiečių ambasadoriaus nuomonė.

Meleris su policijos viršininke persimetė žvilgsniais.

– Ambasadorius irgi šnekėjosi su Slaptosios tarnybos atstovais, nėra nė kalbos apie kokį galimą, amerikiečių inspiruotą baudžiamąjį procesą. To ir reikėjo tikėtis.

– To ir reikėjo tikėtis, – paantrino Meleris.

– Mes priėjome vieningos nuomonės, kad iš tiesų suklydo amerikiečiai. Rinkliavų būdelėje nieku gyvu neturėjo būti jokio agento. Tai yra, galėjo būti, jeigu apie tai, suprantama, informuotas įvykio vietoje budėjęs norvegų ryšių pareigūnas. Norvegijos policijos pareigūnas, stovėjęs poste, pro kurį į teritoriją pateko agentas, privalėjęs, atsiprašau – *galėjęs* apie tai pranešti ryšių pareigūnui, tik patikrino agento pateiktą tapatybės dokumentą. Buvo duotas įsakymas Slaptosios tarnybos agentus įleisti į visas saugomas teritorijas, todėl policininkas nematė reikalo apie tai pranešti kitiems. Dabar, po įvykio, sakytume, kad *derėjo* pranešti.

Jis žvilgtelėjo į Anę Sterksen, kuri nerodė jokių prieštaravimo ženklų.

– Geroji žinia ta, kad kol kas, atrodo, niekas nieko nesužinojo. Vis dėlto pasikviečiau jus ne aptarti elgesį pagal *best-case-scenario*, kuris kone prilygsta tylėjimui kaip pelėms po šluota. Turbūt galime nepai-

syti *best-case-scenario*. Naivu tikėtis, kad šis šaudymo epizodas anksčiau ar vėliau neišlįs į viešumą.

Berntas Brandhaugas trynė delnus aukštyn ir žemyn tarsi smulkindamas sakinius į tinkamo dydžio gabaliukus.

– Be tų, šiurkščiai skaičiuojant, dvidešimties žmonių iš PST, URM ir koordinacinio komiteto, kurie žino apie šį reikalą, dar apie penkiolika policijos pareigūnų prie pačios kelio rinkliavų užkardos tapo įvykio liudininkais. Nieko bloga nepasakyčiau nei apie vieną iš jų. Neabejoju, kad jie iš principo laikysis įprastos konfidencialumo priesaikos. Tačiau jie – eiliniai policininkai, kuriems trūksta šiuo atveju būtinos slaptos informacijos saugojimo patirties. Dar yra žmonių iš Valstybinės ligoninės, Civilinės aviacijos administracijos, kelių priežiūros įmonės „Fjellinjen AS" ir viešbučio „Plaza", kurie gali įtarti, kas įvyko. Be to, nesame tikri, kad niekas nestebėjo kortežo pro žiūronus iš aplinkinių pastatų. Jei bent vienas iš jų, nors kiek susijusių su šiuo reikalu, prasitars, tai...

Jis išpūtė žandus, tarsi norėdamas įtikinamai pavaizduoti sprogimą.

Aplink stalą sėdintys nuščiuvo, kol galiausiai Meleris atsikrenkštė:

– O kodėl taip, na... svarbu, kad nepaaiškėtų?

Tarsi parodydamas, kad klausimas nėra kvailiausias iš visų jo girdėtų, Brandhaugas linktelėjo, ir Melerį iš karto apėmė negera nuojauta, kad jo klausimas būtent toks.

– Jungtinės Amerikos valstijos mums reiškia kiek daugiau nei vien faktas, kad jie – mūsų sąjungininkai, – Brandhaugas aiškino su paslėpta šypsena. Ištarė tokia intonacija, kokia pasakojama užsieniečiui, kad Norvegija turi karalių ir kad šalies sostinė yra Oslas.

– 1920 metais Norvegija buvo bene neturtingiausia Europos valstybė ir, ko gero, iki šiol tokia liktų, jeigu ne JAV pagalba. Pamirškite politikų retoriką. Emigracija, Maršalo planas, Elvis ir pasakiškų naftos išteklių atradimo finansavimas pavertė Norvegiją, ko gero, proamerikietiškiausia pasaulio šalimi. Mes, čia sėdintys, daug ir ilgai

dirbome, kad pasiektume esamas karjeros aukštumas. Bet jeigu kokio mūsų politiko ausis nugirs, kad kažkuris iš esančių šiame kambaryje atsakingas už Amerikos prezidento gyvybei iškilusį pavojų...

Žvilgsniu keliaudamas aplink stalą, likusią sakinio dalį Brandhaugas paliko kyboti ore.

– Mūsų laimė, – tarė jis, – kad amerikiečiai verčiau pripažins, jog vienas jų Slaptosios tarnybos agentas padarė klaidą, o ne tai, kad netobulai bendradarbiaujama su viena iš savo artimiausių sąjungininkių.

– Tai reiškia, – tarė Rakelė, žvilgčiodama į savo bloknotą, – kad mums nereikės ieškoti atpirkimo ožio tarp norvegų. – Pakėlė akis ir pažvelgė tiesiai į Berntą Brandhaugą. – Priešingai, mums prireiks norvego didvyrio, ar aš klystu?

Brandhaugas žiūrėjo į ją, apstulbęs ir susidomėjęs. Apstulbęs, nes ji taip greitai perprato jo mintį, ir susidomėjęs, nes paaiškėjo, kad iš jos galima neabejotinai daug tikėtis.

– Teisingai. Tą dieną, kai paaiškės, kad norvegų policininkas šovė į ST agentą, mes privalome būti pasirengę pateikti savo versiją, – pasakė jis. – Kuri rodo, kad mes nieko bloga nepadarėme, mūsų ryšių pareigūnas įvykio vietoje veikė pagal instrukciją ir kad vienintelis kaltininkas – amerikiečių Slaptosios tarnybos agentas. Tokia versija priimtina ir mums, ir amerikiečiams. Sunkiausias uždavinys – įbrukti ją žiniasklaidai. Todėl...

– ...mums reikia didvyrio, – pratęsė policijos viršininkė. Ji linkčiojo, dabar suprato, ką jis turi galvoje.

– *Sorry*, – įsiterpė Meleris. – Ar aš čia vienintelis nė per aguonos grūdą nieko nenutuokiu? – Jis nevykusiai bandė pridurti trumpą juoką.

– Pareigūnas pademonstravo ryžtą tokioje situacijoje, kai prezidentui buvo iškilusi potenciali grėsmė, – tarė Brandhaugas. – Jeigu rinkliavų būdelėje buvęs asmuo būtų pasikėsintojas, – o pareigūnas,

laikydamasis konkrečių instrukcijų, privalėjo tai numanyti, – jis būtų išgelbėjęs prezidento gyvybę. Faktas, kad asmuo pasirodė nesąs pasikėsintojas, įvykio aplinkybių nekeičia.

– Teisingai, – patvirtino Anė Sterksen. – Tokiai situacijai skirta instrukcija svarbesnė už asmeninę nuomonę.

Meirikas tylėjo, pritariamai linkčiodamas.

– Taigi, – tarė Brandhaugas. – „Aguonos grūdas", kaip tu, Bjarne, pavadinai, – įtikinti žurnalistus, mūsų viršininkus ir visus, nors kiek susijusius, kad mes nė akimirką nesuabejojome, jog mūsų ryšių pareigūnas pasielgė teisingai. „Aguonos grūdas" yra tai, kad jau dabar privalome elgtis taip, lyg jis iš tiesų atliko didvyrišką žygdarbį.

Brandhaugas pastebėjo Melerio išgąstį.

– Jeigu neapdovanotume pareigūno, iškart puse lūpų pripažintume, kad jo sprendimas šauti buvo klaidingas. Pirštųsi išvada, kad saugumo planas prezidento vizito metu buvo netinkamas.

Aplink stalą linksėjo galvomis.

– *Ergo*, – tarė Brandhaugas. Jis dievino šį žodį. Tas žodis aprūpintas ginkluote, kone nenugalimas, kadangi pretenduoja į pačios logikos autoritetą. *„Iš to išplaukia."*

– *Ergo*, jam ant kaklo pakabinsime medalį? – vėl Rakelė.

Brandhaugą nusmelkė susierzinimas. Dėl to, kaip ji ištarė „medalį". Tarsi jie čia rašytų komedijos scenarijų, kuriam reikėtų juokingų idėjų. Tarsi *jo* planas būtų komedija.

– Ne, – tarė lėtai ir pabrėžtinai. – Ne medalį. Medaliai ir apdovanojimai šiuo atveju neatrodo pakankamai svariai, jie nesuteiks patikimumo, kurio siekiame. – Susidėjęs rankas už galvos atsilošė kėdėje. – Paaukštinkim jį pareigose. Paskirkime inspektoriumi.

Ilgam įsivyravo tyla.

– Inspektoriumi? – Bjarnė Meleris vis dar nepatikliai spoksojo į Brandhaugą. – Už tai, kad pašovė Slaptosios tarnybos agentą?

– Gal skamba kiek liguistai, bet – pamąstykit.

– Tai... – Meleris sumirksėjo ir atrodė norįs daug pasakyti, bet nusprendė verčiau prikąsti liežuvį.

– Gal ir nebūtina suteikti jam visų galių, kurios paprastai priskiriamos inspektoriaus kompetencijai, – Brandhaugas išgirdo kalbant policijos viršininkę. Žodžius ji tarė atsargiai. Lyg vertų siūlą į adatą.

– Apie tai mes irgi pagalvojome, Ane, – jis atsakė, švelniai pabrėždamas vardą. Pirmą kartą kreipėsi į ją vardu. Vienas jos antakis silpnai trūktelėjo, bet daugiau jokių prieštaravimo ženklų jis nepastebėjo. Tad kalbėjo toliau. – Problema yra ta, kad jeigu šio mėgstančio pašaudyti ryšių pareigūno kolegas nustebins tasai pareigų paskyrimas ir jie ilgainiui supras, kad laipsnis skirtas dėl akių, nedaug tepasieksime. Tai yra, ničnieko. Jeigu kils įtarimas, kad kažkas dangstoma, ims sklisti paskalos, atrodys, tarsi sąmoningai bandyta nuslėpti, kad *mes – jūs – šitas policininkas* susimovė. Kitaip tariant, reikėtų jam skirti tokias pareigas, kurias eidamas jis galėtų išvengti akių, stebinčių, ką jis iš tiesų dirba. Jo paaukštinimą pareigose reikia derinti su perkėlimu į saugią darbo vietą.

– Saugi vieta. Be pašalinių akių. – Rakelė kreivai šyptelėjo. – Skamba taip, tarsi ketintum užkarti jį mums ant sprando, Brandhaugai.

– Ką manai, Kurtai? – paklausė Brandhaugas.

Kurtas Meirikas tyliai prunkšdamas pasikasė paausį.

– Žinoma, – atsakė jis. – Manau, neturėtų būti sunku rasti laisvą inspektoriaus etatą.

Brandhaugas linktelėjo.

– Mums tai labai padėtų.

– Taip, juk pagal galimybes privalu vienas kitam padėti.

– Nuostabu, – tarė Brandhaugas, plačiai nusišypsojo ir, metęs žvilgsnį į sieninį laikrodį, leido suprasti, kad posėdis baigtas. Sugirgždėjo kėdės.

15 SKYRIUS

Sankthanshaugenas, 1999 m. lapkričio 4 d.

– *Tonight we're gonna party like it's nineteen-ninety-nine*!

Elena žvilgtelėjo į Tomą Valerį, kuris ką tik į grotuvą įbruko kasetę ir pagarsino taip, kad nuo bosinių tonų tirtėjo prietaisų skydelis. Spigus vokalisto falcetas raižė Elenos ausų būgnelius.

– Kietai varo, ar ne? – Tomas bandė perrėkti muziką. Elena nenorėjo jo įskaudinti, todėl tik linktelėjo galva. Ne todėl, kad laikė Tomą Valerį įžeidžiu, bet stengėsi tarpais jį glostyti paplaukiui. Vildamasi, kad netrukus Tomo Valerio ir Elenos Jelten tandemas išsiskirs. Šiaip ar taip, PSV, Bjarnė Meleris, sakė, kad toji sąjunga tikrai laikina. Visi žinojo, kad pavasarį Tomas Valeris gaus naujas inspektoriaus pareigas.

– Juodašiknis pederastas, – rėkė Tomas. – *Nerealiai* varo.

Elena nutylėjo. Lijo taip stipriai, kad net pilnu pajėgumu veikiant valytuvams, vanduo patrulių automobilio priekinį stiklą užklojo tarsi kontrastą švelninantis filtras, pavertęs Ulevolio gatvės pastatus pliušiniais, siūbuojančiais pasakų nameliais. Meleris šį rytą juos išsiuntė ieškoti Hario. Jie jau skambino į jo buto duris Sofijos gatvėje ir nustatė, kad namuose jo nėra. Arba jis nenori atidaryti. Arba *nepajėgia* atidaryti. Elena baiminosi blogiausio. Žvelgė į žmones, šaligatviu skubančius į vieną, kitą pusę. Jie irgi įgaudavo iškreiptus, makabriškus pavidalus tarsi Tivolio veidrodžiuose.

– Čia pasuk į kairę ir sustok, – pasakė ji. – Gali palaukti automobilyje, kol apsižvalgysiu viduje.

– Mielai, – tarė Valeris. – Nepakenčiu girtuoklių.

Ji pašnairavo į jį, bet iš jo veido negalėjai spręsti, ar jis turėjo galvoje priešpietinę restorano „Šrioder" klientūrą, ar patį Harį. Tomas sustojo autobuso stotelėje priešais restoraną ir išlipusi Elena pastebėjo, kad kitoje gatvės pusėje naujai atidaryta kavinė „Kaffebrenneri". O gal seniai veikia, tik ji nepastebėjo. Ant baro kėdžių palei didžiulius langus kiurksojo jaunuoliai, apsitempę megztinius aukštais kaklais ir skaitė užsienietiškus laikraščius arba stebeilijo į lietų, rankose laikydami didelius baltus kavos puodelius ir, matyt, svarstydami, ar teisingai pasirinko studijas, ar nesuklydo išsirinkdami vardinę sofą, mylimąjį, knygų klubą bei kokį Europos miestą.

Tarpduryje ji vos neatsitrenkė į vyriškį, vilkintį islandiškais raštais išmargintu megztiniu. Alkoholis išskalavo iš jo akių rainelės kone visą mėlyną spalvą, rankos buvo didelės it keptuvės ir pajuodusios nuo purvo. Jam plaukiant pro šalį Elena užuodė salsvą prakaito ir pagirių tvaiką. Viduje tvyrojo rami priešpiečio atmosfera. Tik keturi staleliai užimti. Elena čia lankėsi ir anksčiau, seniai, regis, niekas nepasikeitė. Ant sienų kybojo didžiulės senojo Oslo nuotraukos, kurių derinys su rudomis sienomis ir stikliniu stogu per vidurį suteikė aplinkai šiokių tokių anglų alinės bruožų. *Mažą* kruopelytę, kalbant atvirai. Nes stalai su karščiui atsparaus plastiko danga ir gulimosiomis sofomis labiau priminė rūkomąjį kelto, nuplukdančio į vakarų Norvegijos pakrantę. Patalpos gilumoje ant baro rymojo prijuostę ryšinti padavėja ir rūkydama abuojai stebėjo Eleną. Nunarinęs galvą Haris sėdėjo prie lango pačiame kampe. Priešais kiurksojo tuščias puslitrinis alaus bokalas.

– Labas, – Elena linktelėjo ir nutūpė ant kėdės priešais.

Kilstelėjęs galvą Haris linktelėjo. Tarsi tik jos ir laukė. Galvą vėl nunėrė žemyn.

– Mes tavęs ieškojome. Skambinom į tavo namų duris.

– Ar aš buvau namuose? – Ištarė sausai, be šypsenos.

– Nežinau. O tau visi namie, Hari? – Ji galva linktelėjo į bokalą.

Jis patraukė pečiais.

– Jis išgyvens, – tarė ji.

– Girdėjau. Meleris mano atsakiklyje paliko žinutę. – Tarsena stebėtinai aiški. – Jis nieko nepasakė apie jo sužeidimo pobūdį. Pažeista daugybė nugaros nervų ir panašiai, tiesa?

Jis pakreipė galvą, bet Elena neatsakė.

– Gal jis viso labo liks paralyžiuotas, – tarė Haris ir spragtelėjo į tuščią bokalą. – Į sveikatą.

– Tavo nedarbingumo lapelis galioja iki rytojaus, – pranešė ji. – Taigi laukiam sugrįžtančio į darbą.

Jis vargais negalais pakėlė galvą.

– Ar aš sergu?

Elena per stalą pastūmė ploną plastikinį aplanką. Viduje šiugždėjo rausvas popieriaus lapas.

– Kalbėjausi su Meleriu. Ir daktaru Aune. Atsinešk šio nedarbingumo lapelio kopiją. Meleris sakė, kad ką nors tarnyboje pašovus visiškai natūralu keletą dienų pailsėti. Rytoj būtinai ateik.

Jo žvilgsnis nukrypo į langą, stiklas buvo spalvotas ir ruplėtas. Veikiausiai diskretiškumo sumetimais, kad iš lauko nesimatytų sėdinčiųjų viduje. Visiškai kitaip nei „Kaffebrenneriet“, pagalvojo Elena.

– Na? Ar ateisi? – paklausė ji.

– Kaip čia pasakius. – Žvelgė į ją tuo pačiu apsiblaususiu žvilgsniu, kurį ji gerai žinojo iš daugelio rytų, jam grįžus iš Bankoko. – Pinigų nestatyčiau.

– Vis tiek ateik. Tavęs laukia pora smagių staigmenų.

– Staigmenų? – Haris švelniai nusijuokė. – Kokių? Pirmalaikė pensija? Garbingas atstatydinimas? O gal prezidentas mane apdovanos „Purpurine širdimi“?

Jis pakankamai aukštai pakėlė galvą, kad Elena pamatytų krauju pasruvusias akis. Atsidususi nusigręžė į langą. Už ruplėto stiklo pro šalį lyg psichodeliniame filme plaukė beformiai automobiliai.

– Kodėl save taip grauži, Hari? Tu žinai – aš žinau – *visi* žino, kad tu nekaltas! Net Slaptoji tarnyba pripažįsta, kad jie suklydo mūsų neinformavę. Ir kad mes – tu – elgeisi teisingai.

Haris kalbėjo tyliai, nežiūrėdamas į ją:

– Sakai, jo šeima pripažins tą patį, kai pasitiks jį sėdintį rateliuose?

– Dėl Dievo, Hari! – Elena pakėlė balsą ir akies kraštelių pamatė, kad moteris prie baro jau susidomėjusi juos stebi, tikriausiai nujausdama audringą barnį.

– Visada atsiranda nelaimėlių, kuriems nepasiseka, Hari. Taip jau yra, niekas čia nekaltas. Ar žinojai, kad kasmet žūna apie šešiasdešimt procentų visos erškėtžvirblių populiacijos? Šešiasdešimt procentų! Jeigu stabtelėjęs pradėtum gilintis į to fakto prasmę, nespėtum ničnieko perprasti, nes pačiam baigtųsi taip, kaip tiems šešiasdešimčiai procentų, Hari.

Haris neatsakė, tik sėdėjo ir knapsėjo, palinkęs virš languotos staltiesės su juodomis cigarečių žarijų išdegintomis žymėmis.

– Pati savęs nekęsiu už tai, ką dabar pasakysiu, Hari, bet jeigu rytoj ateitum, laikyčiau tai asmenine paslauga man. Tik pasirodyk darbe, ir aš tavęs nekalbinsiu, net neprašysiu papūsti. Gerai?

Haris iškišo mažąjį pirštą pro vieną iš juodųjų staltiesės skylių. Tuščią bokalą perstatė taip, kad jis dengtų vieną likusių skylių. Elena laukė.

– Ar ten automobilyje sėdi Valeris? – paklausė Haris.

Elena linktelėjo. Ji puikiai žinojo, kaip jiedu vienas kito nemėgsta. Jai šovė mintis, šiek tiek sudvejojusi ji surizikavo:

– Beje, jis susilažino iš dviejų šimtų, kad tu nepasirodysi.

Haris vėl sukikeno švelniu juoku. Pakėlė galvą, parėmė ją rankomis ir pažvelgė į ją.

– Visai nemoki meluoti, Elena. Bet ačiū, kad stengiesi.

– Eik po velnių.

Ji įkvėpė, kažką ketino sakyti, bet apsigalvojo. Ilgai žvelgė į Harį. Vėl įkvėpė:

– Tebūnie. Iš tikrųjų pasakyti tau turėjo Meleris, bet pranešiu aš: jie tave paskirs PST inspektoriumi.

Hario juokas suparpė tyliai kaip „Cadilac Fleetwood" variklis:

– Gerai jau, šiek tiek pasitreniravus vis dėlto iš tavęs išeitų neprasta melagė.

– Aš nemeluoju!

– Neįmanoma. – Jo žvilgsnis vėl išskrido pro langą.

– Kodėl? Tu vienas geriausių mūsų tyrėjų, ką tik įrodei esąs velniškai ryžtingas policininkas, studijavai teisę, tu...

– Sakau, neįmanoma. Kad ir kam kiltų tokia beprotiška idėja.

– Bet kodėl?

– Priežastis labai paprasta. Argi tų paukščių, kokių ten sakei, yra ne šešiasdešimt procentų?

Jis timptelėjo staltiesę su visu bokalu per stalą.

– Jie vadinami erškėtžvirbliais, – pasakė ji.

– Taigi, iš tiesų. Ir kaip jie miršta?

– Apie ką kalbi?

– Juk nesakysi, kad tiesiog nukrenta?

– Žūsta iš bado. Nuo plėšrūnų. Nuo šalčio. Nuo išsekimo. Gal skrisdami atsitrenkia į stiklą. Visaip.

– Aišku. Galėčiau lažintis, kad nei vieno iš jų į nugarą nenušauna norvegų policijos pareigūnas, neturintis leidimo nešioti ginklą, nes neišlaikė šaudymo egzamino. Pareigūnas, kuris, viskam paaiškėjus, bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir veikiausiai nuteistas kalėti nuo metų iki trejų. Ne pats tinkamiausias pretendentas į inspektorius, ką?

Pakėlęs bokalą jis su trenksmu pastatė jį ant plastiko šalia staltiesės.

– Koks dar šaudymo egzaminas? – nerūpestingai paklausė ji.

Jis įdėmiai pasižiūrėjo į ją. Jo žvilgsnį ji išlaikė ramia veido išraiška.

– Kaip? – perklausė jis.

– Nesuprantu, apie ką kalbi, Hari.

– Juk puikiai žinai, kad ...

– Žinau, kad šiemet šaudymo egzaminą išlaikei. Tą patį sako Meleris. Šįryt jis netgi nužingsniavo į šaudyklą ir jam tai patvirtino šaudymo instruktorius. Patikrinę duomenis kompiuteryje jie pamatė, kad tavo rezultatas aukštesnis už pakankamą. Juk pats žinai, kad to, kuris pyškina į ST agentą, neturėdamas galiojančio šaulio pažymėjimo, negalima skirti PST inspektoriumi.

Ji plačiai nusišypsojo Hariui, kuris dabar atrodė veikiau sutrikęs nei girtas.

– Bet aš neturiu šaulio pažymėjimo!

– Turi, tik kažkur nukišai. Surasi jį, Hari, tikrai surasi.

– Paklausyk dabar manęs, aš...

Staiga nutilęs jis įsistebeilijo į priešais gulintį plastikinį aplanką. Elena pakilo eiti.

– Pasimatysime devintą valandą, inspektoriau?

Užuot atsakęs Haris tesugebėjo tylomis linktelėti.

16 SKYRIUS

„Radisson SAS“, Holbergo aikštė, 1999 m. lapkričio 5 d.

Betė Andresen turėjo tokius šviesius, banguotus Dolės Parton plaukus, kad jie atrodė kaip perukas. Tiesą sakant, visas panašumas į Dolę Parton ir apsiribojo vien tik plaukais. Betė Andresen buvo aukšta ir liekna, o jai besišypsant kaip dabar, mažas plyšelis kiek apnuogindavo dantis. Šypsena buvo skirta senam vyriškiui, kuris stovėjo kitoje registratūros stalo pusėje, čia, „Radisson SAS“ viešbutyje, Holbergo aikštėje. Tai buvo ne stalas tiesiogine žodžio prasme, o tarsi maža daugiafunkcinė „salelė“ su vaizduokliais, padedančiais aptarnauti keletą svečių vienu metu.

– Labą priešpietę, – pasisveikino Betė Andresen. Tai buvo vienas jos triukų, kurių ji prisirankiojo mokydamasi viešbučių administravimo specialybės Stavangeryje – sveikinantis su žmonėmis derėtų tiksliai apibrėžti paros metą. Dar prieš valandą ji būtų linkėjusi labo ryto, po valandos – labos dienos, po to šešias valandas linkėtų geros popietės, o dar po dviejų valandų – labo vakaro. Paskui važiuotų namo į savo dviejų kambarių butą Toršove, svajodama rasti jame ką nors, kam galėtų palinkėti labos nakties.

– Norėčiau apžiūrėti kambarį viršutiniame aukšte.

Betė Andresen smalsiai nužvelgė šlapius senojo vyriškio palto pečius. Lauke pylė kaip iš kibiro. Ant vyriškio skrybėlės atbrailos krašto tvirtai įsikibęs tirtėjo vandens lašas.

– Norėtumėte *apžiūrėti* kambarį?

Betės Andresen šypsena neblėso. Ji buvo taip apmokyta ir tvirtai laikėsi principo, kad su visais dera elgtis kaip su svečiais, kol nenuginčijamai įrodyta priešingai. Tačiau žinojo, kad priešais stovintis žmogus – tipinis rūšies *„pagyvenęs-vyras-lankosi-sostinėje-ir-norėtų-pamatyti-vaizdą-pro-SAS-viešbučio-langą-nieko-nemokėdamas“* egzempliorius. Jie ateidavo čia nuolatos, ypač vasarą. Ir ne tik pažiūrėti vaizdų. Kartą moteris paprašė parodyti „Palace“ apartamentus dvidešimt antrajame aukšte, kad galėtų juos tiksliai apibūdinti savo draugams pasakodama, kaip sykį juose apsistojo. Ji netgi pasiūlė Betei penkiasdešimt kronų, kad toji įrašytų ją į svečių knygą – tikrai svarus įrodymas.

– Vienvietį ar dvivietį kambarį? – paklausė Betė. – Rūkantiems ar ne?

Daugelis jau po šių klausimų pradėdavo mikčioti.

– Menkas skirtumas, – tarė senukas. – Svarbiausia – vaizdas. Norėčiau apžiūrėti tokį, kurio langai išeina į pietvakarius.

– Suprantu, iš ten matysite visą miestą.

– Taip. Kuris iš jų geriausias?

– Geriausi, žinoma, „Palace“ apartamentai, bet luktelkit, pažiūrėsiu, gal turime laisvų standartinių kambarių.

Ji išsijuosusi barbeno į klaviatūrą ir laukė, kol jis praris jauką. Neilgai truko.

– Norėčiau apžiūrėti apartamentus.

„Aišku, kad norėtum“, pagalvojo ji. Pažvelgė į senąjį vyriškį. Betė Andresen nebuvo priešgyna. Jeigu didžiausias senolio noras – pamatyti vaizdą pro „SAS“ viešbučio langą, argi ji priešgyniaus.

– Eikime apsidairyti, – ištarė, padovanodama savo plačiausią šypseną, kurią paprastai skirdavo tik nuolatiniams svečiams.

– Atvykote į Oslą ko nors aplankyti? – pasiteiravo ji lifte vien iš mandagumo.

– Ne, – atsakė senolis. Jo antakiai buvo balti ir vešlūs, tokie, kokius kadaise turėjo jos tėvas.

Betė paspaudė lifto mygtuką, durys užsivėrė, liftas pajudėjo. Betė niekaip negalėjo prie to priprasti, rodėsi, tarsi dangus ją įsiurbtų. Atsivėrus durims kaip visuomet širdyje suknibždėjo viltis įžengti į naują, kitokį pasaulį, kaip toji mergaitė iš pasakos „Ozo šalies burtininkas". Tačiau pasaulis visada likdavo tas pats, senasis. Jie žygiavo koridoriais, kurių sienos nukabinėtos brangiais, nuobodžiais meno kūriniais, o tapetų spalva priderinta prie kilimų. Ji įkišo kortelę į apartamentų spyną, ištarė: „Prašom" ir prilaikė duris, kol senolis prasmuko pro ją viltinga veido išraiška – bent taip jai atrodė.

– „Palace" apartamentai yra 105 kvadratinių metrų dydžio, – tarė Betė. – Apartamentuose – du miegamieji, stovi po karališko dydžio lovą, yra du vonios kambariai, o juose – sūkurinė vonia ir telefonas.

Ji įėjo į svetainę, kur senolis jau užsiėmė poziciją prie lango.

– Baldus suprojektavo danų dizaineris Poulis Henriksenas, – informavo ji, ranka perbraukdama žurnalinio staliuko paviršių iš plonyčio stiklo. – Turbūt norėsite apžiūrėti vonios kambarius?

Senolis neatsakė. Jis nenusiėmė kiaurai permirkusios skrybėlės, ir tyloje Betė išgirdo į vyšnios parketą atsitrenkiantį lašą. Ji atsistojo greta. Iš čia jie regėjo viską, ką verta pamatyti: Rotušę, Nacionalinį teatrą, Karaliaus rūmus, Norvegijos parlamentą – Sturtingą ir Akeshiūso pilį. Apačioje plytėjo Karališkasis parkas, o medžiai į šviesią dangų tiesė išskėstus juodus raganos pirštus.

– Čia verčiau ateiti gražią pavasario dieną, – tarė Betė.

Atsigręžęs senolis pažvelgė į ją nieko nesupratęs, ir Betė suvokė, ką ji ką tik pasakė. Dar galėjo pridurti: „Kadangi vis viena tamstai rūpi tik pažiūrėti vaizdą."

Ji nusišypsojo kaip įmanydama plačiau.

– Kai sužaliuoja žolė ir sulapoja Karališkojo parko medžiai. Tada būna labai gražu.

Jis žiūrėjo į ją, bet jo mintys, atrodė, klaidžiojo kitur.

– Tu teisi, – galiausiai tarė jis. – Medžiai būna su lapais, apie tai nepagalvojau.

Jis parodė į langą.

– Ar jis atsidaro?

– Šiek tiek, – atsakė Betė, jausdama palengvėjimą pakeitus temą. – Reikia pasukti tą rankenėlę.

– Kodėl tik šiek tiek?

– Mat jei kam kiltų paikų minčių...

– Paikų minčių?

Ji žaibiškai jį nužvelgė. Gal vyriškiui į senatvę protas nusilpęs?

– Iššokti pro langą, – paaiškino. – Nusižudyti, ta prasme. Juk yra daug nelaimingų žmonių, kurie...

Ji ranka parodė judesį, turėjusį iliustruoti, ką nelaimingi žmonės padaro.

– Tokia mintis paika? – Senolis pasitrynė smakrą. Ar ji tose raukšlėse įžiūrėjo šypsenos šešėlį? – Net jeigu žmogus nelaimingas?

– Taip, – nedvejodama atrėmė Betė. – Bent jau mano viešbutyje. Ir mano pamainoje.

– Mano pamainoje. – Senolis sukikeno. – Gerai pasakei, Bete Andresen.

Ji krūptelėjo, išgirdusi savo vardą. Be abejo, jį perskaitė ant darbuotojo kortelės. Taigi bent jau senolio regėjimas geras, mat vardas užrašytas tokiomis mažomis raidėmis, kurios kontrastavo su didžiuliu žodžiu „RECEPTIONIST“. Ji suvaidino diskretišką dirstelėjimą į laikrodį.

– Ką gi, – tarė jis. – Tikriausiai be apžvalginių ekskursijų turi ir kitų darbų.

– Žinoma, – atsakė ji.

– Imsiu, – tarė senolis.

– Atsiprašau?

– Paimsiu kambarį. Ne šiąnakt, o...

– Paimsite kambarį?

– Taip. Juk jis nuomojamas, ar ne?

– Na, taip, bet... jis labai brangus.

– Galiu sumokėti iš anksto.

Iš vidinės kišenės išsitraukęs piniginę senolis iškrapštė pluoštą banknotų.

– Ne, ne, aš ne apie tai, bet – septyni tūkstančiai kronų už naktį. O gal jūs dar pažiūrėkite...

– Man patinka šis kambarys, – tarė senolis. – Dėl viso pikto perskaičiuok, būk gerutė.

Išplėtusi akis Betė žiūrėjo į tūkstantines, kurias jis laikė priešais.

– Jūs galite susimokėti, kai atvyksite, – pasakė ji. – M-m-m, kada norėsite...

– Kaip tu ir patarei, Bete. Vieną pavasario dieną.

– Supratau. Konkrečią dieną?

– Žinoma.

17 SKYRIUS

Policijos būstinė, 1999 m. lapkričio 5 d.

Atsidusęs Bjarnė Meleris pažvelgė pro langą. Plūstelėjo mintys, pastaruoju metu ta būsena įprasta. Lietus liovėsi, bet dangus virš policijos būstinės Grenlande tebestūksojo žemai pakibęs, švininis. Už lango parudavusia, apmirusia veja bidzeno šuva. Bergene atsirado laisva skyriaus viršininko vieta. Terminas pateikti prašymą baigiasi kitą savaitę. Iš vieno tenykščio kolegos jis girdėjo, kad Bergene rudenį dažniausiai lyja tik du kartus. Nuo rugsėjo iki lapkričio ir nuo lapkričio iki Naujųjų metų. Jie nuolat paisto, tie bergeniečiai. Kažkada ten lankėsi, miestas jam patiko. Toli nuo Oslo politikų, mažas. Gerai, kad mažas.

– Ką? – atsigręžęs Meleris susidūrė su paniurusiu Hario žvilgsniu.

– Kaip tik aiškinai, kad man būtų naudinga pakeisti aplinką.

– O?

– Tavo žodžiai, šefe.

– Ak, taip. Tikrai. Reikia stengtis iki ausų neįklimpti į senų įpročių ir rutinos liūną. Reikia judėti į priekį, tobulėti. Atitrūkti.

– Nelygu kaip pažiūrėsi. PST įsikūrusi vos trimis aukštais virš mūsų.

– Atitrūkti nuo viso kito, norėjau pasakyti. Saugumo vado Meiriko nuomone, tu idealiai tinki toms pareigoms, kurias jie turi ten, viršuje.

– Ar pretendentams į tokias pareigas nereikėtų skelbti atrankos?

– Nesuk dėl to galvos, Hari.

– Gerai, nesuksiu, bet ar galiu sužinoti, kurių galų manęs prireikė Saugumo tarnybai? Gal aš panašus į šnipą?

– Ne, ne.

– Ne?

– Norėjau pasakyti, taip. Ne visai, bet ta prasme... kodėl gi ne?

– Kodėl gi ne?

Meleris stipriai pasikasė pakaušį. Jo veidas liepsnojo raudoniu.

– Po velnių, Hari, siūlome tau inspektoriaus darbą, penkiais dydžiais aukštesnį atlyginimo koeficientą, jokių naktinių budėjimų ir šiek tiek pagarbos iš suknistų vaikpalaikių. Puikus variantas, Hari.

– Man patinka naktiniai budėjimai.

– Niekam nepatinka naktiniai budėjimai.

– Kodėl neduodat man laisvos inspektoriaus vietos čia?

– Hari! Padaryk man paslaugą ir tiesiog sutik.

Haris maigė kartoninį puodelį.

– Šefe, – tarė jis. – Kiek laiko mudu pažįstami?

Meleris iškėlė grūmojantį smilių.

– Nė nebandyk. Nereikia čia tų *„kartu-perėjome-ugnį-ir-vandenį“* triukų...

– Septyneri metai. Per septynerius metus esu tardęs tokių žmonių, kurie tikriausiai buvo kvailiausi dviem kojom vaikštantys sutvėrimai šiame mieste, tačiau nepasitaikė nė vieno, kuris meluotų prasčiau už tave. Galbūt aš kvailas, bet dar turiu porą smegenų ląstelių, kurios plūkiasi iš visų jėgų, ir jos man kužda, kad vargu ar nusipelniau šių pareigų. Net ir todėl, kad, o stebukle, šiemet per šaudymo egzaminą pasiekiau vieną geriausių rezultatų skyriuje. Tačiau tas faktas, kad nukepiau Slaptosios tarnybos agentą, galėtų turėti įtakos. Ir nereikia nieko čia aiškinti, šefe.

Vos prasižiojęs Meleris tuoj pat užsičiaupė ir demonstratyviai sukryžiavo rankas. Haris tęsė:

– Aš suprantu, kad čia vadovauji ne tu. Ir nors nematau visos reikalo panoramos, bet turiu vaizduotę ir kai ką nuspėju. Jeigu aš teisus, tai reiškia, kad mano paties pageidavimai dėl tolimesnės karjeros policijoje – antraeilės svarbos dalykas. Todėl prašau atsakyti į vienintelį klausimą. Ar turiu iš ko rinktis?

Meleris sumirksėjo. Vėl prisiminė Bergeną. Galvojo apie žiemas be sniego. Sekmadienio išvykas ant Flejeno kalno su žmona ir berniukais. Puiki vieta auginti vaikus. Keletas geraširdžių nutrūktgalvių išdaigų ir žalia pieva, jokių nusikalstamų gaujų ir perdozavusių keturiolikmečių. Bergeno policijos nuovada. Ak, ką jau čia.

– Ne, – ištarė jis.

– Sutinku, – atsakė Haris. – Nieko kito ir nesitikėjau. – Jis suglamžė kartoninį puodelį ir nusitaikė į šiukšliadėžę. – Penkiais dydžiais aukštesnis koeficientas, sakei?

– Ir atskiras kabinetas.

– Tvarkingai izoliuotas nuo kitų, galiu įsivaizduoti. – Jis švystelėjo lėtu, apgalvotu rankos judesiu. – Atlygis už viršvalandžius?

– Ne su tokiu atlyginimu, Hari.

– Tuomet ketvirtą valandą teks skubėti namo. – Kartoninis puodelis tarkštelėjo ant grindų pusę metro nuo šiukšliadėžės.

– Neabejoju, kad tau patiks, – nežymiai šypsodamasis tarė Meleris.

18 SKYRIUS

Karališkasis parkas, 1999 m. lapkričio 10 d.

Vakaras buvo giedras ir šaltas. Pirmas dalykas, kritęs į akis iš metro stotelės išėjusiam senajam vyriškiui – daugybė žmonių, dar vaikštinėjančių gatvėmis. Jis įsivaizdavo, kad centras tokiu vėlyvu metu bus kone tuščias, bet neoninėje Karlo Juhano gatvės šviesoje pirmyn ir atgal zujo taksi automobiliai, o šaligatviais slankiojo žmonės. Sustojo laukti žalio žmogeliuko prie pėsčiųjų perėjos kartu su šutve tamsiaveidžių jaunuolių, kleketuojančių negirdėta kalba. Turbūt pakistaniečiai. O gal iš Arabijos. Spėliones nutraukė persijungęs šviesoforas, ir jis tikslingai nužygiavo per gatvę ir aukštyn kalniuku link apšviesto Karaliaus rūmų fasado. Net ir čia knibždėjo žmonių, daugiausia jaunų, pakeliui į kažkur ir iš dievai žino kur. Užlipęs į viršų sustojo atsikvėpti priešais skulptūrą, vaizduojančią Karlą Juhaną raitą ant žirgo, svajingai žvelgiantį žemyn į Sturtingą ir valdžią, kurią kadaise mėgino įkurdinti tuose už jo nugaros stūksančiuose rūmuose.

Daugiau nei savaitę nelijo, ir senoliui tarp parko medžių pasukus į dešinę, po kojomis sušiureno sausi lapai. Jis atlošė galvą ir įsistebeilijo į nuogas šakas po žvaigždėtu dangumi. Atmintyje atgijo posmas:

Tuopa ir beržas, skirpstas ir ąžuolas,
Skraistė juoda, mirtimi grėžiasi.

Pagalvojo, kad geriau šįvakar nebūtų mėnulio. Kita vertus, taip lengviau ras, ko ieškojo – didžiulį ąžuolą, prie kurio pridėjo galvą tą dieną, kai sužinojo, kad jo gyvenimas eina į pabaigą. Jis slinko žvilgsniu kamienu aukštyn link vainiko. Koks to medžio amžius? Du šimtai metų? Trys šimtai? Turbūt tuomet, kai Karlą Juhaną vainikavo Norvegijos karaliumi, medis jau buvo suaugęs. Na, bet visai gyvybei anksčiau ar vėliau ateina galas. Jo paties, medžio, taip, net ir karalių. Atsistojo už medžio, kad jo nepastebėtų nuo tako, nusimetė kuprinę. Tada atsitūpė, atsegė kuprinę ir ją iškraustė: trys buteliai glifosato tirpalo, kurį buities reikmenų parduotuvės Chirkevejeno gatvėje pardavėjas pavadino „Roundup“, ir arkliško dydžio švirkštas su tvirtu plieniniu antgaliu, kurį nusipirko „Sfinkso“ vaistinėje. Paaiškino, kad švirkštą naudos maistui gaminti, į mėsą švirkš riebalus, tačiau be reikalo stengėsi, nes pardavėjas, permetęs abejingu žvilgsniu, tikriausiai pamiršo jį dar nespėjusį išeiti pro duris.

Senasis vyriškis paskubomis apsidairė, ilgu plieniniu antgaliu pradūrė vieno butelio kamštį ir, palengva traukdamas stūmoklį, užpildė švirkštą skaidriu skysčiu. Apgraibomis medžio žievėje užčiuopė plyšį ir įbedė švirkšto smaigalį. Nebuvo taip lengva kaip tikėjosi, reikėjo stipriai spausti, kad smaigalys perdurtų kietą medieną. Jeigu sušvirkštų tik į paviršinį sluoksnį, nebūtų norimo poveikio, reikėjo pasiekti brazdą, medžio šerdį, gyvybinius organus. Užgulė švirkštą stipriau. Antgalis trūkčiojo. Po galais! Negalima jo sulaužyti, turėjo tik vieną. Smaigalys vargais negalais skverbėsi į vidų, bet po keleto centimetrų visiškai įstrigo. Nepaisant vėsos pylė prakaitas. Vėl kibo į darbą, ketindamas spausti dar stipriau, kai išgirdo prie tako šiugždant lapus. Paleido švirkštą. Garsas artėjo. Jis užsimerkė ir sulaikė kvėpavimą. Žingsniai prašiureno visiškai šalia. Atsimerkęs pamatė du vos įžiūrimus siluetus, nykstančius už Frederiko gatvės apžvalgos aikštelės krūmų. Atsipūtęs vėl ėmėsi švirkšto. Kas bus, tas – stumtelėjo iš visų jėgų. Ir tuomet, pasirengus išgirsti lūžtančio antgalio

spragtelėjimą, šis sulindo gilyn į medį. Senasis vyriškis nusišluostė prakaitą. Kitkas ėjosi lengvai.

Po dešimties minučių buvo sušvirkštęs du buteliukus herbicido ir bebaigiąs trečiąjį, kai pasigirdo artėjantys balsai. Du siluetai išniro iš apžvalgos aikštelės krūmų, matyt, tie patys, kuriuos regėjo nueinant.

– Labas! – vyro balsas.

Senasis reagavo instinktyviai. Pašokęs ant kojų atsistojo priešais medį taip, kad ilgi palto skvernai užstotų kamiene styrantį švirkštą. Kitą akimirką apakino šviesa. Pakėlė rankas priešais veidą.

– Nusuk tą žibintą, Tomai, – moteris.

Nebeakino, ir tarp parko medžių jis pamatė šokantį šviesos spindulį.

Jie prisiartino prie pat jo ir vienas jų, moteris, įkopusi į ketvirtą dešimtį, patrauklių, nors neišskirtinių veido bruožų, jam priešais akis laikė kortelę, taip arti, kad jis blankioje mėnesienoje galėjo įžiūrėti jos nuotrauką, kur moteris buvo akivaizdžiai jaunesnė ir rimta veido išraiška. Dar vardą. *Elena-kaž-ko-kia.*

– Policija, – prisistatė ji. – Atsiprašau, jeigu išgąsdinome.

– Ką čia veiki vidury nakties, seneli? – paklausė vyras. Abudu apsirengę civiliais drabužiais, po megzta vyriškio kepure jis išvydo šaltomis mėlynomis akimis į jį spoksantį dailų jauną veidą.

– Tik išėjau pasivaikščioti, – tarė senukas vildamasis, kad jo balse neišsiduos virpulys.

– Šit kaip, – tarstelėjo tas, kurio vardas Tomas. – Su ilgu paltu, parke, pasislėpęs už medžio. Žinai, kaip mes tai vadiname?

– Liaukis, Tomai! – tai sakė moteris. – Atsiprašome dar kartą, – ji kreipėsi į senuką. – Šiame parke prieš keletą valandų buvo užpultas žmogus. Sumuštas jaunas vaikinas. Gal jūs ką matėte arba girdėjote?

– Ką tik čia atėjau, – tarė senukas, dėmesį sutelkdamas į moterį, kad išsisuktų nuo tiriančio vyro žvilgsnio. – Nieko nemačiau. Tik

Didžiuosius ir Mažuosius Grįžulo ratus. – Pirštu parodė į dangų. – Man labai gaila. Ar jį smarkiai sužeidė?

– Gana smarkiai. Atsiprašome už sutrukdymą, – ji nusišypsojo. – Gero vakaro.

Jie nuėjo, ir senukas užsimerkęs prisišliejo prie medžio kamieno. Kitą akimirką pasijuto nutvertas už palto atlapų, jautė šiltai kvėpuojant į ausį. Jaunojo vyriškio balsas:

– Jeigu aš tave kada nutversiu už rankos, nukirsiu ją. Girdėjai? Neapkenčiu tokių kaip tu.

Rankos paleido atlapus, vyras dingo.

Senukas susmuko žemyn jausdamas, kaip pro drabužius smelkiasi šlapios žemės drėgmė. Jo galvoje balsas tebeniūniavo tą patį posmą:

Tuopa ir beržas, skirpstas ir ąžuolas,
Skraistė juoda, mirtimi grėžiasi.

19 SKYRIUS

„Herberto picerija“, Jango aikštė, 1999 m. lapkričio 12 d.

Sverė Ulsenas įėjo, linktelėjo vaikinams prie kampinio staliuko, prie baro nusipirko alaus ir atsinešė prie stalo. Ne prie kampinio, o prie savojo. Jau daugiau kaip metai šis stalas buvo jo, nuo pat tada, kai „Denio kebabinėje“ jis prikūlė siauraakį. Atėjo anksti, dar nieko nebuvo, bet netrukus visi sugužės į mažąją piceriją Turgaus gatvės ir Jango aikštės kampe. Juk šiandien – pašalpų mokėjimo diena. Jis žvilgtelėjo į kampe sėdinčius vaikinus. Trejetas iš partijos branduolio, bet šiuo metu su jais nebendravo. Jie priklausė naujajai partijai – Nacionaliniam aljansui – ir tarp jų buvo kilusi vadinamoji ideologinė nesantaika. Pažinojo juos nuo Tėvynės partijos Jaunimo skyriaus laikų, pakankamai patriotiški, bet dabar įsitraukę į atskalūnų gretas. Rojus Kvinsetas, nepriekaištingai nusiskutęs galvą, kaip visuomet mūvėjo savo nutrintus siaurus džinsus, avėjo kerzinius batus ir vilkėjo baltus marškinėlius su raudonos, baltos ir mėlynos spalvos Nacionalinio aljanso emblema. Tačiau Halė buvo naujokas. Juodai nusidažęs plaukus ir aliejumi sutepęs kirpčius, kad šie žvilgėtų ir būtų prigludę prie kaktos. Labiausiai, be abejo, žmones glumino ūsai – juodas, skrupulingai apkarpytas šepetukas, tiksli fiurerio ūsų kopija. Atsisakęs plačių jojiko bridžų ir ilgų aulinių jis puikavosi žaliomis kareiviškomis kelnėmis. Vienintelis Grėgešenas atrodė kaip dauguma jaunuolių: piloto striukė, smaila barz-

delė ir akiniai nuo saulės ant viršugalvio. Jis, be abejo, sumaniausias iš visų trijų.

Sverė žvilgsniu keliavo per patalpą. Mergina ir vaikinas šlamštė picą. Anksčiau lyg ir nematyti, bet neatrodo panašūs į slaptosios policijos agentus. Nei į žurnalistus. Gal jie iš antifašistinio žurnalo „Monitor"? Šią žiemą jis demaskavo vieną iš tų žurnalistų, tokį šmikį išsigandusiomis akimis, kuris pradėjo per dažnai čia lankytis, vaidino įkaušusį ir kalbindavo nuolatinius lankytojus. Suuodęs klastą Sverė išsivedė tą tipą laukan, ir jie nuplėšė nuo jo megztinį. Ant pilvo prisilipdęs magnetofoną su mikrofonu. Prisipažino esąs iš „Monitor" jiems dar nespėjus į darbą paleisti rankų. Mirtinai išsigando. Kažkokie pusgalviai, tie tipai iš „Monitor". Įsivaizdavo, kad šitas paauglišKas žaidimas, savanoriškas fašistinės aplinkos stebėjimas – be galo svarbus ir pavojingas reikalas, dėjosi slaptaisiais agentais, nuolat balansuojančiais ties gyvybės ir mirties riba. Na, tenka pripažinti, kad šiuo atžvilgiu jie ne ką skiriasi nuo kai kurių jo paties bendražygių. Taigi tas šmikis neabejojo, kad jį užmuš, ir taip išsigando, kad net apsišlapino. Tiesiogine to žodžio prasme. Sverė pamatė tamsų dryžį, vingiuojantį per vyruko kelnių klešnę ir asfaltą. Įspūdingiausias vakaro vaizdas. Kartkartėmis sutviskantis šlapimo upeliukas, skubantis link žemiausios blausiai apšviesto užkiemio vietos.

Sverė Ulsenas nusprendė, kad toji porelė – du išalkę jaunuoliai, kurie atsitiktinai ėjo pro šalį ir pastebėjo piceriją. Jų valgymo sparta rodė, kad dabar, įvertinę vietos klientūrą, jie tenorėjo kuo greičiau dingti. Prie lango sėdėjo senis su skrybėle ir paltu. Gal koks eilinis girtuoklis, nors apranga rodė ką kita. Antra vertus, visi jie dažnai taip atrodydavo pirmosiomis dienomis, gavę drabužius iš Gelbėjimo armijos: aukštos kokybės paltai iš antrų rankų ir beveik dar madingi kostiumai. Jam nužiūrinėjant senį šis nelauktai pakėlė galvą, jų žvilgsniai susitiko. Ne girtuoklis. Mėlynos vyro akys buvo žvitrios, ir Sverė nevalingai nusigręžė. Ko tas senas kriošena vėpso!

Sverė susitelkė ties savo puslitriu. Laikas užsidirbti pinigų. Užsiauginti plaukus, kad paslėptų tatuiruotę ant sprando, užsivilkti marškinius ilgomis rankovėmis ir – pradėti darbo paieškas. Darbų pakanka. Purvinų. Malonesnius, geriau apmokamus jau susišlavė juodašikniai. Pederastai, pagonys ir juodašikniai.

– Ar galiu prisėsti?

Sverė pakėlė akis. Senis, jis stovėjo priešais. Sverė nė nepajuto, kaip tasai priėjo.

– Šitas stalas mano, – šaltai atšovė Sverė.

– Noriu tik pasikalbėti. – Ant stalo tarp jų pasidėjęs laikraštį, senis atsisėdo į kėdę priešais. Sverė akylai jį stebėjo.

– Nesijaudink, esu vienas iš jūsų, – tarė senis.

– Kieno *mūsų*?

– Jūsų, kurie čia renkatės. Nacionalsocialistų.

– Nejaugi?

Apsilaižęs lūpas Sverė prie burnos priglaudė bokalą. Senis sėdėjo nejudėdamas ir žiūrėjo į jį. Ramus, tarsi jam priklausytų visas pasaulio laikas. Ir, matyt, priklausė, nes atrodė septyniasdešimties. Mažiausiai. Ar galėjo būti vienas iš Norvegijos nacionalsocialistų judėjimo „Zorn 88“ veteranų? Vienas tų tyliųjų vadeivų, apie kuriuos Sverė tik girdėjo, bet niekada nematė savo akimis?

– Man reikia paslaugos. – Senis kalbėjo prislopintu balsu.

– Nejaugi? – pakartojo Sverė, mažumėlę sušvelninęs atvirai niekinantį toną. Juk niekada nežinai.

– Ginklas, – ištarė senis.

– Na, ir kas, ginklas?

– Man jo reikia. Ar galėtum pagelbėti?

– Kodėl turėčiau?

– Atsiversk laikraštį. Dvidešimt aštuntas puslapis.

Sverė prisitraukė laikraštį ir versdamas puslapius nenuleido akių nuo senio. Dvidešimt aštuntajame rado straipsnį apie Ispanijos

jaunuosius nacius. Tai jau dėkui, autorius – rezistentas Ėvenas Jūlis. Dalis didžiulės nespalvotos nuotraukos su jaunu vyru, laikančiu *Generalissimo* Franko paveikslą, slėpėsi po tūkstantine.

– Jei galėtum man padėti, – tarė senis.

Sverė gūžtelėjo pečiais.

– ...pridėčiau dar devynis.

– Nejaugi? – Sverė mostelėjo dar gurkšnį. Apsidairė. Jaunuolių pora dingo, bet Halė, Grėgešenas ir Kvinsetas tebesėdėjo kampe. Netrukus turėjo susirinkti visi kiti, ir tada diskretiškas pokalbis būtų neįmanomas. Dešimt tūkstančių kronų.

– Kokio ginklo?

– Šautuvo.

– Galėčiau gauti.

Senis papurtė galvą.

– „Märklin“ šautuvo.

– „Märklin“?

Senis linktelėjo.

– Kaip žaisliniuose traukinukuose? – paklausė Sverė.

Raukšlėtame veide po skrybėle atsivėrė plyšys. Matyt, senis nusišypsojo.

– Jei negali padėti, taip ir sakyk. Tūkstantinę gali pasilikti, ir daugiau apie tai nekalbėsime. Aš išeisiu, ir mes niekada nepasimatysime.

Sverė pajuto staigų adrenalino pliūpsnį. Čia tau ne kasdieniniai plepalai apie kirvius, medžioklinius lygiavamzdžius ir vieną kitą lazdelę dinamito, čia rimtas reikalas. Tas senis buvo rimtas.

Atsivėrė durys. Sverė dirstelėjo senajam per petį. Ne saviškis, tik girtuoklis raudonu islandišku megztiniu. Prašinėdamas alaus tapdavo tikra rakštimi, bet šiaip buvo nekenksmingas.

– Pažiūrėsiu, ką pavyks padaryti, – čiupdamas tūkstantinę tarė Sverė.

Sverė nespėjo nė pamatyti, kaip tai įvyko. Tarsi erelio nagai sminganti senio ranka prikniedijo jo plaštaką prie stalo.

– Ne to klausiau. – Balsas šaltas ir skaidrus kaip ledo krislas.

Sverė pamėgino ištraukti ranką, bet neįstengė. Nesugebėjo jos išlaisvinti iš kažkokio senio gniaužtų!

– Paklausiau, ar padėsi man, ir noriu išgirsti aiškų atsakymą „taip" arba „ne". Supratai?

Sverė pajuto bundant savo seną draugą ir priešą – siautulingą įniršį. Tačiau kol kas dar neišstūmė ir kitos minties: dešimt tūkstančių kronų. Buvo toks vyras, galintis padėti, labai išskirtinis vyras. Atsieis nepigiai, bet jautė, kad senis dėl atlygio nesiderės.

– Aš... galiu tau padėti.

– Kada?

– Po trijų dienų. Čia. Tuo pačiu laiku.

– Nesąmonė! Negausi tokio šautuvo per tris dienas. – Senis paleido jį iš gniaužtų. – Bet skubėk pas tą, kuris gali tau padėti, ir paprašyk, kad tasai nubėgtų pas kitą, kuris gali jam padėti, tada pasirodyk čia po trijų dienų, kad sutartume dėl pristatymo laiko ir vietos.

Sverė gulomis išspausdavo šimto dvidešimties kilogramų štangą, ir kaip tam prakauliam seniui pavyko...

– Perduok, kad už šautuvą bus sumokėta grynais jį pristačius. Likusią savo pinigų dalį gausi po trijų dienų.

– Vaje? O jei aš tik pasiimsiu pinigus...

– Tuomet grįšiu ir užmušiu tave.

Sverė pasitrynė riešą. Smulkiau paaiškinti neprašė.

Ledinis vėjas šlavė šaligatvį priešais telefono būdelę prie Pirčių komplekso Turgaus gatvėje, o Sverė Ulsenas drebančiais pirštais rinko telefono numerį. Taip šlykščiai šalta! Ir dar prakiuro abiejų kerzinių nosys. Kitame laido gale pakėlė ragelį.

– Taip?

Sverė Ulsenas nugurkė seiles. Kodėl tas balsas visuomet priversdavo pasijusti taip velniškai nejaukiai?

– Čia aš. Ulsenas.

– Kalbėk.

– Kai kas nori ginklo. „Märklin“ markės.

Jokio atsako.

– Kaip ant žaislinių traukinukų, – pridūrė Sverė.

– Žinau, kas yra „Märklin“, Ulsenai. – Balsas kitame laido gale skambėjo šaltai ir abejingai, tačiau Sverė negalėjo nepastebėti paniekos. Nieko nesakė, nors ir nekentė vyro kitame laido gale, tačiau baimė buvo stipresnė, negėda ir prisipažinti. Jis turėjo pavojingo žmogaus reputaciją. Tik nedaugelis iš Sverės aplinkos girdėjo apie jį, o ir Sverė net nežinojo tikro jo vardo. Tačiau naudodamasis savo ryšiais jis ne kartą Sverę ir jo draugužius ištraukė iš bėdos. Žinoma, vardan kilnaus tikslo, ne todėl, kad justų kokią ypatingą simpatiją Sverei Ulsenui. Jeigu Sverė pažintų kitus, kurie, jo manymu, gautų, ko jam reikia, mieliau bendrautų su jais.

Balsas:

– Kas teiraujasi ir kodėl jam reikia ginklo?

– Senyvas vyriškis, anksčiau nesu jo matęs. Sakė esąs vienas iš mūsų. Aš ir nepasidomėjau, ką jis ketina užlenkti, taip sakant. Gal ir neketina. Gal jam tereikia...

– Užsičiaupk, Ulsenai. Ar jis atrodo pinigingas?

– Gerai apsirengęs. Įbruko man tūkstantinę vien tam, kad atsakyčiau, ar galėsiu jam padėti.

– Jis davė tau tūkstantinę, kad laikytum liežuvį už dantų, o ne atsakinėtum.

– Aišku.

– Įdomu.

– Susitiksiu su juo po trijų dienų. Tada jis nori sužinoti, ar mums pavyks.

– *Mums*?
– Taip, ta prasme...
– Ar *man* pavyks, turbūt norėjai pasakyti.
– Savaime suprantama. Bet...
– Kiek jis tau sumokės už likusį darbą?
Sverė delsė.
– Dešimt gabalų.
– Tiek pat gausi iš manęs. Dešimt. Jei sandėris įvyks. Supratai?
– Supratau.
– Už ką gausi tuos dešimt?
– Už liežuvio laikymą už dantų.

Padėjęs ragelį Sverė visiškai nebejautė kojų pirštų. Jam reikėjo naujų kerzinių. Stoviniuodamas stebėjo, kaip vėjas, pakėlęs bevalį tuščią bulvių traškučių pakelį, nešė jį tolyn tarp automobilių Didžiosios gatvės link.

20 SKYRIUS

„Herberto picerija“, 1999 m. lapkričio 15 d.

Senasis vyriškis sau už nugaros paliko užsiveriančias stiklines „Herberto picerijos“ duris. Stabtelėjęs ant šaligatvio lūkuriavo. Pro šalį vaikišką vežimėlį stūmė pakistanietė moteris, aplink galvą apsimuturiavusi skarą. Gatve švilpė automobiliai, jų šoniniuose languose jis matė mirguliuojantį savo ir plačių picerijos langų atspindį. Į kairę nuo įėjimo ant stiklo buvo prilipdytas kryžius iš plačios lipnios juostos, panašu, kad kažkas bandė iškulti langą. Baltų stiklo įtrūkimų rezginys priminė voratinklį. Už stiklo jis matė Sverę Ulseną, teberymantį prie stalo, kur jie aptarė smulkmenas. Po trijų savaičių Bjervikos krovinių uoste, ketvirtojoje prieplaukoje. Antrą valandą nakties. Slaptažodis: „Voice of an Angel“. Turbūt kokios populiarios dainos pavadinimas. Niekada jos negirdėjo, bet pavadinimas atrodė priimtinas. Gaila, kad kaina mažiau priimtina. Septyni šimtai penkiasdešimt tūkstančių. Bet jam nebuvo ūpo derėtis. Vienintelis klausimas: ar krovinių uoste jie laikysis susitarimo, ar apiplėš jį. Pasakęs jaunajam naciui, kad per karą kovojo vokiečių pusėje, vylėsi sužadinti jo lojalumą, bet nebuvo tikras, kad tasai patikėjo. Arba kad tai jam pasirodė reikšminga. Jis netgi buvo sugalvojęs istoriją, kur kariavo, jei jaunuolis imtų klausinėti. Bet jis neklausinėjo.

Pravažiavo dar keletas automobilių. Sverė Ulsenas tebesėdėjo, bet kažkas kitas ten viduje atsistojo ir svirduliuodamas judėjo prie

išėjimo. Senasis jį prisiminė, aną kartą jis irgi ten buvo. O šiandien nenuleido nuo jų akių. Durys atsivėrė. Jis laukė. Gatvėje neliko automobilių, bet jis išgirdo, kad vyras stabtelėjo tiesiai jam už nugaros. Ir tada:

– Tik pažiūrėk, ką aš matau?

Balsas iš tų, išskirtinai gergždžiančių, tokius gali įtaisyti tik ilgametis besaikis piktnaudžiavimas alkoholiu, rūkymas ir miego stoka.

– Ar aš jus pažįstu? – neatsigręždamas paklausė senasis.

– Manyčiau, taip.

Senasis pasuko galvą, akimirksniu jį įdėmiai apžvelgė ir vėl nusigręžė.

– Nepasakyčiau, kad jūs nors kiek matytas.

– Argi! Nejaugi neatpažįsti karo laikų bičiulio?

– Kokio karo?

– Kovojome dėl to paties, tu ir aš.

– Jeigu jau taip. Ko nori?

– Ką? – pridėjęs ranką prie ausies paklausė girtuoklis.

– Klausiu, ko nori, – garsiau pakartojo senasis.

– Kaip pažiūrėsi. Juk įprasta pasišnekučiuoti su senais pažįstamais, ar ne? Tuo labiau su taip ilgai nematytais. Ir juolab su tais, kuriuos manei esant mirusius.

Senasis atsigręžė.

– Ar aš atrodau miręs?

Vyras raudonu islandišku megztiniu spoksojo į jį tokiomis šviesiomis mėlynomis akimis, kad jos atrodė tarsi turkio spalvos stiklo rutuliukai. Amžius – nenuspėjamas. Keturiasdešimt arba aštuoniasdešimt. Tačiau senasis vyriškis žinojo, kiek girtuokliui metų. Labai susitelkęs gal prisimintų ir jo gimimo datą. Karo metu švęsdavo visus gimtadienius be išimčių.

Girtuoklis žengė arčiau.

– Ne, miręs neatrodai. Tiesa, ligotas, bet ne miręs.

Jis ištiesė milžinišką purviną leteną ir senasis iškart pajuto tą salsvą sumišusio prakaito, šlapimo ir alkoholio smarvę.

– Kas čia dabar? Nepaspausi senam bičiuliui rankos? – Balsas skambėjo kaip priešmirtinis karkimas.

Senasis lengvai spustelėjo ištiestą ranką savo pirštinėtąja.

– Na, štai, – pasakė. – Paspaudėme rankas. Jeigu daugiau neturi klausimų, man reikėtų eiti.

– Ak taip, klausimų. – Girtuoklis lingavo pirmyn ir atgal, stengdamasis žvilgsniu priremti senąjį. – Įdomu, ką toks žmogus kaip tu veikia šitoje skylėje. Juk normalu, kad man parūpo, ką? „Jis tikriausiai pasiklydo“, pagalvojau, pamatęs čia tave. Bet tu sėdėjai ir kalbėjaisi su tuo bjaurybe, kuris, pasakojama, užmušinėja žmones beisbolo lazda. Ir kai šiandien vėl čia atsiradai...

– Na?

– Pagalvojau, kad reikia pasiteirauti vieno iš tų žurnalistų, žinai, kurie čia užsuka. Gal jie nutuokia, ką tokios garbingos išvaizdos vyras veikia šitoje skylėje. Sakau, jie viską žino. O ko ne, greitai sužino. Pavyzdžiui, kas atsitiko, kad vyras, kurį visi manė žuvus per karą, staiga atgyja. Jie velniškai greitai išgriebia informaciją. Va, kaip.

Jis bergždžiai pamėgino spragtelėti pirštais.

– Ir tada, žinai, viskas pasirodo laikraščiuose.

Senasis atsiduso.

– Gal tau reikia mano pagalbos?

– O ką, panašu? – Skėstelėjęs rankomis girtuoklis išviepė savo retus dantis.

– Aišku, – senasis apsidairė. – Paėjėkim į šalį. Nemėgstu žiūrovų.

– Ką?

– Man nepatinka žiūrovai.

– Taip, kam jie reikalingi?

Senasis švelniai pridėjo ranką prie jo peties.

– Eime čia.

– *Show me the way*, bičiuli, – juokdamasis kimiai niūniavo girtuoklis.

Jie įslinko į tarpuvartę šalia „Herberto picerijos“, kur didžiulės eile išrikiuotos, perpildytos, pilkos plastikinės šiukšliadėžės užstojo nuo gatvės praeivių.

– Tikiuosi, dar niekam neprasitarei, kad mane matei?

– Gal iškvėšai? Iš pradžių maniau, kad man vaidenasi. Šmėkla vidury baltos dienos. Pas Herbertą!

Jis prapliupo griausmingu juoku, kuris virto šlapiu kliuksinčiu kosuliu. Palinko į priekį ir atsirėmė į sieną, kol kosulys liovėsi. Tada išsitiesęs nuo lūpų kampučių nusibraukė seiles:

– Ačiū, nereikia, būtų nelaukdami įbrukę už durų be rankenų.

– Kaip įvertintum savo tylėjimą?

– Sunku pasakyti. Mačiau, kaip tas išgama iš tavo atnešto laikraščio pasičiupo tūkstantinę...

– Ir?

– Su keletu tokių popierėlių kurį laiką pratempčiau, neabejoju.

– Kiek tokių?

– O kiek turi?

Senasis atsiduso, dar kartą apsidairęs įsitikino, kad nėra liudininkų, ir atsiseg ęs paltą įkišo ranką.

Sverė Ulsenas plačiais žingsniais mojo per Jango aikštę, rankoje siūbuodamas žalią plastikinį maišelį. Prieš dvidešimt minučių sėdėjo pas Herbertą kiauromis kišenėmis ir skylėtais kerziniais, o dabar žingsniavo apsiavęs naujumu švytinčiais kareiviškais auliniais, aukštai suvarstomais per dvylika porų aulo kilpelių, kuriuos pirko „Top Secret“ parduotuvėje, Henriko Ibseno gatvėje. Dar turėjo voką, kuriame tebesnaudė aštuonios naujutėlės tūkstantinės, pasipildysiančios dar dešimtimi. Keista, kaip greitai viskas gali pasikeisti. Dar šį rudenį jis vos neatsidūrė už grotų trejiems metams, kol jo advokatui netoptelėjo, kad ta riebioji teismo tarėja ne vietoje davė priesaiką!

Sverės nuotaika buvo tokia puiki, kad jam net kilo mintis prie savo stalo pasikviesti Halę, Grėgešeną ir Kvinsetą. Pavaišinti alumi. Vien tam, kad pasimėgautų jų reakcija. Taip ir bus, po paraliais!

Kirsdamas Plejeno gatvę, prasilenkė su vaikišką vežimėlį stumiančia pakistaniečio boba ir grynai kenkėjiškų paskatų muginamas jai nusišypsojo. Jau kone pasiekė Herberto duris, kai pagalvojo, kad beprasmiška tampyti maišelį su pora nurašytų batų. Įėjęs tarpuvartėn nustūmė vienos didžiulės šiukšliadėžės dangtį ir įmetė plastikinį maišelį. Grįždamas atgal pastebėjo dvi kojas, tarpuvartės tamsoje kyšančias tarp dviejų šiukšliadėžių. Apsidairė. Gatvė tuščia. Užkiemis tuščias. Kas čia: girtuoklis, narkomanas? Prislinko arčiau. Šiukšliadėžės buvo su ratukais, ten, kur kyšojo kojos, jas kažkas sustūmė arčiau. Pajuto padažnėjusius pulso smūgius. Kai kurie narkomanai elgiasi nenuspėjamai, kai juos užkabini. Sverė pasitraukė atokiau ir, spyręs į vieną šiukšliadėžę, nurideno.

– Kas per velniava!

Keista, bet Sverė Ulsenas, pats vos neužmušęs žmogaus, dar niekada nematė nužudytojo. Ne mažiau keista, kad jam kone pakirto kojas. Nugara prie sienos prisišliejęs vyras, kurio akys spoksojo kiekviena sau, negalėjo būti labiau negyvas. Mirties priežastis akivaizdi. Pro išsišiepusį raudoną plyšį gerklėje matėsi perpjautos gerklos. Nors kraujas jau vos sruveno, iš pradžių jis, aišku, plūste plūdo, nes visas raudonas islandiškais raštais išmargintas vyro megztinis kiaurai permirko gličiu krauju. Šiukšlių ir šlapimo tvaikas rodėsi nepakeliamas, ir Sverė dar spėjo pajusti tulžies skonį prieš pasirodant dviem alaus ir picai. Paskui stovėjo atsirėmęs į šiukšliadėžę ir spjaudėsi ant asfalto. Batų nosys buvo geltonos nuo vėmalų, bet jam neberūpėjo. Tik stebeilijo į kartkartėmis sutviskantį raudoną upeliuką, blausioje šviesoje ieškantį žemiausios vietos.

21 SKYRIUS

Leningradas, 1944 m. sausio 17 d.

Kai susimetęs į kuprą Edvardas Moskenas ristele bėgo apkasu, jam virš galvos dundėjo rusiškas naikintuvas „JAK-1“.

Didelės žalos naikintuvai dažniausiai nepadarydavo, panašu, kad rusams vis tik baigėsi bombos. Pasak paskutinių gandų, jie pilotus apginklavo rankinėmis granatomis, kurias šie skrisdami iš viršaus mėtė į jų apkasus!

Edvardas buvo nuvykęs į Šiaurės sektorių paimti vaikinams laiškų ir sužinoti paskutinių naujienų. Visą rudenį vienas po kito plaukė slegiantys pranešimai apie netektis ir atsitraukimus visame Rytų fronte. Dar lapkritį rusai susigrąžino Kijevą, o spalio mėnesį karinis vokiečių jūrų laivynas tik per plauką išvengė apsupties į šiaurę nuo Juodosios jūros. Tas faktas, kad Hitleris, nukreipęs pajėgas į Vakarų frontą, susilpnino Rytų frontą, padėties nepataisė. Tačiau labiausiai Edvardas sunerimo, išgirdęs šios dienos naujienas. Prieš dvi dienas generolas leitenantas Gusevas pradėjo įnirtingą puolimą iš Oranienbaumo, Suomijos įlankos pietinėje pusėje. Edvardas prisiminė Oranienbaumą, ten buvo mažytis prietiltis, kurį jie pražygiavo pakeliui į Leningradą. Paliko jį rusams, nes jis neturėjo strateginės reikšmės! Pasirodo, Ivanas sugebėjo slaptai sutelkti visą armiją prie Kronštato forto, buvo pranešama, kad „katiušos“ be paliovos bombarduoja vokiečių pozicijas, o iš kadaise tankaus eglyno liko tik skiedros. Tiesa, keletą pastarųjų naktų jie girdėjo tolimą Stalino vargonų muziką, bet neįtarė, kad reikalai tokie prasti.

Savo išvykos metu Edvardas pasinaudojo proga užsukti į karo lauko ligoninę ir aplankyti vieną iš savo vaikinų, kuris niekieno žemėje užlipęs ant minos neteko pėdos, tačiau medicinos sesuo, smulkutė moterėlė iš Estijos, verdama sopulingomis akimis tokiose tamsiai mėlynose akiduobėse, kad, regėjos, mūvėjo kaukę, tik papurtė galvą ir ištarė vokišką žodį, kurį turbūt mokėjo geriausiai: „Tot."

Edvardas, matyt, atrodė labai nusiminęs, nes ji lyg ir stengėsi jį pralinksminti, parodydama lovą, kurioje, panašu, gulėjo kitas norvegas.

– *Leben*, – nusišypsojusi pasakė. Bet akys liko tokios pat sopulingos.

Edvardas nepažino lovoje miegančio vyro, bet, pamatęs ant kėdės pasvertą, nublizgintą baltą odinę striukę, suprato, kas jis – patsai kuopos vadas Lindvigas iš Norvegijos pulko. Legenda. O dabar guli čia! Nusprendė tokia naujiena vaikinams gyvenimo nekartinti.

Dar vienas naikintuvas praūžė virš galvos. Iš kur staiga atsirado tie lėktuvai? Aną rudenį atrodė, kad Ivanas daugiau jų neturi.

Apėjęs kampą priešais pamatė susikūprinusio Dalės nugarą.

– Dale!

Dalė neatsigręžė. Nuo tada, kai lapkričio mėnesį jį apsvaigino granatos sprogimas, Dalė prastai girdėjo. Ir kalbėjo nedaug, o akys tapo tarsi stiklinės ir įgaubtos – įprastas kontūziją patyrusio požymis. Iš pradžių Dalė skundėsi galvos skausmais, ir jį apžiūrėjęs medicinos karininkas pasakė, kad čia ne ką tepadėsi, reikėtų palaukti, gal skausmai liausis. Nėra čia ko į ligoninę guldyti sveikus žmones, kai šitaip trūksta potencialių karių, pareiškė jis.

Edvardas Dalei ant peties uždėjo ranką. Dalė atsisuko taip staiga, smarkiai, kad Edvardas paslydo ant saulės tirpdomo, slidaus ledo. Bent jau žiema šilta, pagalvojo Edvardas ir, nudribęs ant nugaros,

negalėjo suturėti juoko, bet nuščiuvo, kai prieš akis išdygo Dalės šautuvo vamzdis.

– *Passwort*! – rėkė Dalė. Pro ginklo taikiklį Edvardas žvelgė į plačiai atmerktą išsprogusią akį.

– Ei, Dale. Čia aš.

– *Passwort*!

– Patrauk tą ginklą, velniai rautų! Čia juk aš, Edvardas!

– *Passwort*!

– *Gluthaufen*.

Ant gaiduko sujudėjo Dalės pirštas, ir Edvardą apėmė panika. Gal tasai negirdi?

– *Gluthaufen*! – suriko iš visų plaučių. – *Gluthaufen*, velniai rautų!

– *Fehl! Ich schiesse*!

Apsaugok Viešpatie, šitas vyras iš galvos išsikraustė! Akimirksniu Edvardui toptelėjo, kad šįryt jie bus pakeitę slaptažodį. Jam išėjus į Šiaurės sektorių. Dalės pirštas mygtelėjo gaiduką, bet iki galo nenuspaudė. Jam virš akies susimetė keista raukšlė. Paskui jis nuleido saugiklį ir vėl nutaikė ginklą. Ar šitaip viskas baigsis? Po to, ką teko išgyventi, užsilenks nuo kontūzyto tėvynainio kulkos? Laukdamas kibirkščių fontano Edvardas nenuleido akių nuo juodos ginklo angos. Ar spės jį pamatyti? Viešpatie Jėzau Kristau. Jis nukreipė žvilgsnį nuo ginklo vamzdžio aukštyn į mėlyną dangų, kur padangėje virš jų juodavo kryžius, rusų naikintuvas. Per aukštai, kad jį išgirstum. Užsimerkė.

– *Engelstimme*! – kažkas sušuko visiškai greta.

Atsimerkęs Edvardas pamatė, kaip už taikiklio dukart sumirksėjo Dalės akis.

Tai buvo Gudbrandas. Galvą priglaudęs prie pat Dalės šaukė jam į ausį.

– *Engelstimme*!

Dalė nuleido ginklą. Tada išsišiepė Edvardui ir linktelėjo.

– *Engelstimme*, – pakartojo.

Edvardas vėl užsimerkęs lengviau atsikvėpė.

– Laiškų yra? – paklausė Gudbrandas.

Pakilęs ant kojų Edvardas padavė Gudbrandui šūsnį popierių. Dalės lūpos dar šypsojosi, bet galva rodėsi tuščia it pūslė. Edvardas tvirtai suėmė Dalės ginklo vamzdį ir atsistojo prie pat veidu į veidą.

– Dale, ar tau visi namie?

Norėjo paklausti įprastu balsu, bet pasigirdo tik šiurkštus, duslus šnypštimas.

– Jis negirdi, – sklaidydamas laiškus tarė Gudbrandas.

– Nežinojau, kad jam taip pablogėjo, – ranka mosikuodamas priešais Dalės veidą tarė Edvardas. – Jam čia ne vieta. Štai laiškas nuo jo šeimos. Parodyk jam ir suprasi, ką noriu pasakyti.

Edvardas pakėlė laišką prieš Dalės akis, bet vienintelė pastarojo reakcija – trumpas šypsnys ir vėl tas pats sustabarėjęs žvilgsnis, besitiesiantis į amžinybę į tai, kas prikaustė jį ten, tolumoje.

– Tu teisus, – pripažino Moskenas. – Jam galas.

Gudbrandas padavė Edvardui adresuotą laišką.

– Kaip sekasi namiškiams? – pasiteiravo.

– Taigi žinai, – murmtelėjo Edvardas ir įsistebeilijo į laišką.

Gudbrandas nežinojo, nes nuo praėjusios žiemos su Edvardu nedaug kalbėdavosi. Keista, bet netgi čia, tokiomis sąlygomis, du žmonės galėjo sėkmingai vienas kito išvengti, jei tik rimtai norėjo. Ne dėl to, kad Gudbrandas būtų nemėgęs Edvardo, priešingai, jautė pagarbą mjondaliečiui, laikė jį protingu žmogumi, drąsiu kareiviu ir tvirtu ramsčiu skyriaus jauniausiems bei naujokams. Šį rudenį Edvardas buvo paaukštintas, gavo *Scharführer* laipsnį, kuris Norvegijos kariuomenėje prilygtų seržanto laipsniui, bet atsakingas liko už tą patį darbo barą. Edvardas juokavo paaukštinimą gavęs dėl to, kad kitiems seržantams žuvus atliko daug nenešiojamų seržantų kepurių.

Gudbrandas dažnai susimąstydavo, kad kitoms aplinkybėms jie galėtų tapti gerais draugais. Tačiau tos žiemos įvykiai, kai dingo Sindrė ir mistiškai atsirado Danieliaus lavonas, juos nutolino ilgam, gal visam laikui.

Tylą nutraukė duslus tolimo sprogimo garsas, lydimas sutartinai tratančių pabūklų.

– Puolimas stiprėja, – Gudbrandas veikiau klausė nei teigė.

– Taip, – patvirtino Edvardas. – Prakeiktas atodrėkis. Mūsų sunkvežimiai su atsargomis įklimps purve.

– Turėsime trauktis?

Edvardas gūžtelėjo pečiais.

– Gal, kokius keletą dešimčių kilometrų. Bet grįšime.

Ranka prisidengęs akis Gudbrandas pažvelgė į rytus. Nejautė nė menkiausio noro grįžti. Troško keliauti namo ir surasti savo vietą po saule.

– Ar matei norvegišką kelio ženklą kryžkelėje prie ligoninės, tą, su Saulės kryžiumi? – paklausė jis. – Ir su rodykle – esą keliu į rytus iki Leningrado būtų penki kilometrai?

Edvardas linktelėjo.

– Ar prisimeni, kas užrašyta ant tos rodyklės, kuri nukreipta į vakarus?

– Oslas, – atsakė Edvardas. – 2611 kilometrų.

– Toli.

– Taip, toli.

Dalė buvo atidavęs Edvardui savo ginklą ir sėdėjo ant žemės priešais save, įgrūdęs rankas į sniegą. Galva tarsi nulaužta pienė karojo tarp siaurų pečių. Jie išgirdo naują sprogimą, šįkart arčiau.

– Ačiū tau už...

– Nėra už ką, – pasiskubino atsakyti Gudbrandas.

– Ligoninėje mačiau Ulafą Lindvigą, – pratarė Edvardas. Nesuprato, kodėl sakė. Gal todėl, kad be Dalės, Gudbrandas buvo vienintelis iš skyriaus, praleidęs čia tiek pat laiko kaip ir jis.

– Ar jis?..

– Manau, tik lengvai sužeistas. Mačiau jo baltą mundurą.

– Garsėja kaip šaunus vyras.

– Taip, turime daug šaunių vyrų.

Kurį laiką tylomis stovėjo vienas priešais kitą.

Edvardas atsikrenkštė ir įbruko ranką į kišenę.

– Atsinešiau porą rusiškų cigarečių iš Šiaurės sektoriaus. Jei turi ugnies...

Gudbrandas linktelėjo, atsisagstė kamufliažinį švarką, ištraukė dėžutę degtukų ir vienu brūkštelėjo per šiurkštų popierių. Pakėlęs galvą pirmiausiai pamatė tik žvėriškai išsprogintą Edvardo kiklopo akį. Ji spoksojo jam per petį. Tada pasigirdo zvimbimas.

– Gult! – užriko Edvardas.

Kitą akimirką jie jau gulėjo ant ledo, o virš galvų šaižiai trūkinėdamas vėrėsi dangus. Gudbrandui prieš akis šmėstelėjo išilgai apkasų zvimbiančio rusų naikintuvo uodega. Jis skrido taip žemai, kad nuo lauko kilo sniego debesys. Nutolo, ir įsivyravo tyla.

– Kad jį kur... – sukuždėjo Gudbrandas.

– Gerasis Jeremijau, – Edvardas padūsavo, pasivertė ant šono ir, pasisukęs į Gudbrandą, prapliupo juoktis. – Mačiau pilotą, – atsidaręs kabinos stiklą ir persisvėręs žemyn. Ivanas visai kuoktelėjo. – Jis net springo iš juoko. – Na, ir dienelė.

Gudbrandas įdėmiai tyrinėjo nulaužtą degtuką, tebelaikomą rankoje, paskui irgi prapliupo kvatoti.

– Cha, cha, – žvilgtelėjęs į juodu sukikeno ant snieguoto apkaso krašto teberymantis Dalė. – Cha, cha.

Gudbrandas pagavo Edvardo žvilgsnį ir užsikvatojo garsiai. Juokėsi pasikūkčiodami, net nepajutę vis stiprėjančio neįprasto garso.

Cakt cakt...

Tarsi kažkas kirtikliu lėtai daužytų ledą.

Cakt...

Paskui tarsi žvangtelėjęs metalas kirto į metalą, ir Gudbrandas su Edvardu atsigręžę pamatė palengva ant sniego susmunkantį Dalę.

– Kad juos skradžiai... – prasižiojo Gudbrandas.

– Granata! – šaukė Edvardas.

Į Edvardo šūksnį Gudbrandas reagavo instinktyviai susiriesdamas į kamuolį ir tada pastebėjo už metro nuo savęs ant ledo besisukantį virbą. Viename gale – metalo gniutulas. Suprato, kas tuoj bus, ir jo kūnas tarytum prišalo prie ledo.

– Pasitrauk! – šaukė jam už nugaros Edvardas.

Taip, rusų pilotai tikrai iš lėktuvų mėtė granatas! Gulėdamas ant nugaros Gudbrandas stengėsi stumtis atgal, bet nepaklusnios rankos ir kojos slysčiojo šlapiu ledu.

– Gudbrandai!

Tą neįprastą garsą, šokčiodama apledijusiame apkaso dugne, skleidė rankinė granata. Matyt, pataikė tiesiai į Dalės šalmą!

– Gudbrandai!

Granata sukosi aplink savo ašį, pasišokinėdama ir strykčiodama ant ledo, o Gudbrandas neįstengė atplėšti nuo jos akių. Keturios sekundės nuo žiedo ištraukimo iki sprogimo, ar taip juos mokė Zenhaime? Rusų granatos galėjo būti kitokios, gal – šešios sekundės? O gal aštuonios? Granata vis sukosi kaip tie dideli raudoni sukučiai, kurių tėvas jam primeistraudavo Brukline. Gudbrandas tokį įsuko, o Sonis su mažuoju broliuku žiūrėjo ir skaičiavo. *Twenty-one, twenty-two*... Pro trečiojo aukšto langą motina šūktelėjo, kad pietūs paruošti, metas namo, tuoj grįš tėvas. „Dar truputį, – meldė jis mamos. – Sukutis dar sukasi!“ Bet ji, užvėrusi langą, nebeišgirdo. Nutolo ir Edvardo riksmas, ir staiga įsivyravo tyla.

22 SKYRIUS

Daktaro Buerio laukiamasis, 1999 m. gruodžio 22 d.

Senasis vyriškis žvilgtelėjo į laikrodį. Jau ketvirtį valandos sėdi laukiamajame. Anksčiau, Konrado Buerio laikais, nereikėdavo laukti. Konradas nepriimdavo daugiau pacientų nei tilpo į jo darbo grafiką.

Kitame kambario gale sėdėjo vyras. Tamsiaodis, afrikietis. Vartė savaitraštį, ir senasis įsitikino, kad net tokiu atstumu gali įžiūrėti kiekvieną viršelio raidę. Kažkas apie karališkąją šeimą. Ir šis afrikietis sėdi sau čia ir skaito tą straipsnį? Apie Norvegijos karališkąją šeimą? Mintis pasirodė absurdiška.

Afrikietis pervertė puslapį. Jo ūsų šonai linko žemyn kaip ir to kurjerio, su kuriuo senasis šiąnakt susitiko. Pokalbis buvo trumpas. Kurjeris į krovinių uostą atvažiavo „Volvo" automobiliu, matyt, išnuomotu. Mašinai sustojus tyliai zvimbdamas žemyn nuslinko langas, ir kurjeris ištarė slaptažodį: „Voice of an Angel." Taigi jo ūsai buvo lygiai tokie patys. Ir liūdnos akys. Jis iš karto pranešė, kad saugumo sumetimais automobilyje ginklo nėra, kad jie turės kažkur važiuoti jo pasiimti. Senasis sudvejojo, bet nutarė, kad panorėję jį apiplėšti galėjo ir krovinių uoste. Jis įsėdo, nuvažiavo, ir – kas galėjo pamanyti – būtent į „Radisson SAS" viešbutį Holbergo aikštėje. Eidamas pro registratūrą jis pamatė ten stovinčią Betę Andresen, bet ji spoksojo į kitą pusę.

Vokiškai panosėje murmėdamas skaičius kurjeris patikrino pinigus lagamine. Senasis susidomėjęs uždavė klausimą. Kurjeris atsakė,

kad jo tėvai kilę iš Elzaso, ir senajam užėjo ant seilės pasakyti, kad ir jis ten buvęs, Zenhaime. Kvailystė.

Tiek prisiskaityta apie „Märklin“ šautuvus Universiteto bibliotekos interneto skaitykloje, kad išvydus ginklą jį apėmė nusivylimas. Atrodė kaip paprastas medžioklinis šautuvas, gal kiek didesnis. Kreipdamasis į jį „pone Ūrija“ kurjeris pamokė, kaip surinkti ir išrinkti šautuvą. Tada senasis susikrovė išmontuotą šautuvą į krepšį, permetė per petį ir liftu nusileido prie registratūros. Akimirką gundė mintis paprašyti Betės Andresen iškviesti jam taksi. Dar viena kvailystė.

– Alio!

Senasis kilstelėjo galvą.

– Žiūrėk tu man, dar ir klausą turėsime patikrinti.

Daktaras Bueris stovėjo tarpduryje, stengdamasis linksmai šypsotis. Įsivedė į kabinetą. Maišeliai po daktaro akimis atrodė dar didesni.

– Tris kartus šaukiau tavo vardą.

„Nebeatsimenu savo vardo“, – pagalvojo senasis. – „Pamiršau visus savo vardus.“

Iš daktaro povyzos senasis suprato, kad žinios ne kokios.

– Štai, tyrimų rezultatai, – tarė daktaras. Skubėjo, net nespėjęs padoriai įsitaisyti kėdėje. Tarsi norėtų kuo greičiau atsikratyti blogų naujienų.

– Turiu nuliūdinti – jis išplito.

– Savaime aišku, kad išplito, – atrėmė senasis. – Argi ne tokia vėžinių ląstelių prigimtis? Plisti.

– Cha, cha. Na, taip, tiesa. – Bueris nuo rašomojo stalo nubraukė neregimą dulkę.

– Vėžys panašus į mus, – tarė senasis. – Daro, ką ir privalo.

– Taip, – ištarė daktaras Bueris. Taip sėdėdamas atrodė kažkaip mėšlungiškai atsipalaidavęs.

– Tu juk irgi elgiesi taip, kaip tau dera, daktare.

– Tu visiškai teisus, visiškai teisus. – Daktaras Bueris šyptelėjęs griebėsi akinių. – Mes svarstome dėl chemoterapijos. Nuo jos, žinoma, nusilptum, bet ji gali prailginti... na...

– Gyvenimą?

– Taip.

– Kiek man liko be tos terapijos?

Buerio Adomo obuolys šokčiojo aukštyn ir žemyn.

– Kiek mažiau nei anksčiau manėme.

– Taigi?

– Tai reiškia, kad vėžys iš kepenų per kraują išplito į...

– Neaušink veltui burnos ir pasakyk, kiek liko.

Daktaras Bueris nudelbė jį abuoju žvilgsniu.

– Nekenti šito darbo, ar aš klystu? – paklausė senasis.

– Atsiprašau?

– Nieko. Prašom pasakyti datą.

– Neįmanoma...

Kai senojo kumštis trenkėsi į stalą taip, kad nušoko telefono ragelis, daktaras Bueris pabudo iš ramybės būsenos. Prasižiojo kažką sakyti, bet, pamatęs drebantį senojo smilių, nuščiuvo. Atsiduso, nusiėmė akinius ir pavargusia ranka perbraukė veidą.

– Gyvensi iki vasaros. Birželio. Gal trumpiau. Ilgiausiai – iki rugpjūčio.

– Tinka, – tarė senasis. – Tiek, kiek man reikia. Skausmai?

– Gali pasireikšti bet kuriuo metu. Duosiu vaistų.

– Ar būsiu veiksnus?

– Sunku pasakyti. Priklauso nuo skausmų pobūdžio.

– Man reikia vaistų, kurie palaikytų veiksnumą. Man tai svarbu. Ar supranti?

– Visi skausmą malšinantys...

– Skausmus galiu iškęsti. Man tik reikia, kad išlikčiau sąmoningas, galėčiau mąstyti, protingai elgtis.

„Linksmų Kalėdų.“ Tokie paskutiniai daktaro Buerio žodžiai. Senasis stovėjo ant laiptų. Iš pradžių nesuprato, kodėl mieste tiek žmonių, bet dabar, priminus apie artėjančias šventes, įžvelgė paniką akyse tų, kurie skuodė šaligatviais, ieškodami paskutiniųjų kalėdinių dovanų. Ėgerio aikštėje žmonės susibūrė paklausyti populiarios muzikos orkestrėlio. Aplink juos su aukų dėžute vaikštinėjo Gelbėjimo armijos uniformą vilkintis vyras. Kažkoks narkomanas kojomis trypė sniegą, o jo žvilgsnis plazdeno it gęstanti žvakė. Pražingsniavo dvi paauglės, susikibusios už rankų, dvi draugužės įraudusiais skruostais, nebesutalpinančios savyje istorijų apie vaikinus ir laimingo gyvenimo lūkesčių. Ir žvakės. Kiekviename prakeiktame lange degė žvakės. Jis pakėlė akis į Oslo dangų – šiltas, geltonas, miesto šviesas atspindintis kupolas. Viešpatie, kaip jisai jos ilgėjosi. Kitos Kalėdos, pagalvojo jis. Kitas Kalėdas švęsime drauge, mylimoji.

III dalis

ŪRIJA

23 SKYRIUS

Rudolfo II ligoninė, Viena, 1944 m. birželio 7 d.

Helena Lang, stumdama stalą ant ratukų, skubiai žingsniavo į ketvirtąją palatą. Langai plačiai atlapoti, ir ji giliai įkvėpė, prisotindama plaučius ir galvą šviežiai nupjautos žolės aromatu. Šiandien – jokios griuvėsių ir mirties smarvės. Pirmąjį kartą Vieną bombardavo prieš metus. Pastarąsias savaites bombarduodavo kasnakt, jei tik būdavo giedra. Nors Rudolfo II ligoninė gana toli nuo centro, net čia, atitrūkus nuo karo, aukštai virš žaliojo Vienos miško tvyrantis degančio miesto dūmų tvaikas stelbė vasaros kvapus.

Pasukusi už kampo Helena nusišypsojo daktarui Brokardui, kuris, atrodė, ketino stabtelėti ir pasišnekėti, bet ji nuskubėjo tolyn. Kaktomuša susitikusi Brokardą, išsproginusį pastirusias akis iš po akinių stiklų, ji visuomet suirzdavo ir pasijusdavo nejaukiai. Kartais kildavo įtarimas, kad jie ne atsitiktiniai, tie susidūrimai koridoriuje su Brokardu. Jos motinai, ko gero, atimtų kvapą pamačius, kaip stropiai Helena vengė to perspektyvaus jauno gydytojo, juolab kad Brokardas – ypač turtingos ir garbingos Vienos šeimos atžala. Bet Helenai nepatiko nei pats Brokardas, nei jo šeima, nei motinos pastangos paversti ją atgaliniu bilietu į aukštuomenę. Dėl to, kas atsitiko, mama kaltino karą. Jis kaltas, kad Helenos tėvas, Henrikas Langas, netikėtai praradęs savo skolintojus žydus nebesugebėjo, kaip ketino, grąžinti skolų kitiems kreditoriams. Bet pinigų krizė lėmė, kad jis buvo priverstas improvizuoti ir įkalbino, kad žydai bankininkai savo

obligacijas, kurias nusavino Austrijos valdžia, perleistų Langui. O dabar Henrikas Langas sėdi kalėjime už sąmokslą su valstybės priešais žydais.

Priešingai nei motina Helena labiau ilgėjosi tėvo nei tos visuomeninės padėties, kuria kadaise mėgavosi jų šeima. Jai netrūko tokių dalykų kaip prašmatnūs pokyliai, nebrandūs, paviršutiniški pokalbiai ir tie amžini bandymai ištekinti ją už kokio lepaus turčių sūnelio.

Dirstelėjus į rankinį laikrodį paspartino žingsnį. Matyt, pro atvirą langą buvo įskridęs mažas paukščiukas, dabar įsitaisęs ant vienos palubėje pakabintų lempų ir nerūpestingai čirškaujantis. Būdavo dienų, kai aplink siaučiantis karas Helenai atrodydavo neįtikimas. Gal todėl, kad miškas, tos tankiai sužėlusių eglių gretos, užstojo tai, ko jie iš čia nenorėjo matyti. Bet vos įžengus į kurią palatą akimoju suvokdavai, kad taika – tik vaizduotės padarinys. Savo suluošintais kūnais ir kiaurai suvarpytomis sielomis sužeisti kareiviai atsinešdavo karą ir čia. Iš pradžių klausėsi jų istorijų tvirtai įsitikinusi, kad savo stiprybe ir tikėjimu galės išgelbėti juos iš pragaro kančių. Bet jie visi ir toliau sekė tą pačią nesibaigiančią siaubo pasaką apie tai, ką šioje žemėje žmogus privalo ištverti, kokius pažeminimus tenka iškęsti, jei apskritai nori gyventi. Kad tik mirusieji lieka sveiki. Vėliau Helena ėmė jų nebegirdėti. Keisdama tvarsčius, matuodama temperatūrą, girdydama vaistus ir maitindama apsimesdavo, kad klausosi. O jiems miegant stengėsi į juos nežiūrėti, nes tie veidai net sapnuose tęsė savo istorijas. Ji regėjo kančią blyškiuose jaunų vaikinų veiduose, o to, kuris ką tik sužinojo, kad teks nurėžti jo koją, veido išraiška tapdavo žiauri, kieta, paliesta mirties troškimo ir skausmo.

Bet šiandien ji skubėjo lengvais sparčiais žingsneliais. Gal todėl, kad žydėjo vasara, gal dėl to, kad gydytojas ką tik pagyrė, kokia ji šįryt graži. O gal dėl to norvego paciento iš ketvirtosios palatos, kuris netrukus nusišypsos ir savo juokinga vokiečių kalba ištars:

„Guten Morgen.“ Po to valgys pusryčius, ilgu žvilgsniu lydėdamas ją, nuo lovos prie lovos nešiojančią padėklus pacientams, su kiekvienu persimetančią drąsinančiu žodeliu. O ties kiekviena penkta arba šešta lova ji atsigręžusi pažvelgs į jį, o jam nusišypsojus atsakys trumpu šypsniu – ir lyg niekur nieko keliaus toliau. Lyg tai būtų nereikšminga. Tačiau viskas buvo taip svarbu. Pastarosiomis dienomis ją palaikė vien mintis apie šias trumputes akimirkas, tai suteikdavo jėgų juoktis, kai stipriai apdegęs kapitonas Hadleris iš lovos prie durų sąmojingai teiraudavosi, ar jau greitai iš fronto parsiųs jo genitalijas.

Ji stumtelėjo dvivėres ketvirtosios palatos duris. Plūstelėjusi saulės šviesa palatoje nutvieskė visus baltumynus – sienas, lubas ir paklodes. Tikriausiai šitaip viskas atrodytų žengiant į dangų, pagalvojo ji.

– *Guten Morgen, Helena.*

Nusišypsojo jam. Jis sėdėjo kėdėje prie lovos ir skaitė knygą.

– Kaip miegojai, Ūrija? – linksmai pasiteiravo ji.

– Kaip lokys, – atsakė jis.

– Lokys?

– Taip. Toje... kaip jūs vokiškai vadinate tą vietą?

– A, irštvoje.

– Taip, irštvoje.

Abudu juokėsi. Helena žinojo, kad pacientai juos stebi, nereikia prie jo užsibūti ilgiau nei prie kitų.

– O kaip galva? Sulig kiekviena diena geriau, tiesa?

– Taip, geriau. Pamatysi, vieną dieną ir vėl būsiu toks pat gražus kaip anksčiau.

Ji prisiminė, kokį jį atvežė. Tai, kad su tokia skyle kaktoje apskritai įmanoma išgyventi, prieštaravo visiems gamtos dėsniams. Arbatinuku užkliudė jo puodelį, tas vos nenuvirto.

– Ajajai! – nusijuokė jis. – Klausyk, gal vakar ligi nakties šokiuose linksminaisi?

Ji pakėlė akis. Jis jai pamerkė.

– Taip, – linktelėjo ji ir suglumo, taip kvailai apsimelavusi.

– O ką jūs čia, Vienoje, šokate?

– Norėjau pasakyti – ne, aš nešokau. Tik vėlai atsiguliau.

– Tikriausiai šokate valsą. Vienos valsą ir kitką.

– Na, gerai jau, šokam, – ji pasistengė sutelkti dėmesį į termometrą.

– Štai taip, – pareiškė jis ir atsistojęs uždainavo. Kiti sužiuro nuo savo lovų.

Dainavo nesuprantama kalba, bet balsas buvo šiltas ir gražus. Sveikiausieji pacientai net ėmė drąsinti jį šūksniais ir juokėsi, kai jis mažais, lėtais valso žingsneliais sukosi ratu ant grindų, o neužrištas chalato diržas plaikstėsi į šonus.

– Tučtuojau grįžk į vietą, Ūrija, antraip bematant išsiųsiu tave atgal į Rytų frontą, – griežtai sudrausmino ji.

Jis paklusniai grįžo ir atsisėdo. Jo vardas buvo ne Ūrija, tačiau primygtinai prašėsi vadinamas būtent taip.

– Ar moki reinlandietį?

– Reinlandietį?

– Šitą šokį pasiskolinome iš Reino krašto. Nori, parodysiu?

– Sėdėk čia ramiai, kol visiškai pasveiksi!

– O tada mes abu nuvyksim į Vieną, išmokysiu tave šokti reinlandietį!

Po valandų, praleistų verandoje priešais vasaros saulę, jo oda jau buvo gražiai įdegus, o dar tie švytintys balti dantys laimingame veide.

– Klausydama tavęs manau, kad jau esi pakankamai sveikas grįžti į frontą, – ji išsisuko nuo pasiūlymo, bet neįstengė nuslėpti skruostus užliejusio raudonio. Jau kilo eiti prie kitų, kai pajuto jo ranką ant savosios.

– Sutik, – sušnibždėjo jis.

Skambiai juokdamasi stumtelėjo jį šalin ir nuėjo prie kitos lovos, o širdis krūtinėje krykštavo it mažas paukščiukas.

– Na? – ištarė daktaras Brokardas, pakeldamas galvą nuo savo popierių, jai įžengus į jo kabinetą, ir ji niekada nesuprasdavo, ar šitas „na?“ – ilgesnio klausimo pradžia, ar tiesiog pertaras. Todėl tylėdama liko prie durų.

– Kvietėte, daktare?

– Kodėl užsispyrei vadini mane „jūs“, Helena? – šypsodamasis atsiduso Brokardas. – Dėl Dievo meilės, juk esame pažįstami nuo vaikystės.

– Ko norėjote?

– Nusprendžiau išrašyti norvegą iš ketvirtosios palatos.

– Suprantu.

Ji nė nemirktelėjo. Kodėl turėtų? Žmonės čia būdavo tol, kol pasveikdavo, tada iškeliaudavo. Kai kurie mirdavo. Toks ligoninės gyvenimas.

– Prieš penkias dienas pranešiau apie tai Vermachtui. Jau gavome jam naują paskyrimą.

– Taip greitai, – jos balsas buvo ramus ir tvirtas.

– Taip, jiems verkiant reikia daugiau vyrų. Žinai, karas.

– Taip, – pritarė ji, bet neatskleidė, kas kirba mintyse: „Vyksta karas, o čia, šimtus kilometrų nuo fronto, sėdi tu, dvidešimt dviejų metų vyras, ir dirbi darbą, su kuriuo puikiausiai susidorotų septyniasdešimtmetis. Galima padėkoti tik ponui Brokardui vyresniajam.“

– Ketinau tavęs prašyti perduoti jam šią žinią, panašu, kad jūs gerai sutariate.

Ji pajuto tiriamą jo žvilgsnį.

– Beje, kokios būtent jo savybės tau taip patinka, Helena? Kuo jis pranašesnis už keturis šimtus kitų kareivių, gydomų ligoninėje?

Ji buvo beprasižiojanti nuginčyti jo žodžius, bet jis užbėgo už akių.

– Atleisk, Helena, tai, aišku, ne mano reikalas. Čia tik įgimtas smalsumas. Man...

Jis pakėlė priešais save rašiklį, suėmęs smilių galiukais, nusigręžė ir pažvelgė pro langą.

– ...tik įdomu, kuo tave sudomino tas užsienietis avantiūristas, kuris išdavė savo gimtąją šalį, kad įsiteiktų nugalėtojams. Juk supranti, ką noriu pasakyti? Tiesa, kaip sekasi tavo mamai?

Prieš atsakydama Helena nurijo seilę:

– Jums nėra reikalo jaudintis dėl mano motinos, daktare. Jei duosite man paskyrimą, pasirūpinsiu, kad jis būtų įteiktas.

Brokardas atsigręžė į ją ir nuo rašomojo stalo pakėlė ten gulėjusį laišką.

– Jis siunčiamas į trečiąją šarvuočių diviziją Vengrijoje. Juk supranti, ką tai reiškia?

Ji suraukė kaktą: „Trečioji šarvuočių divizija? Į „Waffen SS" jis įstojo savo noru. Kodėl dabar turėtų atsidurti reguliarioje Vermachto kariuomenėje?"

Brokardas patraukė pečiais.

– Šiais laikais privalome prisidėti ir vykdyti užduotis, kurios mums skiriamos. Gal nesutinki, Helena?

– Ką turite galvoje?

– Jis juk pėstininkas, tiesa? Taigi bėgs paskui tankus, o ne sėdės juose. Vienas draugas, buvęs Ukrainoje, sako, kad jie kiekvieną mielą dienelę šaudo rusus tol, kol užkaista kulkosvaidžiai, kad ten guli stirtos lavonų, bet jų plūsta vis daugiau, sako, galo nematyti.

Ji vos susitvardė neišplėšusi Brokardui iš rankų laiško ir nesudraskiusi į skutelius.

– Gal tokiai jaunai moteriai kaip tu derėtų mąstyti blaiviau ir pernelyg neprisirišti prie vyro, kurio, galimas dalykas, daugiau neteks pamatyti. Beje, tau labai tinka ši skara, Helena. Ar tai šeimos relikvija?

– Mane stebina ir džiugina jūsų rūpestingumas, daktare, tačiau galiu patikinti, kad jis nereikalingas. Šiam pacientui nieko tokio nejaučiu. Laikas patiekti pietus, taigi, jums leidus, daktare...

– Helena, Helena... – Brokardas šypsodamasis palingavo galva. – Ar tu iš tikrųjų manai, kad aš aklas? Kad ramiai galiu žiūrėti, kokį sielvartą tau tai sukelia? Dėl artimos mūsų šeimų draugystės jaučiu mus siejantį ryšį, Helena. Antraip su tavimi taip atvirai nesikalbėčiau. Atleisk, bet tikriausiai pastebėjai, kad puoselėju tau švelnius jausmus, ir...

– Gana!

– Kaip?

Helena, kuri įeidama paskui save apdairiai uždarė duris, dabar pakėlė balsą:

– Aš čia savo noru, Brokardai, nesu viena iš jūsų seselių, su kuriomis galite žaisti kaip įsigeidęs. Duokit man tą laišką ir sakykit, ko norit, antraip nedelsdama paliksiu ligoninę.

– Helena, mieloji... – Brokardo veidu šmėstelėjo nerimo šešėlis, – argi nesupranti, kad viskas priklauso nuo tavęs.

– Nuo manęs?

– Ligonio išrašymas – labai subjektyvus dalykas. Ypač, kai diagnozuota tokia galvos trauma.

– Taip.

– Galėčiau jį palaikyti dar tris mėnesius, ir kas žino, ar po to dar bus tas Rytų frontas?

Nieko nesuprasdama ji žiūrėjo į Brokardą.

– Tu juk uoliai skaitai Bibliją, Helena. Žinai istoriją apie karalių Dovydą, kuris geidė Bačebos, nors ji ir buvo vieno jo kario žmona, taip? Taigi jis paliepė savo generolams išsiųsti sutuoktinį į priešakines gretas, kad tas žūtų. Ir karalius Dovydas galėtų nevaržomas jai meilintis.

– Kaip visa tai susiję?

– Niekaip, Helena. Man į galvą neateitų tavo širdies išrinktąjį siųsti į frontą, jeigu jis nebūtų pakankamai sveikas. Arba ką kitą, jei jau atviraujame. Tik tiek. Kadangi tu apie šio paciento sveikatos būklę

žinai ne mažiau nei aš, nutariau išklausyti ir tavo nuomonę prieš nuspręsdamas. Jeigu manai, kad jis dar nėra sveikas, gal man derėtų Vermachtą informuoti apie tolesnį jo gydymą?

Pamažu ji suprato.

– Ką galvoji, Helena?

Sunku patikėti: jis norėjo pasinaudoti Ūrija, kad gautų ją. Ar ilgai brandino šią mintį? Savaitėmis laukė patogios akimirkos? Ir kokiu pavidalu, tiesą sakant, jos norėjo? Žmonos ar meilužės?

– Na? – paklausė Brokardas.

Jos galvoje pašėlusiu greičiu sukosi mintys, ieškodamos kelio iš labirinto. Bet jis užtvėrė visus kelius. Kurgi ne. Ne iš kelmo spirtas. Kol Brokardas maloningai laikys Ūriją ligoninėje, ji bus priversta tenkinti jo užgaidas. Paskyrimą kurį laiką atidės. Ir tik išleidus Ūriją Brokardas neturės galios ją valdyti. Galios? Viešpatie, ji to norvego beveik nepažinojo. Net neįsivaizdavo, ką jis jai jautė.

– Aš... – prasižiojo ji.

– Taip?

Jis smalsiai palinko į priekį. Ji norėjo tęsti, pasakyti tai, ką žinojo privalanti sakyti, išsivaduoti, bet kažkas ją sustabdė. Akimirksniu sumojo, kas. Melas. Netiesa, kad ji norėjo būti laisva, netiesa, kad nežinojo apie Ūrijos jausmus, melas, kad žmonėms visada reikia paklusti ir nusižeminti, norint išgyventi, viskas yra melas. Ji prikando apatinę lūpą pajutusi, kad ši ima virpėti.

24 SKYRIUS

Bišletas, Naujųjų metų išvakarės, 1999 m.

Buvo dvylikta valanda, kai Haris Hūlė išlipo iš tramvajaus prie „Radisson SAS“ viešbučio Holbergo gatvėje ir pastebėjo, kaip žema vidudienio saulė, akimirką atsispindėjusi Valstybinės ligoninės bendrabučių languose, vėl pasislėpė už debesų. Paskutinį kartą apsilankė savo kabinete. Kad susitvarkytų, patikrintų, ar viską išsinešė, tikino save. Bet tie mažmožiai, jo asmeniniai daiktai, tilpo į plastikinį pirkinių maišelį, kurį anądien parsinešė namo iš parduotuvės „Kiwi“. Koridoriai buvo tušti. Tie, kuriems nereikėjo budėti, namuose ruošėsi paskutiniam tūkstantmečio pobūviui. Ant kėdės atkaltės karojo užsilikęs serpentinas, primenantis vakarykščio atsisveikinimo vakarėlį, kurį, aišku, surengė Elena. Dalykiški Bjarnės Melerio atsisveikinimo žodžiai nelabai derėjo prie jos mėlynų balionų ir žvakučių prismaigstyto plaktos grietinėlės torto, bet pati kalba buvo gana maloni. Atrodo, skyriaus vedėjas žinojo, kad Haris jam neatleistų pompastikos ir sentimentalumo. Ir Haris sau pripažino pasijutęs neįprastai išdidus, kai Meleris pasveikino jį gavus inspektoriaus laipsnį ir palinkėjo sėkmės PST. Šventės neapkartino net pašaipi Tomo Valerio šypsena ir galvos kraipymas iš paskutinės žiūrovų eilės tarpduryje.

Šiandien, matyt, atėjo čia vien norėdamas paskutinį kartą pasėdėti toje sulūžusioje, girgždančioje kėdėje, tame kabinete, kur praleido beveik septynerius metus. Haris nusipurtė. Tasai perdėtas jausmingumas gal dar vienas ženklas, kad sensta?

Haris nužingsniavo tolyn Holbergo gatve ir pasuko į kairę, į Sofijos gatvę. Daugelis šios siauros gatvikės gyvenamųjų pastatų pastatyti amžių sandūroje, skirti darbininkų luomui, nelabai teprižiūrėti. Tačiau pašokus būstų kainoms ir čia atsikrausčius viduriniojo luomo jaunuoliams, neturintiems galimybių gyventi Majuštujoje, rajono veidas atjaunėjo. Dabar, ko gero, liko tik vienas namas, kurio fasado paskutiniaisiais metais niekas netaisė – pažymėtas aštuntuoju numeriu. Hario namas, bet jam nė motais.

Atsirakino duris, pirmame laiptinės aukšte atsidarė savo pašto dėžutę. Nuolaidos kuponas picai ir vokas iš Oslo apskrities mokesčių inspekcijos, iškart suprato, kad jame primenama susimokėti baudą už aną mėnesį ne vietoje pastatytą automobilį. Kopdamas laiptais keikėsi. Už juokingai mažą kainą iš dėdės, kurio beveik nepažinojo, tada nusipirko penkiolikos metų senumo „Ford Escort“. Taip, jis aprūdijęs, sankaba sudilusi, bet stoglangis prašmatnus. Kol kas, tiesa, per jį teko gauti daugiau baudų už neleistiną stovėjimą ir remonto sąskaitų nei būna vėjo draikomų plaukų. Negana to, seno laužo negalėdavai užvesti, reikėjo statyti ant kalniuko, kad turėtų kur nuriedėti.

Atsirakinęs savo buto duris įėjo. Spartietiškai įrengta dviejų kambarių patalpa. Tvarkinga, švaru, gražiai nugludintų medinių grindų nedengė joks kilimas. Vienintelės sienų puošmenos – motinos ir sesers nuotrauka bei „Krikštatėvio“ plakatas, kurį būdamas šešiolikos nušvilpė iš „Symros“ kino centro. Jokių augalų, žvakių ar kitų mielų niekučių. Kažkada pasikabino kamštinę lentą, ant kurios ketino prismaigstyti atvirlaiškių, nuotraukų ir išmintingų žmonių citatų. Matė tokių lentų kitų namuose. Supratęs, kad niekas jam nerašys atvirlaiškių ir kad jis, tiesą sakant, pats niekada nefotografuoja, išsikirpęs pasikabino Bjornebu citatą:

„Ir ši arklio jėgų gamybos akceleracija yra ne kas kita, kaip mūsų išmanymo apie vadinamuosius gamtos dėsnius akceleracijos raiška. Šis išmanymas = baimė.“

Haris žvilgsniu nustatė, kad atsakiklyje pranešimų nėra (dar viena beprasmiška investicija), atsisagstė marškinius, įbruko juos į nešvarių skalbinių krepšį ir spintoje, tvarkingoje drabužių krūvelėje, susirado švarius.

Atsakiklį Haris paliko įjungtą (gal paskambins kas nors iš norvegiškojo „Gallup"), užrakino duris ir vėl išėjo.

Dalykiškai pas Ali nusipirkęs paskutinius tūkstantmečio laikraščius nužingsniavo Dovrės gatve. Valdemaro Tranės gatve su paskutiniais pirkiniais didžiajam tūkstantmečio vakarui namo skubėjo žmonės. Harį po paltu krėtė vėsuma, bet peržengus restorano „Šrioder" slenkstį į veidą tvokstelėjo drėgna žmonių šiluma. Restoranas apypilnis, tad pamatęs, kad jo mėgstamiausias staliukas netrukus bus laisvas, nuėjo link jo. Nuo kėdės pakilęs senyvas vyriškis užsimaukšlino skrybėlę, iš po vešlių baltų antakių metė žvilgsnį į Harį ir prieš pasišalindamas be žodžių linktelėjo. Stalas stovėjo prie lango, dieną patalpos prieblandoje – vienas iš nedaugelio, prie kurio galėjai skaityti laikraščius. Vos Hariui atsisėdus prieš akis išdygo Maja.

– Labas, Hari, – pilku skuduru ji pliaukštelėjo per staltiesę. – Dienos?

– Jei virėjas šiandien blaivas.

– Toks ir yra. Atsigerti?

– Sakai, atsigerti, – jis žvilgtelėjo į ją. – Ką šiandien rekomenduosi?

– Taigi, – ji įsisprendė į šonus ir garsiu, aiškiu balsu paskelbė: – Priešingai nei atrodytų daugeliui žmonių, šiame mieste išgaunamas švariausias geriamas vanduo visoje šalyje. Įrodyta, kad amžių sandūroje statytuose namuose, tokiuose, kaip šis, yra švariausi vandentiekio vamzdžiai.

– Ir kas tau šitaip sakė, Maja?

– Tikriausiai tu, Hari, – jos juokas buvo kimus ir nuoširdus. – Beje, padžiauta gerklė tau tinka, – ištarė negarsiai, užsirašė užsakymą ir dingo.

Visi kiti laikraščiai buvo pilni tūkstantmečio skaitalų, todėl Haris ėmėsi „Dagsavisen“. Šeštame puslapyje akis užkliuvo už didelės nuotraukos su mediniu kelio ženklu, ant kurio buvo nupieštas Saulės kryžius. Ant vienos rodyklės parašyta: „Oslas 2611 km“, ant kitos – „Leningradas 5 km“.

Straipsnį po nuotrauka pasirašė Ėvenas Jūlis, istorijos profesorius. Paantraštė glausta: „Fašizmo sąlygos augant nedarbui Vakarų Europoje.“

Haris jau anksčiau laikraščiuose pastebėjo Jūlio pavardę, tasai buvo tarytum koks „Jo Eminencija“, geriausias Norvegijos okupacijos istorijos bei Nacionalinio sambūrio žinovas. Haris pervertė likusius laikraščio puslapius, tačiau niekas jo nesudomino. Vėl atsivertė Jūlio straipsnį. Aiškinamojo pobūdžio medžiaga dėl anksčiau spausdintos nuomonės apie neonacizmo įsigalėjimą Švedijoje. Jūlis rašė, kaip neonacizmas, gerokai nusilpęs visoje Europoje ekonominio pakilimo metu dešimtajame dešimtmetyje, dabar įgauna naujų jėgų. Teigė, kad pagrindinis „naujosios bangos“ bruožas – stiprus ideologinis pagrindas. Devintojo dešimtmečio neonacizmas daugiau siejosi su mada, rodė priklausymą grupei, atpažįstamą iš aprangos stiliaus, skustų galvų ir tokių archajiškų šūkių kaip „Sieg Heil“, bet „naujoji banga“ – daug geriau organizuotas sambūris. Jo finansavimo mechanizmas neblogai sutvarkytas, o nariai ne tokie priklausomi nuo pavienių įtakingų vadovų bei turtingų rėmėjų. Be to, naujasis judėjimas, rašė Jūlis, – ne tik reakcija į tokius visuomenės gyvenimo reiškinius, kaip antai nedarbas ir imigracija, „naujabangininingai“ stengėsi sukurti alternatyvą socialdemokratijai. Jie kvietė pakeisti kryptį ir orientaciją – moralinę, karinę ir rasinę. Susilpnėjusią krikščionybės įtaką jie pasitelkė kaip moralinio nuosmukio pavyzdį – kaip ir ŽIV bei plintančią narkomaniją. O ir priešo veidas iš dalies pasikeitęs: ES šalininkai, ištrynę tautines ir rasines sienas, NATO, ištiesusi ranką rusų ir slavų puszmo-

giams, naujieji Azijos finansiniai magnatai, perėmę iš žydų geriausių pasaulio bankininkų vaidmenį.

Maja atnešė pietus.

– Bulvių kukuliai? – nustebo Haris, negalėdamas atitraukti akių nuo pilkų drebučių, suguldytų ant smulkinto kininio kopūsto ir gausiai aplietų „Thousand Islands" padažu.

– „Šrioder" stiliumi, – pareiškė Maja. – Vakarykščiai likučiai. Laimingų Naujųjų.

Haris pakėlė laikraštį priešais save, kad galėtų valgyti, ir vos įsidėjęs pirmąjį celiuliozinio kukulio kąsnį į burną kitapus laikraščio išgirdo balsą:

– Šito jau per daug, aš tau sakau.

Haris dėbtelėjo pro laikraštį. Prie gretimo stalo sėdėjo Mohikanas ir spoksojo tiesiai į jį. Gal jis ten tūno visą laiką, Haris nepastebėjo jo įeinančio. Vadino jį Mohikanu, nes jis, iš visko sprendžiant, liko paskutinis iš savo rūšies: karo laivyno jūrininkas, dukart torpeduotas, visi jo bičiuliai seniai išmirę. Tai pasakojo Maja. Ilgas barzdos kuokštas įmerktas į alaus bokalą, sėdi kaip visada nenusivilkęs palto, žiemą ir vasarą. Veide, tokiame prakauliame, kad net lauk lindo kaukolės kontūrai, kreidos baltumo odoje ryškėjo tamsiai raudonų kapiliarų raizginys. Iš po suglebusios raukšlių mantijos į Harį spoksojo apsiblaususios, krauju pasruvusios akys.

– Per daug! – pakartojo jis.

Haris savo gyvenime prisiklausė pakankamai girtų veblenimo, taigi pernelyg nepaisė nuolatinių restorano „Šrioder" klientų šnekų, bet čia kas kita. Per visus tuos restorano lankymo metus iš Mohikano gerklės pirmą kartą išsprūdo suprantami žodžiai. Net po tos nakties praėjusią žiemą, kai Haris rado Mohikaną miegantį Dovrės gatvės namo pasienyje ir, ko gero, išgelbėjo jį nuo lediņės mirties, nebuvo nieko kita, tik galvos linktelėjimai jiedviem prasilenkiant. Ir dabar atrodė, kad Mohikanas jau pasakė viską, ką norėjęs, nes stipriai su-

čiaupė lūpas ir vėl įniko į bokalą. Haris apsidairęs palinko arčiau Mohikano staliuko.

– Prisimeni mane, Konradai Osnesai?

Senis kriuktelėjo ir tylomis įbedė akis į vieną tašką.

– Pernai radau tave miegantį pusnyje ant gatvės. Buvo aštuoniolika laipsnių šalčio.

Mohikanas pavartė akis.

– Toje vietoje gatvė neapšviesta, aš galėjau tavęs ir nepastebėti. Būtumei pakratęs kojas, Osnesai.

Užmerkęs vieną raudoną akį ir piktai dėbtelėjęs į Harį, Mohikanas pakėlė bokalą.

– Taip, esu tau visokeriopai dėkingas.

Gėrė mažais gurkšniais. Po to iš lėto tupdė bokalą ant stalo, gerai nusitaikydamas, tarsi būtų svarbu jį pastatyti tik skirtoje vietoje.

– Tuos banditus reikėtų sušaudyti, – išspaudė jis.

– Šit kaip? Kokius?

Mohikanas nukreipė sukumpusį smilių į Hario laikraštį. Haris apvertė jį. Pirmajame puslapyje puikavosi didžiulė jauno švedų nacio – skustagalvio nuotrauka.

– Prie sienos juos! – Mohikanas delnu trinktelėjo per stalą, ir į juodu sužiuro pora veidų. Haris rankos mostu paprašė jo nurimti.

– Jie tik jaunikliai, Osnesai. Verčiau pasilinksmink, juk Naujųjų išvakarės.

– Jaunikliai? O kas mes buvome, ką? Vokiečių tai nesustabdė. Cheliui buvo devyniolika. Oskarui – dvidešimt dveji. Sakau tau, reikia juos iššaudyti, kol neišplito. Tai liga, reikia kuo skubiau šalinti užkratą.

Jis nukreipė savo drebantį smilių į Harį.

– Vienas jų sėdėjo ten, kur tu dabar. Tie gyvuliai žvėriškai gajūs! Juk esi policininkas, turėtum juos išgaudyti!

– Iš kur žinai, kad aš iš policijos? – nustebo Haris.

– Skaitau laikraščius. Nušovei tokį tipą kažkurioje pietų šalyje. Gerai padarei, tad kodėl nenupyškinus poros ir čia?

– Tu šiandien kalbus, Osnesai.

Mohikanas sučiaupė lūpas, paskutinį kartą iš paniūrų žvilgtelėjo į Harį, nusigręžė į sieną, kuo atidžiausiai apžiūrinėdamas paveikslą su Jango aikšte. Haris suprato, kad pokalbis baigtas, pamojo Majai, kad atneštų kavos, dirstelėjo į laikrodį. Naujas tūkstantmetis kybojo ant nosies. Ketvirtą valandą restoranas „Šrioder“ baigė darbą, prasidedant „uždaram Naujųjų metų renginiui“ – taip parašyta skelbime ant durų. Haris nužvelgė pažįstamus veidus. Atrodo, susirinko visi svečiai.

25 SKYRIUS

Rudolfo II ligoninė, Viena, 1944 m. birželio 8 d.

Ketvirtoji palata sklidina miegančiųjų alsavimo. Šiąnakt tyliau nei visada, niekas nevaitoja iš skausmo ar klykdamas nepakirsta iš košmaro. Helena negirdėjo nė oro pavojaus signalo iš Vienos. Jeigu šiąnakt nebombarduotų, viskas būtų paprasčiau. Įsėlinusi į miegamąjį ji atsistojo prie lovos kojūgalio ir pažvelgė į jį. Apšviestas stalinės lempos atrodė taip pasinėręs į skaitomą knygą, tarsi niekas daugiau nerūpėtų. O šalia, patamsyje, stovėjo ji. Su visomis tamsos paslaptimis.

Pastebėjo ją versdamas puslapį. Nusišypsojęs bematant padėjo knygą.

– Labas vakaras, Helena. Nemaniau, kad šiąnakt budėsi.

Prisidėjusi smilių prie lūpų, ji priėjo arčiau.

– Iš kur tau žinoti, kada kas budi? – sukuždėjo ji.

Jis nusišypsojo.

– Nenumanau apie kitus. Žinau tik tavo naktinius budėjimus.

– Tikrai?

– Trečiadienį, penktadienį ir sekmadienį, paskui pirmadienį ir ketvirtadienį. Po to trečiadienį, penktadienį ir vėl – sekmadienį. Neišsigąsk, tai komplimentas. Daugiau čia nelabai yra dėl ko rūpintis. Dar žinau, kada Hadleriui daroma klizma.

Ji tyliai nusijuokė.

– Bet nežinai, kad tave išrašo, o gal žinai?

Jis pažvelgė į ją nustebęs.

– Tave siunčia į Vengriją, – sušnabždėjo ji. – Į trečiąją šarvuočių diviziją.

– Šarvuočių diviziją? Bet tai juk Vermachtas. Jie negali manęs ten siųsti, aš norvegas.

– Žinau.

– O ką toje Vengrijoje nuveiksi, aš...

– Ša, pažadinsi kitus, Ūrija. Skaičiau paskyrimą. Bijau, kad nelabai galime ką pakeisti.

– Čia turbūt kažkoks nesusipratimas. Tai...

Jis nejučiomis nuo antklodės ranka pastūmė knygą, ir ta su trenksmu krito ant grindų. Helena pasilenkė jos pakelti. Viršelyje, po pavadinimu „Heklberio Fino nuotykiai“, nupieštas skarmaluotas berniukas ant medinio plausto. Ūrija buvo akivaizdžiai įširdęs.

– Tai ne mano karas, – iššvokštė pro sukąstus dantis.

– Pati žinau, – sušnabždėjo ji, dėdama knygą į jo krepšį po kėde.

– Ką tu darai? – kone be garso paklausė jis.

– Paklausyk manęs, Ūrija, laikas nelaukia.

– Laikas?

– Po pusvalandžio čia pasirodys budinti seselė. Iki to laiko turi būti apsisprendęs.

Jis patraukė žemyn lempos gaubtą, kad tamsoje ją geriau matytų.

– Kas čia vyksta, Helena?

Ji nurijo seilę.

– Ir kodėl tu šiandien be uniformos? – pasidomėjo jis.

To ji baiminosi labiausiai. Ne to, kad teks meluoti savo mamai, esą porai dienų iškeliaujanti pas seserį į Zalcburgą. Ne to, kad reikėjo įkalbinėti dabar prie vartų jos laukiantį girininko sūnų, kad atvežtų ją į ligoninę. Netgi ne to, kad reikės atsisveikinti su savo daiktais, bažnyčia ir saugiu gyvenimu Vienos miške. Baisiausia, kad reikės

viską pasakyti jam, prisipažinti, kad jį myli, savo noru dėl jo rizikuoja gyvybe ir ateitimi. Nes galėjo apsirikti. Ne dėl jo jausmų sau, tuo ji neabejojo. Bet tas jo būdas. Ar jam pakaks drąsos ir ryžto priimti jos pasiūlymą? Jis bent tiek suprato, kad pietuose vykstantis karas prieš Raudonąją Armiją – ne jo karas.

– Mums abiem, atvirai kalbant, reikėtų daugiau laiko vienas kitą pažinti, – ištarė ji, uždėdama plaštaką ant jo rankos. Jis tvirtai ją suspaudė. – Tačiau tokia prabanga nesuteikta, – ji suėmė jo ranką. – Po valandos į Paryžių išvyksta traukinys. Nupirkau du bilietus. Ten gyvena mano mokytojas.

– Tavo mokytojas?

– Ilga ir paini istorija, bet jis mus priims.

– Ką reiškia „mus priims“?

– Galėsime pas jį apsistoti. Jis gyvena vienas. Ir, kiek žinau, su niekuo nebendrauja. Turi pasą?

– Ką? Taip...

Atrodė netekęs žado, tarsi stengtųsi suvokti, ar nebus užmigęs skaitydamas knygą apie skarmaluotą berniuką, gal čia tik sapnas.

– Taip, pasą turiu.

– Puiku. Kelionė trunka dvi dienas, turime savo vietas, aš įdėjau pakankamai maisto.

Jis giliai įkvėpė:

– Kodėl – į Paryžių?

– Todėl, kad tai didelis miestas, kuriame galima išnykti. Klausyk, automobilyje turiu savo tėvo drabužių, ten galėsi persirengti civilio rūbais. Jo batų dydis...

– Ne. – Jis pakėlė ranką, ir tylus, intensyvus jos žodžių srautas akimirksniu nutrūko. Sulaikiusi kvėpavimą ji įsižiūrėjo į jo susimąsčiusį veidą.

– Ne, – pakartojo jis kuždomis. – Tai kvaila.

– Bet... – staiga ji pasijuto lyg prarijusi gabalą ledo.

– Geriau keliauti vilkint uniformą, – pasakė jis. – Jaunas vyras civiliniais drabužiais atrodys įtartinas.

Ji pasijuto tokia laiminga, kad nebevaliojo išspausti nė žodžio, tik dar stipriau sugniaužė jo ranką. Širdis uždainavo pašėlusiai garsiai, kone reikėjo ją tildyti.

– Dar vienas dalykas, – tyliai pareiškė jis, nuo lovos nuleisdamas kojas.

– Taip?

– Ar tu mane myli?

– Taip.

– Gerai.

Jis jau buvo apsivilkęs švarką.

26 SKYRIUS

PST, Policijos būstinė, 2000 m. vasario 21 d.

Haris žvalgėsi. Tvarkingos, vaizdžios lentynos, kuriose chronologine tvarka pedantiškai surikiuoti žiediniai segtuvai. Sienos, ant kurių sukabinti diplomai ir pagyrimo raštai, liudijantys tolygų kilimą karjeros laiptais. Nespalvota nuotrauka, kurioje Kurtas Meirikas jaunesnysis, apsirengęs karine uniforma su majoro skiriamaisiais ženklais, sveikinasi su karaliumi Ulafu, buvo pakabinta tiesiai už rašomojo stalo, aiškiai matoma visiems įeinantiems. Haris stebeilijo į šią nuotrauką, kai jam už nugaros atsivėrė durys.

– Apgailestauju, kad teko laukti, Hūle. Sėdėk.

Tai Meirikas. Haris nė neketino stotis.

– Na, – pertarė Meirikas, sėsdamasis prie rašomojo stalo. – Kaip mūsų tarnyboje praėjo tavo pirmoji savaitė?

Meirikas sėdėjo ištiesęs nugarą ir taip demonstratyviai atstatęs eilę savo stambių pageltusių dantų, kad galėjai įtarti jį savo gyvenime turėjusį ne per daugiausia gražios šypsenos pamokų.

– Ganėtinai nuobodžiai, – atsakė Haris.

– Ohoho, – Meirikas atrodė nustebęs. – Negi jau taip prastai?

– Na, jūsų kava geresnė nei mūsiškė.

– Turi galvoje, Smurtinių nusikaltimų skyriaus?

– Atsiprašau, – pasakė Haris. – Šiek tiek užtruks, kol priprasiu, kad „mūsiškiai" dabar yra PST.

– Taip, prireiks kantrybės. Kaip ir kitiems dalykams. Tiesa, Hūle?

Haris linktelėjo. Nėra prasmės kovoti su vėjo malūnais. Bent jau ne pirmąjį mėnesį. Kaip ir reikėjo tikėtis, gavo kabinetą pačiame ilgo koridoriaus gale, taigi su kitais darbuotojais matysis tik esant būtinybei. Jo darbas – skaityti regioninių PST biurų ataskaitas ir paprasčiausiai įvertinti, ar tas bylas reikia perduoti tolesniam nagrinėjimui jų sistemoje. O Meiriko nurodymas gana aiškus: viską, kas nėra visiškas šlamštas, siųsti toliau. Kitaip tariant, Haris gavo šiukšlių rūšiuotojo darbą. Šią savaitę atsiuntė tris ataskaitas. Stengėsi jas skaityti lėtai, tačiau pastangos vilkinti darbą netrukus išsisėmė. Viena ataskaita buvo iš Trondheimo, joje rašoma apie naują pasiklausymo įrangą, kuria niekas nemokėjo naudotis, kadangi jų pasiklausymo įrangos ekspertas pasiliuosavo iš darbo. Haris nusiuntė ją toliau. Kitoje rašoma apie vokietį verslininką iš Bergeno, kurį jie paskelbė nebeįtartinu, kadangi šis galiausiai iš tikrųjų pristatė užuolaidų laikiklių krovinį, kurį, kaip anksčiau pats teigė, gabeno. Haris nusiuntė ją toliau. Trečioji – iš Estlandės regiono, Šijeno policijos nuovados. Jie gavę keletą vasarnamių savininkų iš Siljano, aną savaitgalį girdėjusių šūvius, skundų. Kadangi buvo ne medžioklės sezonas, pareigūnas nuvyko į vietą ištirti įvykio ir rado tuščių nežinomo ginklo gilzių. Jas nusiuntė į KRIPOS (Nacionalinio Norvegijos kriminalinių nusikaltimų tyrimų biuro) teismo ekspertizės laboratoriją ir gavo atsakymą, kad veikiausiai šaudyta iš labai reto ginklo, „Märklin“ rūšies šautuvo.

Haris nusiuntė ataskaitą toliau, bet prieš tai ją nukopijavo.

– Taigi norėjau su tavimi pasikalbėti apie atsišaukimą, patekusį mums į rankas. Jaunieji naciai ketina gegužės septynioliktą dieną sukelti riaušes prie Oslo mečečių. Kažkokia kilnojama musulmonų šventė šiemet sutampa su gegužės septynioliktąja, ir kai kurie kitataučiai tėvai atsisako savo atžalas leisti į Nepriklausomybės dienos vaikų paradą. Mat jiems privalu eiti į mečetę.

– *Eid ul Fitr.*

– Atsiprašau?

– Eidas, ta šventė. Musulmonų kūčios.

– Nusimanai apie tokius dalykus?

– Ne, bet pernai kaimynas pasikvietė pietų. Pakistaniečių šeima. Jiems manęs pagailo, kad per Eidą nelikčiau vienas.

– Taip? Hmm.

Meirikas užsidėjo Horsto Taperto akinius:

– Štai atsišaukimas. Jie rašo, kad gegužės septynioliktąją švęsti kitą šventę, užuot pagerbus Konstitucijos dieną – tai pasityčiojimas iš svetingai juos priėmusios šalies. Esą juodasnukiai su malonumu priima socialines išmokas iš Norvegijos valstybės, bet išsisukinėja nuo bet kokios pilietinės atsakomybės.

– Kad ir parade paklusniai šaukti „Tegyvuoja Norvegija“, – tarė Haris, išsitraukdamas cigarečių pakelį. Ant knygų lentynos buvo pastebėjęs peleninę, ir Meirikas į Hario klausiamą žvilgsnį atsakė galvos linktelėjimu. Haris prisidegė, įtraukė dūmą į plaučius ir pabandė įsivaizduoti, kaip plaučių alveolių kraujagyslės godžiai siurbia nikotiną. Gyvenimas trumpėjo, ir mintis, kad niekada nemes rūkyti, jį užliejo keistu pasitenkinimo jausmu. Spjauti į įspėjimą ant cigarečių pakelio – gal tai ir nėra ekstravagantiškiausia žmogaus sugalvota maišto forma, tačiau galima sau leisti bent tai.

– Pabandyk kuo daugiau sužinoti, – patarė Meirikas.

– Gerai, tik perspėju, kad su skustagalviais bendrauju gal pernelyg impulsyviai.

– Ohoho, – Meirikas vėl parodė stambius pageltusius dantis, ir Haris atsiminė, ką jis primena: jodomą arklį. – Ohoho.

– Ir dar, – tarė Haris. – Dėl ataskaitos apie šaudmenis, rastus Siljane, tuos iš „Märklin“ šautuvo.

– Man rodos, būsiu kažką apie tai girdėjęs?

– Aš šį bei tą pats patikrinau.

– O?

Harį persmelkė šaltokas jo balso tonas.

– Patikrinau pernai metų ginklų registrą. Norvegijoje nėra registruotų „Märklin“ šautuvų.

– Manęs nestebina. Tą sąrašą tikriausiai jau patikrino kas kitas iš PST, kai persiuntei jiems ataskaitą, Hūle. Tai ne tavo darbas, suprask.

– Gal ir ne mano. Tik norėjau įsitikinti, kad tikrintojas peržiūrėjo ir ginklų kontrabandos ataskaitas iš Interpolo.

– Interpolo? O kam jo prireikė?

– Į Norvegiją šie ginklai neimportuojami. Taigi šautuvas įvežtas nelegaliai.

Haris iš vidinės švarko kišenės ištraukė atspausdintą išrašą.

– Šį važtaraštį Interpolas rado pas nelegalių ginklų prekeivį lapkričio mėnesį, vykdant reidą Johanesburge. Pažiūrėk čia. „Märklin“. Štai ir pristatymo vieta – Oslas.

– Taigi. Iš kur gavai?

– Internetinės Interpolo rinkmenos. Prieinamos visiems, dirbantiems PST. Kurie netingi.

– Tikrai? – Meiriko žvilgsnis akimirką persmelkė Harį, o tada ėmė atidžiai studijuoti išrašą.

– Tai puiku, bet ginklų kontrabanda – ne mūsų reikalas, Hūle. Jeigu žinotum, kiek nelegalių ginklų per metus nusavina ginklų skyrius...

– Šešis šimtus vienuolika, – pranešė Haris.

– Šešis šimtus vienuolika?

– Šiais metais. Vien tik Oslo policijos apygardoje. Du ginklai iš trijų atimami iš nusikaltėlių, daugiausia – lengvieji ginklai, pompiniai ir nupjautvamzdžiai šautuvai. Vidutiniškai vienas poėmis per dieną. Skaičius kone padvigubėjo dešimtajame dešimtmetyje.

– Puiku, tuomet supranti, kad mes čia, PST, negalime teikti pirmenybės neregistruotam šautuvui ir Buskeriūdo.

Meirikas kalbėdamas vos tvardėsi, kad išliktų ramus. Haris išpūtė dūmus ir akimis nulydėjo juos link lubų.

– Siljanas yra Telemarke, – ištarė jis.

Meiriko žandikaulių raumenys trūkčiojo.

– Ar į muitinę skambinai, Hūle?

– Ne.

Meirikas dirstelėjo į rankinį laikrodį, gremėzdišką beformį metalo gabalą, kurį, kaip spėjo Haris, jam įteikė už ilgametę ištikimą tarnybą.

– Siūlau paskambinti. Ta byla kaip tik jiems. Šiuo metu turiu daug svarbesnių...

– Meirikai, ar žinai, kas yra „Märklin"?

Haris pastebėjo, kaip PST šefo antakiai stryktelėjo aukštyn ir vėl nusileido. Pagalvojo, ar tik nebus per vėlu. Pajuto vėjo malūnų dvelksmą.

– Tarp kitko, Hūle, tai irgi ne mano reikalas. Aiškinkis su...

Berods, Kurtas Meirikas staiga suvokė, kad jis ir yra vienintelis Hūlės viršininkas.

– „Märklin" šautuvas, – pradėjo aiškinti Haris, – yra Vokietijoje gaminamas pusiau automatinis medžioklinis šautuvas, kuriame naudojami 16 milimetrų skersmens šoviniai, taigi jis didesnio kalibro nei bet kuris kitas. Skirtas stambių laukinių gyvūnų, kaip antai azijinių buivolų ir dramblių, medžioklei. Pirmasis toks šautuvas pasirodė 1970 metais, bet tokių pagamino vos apie tris šimtus vienetų, kai 1973 metais Vokietijos valdžia uždraudė prekiauti šiuo ginklu. Motyvas – esą tas šautuvas, šį bei tą nežymiai pakeitus ir pritvirtinus „Märklin" optinį taikiklį, virsta profesionaliu, tobulu žudymo įrankiu, kuris jau 1973 metais tapo paklausiausiu ginklu tarp politinių žmogžudžių. Iš tų trijų šimtų šautuvų bent šimtas pateko į samdomų žudikų rankas bei tokias teroristų grupuotes, kaip „Baader-Meinhof" ir Raudonoji brigada.

– Hmm. Sakai, šimtas? – Meirikas atidavė Hariui išrašą. – Išeitų, kad du iš trijų naudoja ginklą pagal paskirtį. Medžioklei.

– Meirikai, šis ginklas netinka briedžių ar kitų gyvūnų medžioklei Norvegijoje.

– Taip? Kodėl?

Haris spėliojo, kas Meiriką sulaiko, kodėl jis neliepia Hariui tučtuojau nešdintis. Ir kodėl jis pats lyg apsėstas stengiasi išprovokuoti tokią jo reakciją. Gal be priežasties, gal tiesiog sensta ir tampa pagiežingas. Vis dėlto Meirikas valdėsi kaip gerai apmokama auklė, neišdrįstanti vaikigaliui išperti kailio. Haris atidžiai apžiūrinėjo ilgą, virš kilimo palinkusį cigaretės peleną.

– Visų pirma, Norvegijoje medžioklė – ne tradicinis milijonierių sportas. „Märklin" su optiniu taikikliu kainuoja apie šimtą penkiasdešimt tūkstančių Vokietijos markių, taigi tiek pat, kiek naujas mersedesas. O kiekvienas šovinys kainuoja devyniasdešimt doičmarkių. Antra, briedis, nušautas 16 milimetrų kulka, atrodo taip, lyg būtų pervažiuotas traukinio. Šis reikalas labai nešvarus.

– Ohoho, – Meirikas, matyt, nusprendė keisti taktiką, nes staiga atsilošė ir sunėrė rankas už praplikusio viršugalvio, tarsi demonstruodamas, kad sutinka dar kurį laiką būti linksminamas. Haris atsistojo, nuo lentynos viršaus susižvejojo peleninę, vėl atsisėdo.

– Žinoma, gal kulkas paleido koks aistringas ginklų kolekcionierius, išbandydamas savo naująjį šautuvą. Kuris dabar, Norvegijoje, sau kabo erdvaus namo stiklinėje vitrinoje nebenaudojamas. Bet ar galime drąsiai teigti, kad yra būtent taip?

Meirikas kraipė galvą į šonus:

– Siūlai įtarinėti, kad Norvegijoje šiuo metu yra profesionalus žudikas?

Haris papurtė galvą.

– Aš tik siūlau nuvažiuoti į Šijeną ir ten pasižvalgyti. Be to, abejoju, ar ten lankėsi tikras „profas".

– Taip?

– „Profai“ palieka vietą švarutėlę. O numesti tuščias gilzes – tas pat, kas ir vizitinę kortelę. Bet manęs nė kiek neguodžia ir ta versija, kad ten buvo tik mėgėjas, turintis „Märklin“ ginklą.

Meirikas išleido daug įvairių „mmhm“ garsų, paskui linktelėjo.

– Gerai. Ir pranešk man, jeigu ką nors išsiaiškinsi apie mūsų jaunųjų nacių planus.

Haris užgesino cigaretę. Ant gondolos formos peleninės šono puikavosi užrašas „Venice, Italy“.

27 SKYRIUS

Lincas, 1944 m. birželio 9 d.

Iš traukinio išlipo penkių asmenų šeima, ir visa vagono kupė atiteko tik jiems vieniems. Traukiniui palengva įsibėgėjant Helena atsisėdo prie lango, bet ne ką tamsoje įžiūrėjo, tik pro traukinį pralekiančių namų kontūrus. Jis sėdėjo priešais ir tyrinėjo ją, nežymiai šypsodamasis.

– Austrijoje jūs puikiai mokate užtamsinti langus, – tarė jis. – Nesimato nė vienos švieselės.

Ji atsiduso:

– Mes puikiai mokame daryti tai, kas paliepiama.

Ji žvilgtelėjo į laikrodį. Tuoj dvi.

– Kitas miestas – Zalcburgas, – ištarė ji. – Jis prie pat Vokietijos sienos, o tada...

– Miunchenas, Ciurichas, Bazelis, Prancūzija ir Paryžius. Sakei jau tris kartus.

Palinkęs į priekį suėmė jos ranką.

– Matysi, viskas bus gerai. Atsisėsk šalia.

Nepaleisdama jo rankos ji persėdo ir švelniai priglaudė galvą prie jo peties. Dabar, apsivilkęs uniformą, jis atrodė kitoks.

– Sakei, kad tas Brokardas išsiuntė naują ligos pažymą, ji galios vieną savaitę?

– Taip, sakė, kad išsiųs ją paštu vakar po pietų.

– Kodėl tokiam trumpam laikui?

– Na, taip lengviau kontroliuoti padėtį – ir mane. Kas savaitę būčiau turėjusi pateikti jam gana svarią priežastį tavo ligos pažymai pratęsti, supranti?

– Taip, suprantu, – atsakė jis, o ji pastebėjo, kaip įsitempė jo žandikaulių raumenys.

– Nekalbėkim daugiau apie Brokardą, – paprašė ji. – Geriau papasakok kokią istoriją.

Ji paglostė jam skruostą, ir jis giliai atsiduso:

– Kurią nori išgirsti?

– Bet kurią.

Pasakojimai. Jie ir patraukė jos dėmesį Rudolfo II ligoninėje. Jie visiškai skyrėsi nuo kitų kareivių istorijų. Ūrija pasakojo apie drąsą, draugystę ir viltį. Kaip antai, kai grįžęs iš sargybos ant savo miegančio bičiulio krūtinės aptiko šešką, pasiruošusį perplėšti tam gerklę. Atstumas – beveik dešimt metrų, o bunkeryje su juodomis žemių sienomis – kone aklinai tamsu. Bet pasirinkimo nebuvo, tad jis, prispaudęs ginklą prie skruosto, iššaudė pilną apkabą. Kitą dieną šešką valgė pietums.

Panašių istorijų netrūko. Ne visas Helena įsidėmėjo, tik jautė vėl norinti jų klausytis. Jo pasakojimai buvo turiningi ir linksmi, o kai kuriais net negalėjai patikėti. Tačiau ji taip norėjo tikėti, nes jie veikė it priešnuodis nuo kitų ligonių pasakojimų – apie piktą likimą ir beprasmišką mirtį.

Tamsoje skendintis traukinys naujai sutaisytais bėgiais pamažėle dardėjo per naktį, ir Ūrija pasakojo, kaip jis, išėjęs iš apkasų, niekieno žemėje nušovė rusų snaiperį ir tą ateistą bolševiką krikščioniškai palaidojo – su psalmėmis ir visa kita.

– Girdėjau plojimus iš rusų pusės, – pasakojo Ūrija. – Štai kaip gražiai aš tą vakarą dainavau.

– Iš tikrųjų? – ji juokėsi.

– Gražiau nei kada nors girdėjai Vienos operoje.
– Melagis.
Ūrija prisitraukė ją prie savęs ir tyliai uždainavo į ausį:

Stok prie laužo, kur vyrai aplinkui, kur ugnies raudonoji liepsna
Kviečia pergales žygdarbiais skinti ir neblėstančia kario drąsa.
Šviesoje spinduliuojančio žaizdro, ten šalis nuo senovės žilos.
Ten į tikslą norvegai per kaitrą žengia darbo dvasia ir kovos.

Ten už laisvę mūs protėviai narsiai guldo galvas ir kenčia kančias,
Kyla tūkstančių tūkstančiai sparčiai į negailinčias gyvio gretas.
Dirba vyrai kasdieninius darbus darganotoje šiaurės šaly,
Ten, kur gimtąją žemę apsaugot triūsas įžiebia vyžtą širdy.

Ten, kur sagose vikingų vardas įrašytas aukso raidėm,
Nors jau šimtmečius tyli jų kardas, garsas eina pasaulin perdėm.
Bet garsiausias visų iš garsiausių tas, kur vėliavą kėlė aukštai,
Ir todėl amžinai mes prie laužo vadą Kvislingą gerbsim nūnai.

Ūrija nutilo ir užsižiūrėjo pro akliną langą. Supratusi, kad mintys jį nunešė kažkur toli, Helena leido jam ten pasilikti. Viena ranka apkabino per krūtinę.

Tratata – tratata – tratata.

Garsas toks, tarytum kažkas juos vytųsi traukinio bėgiais.

Ji bijojo. Ne tiek jų laukiančios nežinomybės, kiek nepažįstamo vyro, prie kurio glaudėsi. Dabar, kai jis buvo taip arti, atrodė, kad visa, ką ji matė ir prisijaukino iš tolo, išnyko.

Ji bandė išgirsti jo širdies dūžius, bet ratai dundėjo taip garsiai, kad jai beliko tikėti ten esant širdį. Nusišypsojo pati sau, kūną

užliejo džiaugsmo virpulys. Kokia dieviška, dieviška beprotybė! Juk ničnieko apie jį nežinojo, apie save jis mažai pasakojo, nebent tas istorijas.

Jo uniforma atsidavė pelėsiu, ir akimirką jai dingtelėjo, kad tikriausiai taip dvokia kurį laiką mūšio lauke išgulėjusio negyvo kareivio uniforma. Arba to, kuris buvo palaidotas. Iš kur tokios keistos mintys? Ją taip ilgai kaustė įtampa, kad dabar užplūdo nenugalimas nuovargis.

– Miegok, – ištarė jis, atsakydamas į jos mintis.

– Gerai, – atsakė ji. Regis, tolumoje pasigirdo oro pavojaus signalas, bet jau kitą akimirką visas pasaulis nugrimzdo į tamsą.

– Ką?

Ji išgirdo savo pačios balsą ir tuoj pakirdo pajutusi, kad Ūrija ją purto. Tarpduryje pamačius uniformuotą vyrą pirmiausia toptelėjo, kad jie žuvę, juos sučiupo.

– Prašom pateikti bilietus.

– A, – išsprūdo jai. Stengėsi suimti save į rankas, bet, karštligiškai rausdamasi rankinėje, pastebėjo tiriamą konduktoriaus žvilgsnį. Galiausiai rado tuos du geltono kartono bilietus, tada nupirktus Vienos stotyje, ir ištiesė kontrolieriui. Jis apžiūrinėjo bilietus, linguodamas pirmyn ir atgal pagal traukinio ritmą. Užgaišo ilgiau nei Helena norėtų.

– Keliaujate į Paryžių? – paklausė jis. – Kartu?

– Tikrai taip, – atsakė Ūrija.

Konduktorius, pagyvenęs vyriškis, įdėmiai juos nužvelgė.

– Girdžiu, kad jūs ne austras.

– Ne. Norvegas.

– A, Norvegija. Sako, ten labai gražu.

– Taip, ačiū. Tikrai gražu.

– Taigi jūs savo noru įstojote į Hitlerio kariuomenę?

– Taip. Kariavau Rytų fronte. Šiaurėje.

– Tikrai? Kur šiaurėje?

– Prie Leningrado.

– Hm. O dabar keliaujate į Paryžių kartu su savo?..

– Drauge.

– Aišku, drauge. Turbūt atostogaujate?

– Taip.

Konduktorius pažymėjo bilietus.

– Iš Vienos? – pasiteiravo Helenos, paduodamas jai bilietus. Ji linktelėjo.

– Matau, kad jūs katalikė, – tarė, pirštu rodydamas į grandinėlę su nukryžiuotuoju, kurį ji buvo pasikabinusi ant palaidinės. – Mano žmona – irgi.

Jis pasislinko atbulas ir iškišęs galvą apsidairė vagono koridoriuje. Tada, pasisukęs į norvegą, paklausė:

– Ar jūsų draugė Vienoje jums parodė Šv. Stepono katedrą?

– Ne. Gulėjau ligoninėje, tad miesto aš, deja, neapžiūrėjau.

– Aišku. Tikriausiai katalikų ligoninėje?

– Taip. Rudo...

– Taip, – nutraukė jį Helena. – Katalikų.

– Hm.

„Kodėl jis neišeina?“ – galvojo Helena.

Konduktorius dar kartą atsikrenkštė.

– Taip? – galiausiai paklausė Ūrija.

– Tai ne mano reikalas, bet tikiuosi, kad nepamiršote pasiimti atostogų leidimo.

– Leidimo? – perklausė Helena. Anksčiau su tėvu dukart yra važiavusi į Prancūziją, ir jai nė netoptelėjo, kad be paso gali prireikti dar kažkokių dokumentų.

– Taip. Jums, *Fräulen*, neturėtų kilti problemų, bet jūsų uniformuotam draugui privalu turėti dokumentus, liudijančius jo dislokacijos vietą ir kelionės tikslą.

– Savaime suprantama, kad turime reikalingus dokumentus, – pratrūko ji. – Juk nemanote, kad galėtume keliauti be jų?

– Ne, žinoma, kad ne, – pasiskubino atsakyti konduktorius. – Tenorėjau priminti. Vos prieš keletą dienų...

Jis nukreipė žvilgsnį į norvegą.

– ...sulaikė jauną vyrą, kuris, iš visko sprendžiant, neturėjo kelionės paskyrimo, todėl buvo palaikytas dezertyru. Jie išsivedė jį į peroną ir sušaudė.

– Juokaujate?

– Deja, ne. Nenoriu gąsdinti, bet karas yra karas. Kadangi jūsų dokumentai tvarkingi, neturėtų kilti rūpesčių, kai už Zalcburgo iš karto privažiuosime Vokietijos pasienį.

Vagonas truktelėjo, ir konduktorius įsitvėrė durų staktos. Visi trys tylėdami žiūrėjo vienas į kitą.

– Taigi pirmasis kontrolės punktas? – galiausiai paklausė Ūrija. – Po Zalcburgo.

Konduktorius linktelėjo.

– Ačiū, – tarė Ūrija.

Konduktorius atsikrenkštė:

– Turėjau jūsų amžiaus sūnų. Jis žuvo Rytų fronte, prie Dniepro.

– Apgailestauju, – tarė ji.

– Tai aš apgailestauju, kad jus pažadinau, *Fräulen. Mein Herr.*

Jis atidavė pagarbą ir pasišalino.

Helena patikrino, ar gerai uždarytos durys. Paskui rankomis užsidengė veidą.

– Kaip aš galėjau būti tokia naivi, – sukūkčiojo ji.

– Ša, ša, – ramino jis, apkabindamas ją per pečius. – Tai man reikėjo pasirūpinti reikalingais popieriais. Juk žinojau, kad negalėsiu keliauti kur panorėjęs. – O ką, jei tu jiems pasakysi, kad turi nedarbingumo atostogas ir užsimanei nuvažiuoti į Paryžių? Tai juk Trečiojo Reicho dalis, juk...

– Tada jie paskambins į ligoninę, ir Brokardas praneš, kad aš pabėgau.

Prisišliejusi ji raudojo jam ant skraito. Jis glostė jos rudus, glotnius plaukus.

– Be to, turėjau iškart susiprasti, jog viskas pernelyg nuostabu, kad būtų tiesa, – tarė jis. – Turiu galvoje – aš ir sesuo Helena Paryžiuje?

Jo balse ji pajuto šypseną.

– Ne, matyt, netrukus atsibusiu ligoninės lovoje tikėdamas, kad sapnavau velniškai gražų sapną. Ir lauksiu tavęs ateinančios su pusryčiais. Be to, rytoj tavęs laukia naktinis budėjimas, juk nepamiršai? Tada tau papasakosiu istoriją, kaip Danielius iš švedų skyriaus nugvelbė dešimt maisto davinių.

Ji pakėlė į jį ašarotą veidą.

– Pabučiuok mane, Ūrija.

28 SKYRIUS

Siljanas, Telemarkas, 2000 m. vasario 22 d.

Haris, dar kartą akies kraštelių dirstelėjęs į laikrodį, pamažu didino greitį. Buvo susitaręs ketvirtą, taigi – prieš pusvalandį. Jeigu atvažiuos jau nusileidus sutemoms, kelionė nueis perniek. Tie padangų dygliai, kurie dar buvo likę, gergždami kasėsi ledu. Nors vingiuotu apledėjusiu miško keliuku jis nuvažiavo vos keturiasdešimt kilometrų, Hariui atrodė, kad iš pagrindinio kelio išsuko jau prieš keletą valandų. Iš pigių akinių nuo saulės, kuriuos nusipirko „Shell" degalinėje, naudos buvo mažai, ir nuo ryškios šviesos, sniego atspindžių peršėjo akys.

Pagaliau šalikelėje pastebėjo automobilį su Šijeno policijos ženklais. Švelniai spausdamas stabdį sustojo iškart už jo ir išlipęs nuo stogo bagažinės nusiėmė slides – porą medinių lentučių iš Trondheimo slidžių gamyklos, kuri bankrutavo prieš penkiolika metų. Tikriausiai maždaug tada, kai jis sutepė jas slidžių tepalu, iš kurio jų apačioje teliko pilka lipni masė. Surado nuo kelio link trobelės vedančias slidžių vėžes, kaip jam nurodė. Slidės laikėsi vėžėse lyg priklijuotos, turbūt net norint nepavyktų išslysti. Kai pasiekė trobelę, saulė kabojo žemai virš eglių viršūnių. Ant juodai beicuoto rąstinio namelio laiptų sėdėjo du šiltomis striukėmis su gobtuvais vilkintys vyrai ir berniukas, kuriam Haris, nepažinodamas kitų paauglių, mintyse davė nuo dvylikos iki šešiolikos metų.

– Ūvė Bertelsenas? – paklausė Haris, rymodamas ant slidžių lazdų. Jis sunkiai gaudė kvapą.

– Aš, – vienas iš vyrų atsistojo ir ištiesė ranką. – O čia – pareigūnas Foldalas.

Antrasis vyras santūriai linktelėjo.

Haris suprato, kad gilzes tikriausiai bus radęs berniukas.

– Įsivaizduoju, kad puikiai jautiesi ištrūkęs iš Oslo dulkių, – tarė Bertelsenas.

Haris išsitraukė pakelį cigarečių.

– Įtariu, kad dar puikiau jaučiatės pabėgę nuo Šijeno smalkių.

Foldalas nusiėmė policininko kepurę ir ištiesino nugarą.

Bertelsenas nusišypsojo:

– Priešingai nei manoma, Šijeno oras kur kas švaresnis už bet kurio Norvegijos miesto orą.

Haris ranka pridengė degtuką ir užsidegė cigaretę.

– Tikrai? Žinosiu. Ar ką aptikote?

– Visai netoliese.

Trijulė užsisegė slides ir su Foldalu priešakyje visi nusiyrė tolyn trasa, vedančia į miško laukymę. Foldalas slidžių lazda mostelėjo į juodą akmenį, dvidešimt centimetrų iškilusį virš plonos sniego dangos.

– Berniukas tuščias gilzes rado sniege prie akmens. Spėju, kad čia mankštinosi koks medžiotojas. Ten šalia – slidžių vėžės. Daugiau kaip savaitę nesnigo, tad jos gali būti šaulio. Panašu, kad jisai segėjo tas plačias „Telemarko" slides.

Haris atsitūpė. Pirštu perbraukė akmenį ten, kur jis lietėsi su plačiomis vėžėmis.

– Hm. Arba senas medines.

– Sakai?

Haris rankoje laikė plonytę šviesaus medžio rakštį.

– Še tau, – ištarė Foldalas ir žvilgtelėjo į Bertelseną.

Haris atsigręžė į berniuką. Jis mūvėjo apdribusias milines kelnes su daugybe kišenių, vilnonė kepurė užmaukšlinta kone ant viso veido.

– Kurioje akmens pusėje radai gilzes?

Berniukas parodė. Haris nusiėmė slides, apėjo akmenį ir nugara atsigulė ant sniego. Dangus šviesiai mėlynas, toks, koks giedrą žiemos dieną būna prieš pat nusileidžiant saulei. Pasivertė ant šono ir prisimerkęs pažvelgė tolyn pro akmenį. Stebėjo vietas už atviros miško laukymės, per kurią atčiuožė. Properšoje stovėjo keturi kelmai.

– Gal radot kulkų arba šūvių žymių?

Foldalas pasikasė sprandą.

– Nori paklausti, ar apžiūrėjome kiekvieną medžio kamieną pusės kilometro spinduliu?

Bertelsenas diskretiškai kumštine pirštine prisidengė burną. Nukratęs cigaretės pelenus Haris tyrinėjo žariją.

– Ne, noriu pasakyti, ar patikrinote ana tuos kelmus?

– O kodėl turėjome būtent juos tikrinti? – paklausė Foldalas.

– Todėl, kad „Märklin" gamina sunkiausius medžioklinius šautuvus pasaulyje. Sučiupęs penkiolika kilogramų sveriančią muškietą stovėdamas nepašaudysi, tad peršasi mintis, kad taikydamas jis kaip atramą panaudojo šitą akmenį. „Märklin" šautuvas tuščias tūtas meta į dešinę pusę. Kadangi gilzės rastos toje akmens pusėje, jis šaudė į ten, iš kur atėjome. Todėl natūralu tikėtis, kad ant vieno iš tų kelmų jis pasidėjo kokį taikinį, taip?

Bertelsenas su Foldalu susižvalgė.

– Taip, apžiūrėkime, – pritarė Bertelsenas.

– Jeigu tai ne milžiniška kinivarpa... – po trijų minučių pratarė Bertelsenas, – ...tai milžiniška kulkos anga.

Jis atsiklaupė ant sniego ir įspraudė pirštą į vieną iš kelmų.

– Velnias, kaip giliai sulindusi, negaliu užčiuopti kulkos.

– Žvilgtelk į vidų, – pasiūlė Haris.

– O kam?

– Gal perėjo kiaurai, – atsakė Haris.

– Kiaurai per šitą storą eglės kamieną?

– O tu žvilgtelk į vidų, gal matyti.

Haris išgirdo, kaip už nugaros prunkštelėjo Foldalas. Bertelsenas pridėjo akį prie skylės.

– Jėzau Marija...

– Ar ką nors matai? – šūktelėjo Foldalas.

– Nepatikėsi, pusę visų Siljano ežerų ir upių.

Haris atsigręžė į Foldalą, kuris nusisuko nusispjauti.

Bertelsenas atsistojo.

– Argi gelbės neperšaunama liemenė, jeigu į tave šauna iš tokios velnio mašinos? – padejavo Bertelsenas.

– Ne, – patikino Haris. – Vienintelis išsigelbėjimas – šarvas. – Jis užgesino cigaretę į sausą kelmą ir patikslino: – *Storas* šarvas.

– Kurį laiką stovėjo, čiaužydamas savo slidėmis.

– Paklausinėsim žmonių iš kaimyninių trobelių, – nutarė Bertelsenas. – Gal kas nors ką pastebėjo. Arba gal kuris nutars prisipažinti turįs tą šautuvą iš paties pragaro.

– Po to, kai pernai paskelbėme ginklų amnestiją... – prasižiojo Foldalas, bet, sutikęs Bertelseno žvilgsnį, persigalvojo.

– Kuo dar galėtume pasitarnauti? – Bertelsenas pasiteiravo Hario.

– Na, – Haris niūriai dėbtelėjo į kelią. – Tikiuosi, neatsisakysite stumtelėti automobilį?

29 SKYRIUS

Rudolfo II ligoninė, Viena, 1944 m. birželio 23 d.

Helena Lang patyrė *déjà-vu*. Langai buvo plačiai atlapoti, šiltas vasaros rytas prisotino koridorių šviežiai pjautos žolės kvapo. Pastarąsias dvi savaites bombarduodavo kiekvieną naktį, bet ji nepaisė dūmų tvaiko. Rankoje nešėsi laišką. Nuostabų laišką! Net paniurėlė vyriausioji medicinos sesuo nusišypsojo, Helenai išpyškinus savo *Guten Morgen.*

Daktaras Brokardas nustebęs pakėlė akis nuo dokumentų, kai Helena nepasibeldusi įsiveržė į jo kabinetą.

– Na? – ištarė jis.

Nusiėmęs akinius įbedė į ją savo sustingusį žvilgsnį. Jai prieš akis šmėkštelėjo šlapias liežuvis, siekiantis akinių auselės. Ji atsisėdo.

– Kristoferi, – prasižiojo ji. Nebevadino jo vardu nuo vaikystės. – Noriu tau kai ką pasakyti.

– Puiku, – nudžiugo jis. – Kaip tik to ir laukiau.

Ji žinojo, ko jis laukia: pasiaiškinimo, kodėl ji iki šiol nepatenkino jo norų ir neapsilankė jo bute, pagrindiniame ligoninės pastate, nors jis du kartus pratęsė Ūrijos ligos pažymą. Helena kaltino bombardavimus, sakė nedrįstanti niekur eiti. Tada jis pasisiūlė ją aplankyti jos motinos vasarnamyje, bet ji kategoriškai atsisakė.

– Išklosiu tau viską, – pareiškė ji.

– Viską? – jis nežymiai šypsojosi.

Ne, pagalvojo ji. *Beveik* viską.

– Tą rytą, kai Ūrija...

– Jo vardas *ne* Ūrija, Helena.

– Tą rytą, kai jis dingo ir kilo sąmyšis, prisimeni?

– Žinoma.

Brokardas padėjo akinius ant stalo priešais save taip, kad jų auselės būtų lygiagrečios ten gulėjusio popieriaus lapo briaunai.

– Ketinau apie dingimą pranešti karo policijai, bet jis, visų nuostabai, parsirado ir pasakojo, esą pusę nakties klaidžiojo miške.

– Neklaidžiojo. Naktiniu traukiniu jis važiavo iš Zalcburgo.

– Šit kaip? – Brokardas atsilošė kėdėje su akmenine išraiška veide, kuri rodė, kad šis vyras nemėgo demonstruoti nuostabos.

– Prieš vidurnaktį naktiniu traukiniu jis išvažiavo iš Vienos, išlipo Zalcburge, ten pusantros valandos laukė atgal važiuojančio naktinio traukinio. Devintą valandą jis atvyko į „Hauptbahnhof" geležinkelio stotį.

– Hm. – Visą Brokardo dėmesį tarsi sutelkė jo pirštų galiukais sugriebtas rašiklis. – Ir kaip jis aiškina tokią idiotišką išvyką?

– Turėk kantrybės, – tarė Helena, nenujausdama, kad šypsosi. – Turbūt prisimeni, kad tą rytą aš irgi vėlavau.

– Ta-iiip...

– Aš irgi važiavau iš Zalcburgo.

– Nejaugi?

– Taip.

– Manau, turėtum man viską paaiškinti, Helena.

Ji aiškino, nenuleisdama akių nuo Brokardo pirštų galiukų. Prie pat plunksnos smaigalio pūpsojo kraujo lašas.

– Supratau, – ištarė Brokardas jai baigus. – Manei, nuvažiuosit į Paryžių. Ar ilgai ten galėtumėte slapstytis, ką?

– Paaiškėjo, kad mes apskritai nelabai daug galvojom. Bet Ūrija buvo įsitikinęs, kad mums geriausia vykti į Ameriką. Į Niujorką.

Brokardas tyliai sukikeno:

– Helena, esi nuovoki mergina. Suprantu, kad greičiausiai šitas kolaborantas apakino tave saldžiais melais apie Ameriką. Bet... žinai, ką?

– Ne.

– Aš tau atleidžiu.

Pamatęs, kad ji suglumusi prasižiojo, tęsė:

– Taip, atleidžiu. Derėtų tave nubausti, bet žinau, kokios maištingos gali būti jaunų merginų širdys.

– Ne atleidimo aš...

– Kaip tavo mamai sekasi? Dabar, kai judvi likot vienos, jai turbūt sunku. Berods, tavo tėvas gavo trejus metus?

– Keturis. Gal galėtum būti toks malonus ir išklausyti, Kristoferi?

– Prašau nedaryti ir nesakyti nieko, dėl ko paskui gailėsies, Helena. Ką iki šiol pasakei, nieko nekeičia, mūsų susitarimas tebegalioja.

– Ne! – Helena, pašokusi taip staigiai, kad už nugaros nuvirto kėdė, tėškė ant stalo laišką, kurį iki šiol glamžė rankoje.

– Pažiūrėk pats! Daugiau manęs nebegalėsi valdyti. Nei Ūrijos.

Brokardas palietė laišką. Atplėštas rudas vokas nieko nerodė. Jis išsitraukė patį laišką, užsidėjo akinius ir ėmė skaityti:

„Waffen SS“

Berlynas, birželio 21 d.

Gavome Jūno Li, vyriausiojo Norvegijos policijos departamento vado, prašymą nedelsiant perduoti Jus į Oslo policiją tolimesnei tarnybai. Atsižvelgdami į tai, kad esate Norvegijos pilietis, nematome jokios priežasties prašymą atmesti. Todėl šis įsakymas pakeičia ankstesnę paskyrą į tarnybos vietą Vermachto kariuomenėje. Apie tikslią atvykimo vietą ir laiką jus informuos Norvegijos policijos departamentas.

Heinrichas Himleris,

Vyriausiasis apsaugos rinktinės (SS) vadas

Brokardui prireikė dukart patikrinti parašą. Pats Heinrichas Himleris!

Jis iškėlė laišką priešais šviesą.

Helena:

– Jei nori, skambink ir tyrinėk, bet patikėk – jis tikras.

Pro atvirą langą iš sodo sklido paukščio čiulbesys. Prieš prabildamas Brokardas du kartus atsikrenkštė:

– Taigi jūs parašėt laišką Norvegijos policijos vadui?

– Ne aš. Ūrija. Aš tik suradau reikiamą adresą ir išsiunčiau.

– Paštu?

– Taip. Tiksliau, ne visai. Iš tiesų – telegrafavau.

– Visą prašymą?

– Taip.

– Šit kaip. Tikriausiai kainavo... labai daug.

– Kainavo, bet reikėjo paskubėti.

– Heinrichas Himleris... – jis ištarė vardą veikiau sau, o ne jai.

– Apgailestauju, Kristoferi.

Ir vėl tas tylus juokas:

– Tikrai? Ar negavai to, ko siekei, Helena?

Ji praleido klausimą pro ausis ir prisivertė draugiškai nusišypsoti.

– Noriu paprašyti paslaugos, Kristoferi.

– O?

– Ūrija nori, kad važiuočiau su juo į Norvegiją. Kad gaučiau leidimą išvykti, man reikalinga ligoninės rekomendacija.

– Ir dabar bijai, kad kaišiosiu pagalius į ratus, kad tik jos negautum?

– Tavo tėvas – ligoninės tarybos narys.

– Taip, galėčiau apkartinti tau gyvenimą. – Jis trynė smakrą, o bejausmis žvilgsnis buvo tarsi įkaltas į jos kaktą.

– Kad ir kaip stengtumeisi, mūsų, Kristoferi, nesulaikysi. Mes su Ūrija mylime vienas kitą. Supranti?

– Kodėl turėčiau teikti paslaugas kareivio kekšei?

Helena nustėro. Žodžiai rėžė lyg antausis, kad ir išgirsti iš lūpų to, kuris žeidė nebesivaldydamas, kurį ji niekino. Bet jai dar nespėjus atsakyti, Brokardo veidas persikreipė tarsi gavus smūgį.

– Atleisk man, Helena. Aš... prakeikimas! – staiga jis nusisuko.

Helena labiausiai geidė atsistoti ir išeiti, bet nesurado tų žodžių, kurie ją išlaisvintų. Jis vėl prabilo įtemptu balsu:

– Nenorėjau tavęs įskaudinti, Helena.

– Kristoferi...

– Tu nesupranti. Sakau ne iš tuščios puikybės, bet ir aš turiu gerų savybių, kurias, esu įsitikinęs, pamažu įvertintum. Gal nuėjau per toli, bet žinok, kad širdyje visą laiką linkėjau tau visa, kas geriausia.

Ji apžiūrinėjo jo nugarą. Gydytojo švarkas vienu dydžiu per platus jo siauriems, nuolaidiems pečiams. Prisiminė tą Kristoferį, kurį pažinojo vaikystėje. Turėjo dailias juodas garbanas ir vos dvylikos metų jau vilkėjo tikrą kostiumą. Vieną vasarą gal net buvo jį įsimylėjusi?

Virpėdamas jis giliai atsikvėpė. Ji žengė link jo, bet persigalvojo. Kodėl turėtų užjausti šį vyrą? Taip, aišku, kodėl. Nes jos pačios širdį lengvai ir be pastangų užtvindė laimė. O Kristoferis Brokardas, kuris kiekvieną savo gyvenimo dieną stengėsi pažaboti laimę, visam laikui liks vienišas.

– Kristoferi, man jau reikia eiti.

– Taip. Žinoma. Daryk, ką privalai, Helena.

Ji atsistojusi priėjo prie durų.

– O aš – tai, ką privalau daryti aš, – tarė jis.

30 SKYRIUS

Policijos būstinė, 2000 m. vasario 24 d.

Raitas keikėsi. Jis išbandė visus projektoriaus mygtukus, kad paryškintų nuotrauką, bet veltui.

Kažkas kostelėjo:

– Manau, kad pati nuotrauka neryški, leitenante. Na, ne projektorius kaltas.

– Ką gi, bet kokiu atveju čia matote Andrėjų Hoknerį, – Raitas prisidengė ranka akis ir pažvelgė į susirinkusius. Kambaryje nebuvo langų, todėl dabar, išjungus šviesą, tvyrojo aklina tamsa. Raitui sakė, kad čia net „nepralaidu slaptoms ausims", kad ir ką tai reikštų.

Be jo paties, Andrėjaus Raito, Krašto apsaugos žvalgybos leitenanto, dalyvavo dar trys asmenys: majoras Bordas Ūvesenas iš Krašto apsaugos žvalgybos tarnybos, Haris Hūlė, naujasis Policijos saugumo tarnybos darbuotojas, ir pats PST vadas Kurtas Meirikas. Tas Hūlė atsiuntė jam faksogramą su ginklų prekeivio iš Johanesburgo pavarde. Ir nuo tada kasdien primindavo laukiantis informacijos. Kone akivaizdu, kad kai kurie iš policijos saugumo Krašto apsaugos žvalgybos tarnybą laikė PST poskyriu, bet jie, matyt, neskaitė statuto, kuriame nurodyta, kad jų tarnybos – lygiavertės, bendradarbiaujančios institucijos. Bet Raitas buvo apsiskaitęs. Todėl galiausiai naujajam darbuotojui paaiškino, kad pirmiausiai tiriamos prioritetinės bylos. Po pusvalandžio paskambino pats Meirikas ir pranešė, kad byla prioritetinė. Kodėl negalėjo perspėti iš karto?

Projektoriaus ekrane – neryškus iš restorano išeinančio vyro vaizdas, panašu, kad nespalvota nuotrauka nufotografuota pro automobilio langą. Vyro veidas platus, stambių bruožų, su tamsiomis akimis ir nusvirusiais vešliais juodais ūsais po didele, tarsi suplota nosimi.

– Andrėjus Hokneris, gimė 1954 metais Zimbabvėje, tėvai vokiečiai, – Raitas skaitė atsineštus išrašus. – Buvęs samdomas kareivis Konge ir Pietų Afrikoje, ginklų kontrabanda, tikėtina, užsiima nuo devintojo dešimtmečio vidurio. Devyniolikos metų amžiaus kaip vienas iš septynių kaltinamųjų buvo teisiamas už juodaodžio berniuko nužudymą Kinšasoje, tačiau išteisintas pritrūkus įrodymų. Susituokęs ir išsiskyręs du kartus. Jo darbdavys Johanesburge įtariamas organizavęs priešlėktuvinių raketų kontrabandą į Siriją ir cheminių ginklų gabenimą iš Irako. Teigiama, kad per Bosnijos karą Karadžičiui tiekė specialius šautuvus, Sarajevo blokados metu apmokė snaiperius, bet pastarieji duomenys dar nepatvirtinti.

– Malonėk praleisti smulkmenas, – paprašė Meirikas ir dirstelėjo į laikrodį. Jis nuolat atsilikdavo, bet kitoje pusėje puikavosi išgraviruotas įrašas nuo Vyriausiosios krašto apsaugos karinės vadovybės.

– Klausau, – atsakė Raitas, versdamas išrašų lapus. – Štai. Andrėjus Hokneris – vienas iš keturių asmenų, kurie buvo sulaikyti ginklų kontrabandos reido metu Johanesburge gruodžio mėnesį. Sulaikant paimtas koduotas užsakymų sąrašas, kuriame prie vieno užsakymo, „Märklin“ markės šautuvo, buvo užrašyta „Oslas“. Ir data – „gruodžio 21 d.“ Viskas.

Visi nutilo, ošė tik projektoriaus ventiliatorius. Kažkas tamsoje kostelėjo, panašu į Bordo Ūveseno balsą. Raitas ranka prisidengė akis.

– Iš ko sprendžiame, kad būtent Hokneris – pagrindinė šios bylos figūra? – paklausė Ūvesenas.

Tamsoje nuaidėjo Hario Hūlės balsas:

– Kalbėjau su policijos inspektoriumi Esajumi Bernu iš Hilbrou, Johanesburgo. Jis papasakojo, kad po sulaikymų įtariamųjų butuose atliko kratas, ir Hoknerio bute aptiko įdomų pasą. Nuotrauka jo, bet vardas kitas.

– Ginklų kontrabandininkas su padirbtu pasu – tai, kaip čia pasakius... dar ne stebuklas, – tarė Ūvesenas.

– Kalbu apie vieną iš antspaudų, kurį jame rado. Oslas, Norvegija. Gruodžio dešimta diena.

– Taigi jis lankėsi Osle, – tarė Meirikas. – Kompanijos klientų sąraše įrašytas norvegas, o mes radome šio nepaprasto ginklo gilzes. Tad galime teigti, kad Andrėjus Hokneris atvyko į Norvegiją, ir sandėris įvyko. Bet kas tasai norvegas iš pirkėjų sąrašo?

– Užsakovų sąrašas, deja, tai ne koks eilinis užsakymų paštu lapas, kuriame nurodyti pilni vardai ir adresai. – Hario balsas. – Klientas iš Oslo užrašytas Ūrijos vardu, neabejoju, kad tai slapyvardis. Ir, pasak Berno iš Johanesburgo, Hokneris nelinkęs ką nors pasakoti.

– Maniau, kad Johanesburgo policijos naudojami apklausų metodai efektyvūs, – pasakė Ūvesenas.

– Gal ir efektyvūs, tačiau akivaizdu, kad tylėdamas Hokneris rizikuoja mažiau nei kalbėdamas. Užsakovų sąrašas ilgas...

– Girdėjau, kad Pietų Afrikoje naudoja elektros srovę, – pasakė Raitas. – Paleidžia per padus, krūtų spenelius ir... taigi. Velniškai skauda. Tarp kitko, gal kas galėtų čia uždegti šviesą?

Haris:

– Kai iš Sadamo perkamas cheminis ginklas, verslo kelionė su šautuvu į Oslą atrodo gryni niekai. Manau, kad pietų afrikiečiai, deja, taupo elektros energiją svarbesnėms problemoms spręsti, taip sakant. Be to, nesame tikri, kad Hokneris apskritai numano, kas tas Ūrija. Ir kol nežinome, kas jis, telieka kitas klausimą: ką jis planuoja? Politinę žmogžudystę? Teroro išpuolį?

– Arba apiplėšimą, – pasakė Meirikas.

– Su „Märklin“ šautuvu? – įsiterpė Ūvesenas. – Kaip žvirblius iš patrankos šaudyti.

– Gal žudys narkotikų baroną, – samprotavo Raitas.

– Ką gi, – ištarė Haris. – Nužudyti labiausiai saugomą Švedijos asmenį pakako vien pistoleto. Ir Palmės žudikas iki šiol nesurastas. Tai kuriems galams per pusę milijono kronų kainuojantis ginklas? Kad nupyškintum kokį vietinį žmogų?

– Ką siūlai, Hari?

– Gal taikinys ne norvegas, o koks žmogus iš šalies. Kažkas, ką nuolat persekioja teroristai, o jo gimtojoje šalyje pasikėsinimas neįmanomas, jis pernelyg saugomas. Tasai, kurį, jų manymu, lengviau nužudyti mažoje taikioje šalyje, kurioje, anot jų, saugumo priemonės bus atitinkamai menkesnės.

– Kas jis? – paklausė Ūvesenas. – Šiuo metu Norvegijoje nėra nė vieno užsieniečio, kuris atitiktų tavo apibūdinimą.

– Ir tokių neatvyksta, – pridėjo Meirikas.

– Gal kada vėliau, – svarstė Haris.

– Bet ginklas atgabentas prieš mėnesį, – tarė Ūvesenas. – Nelabai įsivaizduoju, kad užsienio teroristai atvyktų į Norvegiją gerą mėnesį prieš numatytą operaciją.

– Gal čia ne užsieniečiai, o norvegas.

– Norvegijoje nėra nė vieno, galinčio atlikti tokią užduotį, apie kurią kalbi, – Raitas apgraibomis sienoje ieškojo šviesos jungiklio.

– Taip, – tarė Haris. – Čia ir yra esmė.

– Esmė?

– Įsivaizduokit žinomą užsienio teroristą, norintį nužudyti kokį asmenį savo šalyje, ir tasai asmuo išsiruošia į Norvegiją. Saugumo policija toje šalyje, kurioje gyvena teroristas, seka menkiausią jo žingsnį, todėl jis nerizikuoja pats kirsti sieną, bet susisiekia su galimais bendraminčiais Norvegijoje. Tai, kad jie ne profesionalai – tik privalumas, nes teroristas žino, kad tokie nepateks į saugumo policijos akiratį.

Meirikas:

– Taip, iš rastų gilzių galima spręsti, kad jis mėgėjas.

– Teroristas su mėgėju susitaria, kad finansuos brangaus ginklo pirkimą. Po to ryšiai nutraukiami, teroristo nebesuseksi. Taip jis užsuka reikalą pats nerizikuodamas, išskyrus finansiškai.

– O jei mėgėjas nesugebės atlikti užduoties? – paklausė Ūvesenas. – Arba pardavęs ginklą dings su visais pinigais?

– Tokia tikimybė, žinoma, yra, bet privalome remtis nuostata, kad užsakovas įsitikinęs, jog mėgėjo paskatos labai rimtos. Gal ir asmeniški motyvai, dėl kurių jis net rizikuotų savo gyvybe, kad tik įvykdytų užduotį.

– Įdomi hipotezė, – pripažino Ūvesenas. – Kaip ketini ją patikrinti?

– Jos nepatikrinsi. Kalbu apie žmogų, apie kurį nežinome nieko, nesuprantame jo mąstysenos, nežinome, ar galima iš jo tikėtis racionalių veiksmų.

– Nuostabu, – tarė Meirikas. – Ar turime kitų teorijų, paaiškinančių, kodėl šis ginklas atsirado Norvegijoje?

– Nors semte semk, – atsakė Haris. – Tačiau šita – juodžiausia.

– Taigi, taigi, – atsiduso Meirikas. – Mūsų darbas – it vaiduoklių gaudymas, reikės kaip nors prašnekinti tą Hoknerį. Paskambinsiu keletui... vaje!

Raitas pagaliau rado jungiklį, ir kambarį užliejo akinančiai balta šviesa.

31 SKYRIUS

Langų šeimos vasaros rezidencija, Viena, 1944 m. birželio 25 d.

Helena stovėjo miegamajame ir apžiūrinėjo save veidrodyje. Taip norėtų atverti langą, kad išgirstų link namo žvyru artėjančius žingsnius, bet mama griežtai paisė nurodymo užtamsinti langus. Žvilgtelėjo į tėvo nuotrauką ant tualetinio staliuko priešais veidrodį. Nusmelkė įprasta mintis, kad toje nuotraukoje jis – toks jaunas ir nekaltas.

Plaukus, kaip visada, susisegė paprasta plaukų sage. Gal vertėtų kitaip? Beatričė buvo susiaurinusi motinos raudono muslino suknelę, kad toji pritiktų aukštai, lieknai Helenos figūrai. Mama, vilkėdama ta suknele, susipažino su tėvu. Buvo keista, taip svetima ir netgi savotiškai skaudu apie tai galvoti. Gal todėl, kad, motina, pasakodama apie tai, tarsi vaizduodavo visiškai kitokius žmones – tokius du laimingus jaunuolius, neabejojančius savo ateitimi.

Helena ištraukė plaukų sagę ir galvos mostu paskleidė rudus plaukus ant veido. Suskambėjo durų skambutis. Priemenėje pasigirdo Beatričės žingsniai. Nugara parkritusi ant lovos, pilve pajuto malonų kutenimą. Neįstengė tvardytis – jautėsi tarytum būtų beatodairiškai įsimylėjusi keturiolikmetė! Iš apačios sklido prislopintas pokalbis, griežtas sniaukrojantis motinos balsas, pakabų skimbčiojimas, Beatričei į spintą kabinant jo milinę. „Milinė!“ – pagalvojo Helena. Jis užsivilko milinę, nors buvo vienas iš tų geidulingų šiltų vasaros vakarų, kurių paprastai sulaukdavo tik rugpjūtį.

Kurį laiką laukė, paskui pasigirdo mamos kvietimas:

– Helena!

Pakilusi nuo lovos vėl susisegė plaukus ir pažvelgė į savo rankas, tyliai kartodama: „Mano rankos nėra didelės, mano rankos nedidelės.“ Metė paskutinį žvilgsnį į veidrodį – ji buvo nuostabi – virpulingai įkvėpė ir žengė pro duris.

– Hele...

Mamos balsas nuščiuvo, Helenai pasirodžius laiptų viršuje. Ji atsargiai pastatė kojį ant viršutinės pakopos, ir aukšti kulniukai, kuriais ji paprastai bėgte nukaukšėdavo laiptais, staiga jai pasirodė išklibę ir netvirti.

– Tavo svečias atėjo, – pasakė mama.

Tavo svečias. Kitomis aplinkybėmis Heleną tikriausiai būtų suerzinęs motinos noras pabrėžti, kad užsieniečio eilinio kareivio ji nelaikė savo namų svečiu. Bet dabar – ypatingas metas, ir Helena kone galėtų pabučiuoti mamą už tai, kad toji nesiaikštijo, kad vis dėlto teikėsi pasitikti jį prieš pasirodant Helenai.

Helena pažvelgė į Beatričę. Senoji namų darbininkė šypsojosi, bet jos akis dengė toks pats melancholijos šydas kaip ir mamos. Helena nukreipė žvilgsnį į Jį. O jo akys spinduliavo taip, tarsi, regėjos jai, toji šiluma kaitintų jos skruostus, Helenos žvilgsnis nuslydo žemyn prie įdegusio, švariai nuskusto kaklo, apykaklės su dviem „SS“ raidėmis ir žalios uniformos, kuri traukinyje buvo tokia suglamžyta, o dabar – gražiai išlyginta. Jis laikė puokštę rožių, ji žinojo, kad Beatričė jau pasisiūlė pamerkti jas į vazą, bet jis padėkojęs paprašė palaukti, kol jas pamatys Helena.

Žengė dar žingsnelį, ranką grakščiai uždėjusi ant turėklo. Jau kiek lengviau. Ji pakėlė galvą, kad žvilgsniu galėtų aprėpti visus tris. Ir iš karto suprato, kad ši akimirka – gražiausia jos gyvenime. Nes ji puikiai suvokė, ką jie matė, žvelgdami į ją.

Motina regėjo save pačią, laiptais besileidžiančias savo prarastos

jaunystės svajones, Beatričė matė jauną panelę, kurią augino it savo pačios dukterį, o Jis – moterį, kurią mylėjo taip karštai, kad to negalėjo paslėpti nei skandinaviškas drovumas, nei geros manieros.

– Tu nuostabi, – Beatričė kalbėjo tik lūpomis. Atsakydama Helena pamerkė akį. Ir jau stovėjo apačioje.

– Vis dėlto radai kelią, kad ir aklinoj tamsoj, – ji nusišypsojo Ūrijai.

– Taip, – garsiai ir aiškiai atsakė jis, ir per akmenų plytelėmis grįstą prieškambarį su aukštomis lubomis jo balsas nuaidėjo tarsi bažnyčioje.

Kol Beatričė pleveno tai į valgomąjį, tai iš jo lyg koks draugiškas vaiduoklis, mama kalbėjo savo griežtu šaižoku balsu. Helena negalėjo atplėšti akių nuo deimantų vėrinio ant mamos kaklo, brangiausio jos papuošalo, kurį dėvėjo tik ypatingomis progomis.

Motina išimties tvarka duris į sodą paliko praviras. Debesys plaukė taip žemai, kad šįvakar, ko gero, pavyks išvengti bombardavimo. Skersvėjis nuo pravirų durų lingavo stearino žvakių liepsnas, o rimtų vyrų ir moterų, visų iki vieno – Langų pavarde, portretuose žaidė šešėliai. Mama jam kuo smulkiausiai buvo išklojusi, kas yra kas, ko jie pasiekė ir su kokiomis šeimomis giminiavosi. Ūrija jos klausėsi, kaip Helenai atrodė, su švelnia sarkastiška šypsenėle, nors prieblandoje ir negalėjai įžiūrėti aiškiau. Mama teigė jaučianti pilietinę atsakomybę tausoti elektrą karo metu. Ji, žinoma, nė žodžiu neužsiminė apie pasikeitusią šeimos finansinę padėtį, kad Beatričė teliko vienintelė patarnautoja iš keturių.

Padėjęs į šalį šakutę Ūrija krenkštelėjo. Mama buvo susodinusi juos vieną priešais kitą ilgo valgomojo stalo pietinėje pusėje, o pati įsikūrė stalo gale.

– Ponia Lang, buvo tikrai labai skanu.

Pietūs buvo paprasti. Ne tokie prastučiai, kad būtų dėl ko įsižeisti, bet anaiptol ir ne tokie prabangūs, kad jis galėtų pasijusti garbingu svečiu.

– Beatričės nuopelnas, – susijaudinusi pranešė Helena. – Ji gamina skaniausią visoje Austrijoje Vienos šnicelį. Ar esate anksčiau ragavęs?

– Tik kartą, atrodo. Ir jis nė iš tolo neprilygo šiam.

– *Schwein*, – tarė motina. – Tas, kurį ragavote, tikriausiai buvo pagamintas iš kiaulienos. Mūsų namuose naudojama tik veršiena. Blogiausiu atveju – kalakutiena.

– Neprisimenu, kad ten apskritai būtų mėsos, – jis nusišypsojo. – Manau, įdėta kiaušinių ir duonos trupinių.

Helena tyliai sukikeno ir iškart sulaukė griežto mamos žvilgsnio.

Pietaujant pokalbis porą kartų nutrūko, bet Ūrija ir vėl užvesdavo kalbą, kaip ir mama arba Helena. Dar prieš kviesdama jį pietų Helena nusprendė nesukti sau galvos, ką manysianti mama. Ūrija buvo mandagus vyras, bet iš paprastų ūkininkų šeimos, nepasižymintis tomis rafinuotomis manieromis, kurių išmokstama augant ponų namuose. Tačiau jai beveik nebuvo ko jaudintis. Heleną tiesiog apstulbino laisva ir nevaržoma Ūrijos laikysena.

– Pasibaigus karui tikriausiai ketinate susirasti darbą? – paklausė motina, įsidėdama į burną paskutinį gabalėlį bulvės.

Ūrija linktelėjo ir, kol ponia Lang kramtė kąsnį, kantriai laukė kito neišvengiamo klausimo.

– Ar galėčiau pasiteirauti, kokį?

– Paštininko. Tokias pareigas man bent jau žadėjo prieš prasidedant karui.

– Išnešioti paštą? Argi jūsų šalyje žmonės negyvena pasibaisėtinai toli vienas nuo kito?

– Ne taip ir toli. Mes įsikuriame ten, kur tik įmanoma. Prie fiordų, slėniuose ir kitur, aptikę užuovėją nuo prasto oro. Dar yra keletas miestų ir didesnių gyvenviečių.

– Iš tiesų! Įdomu. Leiskite pasidomėti, ar jūs pasiturintis žmogus?

– Mama! – Helena įbedė nepatiklų žvilgsnį į motiną.

– Taip, mieloji? – motina servetėle nusišluostė lūpas ir pamojo Beatričei, kad toji išneštų lėkštes.

– Atrodo, tarsi jį tardytum. – Tamsūs Helenos antakiai pakilo baltoje kaktoje tarsi dvi juodos varnelės.

– Taip, – spindulingai šypsodama mama pažvelgė į Ūriją ir pakėlė taurę. – Tai tardymas.

Ūrija, atsakydamas šypsena, pakėlė taurę.

– Aš jus suprantu, ponia Lang. Helena jūsų vienturtė dukra. Neabejotinai turite teisę, taip, netgi, sakyčiau, jūsų *pareiga* išsiaiškinti, kokį vyrą ji išsirinko.

Ponia Lang jau atkišo lūpas į priekį pasiruošusi gerti, kai vyno taurė staiga pakibo ore.

– Nesu turtingas, – kalbėjo Ūrija. – Tačiau turiu norą dirbti, gerą galvą ir tikrai sugebėsiu išmaitinti ir save, ir Heleną. Ir, neabejoju, dar keletą. Prisiekiu kuo geriausiai ja pasirūpinti, ponia Lang.

Helena apėmė nenumaldomas noras krizenti ir kartu – keistas jaudulys.

– Dieve aukščiausias! – sušuko motina, statydama taurę ant stalo. – Ar tik ne per daug skubate gyventi, jaunuoli?

– Taip. – Ūrija sriūbtelėjo didelį gurkšnį ir ilgai žvelgė į taurę. – Ir pasikartosiu – šis vynas tikrai puikus, ponia Lang.

Helena pamėgino įspirti jam į blauzdą, tačiau ąžuolinis stalas buvo per platus, kad pasiektų.

– Vis dėlto keistas metas. Ir toks trumpas. – Jis pastatė taurę, tebeverdamas ją žvilgsniu. Mažytis šypsenos šešėlis, kurį Helena dingojosi mačiusi, išnyko.

– Daug tokių vakarų esu sėdėjęs, šnekėdamasis su bičiuliais kareiviais, ponia Lang. Apie tai, ką nuveiksime ateityje, kokia bus naujoji Norvegija, apie visas svajones, kurias įgyvendinsime – dideles ir mažas. O po keleto valandų jie gulėdavo mūšio lauke be gyvybės. Ir be jokios ateities.

Pakėlęs akis pažvelgė tiesiai į ponią Lang.

– Skubu gyventi, nes sutikau moterį, kurios trokštu ir kuri trokšta manęs. Siaučia karas, ir tai, ką galiu papasakoti apie savo ateities planus, tėra akių dūmimas. Per valandą privalau nugyventi gyvenimą, ponia Lang. Ir jums galbūt liko tiek pat.

Helena dirstelėjo į motiną. Toji sėdėjo tarsi suakmenėjusi.

– Šiandien gavau laišką iš Norvegijos policijos departamento. Turiu užsiregistruoti gydytojo apžiūrai karo ligoninėje, Sinseno mokykloje Osle. Išvykstu po trijų dienų. Ir ketinau kartu vežtis jūsų dukterį.

Helena sulaikė kvėpavimą. Kambaryje gaudė slogus sieninio laikrodžio tiksėjimas. Mamos deimantai blykčiojo, įsitempiant ir vėl atsipalaiduojant raumenims po raukšlėta kaklo oda. Staigus vėjo gūsis nuo sodo durų palenkė žvakių liepsnas, ant sidabrinių sienų apmušalų tarp juodų baldų prašuoliavo šešėliai. Tik Beatričės šešėlis prie virtuvės durų stūksojo tarsi uola.

– Štrudelis, – ištarė mama, mostelėjusi Beatričei. – Tradicinis Vienos pyragas.

– Tik norėjau, kad žinotumėt, kaip tai man svarbu.

– Žinau, – pasakė motina, išspausdama pašaipią šypseną. – Jis pagamintas iš mūsų sodo obuolių.

32 SKYRIUS

Johanesburgas, 2000 m. vasario 28 d.

Hilbrou policijos nuovada pačiame Johanesburgo centre atrodė kaip tvirtovė su spygliuota viela ant mūro viršaus ir grotomis ant langų – mažų, tarsi šaudymo angos.

– Vien šioje policijos apylinkėje šiąnakt nužudyti du vyrai, juodaodžiai, – tarė pareigūnas Esajas Bernas, vesdamas Harį koridorių labirintais su baltai dažytomis aplaupytomis sienomis ir numintu linoleumu. – Ar matei didžiulį „Karlton" viešbutį? Uždarytas. Baltieji jau seniai išsikėlė į priemiesčius, tai telieka šaudyti tik savus.

Esajas timptelėjo aukštyn kelnes. Juodaodis, aukštas, šleivakojis, sveriantis daugiau nei reikėtų. Baltų nailoninių marškinėlių pažastyse juodavo prakaito ratilai.

– Anrėjus Hokneris sėdi kalėjime už miesto, kurį vadiname *Sin City,* – pasakė jis. – Šiandien jį atsigabenome, kad visi apklaustų.

– Ne vien tik aš? – pasidomėjo Haris.

– Štai ir atėjome, – Esajas stumtelėjo duris. Jie įėjo į kambarį, kuriame ant krūtinės sukryžiuotomis rankomis stovėjo du vyrai ir spoksojo pro rudos spalvos langą sienoje.

– Vienkryptis, – pašnibždomis paaiškino Esajas. – Jis mūsų nemato.

Tiedu priešais langą, linktelėję Esajui ir Hariui, užleido jiems vietą.

Jie žvelgė į mažą, blausiai apšviestą kambarį, kurio viduryje stovėjo kėdė ir nedidelis stalas. Ant stalo kiurksojo nuorūkomis perpil-

dyta peleninė ir stovas su mikrofonu. Vyras ant kėdės turėjo tamsias akis ir vešlius juodus ūsus, nulinkusius žemyn ties lūpų kampučiais. Haris atpažino jį – tą, iš neryškios Raito nuotraukos.

– Norvegas? – galva mostelėjęs į Harį, sumarmaliavo vienas iš tų dviejų vyrų. Esajas Bernas linktelėjo.

– *OK*, – vyras pasisuko į Harį, nė akimirkai nenusukdamas žvilgsnio nuo sėdinčiojo viduje. – Jis tavo, norvege. Turi dvidešimt minučių.

– Faksogramoje buvo parašyta...

– Nusišvilpt ant faksogramos, norvege. Ar žinai, kiek šalių pageidauja šitą vyrioką bent apklausti, net perimti iš mūsų?

– Kad ne. Nežinau.

– Džiaukis, kad apskritai gali su juo šnektelti, – pareiškė vyras.

– Kodėl jis sutinka su manimi kalbėtis?

– Iš kur aš žinau? Pasiklausk.

Įėjęs į ankštą, troškų apklausų kambarį Haris stengėsi kvėpuoti pilvu. Ant mūrinės sienos, kur išvarvėjusių raudonų rūdžių dryžiai tarsi susipynė į groteles, kabėjo laikrodis. Rodė pusę dvyliktos. Haris pagalvojo apie policininkus, stebinčius jį Argo akimis, matyt, todėl taip prakaitavo delnai. Ant kėdės sėdėjo susigūžusi, prisimerkusi žmogysta.

– Andrėjus Hokneris?

– Andrėjus Hokneris? – švokšdamas atkartojo vyras nuo kėdės, pakėlė akis ir atrodė taip, tarsi ką tik pastebėjo tą, kurį norėtų sutraiškyti po padu. – Ne, jis namie, kruša tavo močią.

Haris ramiai atsisėdo, kitapus juodojo veidrodžio lyg ir girdėdamas audringą juoką.

– Esu Haris Hūlė iš Norvegijos policijos, – tyliai prisistatė. – Sutikai su mumis pasikalbėti.

– Norvegijos? – skeptiškai ištarė Hokneris. Palinkęs į priekį atidžiai ištyrinėjo Hario rankoje laikomą tapatybės kortelę. Kvailokai šyptelėjo:

– Atsiprašau, Hūle. Supranti, jie man nesakė, kad šiandien bus Norvegija. Aš jūsų laukiau.

– Kur tavo advokatas? – Haris ant stalo pasidėjo segtuvą, atsivertė, išsitraukė lapą su klausimais ir bloknotą užrašams.

– Pamiršk, aš tuo tipu nepasitikiu. Mikrofonas įjungtas?

– Nežinau. Tai svarbu?

– Nenoriu, kad juočkiai klausytųsi. Norėčiau sudaryti sandėrį. Su tavim. Su Norvegija.

Haris pakėlė akis nuo savo lapo. Ant sienos virš Hoknerio galvos tiksėjo laikrodis. Trys minutės jau buvo praėjusios. Kažkas viduje jam kuždėjo, kad neteks išnaudoti viso jam atseikėto laiko.

– Kokį sandėrį?

Hokneris pavartė akis. Palinko į priekį viršum stalo ir paskubomis sukuždėjo:

– Pietų Afrikoje už tuos dalykus, kuriuos, anot jų, esu padaręs, skiriama mirties bausmė. Supranti, ką noriu pasakyti?

– Galbūt. Tęsk.

– Galėčiau tau šį bei tą papasakoti apie tą vyrą iš Oslo, jeigu laiduosi, kad tavo vyriausybė paprašys vietinės juočkių vyriausybės suteikti man malonę. Už tai, kad jums padėjau, taip? Jūsų ministrė pirmininkė, ji lankėsi čia, tai žinai, vaikštinėjo glėbesčiuodamasi su Mandela. Afrikos nacionalinio kongreso šulams, kurie dabar čia viską sprendžia, patinka Norvegija. Jūs palaikėt juos, boikotavote mus, kai juočkių komunistai užsimanė skelbti mums boikotą. Jie paklausys jūsų, supranti?

– Kodėl dėl tokių mainų nesusitari padedamas vietinės policijos?

– Po velnių! – Hoknerio kumštis trinktelėjo į stalą pašokdindamas peleninę, iš jos pažiro cigarečių nuorūkos. – Visai nieko nerauki, suknistas rukšna! Jie įsitikinę, kad nužudžiau nigerių vaikus!

Rankomis įsikabino į stalo kraštą ir išsproginęs akis dėbsojo į

Harį. Tada jo veidas tarsi sprogo, susiraukšlėjo lyg prakiuręs futbolo kamuolys. Užsidengė jį rankomis.

– Supranti, jie tik ir laukia, kol pamatys mane ore tabaluojantį!

Pasigirdo karti rauda. Haris jį tiriamai nužvelgė. Įdomu, kiek valandų tiedu iš anapus stiklo tikrino Hoknerį savo klausimais, kol pasirodė jis. Giliai įkvėpė. Palinkęs virš stalo viena ranka sugriebė mikrofoną, o kita ištraukė laidą.

– *Deal*, Hokneri. Turim dešimt sekundžių. Kas yra Ūrija?

Hokneris žvilgtelėjo į jį pro pirštus.

– Ką?

– Greičiau, Hokneri, jie tuoj bus čia!

– Jis... jis senas, daugiau kaip septyniasdešimties. Mačiau jį tik vieną kartą, kai perdaviau prekę.

– Kaip atrodė?

– Senas, jau sakiau...

– Apibūdink!

– Su paltu ir skrybėle. Buvo vidurys nakties, mažai apšviestame krovinių uoste. Mėlynos akys, berods, vidutinio ūgio... Mm.

– Apie ką kalbėjotės? Greitai!

– Apie orą ir bites. Iš pradžių kalbėjomės angliškai, bet kai jis suprato, kad moku vokiškai, pakeitėm kalbą. Pasakiau, kad mano tėvai iš Elzaso. Sakėsi ten buvęs, kažkokiam Zenhaime.

– Kas jo taikinys?

– Nežinau. Bet jis mėgėjas, daug kalbėjo, o paėmęs ginklą sakė, kad šautuvą laiko pirmą kartą daugiau kaip po penkiasdešimt metų. Sakė, kad nekenčia...

Plačiai atsilapojo kambario durys.

– Nekenčia ko? – suriko Haris.

Tą pačią akimirką pajuto raktikaulį gniaužiančią plaštaką. Prie pat ausies sušvokštė balsas:

– Ką, po galais, išdarinėji!

Haris nepaleido Hoknerio žvilgsnio, kol jį atbulą tempė prie durų. Hoknerio akys tapo it stiklinės, Adomo obuolys kilnojosi aukštyn ir žemyn. Haris matė, kad jo lūpos kruta, bet žodžių negirdėjo.

Paskui priešais jį užsitrenkė durys.

Esajui vežant jį į oro uostą, Haris trynėsi sprandą. Po dvidešimties minučių Esajas vis dėlto prakalbo:

– Su šia byla dirbame jau šešerius metus. Ginklų pristatymo sąrašas apima dvidešimt šalių. Visada nerimavome dėl to, kas kaip tik šiandien ir įvyko, – kad kas nors, norėdamas išgauti informaciją, suvilios jį diplomatine pagalba.

Haris patraukė pečiais.

– Na, ir kas? Jūs jį sučiupot, darbas atliktas, Esajau, liko tik susirinkti medalius. Kad ir kokias sutartis kas sudarinėtų su Hokneriu ir vyriausybe, tai nebe jūsų reikalas.

– Tu policininkas, Hari, ir patyrei, ką reiškia matyti paleidžiamus nusikaltėlius, kurie nė nemirktelėję atima gyvybę, kai žinai, kad kad jie tęs pradėtus darbus vos atsidūrę gatvėje.

Haris neatsakė.

– Matau, kad žinai, taip? Puiku. Tuomet ir aš turiu pasiūlymą. Iš visko sprendžiant, tavo sandėris su Hokneriu sėkmingas. Ir tik nuo tavęs priklauso, ar savo dalį pasilaikysi sau. Arba atsisakysi. *Understand – izzit*?

– Aš tik dirbu savo darbą, Esajau, man dar gali prireikti Hoknerio liudijimo. Apgailestauju.

Esajas taip stipriai trenkė į vairą, kad Haris net pašoko.

– Paklausyk, ką papasakosiu, Hari. Prieš 1994 metų rinkimus, kai dar turėjome baltųjų mažumos valdžią, Hokneris iš vandens bokšto prie pat mokyklos kiemo spalvotųjų lūšnyne, pavadintu Aleksandra, nušovė dvi juodaodes mergaites, abi vienuolikos metų. Manome, kad už tai atsakingas kažkas iš „Afrikaner Volkswag“, apartheido partijos. Mokykla buvo vertinama prieštaringai, nes ją lankė trys

baltaodžiai mokiniai. Jis šaudė Singapūro kulkomis, tokiomis, kokios naudotos Bosnijoje. Atsiveria nuskriejusios šimtą metrų ir tarsi grąžtas kiaurai pereina viską, į ką atsitrenkia. Abiem mergaitėms pataikė į kaklą, ir bent kartą buvo visiškai nesvarbu, kad greitosios pagalbos automobiliai, kaip įprasta, juodaodžių lūšnyne pasirodė tik po geros valandos.

Haris neatsakė.

– Tačiau klysti, Hari, jeigu manai, kad siekiame keršto. Mes supratome, kad keršto pagrindu naujos visuomenės neįmanoma sukurti. Tad pirmoji juodaodžių daugumos vyriausybė įsteigė komisiją, kad būtų atskleisti apartheido režimo metu įvykdyti smurto išpuoliai. Ne dėl keršto, o dėl išpažinimo ir atleidimo. Tai padėjo išgydyti daugelį žaizdų ir pasitarnavo visuomenei. Tačiau šitaip pralaimime kovą su nusikalstamumu, ir ypač čia, Johanesburge, padėtis tapo nevaldoma. Esame jauna ir lengvai pažeidžiama tauta, Hari, ir norėdami ko nors pasiekti privalome įrodyti, kad įstatymas ir tvarka prasmingi, kad suirutė – ne dingstis nusikalsti. Visi prisimena 1994 metų žudynes, susidomėję stebi bylos eigą laikraščiuose. Ir tai svarbiau už tavo ir mano asmeninę darbotvarkę, Hari.

Jis sugniaužė kumštį ir vėl trinktelėjo į vairą.

– Svarbiausia – ne teisti, kam gyventi, o kam mirti, bet atkurti žmonių pasitikėjimą teisingumu. Ir kartais, kad įkvėptum jiems tą tikėjimą, prireikia griebtis mirties bausmės.

Patapšnojęs pakelį Haris išsitraukė cigaretę, šiek tiek pravėrė langą ir įsispoksojo į šlako krūvas, pagyvinančias sausringo kraštovaizdžio monotoniją.

– Ką pasakysi, Hari?

– Teks stipriau spausti greičio pedalą, kad spėčiau į savo lėktuvą, Esajau.

Esajas trenkė į vairą taip stipriai, kad Harį nustebino sveika išlikusi vairo kolonėlė.

33 SKYRIUS

Lainco žvėrynas, Viena, 1944 m. birželio 27 d.

Helena sėdėjo ant galinės Andrė Brokardo juodo mersedeso sėdynės. Automobilis lėtai sliuogė tarp didžiulių kaštonų, sergstinčių alėją iš abiejų pusių. Kelias vedė į Lainco žvėryno arklides.

Pro langą ji žvelgė į žalias laukymes. Nuo sauso žvyrkelio paskui sekė dulkių debesis, net atvėrus langą viduje tvyrojo nepakeliama kaitra.

Ūksmingame bukų miško pakraštyje žolę rupšnojo žirgų kaimenė, pravažiuojant automobiliui visi kaip vienas pakėlė galvas.

Helena buvo įsimylėjusi Lainco žvėryną. Prieš karą ji dažnai leisdavo sekmadienius šiuose miškinguose plotuose pietinėje Vienos miško dalyje, iškylaudama su tėvais, dėdėmis ir tetomis arba jodinėdama su draugais.

Kai šįryt ligoninės ūkvedė pranešė, kad Andrė Brokardas nori su ja pasikalbėti ir prieš pietus atsiųs automobilį, galvoje ėmė suktis įvairiausios mintys. Nuo tada, kai iš ligoninės valdžios gavo rekomendaciją ir leidimą išvykti, ji jautėsi kaip devintame danguje, todėl pirmiausia nutarė pasinaudoti proga ir padėkoti Kristoferio tėvui už jai suteiktą ligoninės pagalbą. Antroji mintis – vargu, ar Andrė Brokardas kviestų ją išklausyti padėkos.

Nurimk, Helena, guodė ji save. Jie mūsų nebesulaikys. Rytoj rytą iškeliausime.

Vakar ji susipakavo du lagaminus, pilnus drabužių ir savo bran-

giausių daiktų. Nukryžiuotąjį nuo sienos virš lovos į lagaminą įdėjo paskutinį. Muzikos dėžutė, tėvo dovana, liko ant tualetinio staliuko. Keista, kaip menkai jai terūpėjo daiktai, su kuriais manė niekada nenorėsiant išsiskirti. Jai pagelbėjo Beatričė ir, girdėdamos apačioje nervingai marširuojančios mamos žingsnius, jos kalbėjosi apie jaunas dienas. Laukia sunkus ir slegiantis išsiskyrimas. Tačiau dabar jai rūpėjo tik šis vakaras. Mat Ūrija pareiškė, esą jis labai gailėsis ir gėdinsis, jei prieš išvykdamas neapžiūrės Vienos, todėl pakvietė ją vakarienės. Kur – ji nežinojo. Jis tik paslaptingai pamerkęs akį pasiteiravo, ar, jos nuomone, miškininkas jiems paskolintų automobilį.

– Atvažiavome, *Fräulen Lang*, – vairuotojas pirštu parodė į fontaną alėjos gale. Virš vandens, vieną koją uždėjęs ant muilo akmens rutulio, paauksuotas Amūras vargais negalais bandė išlaikyti pusiausvyrą. Už jo stūksojo pilko akmens dvaras. Du žemi, pailgi, raudonai nudažyti mediniai pastatai prie rūmo šonų ir kuklus akmeninis namelis sudarė vidinį kiemą už dvaro rūmų.

Vairuotojas sustabdė automobilį, išlipo ir atidarė Helenai dureles.

Andrė Brokardas stovėjo dvaro rūmų tarpduryje. Žingtelėjo link jų, saulėje sutviskėjo išblizginti raitelio batai. Andrė Brokardas buvo įpusėjęs šeštą dešimtį, bet jo eisena – lengva ir energinga kaip jaunuolio. Atsisagstęs raudono vilnonio švarko sagas, mat puikiai žinojo, kad jo atletiška krūtinė neliks nepastebėta. Jojiko kelnės prigludusios prie raumeningų šlaunų. Brokardas vyresnysis ir jo sūnus skyrėsi kaip diena nuo nakties.

– Helena! – draugiškas ir šiltas balsas, kokį nutaiso vyrai, kai jaučiasi tokie galingi, kad patys kuria draugiškumo ir šilumos taisykles. Helena senokai jo nematė, bet jis, regis, nepasikeitė: žilaplaukis, pasitempęs, abipus didelės, iškilios nosies į ją žvelgia tos pačios mėlynos akys. Širdies formos lūpos leido numanyti jį turint gal ir švelniąją būdo pusę, tik jos, deja, daugelis dar nepatyrė.

– Kaip sekasi tavo mamai? Tikiuosi, ne per daug įžūliai tave atitrau-

kiau nuo darbo, – jis ištiesė ranką trumpam formaliam spustelėjimui. Nelaukdamas atsakymo kalbėjo toliau:

– Privalau su tavimi šnektelti, turbūt neverta atidėlioti. – Ranka mostelėjo į dvaro pusę. – Na, čia jau viešėjai anksčiau.

– Dar ne, – Helena prisimerkusi jam nusišypsojo.

– Ne? Maniau, kad lankeisi su Kristoferiu, juk jaunesni buvote neperskiriami draugai.

– Atmintis jus, matyt, apgauna, pone Brokardai. Taip, mes su Kristoferiu buvome geri pažįstami, tačiau...

– Iš tiesų? Taigi privalau tau viską aprodyti. Eime prie arklidžių.

Švelniai uždėjęs ranką jai ant strėnų nusivedė vieno iš medinių pastatų link. Jiems po kojomis girgždėjo žvyras.

– Liūdna dėl to, kas nutiko tavo tėvui, Helena. Man tikrai gaila. Norėčiau kuo nors padėti tau ir tavo motinai.

„Galėjai aną žiemą, kaip visada, pakviesti mus iškilmingos Kalėdų vakarienės“, – pagalvojo Helena. Ją tai būtų pradžiuginę vien todėl, kad būtų nereikėję klausytis įkyrių motinos aimanų – apie tai, kaip ji norėjusi ten eiti.

– Janjičiau! – Brokardas pakvietė juodaplaukį berniuką, saulės atokaitoje blizginusį balną. – Išvesk Veneciją.

Berniukas dingo arklidėje, o Brokardas stovėjo supdamasis ant aulinių batų kulnų ir rimbu švelniai plakė savo kelį. Helena žvilgtelėjo į rankinį laikrodį.

– Bijau, kad negaliu čia ilgam pasilikti, pone Brokardai. Mano pamaina...

– Taip, žinoma. Suprantu. Tau leidus, pakalbėsim apie reikalą.

Iš arklidės pasigirdo niršus žvengimas, į medines lentas subildėjo kanopos.

– Problema ta, kad mudu su tavo tėvu turėjome bendrų verslo reikalų. Savaime suprantama, prieš tą liūdnai pagarsėjusį bankrotą.

– Žinau.

– Taigi. Ir žinai, kad tavo tėvas buvo gerokai įsiskolinęs. Tam tikra prasme tai ir buvo netiesioginė to nemalonaus įvykio priežastis. Turiu galvoje, kad ta nelaiminga... – Ieškojo tinkamo žodžio. Galop surado:

– ...*afiliacija* su paskolų rykliais žydais padarė jam milžiniškos žalos.

– Kalbate apie Jozefą Bernšteiną?

– Jau neprisimenu tų žmonių vardų.

– O turėtumėt, jis buvo kviestinis jūsų kalėdinės vakarienės svečias.

– Jozefas Bernšteinas? – Andrė Brokardas juokėsi, bet jo akys liko budrios. – Matyt, tai buvo labai seniai.

– 1938 metais švenčiant Kalėdas. Prieš karą.

Brokardas linktelėjęs nekantriai pažvelgė į arklidės duris.

– Turi gerą atmintį, Helena. Puiku. Kristoferiui reikėtų moters su gera galva. Kadangi, pastebėsiu, jis kartkartėmis savąją pameta. Bet šiaip jis šaunus vaikinas, pamatysi.

Helena pajuto, kaip daužosi širdis. Vis dėlto kažkas ne taip? Mat Brokardas vyresnysis kalbėjo su ja kaip su būsima marčia. Tačiau baimę išstūmė pykčio pliūpsnis. Kai vėl prašneko, ją taip smaugė pyktis, kad anksčiau draugiškas balsas nuskambėjo šaltai ir šiurkščiai:

– Tikiuosi, kad neįvyko jokių nesusipratimų, pone Brokardai.

Brokardas aiškiai pastebėjo pakitusias jos balso intonacijas, nes ta šiluma, su kuria ją sutikęs pasisveikino, išgaravo it dūmas:

– Jeigu jau taip, nesusipratimus reikėtų išsiaiškinti. Norėčiau tau parodyti štai ką.

Iš vidinės raudonojo švarko kišenės jis išsitraukė lapą popieriaus, ištiesino jį ir padavė Helenai.

Į sutartį panašaus dokumento viršuje parašyta – „*Bürgschaft*“. Ji peržvelgė tankiai suregztą raštą. Mažai ką tesuprato, tik tiek, kad paminėtas namas Vienos miške, o apačioje – tėvo ir Andrė Brokardo pavardės bei parašai. Klausiamai pažvelgė į Brokardą.

– Panašu į laidavimo raštą, – tarė.

– Tai ir yra laidavimo raštas, – patvirtino jis. – Supratęs, kad žydų kreditai, o drauge – ir jo paties bus nusavinti, tavo tėvas kreipėsi į mane, prašydamas tapti solidžios refinansavimo paskolos Vokietijoje laiduotoju. Ir aš, deja, iš gailiaširdiškumo sutikau. Tavo tėvas buvo išdidus žmogus. Ir kad mano laidavimas nebūtų vertinamas kaip labdaros gestas, primygtinai siūlė įkeisti vasarnamį, kuriame dabar judvi su mama gyvenate. Kaip užstatą už laidą.

– Kodėl už laidą, o ne už paskolą?

Brokardas nustebęs pažvelgė į ją nustebęs.

– Geras klausimas. O atsakymas paprastas: namas nebuvo toks vertingas, kad jį galėtum užstatyti už tokio dydžio paskolą, kokios reikėjo tavo tėvui.

– Tačiau Andrė Brokardo parašo pakako?

Šyptelėjęs ranka jis perbraukė savo tvirtą kaip jaučio sprandą, kurį karštis išmušė žvilgiais prakaito lašeliais.

– Vienoje turiu šiek tiek nekilnojamo turto.

Nepadorus kuklumas. Visi žino, kad Andrė Brokardui priklauso didelė dalis akcijų dviejose didžiausiose Austrijos pramonės įmonėse. Po *Anschluss* – Hitlerio „okupacijos“ 1938 metais – įrankių ir staklių gamybą įmonėse pakeitė ginklų gamyba Ašies sąjungai, ir Brokardas tapo multimilijonieriumi. O dabar Helena sužinojo, kad jam priklauso ir namas, kuriame ji gyveno. Pajuto, kaip skrandį traukia nerviniai spazmai.

– Kam tas rūpestis veide, mano mieloji Helena, – atkutęs sušuko Brokardas, į jo balsą staiga grįžo šiluma. – Žinok, nė mintis nekilo atimti namą iš tavo motinos.

Tačiau nervinis mėšlungis Helenos pilve nenurimo. Jis, panašu, galėjo dar pridurti: „Arba savo marčios.“

– Venecija! – šūktelėjo jis.

Helena atsigręžė į arklidės duris, iš kurių tamsos išniro arklinin-

kas, vedinas švytinčio baltumo žirgu. Nors galvoje siautė minčių audra, tas reginys akimirką privertė Heleną pamiršti viską. Priešais ją it koks nežemiškas padaras stovėjo gražiausias iš visų kada regėtų žirgų.

– Lipico žirgas, – tarė Brokardas. – Lengviausiai dresuojama žirgų veislė pasaulyje. 1562 metais Maksimilijanas II atsigabeno juos iš Ispanijos. Neabejoju, kad jūs su motina matėte, kaip jie atlieka savo dresūros programą miesto manieže „Die Spanische Reitschule“, ar ne?

– Taip, žinoma.

– Tarsi koks baletas, taip?

Helena linktelėjo. Neįstengė atplėšti žvilgsnio nuo gyvūno.

– Vasarą jie atostogauja čia, Lainco žvėryne, iki rugpjūčio pabaigos. Deja, jais jodinėti neleidžiama niekam, išskyrus ispanų jojimo mokyklos raitelius. Nepatyrę raiteliai gali įdiegti jiems blogų įpročių. Ilgi skrupulingos dresūros metai nueitų vėjais.

Žirgas buvo pabalnotas. Brokardas suėmė jį už apynasrio ir arklininkas pasišalino. Gyvūnas stovėjo kaip įbestas.

– Kai kurie teigia, kad žirgus mokyti šokio žingsnelių yra žiauru, kad gyvūnas kenčia, verčiamas elgtis priešingai savo prigimčiai. Tie, kurie taip sako, matyt, niekuomet nematė, kaip šie žirgai treniruojami. O aš mačiau. Ir patikėk manimi – jie dievina tuos mokymus. Žinai, kodėl?

Jis patapšnojo žirgo prusnas.

– Nes tokie gamtos dėsniai. Išmintingasis Dievas sutvarkė taip, kad didžiausia menkesnio padaro laimė – klusnumas ir tarnystė aukštesniam padarui. Pažvelk į vaikus ir suaugusius. Į vyrus ir moteris. Netgi vadinamose demokratiškose šalyse silpnieji savo noru perleidžia valdžią elitui, nes jis stipresnis ir išmintingesnis. Nieko čia nepakeisi. Mes – Dievo kūriniai, tad visų pranašesniųjų padarų pareiga yra pasirūpinti, kad menkesnieji paklustų.

– Kad jaustųsi laimingi?

– Taip, Helena... Esi tokia jauna moteris... ir daug išmanai.

Nelengva suprasti, kurį sakinio pradžios žodį jis akcentavo.

– Svarbu suvokti tikrąją savo vietą. Tiek žemesniam, tiek aukštesniam. Kas tam priešinasi, niekada iš tiesų nepažins laimės.

Paplekšnojęs žirgo kaklą skvarbiai pažvelgė į dideles rudas Venecijos akis.

– Juk nesi iš tų, kurie priešinasi, taip?

Helena suprato, kad tie žodžiai skirti jai ir, stengdamasi kuo giliau ir ramiau kvėpuoti, užsimerkė. Aiškiai suvokė, kad tie žodžiai, kuriuos dabar ištars arba ne, gali nulemti visą jos likusį gyvenimą, tad negalėjo sau leisti nė akimirksnio pykčio.

– Taip?

Venecija staiga sužvingo ir taip krestelėjo galvą į šoną, kad Brokardas slystelėjo ant žvyro, prarado pusiausvyrą ir, įsitvėręs apynasrio, pakibo žirgui po kaklu. Arklininkas pasileido tekinas, bet jam dar nepribėgus Brokardas, išraudusiu ir suprakaitavusiu veidu, jau stovėjo ant kojų ir susierzinęs rankos mostu ginė jį šalin. Helena nesusilaikė nešyptelėjusi, ir, ko gero, Brokardas tai pastebėjo. Jis rimbu užsimojo prieš žirgą, bet atsikvošėjęs jį nuleido. Širdies pavidalo lūpomis suformavo porą žodžių, tai Heleną dar labiau pralinksmino. Priėjęs prie jos vėl švelniai, bet valdingai uždėjo ranką jai ant strėnų:

– Užtektinai prisižiūrėjome, tavęs laukia svarbus darbas, Helena. Leisk palydėti tave iki mašinos.

Kol vairuotojas įsitaisė automobilyje, kad privažiuotų, jie stabtelėjo prie laiptų.

– Aš tikiuosi ir tikiu, kad mes netrukus vėl tave pamatysime, Helena, – jis paėmė ją už rankos. – Mano žmona, beje, prašė perduoti kuo geriausius linkėjimus tavo mamai. Rodos, net užsiminė artimiausiu metu pasikviesianti jus savaitgalio pietų. Neprisimenu kada, ji tikrai jums praneš.

Helena palaukė, kol vairuotojas išlipęs atidarė jai dureles, tada tarė:

– Ar žinote, kodėl dresuotas žirgas pargriovė jus ant žemės, pone Brokardai?

Stebėjo jį, matė, kaip iš jo akių vėl dingsta šiluma.

– Nes pažvelgėte jam tiesiai į akis, pone Brokardai. Žirgas akių kontaktą supranta kaip iššūkį to, kuris jo negerbia ir nepaiso jo užimamos padėties kaimenėje. Nesugebėjęs išvengti akių kontakto reaguoja kitaip, maištaudamas. Nerodydamas pagarbos ir dresuodamas pralaimėsite, kad ir kokia pranaši būtų jūsų rūšis. Tai galėtų patvirtinti bet kuris gyvūnų dresuotojas. Kai kurioms rūšims nepagarba net pragaištinga. Argentinos aukštikalnėse gyvena laukinis žirgas, kuris šuoliais pasileidžia žemyn nuo artimiausio skardžio, jeigu jam ant nugaros užsėda žmogus. Sudie, pone Brokardai.

Ji atsisėdo ant galinės mersedeso sėdynės ir, švelniai trinktelėjus automobilio durelėmis, virpėdama atsikvėpė. Užsimerkė, Lainco žvėryno alėja vežama tolyn nuo dvaro, o iš paskos sekančiame dulkių debesyje pamažu nyko sustingusi Andrė Brokardo figūra.

34 SKYRIUS

Viena, 1944 m. birželio 28 d.

– Labas vakaras, *meine Herrschaften*.

Žemaūgis, smulkus metrdotelis nusilenkė, o Helena įžnybė Ūrijai į ranką, nes tasai niekaip negalėjo liautis kikenęs. Visą kelią nuo ligoninės juos linksmino jų pačių keliama sumaištis. Paaiškėjo, kad Ūrija niekam tikęs vairuotojas, ir Helena pareikalavo, kad jis kaskart, siaurame kelyje į *Hauptstrasse* pastebėjęs priešais atriedantį automobilį, sustotų. Užuot jai paklusęs Ūrija gulte užguldavo garso signalą, taigi priešpriešinės mašinos arba išgąstingai sukdavo į šoną, arba sustodavo. Laimė, Vienoje automobilių liko nedaug, todėl dar prieš pusę aštuonių jie sveiki ir gyvi pasiekė *Weihburggasse* miesto centre.

Pamačius Ūrijos uniformą metrdotelio kaktoje įsimetė gili susirūpinimo raukšlė, jis nudelbė akis į užsakymų knygą. Helena žvilgtelėjo jam per petį. Balsų ir juoko gaudesį po krištoliniais sietynais, karančiais paauksuotuose lubų skliautuose, kurie rymojo ant baltų korintinių kolonų, bandė nustelbti orkestro garsai.

Tai štai kaip atrodo „Drei Husaren", džiaugsmingai pagalvojo ji. Tarsi tos trys laiptų pakopos lauke stebuklingu būdu būtų perkėlusios juos iš karo nuniokoto miesto į pasaulį, kuriame niekam nerūpėjo bombos ir kiti nemalonumai. Richardas Štrausas ir Arnoldas Šionbergas neabejotinai buvo nuolatiniai šios vietos lankytojai, nes kaip tik čia rinkdavosi Vienos turtingieji, išsilavinę ir laisvamaniai žmonės. Tokie laisvi, kad jos tėvas vengė čionai atsivesti šeimą.

Metrdotelis mandagiai kostelėjo. Helena suprato, kad Ūrijos jaunesniojo kapralo laipsnis jam nepadarė įspūdžio, galimas daiktas, suglumino ir knygon įrašyta jo keista užsienietiška pavardė.

– Staliukas paruoštas, malonėkite eiti su manimi, – lėkštai nusišypsojęs tarė jis ir, ištraukęs du valgiaraščius, nutipeno. Restoranas buvo sausakimšas.

– Prašom sėstis.

Ūrija liūdnai šypsodamasis pažvelgė į Heleną. Jie gavo nepadengtą stalą prie pat dvivėrių virtuvės durų.

– Netrukus prieis kelneris, – tarė metrdotelis ir išgaravo.

Apsidairiusi Helena ėmė juoktis:

– Pažvelk, – pareiškė ji. – Štai kur turėjo būti mūsų staliukas.

Ūrija atsigręžė. Tikrai: priešais pakylą orkestrui kelneris jau nurinkinėjo staliuką, padengtą dviem.

– Atsiprašau, – pasakė Ūrija. – Man rodos, kai skambinau, prieš savo vardą būsiu pasakęs „majoras“. Vyliausi, kad tavo grožis nustelbs mano laipsnio menkumą.

Ji paėmė jį už rankos, orkestras užgrojo nuotaikingą čardašą.

– Jie tikriausiai groja mums, – tarė jis.

– Galbūt. – Ji nuleido akis. – Jeigu ir ne, tai nesvarbu. Muzika, kurią girdi, yra čigoniška. Ji nuostabi, kai ją groja čigonai. Ar čia jų matai?

Jis papurtė galvą, neatitraukdamas tiriančio žvilgsnio nuo jos veido, tarsi stengdamasis gerte sugerti kiekvieną jos bruožą, odos atspalvį, mažiausią plaukelį.

– Jų visų nebėra, – ištarė ji. – Žydų irgi. Kaip manai, tie gandai tikri?

– Kokie gandai?

– Apie koncentracijos stovyklas.

Jis gūžtelėjo pečiais.

– Karo metu prisiklausai įvairiausių gandų. Aš pats jausčiausi gana saugus Hitlerio nelaisvėje.

Pritariant porai klausytojų orkestras neįprasta kalba uždainavo tribalsę dainą.

– Kas tai? – paklausė Ūrija.

– „*Verbunkos*“, – atsakė Helena. – Kareivių daina, kaip toji norvegiška, kurią man dainavai traukinyje. Jomis jauni vengrų vyrai buvo verbuojami į *Rákóczi* karą. Iš ko juokiesi?

– Iš tų keistų dalykų, kuriuos žinai. Ar supranti, apie ką jie dainuoja?

– Šiek tiek. Liaukis juoktis – ji sukikeno. – Beatričė yra vengrė, ji man dažnai dainuodavo, išmokau keletą žodžių. Čia gieda apie pamirštus didvyrius, idealus ir panašiai.

– Pamirštas, – jis suspaudė jos ranką. – Kaip šis karas vieną gražią dieną.

Nepastebimai prisiartinęs prie jų stalelio kelneris diskretiškai kostelėjo, pranešdamas apie savo buvimą.

– Ar *meine Herrschaften* pasirengę užsisakyti?

– Turbūt taip, – atsakė Ūrija. – Ką šiandien rekomenduosite?

– *Hähnchen*.

– Keptas viščiukas? Skamba patraukliai. Gal galėtumėte išrinkti mums gero vyno? Helena?

Helena akimis perbėgo valgiaraštį.

– Kodėl niekur nėra kainų? – pasiteiravo ji.

– Karas, *Fräulen*. Jos keičiasi kasdien.

– O kiek kainuoja viščiukas?

– Penkiasdešimt šilingų.

Akies krašteliu Helena pastebėjo blykštantį Ūriją.

– Norėsime guliašo sriubos, – pareiškė ji. – Mes ką tik valgėme, o aš girdėjau, kad jūs gaminate puikius vengriškus patiekalus. Gal ir tu norėtumei paragauti, Ūrija? Dveji pietūs per vieną dieną nesveika.

– Aš... – prasižiojo Ūrija.

– Ir lengvo vyno, – pridūrė Helena.

– Dvi guliašo sriubas ir lengvo vyno? – kilstelėjęs antakį perklausė kelneris.

– Esu tikra, kad mane supratote teisingai, – su veide švytinčia šypsena ji padavė jam valgiaraštį, – kelneri.

Jie žvelgė vienas į kitą, kol kelneris pranyko už virtuvės durų, o tada pratrūko juoku.

– Beprotė! – kvatojo jis.

– Aš? Juk ne aš kviečiu vakarienės į „Drei Husaren“, neturėdama nė penkiasdešimties šilingų kišenėje!

Jis išsitraukė nosinaitę ir persisvėrė per stalą.

– Žinote ką, *Fräulen Lang*? – ištarė jis, atsargiai šluostydamas jos juoko ašaras. – Aš jus myliu. Dievaži, myliu.

Tą pačią akimirką užkaukė oro pavojaus signalas.

Vėliau, prisimindama tą vakarą, Helena stengėsi suvokti, kiek jos atmintyje išliko tiesos: ar bombos tikrai krito taip arti kaip tada rodėsi, ar iš tiesų visi atsigręžė į juodu, einančius link altoriaus Šv. Stepono katedroje. Tačiau nors tą paskutinę kartu praleistą naktį Vienoje tarsi gaubė laikinumo šydas, šaltomis dienomis prisiminimai šildydavo širdį. Ir mintys apie vieną ir tą pačią tos vasaros nakties akimirką vieną dieną jai sukeldavo juoką, o jau kitą – ašaras. Nors ji niekada nesuprato, kodėl.

Pasigirdus oro pavojaus signalui, kiti garsai dingo. Visas restoranas akimirksniu apmirė tarsi sustabdytas kino kadras, o paskui po auksuotais skliautais nuskardeno pirmieji keiksmai.

– *Hunde*!

– *Scheisse*! Dar tik aštuonios valandos.

Ūrija pakraipė galvą.

– Anglams, matyt, pasimaišė protas, – pareiškė jis. – Juk dar nė nesutemo.

Kur buvę, kur nebuvę visi kelneriai išsijuosę darbavosi prie staliukų, metrdoteliui šūkčiojant trumpus nurodymus vakarieniaujantiems.

– Pažvelk, – tarė Helena. – Šis restoranas kaipmat gali virsti griuvėsiais, o jiems terūpi susirinkti pinigus, kol neišsilakstė restorano svečiai.

Vyras juodu kostiumu užšoko ant pakylos, kur orkestro atlikėjai į dėžes krovėsi instrumentus.

– Paklausykite! – šaukė jis. – Prašome visus atsiskaičiusius nedelsiant eiti prie artimiausios slėptuvės, kuri yra metro stotyje prie *Weihburggasse 20*. Tylos! Paklausykite! Išėję pro duris sukite į dešinę, eikite gatve du šimtus metrų. Ieškokite vyrų su raudonais raiščiais ant rankų, jie parodys kelią. Likite ramūs. Dar yra laiko, kol atskris lėktuvai.

Tuo pat metu nugriaudėjo pirmieji bombų sprogimai. Vyras nuo pakylos dar kažką sakė, bet jį užgožė restorano lankytojų balsai ir riksmai, jis nutilęs persižegnojo, stryktelėjo nuo pakylos ir dingo.

Visi nuskubėjo prie išėjimo, kur jau stumdėsi išsigandusių žmonių minia. Rūbinėje moteris klykė: „*Meine Regenschirm* – mano lietsargis!“, tačiau rūbininkų nesimatė. Vėl sprogimai, šįkart arčiau. Helena žiūrėjo į gretimą staliuką, ant kurio drebant pastatui viena į kitą skimbčiojo dvi nugertos vyno taurės, išgaudamos skardžią dvibalsę melodiją. Dvi jaunos moterys link išėjimo durų paskui save vilko jūrų vėplio išvaizdos gerokai padauginusį vyriškį. Jo marškiniai pleveno išsipešę, o veide švietė palaiminga šypsena.

Pora minučių – ir restoranas ištuštėjo, isivyravo keista tyla. Sklinda tik tylus sriūbavimas iš rūbinės, kur moteris, kaktą priglaudusi prie pertvaros, jau nereikalauja savo lietsargio. Ant baltų staltiesių kiurksojo apvalgyti patiekalai ir atkimšti buteliai. Ūrija tebelaikė Helenos ranką. Dar vienas sprogimas sudrebino krištolinius sietynus, ir moteris iš rūbinės atsitokėjusi spiegdama išdūmė laukan.

– Pagaliau mes vieni, – ištarė Ūrija.

Po kojomis drebėjo žemė, o nuo palubės jų galvas barstė žvilganti paauksuoto tinko dulksna. Ūrija atsistojęs ištiesė ranką.

– Geriausias mūsų staliukas jau laisvas, *Fräulen*. Jums leidus...

Ji atsirėmė į jo ranką, atsistojo ir drauge nužingsniavo link pakylos. Beveik nepaisė to šaižaus švilpesio. Jį lydėjęs sprogimas buvo kurtinamas, tinkas įsisuko nuo sienų tarsi smėlio audra, vidun tiško didžiuliai į *Weihburggasse* žiūrintys langai. Dingo šviesa.

Ūrija uždegė stalo kandeliabro žvakes, pristūmė jai kėdę, nykščiu ir smiliumi suspaudė sulankstytą servetėlę ir, ją išskleidęs ore, švelniu judesiu paklojo jai ant kelių.

– *Hähnchen und Prädikatswein*? – paklausė jis, delikačiai nubraukdamas stiklo trupinius nuo stalo, serviravimo lėkščių ir jos plaukų.

Gal tai buvo žvakės ir ore žaižaruojančios aukso dulkės vakaro prieblandoje, galbūt vėjo gūsis, atskriejęs pro atvirus langus, atokvėpis nuo karštos Panonijos vasaros, o gal – tik jos pačios širdis, kraujas, kuris alsiai šniokštė gyslomis, skatindamas dar stipriau išgyventi tą valandą. Nes ji prisiminė girdėjusi muziką, bet to negalėjo būti, orkestrantai juk susikrovė įrangą ir pabėgo. Gal toji muzika jai prisisapnavo? Tik po daugelio metų, prieš pat susilaukdama dukters, ji netikėtai suprato, kodėl manė tada girdėjusi muziką. Virš naujojo lopšio jos dukters tėvas pakabino barškutį su spalvotais stiklo rutuliukais, ji vieną vakarą perbraukė jį delnu, ir – atpažino tą muziką. Suprato, kas tada vyko. Jiems grojo krištoliniai „Drei Husaren" sietynai. Subtilus, trapus, kartu su žemės virpesiais linguojančių varpelių skambesys, ir Ūrija, marširuojantis tarp salės ir virtuvės su *Salzburger Nockerl* ir trimis buteliais *Heuriger* vyno iš restorano rūsio, kuriame jis rado ir vieną virėją, sėdintį kampe su buteliu rankose. Virėjas nė mažojo pirštelio nepajudino, kad sukliudytų Ūrijai vaišintis, priešingai, pritariamai linktelėjo, įvertinęs Ūrijos išsirinktą vyną.

Paskui jis pakišo savo keturiasdešimt šilingų po kandeliabru, ir jie išėjo į šiltą birželio vakarą. Vaiburgo gatvėje – tyku, tik oras tirštai pritvinkęs dūmų, dulkių ir žemių tvaiko.

– Pasivaikščiokim, – pasiūlė Ūrija.

Nė vienas nė žodžiu neužsiminė, kur reikėtų eiti, jie paprasčiausiai pasuko į dešinę, į *Kärntner Strasse*, ir atsidūrė tuščioje, neapšviestoje Šv. Stepono aikštėje.

– Dieve aukščiausias, – išlemeno Ūrija. Milžiniška katedra priešais juos kone užgožė nakties dangų.

– Švento Stepono katedra? – paklausė jis.

– Taip. – Helena atlošė galvą ir žvilgsniu pakilo aukštyn – Pietiniu juodai žaliu bažnyčios bokštu, paskui – į dangų, kur jau dygo pirmosios žvaigždės.

Helena prisiminė, kaip jie abudu stovi bažnyčios viduje, kokie buvo išbalę ten prieglobsčio ieškantys žmonių veidai, prisiminė vaikų verksmą ir vargonų muziką. Jie žengė prie altoriaus, ranka rankon, o gal ir tai ji sapnavo? Ar to nebuvo? Argi jis staiga neapkabino jos be galo stipriai, ar neprašė amžiams būti jo, argi ji nekuždėjo *„taip, taip, taip“*, o bažnyčia, nutvėrusi tuos įžadus, argi nenusviedė jų po savo skliautais, prie balandžio ir Nukryžiuotojo, kur jo žodžiai aidėjo tol, kol neliko jokių abejonių? Tai atsitiko, o gal ir ne, tačiau tuose žodžiuose glūdėjo daugiau tiesos nei tuose, kurie subrendo po pokalbio su Andrė Brokardu:

– Negaliu su tavimi važiuoti.

Juos irgi ištarė, bet – kada ir kur?

Pasakė mamai tą pačią popietę – kad nevažiuos, daugiau nieko neaiškino. Motina bandė ją guosti, bet Helena, nebeišlaikiusi jos griežto, teisuoliško balso, užsidarė miegamajame. Paskui atėjo Ūrija, beldėsi į duris, ir ji pasiryžo nebesvarstyti, o pulti, nejausdama baimės, prieš save neregėdama nieko, tik begalinę bedugnę. Ko gero, jis tai suprato vos jai atvėrus duris, turbūt jie dar ant slenksčio be garso susitarė likusį gyvenimą nugyventi per kelias valandas. Kol išvyks traukinys.

– Negaliu su tavimi važiuoti.

Andrė Brokardo vardas burnoje turėjo tulžies skonį, ir jinai jį išspjovė. Su visais likučiais: laidavimo raštu, motina, galinčia atsidurti gatvėje, tėvu, kuris liks be padoraus gyvenimo, į kurį galėtų sugrįžti, Beatriče, kuri neturės kitos šeimininkų šeimos. Taip, viskas išsakyta, bet – kada? Ar ji išsipasakojo katedroje? O gal po to, kai bėgdami miesto gatvėmis atsidūrė *Filharmonikerstrasse*, kurios šaligatvį dengė plytų ir stiklo duženos, o pro senos kepyklos pastato langus geltonos liepsnos nušvietė kelią, kai jie strimgalviais įlėkė į puošnią, bet dabar tuščią ir tamsią viešbučio registratūrą, brūkštelėjo degtuką, nuo sienos griebė pirmą pasitaikiusį raktą ir pasileido laiptais į viršų, kur kilimai buvo tokie stori, kad jais žengė be garso, tarsi pasimetę vaiduokliai, koridoriuose ieškantys trys šimtai keturiasdešimt antrojo kambario. Paskui puolė vienas kitam į glėbį, plėšdami vienas kito drabužius tarsi patys liepsnotų, jo kvėpavimui svilinant jos odą ji suleido nagus į jo kūną, o paskui išbučiavo kruvinas žaizdas. Ji kartojo žodžius, kol jie virto kone užkeikimu: „Negaliu su tavimi važiuoti."

Kai pasigirdo oro pavojaus sirena, pranešusi, kad bombardavimas baigėsi, jie gulėjo apsikabinę ant iškruvintos paklodės, o ji nesiliaudama verkė.

Vėliau naktis susiliejo į kūnų, miego ir sapnų sūkurį. Ji nebesuvokė, kada jie mylėjosi, o kada ji tik sapnavo, kad mylisi. Vidury nakties ją pažadino lietus ir instinktyvi nuojauta, kad jo nėra šalia, priėjo prie lango ir pažvelgė žemyn į gatves, nuo grindinio plaunamus pelenus ir žemes. Vanduo jau sėmė šaligatvio kraštą, ir išskleistas skėtis – našlaitis gatve plaukė tolyn į Dunojų. Paskui ji grįžo į lovą ir užmigo. O kai vėl pabudo, lauke buvo šviesu, gatvės sausos, o jis gulėjo greta, sulaikęs kvapą. Ji pažvelgė į laikrodį ant naktinio stalelio. Dvi valandos iki traukinio. Ranka perbraukė jo kaktą.

– Kodėl nekvėpuoji? – paklausė pašnibždomis.

– Ką tik pabudau. Tu irgi nekvėpuoji.

Ji prigludo prie jo. Buvo nuogas, bet šiltas ir suprakaitavęs.
– Ką gi, matyt, esame mirę.
– Taip, – teištarė jis.
– Buvai kažkur išėjęs.
– Taip.
Jautė, kaip jis virpa.
– Bet sugrįžai, – pasakė ji.

35 SKYRIUS

Bjervikos krovinių uostas, 2000 m. vasario 29 d.

Haris pasistatė automobilį šalia darbininkų namelio, ten suradęs vienintelę nuokalnę plokščioje Bjervikos krantinės teritorijoje. Netikėtai atšilę orai ištirpdė sniegą, švietė saulė, buvo paprasčiausiai graži diena. Jis vaikštinėjo tarp konteinerių, kurie, lyg milžiniškos „Lego" kaladėlės sukrauti vienas ant kito, ant saulės įkaitinto asfalto metė ryškius kampuotus šešėlius. Raidės ir ženklai rodė juos atkeliavus iš tolimų pasaulio kraštų – Taivano, Buenos Airių ir Keiptauno. Haris atsistojo ant krantinės krašto, užsimerkė ir, uosdamas jūros vandens, saulėje įkaitusios dervos ir dyzelino kvapų puokštę, nuskrido ten mintimis. Atsimerkus regos lauke stūksojo tik keltas, ką tik įplaukęs į Daniją. Lyg ir šaldytuvas. Vis tuos pačius žmones pirmyn ir atgal gabenantis šaldytuvas, kursuojantis įprastu pramoginiu maršrutu.

Žinojo, kad per vėlu ieškoti Hoknerio ir Ūrijos susitikimo pėdsakų, nėra jokių įrodymų, kad jie susitiko šiame krovinių uoste, o ne, tarkim, Filipstade. Tačiau vylėsi, kad ši vieta jam ką nors papasakos, suteiks paskatą, tokią būtiną vaizduotei.

Spyrė į padangą, kyšančią virš krantinės krašto. Gal vertėtų įsigyti laivą, kad vasarą tėvą su seserimi galėtų paplukdyti po jūrą? Tėvą būtinai reikėjo kur nors ištraukti, tas kadaise toks visuomeniškas vyras, prieš aštuonerius metus mirus motinai, tapo tikras atsiskyrėlis. Sesuo viena pati irgi mažai kur nusigaudavo, nors elgėsi taip, kad dažnai net pamiršdavai ją turint Dauno sindromą.

Paukštis krykštaudamas nėrė žemyn tarp konteinerių. Mėlynoji zylė pasiekia kone dvidešimt aštuonių kilometrų greitį per valandą. Elena sakė. Didžioji antis – beveik šešiasdešimt du. Jie abu vienodai neblogai tvarkėsi gyvenime. Ne, sesuo rūpesčių nekelia, jam labiau rūpėjo tėvas.

Haris stengėsi susikaupti. Viską, ką sakė Hokneris, surašė į ataskaitą žodis žodin, bet dabar bandė prisiminti jo veidą, kad atspėtų, ko jis nepasakė. Kaip atrodė Ūrija? Hokneris spėjo papasakoti nedaug, bet juk jo buvo paprašyta apibūdinti žmogų pirmiausiai prisimint tai, kas labiausiai krito į akis, kas ypatinga. Pirmiausia, anot Hokneriо, jis pastebėjęs mėlynas Ūrijos akis. Tad galima spręsti, jog Ūrija neturi akivaizdžių fizinių trūkumų, nepasižymi išskirtiniu kalbėjimo stiliumi ar eisena, Hokneriui atrodė išskirtinė nebent mėlyna akių spalva. Ūrija mokėjęs ir vokiečių, ir anglų kalbas, pabuvojo kažkokiame Vokietijos mieste, Zenheime. Haris žvilgsniu lydėjo pramogų keltą, slenkantį link Drebako. Daug keliavęs. Kažin, gal Ūrija kada buvo jūrininkas? Haris tyrinėjo atlaso rodyklę, netgi knaisiojosi po Vokietijos žemėlapį, tačiau nerado jokio Zenheimo. Gal Hokneris tą pavadinimą išgalvojo. Turbūt nesvarbu.

Hokneris sakė, kad Ūrija kažko nekenčia. Tuomet gal tas spėjimas teisingas, gal ieškomas žmogus turi asmeninių motyvų. Bet ko jis nekentė?

Saulė pasislėpė už Didžiosios salos, aštriai persmelkė nuo Oslo fiordo atskriejęs brizas. Haris stipriau įsisupo į paltą ir pasuko atgal prie automobilio. O ta pusė milijono? Ar pinigus Ūrija gavo iš užsakovo, ar tai „solo partija“ iš savo kišenės?

Susirado mobiluįį telefoną. „Nokia“, mažytis, įsigytas vos prieš dvi savaites. Haris ilgai priešinosi, bet galiausiai Elena įkalbėjo jį nusipirkti. Surinko jos numerį.

– Sveika, Elena, čia Haris. Tu viena? Gerai. Noriu, kad susikauptum. Taip, truputį pažaisim. Pasiruošus?

Anksčiau dažnai taip kalbėjosi. „Žaidimo“ esmė ta, kad jis jai pateikdavo reikšminius žodžius. Jokios papildomos informacijos, nė užuominos apie tai, kur jis užstrigo, vien žinių nuotrupos, nuo vieno iki penkių žodžių, atsitiktine tvarka. Jie ilgai tobulino metodą. Svarbiausia taisyklė – turi būti bent penki fragmentai, bet ne daugiau kaip dešimt. Tokia mintis atėjo Hariui tada, kai jis nepatikėjo Elena ir susilažino iš naktinio budėjimo. Ji tvirtino, esą sugeba įsiminti kortų eilę kaladėje, žiūrėdama į ją dvi minutes, taigi skirdama dvi sekundes kiekvienai kortai. Pasidavė tik pralošęs trečią budėjimą. Vėliau ji pasakojo, kaip įsimindavusi. Matė ne simbolius, bet žmogų arba įvykį, susietą su konkrečia korta, ir vieną po kitos verčiant kortas mintyse sudėliodavo visą istoriją. Jis pamėgino jos derinių talentą pritaikyti darbui. Rezultatai kartais būdavo stulbinantys.

– Septyniasdešimtmetis vyras, – lėtai skiemenavo Haris. – Norvegas. Pusė milijono kronų. Pagiežingas. Mėlynos akys. „Märklin“ šautuvas. Moka vokiškai. Fiziškai sveikas. Ginklų kontrabanda krovinių uoste. Šaudymo pratybos prie Šijeno. Viskas.

Jis įsėdo į automobilį.

– Nieko? Taip ir maniau. Gerai. Pagalvojau, verta pabandyti. Ačiū ir už tai. Iki.

Haris jau suko į daugiaaukštę sankryžą priešais Postžiro pastatą, bet staiga kažką prisiminęs vėl puolė skambinti.

– Elena? Čia vėl aš. Klausyk, pamiršau vieną dalyką. Girdi? *„Neturėjo rankose ginklo daugiau kaip penkiasdešimt metų.“* Kartoju. *„Neturėjo rankose...“* taip, žinau, tai daugiau nei keturi žodžiai. Vis tiek nieko? Velnias, pražiopsojau savo posūkį! Vėliau šnektelsim, Elena.

Jis padėjo mobilųjį telefoną ant keleivio sėdynės ir susitelkė į vairavimą. Suskambėjus mobiliajam buvo ką tik išvažiavęs iš žiedo.

– Haris. Ką? Kaip tau toptelėjo? Gerai jau, nepyk, Elena, kartais pamirštu, kad nė tu pati nežinai, kas vyksta tavo smegeninėj. Smege-

nyse. Tavo didelėse, išpampusiose, nuostabiose smegenyse, Elena. Tai, ką dabar pasakei, juk savaime suprantama. Ačiū.

Padėjęs ragelį prisiminė likęs jai skolingas – tuos tris naktinius budėjimus. Dabar, kai nebedirbo Smurtinių nusikaltimų skyriuje, reikia sugalvoti ką kita. Maždaug tris sekundes jis bandė sugalvoti ką kita.

36 SKYRIUS

Irisų gatvė, 2000 m. kovo 1 d.

Durys atsidarė, ir Haris susidūrė su pora skvarbių mėlynų akių raukšlėtame veide.

– Haris Hūlė iš policijos, – prisistatė jis. – Tai aš skambinau šiandien rytą.

– Aišku.

Senyvo vyriškio pilkšvai balti plaukai nuo aukštos kaktos tvarkingai sulaižyti link pakaušio, o po megztu kambariniu švarku paristas kaklaraištis. „Ėvenas ir Signė Jūliai" – taip užrašyta ant pašto dėžutės prie vartelių į raudoną dvibutį namą, stovintį ramiame gyvenamųjų namų kvartale, šiaurinėje miesto dalyje.

– Prašom į vidų, pone Hūle.

Balsas ramus ir tvirtas, o laikysenoje glūdėjo tai, dėl ko profesorius Ėvenas Jūlis atrodė jaunesnis negu neišvengiamai turėjo būti. Haris patyrinėjo ir, be kita ko, išsiaiškino, kad istorijos profesorius priklausė Pasipriešinimo judėjimui, vadinamajam Namų frontui. Ėvenas Jūlis, kad ir išėjęs į pensiją, vis dar laikomas žymiausiu okupacijos istorijos ir Tautinio sambūrio ekspertu Norvegijoje.

Haris pasilenkė nusiauti batų. Prieš akis ant sienos mažuose rėmeliuose pakabintos senos, kiek išblukusios, nespalvotos nuotraukos. Vienoje jų – jauna moteris medicinos sesers uniforma. Kitoje – jaunas vyras baltu chalatu.

Jie įėjo į svetainę, kur žilstelėjęs Erdelio terjeras liovėsi loti ir, prieš įsitaisydamas greta Jūlio kėslo, kuo pareigingiausiai apuostė Hario tarpkojį.

– Skaičiau kelis tavo straipsnius „Dagsavisen“ apie fašizmą ir nacionalsocializmą, – jiems susėdus Haris pradėjo pokalbį.

– Vaje, tai juos kažkas skaito? – nusišypsojo Jūlis.

– Panašu, kad nutarėte žmones pagąsdinti šių dienų neonacizmu?

– Ne, tik atkreipiau dėmesį į keletą istorinių paralelių. Istoriko pareiga – atskleisti, o ne teisti.

Jūlis prisidegė pypkę.

– Daugelis įsitikinę, kad gėris ir blogis – pastovūs dydžiai. Netiesa, laikui bėgant jie kinta. Svarbiausia istoriko užduotis – surasti istorinę tiesą, šaltinių liudijimus ir juos pateikti objektyviai ir bešališkai. Jeigu istorikai imtų teisti žmoniją už jos kvailystes, mūsų darbą ateities kartos vertintų kaip prieštvaninę iškaseną – šiuolaikinių tikratikių paliktą atspaudą.

Į orą pakilo mėlynas dūmų debesis.

– Bet įtariu, kad ne to ketinai paklausti?

– Galvojam, kad galėtum padėti mums surasti žmogų.

– Užsiminei telefonu. Kas tas žmogus?

– Nežinome. Yra prielaidų, kad jo akys mėlynos, jis norvegas ir turi per septyniasdešimt metų. Dar kalba vokiškai.

– Daugiau?

– Viskas.

Jūlis juokėsi.

– Taip, panašu, kad turite iš ko rinktis.

– Kurgi ne. Mūsų šalyje yra 158 000 vyrų, vyresnių nei septyniasdešimties metų, ir spėju, kad apie 100 000 iš jų turi mėlynas akis ir kalba vokiškai.

Jūlis kilstelėjo vieną antakį. Haris susidrovėjęs šyptelėjo:

– Statistikos metraštis. Patikrinau įdomumo vardan.

– Kodėl manote, kad galiu jums padėti?

– Tuojau pasakysiu. Mums žinoma, kad šis asmuo sakė, kad nelaikė rankose ginklo daugiau kaip penkiasdešimt metų. Pagalvojau, tiksliau, mano kolegė pastebėjo, kad daugiau kaip penkiasdešimt – tai mažiau nei šešiasdešimt.

– Logiška.

– Taip, ji labai... na, logiškai mąsto. Tad galime spėti, kad ginklas laikytas prieš penkiasdešimt penkerius metus. Tuomet atsiduriame Antrojo pasaulinio karo vidury. Jam apie dvidešimt, jis turi ginklą. Visi norvegai, namuose laikę ginklus, turėjo juos atiduoti vokiečiams, kodėl ne jis?

Haris iškėlė tris pirštus:

– Arba jis – pasipriešinimo kovų dalyvis, arba pabėgo į Angliją, arba kariauja fronte vokiečių gretose. Vokiškai kalba geriau negu angliškai. Taigi...

– Ir jūsų kolegė priėjo išvados, kad jis turėjęs priklausyti Hitlerio kariuomenei, tiesa? – paklausė Jūlis.

– Taip.

Jūlis žindo pypkę.

– Daugelis rezistentų irgi turėjo mokytis vokiečių kalbos, – perspėjo jis. – Kad galėtų infiltruotis į jų tarpą, klausytis pokalbių ir panašiai. Dar nepaminėjai norvegų Švedijos policijos pajėgose.

– Tai reiškia, kad išvada nepasiteisina?

– Sunku pasakyti, leisk pasvarstyti balsu, – atsakė Jūlis. – Apie penkiolika tūkstančių norvegų pareiškė norą būti savanoriais vokiečių kariuomenėje, iš jų buvo pašaukti septyni tūkstančiai, kurie gavo ginklą. Šių gerokai daugiau nei tų, kurie pabėgo į Angliją ir stojo į tenykščių gretas. Ir nors dar daugiau norvegų karui baigiantis įsiliejo į Pasipriešinimo judėjimo gretas, bet tik nedaugelis iš jų kada nors rankose laikė ginklą.

Jūlis šypsojosi.

– Kol kas manykime, kad jūs teisūs. Dabar telefonų knygoje prie šių fronte kariavusių vyrų pavardžių, žinoma, nerasite prierašo „buvęs *Waffen SS* kareivis“, bet įtariu, kad jaučiate, kur ieškoti?

Haris linktelėjo.

– Valstybės išdavikų archyve. Katalogų sąrašai su vardais ir pavardėmis ir teismo bylų medžiaga. Aną parą jį peržiūrėjau, tikėjausi, kad jų bus gana daug išmirę, ir mūsų paieškos ratas sumažės iki parankaus skaičiaus. Apsirikau.

– Tikrai, tie žalčiai gajūs, – juokėsi Jūlis.

– O dabar pasakysiu, kodėl tau paskambinome. Apie vokiečių kariuomenei tarnavusius norvegus išmanai daugiau už kitus. Noriu, kad padėtum suprasti, kaip toks žmogus mąsto, kaip gyvena.

– Dėkui už pasitikėjimą, Hūle, bet esu istorikas ir apie individų elgesio priežastis nutuokiu ne daugiau nei kiti. Tikriausiai žinai, kad priklausiau ginkluoto pasipriešinimo organizacijai, vadinamajam Milorgui, su tokia kvalifikacija vargu ar suprasčiau savanorio vokiečių armijos kareivio minčių vingius.

– Tikiu, Jūli, kad vis viena nemažai žinai.

– Taip?

– Manau, kad supranti, apie ką kalbu. Gana giliai pasirausiau.

Žįsdamas pypkę Jūlis žiūrėjo į Harį. Įsivyravusioje tyloje Haris pajuto kažką stovint svetainės duryse. Atsigręžęs pamatė senyvą moterį. Jos švelnios, ramios akys žvelgė į Harį.

– Mes čia kalbamės, Signe, – tarė jai Ėvenas Jūlis.

Ji gyvai linktelėjo Hariui, lyg ir prasižiojo kažką sakyti, bet, sutikusi Ėveno Jūlio žvilgsnį, nuščiuvo. Vėl linktelėjo, tyliai užvėrė duris ir – dingo.

– Tai tu žinai? – paklausė Jūlis.

– Taip. Ji dirbo medicinos seserimi Rytų fronte, tiesa?

– Prie Leningrado. Nuo 1942 metų iki atsitraukiant 1943 metų kovą. – Jis padėjo pypkę į šalį. – Kodėl tą žmogų persekiojate?

– Atvirai kalbant, nežinome. Bet gali būti, kad rengiamas pasikėsinimas.

– Hm.

– Tai ko mums ieškoti? Keistuolio? Žmogaus, kuris tebėra įtikėjęs nacistas? Nusikaltėlio?

Jūlis papurtė galvą:

– Didžioji dalis Hitlerio kariuomenės norvegų atliko jiems skirtas bausmes ir vėliau sėkmingai įsiliejo į visuomenę. Daugelis jų stebėtinai prasigyveno, net ir paženklinti kaip tautos išdavikai. Ko gero, tai nenuostabu, dažnai paaiškėja, kad ryžtingiausius sprendimus kritinėse situacijose, tokiose kaip karas, priima stipriausieji.

– Taigi mūsų ieškomas asmuo gali būti iš tų, kurie šitam gyvenime nemažai pasiekė?

– Be abejo.

– Visuomenės ramstis?

– Durys į nacionalinės reikšmės postus versle ir politikoje jam veikiausiai buvo užtrenktos.

– Tačiau jis gali būti nepriklausomas verslininkas, įmonininkas. Bent jau tas, kuris užsidirbo pakankamai pinigų, kad nusipirktų ginklą už pusę milijono. Į ką jis galėtų taikytis?

– Ar tai būtinai turi sietis su jo praeitimi, Hitlerio kariuomene?

– Kažkas man kužda, kad taip.

– Taigi – žudymas dėl keršto?

– O ką, neįmanoma?

– Ne, jokiu būdu. Daugelis Hitlerio kariuomenės norvegų laiko save tikraisiais karo patriotais, nes jie, prisiminus, koks pasaulis buvo 1940 metais, veikė gindami savo tautos interesus. Kad teisėme juos kaip valstybės išdavikus, jų nuomone, yra visiškas teisingumo išniekinimas.

– Matai?

Jūlis pasikasė paausį.

– Ne taip paprasta. Teismo procese dalyvavusių teisėjų didžiosios dalies jau nebėra tarp gyvųjų. Ir politikų, lėmusių teismo procesus. Kerštо versija atrodo kiek skystoka.

Haris atsiduso.

– Tu teisus. Tik stengiuosi iš tų kelių esamų dėlionės gabalėlių sudėti paveikslą.

Jūlis paskubomis dirstelėjo į laikrodį.

– Pažadu dar kartą viską apmąstyti, bet, tiesą sakant, nežinau, ar galėsiu jums padėti.

– Ačiū ir už tai, – Haris atsistojo. Paskui prisiminęs iš švarko kišenės išsitraukė šūsnį sulankstytų popierių.

– Beje, padariau Johanesburge atliktos liudininko apklausos ataskaitos kopiją. Gal užmestum akį, gal rasi, kas galėtų būti naudinga?

Jūlis atsakė „taip“, bet papurtė galvą, tarsi būtų norėjęs ištarti „ne“.

Siaurame prieškambaryje audamasis batus Haris parodė į nuotrauką su jaunu vyru baltu chalatu:

– Čia tu?

– Praėjusio šimtmečio vidury, taip, – nusijuokė Jūlis. – Fotografuota Vokietijoje prieš karą. Buvau nusprendęs sekti tėvo ir senelio pėdomis ir ten studijavau mediciną. Prasidėjus karui parsigavau namo ir, tiesą sakant, savo pirmąsias istorijos knygas paėmiau į rankas miškuose. Paskui jau buvo per vėlu: tapau priklausomas.

– Taigi išdavei mediciną?

– Kaip pažiūrėsi. Norėjau surasti paaiškinimą, kaip vieno asmens ideologija galėjo suvedžioti tiek žmonių. Ir gal net surasti vaistą.

Jis juokėsi.

– Buvau labai, labai jaunas.

37 SKYRIUS

Viešbučio „Continental“ antrasis aukštas, 2000 m. kovo 1 d.

– Malonu, kad galime čia susitikti, – tarė Berntas Brandhaugas ir pakėlė taurę vyno.

Jiems geriant Audė Hildė šypsojosi užsienio reikalų ministrui.

– Ne vien darbo aplinkoj, – ištarė jis, nenuleisdamas nuo jos žvilgsnio, kol ji nuleido akis. Brandhaugas ją apžiūrinėjo. Ne gražuolė – kiek stamboki veido bruožai ir gal per daug apkūni figūra. Tačiau jos būdas buvo žaismingas ir koketiškas, o apkūnumas – *jaunatviškas*.

Šiandien prieš pietus ji paskambino jam iš personalo skyriaus dėl vieno reikalo, su kuriuo jie ten nemokėjo tvarkytis, bet jai nespėjus ką paaiškinti, jis jau prašė jos užeiti į jo kabinetą. O jai pasirodžius staiga nusprendė neturįs laiko, geriausia būtų tą reikalą abiem aptarti vakarieniaujant po darbo.

– Juk mums, valstybės tarnautojams, priklauso tam tikros privilegijos, – pasakė jis. Ji nutarė, kad jis veikiausiai kalba apie vakarienę.

Kol kas viskas klostėsi gerai. Administratorius palydėjo juos iki etatinio staliuko, atrodo, ir pažįstamų patalpoje nebuvo.

– Taigi tas keistas reikalas, su kuriuo vakar susidūrėme, – kalbėjo ji, leisdama padavėjui ant kelių užtiesti servetėlę. – Mus aplankė pagyvenęs vyriškis ir tvirtino, kad mes jam skolingi pinigų. Na, Užsienio reikalų ministerija. Pasak jo, beveik du milijonus kronų, remiantis 1970 metais jo išsiųstu laišku.

Pavartė akis. Jai derėtų naudoti mažiau veido kosmetikos, pagalvojo Brandhaugas.

– Ar sakė, už ką mes skolingi?

– Sakė karo metais buvęs laivyno jūrininkas. Kalbėjo apie „Nortraship“, kad negavęs jam priklausiusio darbo užmokesčio.

– Taip, ko gero, žinau, apie ką čia kalbame. Ką dar sakė?

– Kad nebegali ilgiau laukti. Kad mes apgavom jį ir kitus karo metų jūrininkus. Ir kad Dievas mus nubaus už nuodėmes. Nežinau, ar jis buvo išgėręs, ar pasiligojęs, bet atrodė varganai. Rodė laišką, pasirašytą generalinio Norvegijos konsulo Bombėjuje 1944 m., kuris Norvegijos valstybės vardu garantavo, kad jam, Norvegijos prekybos laivyno šturmanui, bus išmokėtas ketverių metų priedas už darbą jūroje, karo veiksmų teritorijoje. Jei ne tas laiškas, mes, žinoma, būtume išgrūdę jį lauk ir nesuktume tau galvos.

– Gali su manimi pasitarti kada panorėjusi, Aude Hilde, – tarė jis, ir staiga jį apėmė panika: ar jos vardas tikrai Audė Hildė?

– Vargšas žmogus, – Brandhaugas mostelėjo padavėjui, kad tasai atneštų daugiau vyno. – O liūdniausia tai, kad jis, be abejo, teisus. Bendrovė „Nortraship“ buvo įsteigta, siekiant valdyti tą Norvegijos prekybos laivyno dalį, kurios vokiečiai tuomet dar nebuvo užgrobę. Ši organizacija turėjo tiek politinių, tiek komercinių tikslų. Antai britai bendrovei „Nortraship“ mokėdavo didelius priedus už plaukiojimą karo veiksmų teritorijose, kad galėtų naudotis norvegų laivais. Tačiau tie pinigai atitekdavo ne įgulai, jie plaukė tiesiai į valstybės ir laivininkystės bendrovių kišenę. Kalbame apie keletą šimtų milijonų kronų. Karo metu plaukioję jūrininkai bandė atgauti savo pinigus teismo keliu, tačiau 1954 metais Aukščiausiajame teisme bylą pralaimėjo. Tik 1972 metais Sturtingas priėmė įstatymą, patvirtinantį karo metais plaukiojusių jūrininkų teisę į išmokas.

– Panašu, kad šitas vyras ničnieko negavo. Pats sakė plaukiojęs Kinijos jūroje, kur jį torpedavo japonai, ne vokiečiai.

– Ar jis prisistatė?

– Konradas Osnesas. Tuoj parodysiu tą laišką. Jis sudarė išsamią sąmatą su palūkanomis ir palūkanų palūkanomis.

Pasilenkusi ji ėmė raustis rankinėje. Rankos virš alkūnių kiek liumpčiojo. Jai vertėtų daugiau mankštintis, pagalvojo Brandhaugas. Keturiais kilogramais mažiau, ir Audė Hildė būtų tik apvalutė užuot buvusi... stora.

– Viskas gerai, – tarė jis. – Nebūtina man jo rodyti. „Nortraship" yra pavaldi Prekybos ministerijai.

Ji pakėlė akis.

– Jis atkakliai tvirtino, kad tuos pinigus skolingi mes. Davė mums keturiolikos dienų terminą.

Brandhaugas nusijuokė.

– Taip? Iš kur tokia skuba dabar, po šešiasdešimties metų?

– Nepaaiškino. Tik pasakė, kad jei nesumokėsime, teks patiems atsakyti už padarinius.

– Vaje. – Brandhaugas palaukė, kol padavėjas pripildė jų taures ir palinko į priekį. – Negaliu pakęsti tos atsakomybės už padarinius, o tu?

Ji nedrąsiai sukikeno.

Brandhaugas pakėlė taurę.

– Vis dėlto norėčiau sužinoti, kaip šiuo atveju elgtis, – pasakė ji.

– Pamiršk jį, – atkirto jis. – Bet aš irgi norėčiau kai ką sužinoti, Aude Hilde.

– Ką?

– Ar esi mačiusi kambarį, kuriuo naudojamės šiame viešbutyje?

Audė Hildė vėl prajuko ir atsakė, kad jo dar nematė.

38 SKYRIUS

S.A.T.S. sporto klubas, II a., 2000 m. kovo 2 d.

Haris mynė ir prakaitavo. Treniruoklių salėje buvo aštuoniolika ultramodernių dviračių-ergometrų, visus užėmė, kalbant tiesiai, gražūs miesto žmonės, spoksantys į begarsius palubėje kabančius televizorius. Haris žiūrėjo į Elisą iš „Robinzonų ekspedicijos", kurios lūpos be garso pranešė, kad ji negalinti pakęsti Popės. Haris tai žinojo. Laida buvo kartojama.

„*That don't impress me much*!" – plyšavo garsiakalbiai.

Ne, ne tai, nutarė Haris, kuriam nepatiko nei plyšaujanti muzika, nei tas gargiantis garsas, sklindantis iš jo plaučių. Galėjo nemokamai mankštintis policijos būstinės sporto salėje, tačiau Elena įkalbėjo lankytis S.A.T.S. klube. Jis paklausė, bet jai bandžius priversti jį užsirašyti į aerobikos treniruotes, griežtai užprotestavo. Ritmingas judėjimas pagal „popsą" kartu su visa gauja žmonių, mėgstančių tą kvailą muziką, kai mėšlungiškai išsiviepęs instruktorius stengiasi tave įkvėpti tokiomis šmaikštybėmis kaip „*no pain, no gain*", Hariui atrodė klaikiausia savęs pažeminimo forma. Jo akimis žiūrint, didžiausi S.A.T.S. privalumai tie, kad čia galima ir mankštintis, ir žiūrėti „Robinzonų ekspediciją". Ir nereikia tūnoti vienoje patalpoje su Tomu Valeriu, kuris, atrodė, didžiąją dalį laisvalaikio praleisdavo policijos sporto salėje. Haris paskubomis apsižvalgęs pamatė, kad šįvakar, kaip įprastai, jis vyriausias. Dauguma sportuojančių – ausinukais užsikamšiusios ausis merginos, kurios lygiais laiko tarpais vis

dirstelėdavo į jo pusę. Ne tam, kad pamatytų jį, o todėl, kad populiariausias Norvegijos scenos komikas, vilkintis pilką džemperį su gobtuvu, sėdėjo šalia jo – be mažiausio prakaito lašelio po valiūkiškais kirpčiais. Hario dviračio valdymo skydelyje nušvito pranešimas: *„You're training well."*

„But dressing badly", – pagalvojo Haris, apžvelgęs savo ištampytas, nuskalbtas treningo kelnes, kurias reikėjo nuolat timptelti aukštyn, nes ant juosmens kybojo mobilusis telefonas. Nudrengti „Adidas" sportbačiai nei pakankamai nauji, kad atrodytų modernūs, nei pakankamai seni, kad vėl būtų madingi. Marškinėliai su užrašu „Joy Division", kažkada suteikdavę šiokio tokio pasitikėjimo savimi, dabar skelbė tik tai, kad jau ilgą laiką jis nesidomi tuo, kas vyksta muzikos fronte. Bet visiškai – absoliučiai – sutrikęs jis pasijuto tada, kai pasigirdus pypsėjimui jį persmelkė septyniolika, įskaitant ir scenos komiko, priekaištingų žvilgsnių. Nuo kelnių juosmens skubiai nusikabino tą juodą velnio aparatuką.

– Hūlė.

„Okay, so you're a rocket scientist, that don't impress..."

– Čia Jūlis. Trukdau?

– Ne, tai tik muzika.

– Šnopuoji kaip jūrų vėplys. Perskambink, kai galėsi kalbėti.

– Dabar galiu. Esu treniruoklių salėje.

– Aišku. Turiu gerų naujienų. Perskaičiau tavo ataskaitą iš Johanesburgo. Kodėl nesakei, kad jis buvęs Zenhaime?

– Ūrija? Tai svarbu? Net nebuvau įsitikinęs, kad teisingai užsirašiau pavadinimą, net Vokietijos žemėlapyje ieškojau to Zenhaimo, bet neradau.

– Atsakymas į tavo klausimą teigiamas – taip, svarbu. Jeigu anksčiau abejojai, ar tavo ieškomas žmogus priklausė Hitlerio kariuomenei, dabar gali būti tikras. Šimtaprocentinė tikimybė. Zenhaimas – maža vietovė, ir vieninteliai norvegai, kurie, mano žiniomis, kada

nors ten buvo, galėjo ten patekti tik karo metu. Pratybų stovykla prieš išvykstant į Rytų frontą. Paaiškinsiu, kodėl neradai Zenhaimo Vokietijos žemėlapyje – jis ne Vokietijoje, o Prancūzijos srityje Elzase.

– Bet...

– Elzasas istoriškai pakaitomis priklausė tai prancūzams, tai vokiečiams, štai kodėl ten kalba vokiškai. Faktas, kad mūsų ieškomas žmogus buvo Zenhaime, gerokai sumažina galimų įtariamųjų skaičių. Mat ten apmokydavo vien norvegus iš Nūrlando ir Norvegijos pulkų. O dar geriau – galiu nurodyti žmogų, kuris buvo Zenhaime ir beveik neabejotinai linkęs bendradarbiauti.

– Tikrai?

– Hitlerio armijos kareivis iš Nūrlando pulko. Jis 1944 metais savo noru perėjo pas mus, į Namų frontą.

– Oho!

– Užaugo nuošalioje sodyboje su tėvais ir vyresniaisiais broliais, kurie visi buvo Nacionalinio sambūrio fanatikai, jų verčiamas įstojo savanoriu į Hitlerio kariuomenę. Niekada nebuvo įtikėjęs nacis, ir 1943 metais prie Leningrado dezertyravo. Pabuvojo rusų nelaisvėje, dar kurį laiką už juos kovėsi, kol sugebėjo per Švediją parsigauti į Norvegiją.

– Patikėjote Hitlerio armijos kareiviu?

Jūlis juokėsi.

– Besąlygiškai.

– Kodėl juokiesi?

– Ilga istorija.

– Turiu daug laiko.

– Liepėme jam likviduoti vieną savo šeimos narį.

Haris liovėsi mynęs. Jūlis atsikrenkštė:

– Kai mes jį radome Nurmarkoje prie pat Ulevolsėterio, iš pradžių nepatikėjome jo pasakojimu, manėme, kad jis priešo įsiskverbėlis, ir ketinome jį nušauti. Tačiau turėjome ryšių Oslo policijos

archyve, taigi patikrinome, ir pasirodė, kad jis tikrai paskelbtas dingusiu iš fronto, įtariamas dezertyravimu. Žinios apie jo šeimą pasitvirtino, jis turėjo dokumentus, kurie liudijo jį esant tuo, kuo dėjosi. Tai, žinoma, galėjo sufabrikuoti vokiečiai, taigi nusprendėme jį išbandyti.

Tyla.

– Ir? – paklausė Haris.

– Paslėpėme jį kalnų trobelėje, atskirtą ir nuo mūsų, ir nuo vokiečių. Kažkas pasiūlė liepti jam likviduoti vieną iš savo brolių, priklausiusių NS. Iš tikrųjų tenorėjome pažiūrėti, kaip jis reaguos. Gavęs įsakymą neištarė nė žodžio, bet kitą dieną apsilankę trobelėje jo neradom. Buvome įsitikinę, kad jis išnešė kudašių, bet po dviejų dienų vėl pasirodė. Sakėsi nukeliavęs iki šeimos vienkiemio Gudbrando slėnyje. Po keleto dienų mus pasiekė žinios iš tenykščių mūsų žmonių. Vienas brolis buvo rastas tvarte, kitas – daržinėj. Tėvai tįsojo ant svetainės grindų.

– Dieve mano, – pratarė Haris. – Tas vyras turėjo būti visiškas beprotis.

– Ko gero. Visi mes tokie buvom. Vyko karas. Be to, niekada apie tai nekalbėjome, nei tada, nei kada vėliau. Ir tau nederėtų...

– Žinoma, kad ne. Kur jis gyvena?

– Čia pat, Osle. Berods, Holmenkolene.

– Jo pavardė?

– Faukė. Sindrė Faukė.

– Puiku. Susisieksiu su juo. Ačiū, Jūli.

Iš televizoriaus ekrano stambiausiu planu Popė siuntė ašaringus linkėjimus namiškiams. Haris prikabino mobiliųjį telefoną prie treningo kelnių juosmens, timptelėjo jas į viršų ir nudrožė į štanginę.

„*...whatever, that don't impress me much...*“

39 SKYRIUS

Vyriškų drabužių parduotuvė „House of Singles“, Hegdehaugo gatvė, 2000 m. kovo 2 d.

– Ypač aukštos kokybės vilna, – pardavėja parodė senyvam vyriškiui švarką. – Pats geriausias. Lengvas ir atsparus susidėvėjimui.

– Jis bus dėvimas tik vieną kartą, – šypsodamasis paaiškino senolis.

– O, – nutęsė ji kiek sutrikusi. – Turime ir pigesnių...

– Šis man tinka. – Jis apžvelgė save veidrodyje.

– Klasikinis kirpimas, – patikino pardavėja. – Tikriausia klasika iš visų mūsų turimų.

Išgąstingai ji nužvelgė staiga susirietusį senolį.

– Jums negera? Gal man...

– Ne, neverta, truputį sudiegė. Praeis. – Senasis išsitiesė. – Kada bus pasiūtos kelnės?

– Kitos savaitės trečiadienį. Jeigu jums ne skubu. Tikriausiai rengiatės ypatingai progai?

– Tai jau tikrai. Bet trečiadienis tinka.

Jis susimokėjo šimtinėmis. Perskaičiuodama pinigus ji tarė:

– Turiu pasakyti, kad įsigijote puikų kostiumą visam gyvenimui.

Jam išėjus jo juokas dar ilgai skambėjo jos ausyse.

40 SKYRIUS

Holmenkolio kalvos, 2000 m. kovo 3 d.

Holmenkolio gatvėje prie Beseriudo ant didelio, rudai beicuoto namo, stovinčio didžiulių eglių paunksmėje, Haris pamatė tą numerį, kurio ieškojo. Ten vedė žvyruotas keliukas ir Haris, įvažiavęs į kiemą, prie pat namo apgręžė automobilį. Ketino palikti jį nuokalnėje, bet įjungus pirmą pavarą mašina šiurpiai užsikosėjo ir išleido paskutinį kvapą. Haris keikdamasis sukiojo užvedimo raktelį, tačiau starteris tik gailiai aikčiojo.

Išlipęs iš automobilio žengė prie namo, kai pro duris išėjo moteris. Ji tikrai neišgirdo jo atvažiuojant, nustebusi šyptelėjo ir sustojo ant laiptų.

– Labas rytas, – pasisveikino Haris, galva mosteldamas į automobilį. – Sirguliuoja, prašo... vaistų.

– Vaistų? – Jos balsas buvo žemas ir šiltas.

– Įtariu, kad pasigavo dabar klaidžiojantį gripo virusą.

Ji nusišypsojo plačiau. Atrodė apie trisdešimties ir vilkėjo juodą paltą – iš tų paprastų, nerūpestingai elegantiškų, kurie, jautė Haris, iš tiesų yra žvėriškai brangūs.

– Buvau beišeinanti, – tarė moteris. – Atėjai šiuo adresu?

– Tikiuosi. Ieškau Sindrės Faukės.

– Arti tikslo, – pareiškė ji. – Bet keletą mėnesių pavėlavai. Mano tėvas išsikraustė į miesto centrą.

Priėjęs arčiau Haris pamatė, kad ji graži. Jos laisvas bendravimas,

tiesus žvilgsnis rodė, kad ji pasitiki savimi. Dirbanti moteris, pamanė Haris. Dirba ten, kur reikia šalto, racionalaus proto. Nekilnojamojo turto agentė, banko direktoriaus pavaduotoja, politikė ar panašiai. Bet kuriuo atveju, pasiturinti, tai neabejotina. Tai demonstravo ne vien paltas ir milžiniškas namas už jos nugaros, bet ir laikysena, išsišovę, aristokratiški skruostikauliai. Leisdamasi laiptais kojas statė taip, tarsi eitų lynu, lengvai ir paprastai. Baleto pamokos, nusprendė Haris.

– Gal galėčiau kuo nors padėti?

Priebalsius tarė sklandžiai, o intonacija, pabrėžianti žodį „aš", tokia raiški, kone teatrališka.

– Esu iš policijos. – Švarko kišenėse jis suskato ieškoti pažymėjimo, bet ji šypsodamasi numojo ranka.

– Taigi būčiau mielai pasikalbėjęs su tavo tėvu.

Haris susierzino pastebėjęs, kad nevalingai prašneko formaliau.

– Kokiu klausimu?

– Ieškome žmogaus. Tikiuosi, kad tavo tėvas galės mums padėti.

– Ko ieškote?

– To nenorėčiau sakyti.

– Puiku. – Ji linktelėjo taip, tarsi Haris ką tik būtų išlaikęs rimtą išbandymą.

– Bet jeigu, žinoma, jis čia nebegyvena... – prisidengdamas akis ištarė Haris. Jos rankos buvo liaunos. Pianino pamokos, pagalvojo Haris. O aplink akis turėjo šypsenos raukšlelių. Gal jai vis dėlto per trisdešimt?

– Nebegyvena, – patvirtino ji. – Išsikraustė į Majuštują. Vibės gatvė, 18 namas. Manau, rasi jį tuo adresu arba Universiteto bibliotekoje.

Universiteto bibliotekoje. Ištarė aiškiai, kone paskiemeniui.

– Vibės gatvė, 18. Supratau.

– Puiku.

– Taip.

Haris linktelėjo, paskui dar. Kaip tie žaisliniai šuniukai, kuriuos kai kurie vairuotojai kabina ant galinės automobilio palangės. Ji nusišypsojo, nepraverdama lūpų, ir kilstelėjo antakius, tarsi perspėdama, kad jau viskas, jei nebėra klausimų, susitikimas laikomas baigtu.

– Suprantu, – pakartojo Haris.

Jos antakiai buvo juodi ir visiškai simetriški. Neabejotinai išpešioti, pagalvojo Haris. Nepastebimai išpešioti.

– Turiu eiti, – pasakė ji. – Mano tramvajus...

– Suprantu, – trečią kartą ištarė Haris, nepajudėdamas iš vietos.

– Tikiuosi, kad jį rasite. Mano tėvą.

– Rasim.

– Viso. – Jai žingsniuojant po aukštakulniais sugirgždėjo žvyras.

– Turiu problemėlę... – išlemeno Haris.

– Ačiū už pagalbą, – padėkojo Haris.

– Nėra už ką, – atsakė ji. – Ar tikrai ne per didelis lankstas?

– Ne, juk sakiau, kad važiuoju į tą pačią pusę, – sunerimęs jis žvilgčiojo į plonytes ir neabejotinai nežmoniškai brangias odines pirštines, papilkėjusias nuo purvino eskorto pasturgalio.

– Tik įdomu, ar šis automobilis taip toli nuveš, – svarstė jis.

– Tikrai, atrodo, jis matęs ir šilto, ir šalto, – pasakė ji, rodydama pirštu į skylę, iš kurios radijo vietoje kyšojo raudonų ir geltonų laidų raizginys.

– Įsilaužėliai, – paaiškino Haris. – Todėl ir durelės neužsirakina, jie sugadino spyną.

– Tai dabar kelias atviras visiems?

– Taip jau atsitinka, kai susensti.

Ji juokėsi.

– Tikrai?

Jis dar kartą vogčiomis ją nužvelgė. Gal ji iš tų, kurių išvaizda su amžiumi nesikeičia, kurios atrodo trisdešimtmetės – nuo dvidešimties iki penkiasdešimties? Jam patiko jos profilis, subtilios veido linijos. Jos oda turėjo šiltą, natūralų atspalvį, o ne tą sausą, matinį įdegį, kurį jos amžiaus moterys linkusios nusipirkti vasario mėnesį. Atsisagsčiusi paltą, buvo matyti jos ilgas, laibas kaklas. Rankos romiai sudėtos ant kelių.

– Raudona, – tykiai ištarė ji.

Haris kirto per stabdžius.

– Atsiprašau, – pasakė.

Kas jam rūpėjo? Žiūrėjo į jos rankas, ieškodamas vestuvinio žiedo? Viešpatie.

Apsidairęs staiga suvokė, kokioje vietoje jie atsidūrė.

– Kažkas negerai? – paklausė ji.

– Ne, ne. – Užsidegė žalia šviesa, jis nuspaudė greičio pedalą. – Tiesiog ši vieta man kelia slogius prisiminimus.

– Man irgi, – pasakė ji. – Prieš kelerius metus čia pro šalį važiavau traukiniu iškart po to, kai pervažiavęs bėgius policijos automobilis rėžėsi į štai aną sieną. – Parodė ranka. – Šiurpu. Vienas policininkas tebekarojo pasismeigęs ant tvoros stulpo it nukryžiuotas. Po to keletą naktų negalėjau užmigti. Jie teigė, kad vairavęs policininkas buvo girtas.

– Kas taip sakė?

– Toks vienas, su kuriuo studijavau. Iš Policijos akademijos.

Jie važiavo per Frejeną. Vindernas liko užpakalyje. Toli liko, ryžtingai nusprendė jis.

– Tu mokeisi Policijos akademijoje? – paklausė jis.

– Ne, gal išprotėjai? – Ji vėl nusijuokė. Hariui patiko jos juokas. – Studijavau teisę universitete.

– Aš irgi, – pasakė jis. – Kada ten mokeisi?

Sumanusis gudragalvis Hūlė.

– Baigiau devyniasdešimt antraisiais.

Haris sudėjo ir atėmė metus. Taigi mažiausiai trisdešimt.

– O tu?

– Devyniasdešimtais, – atsakė Haris.

– Tuomet, ko gero, prisimeni koncertą su „Raga Rockers“ Teisės festivalyje aštuoniasdešimt aštuntaisiais?

– Be abejo. Buvau ten. Parkelyje.

– Aš irgi! Buvo fantastiška, ar ne? – švytinčiomis akimis ji pažvelgė į jį.

„*Kur*?“ – klausė jis savęs. – „*Kur tu buvai*?“

– Taip, šaunu. – Haris nelabai prisiminė tą koncertą. Bet užtat prisiminė visas tas padorias vakarinių Oslo rajonų damutes, kurios pasirodydavo visuomet, kai tik grodavo „Raga“.

– Jei kartu studijavome, tikriausiai turime daug bendrų pažįstamų, – pasakė ji.

– Abejoju. Tuo metu dirbau policijoje ir mažai bendraudavau su studentais.

Tylėdami jie kirto Pramonės gatvę.

– Gali mane čia išleisti, – pasakė ji.

– Tinka?

– Taip, puiku.

Jis privažiavo prie šaligatvio, ir ji atsisuko. Ant veido užkrito paklydusi plaukų sruoga. Jos žvilgsnis buvo ir švelnus, ir drąsus. Rudos akys. Staiga jį nusmelkė beprotiška mintis: geidė ją pabučiuoti.

– Ačiū, – šypsodamasi ištarė ji.

Ji truktelėjo durų rankeną. Nieko.

– Atsiprašau, – Haris palinko virš jos ir godžiai įkvėpė. – Užraktas... – Smarkiai stumtelėjo, durys atšoko. Jautėsi lyg būtų išgėręs.

– Gal dar pasimatysime, – pasakė ji.

– Gal.

Norėjo paklausti, kur ji eina, kur dirba, ar patinka jai tas darbas,

kas dar patinka, ar turi širdies draugą, ar sutiktų kartu nueiti į koncertą, kad ir ne į „Ragos“. Bet, laimė, buvo per vėlu, ji savo balerinos žingsnelius jau dėliojo ant Spurveiso gatvės šaligatvio.

Haris atsiduso. Sutiko ją prieš trisdešimt minučių, net nežinojo jos vardo. Matyt, jam tiesiog prasidėjo ankstyvas klimaksas.

Tada žvilgtelėjęs į veidrodėlį atliko griežtai draudžiamą apsisukimo manevrą. Vibės gatvė – visai šalia.

41 SKYRIUS

Vibės gatvė, Majuštuja, 2000 m. kovo 3 d.

Kai Haris pūkšdamas pasiekė ketvirtojo aukšto laiptų aikštelę, tarpduryje plačiai šypsodamasis stovėjo vyriškis.

– Apgailestauju, kad teko įveikti tiek laiptų, – vyras ištiesė ranką. – Sindrė Faukė.

Akys vis dar jaunos, bet veidas, priešingai, atrodo pergyvenęs du pasaulinius karus. Mažiausiai. Tai, kas dar likę iš jo žilų plaukų, tvarkingai sušukuota į viršų, o po atsegiotu tradiciniu norvegišku megztiniu švietė raudonos flanelės marškiniai. Tvirtas ir šiltas rankos paspaudimas.

– Ką tik išviriau kavos, – pasakė jis. – Žinau, ko atėjai.

Jie įėjo į svetainę, įrengtą kaip darbo kambarys, ant sekretero stovėjo kompiuteris. Mėtėsi išsklaidyti popieriai, knygų ir žurnalų stirtos kūpsojo ant stalų ir pasieniuose, ant grindų.

– Dar nepavyko įvesti tvarkos, – paaiškino jis, atlaisvindamas Hariui vietą ant sofos.

Haris apsižvalgė. Ant sienų nėra nuotraukų, kabo tik kalendorius iš „Rimi" su Nurmarkos vaizdais.

– Rimtai užsiėmiau tiriamuoju darbu, kuris, tikiuosi, pavirs knyga. Karo istorija.

– Ar dar niekas neparašė tokios knygos?

Faukė griausmingai nusikvatojo.

– Dar ir kaip parašė. Tik ne visai teisingai. O ši bus apie mano karą.

– Aišku. Kodėl to ėmeisi?

Faukė gūžtelėjo pečiais.

– Rizikuodamas pasirodyti akiplėša pasakysiu, kad mūsų, tai yra patyrusiųjų, pareiga – prieš iškeliaujant Anapilin perteikti savo patirtį palikuonims. Bent jau man taip atrodo.

Faukė, išėjęs į virtuvę, garsiai šūktelėjo, kad jį išgirstų svetainėje:

– Man skambino Ėvenas Jūlis ir pranešė, kad sulauksiu svečių. Iš Policijos saugumo, jei teisingai supratau.

– Taip. Bet Jūlis man sakė, kad gyveni Holmenkolene.

– Mudu su Ėvenu nedaug bendraujame, o aš pasilikau senąjį telefono numerį, kadangi atsikrausčiau tik laikinai. Kol baigsiu knygą.

– Aišku. Buvau ten nuvažiavęs. Sutikau tavo dukterį, ji ir nurodė man šį adresą.

– Ji buvo namuose? Taip, ko gero, pasiėmė laisvadienių.

„*Kokioje darbavietėje?*" – vos nepaklausė Haris, bet sumojo, kad išsiduotų.

Faukė grįžo su dideliu garuojančiu kavinuku ir pora puodelių.

– Juodos? – vieną iš puodelių pastatė priešais Harį.

– Tinka.

– Gerai. Nes neturi pasirinkimo. – Faukė taip juokėsi, kad vos neišliejo kavos.

Hariui pasirodė keista, kad Faukė su dukterimi tokie nepanašūs. Jis nepasižymėjo jos išlavinta kalbėsena ir elgsena, nesimatė ir jos bruožų ar tamsaus gymio. Tik kakta tokia pati. Aukšta, su mėlyna stambia kraujagysle per visą plotį.

– Didelį namą ten turite, – Haris nutarė neklausinėti apie jos darbą.

– Et, nuolatinė priežiūra ir sniego kasimas, – Faukė paragavo kavos ir patenkintas sučepsėjo. – Tamsu, niūru ir toli nuo visų linksmybių. Negaliu pakęsti Holmenkolio kalvų. Maža to, ten gyvena vieni snobai. Ne vieta tokiam atvykėliui iš Gudbrando slėnio kaip aš.

– Kodėl neparduodate?

– Žinau, kad dukteriai ten patinka. Ji ten užaugo. Ketinai pasikalbėti apie Zenhaimą, jei teisingai supratau.

– Tavo duktė ten gyvena viena?

Hariui norėjosi nusikąsti liežuvį. Faukė vėl gurkštelėjo kavos. Teliūskavo gėrimą po burną. Ilgai.

– Gyvena su tokiu berniuku. Olegu.

Žvilgsnis nuklydo, jis nebesišypsojo.

Haris priėmė porą skubotų išvadų. Gal ir pernelyg skubotų, bet jeigu jis teisus, tai Olegas turėjo būti viena iš priežasčių, kodėl Sindrė Faukė dabar gyveno Majuštujoje. Kad ir kaip būtų: viskas aišku, ji turi sugyventinį, nėra prasmės daugiau apie tai galvoti. Ir apskritai – koks skirtumas.

– Negaliu tau per daug pasakoti, Fauke. Tikriausiai supranti, dirbame...

– Suprantu.

– Gerai. Norėčiau išgirsti, ką žinai apie norvegus, buvusius Zenhaime.

– Jergutėliau. Žinai, mūsų ten buvo daug.

– Apie tuos, kurie šiandien dar gyvi.

Faukė šyptelėjo.

– Nenorėčiau pasirodyti nesveikas, bet tai gerokai palengvina užduotį. Rytų fronte krisdavom kaip musės. Kasmet žūdavo apie šešiasdešimt procentų mano būrio.

– Nieko sau, erškėtžvirblių mirtingumo procentas... ė.

– Kaip?

– Atsiprašau. Prašom tęsti.

Haris, pasijutęs nepatogiai, įsispoksojo į kavos puodelį.

– Raikalas tas, kad kariaujant išlikimo kreivė yra stati, – tarė Faukė. – Jeigu išgyveni pirmuosius šešis mėnesius, tikimybė išlikti gyvam padidėja kelis kartus. Neužlipi ant minų, apkasuose nuleidi

galvą, prabundi, išgirdęs užtaisomą „Mosin-Nagan“ šautuvą. Ir žinai, kad ten nėra vietos didvyriams, o baimė – tavo geriausias draugas. Užtat po šešių mėnesių teliko maža grupelė išgyvenusių norvegų, suvokiančių, kad galbūt ir išgyvens karą. Daugelis iš mūsų apmokyti Zenhaime. Ilgainiui, įsibėgėjus karui, apmokymus jie perkėlė kitur, į Vokietijos gilumą. Arba savanoriai atvykdavo tiesiai iš Norvegijos. O tie, kurie atvykdavo neparengti...

Faukė papurtė galvą.

– Žūdavo? – paklausė Haris.

– Net nesistengdavome įsiminti jų vardų. O kam? Sunku suprasti, bet iki pat 1944 metų savanoriai plūste plūdo į Rytų frontą, dar ilgai po to, kai mes, senbuviai, supratome, kur tas kelias veda. Jie tikėjo gelbstintys Norvegiją, vargšeliai.

– Supratau, kad 1944 metais tavęs ten jau nebuvo?

– Taip. Dezertyravau. 1943 metų išvakarėse. Du kartus išdaviau savo šalį. – Faukė nusišypsojo. – Ir abu kartus atsidūriau ne toje pusėje.

– Koveisi už rusus?

– Šiek tiek. Buvau karo belaisvis. Alpome iš bado. Vieną rytą jie vokiškai paklausė, ar kuris mūsiškių nusimano apie ryšius. Kažką apie tai nutuokiau, tad pakėliau ranką. Paaiškėjo, kad kojas patiesė visi vieno pulko ryšininkai. Visi aliai vienas! Kitą dieną Estijoje šturmuojant mano buvusius bendrus, jau buvau karo lauko telefono operatorius. Prie Narvos...

Faukė kilstelėjo kavos puodelį, laikydamas jį abejomis rankomis.

– Gulėdamas ant aukštumos žiūrėjau į rusus, puolančius vokiečių artilerijos pozicijas. Vokiečiai juos kaipmat išguldė. Šimtas dvidešimt vyrų ir keturi žirgai kiurksojo priešais perkaitusius kulkosvaidžius. Taupydami šaudmenis rusai juos žudė durtuvais. Nuo puolimo pradžios iki pabaigos praėjo daugiausia pusė valandos. Šimtas dvidešimt žuvusių. Toliau – kita pozicija. Ir ten ta pati procedūra.

Haris matė jo rankose lengvai tirtant puodelį.

– Supratau, kad manęs laukia mirtis. Kovojant už tai, kuo netikėjau. Netikėjau nei Stalinu, nei Hitleriu.

– Kodėl išvykai į Rytų frontą, jei niekuo netikėjai?

– Man buvo aštuoniolika. Augau vienkiemyje Gudbrando slėnio gilumoje, kur beveik nematydavome kitų žmonių, išskyrus artimiausius kaimynus. Neskaitėme laikraščių, neturėjome knygų – aš nieko neišmaniau. Apie politiką nutuokiau tik tiek, kiek paaiškino tėvas. Buvome vieninteliai likę Norvegijoje iš visos giminės, visi kiti trečiajame dešimtmetyje emigravo į JAV. Mano tėvai ir kaimyninių sodybų gyventojai buvo prisiekę Kvislingo šalininkai ir nacionalsocialistų partijos nariai. Du vyresniuosius brolius besąlygiškai garbinau. Abu priklausė Kvislingo Hirdui ir gavo užduotį į partijos gretas tėvynėje verbuoti jaunimą, tik tai juos sulaikė nuo savanorių pulko Hitlerio kariuomenėje. Bent jau taip man aiškino. Tik vėliau sužinojau, kad jie verbavo išdavikus. Bet tada buvo per vėlu, jau keliavau į frontą.

– Tavo atsivertimas įvyko fronte?

– Nepavadinčiau to atsivertimu. Daugeliui savanorių labiausiai rūpėjo Norvegija, o politika menkai tedomino. Persilaužiau, kai supratau kariaujantis kitos šalies karą. Dievaži, kaip paprasta. Taigi ne ką geriau buvo kautis ir už rusus. 1944 metų birželį Talino uoste mane paskyrė kroviku, ten slapta įsigavau į švedų Raudonojo Kryžiaus laivą. Įsirausiau į koksą ir pratūnojau ten tris paras. Apsinuodijau anglies monoksidu, bet nusigavau į Stokholmą. Iš ten patraukiau link Norvegijos sienos, kurią perėjau pats vienas. Buvo rugpjūtis.

– Kodėl pats vienas?

– Tie keli žmonės, su kuriais palaikiau ryšį Švedijoje, manimi nepasitikėjo, mano istorija gal atrodė kiek panaši į pasaką. Nieko baisaus, aš irgi visais nepasitikėjau.

Jis vėl prapliupo juoktis.

– Tad stengiausi niekam nelįsti į akis ir tvarkiausi pats. Pereiti sieną buvo vieni juokai. Patikėk manim, atsiimti maisto davinius Leningrade buvo daug pavojingiau nei karo metu pereiti iš Švedijos į Norvegiją. Dar įpilti?

– Ačiū. O kodėl nepasilikai Švedijoje?

– Geras klausimas. Daugybę kartų to klausiau ir savęs.

Jis ranka perbraukė plonus žilus plaukus.

– Matai, mane apsėdo kerštо troškimas. Buvau jaunas, o tokiame amžiuje susigyveni su tais apgaulingais teisybės idealais, patiki, kad juos ginti – žmogaus pašaukimas. Rytų fronte mane, jauną vyrą, draskė vidiniai konfliktai, su daugeliu fronto bičiulių elgiausi kaip menkysta. Vis tiek, o gal – dėl to prisiekiau atkeršyti už visus, kurie paaukojo savo gyvybę dėl melo, kuriuo mus šėrė gimtinėje. Atkeršyti ir už savąjį sugriautą gyvenimą, kuris, regėjos, niekada nebus visavertis. Norėjau vieno – atsiteisti su tais, kurie iš tiesų išdavė mūsų šalį. Šiandien psichologai tikriausiai pavadintų tai karo psichoze ir tučtuojau mane uždarytų gydytis. O tada aš keliavau į Oslą, neturėdamas kur apsistoti, turėjau tik tokius dokumentus, dėl kurių mane, dezertyrą, būtų akimirksniu sušaudę. Tą pačią dieną sunkvežimiu atvykęs į Oslą patraukiau gilyn į Nurmarką. Tris dienas miegojau po eglių šakomis ir maitinausi uogomis, kol mane surado.

– Namų frontas?

– Iš Ėveno Jūlio supratau, kad likusią istorijos dalį jis tau papasakojo.

– Taip. – Haris glostinėjo puodelį. Likvidavimas. Nesuvokiamas to poelgio absurdas liko ir pasikalbėjus su tuo žmogumi. Ta mintis kirbėjo smegenyse visą laiką, nuo pat tos akimirkos, kai Haris tarpduryje pamatė besišypsantį Faukę ir paspaudė jam ranką. „*Šitas vyras dviem savo broliams ir tėvams įvykdė mirties bausmę.*“

– Žinau, apie ką galvoji, – tarė Faukė. – Buvau kareivis, kuriam

davė įsakymą likviduoti. Jeigu nebūtų paliepę, to nedaryčiau. Nors ir pats žinojau: jie buvo iš tų, kurie mus išdavė.

Faukė pažvelgė tiesiai į Harį. Jo puodelis nebetirtėjo.

– Tau smalsu, kodėl nužudžiau juos visus, nors buvo įsakyta tik vieną, – tęsė jis. – Reikalas tas, kad man nepasakė – kurį. Paliko man spręsti, kuris gali gyventi, o kuris – mirti. Apsispręsti nesugebėjau. Todėl nugalabijau visus. Fronte buvo toks vyrukas, kurį vadinome Raudongurkle. Kaip tas paukštis – liepsnelė arba raudongurklė. Jis mane išmokė paties humaniškiausio žudymo durtuvu. Miego arterija tiesiasi iš širdies į smegenis, todėl vos tik nutraukus tą ryšį smegenys negauna deguonies ir auka iškart miršta. Širdis susitraukia ir atsipalaiduoja dar tris, gal keturis kartus, bet po to liaujasi plakti. Aišku, tai atlikti ne taip paprasta. Gudbrandas, tokia Raudongurklės pavardė, buvo savo amato meistras, o aš, dvidešimt minučių galynėjęsis su savo motina, sugebėjau tik pridaryti pjautinių žaizdų. Galiausiai turėjau ją nušauti.

Hariui išdžiūvo burna.

– Suprantu, – ištarė jis.

Beprasmis žodis pakibo ore. Haris nustūmė kavos puodelį į stalo vidurį ir iš odinio švarko išsitraukė užrašų knygelę.

– Galbūt pasikalbėkime apie tuos, su kuriais kartu buvote Zenhaime?

Sindrė Faukė kaipmat atsistojo.

– Atsiprašau, Hūle. Nenorėjau visko taip šaltai ir negailestingai pavaizduoti. Prieš tęsiant pokalbį leisk pasiaiškinti: nesu žiaurus žmogus, tiesiog toks mano santykis su tais reikalais. Nebuvo reikalo tau apie tai pasakoti, bet pasakojau, nes kitaip negaliu. Todėl ir rašau šią knygą. Turiu tai išgyventi kiekvieną kartą, kai ši tema, tiesiogiai arba ne, iškeliama aikštėn. Kad būčiau visiškai tikras, jog nuo jos nebėgu. Tą dieną, kai imsiu bėgti, baimė laimės savo pirmąjį mūšį. Nežinau, kodėl taip, gal tik psichologas suprastų.

Jis atsiduso.

– Bet dabar išklojau viską, ką reikėjo. Ko gero, ir to per daug. Dar kavos?

– Ačiū, ne, – atsakė Haris.

Faukė vėl atsisėdo. Kumščiais pasirėmė smakrą.

– Taigi. Zenhaimas. Tvirtasis norvegų branduolys. Įskaitant mane patį, faktiškai kalbame apie penkis asmenis. Vienas jų, Danielius Gudesonas, žuvo tą pačią naktį, kai aš dingau. Lieka keturi. Edvardas Moskenas, Halgrimas Dalė, Gudbrandas Juhansenas ir aš. Vienintelis, kurį mačiau po karo, – Edvardas Moskenas, mūsų skyriaus vadas. 1945 metų vasarą. Gavo trejus metus už valstybės išdavimą. O kiti... net nežinau, ar išgyveno. Bet galiu papasakoti tai, ką apie juos žinau.

Haris užrašų knygutėje atsivertė švarų puslapį.

42 SKYRIUS

PST, 2000 m. kovo 3 d.

G-u-d-b-r-a-n-d-a-s J-u-h-a-n-s-e-n-a-s. Smiliais sukdamas ratus virš klaviatūros Haris rinko raides. Berniukas iš kaimo. Pasak Faukės, draugiško, kiek silpnoko būdo, kuriam Danielius Gudesonas, tas, kurį nušovė sargyboje, buvo tarsi dievaitis ir vyresniojo brolio pakaitalas. Haris nuspaudė „Enter“ ir programa pradėjo paiešką.

Jis spoksojo į sieną. Ant sienos. Į mažą Sesės nuotrauką. Išsiviepusi. Kai ją fotografuodavo, visuomet susukdavo grimasą. Vasaros atostogų metu, seniai. Fotografo šešėlis krito ant jos baltų sportinių marškinėlių. Motinos šešėlis.

Trumpas pyptelėjimas pranešė, kad paieška baigta, ir jis vėl nukreipė žvilgsnį į kompiuterio ekraną.

Gyventojų registre buvo įrašyti du Gudbrandai Juhansenai, bet jų gimimo datos rodė, kad jiems dar nebuvo šešiasdešimties. Sindrė Faukė vardus ir pavardes jam pasakė paraidžiui, tad vargu ar bus įsivėlę rašybos klaidų. Piršosi išvada, kad jis arba pakeitė pavardę, arba gyveno užsienyje, o gal buvo miręs.

Haris ėmėsi kito. Skyriaus vado iš Mjondalio. Mažylių tėvo. E-d-v-a-r-d-a-s M-o-s-k-e-n-a-s. Šeima jo išsižadėjo už tai, kad įstojo į Hitlerio kariuomenę. Dukart spustelėjo „Enter“.

Staiga palubėje įsižiebė šviesa. Haris atsigręžė.

– Įsijunk šviesą, kai taip vėlai dirbi. – Uždėjęs pirštą ant šviesos

jungiklio tarpduryje stovėjo Kurtas Meirikas. Įėjęs į kabinetą prisėdo ant stalo krašto.

– Ką išsiaiškinai?

– Kad ieškome vyro, gerokai perkopusio septintą dešimtį. Kad jis, veikiausiai, buvęs Hitlerio armijos savanoris.

– Turėjau omeny jaunuosius nacius ir Gegužės septynioliktąją.

– Aha. – Iš kompiuterio vėl pasigirdo pyptelėjimas. – Kol kas dar nelabai turėjau laiko aiškintis, Meirikai.

Ekrane buvo du Edvardai Moskenai. Vienas jų gimęs 1942-aisiais, kitas – 1921 metais.

– Šeštadienį rengiamas skyriaus vakarėlis, – pranešė Meirikas.

– Radau kvietimą pašto skyrelyje. – Haris dukart spustelėjo prie 1921 metų, ir pasirodė vyresniojo Moskeno adresas. Jis gyveno Dramene.

– Personalo vadovas sakė, kad dar neužsirašei. Norėjau tik įsitikinti, kad ateisi.

– O kodėl?

Haris Edvardo Moskeno asmens kodą įvedė į Teistų asmenų registro paieškos laukelį.

– Norime, kad žmonės vieni kitus pažintų už skyriaus ribų. O aš tavęs iki šiol dar nė karto nemačiau valgykloje.

– Puikiai jaučiuosi savo kabinete.

Jokių įrašų. Jis persijungė į Nusikalstamų veikų žinybinį registrą, kuriame surašyti visi, turėję vienokių ar kitokių reikalų su policija. Ne vien kada nors patrauktieji baudžiamojon atsakomybėn, bet ir tie, kurie, tarkim, buvo sulaikyti, jiems pateikti kaltinimai arba jie patys nukentėjo nuo nusikalstamos veikos.

– Šaunu, kad giliniesi į bylas, bet neturėtumei čia užsibarikaduoti. Tai iki pasimatymo šeštadienį, Hari?

„*Enter*“.

– Žiūrėsim. Jau seniai esu pažadėjęs eiti kitur, – sumelavo Haris.

Vėl tuščia. Kadangi jau buvo prisijungęs prie NVŽR, įrašė trečiojo Faukės nurodyto fronto kareivio pavardę. H-a-l-g-r-i-m-a-s D-a-l-ė. Anot Faukės, oportunistas. Tikėjo, kad Hitleris laimės karą ir apdovanos pasirinkusius teisingą šalį. Pasigailėjo, vos atvykęs į Zenhaimą, bet buvo per vėlu grįžti. Faukei ištarus jo vardą, Hariui jis pasirodė lyg ir girdėtas, ir dabar tas jausmas užplūdo vėl.

– Pasakysiu kiek griežčiau, – tarė Meirikas. – Įsakau tau ateiti.

Haris pakėlė galvą. Meirikas šypsojosi.

– Pajuokavau, – tarė jis. – Bet būtų malonu tave ten pamatyti. Gero vakaro.

– Gero vakaro, – sumurmėjo Haris, atsigręždamas atgal į ekraną. Vienas Halgrimas Dalė. Gimęs 1922 m. „*Enter*".

Ekraną užpildė tekstas. Dar vienas puslapis. Ir dar vienas.

Taigi po karo ne visiems gyvenimas klojosi sėkmingai, pagalvojo Haris. Halgrimas Dalė, gyvenantis Osle, Šveigardo gatvėje, buvo, anot laikraščių žargono, senas policijos pažįstamas. Haris akimis perbėgo sąrašą. Valkatavimas, girtavimas, kaimynų varginimas, smulkios vagystės ir muštynės viešoje vietoje. Daug, bet nieko rimta. Įspūdingiausia, kad jis dar gyvas, pagalvojo Haris pastebėjęs neseną rugpjūčio mėnesio įrašą apie išblaivinimą. Oslo telefonų knygoje rado Dalės numerį ir paskambino. Laukdamas, kol atsilieps, naršė kompiuteryje po Gyventojų registrą ir surado kitą Edvardą Moskeną, gimusį 1942 metais. Jis irgi gyveno Dramene. Užsirašė jo asmens kodą ir vėl prisijungė prie Teistų asmenų registro.

– „Telenor" praneša, kad telefono numeris, kuriuo skambinate, yra nenaudojamas. ...telefono numeris, kuriuo skambinate...

Hario tai nenustebino. Padėjo ragelį.

Edvardas Moskenas jaunesnysis buvo nuteistas. Nuteistas ilgam, vis dar kalėjo. Už ką? Tikriausiai narkotikai, spėjo Haris ir nuspaudė „*Enter*". Trečdalis visų atliekančių bausmę nuteisiami už nusikaltimus, susijusius su narkotikais. Štai. Iš tikrųjų. Hašišo kontrabanda.

Keturi kilogramai. Ketveri metai kalėjimo.

Haris nusižiovavo ir pasirąžė. Ar jis nors kiek pasistūmėjo, ar tiesiog kiurksojo čia užsiimdamas niekais, nes niekur jo netraukė, tik į restoraną „Šrioder“, o dabar dar neketino ten gerti kavą? Sumauta diena. Apibendrino padėtį: Gudbrandas Juhansenas neegzistuoja, bent jau ne Norvegijoje. Edvardas Moskenas gyvena Dramene ir turi už narkotikų kontrabandą nuteistą sūnų. O Halgrimas Dalė yra girtuoklis, vargu ar toks tipas galėtų švaistytis puse milijono kronų.

Haris pasitrynė akis.

Gal jam reikėtų telefonų knygoje susirasti Faukę, gal prie adreso Holmenkolio gatvėje būtų telefono numeris? Jis dusliai sumurmėjo.

„Ji turi sugyventinį. Ir pinigų. Ir padėtį visuomenėje. Trumpai tariant – viską, ko tu neturi.“

Jis įvedė Halgrimo Dalės asmens kodą į NVŽR. *„Enter“*. Mašina burzgė ir plerpė.

Ilgas sąrašas. Dar daugiau to paties. Vargšas girtuoklis.

Abu studijavo teisę. Jai irgi patinka „Raga Rockers“.

Pala. Prie paskutinio įrašo Dalė nurodytas kaip „nukentėjęs“. Gal kas jį prikūlė? *„Enter“*.

Pamiršk ją. Viskas, ji – praeitis. Gal reikėtų paskambinti Elenai, gal ji susigundytų nueiti į kiną, leistų jai pasirinkti filmą? Ne, verčiau keliaus į sporto klubą. Išprakaituos viską.

Ekrane priešais švystelėjo užrašas:

HALGRIMAS DALĖ. 151199. NUŽUDYMAS.

Haris giliai įkvėpė. Buvo nustebintas, bet kodėl ne apstulbintas? Dukart spustelėjo rodyklę „smulkiau“. Burbėjo ir šniokštė. Tačiau nors kartą jo paties smegenų vingiai suveikė greičiau nei kompiuteris, ir prieš atsiveriant vaizdui jis jau žinojo vardą.

43 SKYRIUS

S.A.T.S., 2000 m. kovo 3 d.

– Elena.

– Labas, čia aš.

– Kas?

– Haris. Neapsimetinėk, kad tau skambina kiti vyrai ir sako: „čia aš“.

– Eik po velnių. Kur esi? Iš kur ta bjauri muzika?

– Aš satse.

– Ką?

– Ant dviračio. Netrukus būsiu nuriedėjęs aštuonis kilometrus.

– Tik noriu pasitikrinti, Hari: mini dviratį *satse* ir tuo pačiu metu kalbi mobiliuoju telefonu? – Ji pabrėžė *satse* ir „mobiliuoju telefonu“.

– O ką?

– Dievulėliau, Hari.

– Ieškojau tavęs visą vakarą. Prisimeni tą nužudymo bylą, kurią su Tomu Valeriu turėjot lapkritį, vardas – Halgrimas Dalė?

– Aišku, prisimenu. Kone iškart ją perėmė KRIPOS. Kodėl klausi?

– Pats nežinau. Gali būti susiję su tuo Rytų fronto kareiviu, kurio ieškau. Ką gali papasakoti?

– Čia darbo reikalai, Hari. Paskambink rytoj man į biurą.

– Nors truputį, Elena. Prašau.

– Vienas „Herberto picerijos“ virėjų rado Dalę tarpuvartėje. Gulėjo tarp šiukšlių konteinerių perpjauta gerkle. Įvykio vietos tyrimo grupė nesurado ničnieko. Skrodimą dariusiam gydytojui, tarp kitko, pjūvis kakle pasirodė velniškai tobulas. Sakė, kaip chirurgo rankomis.

– Kaip tau atrodo, kas tai padarė?

– Neįsivaizduoju. Žinoma, gal kas iš jaunųjų nacių, bet aš tuo netikiu.

– Kodėl?

– Nužudyti žmogų prie savo antrųjų namų slenksčio gali arba bukas pramuštgalvis, arba kvailys. Bet šis nužudymas toks tvarkingas, viskas taip gerai apgalvota. Jokių kovos žymių, įkalčių, jokių liudininkų. Iš visko sprendžiant, žudikas žinojo, ką daro.

– Motyvas?

– Sunku pasakyti. Dalė, žinoma, turėjo skolų, bet kažin ar tokių didelių, kad būtų verta išmušinėti. Kiek žinome, narkotikais neužsiiminėjo. Išvertėme jo butą, o ten – vien tušti buteliai. Kalbėjome su jo sugėrovais. Dėl kažkokios nesuprantamos priežasties jis prisiviliodavo tas gėrikų damutes.

– Gėrikų damutes?

– Taip, tas, kur trinasi su plačiagerkliais. Esi jų matęs, žinai, apie ką kalbu.

– Žinau, bet... gėrikų damutės.

– Nuolat kabinėjiesi prie visokiausių nesąmonių, Hari, ir žinai ką? Tai baisiai erzina. Gal tau reikėtų...

– *Sorry*, Elena. Tu kaip visada teisi, o aš pažadu stengtis pasitaisyti. Kur baigėme?

– Alkoholikų aplinkoje dažna partnerių kaita, todėl negalime atmesti nužudymo iš pavydo. Tarp kitko, žinai, ką išsikvietėme į apklausą? Tavo seną draugužį Sverę Ulseną. Maždaug tuo metu, kai įvyko nužudymas, virėjas matė jį sėdintį „Herberto picerijoje“.

– Ir?

– Alibi. Sėdėjo ten visą dieną, buvo tik dešimčiai minučių išėjęs kažko nusipirkti. Tos parduotuvės, kur jis lankėsi, pardavėjas mums patvirtino.

– Galėjo spėti...

– Žinau, tau labai patiktų, jeigu tai būtų jis. Bet, klausyk, Hari...

– Gal Dalė turėjo kažką kitą, ne pinigus.

– Hari...

– Gal jis turėjo informacijos. Apie ką nors.

– Jums ten šeštame aukšte patinka sąmokslo teorijos, tiesa? Bet ar negalėtume jų aptarti rytoj, Hari?

– Nuo kada taip smulkmeniškai žiūri darbo laiko?

– Aš lovoje.

– Pusę vienuolikos?

– Aš lovoje ne viena.

Haris liovėsi mynęs. Tik dabar jam toptelėjo, kad kas nors iš aplinkinių galėjo klausytis jo pokalbio. Apsidairė aplinkui. Laimė, tokiu vėlyvu metu mankštinosi vos saujelė žmonių.

– Su tuo menininku iš „Troškulio"? – paklausė pašnabždomis.

– Mhm.

– Ar ilgai jau dalijatės lova?

– Kurį laiką.

– Kodėl nieko nesakei?

– Neklausei.

– Ar jis dabar guli šalia tavęs?

– Mhm.

– Ar geras?

– Mhm.

– Ar jau sakė, kad tave myli?

– Mhm.

Tyla.

– Ar galvoji apie Fredį Merkurį, kai jūs?..

– Labanakt, Hari.

44 SKYRIUS

Hario kabinetas, 2000 m. kovo 6 d.

Kai Haris atėjo į darbą, priimamojo laikrodis rodė aštuonias trisdešimt. Tai nebuvo priimamasis tiesiogine žodžio prasme, veikiau prieškambaris su šliuzo vartais. O šliuzo viršininkė buvo Linda, kuri, pakėlusi galvą nuo kompiuterio, žvaliai jam palinkėjo labo ryto. Policijos saugumo tarnyboje Linda išdirbo ilgiau už kitus, ir faktiškai su ja vienintele Hariui tereikėjo palaikyti ryšį, kad galėtų atlikti savo kasdieninį darbą. Ši mitraus liežuvio smulkutė penkiasdešimtmetė moteris buvo ne tik „šliuzo viršininkė“, ji vykdė ir kolektyvo sekretorės, priimamojo darbuotojos ir visų galų meistrės pareigas. Porą kartų Hariui toptelėjo, kad jeigu jis būtų užsienio valstybės šnipas ir reikėtų išgauti kokią informaciją iš saugumo, tam jis pasirinktų Lindą. Be to, ji PST buvo vienintelė, be Meiriko, žinanti, kuo Haris šioje tarnyboje užsiima. Jis nė neįsivaizdavo, ką apie jį galvoja kiti. Tų ypač retų apsilankymų valgykloje metu, nukeliavęs nusipirkti jogurto arba cigarečių (kurių, pasirodo, ten neparduoda), jis pastebėdavo nuo staliukų laidomus žvilgsnius. Bet stengėsi jais nesidomėti ir apsigręžęs skuosdavo stačiai į kabinetą.

– Tavęs kažkas ieškojo telefonu, – pareiškė Linda. – Kalbėjo angliškai. Tuoj pasakysiu...

Nuo kompiuterio monitoriaus ji atlipdė geltoną lapelį.

– *Hokner*.

– *Hokner*? – sušuko Haris.

Kiek suabejojusi Linda pažvelgė į lapelį.

– Taip, ji prisistatė šitaip.

– *Ji*? Gal norėjai pasakyti – *jis*?

– Ne, skambino moteris. Sakė, kad perskambins... – Linda nusigręžusi žvilgtelėjo į laikrodį ant sienos. – ...dabar. Atrodė nusiteikusi žūt būt su tavimi pasikalbėti. Kol dar čia esi, Hari – ar jau susipažinai su visais?

– Neturėjau laiko. Kitą savaitę, Linda.

– Esi čia jau visą mėnesį. Vakar Stefensenas domėjosi, kas tas aukštas šviesiaplaukis vyras, kurį sutiko tualete.

– Šit kaip? Ir ką jam atsakei?

– Pasakiau, kad tai *on a nedd-to-know basis*. – Ji juokėsi. – Ir būtinai turi ateiti į skyriaus vakarėlį šeštadienį.

– Jau supratau, – suniurnėjo jis, išsitraukdamas du popieriaus lapus iš savo pašto skyrelio. Vienas jų – priminimas apie vakarėlį, kitas – vidaus raštas su naujomis profesinių sąjungų atstovavimo taisyklėmis. Abu nutūpė šiukšliadėžėje vos tik paskui save jis uždarė kabineto duris.

Atsisėdęs jis atsakiklyje nuspaudė mygtukus „Rec" ir „Pause" ir ėmė laukti. Maždaug po trisdešimties sekundžių suskambėjo telefonas.

– *Harry Hole speaking*.

– Heri? Spyking? – skambino Elena.

– *Sorry*. Laukiau kito skambučio.

– Jis – žvėris, – išpyškino ji, jam nespėjus daugiau nieko pasakyti. – *Faking anbilyvibl*, tikrai.

– Jeigu kalbi apie tai, apie ką aš galvoju, prašyčiau tuojau pat liautis, Elena.

– Lepšis. Beje, kas turi skambinti?

– Moteris.

– Pagaliau!

– Atvėsk. Tikriausiai tokio tipo, kurį apklausiau, giminaitė arba žmona.

Ji atsiduso.

– Kada gi tu ką nors susirasi, Hari?

– Taigi tu dabar įsimylėjus, taip?

– Pataikei! O tu ne?

– Aš?

Džiaugsmingi Elenos spygavimai raižė jam ausį.

– Neatsakei! Pričiupau tave, Hari Hūle! Kas ji, kas ji?

– Nekvailiok, Elena.

– Pripažink, kad aš teisi!

– Su niekuo nesusitikinėju, Elena.

– Nemeluok mamytei.

Haris juokėsi.

– Geriau papasakok man daugiau apie Halgrimą Dalę. Kiek pasistūmėjo ikiteisminis tyrimas?

– Nežinau. Kalbėk su žmonėmis iš KRIPOS.

– Pasikalbėsiu, bet ką tavo intuicija kuždėjo apie žudiką?

– Kad jis profesionalas, o ne žudikas mėgėjas. Bet nors ir nužudyta švariai, nemanau, kad viskas buvo kruopščiai suplanuota iš anksto.

– Taip nemanai?

– Nužudyta veiksmingai, jokių įkalčių. Tačiau nusikaltimo vieta pasirinkta neapgalvotai, kas nors iš gatvės arba užkiemio *galėjo* ją pamatyti.

– Mane kviečia antrąja linija. Paskambinsiu vėliau.

Haris atsakiklyje nuspaudė įrašo mygtuką ir tik įsitikinęs, kad juostelė sukasi, persijungė į kitą liniją.

– Haris.

– *Hello, my name is Constance Hockner.*

– *How do you do, Ms. Hockner*?

– Esu Andrėjaus Hoknerio sesuo.

– Supratau.

Net esant tokiam prastam telefono ryšiui balsas išdavė jos jaudulį. Vis dėlto ji ėjo tiesiai prie reikalo:

– Jūs su mano broliu sudarėte sutartį, *mister Hole*. O jūs neįvykdėte savo dalies.

Kalbėjo su keistu akcentu, tokiu pat kaip ir Andrėjus Hokneris. Haris nevalingai jau mėgino ją įsivaizduoti, tas įprotis įsišaknijo vos pradėjus dirbti tyrėju.

– Suprantate, ponia Hokner, negaliu nieko nuveikti dėl jūsų brolio, kol nesu įsitikinęs jo pateiktos informacijos tikrumu. Kol kas dar neradome nieko, kas patvirtintų jo teiginius.

– Bet kuriems galams jis meluotų, pone Hūle? Būdamas tokioje padėtyje?

– Kaip tik dėl to, ponia Hokner. Jeigu jis nieko nežinojo, galėjo iš nevilties apsimesti kažką žinantis.

Tyla įsitvyrojo trūkinėjančioje ryšio linijoje iš... kur? Johanesburgo?

Konstansa Hokner vėl prakalbo:

– Andrėjus mane įspėjo, kad jūs galite pasakyti kažką panašaus. Todėl ir skambinu norėdama pranešti, kad iš savo brolio turiu daugiau informacijos, kuri galėtų jus sudominti.

– Taip?

– Tačiau informaciją gausite tik tuo atveju, jeigu jūsų vyriausybė ko nors imsis mano brolio byloje.

– Padarysime viską, kas mūsų galioje.

– Kai matysime, kad mums padedate, aš vėl su jumis susisieksiu.

– Juk žinote, ponia Hokner, kad viskas vyksta ne šitaip. Pirmiausiai turėtume išsiaiškinti gaunamos informacijos naudą, o tada jau galėtume ir padėti.

– Mano broliui reikia garantijų. Po dviejų savaičių teismas svarstys jo bylą.

Sakinio viduryje jos balsas kiek užsikirto, ir Haris suprato, kad ji buvo bepravirkstanti.

– Galiu jus užtikrinti tik savo garbės žodžiu, kad pasistengsiu padaryti viską, ką galėsiu, ponia Hokner.

– Aš jūsų nepažįstu. Jūs nesuprantat. Jie ketina Andrėjų nuteisti *mirti*. Jie...

– Vis dėlto tik tiek galiu jums pasiūlyti.

Ji pravirko. Haris laukė. Po kurio laiko ji nutilo.

– Ar turite vaikų, ponia Hokner?

– Taip, – šniurkštelėjo ji.

– Ar žinote, kuo kaltinamas jūsų brolis?

– Savaime suprantama.

– Tuomet suprantate, kad jam teks gerokai pasistengti, išperkant savo nuodėmes. Jeigu pasitelkęs jus jis padės mums sustabdyti žudiką, bus padaręs gerą darbą. Ir jūs taip pat, panele Hokner.

Ji dūsavo į telefono ragelį. Akimirką Hariui atrodė, kad vėl pravirks.

– Pažadat, kad darysit ką galit, pone Hūle? Mano brolis nepadarė nieko, kuo jį kaltina.

– Pažadu.

Haris girdėjo savo paties balsą. Ramų ir užtikrintą, nors atrodė, kad ranka tuoj sutraiškys ragelį.

– *OK*, – tyliai ištarė Konstansa Hokner. – Andrėjus sako, kad žmogus, atsiėmęs iš jo ginklą ir už jį tą naktį sumokėjęs uoste, nėra tas pats, kuris užsakė ginklą. Užsakovas, galima sakyti, buvo pastovus klientas, jaunas vyras. Gerai mokėjo angliškai, kalbėjo su skandinavišku akcentu. Primygtinai prašė, kad Andrėjus jį vadintų kodiniu Princo vardu. Andrėjus sakė, kad vertėtų paieškoti tarp ginklams pasišventusių vyrukų.

– Viskas?

– Andrėjus niekada jo nematė, bet sako, kad atpažintų balsą, jeigu atsiųstumėte jo įrašą.

– Puiku, – tarė Haris tikėdamasis, kad ji neišgirdo didžiulio nusi-

vylimo jo balse. Nesąmoningai ištiesino pečius tarsi norėdamas apsiginkluoti prieš patiekdamas jai melą:

– Ką nors išsiaiškinęs timptelsiu čia už vadžių.

Žodžiai svilino gerklę kaip kaustinė soda.

– Dėkoju, pone Hūle.

– Nereikia man dėkoti, ponia Hokner.

Pastarąjį sakinį jis du kartus pakartojo mintyse jai padėjus ragelį.

– Protu nesuvokiama, – išklausiusi Hoknerių šeimos istoriją pareiškė Elena.

– Žiūrėk, kad tavo smegenys trumpam pamirštų, kad yra įsimylėjusios, ir atliktų keletą savo vingrių triukų, – paprašė Haris. – Dabar bent jau gavai reikalingas trupmenas.

– Neteisėtas ginklų importas, nuolatinis klientas. Princas, ginklų fanatikai. Čia tik keturios.

– Daugiau neturiu.

– Kodėl aš sutinku tai daryti?

– Nes mane myli. Jau turiu bėgti.

– Palauk. Papasakok apie tą moterį, su kuria tu...

– Tikiuosi, kad tiriant nusikaltimus tavo nuojauta galima labiau pasikliauti, Elena. Viso.

Haris surinko telefono numerį Dramene, kurį susižinojo informacijos biure.

– Moskenas. – Tvirtas balsas.

– Edvardas Moskenas?

– Taip. Su kuo kalbuosi?

– Inspektorius Hūlė, saugumo policija. Turiu keletą klausimų.

Hariui toptelėjo, kad pirmą kartą prisistatė inspektoriumi. Kažkodėl apėmė jausmas, kad tai irgi melas.

– Ar tai dėl mano sūnaus?

– Ne. Norėčiau apsilankyti rytoj dvyliktą valandą. Ar tinka šis laikas, pone Moskenai?

– Aš pensininkas. Ir vienišas. Kažin ar yra toks laikas, kuris netiktų, inspektoriau.

Haris paskambino Ėvenui Jūliui ir supažindino jį su naujienomis.

Keliaudamas į valgyklą atsinešti jogurto Haris galvojo apie tai, ką Elena sakė apie Halgrimo Dalės nužudymą. Paskambins į kriminalinių tyrimų biurą, kad sužinotų, kokios bylos naujienos, bet nuojauta tvirtino, kad tai, ką verta žinoti, Elena jam jau papasakojo. Vis dėlto. Statistinė tikimybė būti nužudytam Norvegijoje – apytikriai viena iš dešimties tūkstančių. Kai žmogus, kurio ieškai, staiga pasirodo esąs lavonas keturių mėnesių senumo nužudymo byloje, sunku patikėti, kad tai atsitiktinumas. Ar galima būtų kaip nors žmogžudystę susieti su „Märklin“ įsigijimu? Dar tik devynios valandos ryto, o Hariui jau įsiskaudėjo galvą. Tikėjosi, kad Elenai pavyks ką nors išsiaiškinti apie Princą. Bet ką. Kai nėra nieko daugiau, tai būtų pradžia.

45 SKYRIUS

Sognas, 2000 m. kovo 6 d.

Po darbo Haris privažiavo prie namo Sogno rajone, kuriame buvo įkurdinti socialiai remtini asmenys. Prie durų jo laukė Sesė. Per tuos metus ji buvo išstorėjusi, bet jos širdies draugui, Henrikui, turinčiam butą toliau tame pačiame koridoriuje, pasak jos, ji tokia patiko.

– Betgi Henrikas daunas.

Ji kartodavo tai, kai reikėdavo paaiškinti daugelį mažų Henriko keistybių. Ji pati, jeigu paklaustum, nebuvo daunė. Veikiausiai egzistavo kažkokia beveik nematoma, bet griežta riba. Ir Sesė noriai padėdavo Hariui atskirti, kurie namo gyventojai daunai, o kurie tik beveik.

Pasakojo Hariui apie kasdieninius dalykus: ką Henrikas praėjusią savaitę pasakė (kartais tai palikdavo neišdildomą įspūdį), ką jie matė per televiziją, ką valgė ir kur ketino atostogauti. Nuolat planuodavo atostogas. Šįkart pasirinko Havajus, ir Haris nesugebėjo sulaikyti šypsenos, įsivaizduodamas Sesę ir Henriką, pasipuošusius havajietiškais marškinėliais Honolulu oro uoste.

Jis paklausė, ar ji kalbėjosi su tėvu, ji sakė, kad tasai aplankė ją prieš dvi dienas.

– Gerai, – ištarė Haris.

– Man regis, jis jau nebegalvoja apie mamą, – pasakė Sesė. – Tai irgi gerai.

Haris kurį laiką sėdėjo, apgalvodamas jos žodžius. Pasibeldęs Henrikas pranešė, kad TV2 po trijų minučių rodys serialą „Cezario viešbutis“, Haris apsivilko paltą ir pažadėjo netrukus paskambinti.

Ulevolio stadiono sankryžoje mašinos judėjo kaip įprastai vangiai, ir jis per vėlai pastebėjo, kad vykstant kelio darbams reikia pasukti į dešinę ir išvažiuoti į aplinkkelį. Mąstė apie tai, ką jam papasakojo Konstansa Hokner. Kad Ūrija turėjo tarpininką, tikriausiai norvegą. Taigi kažkur vaikštinėjo kažkas, žinantis, kas yra Ūrija. Paprašė Lindos slaptuosiuose archyvuose paieškoti žmogaus, pravarde „Princas“, tačiau buvo tikras, kad ji nieko neras. Neapleido jausmas, kad tas vyras sumanesnis už vidutinį nusikaltėlį. Jeigu Andrėjaus Hoknerio žodžiai teisingi, jei Princas tikrai nuolatinis klientas, tai reiškė, kad jam pavyko suburti savo klientų ratą nepastebėtam nei PST, nei kitų. O juk tai atima laiko, reikalauja apdairumo, apsukrumo ir disciplinos – tokiomis savybėmis nepasižymėjo nė vienas Hariui žinomas nusikaltėlis. Aišku, gal jam tiesiog pasisekė, todėl jis dar nesuimtas. Arba jį saugo jo užimama padėtis. Konstansa Hokner sakė, kad jis puikiai kalba angliškai. Galėtų būti, tarkim, diplomatas – toks gali atvykti ir išvykti iš šalies, netikrinamas muitininkų.

Haris įsuko į Slemdalio gatvę ir nuvažiavo aukštyn link Holmenkoleno.

Gal paklausti Meiriko, ar galima į PST laikinai perkelti Eleną? Tuoj pat metė tą mintį iš galvos. Panašu, kad Meirikas labiau linkęs matyti jį skaičiuojantį jaunuosius nacius ir dalyvaujantį visuomeniniuose renginiuose nei besivaikantį karo šmėklas.

Tik privažiavęs prie pat jos namo Haris suprato, kur jį vedė kelias. Sustojęs įsistebeilijo pro medžius. Nuo gatvės iki namo – penkiasdešimt šešiasdešimt metrų. Pirmojo aukšto languose degė šviesos.

– Idiotas, – garsiai ištarė, krūptelėjęs nuo savo paties balso. Norėjo važiuoti sau, kai atsivėrė lauko durys, ant laiptų paskleisdamos šviesą. Mintis, kad ji pastebės ir atpažins automobilį, jam sukėlė

paniką. Įjungė atbulinę pavarą, kad tyliai ramiai atbulas pakiltų į kalniuką ir dingtų iš akių, bet per švelniai paspaudus greičio pedalą užgeso variklis. Girdėjo balsus. Aukštas vyras, apsirengęs ilgu juodu paltu, išėjo ant laiptų. Jis su kažkuo kalbėjosi, bet tą kitą žmogų užstojo durys. Vyras žengė gilyn į tarpdurį, ir Haris jų nebematė.

„*Bučiuojasi*“, pagalvojo jis. „*Atvažiavau į Holmenkoleną, kad slapta galėčiau stebėti, kaip moteris, su kuria kalbėjausi penkiolika minučių, bučiuoja žmogų, su kuriuo kartu gyvena*.“

Durys užsidarė, ir vyras, sėdęs į audi, keliu pro jį nuvažiavo tolyn.

Pakeliui į namus Haris svarstė, kaip galėtų save nubausti. Bausmė turėjo būti griežta, kad atgrasintų ilgam. Aerobikos treniruotė S.A.T.S. sporto klube.

46 SKYRIUS

Dramenas, 2000 m. kovo 7 d.

Haris niekada dorai nesuprato, kodėl visi taip peikia Drameną. Nepasakysi, kad tai pasakiško grožio miestas, bet kuo jis prastesnis už daugelį kitų išsiplėtusių Norvegijos kaimų? Ketino stabtelėti puodeliui kavos bene garsiausiame Drameno pastate, vadinamoje Biržoje, bet laikrodis perspėjo, kad nespės.

Edvardas Moskenas gyveno raudoname mediniame name su vaizdu į jojimo maniežą. Prie garažo dunksojo apysenis universalus mersedesas. Pats Moskenas stovėjo tarpduryje. Ilgai tyrinėjo Hario tarnybinį pažymėjimą, kol suvebleno:

– Gimęs 1965 metais? Atrodai vyresnis, Hūle.

– Prasti genai.

– Nepasisekė.

– Kaip čia pasakius. Keturiolikos metų mane jau įleisdavo į filmus suaugusiesiems.

Neperžvelgiamas Edvardo Moskeno veidas nerodė, ar jis įvertino sąmojį. Mostu jis pakvietė Harį eiti vidun.

– Gyveni vienas? – Moskenui vedant į svetainę pasiteiravo Haris. Butas švarus ir gerai prižiūrimas, vos vienas kitas asmeniškas niekutis, vyrauja tokia perdėta tvarka, kurią mėgsta kai kurie vienišiai vyrai, patys nustatantys jos ribas. Hariui ji priminė jo paties butą.

– Taip. Mano žmona po karo mane paliko.

– Paliko?

– Išsidangino, išsikraustė, išsinešdino savais keliais.

– Supratau. Vaikai?

– Turėjau sūnų.

– Turėjai?

Edvardas Moskenas sustojęs atsigręžė.

– Ar aš neaiškiai kalbu, Hūle?

Vienas žilas antakis, kilstelėtas ant aukštos atviros kaktos, sulinko stačiu kampu.

– Čia viso labo tik aš, – atkirto Haris. – Man viskas turi būti smulkiai sukramtyta.

– Gerai jau. Aš *turiu* sūnų.

– Ačiū. Kuo verteisi prieš pensiją?

– Turėjau keletą sunkvežimių. „Moskeno transporto įmonę". Prieš septynerius metus verslą pardaviau.

– Gerai sekėsi?

– Ganėtinai. Pirkėjai net išsaugojo pavadinimą.

Jie susėdo skirtingose svetainės stalo pusėse. Haris suprato, kad kavos nepasiūlys. Edvardas sėdėjo ant sofos sukryžiuotomis rankomis, palinkęs į priekį, tarsi sakytų: *nagi, greičiau viską baikim*.

– Kur buvai gruodžio dvidešimt antrosios naktį?

Važiuodamas čia Haris nusprendė pradėti šiuo klausimu. Išmesdamas vienintelę savo kortą, kol Moskenas dar nespėjo ištyrinėti dirvos ir nesuprato, kad jų rankos dar tuščios, Haris tikėjosi išspausti bent jau reakciją, kurį kažką paaiškintų. Na, ar Moskenas turi ką slėpti.

– Ar aš kuo nors įtariamas? – paklausė Moskenas. Jo veidas nerodė nieko kita, tik lengvą nuostabą.

– Būtų šaunu, jeigu tik atsakytumei į klausimą, Moskenai.

– Kaip nori. Buvau čia.

– Greitas atsakymas.

– Ką turi galvoje?

– Tu net nesusimąstei.

Moskenas nutaisė grimasą. Tai veido išraiška, kai lūpos parodijuoja šypseną, o akys beviltiškai spokso į tave.

– Sulaukęs mano amžiaus gerai prisimeni tuos vakarus, kai nesėdėjai vienas namuose.

– Sindrė Faukė davė man sąrašą norvegų, kartu buvusių Zenhaimo apmokymų stovykloje. Gudbrandas Juhansenas, Halgrimas Dalė, tu ir jis pats.

– Pamiršai Danielių Gudesoną.

– Pamiršau? Argi jis nežuvo dar nesibaigus karui?

– Taip, žuvo.

– Tai kodėl jį paminėjai?

– Nes jis kartu su mumis buvo Zenhaime.

– Anot Faukės, Zenhaime jūsų, norvegų, būta ir daugiau, bet tik jūs keturiese karo metu išlikote gyvi?

– Teisingai.

– Kodėl tuomet atskirai paminėjai Gudesoną?

Edvardas Moskenas įsistebeilijo į Harį. Nukreipė žvilgsnį į šalį.

– Nes ilgai buvome kartu. Manėme, kad jis liks gyvas. Tikrai, mes kone įtikėjome, kad Danielius Gudesonas nemirtingas. Jis nebuvo koks eilinis žmogus.

– Žinai, kad Halgrimas Dalė miręs?

Moskenas papurtė galvą.

– Neatrodai labai nustebęs?

– Kuo čia stebėtis? Dabar labiau nustembu išgirdęs, kad kuris nors iš jų dar gyvas.

– O jei pasakyčiau, kad jį nužudė?

– Ką gi, tai kas kita. Kodėl man tai sakai?

– Ką žinai apie Halgrimą Dalę?

– Nieko. Paskutinį kartą mačiau jį prie Leningrado. Sprogus granatai buvo kontūzytas.

– Namo važiavote ne kartu?

– Nenutuokiu, kaip Dalė ir kiti parkeliavo namo. Mane patį 1944 metų žiemą sužeidė rankinė granata, kurią į apkasus įmetė rusų naikintuvo pilotas.

– Naikintuvo pilotas? Iš lėktuvo?

Kreivai šyptelėjęs Moskenas linktelėjo.

– Kai atsibudau karo lauko ligoninėje, buvo pats atsitraukimo įkarštis. 1944 metų vasaros pabaigoje atsiradau Osle, Sinseno mokykloje įsikūrusioje karo ligoninėje. O tada jau – kapituliacija.

– Taigi po to, kai tave sužeidė, nė vieno iš jų nebematei?

– Tik Sindrę. Trys metai po karo.

– Atsėdėjęs bausmę?

– Taip. Atsitiktinai susitikome restorane.

– Ką manai apie tai, kad jis dezertyravo?

Moskenas gūžtelėjo pečiais.

– Matyt, turėjo savų priežasčių. Bent jau pasirinko sau priimtiną pusę tada, kai niekas dar nežinojo, kuo viskas baigsis. Apie daugelį norvegų to nepasakysi.

– Kaip tai suprasti?

– Karo metais buvo toks posakis: „Teisingai pasirinks tas, kuris rinksis paskutinis." Atėjus 1943 metų Kalėdoms supratome, kad mūsų frontas traukiasi, bet nenumanėme, kad popieriai iš tiesų prasti. Vis dėlto niekas negalėtų Sindrės apšaukti išverstakailiu. Priešingai nei tuos, kurie čia, gimtinėje, karo metu trynė užpakalius, o paskutiniais karo mėnesiais staiga suskubo stoti į Namų fronto gretas. Vadinome juos *pastarųjų dienų šventaisiais*. Kai kurie iš jų šiandien tarp tų, viešai besipasakojančių apie didvyrišką teisingą pusę pasirinkusių norvegų kovą.

– Turi galvoje konkrečius asmenis?

– Noromis nenoromis pagalvoji apie tūlą pilietį, kuris viskam pasibaigus buvo apvainikuotas švytinčia didvyrio aureole. Bet tai nesvarbu.

– O kaip Gudbrandas Juhansenas, prisimeni jį?

– Žinoma. Tada, pabaigoje, jis man išgelbėjo gyvybę. Jis...

Moskenas prikando apatinę lūpą. Tarsi būtų pasakęs per daug, pagalvojo Haris.

– Kaip jam baigėsi?

– Gudbrandui? Tiesą sakant, nežinau. Ta granata... šaulių apkasuose buvome Gudbrandas, Halgrimas Dalė ir aš, kai ji pasišokinėdama atriedėjo ledu ir atsitrenkė į Dalės šalmą. Tik prisimenu, kad Gudbrandas buvo arčiausiai, kai ji sprogo. Man prabudus iš komos, niekas man negalėjo papasakoti, kas nutiko Gudbrandui ar Dalei.

– Ką nori pasakyti? Jie dingo?

Moskeno žvilgsnis nukrypo į langą.

– Tai įvyko tą dieną, kai rusai pradėjo savo galingiausią puolimą, švelniai tariant, visur tvyrojo tikras siaubas. Kai atsipeikėjau, tuos apkasus jau seniai buvo užėmę rusai, o pulkas perkeltas kitur. Jeigu Gudbrandas išgyveno, jis veikiausiai atsidūrė Nurlando pulko karo lauko ligoninės Šiaurės skyriuje. Ir Dalė, jeigu buvo sužeistas. Manau, ir aš ten pabuvojau, bet pakirdau jau visai kitoje vietoje.

– Gyventojų registre nėra jokio įrašo apie Gudbrandą Juhanseną.

Moskenas patraukė pečiais.

– Ko gero, ta granata jį užmušė. Taip ir maniau.

– Ir niekada nebandei jo surasti?

Moskenas papurtė galvą.

Haris apsižvalgė, ieškodamas bent užuominos, kad Moskeno namuose yra kavos – kokio puodelio, kavinuko, bet ko. Ant židinio stovėjo auksiniai rėmeliai su moters nuotrauka.

– Ar jauti kartėlį dėl to, kas po karo atsitiko tau ir kitiems Rytų fronto kareiviams?

– Dėl bausmės – ne. Aš realistas. Teismo procesas ir jo baigtis buvo politinė būtinybė. Aš pralaimėjau karą. Niekuo nesiskundžiu.

Staiga Edvardas Moskenas ėmė juoktis – tarškėjo kaip šarka. Haris nesuprato, kodėl. Paskui vėl surimtėjo.

– Tik skaudu, kad mus apšaukė tautos išdavikais. Tačiau mane guodžia žinojimas, kad mes, ten buvę, rizikuodami gyvybe gynėme savo šalį.

– Tavo tuometinės politinės pažiūros...

– Ar mano pažiūros nepasikeitė?

Haris linktelėjo, o Moskenas šaltai nusišypsojo.

– Į šį klausimą lengva atsakyti, inspektoriau. Taip. Aš klydau. Štai kaip paprasta.

– Ar vėliau nepalaikei ryšių su jaunųjų nacių judėjimu?

– Gink Dieve – ne! Tiesa, prieš keletą metų Hoksunde buvo rengiami kažkokie susibūrimai, tada vienas iš tų idiotų paskambinęs prašė manęs ateiti ir papasakoti apie karą. Man rodos, jie vadinosi „Blood and Honour". Kažkas panašaus.

Moskenas palinko virš svetainės stalo. Jo kampe pūpsojo pagal stalo briaunas tvarkingai sudėtų žurnalų šūsnis.

– Ko, tiesą sakant, PST šįkart ieško? Rūpi, kuo užsiima jaunieji naciai? Tokiu atveju kreipėtės ne ten.

Haris dvejojo, ką kol kas reikėtų pasakoti. Bet jo atsakymas buvo gana atviras:

– Pats tiksliai nežinau, ko ieškome.

– Kaip matau, saugumo tarnyboje nieko nauja.

Vėl prajuko savo šarkos juoku. Ausį rėžiantis nemalonus garsas.

Tik vėliau Haris suprato, kad visos nemalonios aplinkybės – tasai pašaipus juokas ir pasipiktinimas negavus kavos – lėmė kito jo klausimo formuluotę:

– Kažin, kaip jautėsi tavo vaikai, augdami su nacistinę praeitį turinčiu tėvu? Ar nemanai, kad galbūt dėl to Edvardas Moskenas jaunesnysis dabar kalėjime atlieka bausmę už narkotikų kontrabandą?

Haris pasigailėjo vos pamatęs pyktį ir skausmą senolio akyse.

Žinojo, kad galėjo išsiaiškinti savo dalyką ir nesmūgiuodamas žemiau juostos.

– Tas teismas buvo farsas! – sušvarkštė jis. – Gynybos advokatas, kurį jie paskyrė mano sūnui, yra anūkas to teisėjo, kuris teisė mane po karo. Bausdami mano vaikus jie mėgina pridengti savo gėdą dėl jų pačių elgesio karo metais. Aš...

Staiga jis nutilo. Haris laukė tęsinio, bet jo nebuvo. Ūmai, kai mažiausiai tikėjosi, jis pajuto pilvo gilumoje pririštų šunų rują timpčiojant grandines. Jau senokai jie buvo taip sujudę. Jiems reikėjo išgerti.

– Vienas iš *pastarųjų dienų* šventųjų? – paklausė Haris.

Moskenas gūžtelėjo pečiais. Haris suprato, kad šiam kartui tema išsemta. Moskenas žvilgtelėjo į laikrodį.

– Turi planų? – paklausė Haris.

– Važiuoju į savo trobelę.

– Mat kaip? Toli?

– Grenlande. Turiu spėti iki sutemstant.

Haris atsistojo. Kurį laiką jie stovėjo prieškambaryje, ieškodami tinkamų atsisveikinimo žodžių, kai Haris staiga prisiminė:

– Sakei, kad tave sužeidė prie Leningrado 1944 metų žiemą, o Sinseno mokykloje atsiradai vasaros pabaigoje. Kur buvai tą laiką?

– Ką turi galvoje?

– Ką tik perskaičiau vieną Ėveno Jūlio knygą. Jis karo istorikas.

– Puikiai žinau, kas yra Ėvenas Jūlis, – mįslingai šypsodamasis pareiškė Moskenas.

– Jis rašo, kad Norvegijos pulkas buvo išformuotas prie Krasnoje Selo 1944 metų kovo mėnesį. Kur tu buvai nuo kovo iki tol, kai atsidūrei Sinseno mokykloje?

Moskenas ilgai žiūrėjo į Harį. Paskui pravėręs duris žvilgtelėjo laukan.

– Gali būti plikledis, – ištarė. – Vairuok atsargiai.

Haris linktelėjo. Moskenas ištiesino nugarą, prisidengė akis ir prisimerkęs pažvelgė į tuščią maniežą, kur purviname sniege žiojėjo pilkas žvyruotos lenktynių aikštės ovalas.

– Buvau tokiose vietose, kurios kažkada turėjo pavadinimus, – pasakė Moskenas, – bet taip pasikeitė, kad jau niekas jų nebepažino. Mūsų žemėlapiuose buvo pavaizduoti tik keliai, vandens telkiniai ir minų laukai, jokių pavadinimų. Jeigu pasakyčiau, kad buvau Estijoje, Piarnu mieste, ko gero, būtų tiesa. Aš nežinau ir, matyt, niekas nežino. 1944 metų pavasarį ir vasarą pragulėjau ant neštuvų, klausydamasis kulkosvaidžių salvių ir savo minčių apie mirtį. Ne apie tai, kur esu.

Haris lėtai važiavo paupiu ir įsižiebus raudonam šviesoforo signalui stabtelėjo priešais miesto tiltą. Kitas tiltas, greitkelio E-18 atkarpa, tarsi dantų kabės apžiojo kraštovaizdį, užstodamas Drameno fiordo vaizdą. Gerai jau, ne viskas tam Dramenui pasisekė. Tiesą sakant, Haris buvo nusprendęs pakeliui namo sustoti Biržoje kavos, bet persigalvojo. Prisiminė, kad jie prekiauja ir alumi.

Įsižiebė žalia šviesa. Haris spustelėjo greičio pedalą.

Edvardas Moskenas audringai reagavo paklaustas apie sūnų. Haris pasiryžo išsiaiškinti, kuris teisėjas nagrinėjo Moskenui iškeltą bylą. Paskui metė paskutinį žvilgsnį į veidrodėlyje tolstantį Drameną. Dievaži, galima rasti ir prastesnių miestų.

47 SKYRIUS

Elenos kabinetas, 2000 m. kovo 7 d.

Elenai nepavyko nieko išsiaiškinti.

Jos kabinete Haris atsisėdo į savo senąją girgždančią kėdę. Į jo vietą priėmė naują žmogų, jauną vyruką iš Steinčero policijos nuovados, turėjusį čia pasirodyti po mėnesio.

– Aš tau ne aiškiaregė, – pasakė ji, pamačiusi nusivylusį Hario veidą. – Ir šiandien per rytinį pasitarimą klausinėjau kitų, bet niekas negirdėjo apie jokį Princą.

– O Ginklų skyriuje? Jie turėtų ką nors žinoti apie ginklų kontrabandininkus.

– Hari!

– Taip?

– Aš tau nebedirbu.

– *Man*?

– *Su tavimi*, jei nori. Nes taip jaučiuosi, lyg tau dirbčiau. Priekabiautojas.

Haris atsispyrė nuo žemės ir su kėde ėmė suktis ratu. Keturi apsisukimai. Daugiau niekada nepavykdavo. Elena pavartė akis.

– Gerai jau, paskambinau ir į Ginklų skyrių, – išpoškino ji. – Jie irgi apie Princą nieko negirdėję. Kodėl saugumas tau neduoda padėjėjo?

– Byla ne pirmenybinė. Meirikas leidžia man ja užsiimti, bet iš tikrųjų nori, kad išsiaiškinčiau, ką jaunieji naciai rengia *eidui*.

– Vienas iš reikšminių fragmentų – ginklų fanatikai. Man sunku įsivaizduoti, kad kas nors taip kvailiotų dėl ginklų nei jaunieji naciai. Kodėl nepradėjus nuo jų? Du kiškiai vienu šūviu.

– Man irgi kilo tokia mintis.

48 SKYRIUS

Kavinė „Gandas“, Grensenas, 2000 m. kovo 7 d.

Kai Haris sustojo priešais Ėveno Jūlio namą, šis lūkuriavo ant laiptų.

Greta jo pavadėlį timpčiojo Burė.

– Tu greitas, – tarė Jūlis.

– Padėjęs ragelį iškart sėdau į mašiną, – paaiškino Haris. – Burė važiuos kartu?

– Belaukdamas tavęs trumpam išsivedžiau jį į lauką. Bure, eik į vidų.

Šuo pažvelgė į Jūlį maldaujančiomis akimis.

– Marš namo!

Burė atšoko atatupstas ir nėrė vidun. Net Haris krūptelėjo nuo tokio staigaus šūksnio.

– Važiuokim, – paragino Jūlis.

Jiems išsukant Haris pastebėjo už virtuvės užuolaidų šmėkštelėjusį veidą.

– Šviesėja, – konstatavo Haris.

– Tikrai?

– Norėjau pasakyti, tos dienos. Jos ilgėja.

Jūlis tylomis linktelėjo.

– Vienas dalykas neduoda man ramybės, – tarė Haris. – Sindrės Faukės šeima. Kaip jie mirė?

– Aš tau pasakojau. Jis juos nužudė.

– Taip, bet kokiu būdu?

Ėvenas Jūlis ilgai žiūrėjo į Harį, kol atsakė:

– Nušovė. Į galvą.

– Visus keturis?

– Taip.

Galų gale Grensene surado automobilių stovėjimo aikštelę ir pėsčiomis patraukė į tą vietą, kurią Jūlis atkakliai siūlėsi parodyti, kalbėdamas su Hariu telefonu.

– Tai štai koks tas „Gandas“, – nusistebėjo Haris, įėjus į blausiai apšviestą, beveik tuščią kavinę, kurioje prie nudrengtų plastiko stalų sėdėjo vos vienas kitas žmogus. Jie su Jūliu nusipirko kavos ir pasirinko staliuką prie lango. Du pagyvenę vyriškiai patalpos gilumoje nutilo ir rūsčiai sužiuro į juos.

– Primena kavinę, kurioje kartais lankausi, – galva mostelėjęs į tuodu senius pasakė Haris.

– Ištikimiausieji, – paaiškino Jūlis. – Susenę naciai ir Hitlerio kariuomenės savanoriai, vis dar įsitikinę savo teisumu. Susirenka čia išlieti savo pagiežos dėl didžiosios išdavystės, Nygordsvolio vyriausybės ir pasaulio būklės. Bent jau tie, kurie dar alsuoja. Kaip matau, gretos retėja.

– Vis dar veliasi į politiką?

– Taip, niršta kaip ir anksčiau. Dėl pagalbos besivystančioms šalims, apkarpyto Gynybos biudžeto, moterų kunigių, homoseksualų partnerystės, mūsų naujųjų tautiečių. Turbūt nėra tokios srities, kuri nerūstintų šių vaikinų. Širdyje jie tebėra fašistai.

– Manai, kad ir Ūrija gali čia lankytis?

– Jeigu Ūrija pakilo į vienokį ar kitokį kerštо žygį prieš visuomenę, čia tikrai ras bendraminčių. Žinoma, ir kitur plūsta buvę Rytų fronto kareiviai ir kiti, tarkim, į kasmetinius karo bendražygių sąskrydžius Osle. Tačiau bendražygių suvažiavimuose viskas kitaip nei šitoj skylėj – ten vyksta tipiški visuomeninio pobūdžio renginiai, kuriuose pagerbiamas žuvusiųjų atminimas, uždrausta kalbėti apie

politiką. Jeigu ieškočiau kerštingai nusiteikusio buvusio Hitlerio armijos savanorio, pradėčiau nuo čia.

– Ar tavo žmona kada nors buvo viename tų, kaip tu pavadinai, *bendražygių suvažiavimų*?

Jūlis nustebęs pažvelgė į Harį. Lėtai papurtė galvą.

– Na, šovė tokia mintis, – pasakė Haris. – Pagalvojau, kad galbūt ji turėtų ką papasakoti.

– Neturėtų, – atžariai atkirto Jūlis.

– Aišku. Ar yra koks ryšys tarp tų, kuriuos pavadinai ištikimaisiais, ir jaunųjų nacių?

– Kodėl klausi?

– Gavau informacijos, rodančios, kad įsigydamas „Märklin" šautuvą Ūrija naudojosi tarpininku, tarp ginklų fanatikų besisukinėjančiu žmogumi.

Jūlis papurtė galvą.

– Daugelis buvusių Rytų fronto savanorių neapsidžiaugtų, jeigu pavadintum juos vienminčiais. Nors apskritai jaunieji naciai jaučia jiems ypatingą pagarbą. Buvę Hitlerio kareiviai jiems tarsi didžiausios svajonės simbolis – karys, su ginklu rankoje ginantis savo šalį ir rasę.

– Ir jeigu buvęs Hitlerio savanoris užsimanytų įsigyti ginklą, galėtų tikėtis pagalbos iš jaunųjų nacių?

– Taip, tikriausiai būtų suprastas. Tačiau turėtų žinoti, į ką kreiptis. Toli gražu ne kiekvienas galėtų jam parūpinti tokį įmantrų ginklą. Tai puikiai iliustruotų neseniai Henefoso policijos atliktas reidas jaunųjų nacių garaže, kur jie rado seną surūdijusį „Datsun" markės automobilį, prikimštą namų darbo kuokų, medinių iečių ir porą atšipusių kirvių. Didžioji dalis tų žmonių tiesiogine žodžio prasme gyvena akmens amžiaus sąlygomis.

– Tad nuo ko tektų pradėti jų sėbro, palaikančio ryšį su tarptautiniais ginklų prekeiviais, paieškas?

– Svarbus ne jų skaičius. „Laisvasis žodis“, nacionalistų laikraštis, teigia, kad Norvegijoje yra apie 1500 nacionalsocialistų ir nacionaldemokratų, bet jeigu paskambintum į „Monitor“, savanorišką organizaciją, stebinčią fašistų veiklą, sužinotum, kad aktyvūs iš jų tik kokie penkiasdešimt. Ne, problema ta, kad pagrindiniai veikėjai, laikantys vadžias savo rankose, viešai nesirodo. Jie, tarkim, nevaikštinėja su kerziniais batais ir nedemonstruoja svastikomis ištatuiruotų rankų. Galbūt visuomeninė jų padėtis tokia, kad gali ja naudotis Tikslo vardan, bet todėl ir turi sėdėti tykiai, suglaudę ausis.

Staiga jiems už nugaros sududeno duslus balsas:

– Kaip drįsti čia rodytis, Ėvenai Jūli?

49 SKYRIUS

Gimlės kino centras, Bigdojaus alėja, 2000 m. kovo 7 d.

– Ką aš veikiau? – paklausė Haris, stumteldamas Eleną eilėje į priekį. – Sėdėdamas sau svarsčiau, ar nepriėjus man prie vieno tų senų rukšnų ir nepaklausus, gal jie pažįsta tipą, kuris šiuo metu brandina mintį ką nors nukepti, taigi ima ir nusiperka daugiau negu vidutiniškai brangią šaudyklę. Tą pačią akimirką vienas jų išnyra prie mūsų stalo ir gūdžiu balsu klausia: *„Kaip drįsti čia rodytis, Ėvenai Jūli?“*

– Ir ką darei? – paklausė Elena.

– Nieko. Sėdžiu kaip sėdėjęs ir matau, kaip bliūkšta Ėveno Jūlio veidas. Lyg išvydus vaiduoklį. Akivaizdu, kad jiedu pažįstami. Tarp kitko, šiandien jis buvo antras sutiktas žmogus, pažįstantis Jūlį. Edvardas Moskenas irgi sakėsi jį žinąs.

– Kas čia keisto? Jūlis rašo straipsnius į laikraščius, jį rodo per televiziją, jis viešas žmogus.

– Turbūt tu teisi. Taigi Jūlis atsistoja ir išmarširuoja tiesiai pro duris. Man telieka bėgti paskui. Pasiveju jį gatvėje, o Jūlio veidas išbalęs kaip drobė. Bet kai paklausiu, jis tvirtina nežinąs, kas tasai vyras. Nuvežu jį namo, ir išlipdamas jis vos ne vos išlemena „sudie“. Atrodė išmuštas iš vėžių. Dešimta eilė tinka?

Palinkęs prie bilietų kasos langelio Haris paprašė dviejų bilietų.

– Nieko gero nesitikiu, – tarė Haris.

– Kodėl? – paklausė Elena. – Nes filmą rinkausi aš?

– Autobuse girdėjau, kaip kramtomą gumą čiaumojanti mergina savo draugei tvirtino, kad filmas „Viskas apie mano mamą“ – geras. Nu žinai, *geeeras*.

– Ir?..

– Kai merginos sako, kad filmas *geeeras*, mane apima tokia *„keptų žalių pomidorų“* nuojauta. Kai jūs, merginos, gaunat kiek elegantiškiau už Opros Vinfrei pokalbių laidą iškeptą pyragaitį, jums atrodo, kad pasižiūrėjot *šiltą, intelektualų* filmą. Spragėsių?

Jis stumtelėjo ją priešais save į eilę prie spragėsių.

– Esi sugadintas žmogus, Hari. Sugadintas. Beje, žinai ką? Kimas ėmė pavyduliauti, kai pasakiau, kad su bendradarbiu eisiu į kiną.

– Sveikinu.

– Kol nepamiršau, – prisiminė ji, – kaip ir prašei, sužinojau Edvardą Moskeną jaunesnįjį gynusio advokato pavardę. Ir jo senelio, pokario teismo proceso prieš tautos išdavikus teisėjo.

– Na, ir?

Elena šypsojosi.

– Juhanas Kronas ir Kristianas Kronas.

– Čia tai bent.

– Kalbėjau su bylos prieš jaunėlį kaltintoju. Kai teismas pripažino sūnų kaltu, Moskenas vyresnysis prarado savitvardą ir fiziškai užpuolė Kroną. Skambiais žodžiais apkaltino Kroną ir jo senelį susimokius prieš Moskenų šeimą.

– Įdomu.

– Ar tau neatrodo, kad užsidirbau didelę porciją spragėsių?

Filmas „Viskas apie mano mamą“ pasirodė geresnis nei įsivaizdavo Haris. Bet vidury scenos, kurioje laidojama Roza, jam vis viena prireikė atitraukti apsiašarojusią Eleną nuo ekrano, kad paklaustų, kur yra Grenlandas. Ji atsakė, kad tai sritis aplink Pošgruną ir Šijeną, ir jai buvo leista netrukdomai žiūrėti filmą.

50 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. kovo 8 d.

Haris matė, kad kostiumas per mažas. Matė, bet nesuprato, kodėl. Nuo aštuoniolikos nepriaugo nė gramo svorio, ir kostiumas tiko kaip nulietas, kai 1990 metais pirko jį „Dressmann" parduotuvėje mokyklos išleistuvėms. Bet dabar lifto veidrodyje pastebėjo, kad tarp kelnių ir juodų „Dr. Martens" batų šmėžuoja jo kojinės. Dar viena neįmenama mįslė.

Lifto durys nuslinko į šoną, ir Hario ausis pasiekė pro atviras valgyklos duris sklindanti muzika, skardūs vyrų balsai ir moterų čiauškesys. Dirstelėjo į laikrodį. Penkiolika devintos. Pabus iki vienuolikos ir keliaus namo.

Jis įkvėpė, žengė vidun ir apsižvalgė. Tradiciškai įrengta norvegų valgykla – keturkampė patalpa su stikliniu bufetu, kurio viename gale galėjai užsisakyti maisto, šviesūs baldai iš kokio Sunmerės fiordo ir ženklas, draudžiantis rūkyti. Vakarėlio organizatoriai gerokai paplušėjo, slėpdami kasdienybę po balionais ir raudonomis staltiesėmis. Vyrai sudarė daugumą, vis dėlto lyčių santykis buvo kiek mažesnis nei Smurtinių nusikaltimų skyriaus vakarėliuose. Iš pažiūros daugelis spėjo gausiai pasivaišinti alkoholiu. Linda kažką minėjo apie apšilimus, ir Haris džiaugėsi, kad niekas jo ten nekvietė.

– Kaip tau tinka kostiumas, Hari!

Tai Linda. Vos atpažino moterį aptempta suknele, išryškinančia

nereikalingus kilogramus, bet kartu – ir jos moteriškumą. Padėjo priešais jį padėklą su oranžinės spalvos gėrimais.

– Hm... ačiū, ne, Linda.

– Nebūk toks nuobodus, Hari. Juk vakarėlis!

„*Tonight we're gonna party like it's nineteen-ninety-nine...*" – iš grotuvo žviegė Princas.

Vairuotojo vietoje sėdinti Elena pasilenkė į priekį ir sumažino garsą.

Tomas Valeris sušnairavo.

– Kiek garsoka, – pasiteisino ji. Ir pagalvojo, kad liko vos trys savaitės, kol pasirodys policininkas iš Steinčero, ir jai nebereikės dirbti su Valeriu.

Ne dėl muzikos. Be to, jis jos neskriaudė. Ir, aišku, nebuvo prastas policininkas.

Dėl tų pokalbių telefonu. Nepasakytum, kad Elena nekentė tam tikros lytinių santykių puoselėjimo formos, bet pusę tų kartų, kai supypsėdavo jo mobilusis, skambindavo moteris, kuri, sprendžiant iš pokalbių, būdavo arba jo atstumiama, ar jau atstumta, arba netrukus turėjo būti atstumta. Pastarieji pokalbiai šlykščiausi. Tų moterų jis dar nespėjo suvedžioti, tad su jomis kalbėdamas nutaisydavo tokį balsą, kuris Elenai sukeldavo norą klykti: „Nedaryk to! Jis tau neduos nieko gero! Bėk nuo jo!" Elena Jelten buvo kilniaširdė, lengvai atleidžianti žmogiškąsias silpnybes. Tomo Valerio asmenyje ji neaptiko niekšingų silpnybių, bet ir žmogiškumo jame buvo mažai. Tiesiai šviesiai – jinai jo tiesiog nemėgo.

Jie važiavo pro Tejeno parką. Valeris gavo informacijos, kad kažkas „Aladine", persų restorane Hausmano gatvėje, pastebėjo Ajubą, pakistaniečių gaujos vadeivą, kurio jie ieškojo nuo gruodžio, po užpuolimo Karališkajame parke. Elena žinojo, kad jie pavėlavo, telieka paklausinėti, gal kas žino, kur tas Ajuba. Atsakymo negaus, bet bent pasirodys patys ir parodys, kad neketina jo palikti ramybėje.

– Palauk mašinoj, einu vidun, apžiūrėsiu, – tarė Valeris.

– Okei.

Valeris atsitraukė odinės striukės užtrauktuką.

Demonstruoja savo raumenis, kuriuos užsiaugino Policijos būstinės sporto salėje, pagalvojo Elena. Arba dėklo petnešas, kad jie suprastų jį turint ginklą. Smurtinių nusikaltimų skyriaus policininkai turi nuolatinį leidimą nešiotis ginklą, bet ji žinojo, kad Valeris segėjo kitokį, ne tarnybinį revolverį. Stambaus kalibro daikčiukas, ji neprisivertė paklausti, koks. Be automobilių, mėgstamiausia Valerio pokalbių tema – rankiniai ginklai, o ji, tiesą sakant, teikė pirmenybę automobiliams. Pati nesinešiojo ginklo. Nebent gavus nurodymą, kaip prezidento vizito metu šį rudenį.

Kažkas sukirbėjo jos minčių gelmėje. Bet jas aršiai pertraukė skaitmeninė „Napoleonas su savo kariauna“ *pyp-pyp-pyp* versija. Valerio mobilusis. Elena atsidarė dureles, kad jį pakviestų, bet jis jau žengė į restoraną.

Nuobodi savaitė. Elena neprisiminė kitos tokios nuobodžios – nuo pat darbo policijoje pradžios. Nuogąstavo, kad tokią būseną galėjo sukelti pagaliau atsiradęs asmeninis gyvenimas. Nes staiga įžvelgė prasmę grįžti namo dar ne vėlų vakarą, o šeštadieniniai budėjimai, kaip šį vakarą, virto kančia. Mobilusis telefonas grojo „Napoleonas su...“ jau ketvirtą kartą.

Viena iš atstumtųjų? Ar toji, kuriai dar viskas prieš akis? Jeigu Kimas dabar ją mestų... Bet jis to nepadarys. Ji paprasčiausiai žinojo, ir tiek.

„Napoleonas su savo kariauna“ – penktąjį kartą.

Po dviejų valandų budėjimas baigsis, ji eis namo, palįs po dušu, paskui nulėks į Helgeseno gatvę pas Kimą, vos penkios minutės aistros svilinamo kelio. Ji sukrizeno.

Šešis kartus! Ji stvėrė po rankiniu stabdžiu gulėjusį telefoną.

– Čia Tomo Valerio mobilusis atsakiklis. Apgailestauju, bet pono Valerio šiuo metu nėra, tačiau galite jam palikti žinutę.

Manė tik pajuokausiant, ketino po tos litanijos prisistatyti, bet kažkodėl nuščiuvusi klausėsi sunkaus alsavimo kitame gale. Gal buvo įdomu, gal tiesiog smalsu. Ji ne tuoj sumojo, kad žmogus kitame gale, patikėjęs, kad čia atsakiklis, laukė signalo! Nuspaudė pirmą pasitaikiusį mygtuką. *Pypt.*

– Labas, čia Sverė Ulsenas.

– Sveikas, Hari, susipažink su...

Haris atsigręžė, bet likusi Kurto Meiriko sakinio dalis ištirpo bosiniame kauksme, kai pats save didžėjumi paskyręs tipas visu garsu paleido muziką, ir ši driokstelėjo iš garsiakalbio tiesiai Hariui į nugarą:

„*That don't impress me much...*"

Haris vakarėlyje išbuvo dar tik dvidešimt minučių, jau du kartus pasižiūrėjo į laikrodį ir spėjo keturis kartus užduoti sau šiuos klausimus: „Ar prasigėrusio Hitlerio armijos savanorio nužudymas kaip nors susijęs su „Märklin" pirkimu? Kas moka taip greitai ir efektyviai žudyti peiliu, kad sugebėtų taip rėžti tarpuvartėje – Oslo centre, vidury baltos dienos? Kas yra Princas? Ar Moskeno sūnui paskelbtas nuosprendis susijęs su šia byla? Kur dingo penktasis norvegas iš Rytų fronto, Gudbrandas Juhansenas? Ir kodėl Moskenas nesistengė surasti jo po karo, jeigu, anot jo, Gudbrandas Juhansenas tikrai išgelbėjo jam gyvybę?"

Dabar, stovėdamas kampe prie vieno iš garsiakalbių su buteliu „Munkholm", kurio turinį suvertė į bokalą, kad nereikėtų niekam aiškinti, kodėl geria nealkoholinį alų, stebėjo šokančių jauniausiųjų PST darbuotojų porą.

– Atsiprašau, neišgirdau, ką sakei? – perklausė Haris.

Kurtas Meirikas rankose sukinėjo oranžinį gėrimą. Vilkėdamas mėlyną juostuotą kostiumą atrodė dar labiau pasitempęs nei visada. Pasiūtas tarsi būtent jam, pastebėjo Haris. Žinodamas, kad jo marš-

kiniai kyšo daugiau nei iki rankogalių sąsagų, Haris timptelėjo žemyn švarko rankovę. Meirikas palinko arčiau.

– Norėčiau tave supažindinti su mūsų Užsienio skyriaus viršininke, komisare inspektore...

Haris pamatė šalia jo stovinčią moterį. Liekno sudėjimo. Raudona, paprasta suknelė. Jį apėmė švelni nuojauta.

„*So you got the looks, but have you got the touch...*"

Rudos akys. Išsišovę skruostikauliai. Tamsi veido oda. Trumpi tamsūs plaukai, įrėminantys siaurą veidą. Šypsena jau šildė jos akis. Jis įsidėmėjo, kad ji graži, bet ne tokia... tokia kerinti. Apibūdinti tai, ką dabar matė, tegalėjo vienintelis žodis – *kerinti*. Žinojo, kad tas stebuklingas faktas, jog jinai dabar stovi priešais, turėtų jam atimti žadą, bet jame glūdėjo kažkokia logika, kažkas, ir jis širdimi pritarė tokiai situacijai.

– ...Rakele Fauke, – tarė Meirikas.

– Mes jau pažįstami, – atsakė Haris.

– O? – nustebo Kurtas Meirikas.

Abu žiūrėjo į ją.

– Taip, tikrai, – ištarė ji. – Bet manau, ne taip ilgai, kad būtume spėję pasakyti savo vardus.

Ji ištiesė jam ranką su nežymiu riešo įlinkiu, kuris Hariui vėl priminė apie pianino ir baleto pamokas.

– Haris Hūlė, – prisistatė jis.

– Aha, – patvirtino ji. – Žinoma, tai tu. Iš Smurtinių nusikaltimų skyriaus, tiesa?

– Taip.

– Kai susitikome, nežinojau, kad tu naujasis PST inspektorius. Jeigu būtum pasakęs, tai...

– Tai kas iš to? – paklausė Haris.

Ji kiek pakreipė galvą.

– Tikrai, kas iš to? – juokėsi. Jos juokas Hario mintyse vėl pabudino tą idiotišką žodį – kerinti.

– Būčiau bent jau prisipažinusi, kad dirbame toje pačioje vietoje, – pasakė ji. – Paprastai neapsunkinu žmonių pasakodama, kuo užsiimu. Jiems kyla tiek keistų klausimų. Tikriausiai ir tau taip būna.

– Tai jau tikrai, – patvirtino Haris.

Ji vėl nusijuokė. Hariui parūpo, kas ją taip juokina.

– Kodėl anksčiau nesu tavęs mačiusi PST? – nusistebėjo ji.

– Hario kabinetas pačiame koridoriaus gale, – paaiškino Kurtas Meirikas.

– Aha. – Ji linktelėjo, esą viskas aišku, o akyse kibirkščiavo šypsena. – Sakai, kabinetas koridoriaus gale?

Haris liūdnai linktelėjo galva.

– Na, ką gi, – tarė Meirikas. – Susipažinote. Mes judėjom baro link, Hari.

Haris laukė kvietimo. Nesulaukė.

– Pasikalbėsim vėliau, – atsisveikino Meirikas.

Suprantama, pagalvojo Haris. Šį vakarą dar daugelio laukė draugiškas saugumo vado ir komisarės inspektorės *šefo-paplekšnojimas-per-petį-pavaldiniui*. Jis atsistojo nugara į garsiakalbį, bet vogčiomis nusekė juos žvilgsniu. Ji atpažino jį. Prisiminė, kad nepasakė vienas kitam savo vardų. Vienu mauku išgėrė likusį alų. Beskonis.

„*There's something else: the afterworld...*"

Valeris paskui save užtrenkė automobilio dureles.

– Niekas nėra kalbėjęsis su Ajuba, jo matęs arba girdėjęs, – pareiškė jis. – Važiuok.

– Aišku, – tarė Elena ir, žvilgtelėjusi į veidrodėlį, išsuko iš kelkraščio.

– Girdžiu, kad ir tau pradeda patikti Princas.

– Man?

– Taigi pagarsinai, kol manęs nebuvo.

– O. – *Reikia paskambinti Hariui.*

– Kažkas negerai?

Elena sustingusiu žvilgsniu įsispitrėjo į šlapią juodą asfaltą, žaižaruojantį gatvės žibintų šviesoje.

– Negerai? O kas?

– Nežinau. Atrodai taip, lyg kažkas būtų atsitikę.

– Nieko neatsitiko, Tomai.

– Kas nors skambino? Ei! – pašokęs nuo sėdynės Tomas abiem delnais įsirėmė į prietaisų skydelį. – Ką, nematei tos mašinos?

– *Sorry*.

– Man perimti?

– Vairavimą? Kodėl?

– Nes važiuoji kaip...

– Kas?

– Pamiršk. Klausiau, ar kas skambino.

– Niekas, Tomai. Jeigu skambintų, juk pasakyčiau, ar ne?

Reikia paskambinti Hariui. Skubiai.

– Tai kodėl išjungei mano mobilųjį?

– Ką? – pasibaisėjusi Elena žiūrėjo į jį.

– Nenuleisk akių nuo kelio, Jelten. Paklausiau: kodėl...

– Niekas neskambino, juk sakau. Tikriausiai pats išjungei telefoną!

Nejučiomis taip pakėlė balsą, kad suspengė net jos ausyse.

– Gerai jau, Jelten, – tarė jis. – Nurimk, tik pasidomėjau.

Elena stengėsi nusiraminti. Tolygiai kvėpuoti ir rūpintis vien eismu gatvėje. Žiede pasuko į kairę, į Valso gatvę. Šeštadienio vakaras, bet gatvės šioje miesto dalyje beveik tuščios. Žalia šviesa. Į dešinę, į Jenso Bjelkės gatvę. Į kairę, Tejeno gatve žemyn. Į Policijos būstinės garažą. Visą kelią jautė tiriantį Tomo žvilgsnį.

Po susitikimo su Rakele Fauke Haris nė karto nežvilgtelėjo į laikrodį. Jis netgi pasivaikščiojo kartu su Linda ir susipažino su kai kuriais savo kolegomis. Pokalbiai nesimezgė. Jie klausdavo, kokios jo pareigos, ir jo atsakymu šneka baigdavosi. Veikiausiai tokia nerašyta PST

taisyklė – nereikia per daug klausinėti. Arba jiems paprasčiausiai nusispjaut. Na, ir gerai, jie irgi ne ką įdomesni. Grįžo į savo vietą priešais garsiakalbį. Porą kartų matė sušmėžuojant jos raudoną suknelę, regis, ji vaikštinėjo nuo vieno žmogaus prie kito, nė su vienu ilgiau nesikalbėdama. Ji nešoko, tikrai.

„Viešpatie, elgiuosi kaip paauglys“, – pagalvojo jis.

Vis dėlto pažiūrėjo, kiek valandų. Pusė dešimtos. Galėtų prie jos prieiti, pasakyti kelis žodžius, įdomu, kas būtų. O jeigu nieko, galėtų nešdintis lauk, atkentėtų pažadėtąjį šokį su Linda ir grįžtų namo. *Nieko nebūtų*? Ką jis sugalvojo? Blaiviai mąstant, ji – ištekėjusi komisarė inspektorė. Jam reikėjo išgerti. Ne. Vėl dirstelėjo į laikrodį. Šiurpą kėlė mintis apie šokį, kurį buvo pažadėjęs. Namo į savo butą. Daugelis jau buvo girtut girtutėliai. Net ir būdami blaivūs vargu ar pastebėtų, kad dingo inspektorius iš kabineto pačiame koridoriaus gale. Galėtų neskubėdamas išeiti pro duris, liftu nusileisti žemyn, net eskortas ištikimai laukė jo apačioje. O Linda, atrodo, smagiai leido laiką šokių aikštelėje, tvirtai įsikibusi į jauną pareigūną, kuris su aprasojusia šypsena veide suko ją ratu.

– Prisimeni, Teisės festivalyje „Raga“ kaip reikiant davė garo?

Jis pajuto, kaip širdis suplakė smarkiau, šalia išgirdus jos žemą balsą.

Tomas atsistojo prie Elenos kėdės jos kabinete.

– Atsiprašau, kad tada važiuojant nesusivaldžiau, – ištarė jis.

Ji neišgirdo, kaip jis atėjo, ir stryktelėjo iš vietos. Rankoje tebelaikė telefono ragelį, bet dar nebuvo surinkusi numerio.

– Liaukis, nieko baisaus, – pasakė ji. – Aš tik pati tokia, truputį... na, žinai.

– Prieš menstruacijas?

Žvilgtelėjusi į jį suprato, kad jis nejuokauja, kad iš tikrųjų stengiasi būti supratingas.

– Turbūt, – atsakė ji. Ko jis čia įsiveržė į jos kabinetą, juk anksčiau niekada taip nesielgdavo?

– Pamaina baigėsi, Jelten. – Jis galva mostelėjo į laikrodį ant sienos. Dešimt valandų. – Aš su automobiliu. Galiu pametėti iki namų.

– Dėkoju už pasiūlymą, bet dar turiu paskambinti. Tu važiuok.

– Asmeninis pokalbis?

– Ne, ne, tiktai...

– Tuomet laukiu.

Valeris išsidrėbė senojoje Hario kėdėje, kuri protestuodama suspiegė. Jų žvilgsniai susitiko. Po perkūnais! Kodėl ji nepasakė, kad pokalbis asmeniškas? Dabar jau per vėlu. Ar jis suprato, kad ji kažką žino? Mėgino tai įskaityti jo akyse, bet panašu, kad apėmus panikai jos galios išgaravo. Panika? Dabar žinojo, kodėl su Tomu Valeriu niekada nepasijusdavo jaukiai. Ne dėl jo bejausmiškumo, jo požiūrio į moteris, juodaodžius, antifašistinį jaunimą ir homoseksualus, net ir ne dėl jo polinkio griebtis smurto pasitaikius bet kokiai teisėtai progai. Ji nemirktelėjusi galėtų išvardyti bent dešimt policijos pareigūnų, kurie šioje srityje pranoktų Tomą Valerį, bet atrastų ir neblogų jų būdo bruožų, skatinančių bendrauti. Tačiau su Tomu Valeriu jautėsi kitaip, dabar žinojo, kodėl – jis kėlė baimę.

– Žinai, – tarė ji. – Tas skambutis gali palaukti iki pirmadienio.

– Puiku. – Jis vėl atsistojo. – Dingstam iš čia.

Valeris turėjo vieną tų japoniškų sportinių automobilių, kurie Elenai atrodė tarsi nevykusi ferario kopija. Viduje – pečius spaudžiančios žiedinių lenktynių sėdynės ir garsiakalbiai, užgriozdinę kone pusę salono. Važiuojant Trondheimo gatve švelniai burzgė variklis, salonu slinko gatvės žibintų atšvaitai. Iš garsiakalbių pasalūniškai skverbėsi falcetas, su kuriuo jai ilgainiui teko apsiprasti:

„...*I only wanted to be some kind of a friend, I only wanted to see you bathing...*“

Prince. Princas.

– Gali išleisti štai čia, – Elena stengėsi, kad balsas skambėtų kuo natūraliau.

– Jokiu būdu, – Valeris žvilgtelėjo į veidrodėlį. – Pristatymas – nuo durų iki durų. Kur važiuojam?

Ji atsispyrė pagundai staiga atplėšti dureles ir iššokti.

– Čia, į kairę, – parodė Elena.

„Būk namuose, Hari.“

– Jenso Bjelkės gatvė, – Valeris garsiai perskaitė ant namo sienos švytintį gatvės pavadinimą ir pasuko.

Gatvė čia apšviesta kur kas saikingiau, šaligatviai tušti. Akies kraštelių ji stebėjo jo veidą, kuriuo slinko šviesų kvadratėliai. Ar jis perprato, kad ji žino? Ar pastebėjo, kad ji sėdi, įbrukusi ranką į rankinę? Ar suprato, kad saujoje gniaužia juodą dujų balionėlį, įsigytą Vokietijoje? Tą, kurį parodė jam šį rudenį, kai jis graudeno, kad nenešiodama ginklo ji rizikuojanti savo ir kolegų saugumu? Argi ne jis kukliai užsiminė, kad norint gautų jai mažą, parankų ginklą, kurį galima slėpti bet kur, neįregistruotą, taigi niekas jos nesusektų atsitikus „nelaimei“? Tada jo šnekų nepaisė, manydama, kad tai tik dar vienas jo pusiau makabriško macho stiliaus pokštų, ir nuleido juokais.

– Sustok ana ten, prie to raudono automobilio.

– Bet ketvirtasis numeris dar už kvartalo, – pastebėjo jis.

Argi jam sakė, kad gyvena ketvirtuoju numeriu pažymėtame name? Galbūt. O gal tiesiog pamiršo sakiusi. Jautėsi permatoma it medūza, tarsi jis įžiūrėtų pernelyg greitai plakančią jos širdį.

Variklis parpė tuščia eiga. Jis sustojo. Ji karštligiškai ieškojo durų rankenėlės. Suknisti japonų inžinierpalaikiai! Kodėl negalėjo duryse įtaisyti paprastos, apčiuopiamos rankenėlės?

– Iki pasimatymo pirmadienį, – už nugaros išgirdo Valerio balsą kaip tik tuo metu, kai suradusi rankenėlę išvirto lauk ir tarsi išnirus iš ledinio vandens į paviršių godžiai gėrė užterštą priešpavasarinį Oslo orą. Paskutinis garsas, kurį girdėjo paskui save užtrenkdama

sunkius kiemo vartus, – tolygus, riebiai sutepto variklio birbimas iš tebestovinčio Valerio automobilio.

Ji pasileido laiptais į viršų, aulinių padais garsiai trinktelėdama per kiekvieną pakopą, priešais save tarsi burtų lazdelę laikydama raktus. Pagaliau namie. Rinko Hario namų telefono numerį, mintimis žodis žodin kartodama Sverės Ulseno žinutę:

„Čia Sverė Ulsenas. Vis dar laukiu dešimt gabalų komisinių už vamzdį seniui. Paskambink man į namus.“

Padėjo ragelį.

Jai pakako tūkstantosios sekundės dalies, kad apčiuoptų sąsają. Penktasis fragmentas galvosūkyje apie „Märklin“ sandėrio tarpininką. Policininkas. Tomas Valeris. Aišku kaip dieną. Dešimt tūkstančių kronų už tarpininkavimą tokiam nevėkšlai kaip Ulsenas, matyt, bus riebus kąsnelis. Senis. Ginklų fanatikai. Simpatijos dešiniesiems radikalams. Princas, netrukus tapsiantis inspektoriumi. Viskas kaip ant delno, taip akivaizdu, kad akimirką ją sukaustė šokas: kodėl ji, apdovanota gebėjimu įsiklausyti į kitiems negirdimus pustonius, iki šiol to nesuprato. Suprato, kad kone balansuoja ant paranojos ribos, bet vis viena laukdama, kol jis išeis iš restorano, neįstengė nutraukti minčių grandinės: Tomas Valeris turėjo visas galimybes kopti aukštyn, timpčioti vadeles vis svarbesniuose postuose, slėpdamasis po valdžios sparneliu, ir tik vienas Dievas težino, su kuo jis spėjo suvienyti jėgas Policijos būstinėje. Gerai pagalvojus, žinoma, atsirastų nemažai tokių, kurių nė neįsivaizduotum įsivėlusių į šį reikalą. Vienintelis, kuriuo ji šimtu – *šimtu* – procentų pasitiki, yra Haris.

Pagaliau signalas. Neužimta. Tuose namuose niekada nebūdavo užimta. Na, Hari!

Ji puikiai žinojo, kad tik laiko klausimas, kada Valeris pasikalbėjęs su Ulsenu išsiaiškins, kas nutiko, ir buvo visiškai tikra, kad nuo tos akimirkos jos gyvybei grės pavojus. Reikėjo veikti greitai, negalima sau leisti nė vieno klaidingo žingsnio. Jos mintis nutraukė balsas:

„Sveiki, čia Hūlės atsakiklis. Kalbėkite."

Pypt.

– Kad tu prasmegtum, Hari! Čia Elena. Dabar jis mūsų rankose. Skambinu tau į mobilųjį.

Spausdama telefono ragelį tarp peties ir smakro adresinėje susirado raidę H, telefonas išsprūdo, trenkėsi į grindis, keikdamasi ji pagaliau rado Hario mobiliojo telefono numerį. Laimė, jis niekada niekur nepalieka savo telefono, pagalvojo rinkdama numerį.

Elena Jelten gyveno trečiame neseniai atnaujinto namo aukšte kartu su prijaukinta zylute, vardu Helgė. Mūrinės buto sienos buvo pusės metro storio, o langai – su dvigubu stiklu. Nepaisant to, galėjo prisiekti girdinti stovinčio automobilio variklio plerpimą.

Rakelė Faukė juokėsi.

– Jeigu jau pažadėjai Lindai šokį, plaušine tingiai pamazgoti grindis neužteks.

– Ką gi. Teks pasipustyti padus.

Trumpam įsivyravo tyla, ir Hariui toptelėjo, kad jo žodžiai gali būti suprasti klaidingai. Paskubomis paklausė:

– Kaip pradėjai dirbti PST?

– Per rusų kalbą, – atsakė ji. – Lankiau Gynybos ministerijos rengiamus rusų kalbos kursus ir dvejus metus Maskvoje dirbau vertėja. Jau tada Kurtas Meirikas mane užverbavo. Po teisės studijų gavusi trisdešimt penktąją atlyginimo kategoriją iš karto pradėjau dirbti PST. Jaučiausi lyg padėjusi auksinį kiaušinį.

– O ką, argi ne?

– Juokauji? Dabar tie, su kuriais kartu studijavau, uždirba triskart tiek, kiek aš niekada negausiu.

– Galėtum iš čia išeiti ir pradėti verstis tuo, kuo ir jie.

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Man patinka tai, ką darau. Ne visi jie galėtų tuo pasidžiaugti.

– Gerai sakai.

Tyla.

„*Gerai sakai*.“ Ir tik tiek sugebėjo iš savęs išspausti?

– O kaip tu, Hari? Ar tau patinka tai, kuo užsiimi?

Jie tebestovėjo atsigręžę į šokių aikštelę, bet Haris pastebėjo, kaip ji varsto jį žvilgsniu. Galvoje knibdžėjo keisčiausios mintys. Kad jai aplink akis ir lūpas yra šypsenos raukšlelių, kad Moskeno trobelė stovi netoli tos vietos, kur jie rado tuščias „Märklin“ gilzes, kad, pasak „Dagbladet“, keturiasdešimt procentų miestuose gyvenančių Norvegijos moterų – neištikimos, kad reikėtų paklausti Ėveno Jūlio žmonos, gal ji prisimenanti tris norvegų kareivius iš Norvegijos pulko, kuriuos sužeidė ar užmušė iš lėktuvo mesta rankinė granata, ir kad jam reikėtų pasidomėti naujametiniu kostiumų išpardavimu parduotuvėje „Dressmann“, kurį reklamuoja per TV3. Bet ar jam patinka tai, kuo jis užsiima?

– Būna dienų, kai patinka, – pasakė jis.

– O kas?

– Nežinau. Skamba kvailokai?

– Na...

– Taip kalbu ne todėl, kad nesusimąstyčiau, kodėl esu policininkas. Galvojau apie tai. Ir – nežinau. Gal man tiesiog patinka gaudyti blogus berniukus ir mergaites.

– Kuo užsiimi, kai nesivaikai blogų berniukų ir mergaičių? – šypsojosi ji.

– Žiūriu „Robinzonų ekspediciją“.

Ji vėl juokėsi. Ir Haris suprato, kad mielai taukštų kvailiausias nesąmones, jei tik žinotų, kad tai ją prajuokins. Pasistengė susivaldyti ir gana rimtai išklojo apie savo gyvenimą, tačiau sąmoningai stengdamasis nuslėpti nemaloniąją jo pusę, nedaug ką tepasakė. Kadangi ji vis dar atrodė susidomėjusi, papildė žinias, porindamas apie tėvą ir Sesę. Kodėl, prašomas papasakoti apie save, jis visuomet galiausiai prabildavo apie Sesę?

– Iš tavo pasakojimo atrodo, kad ji šauni mergina, – pasakė ji.

– Pati šauniausia, – patvirtino Haris. – Ir drąsiausia. Nebijo naujovių.

Gyvenimo lakūnė bandytoja.

Haris papasakojo apie tą kartą, kai „Aftenposten" nekilnojamojo turto aukcionų skiltyje pamačiusi nuotrauką, ji padavė žodinę paraišką pirkti butą Jakobo Olio gatvėje. Nes tapetai nuotraukoje priminė jos vaikystės kambarį Upsale. Jos pasiūlyta kaina, du milijonai kronų, pasirodė priimtina pardavėjui ir tapo rekordinė tos vasaros kvadratinio metro Osle kaina.

Rakelė Faukė taip juokėsi, kad tekila aplaistė Hario kostiumo švarką.

– O geriausia jos savybė ta, kad po nesėkmingo nusileidimo ji tik nusipurto dulkes ir vėl pasirengia kitam ekstremaliam skrydžiui.

Nosinaite ji šluostė jo švarko atvartus.

– O tu, Hari, koks tu būni nesėkmingai nusileidęs?

– Aš? Net nežinau. Ko gero, kurį laiką drybsau nejudėdamas. O paskui vėl atsistoju, juk kito kelio nėra.

– Gerai sakai, – ištarė ji.

Vogčiomis jis dirstelėjo į ją norėdamas įsitikinti, ar iš jo nesityčioja. Jos akys švytėjo džiaugsmu. Ji spinduliavo stiprybe, tačiau jis abejojo, kad ji kada būtų patyrusi daug nesėkmingų nusileidimų.

– Dabar tavo eilė pasakoti, – pasiūlė Haris.

Rakelė neturėjo sesers, kuria galėtų prisidengti, buvo vienturtė. Taigi kalbėjo apie darbą.

– Bet mes retai ką nors sučiumpame, – sakė ji. – Dauguma bylų išsprendžiamos abipusiu sutarimu ambasadų kokteilių vakarėliuose arba telefonu.

Haris kreivai šyptelėjo.

– O kaip buvo užglaistyta Slaptosios tarnybos agento, kurį aš nušoviau, byla? – paklausė. – Telefonu ar kokteilių vakarėlyje?

Mąsliai žvelgdama į jį, pirštus panardino į taurę ir išsitraukė ledo

kubelį. Suspaudusi dviem pirštais laikė iškeltą. Ištirpęs vandens lašas lėtai tekėjo žemyn jos riešu, po plonyte aukso grandinėle ir tolyn – link alkūnės.

– Ar eisi šokti, Hari?

– Regis, sugaišau jau dešimt minučių aiškindamas, kaip to nekenčiu.

Ji ir vėl pakreipė galvą.

– Norėjau paklausti – ar eisi šokti su manimi?

– Pagal šitą muziką?

Iš garsiakalbių tarsi tirštas sirupas sruvo kone statiška, pano fleita atliekama „Let it be" melodija.

– Gal išgyvensi. Tebūnie tai apšilimas prieš didįjį išbandymą su Linda.

Ji švelniai uždėjo ranką jam ant peties.

– Ar mes dabar flirtuojame? – pasiteiravo Haris.

– Ką sakei, inspektoriau?

– Atsiprašau, esu beviltiškas slaptų signalų gaudytojas, todėl tiesiai paklausiau, ar tai flirtas.

– Man ir į galvą neateitų.

Ranka jis apkabino ją per liemenį ir nedrąsiai žengė pirmąjį šokio žingsnelį.

– Jaučiuosi tarsi prarasdamas nekaltybę, – konstatavo jis. – Bet tai tikriausiai neišvengiama – tokį dalyką anksčiau ar vėliau privalo patirti kiekvienas norvegų vyras.

– Ką čia kalbi? – ji juokėsi.

– Tas *šokis* su kolege firmos vakarėlyje.

– Aš tavęs neverčiu.

Jis šypsojosi. Nesvarbu, kur ir kaip tai vyksta, kad ir Havajų gitarai atbulai grojant „Ančiukų valsą", bet dėl šito šokio jis būtų galėjęs nužudyti.

– Palauk – ką ten turi? – paklausė ji.

– Na... Tai ne pistoletas ir man *tikrai* malonu tave matyti. Bet...

Haris vargais negalais nuo diržo atplėšė mobilųjį telefoną, paleido ją ir nuėjo padėti jo ant garsiakalbio. Ji laukė jo sugrįžtant ištiestomis rankomis.

– Tikiuosi, čia vagišių nėra, – pasakė jis. Tai buvo nukaršęs Policijos būstinėje laidomas juokelis, kurį ji, aišku, girdėjo šimtus kartų, bet vis viena švelniai juokėsi jam į ausį.

Elena klausėsi Hario mobiliojo telefono kvietimo signalo, kol jis pats nutilo, ir tik tada padėjo ragelį. Pabandė dar kartą. Stovėjo prie lango ir žvelgė žemyn į gatvę. Automobilio nebuvo. Žinoma, kad ne, ji pernelyg įsitempusi. Tomas tikriausiai jau pakeliui namo, skuba į savo lovelę. Arba į kokią kitą lovą.

Po trijų nesėkmingų bandymų liovėsi skambinusi Hariui ir paskambino Kimui. Jo balsas atrodė pavargęs.

– Šiandien vakare savo taksi grąžinau septintą, – pasakė jis. – Važinėjau dvidešimt valandų.

– Aš dar išsimaudysiu duše, – pasakė ji. – Norėjau įsitikinti, kad tu namie.

– Atrodai įsitempusi.

– Niekis. Būsiu pas tave po keturiasdešimt penkių minučių. Beje, man reikės pasinaudoti tavo telefonu. Ir pasiliksiu visai nakčiai.

– Puiku. Gal galėtum pakeliui Markvejene užsukti į „7-Eleven“ ir nupirkti rūkalų?

– Gerai. Važiuosiu taksi.

– Kodėl?

– Vėliau paaiškinsiu.

– Juk žinai, kad šeštadienio vakaras? Jokių šansų išsikviesti taksi. O greitu žingsniu iki manęs ateisi vos per keturias minutes.

Ji dvejojo.

– Kimai? – tarė ji.

– Taip?

– Ar tu mane myli?

Girdėjo tylų jo murmėjimą, įsivaizdavo primerktas mieguistas akis ir antklode užklotą jo liesą, kone išdžiūvusį kūną vargingame Helgeseno gatvės bute. Su vaizdu pro langą į Akerio upę. Jis turėjo viską. Ir akimirką ji beveik pamiršo Tomą Valerį. Beveik.

– Svere!

Stovėdama laiptų apačioje Sverės Ulseno motina šaukė iš visų plaučių, kiek jis atsimena, visada taip elgėsi.

– Svere! Telefonas!

Taip garsiai, tarsi šauktųsi pagalbos, skęstų ar panašiai.

– Atsiliepsiu viršuje, mama!

Iš lovos jis nuleido kojas, pakėlė telefono ragelį ir palaukė, kol išgirs klinktelėjimą, rodantį, kad mama padėjo ragelį.

– Alio?

– Čia aš. – Fone skambėjo Princo muzika. Visada Princas.

– Taip ir maniau, – tarė Sverė.

– Kodėl?

Žaibiškas klausimas. Toks staigus, kad Sverė iškart pasirengė gintis – tarsi jis būtų tam tipui skolingas pinigų, o ne priešingai.

– Tikriausiai skambini todėl, kad išklausei mano žinutę? – pasakė Sverė.

– Skambinu todėl, kad žiūriu į priimtų skambučių sąrašą savo mobiliajame.

Matau, kad šįvakar mano telefonu dvidešimt trisdešimt trys su kažkuo kalbėjaisi. Apie kokią žinutę vapi?

– Apie šlamančius. Man dabar finansiškai striuka, o tu žadėjai...

– Su kuo kalbėjai?

– Su kuo? Taigi su ta moterimi tavo atsakiklyje. Kažko nesuprantu, turi naują?..

Jokio atsako. Tik pritildytas Princas. „*You sexy motherfucker...*“ Muziką netikėtai išjungė.

– Papasakok tiksliai, ką sakei.

– Tik pasakiau, kad...

– Ne! Tiksliai. Žodis žodin.

Sverė perteikė viską kaip galėdamas tiksliau.

– Nuspėjau, kad bus kažkas tokio, – pasakė Princas. – Ulsenai, tu ką tik atskleidei visą mūsų operaciją pašaliniam asmeniui. Jeigu nedelsiant šito informacijos nuotėkio neužlopysim, mums galas. Supranti?

Sverė Ulsenas nieko nesuprato.

Princas rodėsi absoliučiai ramus aiškindamas, kad jo mobilusis pateko į svetimas rankas.

– Kalbėjaisi ne su atsakikliu, Ulsenai.

– Tai su kuo?

– Pavadinkime jį priešu.

– „Monitor“? Kažkas šniukštinėja, taip?

– Tas žmogus dabar pakeliui į policiją. Tau teks jį sustabdyti.

– Man? Aš tik noriu savo pinigų ir...

– Užsičiaupk, Ulsenai.

Ulsenas užsičiaupė.

– Tai dėl Tikslo. Tu geras kareivis, ar ne?

– Taip, bet...

– O geras kareivis savo reikalus tvarko pats, tiesa?

– Aš tiktai tavo ir senio tarpininkas, o tu jau pats...

– Ypač tas kareivis, kuriam ant uodegos kabo trys metai kalėjimo, ir ta bausmė dėl kažkokio nevykusio teisinio formalumo virto lygtine.

Sverė išgirdo, kaip pats nugurkia seilę.

– Iš kur žinai? – prasižiojo.

– Nesuk galvos. Tik noriu, kad suprastum, jog nukentėtum ne ką mažiau kaip aš ir visa brolija.

Sverė neatsakė. To ir nereikėjo.

– Pažvelk į šviesiąją pusę, Ulsenai. Tai karas. O jame nėra vietos minkštakiaušiams ir išdavikams. Be to, brolija apdovanoja savo kareivius. Kai darbas bus atliktas, prie tų dešimties tūkstančių gausi dar keturiasdešimt.

Sverė susimąstė. Apie tai, kaip geriausia apsirengti.

– Kur? – paklausė jis.

– Šuso aikštėje po dvidešimties minučių. Pasiimk viską, ko tau prireiks.

– Negeri? – paklausė Rakelė.

Haris apsidairė. Paskutinis jų šokis buvo toks glaudus, kad kai kurie, ko gero, nustebę kilstelėjo antakius. Dabar abudu sėdėjo nuošaliau, prie atokaus valgyklos staliuko.

– Mečiau, – atsakė Haris.

Ji linktelėjo galva.

– Ilga istorija, – pridūrė jis.

– Aš neskubu.

– Šįvakar noriu klausytis tik linksmų pasakojimų, – nusišypsojo jis. – Verčiau pakalbėkime apie tave. Ar tavo vaikystė buvo tokia, apie kurią norisi džiugiai pasakoti?

Haris tikėjosi, kad ji nusijuoks, bet sulaukė tik apniukusios šypsenos.

– Mano mama mirė, kai man buvo penkiolika, ir jei ne tai, galėčiau pasakoti kone apie viską.

– Apgailestauju.

– Nėra ko. Ji buvo nepaprasta moteris. Bet juk nusprendėme šįvakar pasakoti tik linksmas istorijas...

– Ar turi brolių, seserų?

– Ne. Vienu du su tėvu.

– Turėjai juo pasirūpinti?

Ji nustebusi pažvelgė į jį.

– Žinau, kaip būna, – tarė jis. – Aš irgi netekau mamos. Tėvas metų metais nepakildamas nuo kėdės spoksojo į sieną. Turėjau tiesiogine prasme jį maitinti.

– Mano tėvas vadovavo dideliam statybinių prekių tinklui, kurį savo rankomis sukūrė iš nieko, ir, man regis, tai buvo visas jo gyvenimas. Bet mirus mamai jis iš karto liovėsi domėtis verslu. Pardavė jį, kol reikalai dar ne visai pakriko. Atstūmė visus, kuriuos pažinojo. Ir mane. Virto pagiežingu vienišiumi.

Ji atvertė delną.

– Gyvenau savo gyvenimą. Maskvoje sutikau vyriškį, ir tėvas pasijuto išduotas, mat norėjau ištekėti už ruso. Kai į Norvegiją atsivežiau Olegą, mudviejų su tėvu santykiai tapo itin keblūs.

Haris pakilo ir netrukus grįžo su „Margarita" jai ir kola sau.

– Gaila, kad mūsų keliai nesusikirto studijuojant teisę, Hari.

– Tada buvau tikras mulkis, – tarė Haris. – Savo priešais laikiau visus, kuriems patiko kitokia muzika ir filmai nei man. Visi manęs nemėgo. Ir pats visų nemėgau.

– Netikiu. Visiškai.

– Mėgdžioju tokį filmą. Taip šnekėjo vyrukas, merginęs Miją Ferou. Na, filme, aišku. Niekada neturėjau progos išbandyti tos frazės realiame gyvenime.

– Ką gi, – ji susimąsčiusi paragavo „Margaritos". – Manau, tai gera pradžia. Bet ar tu įsitikinęs, kad nemėgdžioji dar ir to, kad tai mėgdžioji?

Juokdamiesi jie aptarinėjo gerus bei prastus filmus, puikius ir nevykusius girdėtus koncertus, ir pamažu Haris suprato, kad teks rimtai pakoreguoti pirmąjį apie ją susidarytą įspūdį. Ji, pavyzdžiui, būdama dvidešimties viena pati išnaršė visą pasaulį, tuo tarpu tokiame brandžiame amžiuje Hario patirtį tesudarė tik nevykėliška kelionė „Interrail" ir pamažu stiprėjanti alkoholizmo problema.

Ji pažiūrėjo į laikrodį.

– Vienuolika. Turiu grįžti pas tą, kuris manęs laukia.

Haris pajuto, kaip širdis nusirito iki kulnų.

– Aš irgi, – jis atsistojo.

– O?

– Viso labo pas tą pabaisą, kurią laikau pakišęs po lova. Leisk tave pavėžėti iki namų.

Ji nusišypsojo:

– Nebūtina.

– Man, taip sakant, pakeliui.

– Tu irgi gyveni Holmenkolene?

– Visai šalia. Na, beveik šalia. Bišlete.

Ji juokėsi.

– Kitoje miesto pusėje, aišku. Tuomet nujaučiu, ko iš manęs tikiesi.

Haris kvailai šyptelėjo. Ji uždėjo savo plaštaką jam ant rankos:

– Reikia, kad kas stumteltų mašinytę, taip?

– Panašu, kad jo nebėra, Helge, – tarė Elena.

Apsivilkusi paltą stoviniavo prie lango ir vogčiomis žvalgėsi pro plyšį tarp užuolaidų. Apačioje gatvė tuščia, ten stovėjęs taksi automobilis nurūko, įsisodinęs tris itin šventiškai nusiteikusias drauges. Helgė neatsakė. Viensparnis paukštis tik dukart mirktelėjo ir savo zylės kojele pasikasė pilvą.

Dar kartą pabandė prisiskambinti Hariui į mobiliųjį, tačiau tas pats moteriškas balsas pakartojo, kad „telefonas yra išjungtas arba už ryšio zonos ribų".

Elena uždengė narvelį apklotu, palinkėjo bičiulei labos nakties, išjungė šviesą ir išėjo pro duris. Jenso Bjelkės gatvėje žmonių dar nesimatė, todėl ji nuskubėjo į Torvaldo Mejerio gatvę, kur, žinojo, šeštadienio vakarais jų knibždėte knibžda. Prie „Fru Hagen" užeigos linktelėjo porai pažįstamų, su kuriais, matyt, kažkurį vakarą Gru-

nerlekos gausiai apšviestoje išgertuvių trasoje persimetė vienu kitu žodžiu. Prisiminusi, kad pažadėjo Kimui nupirkti cigarečių, pasuko link Markvejene esančios „7-Eleven“. Pastebėjo dar vieną lyg ir matytą, į ją spoksantį veidą, ir nevalingai nusišypsojo.

Stovėdama parduotuvėje mėgino prisiminti, ar Kimas rūko „Camel“, ar „Camel Light“, ir jai staiga toptelėjo, kaip trumpai jie kartu. Ir kiek daug dar turi vienas apie kitą sužinoti. Ir kad pirmą kartą gyvenime jos tai nebaugina, bet maloniai džiugina. Jautėsi tiesiog velniškai laiminga. Mintis, kad jis nuogas guli lovoje vos už trijų kvartalų nuo jos, ją užliejo saldžiai tingia, svaigia geidulio banga. Pasirinko „Camel“ ir nekantriai laukė, kol ją aptarnaus. Išėjusi gatvėn nusprendė sutrumpinti kelią eidama paupiu.

Ji net apstulbo, koks mažas atstumas dideliame mieste gali skirti kunkuliuojantį žmonių knibždėlyną ir apleistą užkampį. Akerio upės čiurlenimas ir sniegas, aikčiojantis po batų padais – vieninteliai garsai. Jau per vėlu apgailestauti pasirinkus trumpesnį kelią, suprato ji, išgirdusi ne savo vienos žingsnius. Jau pasigirdo ir kvėpavimas, sunkus, springstantis. Išsigandusi ir supykusi Elena pagalvojo, kad... ne, ji žinojo, kad jos gyvybei gresia pavojus. Neatsigręžusi pasileido bėgti. Žingsniai už nugaros įsiliejo į jos bėgimo ritmą. Ji stengėsi bėgti sparčiai ir ramiai, nepasiduoti panikai ir nesiblaškyti. „*Nebėk kaip boba*“, pagalvojo, palto kišenėje sugraibiusi dujų balionėlį, bet žingsniai nenumaldomai artėjo. Ak, jeigu tik pavyktų pasiekti vienišą ant tako stovintį žibintą, ji būtų išgelbėta. Bet žinojo, kad ne. Tas žibintas jau ryškiai juos apšvietė, kai pirmasis smūgis kirto per pečius ir skersą nubloškė į sniego pusnį. Antrasis smūgis tiesog atėmė ranką, iš paralyžiuotos saujos išslydo dujų balionėlis. Trečiasis sutrupino kelio girnelę, bet skausmas uždusino riksmą, kuris nebyliai spurdėjo giliai gerklėje, ir ant baltutėlės kaklo odos išsipūtė miego arterijos. Geltonoje žibinto šviesoje ji matė, kaip tasai užsimojo beisbolo lazda, dabar jį atpažino. Tas pats vyras, kurį pastebėjo

išsukdama iš kelio prie „Fru Hagen“. Joje glūdinti policininkė atkreipė dėmesį, kad jis vilkėjo trumpą žalios spalvos striukę, avėjo aulinius ir buvo su kareiviška kepure. Pirmasis smūgis į galvą pažeidė regos nervą ir teliko tik juoda nakties tamsa.

„Keturiasdešimt procentų erškėtžvirblių išgyvena“, pagalvojo ji. *„Man pavyks ištverti šią žiemą.“*

Sniege jos pirštai grabaliojo už ko nusitverti. Antrasis smūgis pataikė į pakaušį.

„Jau nedaug jos liko“, pagalvojo ji. *„Šią žiemą aš išgyvensiu.“*

Holmenkolio gatvėje Haris sustojo prie įvažiavimo į Rakelės Faukės namo kiemą. Balta mėnesiena jos odai suteikė iliuziniį, negyvėlio blyškumo atspalvį, ir net automobilio salono prietemoje jos akys rodė, kokia ji pavargusi.

– Štai ir viskas, – tarė Rakelė.

– Ir viskas, – pakartojo Haris.

– Mielai pasikviesčiau tave į vidų, bet...

Haris juokėsi.

– Spėju, kad Olegas tam nelabai pritartų.

– Olegas saldžiai miega, pagalvojau apie jo auklę.

– Auklę?

– Olego auklė yra vieno iš PST duktė. Prašau, nesuprask manęs klaidingai, bet darbe visokių gandų nenorėčiau girdėti.

Haris įsižiūrėjo į prietaisus skydelyje. Spidometro stiklelis įtrūkęs, ar tik nebus perdegusi tepalų lemputė.

– Tai Olegas tavo vaikas?

– Taip, o ką tu manei?

– Na, ko gero, maniau, kad kalbi apie savo gyvenimo partnerį.

– Kokį „gyvenimo partnerį“?

Automobilinis žiebtuvėlis buvo arba išsviestas pro langą, arba pavogtas kartu su radiju.

– Susilaukiau Olego būdama Maskvoje, – pasakė ji. – Mes su jo tėvu gyvenome kartu dvejus metus.

– Kas atsitiko?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Nieko. Tik liovėmės vienas kitą mylėję. Ir aš grįžau į Oslą.

– Tai tu esi...

– Vieniša mama. O tu?

– Vienišas. Tiesiog vienišas.

– Kol dar nedirbai mūsų skyriuje, kažkas užsiminė apie tave ir tą merginą, su kuria Smurtinių nusikaltimų skyriuje dalijotės vienu kabinetu.

– Elena? Ne. Mes tik labai gerai sutarėme. *Sutariame*. Ji ir dabar man kai kada padeda.

– Kada?

– Tiriant bylą, su kuria dabar dirbu.

– Ak, taip, byla.

Ji vėl žvilgtelėjo į laikrodį.

– Atidaryti dureles? – paklausė Haris.

Ji nusišypsojo, papurtė galvą ir smarkiai stumtelėjo duris pečiu. Joms atsidarant skaudžiai sucypė vyriai.

Holmenkolio kalvose buvo tylu, tik senos eglės švelniai ošė. Iškėlusi vieną koją laukan pastatė ją ant sniego.

– Labanakt, Hari.

– Pagalvojau.

– Taip?

– Kai aną kartą čia atvažiavau, kodėl nepaklausei, ko man reikia iš tavo tėvo? Tik pasiteiravai, ar galėtumei kuo nors padėti.

– Profesinis įprotis. Neklausinėju apie bylas, su kuriomis nesu susijusi.

– Tau nerūpi ir dabar?

– Visada rūpi, tik aš neklausinėju. Na, ir kas ten?

– Ieškau buvusio Hitlerio armijos savanorio, su kuriuo galbūt kartu kariavo tavo tėvas. Tas kareivis nusipirko „Märklin“ šautuvą. Beje, kalbant su tavo tėvu jis man nepasirodė pagiežingas.

– Atrodo, kad tas sumanymas rašyti jį atgaivino. Aš pati nustebusi.

– Gal jūs vieną dieną vėl suartėsite?

– Gal, – ištarė ji.

Jų žvilgsniai susitiko, tarytum susiliejo vienas su kitu ir negalėjo atitrūkti.

– Ar mes dabar flirtuojame? – paklausė ji.

– Man ir į galvą neateitų.

Matė jos besijuokiančias akis dar ilgai po to, kai Bišlete neleistinoje vietoje pastatė automobilį, nuginė pabaisą atgal po lova ir užmigo, nepastebėjęs svetainėje mirksinčios mažos raudonos lemputės, perspėjančios, kad atsakiklyje yra neišklausytų pranešimų.

Sverė Ulsenas tyliai uždarė duris, nusiavė batus ir užsėlino laiptais į viršų. Jis peržengė tą pakopą, kurią žinojo girgždant, bet aiškiai suprato, kad iš to nebus jokios naudos:

– Svere?

Šauksmas nuskambėjo pro atviras miegamojo duris.

– Taip, mama?

– Kur buvai?

– Trumpam išėjęs, mama. Dabar einu miegoti.

Užsidengė ausis, kad negirdėtų jos žodžių, daugmaž žinojo, ką ji sako. Žodžiai krito kaip pažliugusi sniegdriba ir tirpo, vos pasiekę žemę. Uždarė savo kambario duris ir liko vienas. Atsigulė ant lovos ir įsispoksojęs į lubas prisiminė, kas įvyko. Kaip filme. Užmerkė akis, stengėsi išguiti mintis, jų neįsileisti, bet filmas tęsėsi.

Neįsivaizdavo, kas ji tokia. Su Princu, kaip sutarta, susitiko Šuso aikštėje ir kartu nuvažiavo į gatvę, kur ji gyveno. Mašiną pasistatė taip, kad ji iš buto negalėtų jų matyti, bet jie matytų ją išeinančią. Jis

sakė, kad gali užtrukti visą naktį, prašė jo atsipalaiduoti, užleido tą prakeikto negro muziką ir nuleido savo sėdynės atlošą. Bet jau po pusvalandžio kiemo durys atsidarė, ir Princas ištarė: „Štai ji."

Sverė nurisnojo paskui ją, bet pasivijo tik išsukęs iš tamsiosios gatvės, kur aplink juos zujo per daug žmonių. Staiga atsigręžusi ji pažvelgė tiesiai į jį, ir akimirką jam atrodė, kad toji viską suprato, kad pastebėjo iš jo rankovės virš striukės apykaklės kyšančią lazdą. Jis taip išsigando, kad negalėjo suvaldyti veido traukulių, bet vėliau, jai išbėgus iš „7-Eleven", baimė peraugo į niršų pyktį. Atsidūrė ant tako po gatvės žibintu, ir nuo tos akimirkos įvykio smulkmenos tai iškildavo iš atminties, tai vėl nugrimzdavo. Žinojo, kas įvyko, bet dėlionėje tarytum trūko kai kurių fragmentų, kaip toje Rualdo Ejeno TV viktorinoje, kai iš mažos dalies turi atspėti visą vaizdą.

Vėl atsimerkė. Įsistebeilijo į išpampusias gipskartonio plokštes lubose virš durų. Gavęs pinigus išsikvies skardininką, kad užlopytų prakiurusį stogą, dėl kurio mama jau seniai nedavė ramybės. Stengėsi galvoti apie stogo remontą, bet žinojo, kad taip mėgina nuginti kitokias mintis. Kad kažkas negerai. Kad šįkart viskas buvo kitaip. Ne taip, kaip su siauraakiu „Denio kebabinėje". Ši mergina buvo tikra norvegė. Rudi trumpi plaukai, mėlynos akys. Galėjo būti jo sesuo. Stengėsi sau įkalti tai, ką tvirtino jam Princas: jis kareivis, viskas daroma vardan Tikslo.

Žiūrėjo į nuotrauką, pakabintą ant sienos po vėliava su svastikomis. Joje iš tribūnos žvelgė *SS-Reichsführer und Chef der Deutschen Polizei* Heinrichas Himleris, lankydamasis Osle 1941 metais. Jis kalbėjo norvegams savanoriams, duodantiems priesaiką „Waffen-SS". Žalia uniforma. Ant apykaklių – inicialai „SS". Vidkunas Kvislingas antrame plane. Himleris. Garbinga mirtis 1945 metų gegužės 23 dieną. Savižudybė.

– Velnias!

Sverė nuleido kojas ant grindų, atsistojo ir ėmė nerimastingai vaikštinėti po kambarį.

Įsižiūrėjo į veidrodį prie durų. Susigriebė už galvos. Paskui puolė raustis striukės kišenėse. Po galais, kur dingo kareiviška kepurė? Akimirką dingojosi, kad ji liko sniege šalia jos, jį apėmė panika, bet po to prisiminė į Princo automobilį grįžęs su kepure. Lengviau atsikvėpė.

Beisbolo lazdos atsikratė kaip Princas ir liepė. Nutrynęs pirštų atspaudus įmetė į Akerio upę. Dabar beliko tik sėdėti uodegą prispaudus ir laukti, kas bus toliau. Princas sakė kaip visada viskuo pasirūpinsiąs. Sverė nenumanė, kur Princas dirba, bet akivaizdu, kad jis turėjo ryšių su policija. Nusirengė priešais veidrodį. Baltoje, pro plyšį tarp užuolaidų krintančioje mėnesienoje tatuiruotės ant jo odos atrodė pilkos. Pirštais perbraukė Geležinį Kryžių, kurį nešiojo pasikabinęs ant kaklo.

– Kekšė, – sumurmėjo jis. – Prakeikta komunistų kekšė.

Jam pagaliau užmigus rytuose ėmė brėkšti.

51 SKYRIUS

Hamburgas, 1944 m. birželio 30 d.

„Brangioji, mylimoji Helena,

Myliu tave stipriau už save patį. Tai jau žinai. Nors drauge buvome taip trumpai, o tau prieš akis – ilgas ir laimingas gyvenimas (tai žinau!), tikiuosi, kad niekada manęs nepamirši. Dabar vakaras, sėdžiu kareivinių miegamajame prie Hamburgo uosto, o už lango krenta bombos. Esu vienas, kiti išsislapstė bunkeriuose ir rūsiuose, čia nėra elektros, bet lauke šėlstantys gaisrai šviečia labiau nei reikia, kad galėčiau rašyti.

Turėjome išlipti iš traukinio prieš pat Hamburgą, mat geležinkelio bėgiai aną naktį buvo susprogdinti. Sunkvežimiais mus atgabeno į miestą, o ten pasitiko siaubingas reginys. Kas antras namas sugriautas, po rūkstančius griuvėsius zuja šunys, visur šmėžuoja peralkę, nudriskę vaikai, didelėmis tuščiomis akimis spoksantys į mūsų sunkvežimius. Vos prieš dvejus metus per Hamburgą važiavau į Zenhaimą, bet dabar miestas neatpažįstamas. Tąkart Elbė man rodėsi gražiausia matyta upė, bet dabar ruda purvo tėkmė plukdė lentgalius ir sudaužytų laivų liekanas, girdėjau kalbas, kad vanduo užkrėstas galybės joje plūduriuojančių lavonų. Dar perspėjo apie naujus bombonešių antskrydžius artimiausią naktį, kad nedelsiant reikia bėgti iš miesto. Man buvo nurodyta šįvakar keliauti toliau, į Kopenhagą, bet geležinkelio linijos į šiaurę irgi subombarduotos.

Atsiprašau dėl savo prastos vokiečių kalbos. Kaip matai, negaliu

ir rašiklio tvirtai nulaikyti, ne todėl, kad bijočiau, bet kad tos bombos drebina visą namą. Ko man dabar bijoti? Sėdėdamas čia esu nepaprasto reiškinio liudininkas, apie kurį girdėjau, bet niekada nemačiau – tai ugnies audra. Liepsnos kitoje uosto pusėje, atrodo, sutraukia į save viską. Matau, kaip atsiplėšusios lentos ir skardiniai stogai kyla į orą ir skrieja į ugnį. O jūra – ji verda! Iš po krantinės lieptų kyla garai, ir jei koks vargšelis mėgintų gelbėtis šokdamas į vandenį, iškeptų gyvas. Atvėrus langą atrodė, tarsi iš oro kas išsiurbė visą deguonį. Išgirdau ir riaumojimą – tarytum kažkas tūnotų liepsnose ir šauktų – dar, dar, dar. Klaikus ir bauginantis vaizdas, žinau, bet ir keistai patrauklus.

Mano širdis tokia sklidina meilės, kad jaučiuosi nepažeidžiamas. Už tai esu dėkingas tau, Helena. Jei vieną dieną susilauksi vaikų (žinau, kad taip bus, linkiu to!), norėčiau, kad papasakotum jiems mano istorijas. Geriausia būtų sekti jas kaip pasakas, nes tokios jos ir yra – tikrovės pasakos! Pasiryžau išeiti į naktį, noriu sužinoti, ką rasiu, sutiksiu. Šį laišką, įdėjęs į metalinę gertuvę, paliksiu čia ant stalo. Durtuvu ant jos išraižiau tavo vardą ir adresą, kad ją radusieji žinotų, kam ją atiduoti.

Tavo mylimasis Ūrija.“

V dalis

SEPTYNIOS DIENOS

52 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 9 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Labas, Elena, čia Haris. Supranti iš mano balso, kad esu išgėręs, ir dėl to gailiuosi. Tikrai. Bet jei būčiau blaivas, tikriausiai dabar tau neskambinčiau. Neabejoju, kad pati tai žinai. Šiandien buvau nusikaltimo vietoje. Tu gulėjai ant nugaros sniege prie pėsčiųjų tako palei Akerio upę. Iškart po vidurnakčio pakeliui į muzikos klubą „Bla“ tave rado jaunuolių pora. Mirties priežastis: dėl smurtinių veiksmų į galvą buku daiktu patirti sunkūs priekinės smegenų dalies sužalojimai. Tau smūgiuota ir į pakaušį, nustatyti iš viso trys kaukolės lūžiai, dar sutrupinta kairiojo kelio girnelė, yra smūgio žymė ant dešiniojo peties. Manome, kad visi sužalojimai padaryti tuo pačiu įrankiu. Daktaras Bliksas nustatė apytikrį mirties laiką – tarp dvidešimt trečios ir dvidešimt ketvirtos valandos. Atrodei tarsi... aš... luktelk.

Atsiprašau. Taigi. Nusikaltimo vietos tyrimo grupė ant pėsčiųjų tako sniege rado apie dvidešimt skirtingų batų pėdsakų, dar porą – ant sniego šalia tavęs, bet pastarieji buvo išspardyti, ko gero, siekiant pašalinti įkalčius. Kol kas nėra liudininkų, tad įprasta tvarka apklausiame visus, gyvenančius kaimynystėje. Daugelio langai išeina į tako pusę, todėl, KRIPOS manymu, yra tikimybė, kad kas nors kažką pastebėjo. Aš pats manau, kad tikimybė menka. Mat nuo be penkiolikos vienuoliktos iki be penkiolikos dvyliktos per televiziją kartojo švedišką „Robinzonų ekspediciją“. Pajuokavau. Stengiuosi

tave pralinksminti, girdi? Tiesa, už kelių metrų nuo tos vietos, kur gulėjai, radome mėlyną kepurę. Ant jos buvo kraujo dėmių. Nors tu stipriai kraujavai, daktaro Blikso teigimu, kraujo čiurkšlė negalėjusi siekti taip toli. Jeigu kraujas tavo, tai kepurė gali priklausyti žudikui. Kraują išsiuntėme tirti, o kepurė dabar laboratorijoje, kur technikai ant jos ieško plaukų ir odos likučių. Jeigu tam tipui neslenka plaukai, tikiuosi, nors pleiskanų turi. Cha, cha. Juk dar nepamiršai Ekmano ir Frieseno, tiesa? Daugiau fragmentų kol kas neturiu, bet duok man žinią, jeigu ką sugalvosi. Gal ką pamiršau? Taigi. Helgė apsigyveno su manimi. Žinau, kad ši permaina jai į blogą, bet juk mums visiems ne kas, Elena. Nebent tu išimtis. Dabar dar išgersiu ir visa tai apmąstysiu.“

53 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 10 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Labas, čia vėl Haris. Nors šiandien nenuėjau į darbą, bent jau paskambinau daktarui Bliksui. Džiaugiuosi galėdamas tau pranešti, kad tavęs lytiškai neišnaudojo ir, kiek pavyko nustatyti, visas tavo žemiškasis turtas nenukentėjo. Tai reiškia, kad neturime motyvo, nors, žinoma, gali būti priežasčių, dėl kurių jis nespėjo padaryti ką ketinęs. Arba nesugebėjo. Šiandien atsirado du liudininkai, matę tave prie „Fru Hagen“. Dvidešimt antrą valandą penkiasdešimt penkios minutės Markvejene esančioje „7-Eleven“ įregistruotas pinigų nuskaitymas iš tavo kortelės. Tavo draugužis, Kimas, visą dieną išbuvo apklausoje. Pasakojo, kad tu ėjusi pas jį, kad jis prašęs tavęs nupirkti jam cigarečių. Vienas vyrukas iš KRIPOS užsikabino už to, kad tu nupirkai kitokias cigaretes nei mėgsta tavo draugužis. Be to, taviškis neturi alibi. Man labai gaila, Elena, bet šiuo metu jis – pagrindinis įtariamasis.

Mano namuose, tarp kitko, ką tik buvo viešnia. Jos vardas Rakelė, ji dirba policijos saugume. Sakė užsukusi pažiūrėti, kaip aš laikausi. Kurį laiką pasėdėjo, bet kalba nesimezgė. Neilgai trukus išėjo. Manau, kad ne kaip laikausi.

Helgė perduoda linkėjimus.“

54 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 13 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Žmonės sako, kad šaltesnio kovo nėra buvę. Termometras rodo aštuoniolika laipsnių šalčio, o mano namo langai netaisyti nuo amžiaus pradžios. Plačiai paplitusi nuomonė, esą girtam nešalta, smarkiai klaidinga. Ali, mano kaimynas, šįryt pasibeldė į duris. Pasirodo, kad vakar grįždamas namo bjauriai pargriuvau ant laiptų ir jis palydėjo mane iki lovos.

Kai pasirodžiau darbe, tikriausiai buvo pietų metas, nes į valgyklą nuėjęs rytinės kavos pamačiau, kad ten pilna žmonių. Atrodė, kad visi į mane spokso, bet gal tik taip pasirodė. Man žvėriškai tavęs trūksta, Elena.

Policijos registre patikrinau tavo draugužio Kimo duomenis. Pasirodo, jis gavęs nedidelę bausmę už hašišo laikymą. KRIPOS vis dar teigia, kad tai jis. Niekada nebuvau jo sutikęs, dievaži, nesu žmogaus prigimties žinovas, bet sprendžiant iš to, ką apie jį pasakojai, jis man nė kiek nepanašus į tą tipą, sutinki? Paskambinau į technikos laboratoriją, jie pasakė kepurėje neradę nė vieno plauko, tik tarsi odos dalelių. Išsiųs jas DNR tyrimui, tikisi per keturias savaites gauti atsakymą. Ar žinai, kiek suaugęs žmogus kasdien netenka plaukų? Pasidomėjau. Apie šimtą penkiasdešimt. Taigi, o toje kepurėje – nė vieno plauko. Nuėjęs pas Melerį paprašiau sąrašo visų, kurie per

pastaruosius ketveris metus buvo nuteisti už sunkų kūno sužalojimą ir vaikšto skustomis galvomis.

Rakelė buvo užsukusi į mano kabinetą, atsinešė knygą. „Mūsų mažieji paukšteliai“. Keista knyga. Kaip manai, Helgei patinka sorų šluotelės? Linkiu tau viso paties geriausio.“

55 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 14 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Šiandien tave palaidojo. Manęs ten nebuvo. Tavo tėvai nusipelnė garbingai palydėti tave į kapus, o aš šiandien neatrodžiau itin reprezentatyvus, todėl pagerbiau tavo šviesų atminimą restorane „Šrioder“. Šįvakar aštuntą valandą sėdau į automobilį ir nuvažiavau iki Holmenkolio gatvės. Prastas sumanymas. Pas Rakelę svečiavosi toks vienas vyriškis, tas pats, kurį ten mačiau anksčiau. Prisistatė kažkokiu vardu iš Užsienio reikalų ministerijos ir davė suprasti apsilankęs tarnybos reikalais. Jo pavardė lyg ir Brandhaugas. Nepanašu, kad Rakelę džiugintų jo vizitas, bet – gal man tik pasirodė. Taigi skubiai pasišalinau, kol situacija netapo kebli. Rakelė primygtinai siūlė išsikviesti taksi. Bet dabar, pažvelgęs pro langą, matau, kad eskortas stovi gatvėje prie namų, tad neatrodo, kad būčiau paklausęs jos patarimo.

Viskas, kaip supranti, šiuo metu kiek padrika. Bet šiandien bent jau nuėjau į naminių gyvūnų parduotuvę ir nupirkau paukščių lesalo. Moteris už prekystalio rekomendavo „Trill“. Jį ir paėmiau.“

56 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 15 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Šiandien buvau nuėjęs į „Gandą“. Truputį primena „Šrioder“. Bent jau du kartus neperklausia, kai nori užsisakyti rytinio alaus. Prisėdau prie vieno stalo su tuo seniu ir, kiek pasistengęs, sugebėjau užmegzti šiokį tokį pokalbį. Paklausiau, kodėl jis nusiteikęs prieš Ėveną Jūlį. Jis ilgai vėpsojo į mane, kol supratau, kad po ano mano apsilankymo paprasčiausiai manęs neatpažino. Bet nupirkęs jam alaus mainais gavau istoriją. Senis kadaise kariavo Rytų fronte, tai, aišku, suvokiau ir pats, sakė pažįstąs Jūlio žmoną, Signę, dar nuo tada, kai jų fronte toji moteriškaitė dirbo medicinos seserimi. Įsirašė į savanores, nes buvo susižadėjusi su vienu norvegų kareiviu iš Norvegijos pulko. Vėliau, kai 1945 metais jai buvo pareikšti kaltinimai valstybės išdavimu, ją nusižiūrėjo Ėvenas Jūlis. Moteris gavo dvejus metus kalėjimo, bet Jūlio tėvas, užėmęs aukštą postą Darbininkų partijoje, pasirūpino, kad po keleto mėnesių ją paleistų. Paklausiau senio, ko jis šitaip siunta, o tas suniurnėjo, kad Jūlis ne toks šventuolis, kokiu dedasi. Pavartojo būtent tą žodį – „šventuolis“. Sakė, esą Jūlis toks, kaip ir kiti istorikai – prirašė tokių mitų apie karo metų Norvegiją, kokius norėję matyti nugalėtojai. Vyriškis neprisiminė jos pirmojo sužadėtinio vardo ar pavardės, tik tiek, kad kiti pulko kariai jį laikė kone didvyriu.

Po to nukeliavau į darbą. Kurtas Meirikas buvo užėjęs žvilgtelėti

į mane. Nieko nesakė. Paskambinau Bjarnei Meleriui, ir tasai man pranešė, kad sąraše, kurio prašiau, yra trisdešimt keturios pavardės. Įdomu, gal vyrai be plaukų labiau linkę smurtauti? Taigi Meleris paskyrė pareigūną, privalantį visiems paskambinti ir patikrinti jų alibi, kad skaičius bent kiek sumažėtų. Iš parengtinės ataskaitos matau, kad Tomas Valeris tave parvežė namo, kad išlipusi iš jo automobilio dvidešimt antrą valandą penkiolika minučių buvai nusiteikusi ramiai. Jis dar paliudijo, kad kalbėjotės apie nereikšmingus dalykus. Vis dėlto skambindama į mano atsakiklį, „Telenor" duomenimis, dvidešimt antrą valandą šešiolika minučių, kitaip tariant, vos tik įžengei pro namų duris, atrodei įsikarščiavusi, matyt, užčiuopusi kažką svarbaus. Visa tai keista. Bjarnei Meleriui taip neatrodo. Gal man tik pasirodė.

Nekantriai laukiu iš tavęs žinių, Elena."

57 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 16 d.

„Sveiki, jūs kalbatės su Elenos ir Helgės atsakikliu. Palikite žinutę.“

„Šiandien nenuėjau į darbą. Lauke dvylika laipsnių šalčio, bute ne ką šilčiau. Telefonas skambėjo visą dieną, galiausiai nusprendžiau atsiliepti, skambino daktaras Aunė. Kad ir psichologas, Aunė geras žmogus, bent jau neišsiduoda, kad tai, kas sukasi mūsų galvose, jį trikdo mažiau nei mus. Aunės mėgstamas teiginys, esą kiekvienas alkoholikas vėl užgeria, vos pasibaigus paskutinėms išgertuvėms – puikus įspėjimas, bet nebūtinai tiesa. Atsižvelgdamas į tai, kas nutiko Bankoke, jis nustebo, kad šįkart aš toks gyvybingas. Viskas reliatyvu. Dar Aunė kalbėjo apie amerikiečių psichologą, kuris sako, kad žmogaus gyvenimo kelias tam tikra prasme yra paveldimas, kad atsidūrę savo tėvų vietoje renkamės panašų sprendimą. Po mamos mirties mano tėvas virto atsiskyrėliu, o dabar Aunė baiminasi, kad man tai gresia dėl poros stiprių išgyvenimų, kuriuos patyriau – tas reikalas Vinderne, žinai. Ir Sidnėjuje. Dabar dar ir šitas. Ką gi. Papasakojau jam, kaip gyvenu, bet negalėjau nesijuokti, kai daktaras Aunė pasakė, kad tik Helgės dėka mano gyvenimas dar nenuėjo šuniui ant uodegos. Didžioji zylė! Aunė, kaip sakiau, geras žmogus, bet galėtų liautis visur kaišiojęs savo psichologines gudrybes.

Paskambinau Rakelei ir paklausiau, ar norėtų su manimi kur nors nueiti. Sakė, kad pagalvos ir man paskambins. Nesuprantu, kodėl šitaip su savimi elgiuosi.“

58 SKYRIUS

Jenso Bjelkės gatvė, 2000 m. kovo 17 d.

„...note į „Telenor“. Telefono numeris, kuriuo skambinate, nenaudojamas. Jūs paskambinote į „Telenor“. Numeris...“

VI dalis

BAČEBA

59 SKYRIUS

Melerio kabinetas, 2000 m. balandžio 24 d.

Pirmasis pavasario proveržis buvo vėlyvas. Tik kovo pabaigoje vanduo gurguliuodamas ėmė srūti nutekamaisiais grioviais. Balandį visas sniegas jau nukeliavo iki pat Sogno ežero. Bet vėliau pavasaris vėl turėjo trauktis. Išdribęs sniegas suvertė didžiules pusnis net miesto centre, ir saulė plūkėsi ištisas savaites, kol jį ištirpdė. Gatvėse kiurksojo dvokiančios šunų išmatos ir pernykštės šiukšlės, vėjas, įsismarkavęs atviruose Grenlandsleireto gatvės plotuose ir prie Oslo autobusų stoties, kėlė druskos ir smėlio mišinio kamuolius, o praeiviai trynėsi akis ir spjaudėsi. Mieste žmonės kalbėjo apie vienišą motiną, kuri vieną dieną, ko gero, taps karaliene, Europos futbolo čempionatą ir metų laikui nebūdingą orą. Policijos būstinėje žmonės pasakojo, ką nuveikė per Velykas, keikė menkus atlyginimų priedus ir elgėsi taip, lyg viskas būtų kaip ir anksčiau.

Tačiau taip nebuvo.

Haris, ant stalo užsikėlęs kojas, sėdėjo kabinete ir pro langą žvelgė į giedrą dieną, į prieš pietus šaligatvius užtvindančias bjaurias skrybėliuotas pensininkes, į per sankryžą važinėjančius prekių furgonus, degant geltonam šviesoforo signalui, stebėjo visus tuos mažmožius, suteikiančius miestui apgaulingą *normalaus gyvenimo* išorę. Jau kuris laikas klausinėjo savęs, nejaugi jis vienintelis nesileidžia apgaunamas. Prieš šešias savaites palaidojo Eleną, bet vaizdas už lango nepasikeitė.

Kažkas pabeldė į duris. Haris neatsiliepė, bet jos vis tiek atsidarė. Atėjo skyriaus viršininkas Bjarnė Meleris.

– *Girdėjau, kad grįžai.*

Haris žvilgsniu sekė į stotelę lėtai riedantį raudoną autobusą. Užrašas ant jo šono reklamavo „Storebrand" gyvybės draudimą.

– Ar gali paaiškinti, šefe, – tarė jis, – kodėl jie gyvybės draudimu vadina tai, kas, be jokios abejonės, yra mirties draudimas?

Atsiduseęs Meleris atsisėdo ant rašomojo stalo krašto.

– Hari, kodėl čia nėra dar vienos kėdės?

– Stovintys žmonės greičiau prieina prie reikalo. – Jis tebespoksojo pro langą.

– Pasigedome tavęs laidotuvėse, Hari.

– Aš persirengiau, – veikiau sau, ne Meleriui atsakė Haris. – Esu įsitikinęs, kad buvau pakeliui, dievaži. Kai pakėlęs galvą aplink save pamačiau tuos gedulingus veidus, akimirką net toptelėjo, kad būsiu atėjęs. Kol priešais išvydau stovinčią Mają, apsirišusią prijuoste ir laukiančią mano užsakymo.

– Kažką tokio ir įtariau, – tarė Meleris.

Per rudą pievelę, žemai nuleidęs nosį ir aukštai iškėlęs uodegą, bidzeno šuva. Bent jau kažkas džiaugėsi šiuo pavasariu Osle.

– Kas vyko po to? – paklausė Meleris. – Ilgokai tavęs nematėme.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Buvau užsiėmęs. Priėmiau naują gyventoją – didžiąją zylę su vienu sparnu. Dar sėdėjau ir klausiausi senų telefono įrašų savo atsakiklyje. Paaiškėjo, kad visos žinutės, kurias man paliko per pastaruosius dvejus metus, tilpo į pusvalandžio trukmės juostelę. Ir jos visos – nuo Elenos. Graudu, tiesa? Na, gal ir nelabai. Vienintelis graudus dalykas tas, kad nebuvau namuose, kai ji skambino paskutinį kartą. Žinojai, kad Elena jį susekė?

Haris atsigręžė ir pažvelgė į Melerį – pirmą kartą tam įėjus.

– Juk prisimeni Eleną, tiesa?

Meleris atsiduso.

– Visi prisimename Eleną, Hari. Prisimenu ir žinutę, kurią ji paliko tavo atsakiklyje, ir kaip tu KRIPOS darbuotojams tvirtinai, kad tai užuomina apie tarpininką ginklo pirkimo sandėryje. Tai, kad mums nepavyko rasti žudiko, toli gražu nereiškia, kad ją pamiršome, Hari. Žmonės iš KRIPOS ir Smurtinių nusikaltimų skyriaus tyrė ištisas savaites, beveik neturėjom kada bluosto sudėti. Jei būtum pasirodęs darbe, pats pamatytum, kaip sunkiai dirbome.

Meleris iškart pasigailėjo savo žodžių.

– Ne tai turėjau galvoje...

– Būtent tai. Ir tu, žinoma, teisus.

Haris ranka perbraukė veidą.

– Vakar vakare klausiausi vienos jos žinutės. Neįsivaizduoju, ko ji skambino. Išvardijo daugybę patarimų, aiškino, ką man derėtų valgyti, baigdama prisakė nepamiršti pamaitinti mažų paukščiukų, po treniruotės daryti raumenų tempimo pratimus ir atsiminti Ekmaną su Friesenu. Ar žinai, kas tie Ekmanas ir Friesenas?

Meleris papurtė galvą.

– Du psichologai, kurie nustatė, kad šypsantis raumenys sukelia smegenyse kažkokias chemines reakcijas, kurios leidžia palankiau vertinti tave supantį pasaulį, labiau džiaugtis savo gyvenimu. Jie įrodė seniai žinomą teiginį, kad jeigu nusišypsosi pasauliui, pasaulis nusišypsos tau. Kurį laiką ji buvo mane privertusi tuo patikėti.

Pakėlė akis į Melerį.

– Liūdna, ką?

– Dar ir kaip.

Nežymiai šyptelėję kurį laiką sėdėjo tylomis.

– Iš tavo veido matau, kad atėjai man kažką papasakoti, šefe. Klausau.

Nušokęs nuo rašomojo stalo Meleris ėmė žingsniuoti po kabinetą.

– Patikrinome trisdešimt keturių įtartinų plikių alibi sąrašą. Ir jis sutrumpėjo iki dvylikos. *OK*?

– *OK.*

– Atlikus mūsų rastų odos likučių DNR tyrimą galima nustatyti kraujo grupę to asmens, kuriam priklausė kepurė. Keturi iš dvylikos turi tą pačią kraujo grupę. Paėmėme šių keturių kraujo mėginius ir nusiuntėme juos DNR tyrimui. Šiandien gavome rezultatus.

– Na, ir?

– Nieko.

Kabinete įsivyravo tyla, tik sukvykdavo guminiai Melerio batų padai, jam sukantis aplink savo ašį.

– Ir KRIPOS atmetė teoriją, kad tai padarė Elenos širdies draugas? – paklausė Haris.

– Patikrinome ir jo DNR.

– Taigi sugrįžome į pačią pradžią?

– Daugmaž.

Haris vėl nusigręžė į langą. Iš didžiosios guobos pakilęs strazdų pulkas nuplasnojo vakarų kryptimi link viešbučio „Plaza".

– Gal kepurė – koks klaidinantis įkaltis? – tarė Haris. – Niekaip nesirezga, kad nusikaltėlis, nepalikęs jokių kitų pėdsakų, pakankamai apdairus, kad išspardytų savo batų paliktas žymes sniege, staiga tapo negrabus ir pametė savo kepurę vos per kelis metrus nuo aukos.

– Galbūt. Bet kraujas ant kepurės yra Elenos, tai nustatėme ir patvirtinome.

Hario akis užkliuvo už šuns, kuris uostinėdamas tuos pačius pėdsakus bidzeno atgal. Vidury pievelės jis stabtelėjo, kurį laiką stovėjo nosį įbedęs į žemę, niekaip neapsispręsdamas, kol galiausiai metėsi į kairę ir dingo.

– Reikia laikytis kepurės, – ištarė Haris. – Patikrink visus, sulaikytus dėl kūno sužalojimo arba tuo kaltinamus. Kaip ir teistuosius. Pastarieji dešimt metų. Įskaitant ir Akeshiūso apskritį. Ir pasirūpink, kad...

– Hari...

– Ką?

– Tu nebedirbi Smurtinių nusikaltimų skyriuje. Tyrimui vadovauja KRIPOS. Prašai manęs lįsti į jų daržą.

Haris nieko neatsakė, tik labai lėtai linkčiojo. Jo žvilgsnis įsitvirtino kažkur Ėkeberge.

– Hari?

– Ar tau kada kilo mintis, šefe, kad apkritai derėtų būti visiškai kitur? Na, pažvelk kad ir į šitą suknistą pavasarį.

Liovęsis žingsniuoti Meleris nusišypsojo.

– Jeigu jau klausi, tai visada maniau, kad man labiausiai tiktų Bergenas. Vaikams smagiau, ir šiaip.

– Bet ir ten būtum policininkas, tiesa?

– Savaime suprantama.

– Nes tokie kaip mes nieko daugiau nesugebam. Gal sugebam?

Meleris gūžtelėjo pečiais.

– Gal ir ne.

– Bet Elena sugebėjo daug ką. Dažnai pagalvodavau, kad jos darbas policijoje – grynas žmogiškųjų išteklių švaistymas. Kad jos darbas – gaudyti blogiukus ir blogiukes. Tokiems kaip mes, Meleri, to pakanka, bet tik ne jai. Supranti, ką turiu galvoje?

Meleris priėjo prie lango ir atsistojo šalia Hario.

– Viskas susitvarkys, reikia tik sulaukti gegužės, – pasakė jis.

– Taip, – sutiko Haris.

Grenlando bažnyčios varpas išmušė du kartus.

– Pažiūrėsiu, gal pavyks prie bylos prijungti Halvošeną, – tarė Meleris.

60 SKYRIUS

Užsienio reikalų ministerija, 2000 m. balandžio 27 d.

Bernto Brandhaugo ilga ir spalvinga patirtis su moterimis bylojo, kad retsykiais atsiradus tokiai moteriai, kurios jis ne tik įsigeisdavo, bet ir pajusdavo *poreikį* turėti, taip lemdavo viena iš keturių priežasčių: ji būdavo gražesnė už bet kurią kitą; ji geriau nei bet kuri kita patenkindavo jo lytinius poreikius; su ja pasijusdavo daug vyriškesnis nei su bet kuria kita; arba, svarbiausia iš visų – ji būdavo nusižiūrėjusi kitą.

Brandhaugui smilktelėjo, kad Rakelė Faukė yra kaip tik tokia moteris.

Paskambino jai vieną sausio dieną ta dingstimi, kad jam reikalingas naujojo karo atašė Rusijos ambasadoje Osle įvertinimas. Ji pasisiūlė atsiųsti jam tarnybinį raštą, tačiau jis primygtinai prašė ataskaitos žodžiu. Buvo penktadienio popietė, tad pasiūlė susitikti prie bokalo alaus viešbučio „Continental" bare. Taip jis sužinojo, kad ji vieniša mama. Jai atsisakius kvietimo, nes mat reikia iš darželio pasiimti sūnų, jis linksmai paklausė:

– Spėju, kad tavo kartos moteris turi vyrą, kuris tuo gali pasirūpinti?

Ji tiesiai nepaneigė, bet atsakymas leido suprasti, kad tokio vyro nėra.

Padėjęs ragelį jis vis dėlto liko patenkintas laimikiu, gal kiek susinervino, kad ištarė *tavo kartos*, šitaip pabrėždamas jų amžiaus skirtumą.

Iškart po to paskambino Kurtui Meirikui ir taip diskretiškai, kaip tik sugebėjo, išmelžė iš jo informaciją apie panelę Faukę. Tai, kad to diskretiškumo galėjo ir nepakakti, kad Meirikas nesuuostų jo užmačios, jį menkai tejaudino.

Meirikas kaip visuomet buvo gerai informuotas. Rakelė dvejus metus dirbo paties Brandhaugo ministerijos žinioje, Norvegijos ambasados vertėja Maskvoje. Rakelė ištekėjo už ruso, jauno genų inžinerijos profesoriaus, kuris ją užkariavo šturmu ir nedelsdamas įgyvendino savo teoriją praktiškai, ją apvaisindamas. Tačiau kadangi pats profesorius gimė turėdamas geną, lėmusį jo polinkį į alkoholizmą, suderintą su potraukiu griebtis fizinės argumentacijos, jų šeimyninė laimė buvo trumpa. Rakelė Faukė nekartojo savo likimo seserų klaidų ir užuot laukusi, atleidusi ar mėginusi suprasti, vos tik patyrusi pirmąjį smūgį su mažuoju Olegu ant rankų iššygiavo tiesiai pro duris. Jos sutuoktinis ir jo palyginti įtakinga šeima pareikalavo Olego globos teisių, ir jeigu ne jos diplomatinė neliečiamybė, kažin ar jai būtų pavykę išsivežti sūnų iš Rusijos.

Meirikui papasakojus apie sutuoktinio pareikštą ieškinį, Brandhaugas miglotai prisiminė teismo šaukimą iš Rusijos, kažkada patekusį ant jo rašomojo stalo. Bet anuomet ji buvo tik vertėja, ir jis, neįsidėmėjęs jos pavardės, perdavė tą reikalą kitiems. Meirikui užsiminus, kad byla dėl vaiko globos tebeklaidžioja tarp rusų ir norvegų valdžios įstaigų, Brandhaugas užbaigė pokalbį ir surinko teisininkų kabineto numerį.

Kitas jo skambutis Rakelei – kvietimas kartu papietauti, šįkart be preteksto, buvo vėl draugiškai, bet ryžtingai atmestas, tada jis garsiai perskaitė jai adresuotą, teisės skyriaus vedėjo pasirašytą laišką. Jame glaustai informuojama, kad Užsienio reikalų ministerija, taip ilgai užsitęsus reikalui, „iš žmogiškos pagarbos Olego rusiškai šeimai“ vaiko globos byloje siekė rasti kompromisą su Rusijos valdžios

institucijomis. Tai reiškė, kad Rakelė Faukė su Olegu privalo stoti prieš rusų teismą ir vykdyti jų teismo nutartį.

Po keturių dienų paskambinusi Brandhaugui Rakelė paprašė jo susitikti asmeniniu reikalu. Jis pareiškė esąs užsiėmęs, tai buvo tiesa, ir pasiteiravo, ar galima būtų tą reikalą porą savaičių atidėti. Kai po mandagiu dalykišku tonu slėpdama šaižias gaideles ji meldė susitikti kuo skubiau, po ilgokų apmąstymų jis rado vienintelį tinkamą laiką – penktadienį aštuonioliktą valandą viešbučio „Continental" bare. Sėdėdamas ten užsisakė džino su toniku, o ji dėstė savo problemą apimta, kaip jis spėliojo, biologiškai sąlygotos motiniškos nevilties. Jis rimtai linksėjo, stengėsi reikšti gilią užuojautą akimis ir galiausiai rado progą uždėti savo tėvišką, globėjišką ranką ant josios. Ji sustingo, bet jis laikėsi lyg niekur nieko ir apgailestaudamas paaiškino jai negalįs atšaukti savo skyriaus vadovų sprendimų, bet, savaime suprantama, darys viską, kas jo galioje, kad jai nereikėtų stoti prieš rusų teismą. Be to, pabrėžė, atsižvelgiant į jos buvusio sutuoktinio šeimos politinę įtaką, jis pritariantis jos nuogąstavimui, kad teismo sprendimas gali būti priimtas jos nenaudai. Sėdėjo lyg užkerėtas, stebeilijo į jos rudas ašarojančias akis, jam atrodė, kad niekada neregėjęs nieko gražesnio. Tačiau kai pasiūlė pratęsti susitikimą, ji vis dėlto mandagiai padėkojusi atsisakė. Likusi vakaro dalis, praleista su stiklu viskio ir apmokamais televizijos kanalais viešbučio kambaryje, buvo tik skaudus nusivylimas.

Kitą rytą paskambinęs Rusijos ambasadoriui Brandhaugas papasakojo, kad Užsienio reikalų ministerijos vietos posėdyje aptartas Olego Faukės Gusevo globos klausimas ir paprašė jo atsiųsti naują informaciją apie rusų valdžios institucijų pageidavimus šioje byloje. Ambasadorius niekada negirdėjo apie tokią bylą, bet, žinoma, pažadėjo atsakyti į URM vadovo užklausimą ir atsiųsti laišką su ieškiniais reikalavimais. Laiškas, kuriuo rusai Rakelę ir Olegą ragino stoti

prieš teismą Rusijoje, atėjo po savaitės. Brandhaugas laiško kopiją tuoj pat išsiuntė teisės skyriaus vedėjui, dar vieną – Rakelei Faukei. Šįkart ji paskambino jau kitą dieną. Išklausęs jos Brandhaugas pasakė, kad bandydamas paveikti bylos eigą nusižengtų tarnybinei diplomato etikai, bet kuriuo atveju neišmintinga tai aptarinėti telefonu.

– Juk žinai, aš pats vaikų neturiu, – pasakė jis. – Bet iš to, ką pasakojai apie Olegą, jis atrodo esąs nuostabus berniukas.

– Jeigu jį pamatytum, tai... – pradėjo ji.

– Argi tai neįmanoma. Ant vieno voko atsitiktinai pastebėjau, kad gyveni Holmenkolio gatvėje, vos pora minučių kelio nuo Nurbergo.

Pajuto dvejonę kitame laido gale, tačiau žinojo, kad valdo situaciją:

– Tad susitikime rytoj vakare devintą valandą?

Prieš jai atsakant stojo ilga tyla:

– Šešiamečiai devintą jau būna lovoje.

Taigi sutarė šeštą valandą. Olegas buvo gerai išauklėtas vaikas rudomis kaip ir motinos akimis. Tačiau kiek vargino tai, kad jo mama neketino nei pakeisti pokalbio temos „šaukimas į teismą“, nei varyti Olegą į lovą. Ją kone buvo galima įtarti laikant berniuką savo sofos įkaitu. Brandhaugui dar nepatiko, kad vaikis be paliovos į jį spokso. Galiausiai Brandhaugas suvokė, kad per dieną Romos nepastatysi, bet atsisveikindamas ant laiptų vis viena pamėgino. Giliai pažvelgė jai į akis ir tarė:

– Tu ne tiktai graži moteris, Rakele. Esi dar ir labai drąsus žmogus. Noriu, kad žinotum, jog aš tave labai vertinu.

Neperprato, ką reiškė jos žvilgsnis, bet vis dėlto nutarė rizikuoti ir pasilenkęs pabučiavo ją į skruostą. Jos reakcija buvo dviprasmė. Lūpos šypsojosi, ji padėkojo už komplimentą, bet akyse spingtelėjo šaltukas priduriant:

– Atsiprašau taip ilgai tave užlaikiusi, Brandhaugai. Tikriausiai jau laukia žmona.

Jos užuomina buvo tokia nedviprasmiška, kad jis nusprendė suteikti jai keletą dienų apmąstymams, bet Rakelės Faukės skambučių nebesulaukė. Užtat nelauktai atėjo laiškas iš rusų ambasados, kuriuo buvo reikalaujama atsakymo, ir Brandhaugas suprato savo klausimais Olego Faukės Gusevo bylai įpūtęs gyvybės. Na, jei taip, nėra priežasčių tuo nepasinaudoti. Nedelsdamas paskambino Rakelei į PST ir supažindino su paskutinėmis bylos naujienomis.

Po keleto savaičių vėl atsidūrė Holmenkolio gatvės rąstiniame name, didesniame ir tamsesniame už jo paties. *Jų* pačių. Šįkart tokiu laiku, kai geri vaikučiai jau guli lovose. Jo draugijoje ji buvo labiau atsipalaidavusi nei anksčiau. Jam net pavyko pakreipti kalbą privatesne linkme ir nesukeliant hipertrofuotos nuostabos užsiminti apie tai, kokiais platoniškais virto jo santykiai su žmona, kaip svarbu kartkartėmis nepaisyti proto ir įsiklausyti vien į kūno ir širdies balsą, kai jų pokalbį sudrumstė netikėtas ir nepageidaujamas skambutis į duris. Nuėjusi atidaryti Rakelė grįžo su tuo aukštu vyriškiu mažne plikai skusta galva ir krauju pasruvusiomis akimis. Rakelė pristatė jį kaip savo kolegą iš Policijos saugumo tarnybos, Brandhaugui tas vardas pasirodė neabejotinai girdėtas anksčiau, tik neprisiminė, kur ir kada. Akimirksniu pajuto antipatiją viskam, kas susiję su tuo žmogumi. Jam nepatiko, kad trukdoma, nervino faktas, kad atvykėlis buvo įkaušęs ir kad atsisėdęs ant sofos jis, kaip ir Olegas, tylomis spoksojo į jį. Bet labiausiai nepatiko persimainiusi Rakelė, kuri švisteli nušvito, nuskuodė kavos ir nesitvardydama juokėsi iš mįslingų vienskiemenių to vyro atsakymų, tarsi juose būtų užšifruotas genialus sąmojis. Kai ji pareiškė draudžianti jam savo automobiliu grįžti namo, jos balse skambėjo nuoširdus susirūpinimas. Vienintėlis priimtinas to tipo bruožas, nutarė Brandhaugas, kad jis staiga atsistojo ir pasišalino. Iš karto pasigirdo užvedamo automobilio burzgesys, tai, žinoma, gal rodė jį turint dar pakankamai gėdos ir sąžinės, kad pakeliui užsimuštų. Šiaip ar taip, nuotaika beviltiškai sugadinta, ir netru-

kus Brandhaugas pats sėdėjo prie automobilio vairo ir vyko į namus. Tada atmintyje iškilo senasis jo postulatas: egzistuoja keturios priežastys, kodėl vyras kartkartėmis nusprendžia, kad *privalo* turėti tą moterį. Ir svarbiausia iš jų – žinojimas, jog ji trokšta kito vyro.

Kai kitą dieną paskambinęs Kurtui Meirikui pasiteiravo apie aukštą šviesiaplaukį jo darbuotoją, tasai iš pradžių nustebo, o paskui vos nepradėjo juoktis. Nes tai buvo būtent tas asmuo, kurį paaukštinti ir įdarbinti saugumo tarnyboje pasirūpino jis pats. Likimo ironija, kitaip nepavadinsi, bet ir likimas kartais būna pavaldus Karališkosios Norvegijos užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretoriui. Padėjęs ragelį Brandhaugas pasijuto kur kas geriau, pasišvilpaudamas koridoriais nužirgliojo į kitą susitikimą ir posėdžių salę pasiekė mažiau nei per septyniasdešimt sekundžių.

61 SKYRIUS

Policijos būstinė, 2000 m. balandžio 27 d.

Stovėdamas savo senojo kabineto tarpduryje Haris apžiūrinėjo jauną šviesiaplaukį, sėdintį Elenos kėdėje. Jis buvo taip giliai paniręs į kompiuterio ekraną, kad nė neatsisuko, kol Haris nekostelėjo.

– Tu ir būsi Halvošenas? – paklausė Haris.

– Taip, – smalsiai pažvelgęs į jį atsakė jaunas vyras.

– Iš Steinčero policijos nuovados?

– Taigi.

– Haris Hūlė. Anksčiau sėdėjau ten, kur tu dabar, tik ant kitos kėdės.

– Ji išklerusi.

Haris nusišypsojo.

– Visada tokia buvo. Bjarnė Meleris prašė tavęs patikrinti porą Elenos Jelten bylos smulkmenų.

– Porą smulkmenų? – pasipiktinęs riktelėjo Halvošenas. – Tris dienas dirbu kiaurą parą.

Haris atsisėdo ant savo senosios kėdės, perstumtos prie Elenos stalo. Pirmą kartą pamatė, kaip kabinetas atrodo iš jos vietos.

– Ką radai, Halvošenai?

Halvošenas suraukė kaktą.

– Viskas gerai, – tarė Haris. – Tai aš paprašiau surinkti tuos duomenis, jei nori, pasiklausk Melerio.

Atrodė, kad Halvošenui atsivėrė akys.

– Žinoma, tu juk Hūlė iš PST! Atleisk, kad taip ilgai nesusiprotėjau. – Plati šypsena išsiskleidė jo berniokiškame veide. – Prisimenu tą Australijos bylą, kada tai buvo?

– Senokai. Kaip sakiau...

– Ak, taip, sąrašas! – Krumpliais pabaksnojo į šūsnį atspausdintų išrašų iš kompiuterio. – Čia visi dešimties metų laikotarpiu sulaikyti, apkaltinti arba nuteisti už sunkų kūno sužalojimą. Per tūkstantį pavardžių. Su šita dalimi vienas du ir baigta, bet va, išsiaiškinti, kurie iš jų skustagalviai – gerokai sudėtingesnis uždavinys. Apie tai ten nerašoma. Gali užtrukti savaites...

Haris atsilošė kėdėje.

– Supratau. Bet nusikalstamų veikų registre nurodyti panaudoto ginklo kodai. Atlik paiešką pagal smūginių ginklų kodus ir pažiūrėk, kiek jų liks.

– Pamatęs, kiek čia susikaupė pavardžių, aš pats, tiesą sakant, ketinau Meleriui pasiūlyti tą patį. Daugelis iš jų naudojosi peiliais, šaunamaisiais ginklais arba plikais kumščiais. Po keleto valandų turėčiau būti parengęs naują sąrašą.

Haris pakilo eiti.

– Puiku, – tarė jis. – Neprisimenu savo vidinio numerio, bet rasi jį darbuotojų telefonų sąraše. Jei kitą kartą kils gera mintis, nesivaržyk pasakyti. Mes čia sostinėje ne tokie gudročiai.

Halvošenas kiek suglumęs sukikeno.

62 SKYRIUS

Policijos saugumo tarnyba, 2000 m. gegužės 2 d.

Visą rytą lietus pliekė gatves, kol pro debesyną staiga prasiveržusi saulė akimirksniu išgarino iš dangaus debesis. Kojas užkrovęs ant rašomojo stalo, rankas sukryžiavęs už galvos Haris įsivaizdavo galvojantis apie „Märklin“. Tačiau jo mintys slydo pro langą, šviežiai nuplautomis gatvėmis, kurios dvelkė šiltu šlapiu asfaltu, skubėjo geležinkelio bėgiais tolyn į Holmenkoleno aukštumas, kur eglyno šešėliuose vis dar bolavo viena kita pilkšva sniego dėmė, kur jie su Rakele ir Olegu, peršokdami klampias purvo balutes, straksėjo pažliugusiais miško takeliais. Haris miglotai prisiminė eidavęs sekmadieniais šitaip pasivaikščioti, net ir mažas, Olego amžiaus. Jeigu šeima keliaudavo tolėliau ir jie su Sese atsilikdavo, ant žemiausių medžio šakų tėvas pakabindavo šokoladukų. Sesė iki šiol tvirtai tikėjo, kad šokoladas „Kvikklunsj“ auga ant medžių.

Olegas nedaug kalbėjosi su Hariu, tam lankantis pas juos pirmuosius du kartus. Bet viskas buvo gerai, Haris juk ir pats nežinojo, ką sakyti Olegui. Abiejų varžymasis kiek atslūgo, kai Haris sužinojo, kad savo delniniame kompiuteryje „Gameboy“ Olegas turi žaidimą „Tetris“. Be gailesčio ar gėdos Haris pademonstravo savo meistriškumą, nurungdamas šešiametį daugiau nei keturiasdešimčia tūkstančių taškų. Tada Olegas puolė klausinėti Harį apie įvairiausius reiškinius, kaip antai „kodėl sniegas baltas“ ir kitus reikalus, dėl kurių suaugusio vyro kaktą išvagoja gilios susimąstymo raukšlės ir jis pri-

verstas taip susikaupti, kad pamiršta drovumą. Pastarąjį sekmadienį, pastebėjęs kiškį su žieminiu kailiu, Olegas nulėkė į priekį, o Haris nusitvėrė Rakelės ranką. Ji buvo šalta išorėje ir šilta viduje. Pakreipusi galvą į šoną ir šypsodamasi ji ranka siūravo pirmyn atgal, tarsi pranešdama: *„Mes tik žaidžiame, kad laikomės už rankučių, čia nieko rimta.“* Pastebėjęs, kad jiems artinantis prie žmonių ji šiek tiek įsitempė, paleido jos ranką. Vėliau jie Frognersėteryje gėrė kakavą ir Olegas paklausė, kodėl ateina pavasaris.

Jis pakvietė Rakelę pietų. Antrą kartą. Pirmąkart ji sakė pagalvosianti ir paskambinusi atsisakė. Šįkart irgi pareiškė pagalvosianti, tačiau bent neatsisakė. Kol kas.

Sučirškė telefonas. Skambino Halvošenas. Balsas atrodė mieguistas, jis aiškinosi ką tik pakilęs iš lovos.

– Patikrinau septyniasdešimt iš šimto dešimties žmonių, įtariamų sunkiu kūno sužalojimu smūginiu ginklu, – pasakė. – Šiuo metu turime aštuonis skustagalvius.

– Kaip sužinojai?

– Skambtelėjau jiems. Neįtikėtina, kiek daug žmonių aptinki namuose ketvirtą valandą nakties.

Halvošenas netvirtai nusijuokė, laido gale įsivyravus tylai.

– Skambinai kiekvienam į namus? – paklausė Haris.

– Aišku, – patvirtino Halvošenas. – Arba į mobilųjį. Neįtikėtina, kiek daug žmonių turi...

Haris jį pertraukė:

– Ir tiesiog pasiteiravai tų smurtautojų, kad jie malonėtų policijai pateikti naujausią savo portretą?

– Ne visai. Sakiau, kad ieškome įtariamojo ilgais raudonais plaukais, ir klausiau, ar jie pastaruoju metu dažė plaukus, – paaiškino Halvošenas.

– Nesugaudau, ką čia šneki.

– Jeigu būtum skustagalvis, ką atsakytum?

– Hm, – sumykė Haris. – Na, žinoma, jūs gi ten, Steinčere, tikri gudročiai.

Vėl tas pats neužtikrintas juokas.

– Atsiųsk sąrašą faksu, – paprašė Haris.

– Turėsi, vos tik man jį grąžins.

– Grąžins?

– Vienas pareigūnas iš mūsų skyriaus. Kai atėjau, sėdėjo čia ir manęs laukė, matyt, jam skubiai prireikė pamatyti mano užrašus.

– Maniau, kad su Elenos Jelten byla dabar dirba tik KRIPOS žmonės, – tarė Haris.

– Akivaizdu, kad ne.

– Kas jis?

– Man rodos, jo pavardė Vagenas, ar panašiai, – pasakė Halvošenas.

– Smurtinių nusikaltimų skyriuje nėra jokio Vageno. Gal Valeris?

– Kaip tik tas, – patvirtino Halvošenas ir kiek susigėdęs pridūrė: – Mane užplūdo tiek daug naujų vardų...

Haris visų labiausiai norėjo išplūsti jaunąjį policininką už tai, kad atiduoda tyrimo medžiagą žmonėms, kurių net vardo nežino, tačiau balsingai kritikai dabar buvo ne laikas. Vaikinukas be miego tris naktis iš eilės, tikriausiai visiškai nusivarė nuo kojų.

– Gerai padirbėjai, – pagyrė Haris, jau ketindamas dėti ragelį.

– Palauk! O koks tavo fakso numeris?

Haris žiūrėjo pro langą. Virš Ėkebergo kalvų vėl kaupėsi debesys.

– Rasi jį darbuotojų telefonų sąraše, – pasakė.

Vos tik Haris padėjo ragelį, telefonas vėl sučirškė. Šįkart Meirikas prašė tučtuojau ateiti į jo kabinetą.

– Kaip sekasi rengti ataskaitą apie jaunuosius nacius? – paklausė vos Hariui pasirodžius tarpduryje.

– Prastai, – Haris išsidrėbė kėdėje. Iš nuotraukos virš Meiriko

galvos į jį žvelgė Norvegijos karališkoji pora. – Klaviatūroje užstrigo raidė „E“, – pridūrė.

Nusišypsojęs taip pat apsimestinai, kaip vyras nuotraukoje, Meirikas pasiūlė Hariui kol kas pamiršti ataskaitą.

– Man reikia, kad atliktum kai ką kita. Ką tik skambino Norvegijos profesinių sąjungų konfederacijos Viešųjų ryšių skyriaus vedėjas. Šiandien pusė jų vadovų faksu gavo grasinimus nužudyti. Pasirašyta simboliu „88“, kuris reiškia „Heil Hitler“. Ne pirmas kartas, bet šįkart informacija nutekėjo žiniasklaidai. Jie jau skambinėja. Mums pavyko atsekti, kad grasinimai išsiuntinėti iš valstybinės įstaigos fakso aparato Klipane. Todėl privalome rimtai jų paisyti.

– Klipane?

– Maža gyvenvietė trisdešimt kilometrų į rytus nuo Helsingborgo. Šešiolika tūkstančių gyventojų ir aršiausias nacių lizdas visoje Švedijoje. Ten aptiksi šeimų, kuriose nuo ketvirtojo dešimtmečio tęsiama nenutrūkstanti nacizmo linija. Kai kurie Norvegijos jaunieji naciai pažintiniais ir mokymosi tikslais keliauja ten kaip piligrimai. Hari, noriu, kad susikrautum didįjį krepšį.

Harį apėmė bjauri nuojauta.

– Siunčiame tave ten, Hari, kad atliktum slaptą sekimą. Tau reikės įsitrinti tarp vietinių. Laikui bėgant pasirūpinsime darbu, tapatybe ir kitkuo. Būk pasirengęs kurį laiką ten pabūti. Mūsų kolegos švedai jau parūpino tau gyvenamą vietą.

– Atlikčiau slaptą sekimą, – pakartojo Haris. Negalėjo patikėti savo ausimis. – Aš nė velnio neraukiu apie slaptus sekimus, Meirikai. Esu tyrėjas. Gal pamiršai?

Meiriko šypsena pavojingai ištįso.

– Greitai įgusi, Hari, vieni niekai. Laikyk tai įdomia ir naudinga patirtimi.

– Hm. Kuriam laikui?

– Kelis mėnesius. Daugiausia – šešis.

– Šešis? – užriko Haris.

– Būk geranoriškas, Hari. Neturi šeimos, kuri tave saistytų, neturi...

– Kas dar važiuoja?

Meirikas papurtė galvą.

– Niekas. Veiksi vienas, taip patikimiausia. Ir atsiskaitysi tiesiogiai man.

Haris pasitrynė smakrą.

– Kodėl aš, Meirikai? Tavo skyriuje knibždėte knibžda slapto sekimo ir ekstremalių dešiniųjų jėgų ekspertų.

– Kada nors turi būti pirmas kartas.

– O kaip dėl „Märklin"? Atradome jo sąsają su senu naciu, ir dabar pasirodo šitie grasinimai su „Heil Hitler". Ar man nevertėtų toliau dirbti su...

– Bus taip, kaip sakau, Hari. – Meirikas nebeprisivertė šypsotis.

Kažkas čia vyksta ne taip. Haris užuodė tai iš tolo, tik niekaip neperprato, kas tai arba – iš kur. Haris atsistojo, kartu ir Meirikas.

– Išvyksti po savaitgalio, – tarė Meirikas, ištiesdamas ranką.

Hariui dingtelėjo, kad toks gestas neįprastas, sprendžiant iš suglumusio Meiriko veido, jis staiga irgi tai suprato. Tačiau trauktis jau vėlu, ranka jau karojo ore, bejėgė, su išskėstais pirštais, ir Haris suskubo ją paspausti, kad kuo greičiau užbaigtų tą nemalonią situaciją.

Haris žingsniavo pro priimamajame sėdinčią Lindą, kai ši šūktelėjo, kad jo pašto skyrelyje guli faksograma, jis greitai ją išsitraukė. Halvošeno sudarytas sąrašas. Žvilgsnis slinko pavardėmis, o jis – koridoriumi, stengdamasis sugalvoti, kuriai jo asmenybės daliai į naudą išeitų šešių mėnesių bendravimas su jaunaisiais naciais niekingame Pietų Švedijos miesteliūkštyje. Tikrai ne tai asmenybės daliai, kuri stengėsi išlikti blaiva. Ir ne tai, kuri laukė Rakelės atsakymo į kvietimą pietums. Ir tikrai ne tai asmenybės daliai, kuri ieškojo Elenos žudiko. Staiga sustojo kaip įbestas.

Paskutinė pavardė...

Nėra ko stebėtis, kad į sąrašą pateko senų pažįstamų, bet čia jau kas kita. Persmelkė garsas, kurį išgirsdavo išrinkęs, išvalęs ir vėl surinkęs savo „Smith & Wesson 38“. Tas sklandus spragtelėjimas, skelbiantis, kad *viskas savo vietoje.*

Per kelias sekundes Haris atsidūrė savo kabinete ir telefonu kalbėjosi su Halvošenu. Pastarasis užsirašė jo klausimus ir pažadėjo nedelsdamas pakambinti, vos tik ką atras.

Haris atsilošė. Girdėjo plakant savo širdį. Dažniausiai tai būdavo ne jo sritis – derinti mažytes, iš pažiūros tarpusavyje nesusijusias informacijos daleles. Matyt, pagavo akimirksnio įkvėpimas. Po ketvirčio valandos paskambinus Halvošenui Haris jautėsi taip, lyg būtų laukęs valandų valandas.

– Viskas sutampa, – tarė Halvošenas. – Vienas iš batų atspaudų, kuriuos ant tako aptiko nusikaltimo vietos tyrimo grupė, atitinka „Combat Boots“ pado raštą, keturiasdešimt penktas dydis. Jie sugebėjo tiksliai nustatyti gamintoją, nes batas, kuris paliko žymę sniege, buvo beveik neavėtas.

– Ar žinai, kas avi tokius „Combat Boots“?

– Taip, jie atitinka NATO kokybės reikalavimus, Steinčere buvo daug kariuomenės vadų, kuriems juos tiekdavo specialiu užsakymu. Mačiau, kai kurie anglų futbolo aistruoliai irgi tokius nešioja.

– Teisingai. Skinhedai. *Bootboys*. Neonaciai. Nuotraukų radai?

– Keturias. Dvi iš jaunimo centro „Aker Kulturverksted“ ir dvi iš demonstracijos prie „Blitz“ devyniasdešimt antraisiais.

– Ar kurioje nors jis dėvi kepurę?

– Taip, tose iš „Aker Kulturverksted“.

– Kareivišką?

– Tuoj pažiūrėsiu.

Haris girdėjo į mikrofono membraną pukšintį Halvošeno kvėpavimą. Mintyse sukalbėjo maldelę.

– Panašu į beretę, – tarė Halvošenas.

– Įsitikinęs? – Hario balse pasigirdo neslepiamas nusivylimas.

Halvošenas rodėsi pakankamai įsitikinęs, ir Haris garsiai nusikeikė.

– Bet gal informacija apie aulinius pravers? – atsargiai užklausė Halvošenas.

– Žudikas bus išmetęs tuos aulinius, nebent jis idiotas. O tai, kad sniege išspardė savo pėdsakus, rodo, kad jis ne toks.

Haris negalėjo apsispręsti. Vėl apėmė tas jausmas, tas ūmus įsitikinimas, kas yra nusikaltėlis, ir žinojo, kad jis pavojingas. Pavojingas, nes kyla pagunda nebeprisileisti abejonės, tų silpnučių balsų, šnabždančių apie vidinius prieštaravimus, apie tai, kad nepaisant visko vaizdinys netobulas. Abejonės – tarsi šaltas vanduo, o kai žudiką laikai beveik nutvėręs už rankos, šaltas vanduo nemalonus. Tiesa, Haris ir anksčiau ne kartą buvo stipriai įsitikinęs. Ir klydo.

Kalbėjo Halvošenas:

– Kariuomenės vadai iš Steinčero „Combat Boots“ pirkdavo tiesiai iš JAV, todėl nėra daug jais prekiaujančių parduotuvių. O jeigu tie batai buvo beveik nauji...

Haris žaibiškai pagavo jo mintį:

– Šaunuolis, Halvošenai! Sužinok, kas juos pardavinėja, pradėk nuo tų parduotuvių armijai ir civiliams. Paskui apėjęs su nuotraukomis paklausinėk, gal kas prisimena pastaraisiais mėnesiais tam vaikinui pardavęs porą kareiviškų aulinių.

– Hari... ė.

– Taip, žinau, visų pirma suderinsiu su Meleriu.

Haris žinojo, kad tikimybė rasti pardavėją, prisimenantį visus klientus, kuriems pardavė batus, – minimali. Toji tikimybė, aišku, padidėja, kai pirkėjams ant sprando ištatuiruota „Sieg Heil“, tačiau visgi ir Halvošenui reikėtų kartą ir visiems laikams sužinoti, kad devyniasdešimt devynis procentus žmogžudystės tyrimo sudaro knaisiojimasis ne ten, kur reikia. Padėjęs ragelį Haris paskambino Meleriui.

Policijos skyriaus viršininkas išklausė visus argumentus, o Hariui baigus atsikrenkštęs tarė:

– Smagu girdėti, kad pagaliau judu su Valeriu dėl kažko sutariate.

– O?

– Jis man skambino prieš pusvalandį ir pasakė maždaug tą patį, ką tu dabar. Daviau jam leidimą atgabenti Sverę Ulseną apklausai.

– Ohoho!

– Sunku patikėti, ar ne?

Haris nelabai žinojo, ką sakyti. Tad Meleriui pasiteiravus, ar jis *turi* ką pridurti, Haris burbtelėjo porą atsisveikinimo žodžių ir padėjo ragelį. Įsistebeilijo pro langą. Šveigardo gatvėje prasideda eismo spūstis. Jis minioje išsirinko pilką paltą ir senamadišką skrybėlę dėvintį vyrą ir nusekė jo lėtą eiseną, kol šis dingo iš akių. Haris jautė, kad pulsas pamažu tampa normalus. Klipanas. Kone pamiršo apie tai, bet dabar mintys įsisuko iš naujo tarsi paralyžiuojančios pagirios. Gal reikėtų vidiniu numeriu paskambinti Rakelei, – bet tuoj pat nuvijo tas mintis.

Paskui atsitiko kažkas nesuprantama.

Judesys pačiame regos lauko pakraštyje nevalingai patraukė jo žvilgsnį į kažką už langо. Iš pradžių nematė, kas tai, tik suvokė, kad artėja dideliu greičiu. Pravėrė burną, bet žodis, šauksmas ar kažkas, ką stengėsi išreikšti jo smegenys, taip ir nespėjo išsprūsti iš lūpų. Pasigirdo minkštas dunkstelėjimas, lango stiklas švelniai sudrebėjo, ir jis liko kėdėje, spoksodamas į šlapią dėmę su prilipusia pilka plunksna, virpančia pavasario vėjyje. Kiek pasėdėjo. Tada pasigriebęs striukę tekinas pasileido prie lifto.

63 SKYRIUS

Kruklio gatvė, Bjerkė, 2000 m. gegužės 2 d.

Sverė Ulsenas pagarsino radiją. Iš lėto vartė naujausią motinos žurnalo moterims numerį, klausydamasis, kaip žinių pranešėja pasakoja apie laiškus, kuriuos gavo Profesinių sąjungų konfederacijos vadovai. Pro skylę nutekamajame latake tiesiai virš svetainės lango lašėjo vanduo. Jis juokėsi. Panašu, kad čia vienas iš Rojaus Kvinseto darbelių. Reikia tikėtis, kad šįkart pridaryta mažiau rašybos klaidų.

Žvilgtelėjo į laikrodį. Šiandien po pietų Herberto užstalėse bus daug kalbos. Jis neįeturėjo nė grašio, bet šią savaitę sutaisė senąjį „Wilfa" dulkių siurblį, tai gal mama teiksis paskolinti kokią šimtinę. Trauk jį velnias, tą Princą! Praėjo keturiolika dienų nuo jo pažado „po dienelės kitos" sumokėti Sverei pinigus. Tuo tarpu pora iš tų žmonių, kuriems Sverė pats buvo skolingas, jau prabilo nemaloniai grėsmingu tonu. O blogiausia, kad kažkas pasisavino jo staliuką „Herberto picerijoje". Netrukus užpuolimas „Denio kebabinėje" liks tik tolima praeitimi.

Pastaruoju metu sėdėdamas picerijoje kartais jusdavo staigų, bemaž nenugalimą norą atsistoti ir garsiai išrėžti, kad tai jis Grunerlekoje nužudė tą bobšę iš policijos. Kad po paskutiniojo smūgio kraujo čiurkšlė stulpu ištryško į orą it geizeris, kad ji mirė klykdama. Nebūtina jiems sakyti, kad jis nė neįtarė, jog ji policininkė. Arba kad nuo kraujo vos neapsivėmė.

Šlykštynė Princas, jis puikiai žinojo, kad ji *mentė*!

Sverė užsidirbo tuos keturiasdešimt tūkstančių, niekas nepaneigtų. Bet ką jis galėjo padaryti? Po to, kas atsitiko, Princas uždraudė Sverei jam skambinti. Neva dėl atsargumo, kol nurims didysis subruzdimas.

Lauke sucypė kiemo vartelių vyriai. Sverė atsistojo, išjungęs radiją nuskubėjo į koridorių. Lipdamas laiptais į viršų girdėjo motiną žingsniuojant žvyro takeliu. Paskui, jau būdamas savo kambaryje, girdėjo ją prie spynos žvanginant raktais. Jai ten kuičiantis jis stovėjo kambario viduryje ir apžiūrinėjo save veidrodyje. Ranka perbraukė viršugalvį, pirštais jusdamas milimetrinių šerių šepetėlį. Apsisprendė. Net ir gavęs tuos keturiasdešimt tūkstančių susiras darbą. Iki gyvo kaulo įgriso trintis namuose, ir, tiesą sakant, Herberto picerijos „bičiuliai" irgi juodai įsiėdė. Įkyrėjo tąsytis su žmonėmis be ateities. Juk profesinėje mokykloje sugebėjo užbaigti elektromechanikos kursą, jam puikiai sekėsi taisyti elektros aparatus. Daugybei elektrikų juk reikalingi pameistriai ir parankiniai. Po kelių savaičių plaukai pakankamai ataugs, kad ant pakaušio nebesimatytų „Sieg Heil" tatuiruotės.

Plaukai, taip. Staiga prisiminė telefono skambutį, kurio sulaukė praeitą naktį, policininkas Trendelago dialektu pasiteiravo, gal jo plaukai – raudonos spalvos! Rytą pakirdęs Sverė pagalvojo, gal jam prisisapnavo, kol motina prie pusryčių stalo paklausė, kokie čia žmonės skambinėja ketvirtą valandą nakties.

Nuo veidrodžio Sverė nukreipė žvilgsnį į sienas. Fiurerio nuotrauka, koncertinės „Burzum" afišos, vėliava su svastika, geležiniai kryžiai ir „Blood & Honour" plakatas, kurio stilius kopijavo Jozefo Gėbelso propagandinius skelbimus. Pirmą kartą jam dingtelėjo, kad jo kambarys priminė berniuko kambarį. Jeigu „Baltųjų arijų pasipriešinimo" vėliavą pakeistum „Manchester United", o Heinricho Himlerio nuotrauką – Deivido Bekhamo, atrodytų, kad čia gyvena keturiolikmetis.

– Svere! – Šaukė mama.

Jis užsimerkė.

– Svere!

Tam nėra galo. Tam niekada nebus galo.

– Taip! – jis užriko taip garsiai, kad net suspengė ausyse.

– Čia kažkas nori su tavimi pasikalbėti!

Čia? Su juo? Sverė atsimerkė ir suglumęs spoksojo į savo atvaizdą veidrodyje. Niekas čia neateidavo. Atrodo, niekas net nežinojo, kad jis čia gyvena. Jo širdis suplakė greičiau. Gal ir vėl tas policininkas iš Trendelago?

Ketino eiti link durų, kai jos pačios atsivėrė.

– Laba diena, Ulsenai.

Žema pavasario saulė švietė tiesiai pro laiptų aikštelės langą, ir jis matė tik siluetą durų angoje. Tačiau puikiai žinojo, kieno tas balsas.

– Nesidžiaugi mane matydamas? – paskui save uždarydamas duris paklausė Princas. Smalsiai apžvelgė sienas. – Na, ir vietelę turi.

– Kodėl ji tave įleido...

– Parodžiau tavo motinai šitą. – Princas pamojavo kortele su pauksuotu Norvegijos valstybės herbu žydrame fone. „Politi“ užrašyta kitoje pusėje.

– O, velnias, – springdamas ištarė Sverė. – Jis tikras?

– Kas žino? Nurimk, Ulsenai. Sėskis.

Princas parodė į lovą, pats atsisėsdamas ant apgręžtos rašomojo stalo kėdės.

– Ką čia veiki? – paklausė Sverė.

– Kaip manai? – Jis plačiai nusišypsojo Sverei, nutūpusiam ant paties lovos pakraščio. – Atsiskaitymo valanda, Ulsenai.

– Atsiskaitymo valanda?

Sverė dar nelabai perprato situaciją. Iš kur Princas žinojo, kad jis čia gyvena? Ir policininko pažymėjimas. Dabar į jį žiūrint Sverei smilktelėjo, kad Princas kuo puikiausiai galėjo būti policininkas –

tvarkinga šukuosena, šaltos akys, soliariumo įdegis veide ir ištreniruota viršutinė kūno dalis, trumpa minkštos juodos odos striukė ir mėlyni džinsai. Keista, kad apie tai nepagalvojo anksčiau.

– Taip, – Princas tebesišypsojo. – Išmušė atsiskaitymo valanda.

Iš vidinės kišenės išsitraukęs voką padavė Sverei.

– Pats laikas, – nervingai nusišypsojęs paskubomis murmtelėjo Sverė, kišdamas pirštus į voką. – Kas tai? – paklausė, ištraukdamas sulankstytą A4 dydžio popieriaus lapą.

– Aštuonių žmonių sąrašas, kuriuos netrukus aplankys Smurtinių nusikaltimų skyriaus darbuotojai ir, esu beveik tikras, paėmę jų kraujo mėginius nusiųs DNR tyrimui, kad sužinotų, ar sutampa su nusikaltimo vietoje rastomis odos dalelėmis iš tavo kepurės.

– Mano kepurės? Juk sakei radęs ją savo automobilyje ir sudeginęs!

Apimtas siaubo Sverė spoksojo į Princą, kuris apgailestaudamas purtė galvą.

– Atrodo, kad grįžau į nusikaltimo vietą. Ten stovėjo mirtinai išsigandusių jaunuolių pora ir laukė policijos. Tikriausiai būsiu netyčia pametęs kepurę ant sniego, vos per kelis metrus nuo lavono.

Sverė abiem rankom keletą kartų perbraukė sau per galvą.

– Atrodai sutrikęs, Ulsenai?

Sverė linktelėjo, pamėgino nusišypsoti, bet lūpų kampučiai, rodės, nepakluso.

– Nori, kad paaiškinčiau?

Sverė vėl linktelėjo.

– Kai nužudomas policijos pareigūnas, bylai taikomas pirmumo statusas tol, kol surandamas žudikas, kad ir kiek laiko tai užtruktų. To nerasi tarnybinėje instrukcijoje, tačiau kai auka – iš pačių policininkų tarpo, nekyla jokių klausimų dėl išteklių panaudojimo. Štai kas yra didžiausias kliuvinys, žudant policijos žmones – tyrėjai nieku gyvu nepasiduos, kol neturi...

Jis pirštu nusitaikė į Sverę.

– ...kaltojo. Tai laiko klausimas – taigi aš leidau sau kiek pagelbėti tyrėjams, kad laukimas neprailgtų.

– Bet...

– Tau turbūt įdomu, kodėl padėjau policijai tave surasti, kai neabejotina, kad tu mane įduosi, siekdamas švelnesnės bausmės?

Sverė sunkiai rijo seiles. Stengėsi mąstyti, bet visko buvo per daug ir protas užsikimšo.

– Suprantu, iš tos balos sunku pakilti sausam, – Princas pirštu perbraukė ant vinies sienoje pakabintą Geležinio Kryžiaus imitaciją. – Aš, žinoma, galėjau tave nupyškinti iškart po žmogžudystės. Tačiau tada policija suprastų, kad ėjai išvien su kažkuo, norinčiu paslėpti savo pėdsakus, ir tęstų paiešką.

Nukabinęs grandinę nuo vinies pasikabino kryžių sau ant kaklo, ant odinės striukės viršaus.

– Kita galimybė – paskubomis pačiam „išaiškinti" bylą, nušauti tave sulaikymo metu ir dar taip, kad atrodytų, jog sulaikomas priešinaisi. Deja, šitoks vieno žmogaus siekimas savarankiškai išspręsti bylą gali pasirodyti įtartinas. Kai kam kiltų įvairių minčių, ypač todėl, kad aš paskutinis mačiau Eleną Jelten gyvą.

Jis nutilo ir staiga nusikvatojo.

– Nepridėk į kelnes, Ulsenai! Sakau tau, tokius variantus atmečiau. Nutariau laikytis nuošaliai, stebėti tyrimo eigą ir žiūrėti, kaip jie prie tavęs artėja. Visą tą laiką stengiausi įsiterpti, kai jie pakankamai priartės, perimti estafetę ir paskutinį etapą įveikti pačiam. Tarp kitko, tau ant kulnų lipa toks taurelės mėgėjas, dabar dirbantis policijos saugume.

– Ar... ar tu policininkas?

– Man tinka? – paklausė Princas rodydamas į Geležinį Kryžių. – Kam tas rūpi. Esu toks pat karys kaip ir tu, Ulsenai. Laivo pertvaros turi būti nepralaidžios, antraip mažiausias nuotėkis jį nuskandins. Ar žinai, kas būtų, jei dabar tau atskleisčiau savo tapatybę?

Sverės burna ir gerklė taip perdžiūvo, kad jis nebesugebėjo ryti. Buvo išsigandęs. Mirtinai.

– Tai reikštų, kad negalėčiau tavęs iš šio kambario išleisti gyvo. Supranti?

– Taip, – Sverės balsas buvo užkimęs. – Mano p-pinigai...

Princas įkišo ranką į striukę ir išsitraukė pistoletą.

– Sėdėk ramiai.

Nuėjęs prie lovos atsisėdo šalia Sverės ir, laikydamas abiem rankom pistoletą, nutaikė į duris.

– Čia yra pistoletas „Glock", patikimiausias pasaulyje rankinis ginklas. Vakar gavau jį iš Vokietijos. Gamyklinis numeris nuzulintas. Jo vertė juodojoje rinkoje siekia aštuonis tūkstančius kronų. Priimk jį kaip pirmąją įmoką.

Pasigirdus šūvio trenksmui Sverė pašoko iš vietos. Išplėtęs akis spoksojo į mažą skylutę durų viršuje. Dulkės sukosi ratu saulėtos šviesos ruoželyje, kuris pro skylę tarsi lazerio spindulys perskrodė visą kambarį.

– Pajusk jį, – Princas numetė pistoletą jam į skreitą. Atsistojo ir nuėjo prie durų. – Laikyk tvirtai. Puikiai subalansuotas, ar ne?

Sverė nenoromis suspaudė pistoleto rankeną. Po marškinėliais pilte pylė prakaitas. *Stogas kiauras*. Daugiau apie nieką nepajėgė galvoti. Kad kulka pramušė dar vieną skylę ir kad jie iki šiol neišsikvietė skardininko. Tada įvyko tai, ko jis tikėjosi. Užsimerkė.

– Svere!

Jos balsas skambėjo taip, tarsi ji skęstų. Rankose tvirtai suspaudė pistoletą. *Jos balsas visuomet skambėdavo taip, tarsi ji skęstų*. Vėl atsimerkęs pamatė lyg sulėtintame kine prie durų apsigręžiantį Princą, lėtai į viršų kylančias jo rankas, laikančias nublizgintą juodą „Smith & Wesson" revolverį.

– Svere!

Iš vamzdžio plekštelėjo geltonas ugnies liežuvėlis. Įsivaizdavo ją

stovinčią laiptų apačioje. Jį pasiekusi kulka prasiskverbė kiaurai pro kaktikaulį, išlėkė pro pakaušį, nusinešdama su savimi „Heil“ ir „Sieg Heil“ tatuiruotes, smigo į lentą, kirto medinę sieną, izoliacijos sluoksnį ir įstrigo lauko sienos fasadinėje plokštėje. Bet tuo metu Sverė Ulsenas jau buvo miręs.

64 SKYRIUS

Kruklio gatvė, 2000 m. gegužės 2 d.

Haris išsikaulijo kavos iš nusikaltimo vietos tyrimo grupės darbuotojo ir įsipylė jos iš termoso į popierinį puodelį. Stovėdamas ant kelio priešais bjaurų mažą namuką Kruklio gatvėje Berkėje, užvertęs galvą stebėjo jauną pareigūną, kuris, pasilypėjęs ant į sieną atremtų kopėčių, stoge žymėjo kulkos paliktą skylę. Būriavosi smalsuoliai, ir teritoriją aplink namą teko atitverti geltona policijos juosta. Vyras ant kopėčių maudėsi popiečio saulėje, bet pats namas stovėjo įduboje ir ten, kur stirksojo Haris, jau buvo šalta.

– Atvykai čia iš karto po įvykio? – pasigirdo klausimas Hariui už nugaros. Jis atsigręžė. Bjarnė Meleris. Jis vis rečiau pasirodydavo nusikaltimo vietose, nors Haris girdėjo, kad Meleris kadaise buvęs geras tyrėjas. Kai kurie net užsimindavo, kad gal vertėtų ir toliau jam leisti tyrinėti. Haris pasiūlė jam puodelį su kava, bet Meleris papurtė galvą.

– Man atvykus veikiausiai po visko buvo praėjusios keturios, penkios minutės, – tarė Haris. – Kas tau pranešė?

– Bendrasis pagalbos centras. Jie sakė, kad iškart po to, kai Valeris pranešė apie susišaudymą, tu paskambinęs paprašei pastiprinimo.

Haris galva linktelėjo į raudoną sportinį automobilį, stovintį prie vartų.

– Atvykęs čia pamačiau Valerio „japaškę“. Žinojau, kad jis turėjo čia atvažiuoti, taigi šiuo požiūriu viskas gerai. Bet išlipęs iš savo

automobilio išgirdau veriantį kauksmą. Iš pradžių maniau, kad tai koks kaimynų šuo, bet žvyro takeliu eidamas artyn supratau, kad garsas sklinda iš namo, jį skleidžia ne šuo, o žmogus. Nenorėdamas rizikuoti, iš Ekerno policijos nuovados išsikviečiau automobilį.

– Motina?

Haris linktelėjo.

– Ją ištiko isterijos priepuolis. Prireikė kone pusvalandžio, kol jiems pavyko ją nuraminti, kad bent suprastų, ką ji sako. Dabar su ja svetainėje kalbasi Vėberis.

– Senasis jausmingasis Vėberis?

– Vėberis neblogas vyras. Darbe jis tikras paniurėlis, bet, tiesą sakant, tokiose situacijose jam puikiai sekasi bendrauti su žmonėmis.

– Žinau, tik pajuokavau. Kaip laikosi Valeris?

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Suprantu, – tarė Meleris. – Tas vyras šaltų nervų. Tai gerai. Eime pasidairyti į vidų?

– Jau dairiausi.

– Tuomet pabūk mano gidu.

Meleriui paskubomis sveikinantis su šimtą metų nematytais kolegomis, jie prasibrovė į antrąjį aukštą.

Miegamajame knibždėjo baltai apsirengę nusikaltimo vietos tyrimo darbuotojai ir švyščiojo blykstės. Ant lovos buvo užtiesta juodo plastiko plėvelė su nupieštu baltu kontūru.

Melerio žvilgsnis klaidžiojo sienomis.

– Jėzau Kristau, – sumurmėjo jis.

– Sverė Ulsenas nebuvo Darbininkų partijos rinkėjas, – tarė Haris.

– Nieko neliesk, Bjarne, – šūktelėjo inspektorius, kurį Haris pažinojo iš technikos laboratorijos. – Juk prisimeni, kuo viskas baigėsi aną kartą.

Meleris, matyt, prisiminė, nes geraširdiškai sukikeno.

– Valeriui įėjus Sverė Ulsenas sėdėjo štai ten, ant lovos, – tarė Haris. – Anot Valerio, klausdamas Ulseno, kur tasai buvo tą naktį, kai buvo nužudyta Elena, jis pats stovėjo prie šių durų. Ulsenas apsimetė, kad neprisimena, Valeris uždavė dar keletą klausimų ir paaiškėjo, kad Ulsenas neturi alibi. Valeris tvirtina įsakmiai reikalavęs Ulseno važiuoti su juo į nuovadą ir duoti parodymus, ir tada Ulsenas netikėtai išsitraukė revolverį, kurį, matyt, laikė po pagalve. Nuspaudė gaiduką ir kulka pralėkė tiesiai virš Valerio peties, kiaurai pro duris – štai skylė – ir kirto stogą koridoriuje. Anot Valerio, tada jis išsitraukė tarnybinį revolverį ir iššovė, kol Ulsenas nespėjo paleisti daugiau šūvių.

– Greita reakcija. Girdėjau, šūvis irgi taiklus.

– Tiesiai į kaktą, – pasakė Haris.

– Ką gi, nenuostabu. Šį rudenį Valerio šaudymo įskaitos rezultatai buvo geriausi.

– Pamiršti mano rezultatus, – kandžiai atkirto Haris.

– Kaip čia viskas atrodo, Ronaldai? – pasisukęs į baltai apsivilkusį inspektorių šūktelėjo Meleris.

– Mano manymu, viskas aišku. – Inspektorius atsistojo ir aimanuodamas ištiesė nugarą. – Ulseną nužudžiusią kulką radome fasadinės plokštės išorinėje pusėje, štai čia. Ta, kuria peršovė duris, išlėkė pro stogą. Pažiūrėsim, gal pavyks ir ją rasti, kad balistinės ekspertizės vyrukai rytoj turėtų su kuo pažaisti. Taigi kulkų trajektorijos atitinka parodymus.

– Hm. Ačiū.

– Nėr už ką, Bjarne. Kaip gyvena tavo žmona?

Meleris papasakojo, kaip gyvena jo žmona, apie inspektoriaus antrąją pusę nesiteiravo, bet, kiek žinojo Haris, tasai savosios ir neturėjo. Pernai vieną ir tą patį mėnesį skyrybas patyrė keturi vyrukai iš technikos laboratorijos. Valgykloje jie juokavo, kad dėl to kalta lavonų smarvė.

Išėję iš namo pamatė Vėberį. Stovėdamas nuošalyje su kavos puodeliu rankose jis stebėjo vyrą ant kopėčių.

– Kaip sekėsi, Vėberi? – pasiteiravo Meleris.

Vėberis pašnairavo į juos taip, tarsi prieš teikdamasis atsakyti turėtų įsitikinti, ar jie to verti.

– Ji problemų nesukels, – ištarė, vėl pakeldamas akis į žmogų ant kopėčių. – Žinoma, sakė nieko nesuprantanti, aiškino, kad jos sūnus negalėjęs pakęsti kraujo ir panašiai, bet tai nereikšminga, turint galvoje faktines šio įvykio aplinkybes.

– Hm. – Meleris uždėjo ranką Hariui ant alkūnės. – Gal pasivaikščiokim.

Jie nupėdino keliu. Gyvenamasis rajonas su mažais nameliais, jaukiais sodeliais ir pora daugiabučių gatvės gale. Keletas vaikų nuo įkarščio įraudusiais veidais numynė pro juos dviračiais link policijos automobilių su besisukančiais mėlynais švyturėliais. Meleris palaukė, kol jie nuėjo pakankamai toli, kad niekas jų neišgirstų.

– Nepanašu, kad labai džiūgautum suradus tą, kuris nužudė Eleną, – tarė jis.

– Žiūrint dėl ko džiaugtis. Visų pirmą, dar nežinome, ar tai Sverės Ulseno darbas. DNR tyrimas...

– DNR tyrimas parodys, kad tai jis. Kas atsitiko, Hari?

– Nieko, šefe.

Meleris sustojo.

– Tikrai?

– Taigi.

Meleris mostelėjo galva į namo pusę:

– Ar, tavo manymu, Ulsenas per lengvai išsisuko, gavęs kulką tiesiai į kaktą?

– Juk sakiau, viskas gerai! – riktelėjo Haris, ūmai įsikarščiavęs.

– Rėžk į akis! – suriaumojo Meleris.

– Man paprasčiausiai tai atrodo velnioniškai keista!

Meleris suraukė kaktą:

– Kas čia keisto?

– Kad toks patyręs policininkas kaip Valeris, – Haris pritildė balsą ir kalbėjo lėtai, pabrėždamas kiekvieną žodį, – nusprendžia vienui vienas važiuoti pasikalbėti ir galbūt sulaikyti žmogžudyste įtariamą asmenį. Tai prieštarauja visoms rašytoms ir nerašytoms taisyklėms.

– Ką nori pasakyti? Kad Tomas Valeris išprovokavo incidentą? Manai, kad jis privertė Ulseną išsitraukti ginklą, kad atkeršytų už Eleną? Ar todėl, stovėdamas antrojo aukšto kambaryje, it prisuktas kartojai *pasak Valerio* tą ir *anot Valerio* aną, tarsi mes, policininkai, nepasitikėtume kolegos žodžiu? O tuo metu mūsų išsižioję klausėsi pusė nusikaltimo vietos tyrimo grupės?

Jie dėbsojo vienas į kitą. Meleris buvo beveik vieno ūgio su Hariu.

– Tik sakau, kad man velnioniškai keista, – Haris nusigręžė. – Ir tiek.

– Gana, Hari! Nežinau, kurių galų atsivilkai čia paskui Valerį, gal tau kilo įtarimas, kad atsitiks kažkas panašaus, bet žinau, kad daugiau apie tai nenoriu girdėti. Aš visiškai nenoriu girdėti iš tavęs nė vieno sumauto, ką nors juodinančio žodžio. Aišku?

Haris žiūrėjo į geltoną Ulsenų šeimos namą. Kiek mažesnis ir apjuostas ne tokia aukšta gyvatvore kaip kiti namai, stūksantys ramioje popiečio gatvėje. Aplinkinių gyvatvorių šešėlyje tas bjaurus „Huntonit“ fasadine plokšte dengtas būstas atrodė lengvai pažeidžiamas. Atrodo, tarsi kaimynų namai būtų nuo jo nusigręžę. Ore tvyrojo aitrus deginamų žagarų ir žolės kvapas, ir vėjas vis atskraidindavo tolimą, metalinį Bjerkės hipodromo komentatoriaus balsą.

Haris pasimuistė:

– *Sorry*. Aš... pats žinai.

Meleris uždėjo ranką jam ant peties.

– Ji buvo pati geriausia. Suprantu tai, Hari.

65 SKYRIUS

Restoranas „Šrioder“, 2000 m. gegužės 2 d.

Senasis vyriškis skaitė „Aftenposten“. Jau buvo gerokai įnikęs į žirgų reitingo lenteles, kai pastebėjo prie savo staliuko stovinčią padavėją.

– Labas, – ji pastatė priešais puslitrinį bokalą alaus. Kaip visada jis neatsakė, įdėmiai ją apžiūrinėdamas, kol ji skaičiavo jam grąžą. Jos amžių sunku tiksliai apibrėžti, bet jis spėjo, kad jai – tarp trisdešimt penkerių ir keturiasdešimties. Panašu, kad tuos metus ji nugyveno ne ką lengviau už savo aptarnaujamus lankytojus. Bet jos šypsena buvo neblėstanti. Patvari. Ji nuėjo, ir, žvilgsniu klajodamas po patalpą, jis maktelėjo pirmąjį gurkšnį alaus.

Dirstelėjo į laikrodį. Atsistojo, nuėjęs prie telefono automato salės gilumoje įmetė tris monetas po vieną kroną, surinko numerį ir laukė. Po trijų signalų atsiliepė, ir jis išgirdo jos balsą:

– Jūl.

– Signė?

– Taip.

Iš jos balso jis suprato, kad ji jau išsigando supratusi, kas skambina. Tai buvo šeštas kartas, gal todėl ji, pajutusi nuoseklumą, žinojo, kad jis šiandien paskambins?

– Čia Danielius, – tarė jis.

– Kas čia? Ko tu nori? – ji trūksmingai alsavo.

– Juk sakau, kad Danielius. Tenoriu, kad pakartotumei tai, ką sakei anąkart. Prisimeni?

– Prašau liautis. Danielius miręs.

– Kol mirtis mus išskirs, Signe. Ne iki mirties, o *mirtis*.

– Skambinu į policiją.

Jis padėjo ragelį. Užsidėjo skrybėlę, apsivilko paltą ir lėtai žengė į lauką, kur švietė saulė. Sankthanshaugeno parke sprogo pirmieji pumpurai. Laiko liko nedaug.

66 SKYRIUS

Restoranas „Dinner“, 2000 m. gegužės 5 d.

Rakelės juokas persmelkė sausakimšo restorano erdvę – vienalytę balsų, stalo įrankių ir zujančių padavėjų erzelynę.

– ...mane apėmė tikra panika pamačius, kad atsakiklyje yra nauja žinutė, – kalbėjo Haris. – Žinai, ta maža mirksinti akutė. Ir tada svetainėje pasklinda tavo valdingas balsas.

Jis nuleido balsą iki žemiausių tonų:

– *„Čia Rakelė. „Dinner“ penktadienį aštuntą valandą. Nepamiršk šventinės aprangos ir piniginės.*“ Klaikiai išgąsdinai Helgę, turėjau jai sulesinti dvi šluoteles sorų, kol nusiramino.

– Aš taip *nesakiau*! – tarp juoko žagsulio priepuolių protestavo ji.

– Labai panašiai.

– Ne! Tu pats kaltas, tas tavo įrašas atsakiklyje.

Ji pasistengė nutaisyti tokį pat žemą balsą:

– „*Hūlė. Kalbėkite su manimi.*“ Tai juk toks... toks...

– Prastas skonis?

– Būtent!

Vakarienė buvo tobula, vakaras idealus, dabar atėjo laikas viską sugadinti, pagalvojo Haris.

– Gavau Meiriko įsakymą. Mane siunčia į Švediją šnipinėti, – ištarė jis, graibstydamas stiklą su mineraliniu vandeniu. – Šešiems mėnesiams. Išvykstu iškart po savaitgalio.

– O.

Nustebo, kad jos išraiška nepasikeitė.

– Šiandien paskambinęs pranešiau Sesei ir tėvui, – tęsė jis. – Tėvas buvo kalbus. Net palinkėjo sėkmės.

– Gražu. – Probėgšmais nusišypsojusi ji ėmė įnirtingai studijuoti desertų valgiaraštį. – Olegas tavęs pasiilgs, – tyliai ištarė.

Jis pažvelgė į ją, bet jos žvilgsnio nesugavo.

– O tu? – paklausė jis.

Jos veidu perbėgo iškreipta šypsena.

– Jie turi „*Banana Split à la Szechuan*“, – pasakė.

– Užsakyk dvi porcijas.

– Aš tavęs irgi pasiilgsiu, – tarė, peržvelgdama kitą valgiaraščio puslapį.

– Labai?

Ji gūžtelėjo pečiais.

Jis pakartojo klausimą. Matė, kaip ji giliai įkvėpė, kažką lyg ir ketino sakyti, bet vėl iškvėpė ir nuščiuvo. Galiausiai prakalbo:

– Apgailestauju, Hari, bet šiuo metu mano gyvenime yra vietos tik vienam vyrui. Mažam šešiamečiui vyrukui.

Lyg kibirą šalto vandens šliūkštelėjo jam ant galvos.

– Nejaugi, – pratarė Haris. – Negali būti, kad aš *šitaip* klystu.

Ji klausiamai pakėlė akis nuo valgiaraščio.

– Tu ir aš, – kalbėjo Haris per stalą, palinkdamas arčiau jos. – Čia, šį vakarą. Mes flirtuojam. Mes maloniai leidžiame laiką. Bet mes norime daugiau nei tai. *Tu* nori daugiau nei tai.

– Galbūt.

– Ne „galbūt“. Be jokių abejonių. Tu nori visko.

– Kas iš to?

– *Kas iš to*? Tai tu man pasakyk, *kas iš to*, Rakele. Po keleto dienų išvykstu į kažkokią skylę pietų Švedijoje. Nesu išlepęs vyras, man terūpi, ar rudenį manęs grįžtančio čia kas lauks.

Jų žvilgsniai susitiko ir šįkart jis nepaleido jos akių. Ilgai. Galiausiai ji padėjo valgiaraštį į šalį.

– Atsiprašau. Nenorėjau, kad šitaip nutiktų. Žinau, skamba keistai, bet kitas variantas neišdegs.

– Koks „kitas variantas“?

– Padaryti tai, ko aš trokštu. Parsivežti tave į namus, nuplėšti nuo tavęs visus drabužius ir mylėtis su tavimi visą naktį.

Paskutinius žodžius sušnabždėjo patyliukais, paskubomis. Lyg tam, kad juos ištartų, stengtųsi laukti iki paskutinės akimirkos, bet kadangi jau reikėjo apie tai kalbėti, tai tik šitaip. Nuogai ir tiesmukiškai.

– O kaip būtų kitą naktį? – paklausė Haris. – Daug kitų naktų? Rytojaus naktį ir po to, ir kitą savaitę, ir...

– Liaukis! – Jos tarpuakyje pasirodė pikta raukšlė. – Privalai suprasti, Hari. Neišdegs.

– Jei ne, tai ne. – Haris išsitraukęs cigaretę prisidegė. Leidosi jos rankos glostomas per skruostą, lūpas. Švelnus prisilietimas lyg elektros impulsas suvirpino jo nervus, sukeldamas bežadį skausmą.

– Tu čia niekuo dėtas, Hari. Kurį laiką maniau, kad galbūt galėčiau taip pasielgti. Pasvėriau visus argumentus. Du suaugę žmonės. Jokių pašalinių. Paprasta ir be jokių įsipareigojimų. Ir vyras, kurio geidžiu labiau už bet kurį kitą po... po Olego tėvo. Todėl žinau, kad vienu kartu viskas nesibaigtų. O tai... tai neįmanoma.

Ji nutilo.

– Ar dėl to, kad Olego tėvas alkoholikas? – paklausė Haris.

– Kodėl klausi?

– Nežinau. Tai galėtų paaiškinti, kodėl nenori su manimi prasidėti. Nesakau, kad reikia pagyventi su kitu girtuokliu, kad suprastum, kad ir šitas tipelis – prasta partija, bet...

Ji uždėjo delną ant jo plaštakos.

– Nesi prasta partija, Hari. Ne.

– Tai kas?

– Šitas kartas paskutinis. Štai kas. Daugiau nesusitikinėsime.

Ji ilgai žvelgė į jį. Ir jis pamatė. Jos akių kampučiuose tviskėjo toli gražu ne juoko ašaros.

– O likusi istorijos dalis? – paklausė jis, stengdamasis nusišypsoti. – Ar ji, kaip ir kiti saugumo tarnybos reikalai, *on a need-to-know-basis*?

Ji linktelėjo.

Prie jų stalo priėjo padavėjas, bet, matyt, supratęs, kad laikas netinkamas, pasišalino.

Ji išsižiojo, kažką ketino sakyti. Haris matė, kad dar kiek, ir ji pravirks. Ji prikando apatinę lūpą. Ant staltiesės priešais save padėjo servetėlę, atsistūmė su kėde atgal, tylomis pakilo ir išėjo. Haris liko sėdėti, neatitraukdamas akių nuo servetėlės. Tikriausiai ilgokai gniaužė ją rankoje, pagalvojo jis vėliau, mat servetėlė liko suniurkyta į rutulį. Stebėjo, kaip ji iš lėto skleidžiasi – tarytum balto popieriaus žiedas.

67 SKYRIUS

Halvošeno butas, 2000 m. gegužės 6 d.

Kai pareigūną Halvošeną pažadino telefono skambutis, švytintys elektroninio žadintuvo skaitmenys rodė vieną valandą dvidešimt minučių.

– Hūlė. Miegojai?

– Ne, ką tu, – neturėdamas nė menkiausio supratimo, kodėl meluoja, atsakė Halvošenas.

– Mane domina pora dalykų apie Sverę Ulseną.

Iš jo kvėpavimo ir fone aidinčio automobilių triukšmo galėjai suprasti, kad Haris eina gatve.

– Žinau, kas tau rūpi, – tarė Halvošenas. – Sverė Ulsenas nusipirko porą kareiviškų kerzinių „Top Secret" parduotuvėje Henriko Ibseno gatvėje. Jie atpažino jį nuotraukoje ir netgi nurodė tikslią datą. Pasirodo, prieš Kalėdas pas juos lankėsi KRIPOS darbuotojai, tikrindami jo alibi ryšium su Halgrimo Dalės nužudymu. Bet juk šiandien apie tai išsiunčiau tau faksogramą.

– Žinau, dabar grįžtu iš darbo.

– Dabar? Juk turėjai šiandien su kažkuo vakarieniauti?

– Na, taip. Anksti baigėm.

– Ir po to grįžai į *darbą*? – negalėjo patikėti Halvošenas.

– Taip, būtent. Ta tavo faksograma sukėlė naujų minčių. Pagalvojau, gal patikrintum rytoj porą dalykėlių?

Halvošenas suinkštė. Visų pirma, Meleris nedviprasmiškai pareiškė,

kad Haris Hūlė su Elenos Jelten byla nuo šiol neturi nieko bendra. Visų antra, rytoj šeštadienis, tai yra – laisvadienis.

– Tu dar ten, Halvošenai?

– Taip, taip.

– Man nesunku įsivaizduoti, ką sakė Meleris. Spjauk į tai. Dabar turi progą sužinoti šį tą daugiau apie tyrėjo darbą.

– Bėda ta, Hari, kad...

– Nutilk ir klausykis, Halvošenai.

Halvošenas mintyse keikėsi. Ir klausėsi.

68 SKYRIUS

Vibės gatvė, 2000 m. gegužės 8 d.

Šviežiai plikytos kavos kvapas sklido net prieškambaryje, kur Haris ant perkrautos kabyklos pasikabino švarką.

– Dėkui, kad sutikai mane priimti iš anksto nesusitarus, Fauke.

– To dar betrūko, – Faukė marmaliavo iš virtuvės. – Toks senyvas vyriškis kaip aš tik ir džiaugiasi, galėdamas kuo nors padėti. *Jeigu* gali padėti.

Į du didelius puodelius jis pripylė kavos ir jiedu susėdo prie virtuvės stalo. Haris pirštų galiukais perbraukė šiurkštų tamsaus, masyvaus ąžuolinio stalo paviršių.

– Iš Provanso, – neklausiamas paaiškino Faukė. – Mano žmona mėgo prancūziško kaimo stiliaus baldus.

– Šaunus stalas. Tavo žmona turėjo gerą skonį.

Faukė nusišypsojo.

– Ar tu vedęs, Hūle? Ne? Ir niekada nebuvai? Žinai, neturėtum per ilgai delsti. Vienatvė ilgainiui trenkia per smegenis.

Jis juokėsi.

– Žinau, ką sakau. Kai mes su ja susituokėm, man buvo virš trisdešimties. Anuomet tokia santuoka laikyta vėlyva. 1955 metų gegužę.

Jis pirštu parodė į vieną iš nuotraukų, kabančių ant sienos virš virtuvės stalo.

– Čia tavo žmona? – paklausė Haris. – Maniau, kad nuotraukoje Rakelė.

– Ak taip, žinoma, – su nuostaba pažvelgė į Harį, paskui susizgribo. – Vis pamirštu, kad judu su Rakele bendradarbiai.

Jie įėjo į svetainę, kur po paskutiniojo apsilankymo popierių krūvos dar labiau išaugo ir jau užėmė visas kėdes, išskyrus vieną – prie rašomojo stalo. Faukė išlaisvino jiems vietos prie gausiai apkrauto svetainės stalo.

– Ar ką sužinojai iš pavardžių, kurias tau daviau? – pasiteiravo.

Haris glaustai perteikė Faukei svarbiausius faktus.

– Tačiau atsirado naujų problemų, – tarė jis. – Nužudyta policininkė.

– Kažką skaičiau laikraštyje.

– Jau turbūt galima teigti, kad byla išaiškinta, laukiame tik DNR tyrimo rezultatų. Ar tiki atsitiktinumais, Fauke?

– Kad nelabai.

– Aš irgi. Todėl man kyla klausimų, kai tie patys asmenys netikėtai išnyra bylose, kurios lyg ir neturi nieko bendra. Tą vakarą, kai buvo nužudyta policininkė, Elena Jelten, ji mano atsakiklyje paliko štai tokią žinutę: *„Dabar jis mūsų rankose."*

– Juhanas Borgenas?

– Kaip? A, toks jo romano pavadinimas. Gal ne. Ji man padėjo ieškoti žmogaus, kuris turėjo ryšių su „Märklin" ginklo pardavėju Johanesburge. Nesakau, kad tas žmogus būtinai turi būti susijęs su žudiku, bet tokia mintis nesvetima. Ypač dėl to, kad ji akivaizdžiai vertėsi per galvą, norėdama su manimi susisiekti. Su ta byla dirbau keletą savaičių, ir vis dėlto būtent tą vakarą ji ne kartą mėgino man prisiskambinti. Jos balsas rodė ją esant labai sunerimusią. Gali būti, kad jautėsi nesaugi.

Haris įbedė smilių į svetainės stalą.

– Vienas iš tų žmonių, kuriuos nurodei, Halgrimas Dalė, praeitą rudenį buvo nužudytas. Tarpuvartėje, kurioje jį aptiko, be buvo rasta ir vėmalų likučių. Jų tiesiogiai nesusiejo su žmogžudyste, mat

vėmaluose rasta kraujo grupė nesutapo su aukos, o žmogus, bloguojantis nusikaltimo vietoje, neatitinka šaltakraujiško ir profesionalaus žudiko įvaizdžio. Tačiau KRIPOS, žinoma, neatmetė, kad tai galėję būti paties žudiko vėmalai, ir nusiuntė išskyrų mėginį DNR tyrimui. Šiandien mano kolega palygino to tyrimo rezultatus su DNR, nustatyta ant kepurės, rastos policininkės nužudymo vietoje. Kodas identiškas.

Nutilęs Haris pažvelgė į savo pašnekovą.

– Suprantu, – tarė Faukė. – Tikriausiai manai, kad tai vienas ir tas pats nusikaltėlis.

– Ne, taip negalvoju. Tik manau, kad nužudymus sieja kažkoks ryšys, kad neatsitiktinai Sverė Ulsenas abu kartus atsidūrė šalia.

– Kodėl jis negalėjo nužudyti abiejų?

– Galėjo, tačiau yra esminis skirtumas tarp ankstesnių Sverės Ulseno smurtinių veiksmų pobūdžio ir to, kaip nužudytas Halgrimas Dalė. Ar kada matei, kaip beisbolo lazda sužalojamas žmogus? Medis sulaužo kaulus ir transformuoja vidaus organus, tokius kaip kepenys bei inkstai, taip, kad jie plyšta. Oda dažniausiai neprakertama, ir auka paprastai miršta nuo vidinio kraujavimo. O Halgrimui Dalei perrėžta miego arterija. Žudant tokiu būdu kraujas trykšte trykšta. Supranti?

– Taip, bet nesuprantu, kur suki.

– Vienam mūsų pareigūnui Sverės Ulseno mama sakė, kad Sverė negalėjęs pakęsti kraujo vaizdo.

Faukės puodelis sustojo pusiaukelėje tarp stalo ir burnos. Pastatė jį atgal.

– Taip, bet...

– Žinau, ką galvoji – bet galėjo tai padaryti, o tas bjaurėjimasis krauju ir sukėlė vėmimą. Bet supranti, žudikas ne pirmą kartą rankose laikė peilį. Remiantis patologo ataskaita, tai buvęs tobulas, chirurginis pjūvis, kurį atlikti galėjęs tik įgudęs žinovas.

Faukė lėtai linkčiojo.

– Jau suprantu, apie ką kalbi, – tarė jis.

– Atrodai susimąstęs, – pastebėjo Haris.

– Turbūt žinau, ko atėjai. Tau rūpi, ar šitaip nužudyti galėtų kuris iš Zenhaime buvusių Hitlerio armijos savanorių.

– Matyt, taip. Ar galėtų?

– Taip. – Faukė abiem delnais suspaudė kavos puodelį, jo žvilgsnis nuklydo. – Tas, kurio neradai. Gudbrandas Juhansenas. Sakiau, kodėl jį vadinome Raudongurkle.

– Ar gali daugiau apie jį papasakoti?

– Taip. Bet pirmiausiai reikia užkaisti daugiau kavos.

69 SKYRIUS

Irisų gatvė, 2000 m. gegužės 8 d.

– Kas ten? – sušuko iš kitapus durų. Silpnas ir išsigandęs balsas. Pro grublėtą stiklą Haris matė jos kontūrus.

– Hūlė. Aš skambinau.

Durys kiek prasivėrė.

– Atsiprašau, aš...

– Viskas gerai, suprantu.

Signė Jūl plačiai atvėrė duris ir Haris įžengė į prieškambarį.

– Evenas išėjęs, – atsiprašančiai nusišypsojo ji.

– Taip, sakei telefonu, – tarė Haris. – Noriu pasikalbėti su tavimi...

– Su manimi?

– Jei galima, ponia Jūl.

Senoji ponia ėjo priešais jį. Jos vešli, plieno spalvos plaukų pynė buvo susukta ir pritvirtinta senoviška plaukų sege. Apvalus liūliuojantis kūnas toks, į kurį žiūrėdamas pagalvoji apie minkštą glėbį ir gardų maistą.

Jiems įėjus į svetainę Burė kilstelėjo gauruotą galvą.

– Tavo vyras išėjo pasivaikščioti vienas? – pasiteiravo Haris.

– Taip, su Bure į kavinę jo neįleidžia, – atsakė ji. – Prašom sėstis.

– Į kavinę?

– Pastaruoju metu pradėjo ten lankytis, – nusišypsojo ji. – Eina paskaityti laikraščių. Sako, kad išėjęs iš namų, produktyviau mąstai.

– Turbūt iš dalies tai tiesa.

– Be abejo. Ir dar, spėju, šitaip galima užsimiršti.

– Kaip tai – užsimiršti?

– Na... ką aš žinau? Ko gero, gali įsivaizduoti vėl esąs jaunuolis, Paryžiaus ar Vienos lauko kavinaitėje gurkšnojantis kavą. – Vėl ta lakoniška, atsiprašanti šypsena. – Na, kad jau sušnekome apie kavą...

– Taip, ačiū.

Kol Signė Jūl triūsė virtuvėje, Haris tyrinėjo sienas. Virš židinio kabėjo juoda skraiste apsigaubusio vyro portretas. Pastarąjį kartą čia lankydamasis Haris to paveikslo nepastebėjo. Skraiste apsisiautęs vyras stovėjo kiek dramatiška poza, žvelgdamas į įsivaizduojamus tolius už paveikslo rėmų. Ant rėmo pritvirtintoje varinėje lentelėje užrašyta: „*Vyriausiasis gydytojas Kornelijus Jūlis 1885–1959.*“

– Čia Ėveno senelis, – paaiškino Signė Jūl, įėjusi su kavos padėklu.

– Aišku. Turite daug portretų.

– Taip, – ji padėjo ant stalo padėklą. – Nuotraukoje greta – Ėveno senelis iš mamos pusės, daktaras Verneris Šumanas. Jis 1885 metais buvo vienas iš Ulevolio ligoninės steigimo pradininkų.

– O čia?

– Jūnas Šumanas. Valstybinės ligoninės vyriausiasis gydytojas.

– O kur tavo giminaičiai?

Ji sutrikusi pažvelgė į jį.

– Ką turi galvoje?

– Kuriose iš šių nuotraukų tavo giminaičiai?

– Jie... jos kabo kitur. Grietinėlės į kavą?

– Ačiū, ne.

Haris atsisėdo.

– Norėčiau su tavimi pasikalbėti apie karą, – tarė jis.

– Brr, tik ne tai, – išsprūdo jai.

– Suprantu, bet tai svarbu. Ar atsakytum į keletą klausimų?

– Pažiūrėsim, – ji įsipylė sau kavos.

– Karo metais buvai medicinos sesuo...

– Vokiečių fronte, taip. Valstybės išdavikė.

Haris kilstelėjo galvą. Į jį žvelgė romios akys.

– Mūsų buvo apie keturis šimtus. Po karo visas nuteisė kalėti. Nors Tarptautinė Raudonojo Kryžiaus organizacija kreipėsi į Norvegijos valdžią, prašydama nutraukti bet kokį baudžiamąjį persekiojimą. Norvegijos Raudonojo Kryžiaus organizacija mūsų atsiprašė tik 1990 metais. Ėveno tėvas, ana toje nuotraukoje, turėjo ryšių ir pasirūpino, kad mano bausmė būtų sušvelninta, gal ir dėl to, kad 1945 metais padėjau dviem sužeistiems vyrams iš Namų fronto. Ir todėl, kad niekada nepriklausiau Nacionalinio sambūrio partijai. Ką dar nori sužinoti?

Haris apžiūrinėjo kavos puodelio vidų. Stebėjosi, kaip tylu tuose prestižiniuose Oslo rajonuose.

– Ne jūsų istoriją norėčiau išgirsti, ponia Jūl. Ar prisimeni fronte kariavusį norvegą savanorį, vardu Gudbrandas Juhansenas?

Signė Jūl krūptelėjo, ir Haris suprato kažką užkabinęs.

– Kas iš tiesų tau rūpi? – jos veidas tarsi sustingo.

– Ar tavo vyras tau nepasakojo?

– Ėvenas man niekada nieko nepasakoja.

– Ką gi. Bandau sužinoti, kaip rasti norvegus savanorius, kurie prieš išsiunčiami į Rytų frontą pabuvojo Zenhaime.

– Zenhaime, – ji pakartojo sau pusbalsiu. – Danielius ten buvo.

– Taip, žinau, kad buvai susižadėjusi su Danieliumi Gudesonu. Sindrė Faukė sakė.

– Kas jis toks?

– Buvęs Rytų fronto savanoris ir Pasipriešinimo judėjimo dalyvis, kurį pažįsta tavo vyras. Faukė ir pasiūlė pasikalbėti su tavimi apie Gudbrandą Juhanseną. Pats Faukė dezertyravo, todėl jis nežino, kas nutiko Gudbrandui. Tačiau kitas buvęs Hitlerio kariuomenės savanoris, Edvardas Moskenas, pasakojo apie apkasuose sprogusią rankinę granatą. Moskenas nesugebėjo tiksliai paaiškinti, kas įvyko po

sprogimo, bet jei Juhansenas išgyveno, natūralu manyti, kad jis pateko į karo lauko ligoninę.

Signė Jūl sunarnėjo, atkiūtino Burė, ir ji panardino ranką į jo tankius, šiurkščius gaurus.

– Taip, prisimenu Gudbrandą Juhanseną, – tarė ji. – Danielius retkarčiais apie jį parašydavo, ir laiškuose iš Zenhaimo, ir rašteliuose, kuriuos gaudavau karo lauko ligoninėje. Jie buvo labai skirtingi. Manau, kad ilgainiui Gudbrandas Juhansenas jam tapo tarsi jaunėlis brolis. – Ji nusišypsojo. – Daugelis vyrų šalia Danieliaus greitai pasijusdavo mažaisiais broliukais.

– Ar žinai, kas nutiko Gudbrandui?

– Kaip ir sakei, jis atsidūrė mūsų ligoninėje. Tada, kai mūsų fronto ruožą užėmė rusai, prasidėjo masinis atsitraukimas. Fronto nepasiekdavo vaistai, nes visus kelius užblokavo eismo kamščiai. Juhansenas buvo smarkiai sužeistas, šlaunyje virš kelio įstrigusi granatos skeveldra, buvo ir kiti kūno sužalojimai. Gangrenavo pėda, ją ketinta amputuoti. Taigi nesulaukus vis neatgabenamų vaistų jis buvo išsiųstas į vakarus. Paskutinį kartą mačiau tik jo barzda apžėlusį veidą, kyšantį iš po antklodės sunkvežimio kėbule. Ratai iki pusės smego į pavasarinį purvyną, tik po geros valandos sunkvežimis pasiekė pirmąjį posūkį ir dingo iš akių.

Padėjęs galvą jai ant kelių šuo žvelgė į ją liūdnomis akimis.

– Ir daugiau jo nei matei, nei girdėjai?

Ji lėtai pakėlė prie lūpų trapaus porceliano puodelį, siurbtelėjo gurkšnelį ir vėl jį pastatė. Ranka drebėjo nestipriai, bet vis dėlto virpėjo.

– Praslinkus keliems mėnesiams gavau jo atviruką, – pasakė ji. – Rašė turintis keletą Danieliui priklausiusių asmeninių daiktų, kaip antai rusišką uniformos kepurę, kuri, kaip supratau, buvo lyg koks karo trofėjus. Atrodė toks suglumęs, bet juk kare sužeistieji, kol pasveiksta, iš pradžių visada atrodo keistai.

– Tas atvirukas, ar?..

Ji papurtė galvą.

– Ar prisimeni, iš kur jį siuntė?

– Ne. Tik atsimenu, kad perskaičiusi pavadinimą pagalvojau, kad ten – žalia ir taiku, kad jam viskas gerai.

Haris pakilo eiti.

– Iš kur Faukė apie mane žino? – paklausė ji.

– Na... – Haris nesumojo, ką pasakyti, bet ji užbėgo jam už akių.

– Visi Rytų fronto savanoriai girdėjo apie mane, – jos veide išsiskleidė plati šypsena. – Apie moterį, už trumpesnę bausmę pardavusią sielą velniui. Ar taip jie kalba?

– Nežinau, – Harį nutvilkė noras kuo greičiau ištrūkti. Žiedinis Oslo aplinkkelis vos už dviejų kvartalų, o čia taip tylu, tarsi jie sėdėtų prie kalnų ežero.

– Ir daugiau niekada jo nebemačiau, – tarė ji. – Danieliaus. Po to, kai jie pasakė, kad jis miręs.

Jos žvilgsnis įsmigo į įsivaizduojamą tašką priešais.

– Karo lauko sanitaras atnešė nuo jo naujametinį sveikinimą, o po trijų dienų perskaičiau Danieliaus pavardę žuvusiųjų sąraše. Nemaniau, kad tai tiesa, pasakiau, kad netikėsiu, kol jie man neparodys jo lavono. Tada jie mane nusivedė į Šiaurės ruožo masinę kapavietę, kur degindavo mirusiuosius. Įlipau į duobę, ieškodama mindžiojau negyvus kūnus, ėjau nuo vieno sudegusio lavono prie kito, įdėmiai įsižiūrėdama į tuščias, juodai išdegusias akiduobes. Bet nė vienas jų nebuvo Danielius. Jie sakė, kad neįmanoma jo atpažinti, o aš tvirtinau, kad jie klysta. Paskui jie svarstė, gal jis – viename tų kapų, kurie jau užversti. Nežinau. Bet aš jo taip ir nepamačiau.

Hariui atsikrenkštus ji krūptelėjo.

– Ačiū už kavą, ponia Jūl.

Palydėjo jį į prieškambarį. Prie drabužinės sagstydamasis paltą jis

ant sienų kabančių nuotraukų veiduose nesąmoningai ieškojo jos bruožų, tačiau veltui.

– Ar turėtume ką nors apie tai pasakoti Ėvenui? – paklausė ji, atidariusi jam duris.

Haris nustebęs pažvelgė į ją.

– Na, ar jam reikia žinoti, kad mes apie tai kalbėjomės? – sumaniai pasitaisė ji. – Apie karą ir... Danielių?

– Na, nebūtina, jei to nenori. Savaime suprantama.

– Jis pastebės, kad čia buvai. Ar galėtume pasakyti, kad jo laukei, bet turėjai išeiti, kad spėtum kitur?

Jos žvilgsnis atrodė maldaujantis, bet akyse glūdėjo dar kažkas.

Niekaip nesuvokė, kas tai, kol įvažiavęs į žiedinį aplinkkelį ir atsidaręs langą įsileido išlaisvinantį, kurtinantį automobilių gausmą, kuris iš jo galvos išpustė tylumą. Baimė. Signė Jūl bijojo.

70 SKYRIUS

Brandhaugo namai, Nurbergas, 2000 m. gegužės 9 d.

Berntas Brandhaugas peiliu vos stuktelėjo į krištolinės taurės kraštą, atsistūmė kėdę ir, švelniai pravalydamas gerklę, servetėle prisidengė burną. Jo lūpomis nuvilnijo šypsenėlė, lyg jis iš anksto mėgautųsi savo kalbos perliukais, kuriuos paruošė svečiams: policijos viršininkei Anei Sterksen su vyru ir Kurtui Meirikui su žmona.

– Mieli draugai ir kolegos.

Akies krašteliu matė dirbtinai besišypsančią savo žmoną, tarsi ji ketintų sakyti: *„Apgailestauju, kad teks tai patirti, tačiau negaliu to suvaldyti.“*

Šįvakar Brandhaugas kalbėjo apie draugystę ir kolegialumą. Apie lojalumo svarbą ir tai, kad būtina sutelkti gėrio jėgas siekiant užkirsti kelius, kuriuos demokratija plačiai atveria vidutinybėms klestėti, atsakomybės niveliavimui ir prastam vadovavimui. Savaime suprantama, negali tikėtis, kad į politinius postus išrinktos namų šeimininkės ir ūkininkai supras jiems skirtų valdžios sričių kompleksiškumą.

– Demokratija pati sau atlygis, – pareiškė Brandhaugas, šią formuluotę jis nuplagijavo ir pateikė kaip savą. – Tačiau tai nereiškia, kad demokratija nieko nekainuoja. Kai suvirintojus paverčiame finansų ministrais...

Nuolat stebėjo, ar policijos viršininkė jo klausosi, įterpdavo kokį juokelį apie demokratizacijos procesą kai kuriose buvusiose koloni-

jinėse Afrikos šalyse, kuriose pats yra dirbęs ambasadoriumi. Bet kalba, kurią ne kartą išdroždavo kituose forumuose, šįvakar jo neužgriebė. Mintys klaidžiojo ten, kur pastarąsias savaites būdavo dažniausiai – su Rakele Fauke.

Ji virto jo manija, ir kartkartėmis jis pagalvodavo, kad verčiau reikėtų ją pamiršti, kad jos siekdamas nuėjo per toli.

Galvojo apie pastarųjų dienų machinacijas. Jeigu Kurtas Meirikas nebūtų policijos saugumo vadas, jam niekada nepavyktų to padaryti. Pirmiausia reikėjo tą Harį Hūlę išstumti iš žaidimo, patraukti iš kelio, išguiti iš miesto į tokią vietą, kur jo nepasiektų Rakelė, nei kiti.

Paskambinęs Kurtui Brandhaugas pasakė jam iš savo žmogaus „Dagbladet" redakcijoje sužinojęs, kad tarp žurnalistų sklinda kalbos, neva „kažkas" atsitiko rudenį, prezidento vizito metu. Reikia ko nors imtis, kol nevėlu, paslėpti Hūlę ten, kur žiniasklaida jo nesurastų. Ar jis, Kurtas, tam pritaria?

Kurtas mykė ir niūkė. Kol išsikvėpė, bet Brandhaugas nesiliovė spaudęs. Jis, tiesą sakant, abejojo, kad Meirikas patikėjo bent vienu žodžiu. Bet pernelyg nekvaršino sau galvos. Po keleto dienų jam paskambinęs Kurtas pranešė, kad Haris Hūlė siunčiamas į frontą, į kažkurią Dievo pamirštą vietą Švedijoje. Brandhaugas patenkintas trynė rankas. Niekas dabar nesužlugdys jo planų dėl artimesnio ryšio su Rakele.

– Mūsų demokratija – tartum graži ir besišypsanti, bet naivoka duktė. Gerųjų jėgų susitelkimas visuomenėje neturi nieko bendra su elitarizmu ar autoritarizmu, tai vienintelė mūsų garantija, kad mūsų dukters, demokratijos, niekas neišniekins ir kad valdžios neperims nepageidaujamos jėgos. Todėl ir lojalumas, ši kone užmiršta dorybė, tarp tokių kaip mes – ne tik pageidaujamas, bet absoliučiai būtinas. Taip, tai prievolė, kuri...

Jie persėdo į gilius fotelius svetainėje, ir Brandhaugas ratu pasiuntė dėžutę su savo kubietiškais cigarais, Norvegijos generalinio konsulo Havanoje dovana.

– Susukti ant vidinės kubiečių moterų šlaunų pusės, – sušnabždėjo Anės Sterksen vyrui ir pamerkė akį, bet neatrodė, kad tas būtų perpratęs mintį. Atrodė sausokas ir suvaržytas, tasai jos teisėtas vyras, ir koks jo vardas? Kažkoks dvigubas – Dieve švenčiausias, nejaugi pamiršo? Tūras Erikas! Jo vardas – Tūras Erikas.

– Dar konjako, Tūrai Erikai?

Nusišypsojęs sučiauptomis plonomis lūpomis Tūras Erikas papurtė galvą. Tikriausiai vienas tų asketų, kurie per savaitę ristele nubėga penkiasdešimt kilometrų, pagalvojo Brandhaugas. To vyro viskas liesa – kūnas, veidas, plaukai. Pastebėjo, kad jam sakant kalbą Tūras Erikas žvilgsniu šaudė į žmoną, tarsi primindamas tik jiems vieniems suprantamą pokštą. Nebūtinai susijusį su jo kalba.

– Išmintinga, – suniuręs tarė Brandhaugas. – Geriau mažiau nei per daug, taip?

Staiga svetainės tarpduryje pasirodė Elsa.

– Tau skambina, Berntai.

– Turime svečių, Elsa.

– Iš „Dagbladet".

– Atsiliepsiu darbo kambaryje.

Skambino iš naujienų skyriaus, moteriškaitė jam nepažįstamu vardu. Iš balso atrodė jauna, jis pamėgino ją įsivaizduoti. Teiravosi apie tą vakarą prie Austrijos ambasados Tomo Heftyes gatvėje vykusią demonstraciją prieš Jorgą Haiderį ir kraštutinių dešiniųjų Laisvės partiją, po rinkimų patekusią į vyriausybę. Prašė keleto trumpų komentarų rytdienos laikraščiui.

– Ar, jūsų nuomone, dabar būtų aktualu paviešinti Norvegijos diplomatinius santykius su Austrija, pone Brandhaugai?

Jis užsimerkė. Jie žvejojo, retkarčiais taip elgėsi, tačiau ir jie, ir jis

žinojo, kad žvejyba nenusiseks, jis pernelyg įgudęs. Jautėsi apgirtęs, galva buvo lengva, tamsoje po užmerktais vokais trūkčiojo akys, bet tai netrukdė.

– Tai politinis sprendimas, kurį priimti Užsienio reikalų ministerijos valstybės tarnautojų apartas neturi įgaliojimų, – pasakė jis.

Stojo tyla. Jam patiko balsas. Ji blondinė, nujautė tai.

– O jeigu paprašyčiau, kad jūs, remdamasis savo gausia patirtimi užsienio politikos reikaluose, nuspėtumėte, kaip elgsis Norvegijos vyriausybė?

Jis žinojo, ką reikėjo atsakyti, paprasta iki skausmo:

„Tokių dalykų aš nepranašauju."

Nei daugiau, nei mažiau. Iš tikrųjų net keista, nė nereikia ilgai išbūti tokiame poste kaip jo, o atrodo, kad į visus klausimus jau esi atsakęs anksčiau. Jauniems žurnalistams dažniausiai rodėsi, kad jie pirmieji užduoda tokį mitrų klausimą, turbūt užtrukdavo kone pusę nakties, kol jį sugalvodavo. Ir visi likdavo sužavėti, kai jis tariamai susimąstydavo prieš atsakydamas tai, ką jau kokį tuziną kartų buvo išrėžęs kitiems.

„Tokių dalykų aš nepranašauju."

Jis stebėjosi, kad jai dar to neištarė. Bet kažkas slypėjo jos balse, kažkas, skatinantis būti paslaugesniam. *„Jūs... savo gausia patirtimi"*, pasakė ji. Knietėjo paklausti, ar ji pati nusprendė skambinti būtent jam, Berntui Brandhaugui.

– Kaip aukščiausias Užsienio reikalų ministerijos valstybės tarnautojas galiu patikinti, kad su Austrija palaikome įprastinius diplomatinius santykius, – pasakė jis. – Bet suprantama – juk matome, kad ir kitos pasaulio šalys reaguoja į tai, kas šiuo metu vyksta Austrijoje. Tačiau tas faktas, kad su viena ar kita šalimi palaikome diplomatinius ryšius, dar nerodo, kad pritariame viskam, kas ten vyksta.

– Žinoma, kad ne, juk diplomatinius ryšius esame užmezgę ne su

vienu kariniu režimu, – atsiliepė balsas kitame laido gale. – Tad kodėl, jūsų nuomone, taip jautriai reaguojame šiuo atveju?

– Manau, kad priežasčių reikėtų ieškoti netolimoje Austrijos praeityje. – Jam derėjo čia sustoti. Derėjo sustoti. – Ta šalis susipančiojusi nacizmo saitais. Daugelis istorikų juk sutaria, kad Austrija Antrojo pasaulinio karo metais iš tikrųjų buvo hitlerinės Vokietijos sąjungininkė.

– Argi Austrija nebuvo okupuota kaip ir Norvegija?

Jam toptelėjo, kad jis nenutuokia, ką šių laikų mokyklose pasakoja apie Antrąjį pasaulinį karą. Akivaizdu, kad nedaug.

– Koks, sakei, tavo vardas? – paklausė jis. Ko gero, vis dėlto bus taure padauginęs. Ji pasakė vardą.

– Taigi Nataša, prieš tęsiant telefoninę apklausą, leisk tau kiek pagelbėti. Ar esi girdėjusi apie *Anschluss*, kitaip – prijungimą? Austrija nebuvo okupuota įprastine žodžio reikšme. Vokiečiai 1938 metų kovą įžygiavo į šalį netrukdomi, nesutiko beveik jokio pasipriešinimo, tokia situacija liko iki karo pabaigos.

– Tad panašiai kaip ir Norvegijoje?

Brandhaugas buvo šokiruotas. Ji kalbėjo tvirtai, be menkiausio gėdos šešėlio dėl savo neišmanymo.

– Ne, – jis žodžius tarė lėtai, lyg kalbėtų sutrikusio intelekto vaikui. – Ne taip, kaip Norvegijoje. Čia mes gynėmės, Londone turėjome Norvegijos vyriausybę ir karalių, iš ten jie be paliovos transliavo radijo laidas ir... palaikė ligusius namuose.

Pajutęs, kad jo formuluotė gana nevykusi, pridūrė:

– Visa norvegų tauta susivienijo prieš okupantus. Tie keletas Norvegijos išdavikų, kurie, įsispraudę į vokiškas uniformas, kovėsi vokiečių pusėje, buvo atmatos, tokių, manau, yra kiekvienoje šalyje. Tačiau Norvegijoje gėrio jėgos laikėsi išvien, stiprios asmenybės, vadovavusios pasipriešinimo kovai, susitelkė į branduolį, atvėrusį kelią demokratijai. Tie žmonės buvo lojalūs vienas kitam, tai ir išgel-

bėjo Norvegiją. Demokratija yra didžiausias atlygis. Išbrauk tai, ką pasakiau apie karalių, Nataša.

– Anot jūsų, visi kovęsi vokiečių pusėje buvo visuomenės atmatos?

Ko iš tiesų ji siekia? Brandhaugas nusprendė užbaigti pokalbį.

– Tik noriu pastebėti, kad tautos išdavikai turėtų džiaugtis, atsipirkę nelaisvės bausmėmis, esu dirbęs ambasadoriumi tokiose šalyse, kur tokius sušaudytų visus iki vieno, ir nesu įsitikinęs, kad tai būtų neteisinga ir Norvegijoje. Bet grįžkime prie to komentaro, kurio norėjai, Nataša. Taigi, Užsienio reikalų ministerija nekomentuoja nei demonstracijos, nei naujųjų Austrijos vyriausybės narių. Turiu svečių, todėl prašyčiau man atleisti, Nataša...

Nataša atleido, ir jis padėjo ragelį.

Sugrįžusį į svetainę jį pasitiko pabaigtuvių nuotaika.

– Jau išeinate? – plačiai šypsodamasis ištarė jis, bet įkalbinėjimai pasilikti tuo ir baigėsi. Jautėsi pavargęs.

Palydėjęs svečius iki durų išskirtinai paspaudė ranką policijos viršininkei, pasiūlė reikalui esant savo pagalbą, jei tik jis galėsiantis padėti, tai... Aišku, galima daug pasiekti ir tarnybiniu būdu, bet...

Paskutinės mintys prieš užmiegant – apie Rakelę Faukę. Ir iš akiračio pašalintą tą jos policininką. Užmigo su šypsena veide, bet pabudo nuo skausmo plyštančia galva.

71 SKYRIUS

Fredrikstadas–Haldenas, 2000 m. gegužės 10 d.

Traukinys buvo apytuštis, ir Haris rado laisvą vietą prie lango.

Už nugaros sėdinti mergina iš ausų išsitraukė ausinuko klausiklius, jis lyg ir girdėjo vokalisto balsą, bet ne instrumentuotę. Pasiklausymo ekspertas, kurio paslaugomis naudojosi Sidnėjuje, Hariui aiškino, kad ausis girdi tik tuos labai silpnus garsus, kurių bangų dažnis atitinka žmogaus balsą.

Tai, kad paskutiniai girdimi garsai prieš stojant visiškai tylai yra žmonių balsai, Hariui pasirodė keistai išganinga.

Lietaus čiurkšlės virpėdamos skynėsi kelią per vagono langus. Haris dairėsi į lygius, permirkusius laukus ir pakelės laidus, kurie tai kilo, tai leidosi tarp elektros stulpų.

Fredrikstado perone grojo janyčarų orkestras. Konduktorius paaiškino, kad jie visada susirenka čia repetuoti prieš Gegužės septynioliktosios paradą.

– Kiekvienais metais antradienį tuo pačiu laiku, – sakė jis. – Dirigento manymu, repeticijos naudingesnės, kai juos supa žmonės.

Haris įsimetė į krepšį keletą drabužių. Jam sakė, kad butas Klipane paprastas, bet patogus. Su televizoriumi, garso aparatūra ir net keliomis knygomis.

– „*Mein Kampf*“ ir panašiomis, – šypsodamasis sakė Meirikas.

Jis nepaskambino Rakelei. Nors būtų gera išgirsti jos balsą. Paskutinį žmogaus balsą.

– Kita stotelė – Haldenas, – iš garsiakalbio sklido traškantis sniaukrojimas, kurį nutraukė šaiži, nedarni stabdomo traukinio nata.

Galvoje vartaliodamas sakinį Haris pirštu braukė per langą. Šaiži, nedarni nata. Nedarni, šaiži nata. Nata, šaiži ir...

Nata nėra nedarni, pagalvojo jis. Nata būna darni tol, kol susiduria su kitomis natomis. Net Elenai, muzikaliausiai tarp jo pažįstamų, reikėjo daugiau fragmentų, daugiau natų, kad išgirstų muziką. Netgi ji nesiryžo pirštu bakstelti į atskirą fragmentą ir tvirtai pareikšti, kad čia nedarnu, čia klaida, o čia – melas.

Vis dėlto ausyse nenutilo ši nata, savaja nedarna spigi ir rėžianti ausį: štai jis važiuoja į Klipaną, kad susektų numanomą siuntėją tokios faksogramos, kuri, išskyrus kelias laikraščių antraštes, nesukėlė jokio didesnio atgarsio. Išnaršius šiandieninius laikraščius paaiškėjo, kad jie pamiršę grasinančių laiškų istoriją, kurią vos prieš keturias dienas po didžiulėmis antraštėmis spausdino pirmuosiuose puslapiuose. Šiandien „Dagbladet" rašė apie slidininką Lasę Kjusą, nekenčiantį Norvegijos, ir Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorių Berntą Brandhaugą pareiškusį, jeigu teisingai perteikė jo žodžius, kad tautos išdavikams reikėjo skelbti mirties nuosprendį.

Buvo dar viena nedarni nata. Gal todėl, kad taip ją norėjo girdėti. Rakelės atsisveikinimas „Dinner" restorane, jos akių išraiška, tas dalinis prisipažinimas meilėje, kol ji vienas du apsisukusi paliko jį laisvo kritimo būklėje su aštuonių šimtų kronų sąskaita, kurią gyrėsi pati apmokėsianti. Kažkas nederėjo. Ar derėjo? Rakelė lankėsi Hario bute, matė jį geriantį, girdėjo, kaip jis, springdamas ašaromis, kalba apie mirusią vos dvejus metus pažinotą kolegę taip, lyg toji būtų buvusi vienintelis žmogus, su kuriuo jį sietų artimi santykiai. Patetiška. Žmonėms nederėtų matyti vienas kito taip apsinuoginusių. Tad kodėl ji visko neužraukė jau tada, nusprendusi, kad šitas vyras – tik beprotikalingas vargas?

Nuo asmeninio gyvenimo sunkumų jis, kaip visuomet, gelbėjosi

darbu. Kažkur perskaitė, kad tam tikro tipo vyrams tai būdinga. Matyt, todėl savaitgalį praleido kurpdamas konspiracines teorijas ir įsivaizduojamų įvykių schemas, kad visos bylos – „Märklin“ šautuvo, Elenos bei Halgrimo Dalės nužudymo – tilptų viename katile, o viską sumaišius užvirtų vientisa dvokianti košė. Irgi patetiška.

Žiūrėjo į atverstą laikraštį, gulintį ant atlenkiamo staliuko priešais save, į Užsienio reikalų ministerijos *galvos* nuotrauką. Veidas tarsi būtų pažįstamas.

Ranka pasitrynė akis. Iš patirties žinojo, kad tyrimui nejudant iš vietos smegenys ima piršti savas koncepcijas. O šautuvo bylos tyrimas, leido suprasti Meirikas – jau užverstas puslapis. Pavadino tai *ne*-byla. Meirikas labiau norėtų, kad Haris rašytų ataskaitas apie jaunuosius nacius ir šnipinėtų besiblaškančius Švedijos jaunuolius. Tegu eina po paraliais!

– ...išlaipinimo peronas dešinėje pusėje.

O ką, jeigu imtų ir išliptų? Kas blogo atsitiktų? Kol URM ir PST stengėsi, kad nebūtų paviešintas pernykštis susišaudymas kelio rinkliavų užkardoje, Meirikas jo negalėjo išspirti. O Rakelė... Nežinia kaip būtų.

Išleidęs paskutinį atodūsį traukinys sustojo, vagone įsivyravo mirtina tyla. Trinkčiojo tambūro durys. Haris liko savo vietoje. Daina iš ausinuko skambėjo aiškiau. Girdėjo ją daugybę kartų, tik neprisiminė, kur.

72 SKYRIUS

Nurbergas ir viešbutis „Continental“, 2000 m. gegužės 10 d.

Senasis vyriškis tam buvo visiškai nepasiruošęs – staiga pervėrė skausmas, pritrūko kvapo. Susirietė ant žemės ten, kur gulėjo, susigrūdo sau į burną kumštį, kad nerėktų. Gulėjo šitaip, skalaujamas šviesos ir tamsos bangų, ir stengėsi neprarasti sąmonės. Atsimerkdavo ir vėl užsimerkdavo. Viršum jo ritosi dangus, laikas tarsi įgavo pagreitį, per dangų skuodė debesys, mėlyname skliaute ryškiai spindėjo žvaigždės, atėjo naktis, diena, naktis, diena ir vėl naktis. Paskui viskas liovėsi, jis vėl užuodė savo kūnu užgultos šlapios žemės kvapą ir žinojo tebesąs gyvas

Kurį laiką pagulėjo, kad atgautų kvapą. Prakaitu permirkę marškiniai lipo prie kūno. Apsivertęs ant pilvo vėl pažvelgė žemyn, į namą.

Didelis juodas rąstinis pastatas. Pragulėjęs ten nuo ryto žinojo, kad namie likusi tik žmona. Bet šviesa dega visuose, tiek pirmo, tiek antro aukšto languose. Matė, kaip vos pradėjus kristi prieblandos šešėliams ji apėjo visą namą ir įžiebė lemputes, ir jam toptelėjo, kad ji bijanti tamsos.

Jis pats jautė baimę. Ne tamsos, jos niekada nebijojo. Jį gąsdino vis greitėjantis laikas. Ir skausmai. Tas potyris naujas, dar neišmoko jų suvaldyti. Net abejojo, ar kada išmoks. O laikas? Stengėsi negalvoti apie tas ląsteles, kurios vis dalijosi.

Danguje pasirodė blyškus mėnulis. Jis pažiūrėjo į laikrodį. Pusė aštuonių. Netrukus bus per tamsu, teks laukti rytojaus ryto. Tai reiškė, kad tada šioje stoginėje reikės praleisti visą naktį. Apžiūrėjo savo surėstą statinį: dvi į žemę įsmeigtos pusmetrinės lazdos dvišakais galais, o tarp jų, ant lazdų šakumų, įsprausta nukirsta pušies šaka. Nukapojęs dar tris ilgas šakas vieną jų galą paguldė ant žemės, o kitą atrėmė į pušies skersinį. Jas užklojo storu sluoksniu eglišakių. Vis šioks toks stogas, saugantis nuo lietaus, sulaikantis kiek šilumos ir slepiantis nuo iškylautojų, netikėtai sumaniusių nuklysti nuo pėsčiųjų tako. Landynei sukurpti užgaišo vos pusvalandį.

Jis nutarė, kad tikimybė būti pastebėtam nuo kelio arba iš kaimyninių namų – gana menka. Tik erelio žvilgsniu įžiūrėtum stoginę iš beveik trijų šimtų metrų atstumo, glūdinčią tankiame eglyne tarp medžių kamienų. Dėl šventos ramybės uždengė eglių šatrais ir bemaž visą kiaurymę, o ginklo vamzdį apvyniojo skudurais, kad žema pavakario saulė neatsispindėtų jo plieniniame paviršiuje.

Vėl dirstelėjo į laikrodį. Kur, po galais, jis prapuolė?

Rankoje sukiodamas taurę Berntas Brandhaugas vėl dirstelėjo į laikrodį. Kur, po galais, ji prapuolė?

Susitarė pusę aštuonių, o dabar jau netrukus be penkiolikos. Susivertė į gerklę gėrimo likučius ir iš viskio butelio, kurį užsisakius registratūroje viešbučio tarnautojas atnešė į kambarį, įsipylė dar. „Jameson“. Vienintelis geras dalykas iš Airijos. Įsipylė dar vieną. Diena buvo pragariška. Atsiliepdamas į antraštę „Dagbladet“, visą dieną netilo telefonas. Tiesa, daugelis jų palaikė, bet vis dėlto paskambinęs „Dagbladet“ naujienų redaktoriui, senam studijų draugui, jis be užuolankų pranešė, kad jį paprasčiausiai klaidingai cituoja. Užteko mainais pažadėti neviešinamos informacijos apie šiurkštų užsienio reikalų ministro neapsižiūrėjimą EEB Ministrų Tarybos suvažiavime.

Redaktorius paprašė duoti laiko pagalvoti. Po valandos paskambino. Pasirodė, kad ta Nataša buvo laikraščio naujokė ir pripažino galėjusi neteisingai suprasti Brandhaugo žodžius. Jie nepaneigs spaudoje išplatintos informacijos, bet jos ir neberutulios. Ką gi, išgelbėta bent tai, ką dar galima išgelbėti.

Brandhaugas sriūbtelėjo didelį gurkšnį, burnoje pavoliojo viskį liežuviu, giliai šnervėse jusdamas jo aitrų, bet kartu – ir švelnų aromatą. Apsidairė. Kiek naktų čia praleido? Kiek kartų nubudo šioje pernelyg minkštoje karališkos apimties lovoje, kamuojamas lengvo galvos skausmo, mat prieš tai kiek padaugino gėrimų? Kiek kartų prašė šalia gulinčios moters, jei teberasdavo ją guolyje, liftu nusileisti į pusryčių salę antrame aukšte, iš ten laiptais nusileisti į registratūrą, kad atrodytų einanti iš susitikimo prie pusryčių stalo, o ne iš viešbučio miegamojo. Saugumo sumetimais.

Įsipylė dar stiklą.

Su Rakele bus kitaip. Nevarys jos į pusryčių salę.

Pasigirdo švelnus beldimas į duris. Jis atsistojo, metė paskutinį žvilgsnį į prabangią geltonos ir aukso spalvos lovatiesę, pajuto plūstelint lengvutę baimę, kurią tuoj nuginė šalin ir žengė keturis žingsnius link durų. Nužvelgė save prieškambario veidrodyje, liežuviu perbraukė per baltutėlius priekinius dantis, lyžtelėjęs pirštą sulygino antakius ir atidarė duris.

Ji stovėjo, atsišliejusi į sieną, atsagstytu paltu. Po juo vilkėjo raudona vilnone suknele. Jis prašė, kad apsirengtų raudonai. Vokai atrodė sunkūs, o lūpos ironiškai šypsojosi. Brandhaugas apstulbo, tokios jos dar nebuvo matęs. Atrodė it prisirijusi alkoholio ar kokių piliulių – į jį žvelgė apatiškos akys, ji kažką kone nepažįstamu balsu nerišliai sumarmaliavo apie tai, kad vos nepasiklydusi. Paėmė ją už parankės, bet ji rangydamasi išsilaisvino, tada uždėjo ranką jai ant strėnų ir stumtelėjo į kambarį. Ji sudribo ant sofos.

– Išgersi? – paklausė jis.

– Aišku, – suvebleno ji. – O gal norėtum, kad iš karto nusirengčiau?

Netaręs nė žodžio Brandhaugas pripylė jai gėrimo. Perprato jos žaidimą. Bet jeigu ji tikėjosi sugadinti malonumą, vaidindama nupirktos ir apmokėtos vaidmenį, tai žiauriai apsiriko. Tiek to, nors jam gal labiau patiktų, jeigu ji pasirinktų vaidmenį, kurį mėgo jo užkariautos Užsienio reikalų ministerijos aukos – nekaltos mergaitės, nepajėgiančios atsispirti pavergiančiam šefo žavesiui ir savimi pasitikinčio vyro geidulingumui. Tačiau svarbiausia, kad ji pasidavė jo aistrai. Jis buvo pernelyg senas, kad tikėtų romantiškais paskatais. Vienintelis juos skiriantis dalykas – tai užsibrėžtas tikslas: valdžia, karjera ar sūnaus globos teisės.

Jis niekada nesigraužė dėl to, kad moterys leidžiasi apakinamos didingosios šefo kėdės. Nes pats tokioje ir sėdėjo. Jis buvo Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius Berntas Brandhaugas. Po velnių, visą savo gyvenimą paskyrė tam, kad juo taptų. Tai, kad Rakelė apsisvaigino ir dėjosi kekše, nieko nekeitė.

– Apgailestauju, tačiau privalau tave turėti, – jis įmetė du gabalėlius ledo į jos taurę. – Artimiau mane pažinusi tai suprasi. Bet vis tiek privalau tau duoti savotišką pirmąją pamoką, kad turėtum bent žalią supratimą, koks aš.

Ištiesė jai taurę.

– Kai kurie vyrai šliaužia per gyvenimą, nosimis ardami žemę, ir tenkinasi trupiniais. Tokie kaip aš – atsistojame ant kojų, prieiname prie stalo ir užimame teisėtai mums priklausančias vietas. Mūsų mažuma, nes mūsų pasirinktame gyvenimo kelyje kartais reikia būti brutaliems, o brutalumas reikalauja stiprybės, kad pajėgtume išsiveržti iš socialdemokratinio, lygiavinio auklėjimo spąstų. Jei tenka rinktis tarp brutalumo ir šliaužiojimo, aš linkęs paminti trumparegišką dorovę, nepajėgiančią sukurti perspektyvą iš atskirų dalių. Aš manau, kad širdies gilumoje už tai mane gerbsi.

Ji neatsakė, tik išmaukė iki dugno.

– Hūlė tau niekada nebuvo konkurentas, – tarė ji. – Mes su juo tik geri draugai.

– Manau, kad meluoji, – atsakė jis ir kiek sudvejojęs pripildė jos taurę. – Man reikia, kad turėčiau tave vienas pats. Suprask teisingai. Kai iškėliau tau sąlygą, kad tučtuojau nutrauktum bet kokius ryšius su Hūle, tyrumo principas tam turėjo daugiau įtakos nei pavydas. Bet kokiu atveju jam nepakenks trumpa viešnagė Švedijoje, ar kur ten jį išsiuntė Meirikas.

Brandhaugas trumpai nusijuokė.

– Kodėl į mane taip žiūri, Rakele? Aš nesu karalius Dovydas, o Hūlė... koks, sakei, vardas to, kurį karalius Dovydas karvedžiams liepė išsiųsti į priešakines linijas?

– Ūrija, – burbtelėjo ji.

– Teisingai. Tame fronte jis žuvo, taip?

– Antraip tos istorijos nevertėtų ir pasakoti, – sududeno ji į stiklinę.

– Gerai. Bet čia niekas nesiruošia mirti. Ir jei atmintis manęs neapgauna, paskui karalius Dovydas su Bačeba gyveno gana laimingai.

Atsisėdęs ant sofos šalia Brandhaugas pirštu kilstelėjo jos smakrą.

– Pasakyk man, Rakele, iš kur tu taip gerai žinai, kas parašyta Biblijoje?

– Geras auklėjimas, – atsakė ji ir išsilaisvinusi per galvą nusivilko suknelę.

Į ją žiūrėdamas jis rijo seilę. Ji buvo nuostabi. Vilkėjo baltus apatinius. Jis paprašė, kad ji apsirengtų būtent baltus apatinius. Jie išryškino auksinį jos odos atspalvį. Niekam į galvą neateitų, kad ji gimdžiusi. Bet tai, kad išnešiojo vaiką, kad maitino jį savo krūtimis, kad akivaizdžiai buvo vaisinga jai suteikė dar daugiau patrauklumo Bernto Brandhaugo akyse. Ji buvo tobula.

– Mes niekur neskubame, – jis uždėjo ranką jai ant kelio. Jos veidas nerodė jokių jausmų, bet jis pajuto, kad ji įsitempė.

– Kaip pageidausi, – ji gūžtelėjo pečiais.

– Ar nenorėtum iš pradžių pamatyti laišką?

Galva jis mostelėjo į rudą vidury stalo gulintį voką su reljefiniu Rusijos ambasados antspaudu. Trumpas ambasadoriaus Vladimiro Aleksandrovo laiškas Rakelei Faukei skelbė, kad Rusijos valdžia prašo jos nekreipti dėmesio į ankstesnį teismo šaukimą Olego Faukės Gusevo byloje dėl vaiko globos teisių. Bylos nagrinėjimas atidedamas neribotam laikui dėl ilgų svarstymo laukiančių bylų eilių. Nebuvo lengva. Brandhaugas buvo priverstas priminti Aleksandrovui porą paslaugų, už kurias Rusijos ambasada liko jam skolinga. Ir pažadėti dar kelias paslaugas. Pora jų beveik kirto Norvegijos URM vadovo įgaliojimų ribas.

– Aš tavimi pasitikiu, – tarė ji. – Gal galėtume greičiau?

Ji beveik nemirktelėjo, kai jo delnas palietė jos skruostą, bet jos galva atšoko kaip skudurinės lėlės.

Mąsliai ją stebėdamas Brandhaugas trynėsi ranką.

– Nesi kvaila, Rakele, – tarė jis. – Spėju, kad supranti, jog sprendimas laikinas. Dar liko pusė metų, kol įsigalios bylos senaties terminas. Bet kada gali gauti naują šaukimą į teismą, tam užteks vieno mano skambučio.

Ji pažvelgė į jį, ir jos apmirusiose akyse pagaliau jis pastebėjo gyvybės ženklų.

– Manau, kad atsiprašymas išeitų į naudą, – tarė jis.

Jos krūtinė kilnojosi aukštyn ir žemyn, nosies šnervės virpėjo. Akys pamažu pritvinko ašarų.

– Na? – paragino jis.

– Atsiprašau. – Balsas vos girdimas.

– Reikėtų kalbėti garsiau.

– Atsiprašau.

Brandhaugas nušvito.

– Ša, Rakele. – Nušluostė jai nuo skruosto ašarą. – Viskas bus gerai. Kad tik mane pažintum. Aš taip noriu, kad taptume draugais.

Ar supranti, Rakele?

Ji linktelėjo.

– Tikrai?

Šniurkštelėjusi dar kartą linktelėjo.

– Puiku.

Jis atsistojo ir atsisegė diržo sagtį.

Naktis buvo nepaprastai šalta, ir senolis įlindo į miegmaišį. Kad ir storai pasiklojęs eglišakėm, bet juto nuo žemės į kūną besiskverbiantį šaltį. Sustirusias kojas reikėjo nuolat judinti, protarpiais pasisūpuojant nuo šono ant šono, kad neapmirtų ir viršutinė kūno dalis.

Namo languose tebedegė šviesos, bet lauke taip sutemo, kad jis nelabai ką matė pro šautuvo taikiklį. Tačiau tai dar pusė bėdos. Jeigu šį vakarą vyras grįš namo, jis parvažiuos mašina, o virš garažo vartų, atsisukusių į mišką, švietė lauko žibintas. Senasis vyriškis dirstelėjo pro taikiklį. Nors žibintas skleidė nedaug šviesos, garažo vartai pakankamai gerai apšviesti, nesunku įžiūrėti priešais juos stovintį žmogų.

Senolis apsivertė ant nugaros. Čia taip tylu, taigi važiuojantį automobilį jis tikrai išgirs. Kad tik neužmigtų. Skausmo priepuolis išsunkė visas jėgas. Bet jis neužmigs. Niekada dar neužsnūdo sargyboje. Niekada. Sujudino savo neapykantą, mėgindamas ja pasišildyti. Ji buvo kitokia, ne tokia kaip ta, deganti maža, pastovia ugnele, rusenusi metų metus, pasiglemžusi ir naikinanti smulkių minčių atžalyną, atvėrusi jam erdves ir leidusi viską pamatyti aiškiau. Naujoji neapykanta liepsnojo taip aršiai, kad jis nebesuprato, ar jisai neapykantos šeimininkas, ar neapykanta – jo. Žinojo, kad nereikia leisti pernelyg jį įkaitinti, reikėjo išlikti šaltam.

Tarp eglių pažvelgė į žvaigždėtą dangų viršum savęs. Buvo tylu. Tylu ir šalta. Jis mirs. Visi jie mirs. Gera mintis, stengėsi nepaleisti jos iš galvos. Paskui užmerkė akis.

Brandhaugas žiūrėjo į krištolinį sietyną palubėj. Jo prizmėse atsispindėjo mėlynas šviesos spindulys nuo „Blaupunkt“ reklamos stendo. Taip tylu. Taip šalta.

– Jau gali eiti, – tarė jis.

Nežiūrėjo į ją, girdėjo tik į šoną bloškiamos antklodės garsą, pajuto spyruokliuojant lovą. Paskui – apsivelkamų drabužių šlamesys. Ji nepratarė nė žodžio. Nei tada, kai jis lietė ją, nei tada, kai paliepė liesti jį. Kalbėjo tik jos didelės atmerktos juodos akys. Juodutėlės iš baimės. Arba neapykantos. Štai dėl ko jis pasijuto toks nusilpęs, kad net...

Iš pradžių jis to nepaisė, laukė ūpo. Galvojo apie kitas turėtas moteris, visus tuos kartus, kai pavykdavo. Bet ūpas nekilo, ir netrukus paprašė jos liautis jį lietus, nebuvo pagrindo leistis jos žeminamam.

Ji pakluso tarsi robotas. Stengėsi laikytis susitarimo – nei daugiau, nei mažiau. Liko pusė metų, kol Olego bylai bus pritaikyta senatis. Jis turėjo laiko. Nėra prasmės karščiuotis, bus kitų dienų, kitų naktų.

Jis pradėjo iš pradžių, bet, panašu, jam nederėjo šitiek gerti, gėrimas atbukino jį, pavertė nejautriu ir jos glamonėms, ir savo paties.

Liepė jai lipti į vonią, abiem įpylė gėrimo. Šiltas vanduo, muilas. Deklamavo ilgus monologus apie tai, kokia ji graži. Ji netarė nė žodžio. Tokia tyli. Tokia šalta. Vanduo galiausiai irgi atšalo, ir nušluostęs ją rankšluosčiu nunešė atgal į lovą. Jos oda, pašiurpusi ir išsausėjusi. Ji ėmė drebėti, ir jis pajuto, kad jo kūnas pamažu atsiliepia. Pagaliau. Jo ranka slydo žemyn, vis žemiau. Ir vėl pamatė jos akis. Dideles, juodas, negyvas. Žvilgsnis įbestas į tašką lubose. Magija išgaravo. Norėjosi jai trenkti, įžiebti gyvybę jos mirusiose akyse, talžyti delnu, kol užsiliepsnos oda, nušvis karščiu ir raudoniu.

Girdėjo, kaip ji nuo stalo pasiėmė laišką ir spragtelėjo atveriamos rankinės sąsaga.

– Kitą kartą mums reikės mažiau gerti, – tarė jis. – Taikau ir tau.

Ji neatsakė.

– Kitą savaitę, Rakele. Toje pačioje vietoje, tuo pačiu laiku. Nepamirši?

– Argi galėčiau? – atsakė ji. Trinktelėjo durys, ir jos nebebuvo.

Jis atsikėlė iš lovos, susimaišė sau gėrimą. „Jameson" su vandeniu, vienintelis geras dalykas... Lėtai išgėrė. Tada vėl atsigulė.

Artėjo vidurnaktis. Užsimerkė, bet miegas neėmė. Girdėjo, kaip gretimame kambaryje kažkas įsijungė mokamą kanalą suaugusiesiems. Na, jeigu tai televizorius. Dejonės skambėjo itin tikroviškai. Policijos sirena perskrodė naktį. Po paraliais! Pašokęs apsivertė, nuo bjauriai minkštos lovos visiškai nutirpo nugara. Jam visuomet būdavo sunku čia užmigti, ne vien dėl lovos, geltonasis kambarys taip ir liko tik viešbučio kambariu, svetima vieta.

Susitikimas Larvike, pranešė savo žmonai. Ir kaip visada jai paklausus niekaip neprisiminė, kaip vadinasi viešbutis, kuriame apsistos. Gal „Rica"? Na, verčiau paskambinęs jai pasakys, jei tik nebus vėlu. Bet juk žinai, mieloji, kaip tos vėlyvos vakarienės kartais užtrunka.

Na, taip, ji neturėjo kuo skųstis. Jis davė jai tokį gyvenimą, kad su savo kilme geresnio nebūtų galėjusi tikėtis. Suteikė galimybę pamatyti pasaulį, gyventi prabangiuose ambasadorių būstuose su būriais patarnautojų, gražiausiuose pasaulio miestuose, išmokti kalbų, bendrauti su įdomiais žmonėmis. Visą gyvenimą jai nereikėjo nė mažojo pirštelio pajudinti. Ką ji darytų likusi viena, ta moteris, niekada nedirbusi jokio darbelio? Jis buvo kertinis jos gyvenimo akmuo, šeima, trumpai tariant – viskas, ką ji turėjo. Ne, jam nelabai rūpėjo, ką Elsa pagalvos ar nepagalvos.

Ir vis dėlto dabar galvojo apie ją, norėjo būti ten, kartu su ja. Prie nugaros prigludęs šiltas, pažįstamas kūnas, jį apkabinusi ranka. Taip, šiek tiek šilumos po viso to speigo.

Vėl žvilgtelėjo į laikrodį. Galėtų pasakyti, kad vakarienė baigėsi anksčiau, tad jis nusprendė važiuoti namo. Ji net apsidžiaugtų, juk taip nemėgo naktimis likti viena tame dideliame name.

Dar kiek pagulėjo, klausydamasis garsų iš gretimo kambario.

Paskui vienu ypu atsistojęs ėmė rengtis.

Senasis vyriškis nebe senas. Ir jis šoka. Skamba lėtas valsas, o ji skruostu prigludusi jam prie kaklo. Jau ilgai šoka, jie prakaituoti, jos oda tokia įkaitusi, kad svilina ten, kur liečiasi su jo. Jaučia, kad ji šypsosi. Jis nori nesiliauti šokęs, šokti šitaip, laikyti ją glėbyje, kol namas sudegs iki pamatų, kol išgaruos diena, kol jie atsimerkę pastebės atsidūrę visai kitur.

Ji kažką kužda, bet muzika per garsi.

– Ką? – klausia jis, nunarindamas galvą. Ji prideda lūpas jam prie ausies.

– Tau reikia atsibusti, – sako ji.

Jis praplėšė akis. Pasimarkstė tamsoje, kol priešais save įžiūrėjo ore kyburiuojantį sustingusį, blyškų savo paties kvapą. Negirdėjo, kaip atvažiavo automobilis. Jis apsivertė, tyliai sudejavęs pamėgino iš po savęs ištraukti ranką. Matyt, jį pažadino garažo vartų tarškesys. Išgirdo stiprėjantį variklio gausmą ir dar spėjo pamatyti mėlyną „Volvo“, ryjamą garažo tamsos. Jo dešinioji ranka buvo visiškai apmirusi. Vos po kelių sekundžių vyras vėl pasirodys, stovės šviesoje, kol uždarys garažo duris, ir tada... bus per vėlu.

Senolis desperatiškai grabaliojo miegmaišio užtrauktuką, ištraukė kairiąją ranką. Į kraują plūstelėjo adrenalinas, bet miegas nepaleido, tarsi suvystęs į vatą slopino visus garsus, trukdė aiškiai matyti. Girdėjo užtrenkiamų automobilio durelių garsą.

Dabar jau abi rankos ištrauktos iš miegmaišio ir, jo laimė, žvaigždėtas dangus šviečia pakankamai ryškiai, tad jis greitai susirado ginklą ir pastatė į vietą. Greičiau, greičiau! Skruostu prigludo prie šaltos

šautuvo buožės. Žiūrėjo į taikiklio akį. Sumirkčiojo, nes nieko nematė. Drebančiais pirštais nuvyniojo skudurą, kuriuo buvo apsukęs taikiklį, kad neapšerkšnytų jo lęšis. Dabar! Vėl pridėjo skruostą prie buožės. Kas gi čia? Garažas liejosi lyg per miglą, tikriausiai, bus užkliudęs tolmatį. Pasigirdo uždaromų garažo vartų dundesys. Pasuko tolmatį, ir akyse išryškėjo apačioje stovintis vyras. Aukštas, plačiapetis vyras, apsivilkęs juodu vilnoniu paltu. Stovėjo atsukęs nugarą. Senasis vyriškis dukart sumirksėjo. Priešais akis lyg skystas rūkas vis dar plūduriavo sapnas.

Reikėjo palaukti, kol vyras atsigręš, kol neliks nė menkiausios abejonės, kad ten – tikrai jis. Pirštas apsivijo gaiduką, švelniai jį spustelėjo. Su ilgus metus miklintu ginklu – kur kas paprasčiau, tuomet šūvio paleidimas būna užprogramuotas smegenyse, judesiai automatiški. Susitelkė į kvėpavimą. Nužudyti žmogų nėra sunku. Tikrai, jeigu ne kartą esi tai daręs. Pirmosiomis Getisbergo mūšio valandomis 1863 metais dvi nepatyrusių kareivių kuopos, išsirikiavusios penkiasdešimties metrų atstumu, salvę po salvės šaudė vieni į kitus nepataikydami – ne todėl, kad buvo prasti šauliai, o todėl, kad nesąmoningai taikė virš galvų. Jie paprasčiausiai nesugebėjo peržengti tikro žudiko slenksčio. Bet jeigu jau tai darei...

Vyras priešais garažą atsigręžė. Pro taikiklį rodėsi tarsi žvelgtų tiesiai į senolį. Tai jis, jokios abejonės. Taikiklio kryžius dengė beveik visą jo krūtinę. Senolio galvoje migla pamažu sklaidėsi. Sulaikęs kvėpavimą jis ramiai ir iš lėto patraukė į save gaiduką. Reikėjo pataikyti pirmuoju šūviu, nes už šviesos apskritimo prie garažo buvo aklinai tamsu. Laikas sustingo. Berntas Brandhaugas – negyvėlis. Senolio galvoje dabar viskas tapo aišku ir skaidru.

Štai kodėl jausmas, kad kažką padarė ne taip, apėmė tūkstantąja sekundės dalimi anksčiau, negu jis suprato, kas tai. Gaidukas sustingo. Senolis spaudė stipriau, bet nuleistukas nepasidavė. Saugiklis. Senolis žinojo, kad per vėlu. Nykščiu surado saugiklį, atlen-

kė. O tada pro taikiklį spoksojo į jau tuščią apšviestą aikštelę. Brandhaugo nebebuvo, jis ėjo link pagrindinių durų kitoje namo pusėje, prie kelio.

Senolis sumirksėjo. Širdis daužėsi į šonkaulius lyg plaktukas. Iš plaučių jis skausmingai išleido orą. Še tau. Užmigo. Vėl sumirksėjo. Atrodė, kad viskas aplinkui skendi ūkanoje. Susimovė. Kumščiu trinktelėjo į žemę. Ir tuomet, kai ant rankos užtiško pirmoji kaitri ašara, jis suprato, kad verkia.

73 SKYRIUS

Klipanas, Švedija, 2000 m. gegužės 11 d.

Haris atsibudo.

Po akimirksnio suvokė, kur jis. Kai vakarop atsirakinęs duris įėjo į butą, pirmiausiai pagalvojo, kad čia neįmanoma miegoti. Nuo judrios gatvės už lango miegamąjį skyrė tik plona siena ir vienasluoksnis stiklas. Bet vakare, vos tik užsidarius parduotuvei „Ica" kitoje gatvės pusėje, gatvė virto dykviete. Pro šalį liovėsi važiavę automobiliai, o žmonės tarsi kiaurai žemę prasmego.

Haris parduotuvėje nusipirko picą „Grandiosa", pasišildė ją orkaitėje. Ironiškai pastebėjo, kad sėdint Švedijoje valgyti itališką Norvegijoje pagamintą maistą – gana keistas reiškinys. Įsijungė apdulkėjusį televizorių, stovintį kampe ant alaus dėžės. Televizorius tikriausiai buvo iškleręs, nes ekrano žmonių veiduose mirguliavo keista žaluma. Kurį laiką žiūrėjo dokumentinį filmą, merginos pasakojamą asmenišką istoriją apie savo brolį, kuris visą jos vaikystę aštuntajame dešimtmetyje keliavo po pasaulį, siuntinėdamas jai laiškus. Iš Paryžiaus benamių aplinkos, iš kibuco Izraelyje, keliaudamas traukiniu po Indiją, iš nevilties paribių Kopenhagoje. Paprastai susuktas filmukas. Keli vaizdo siužetai, bet daugiausia – sustabdytos scenos, balsas už kadro ir skaudžiai melancholiškas, liūdnas pasakojimas. Tikriausiai jį ir sapnavo, nes atsibudo, prieš akis tebešmėžuojant tiems žmonėms ir vietovėms.

Jį pažadinęs garsas sklido iš palto, persverto ant virtuvinės kėdės. Spigų pypsėjimą aidu atkartojo nuogos kambario sienos. Nors mažas elektrinis šildytuvas veikė visu pajėgumu, vis tiek po plonyte

antklode buvo šalta. Nuleidęs kojas ant vėsaus linoleumo iš vidinės palto kišenės išsitraukė mobilųjį telefoną.

– Alio?

Niekas neatsakė.

– Alio?

Kitame laido gale girdėjo vien tik kvėpavimą.

– Čia tu, Sese? – Ji buvo vienintelė, kurią greitosiomis prisiminė turint jo numerį ir kuri vienintelė galėjo skambinti vidury nakties.

– Ar kas negerai? Helgei?

Jis ilgai dvejojo, prieš palikdamas paukštį Sesei, bet ji apsidžiaugė ir pažadėjo juo pasirūpinti. Tačiau skambino ne Sesė. Jos kvėpavimas kitoks. Ir ji būtų atsakiusi.

– Kas čia?

Vis tiek jokio atsakymo.

Jau ketino dėti ragelį, kai pasigirdo tyli aimana. Kvėpavimas trūkčiojo, atrodė, kad žmogus kitame gale tuoj pravirks. Haris atsisėdo ant sofos, kuri atliko ir lovos funkciją. Plyšyje tarp plonyčių mėlynų užuolaidų švytėjo neoninis užrašas „Ica“.

Nuo svetainės stalo, pristumto prie sofos, Haris iš pakelio išsitraukė cigaretę, prisidegė ją ir atsigulė. Giliai įtraukė dūmą klausydamasis, kaip trūkčiojantis kvėpavimas virtsta tyliu kūkčiojimu.

– Ša jau, ša, – tarė jis.

Už langa pravažiavo mašina. Turbūt volvo, pagalvojo Haris. Ant kojų užsitraukė antklodę. Tada papasakojo istoriją apie merginą ir jos vyresnįjį brolį, maždaug taip, kaip ją prisiminė. Baigus pasakoti ji nebeverkė, ir vos jam ištarus „labanakt“, ryšys nutrūko.

Mobilusis vėl suskambėjo, kai laikrodis rodė po aštuonių, o lauke jau buvo šviesu. Haris rado jį po antklode, tarp kojų. Skambino Meirikas. Balsas rodė, kad jis įsitempęs.

– Tuojau pat važiuok į Oslą, – pasakė jis. – Panašu, kad į darbą paleistas tavo „Märklin“.

VII dalis

SKRAISTĖ JUODA

74 SKYRIUS

Valstybinė ligoninė, 2000 m. gegužės 11 d.

Haris iš karto atpažino Berntą Brandhaugą. Plačiai šypsodamasis jis išsprogintomis akimis žvelgė į Harį.

– Kodėl jis šypsosi? – paklausė Haris.

– Radai ko klausti, – atsakė Klemetsenas. – Sustingus veido raumenims veidus iškreipia keisčiausios grimasos. Kartais net čia atėję tėvai neatpažįsta savo vaikų, mat jų išvaizda gerokai pasikeičia.

Skrodimo stalas su palaikais stovėjo baltos patologinės anatomijos laboratorijos viduryje. Klemetsenui nutraukus paklodę jie pamatė tai, kas liko iš kūno. Halvošenas nusigręžė. Prieš jiems įeinant į patalpą Haris pasiūlė pasinaudoti tvaiką slopinančiu kremu, bet tasai atsisakė. Temperatūra Valstybinės ligoninės Teismo medicinos instituto laboratorijoje nr. 4 tesiekė apie dvylika laipsnių šilumos, taigi smarvė nebuvo blogiausias dalykas. Halvošenas nesiliovė žiaukčiojęs.

– Sutinku, – pritarė Knutas Klemetsenas. – Reginys ne iš gražiausiųjų.

Haris linktelėjo. Klemetsenas buvo geras patologas ir dėmesingas žmogus. Matyt, suprato Halvošeną esant naujoku ir nenorėjo, kad jis jaustųsi nepatogiai. Nes Brandhaugas neatrodė atgrasesnis nei daugelis lavonų. Tai yra, jis atrodė ne šlykščiau nei tie dvyniai, savaitę išgulėję po vandeniu, ar aštuoniolikmetis, užsimušęs, kai dviejų šimtų kilometrų per valandą greičiu skuodė nuo policijos, ar toji

narkomanė, padegusi ant savo nuogo kūno apsivilktą pūkinę striukę. Haris buvo daug matęs, ir Berntas Brandhaugas neturėjo jokių šansų patekti į jo dešimties šlykščiausiųjų sąrašą. Bet, žinoma, turint galvoje, kad jį nužudė viena pro nugarą įėjusi kulka, Berntas Brandhaugas atrodė klaikiai. Krūtinės ląstoje žiojėjusi išeinančios kulkos padaryta žaizda buvo tokia didelė, kad į ją būtų tilpęs Hario kumštis.

– Tai šita kulka pataikė jam į nugarą? – tarė Haris.

– Per vidurį tarp menčių, kiek įžambiai ir žemyn. Įeidama suknežino stuburkaulį, o išeidama – krūtinkaulį. Kaip matai, trūksta dalies krūtinkaulio, jo atplaišų rado ant automobilio sėdynės.

– Automobilio sėdynės?

– Taip, jis vos tik atvėrė garažo duris, matyt, ketindamas važiuoti į darbą, o kulka kirto kiaurai jį, automobilio priekinį stiklą, galinį stiklą ir įstrigo tolimiausioje garažo sienoje. Taigi.

– Kokia toji kulka? – pasiteiravo lyg ir atsigaivelėjęs Halvošenas.

– Tą klausimą teks užduoti balistikos ekspertams, – tarė Klementsenas. – Bet sprendžiant iš jos elgesio – sprogstamosios kulkos ir tunelio grąžto mišrūnė. Vienintelį kartą mačiau panašų triuką, dalyvaudamas Jungtinių Tautų misijoje. Kroatijoje 1991 metais.

– Singapūro kulka, – pasakė Haris. – Jos likučius rado sienoje pusės centimetro gylyje. Miške rasta tuščia šovinio tūtelė tokia kaip ir ta, kurią aną žiemą aptikau Siljane. Štai kodėl jie mane tuoj pat iškvietė. Ką dar pridurtum, Klemetsenai?

Ne ką. Klemetsenas pranešė, kad skrodimas jau atliktas, pagal visus teisinius reikalavimus dalyvaujant KRIPOS. Mirties priežastis akivaizdi, o iš kitų dalykų paminėtini jam rodės tik du – kraujyje aptikta alkoholio pėdsakų, o dešinės rankos didžiojo piršto panagėje rasta makšties išskyrų.

– Žmonos? – pasiteiravo Halvošenas.

– Tai nustatys teismo ekspertai, – per akinių viršų nužvelgęs jaunąjį

policininką tarė Klemetsenas. – Jeigu prireiks. Tikriausiai nėra būtinybės dabar jos apie tai klausinėti, nebent jeigu, jūsų manymu, tai būtina tyrimui.

Haris linktelėjo.

Jie važiavo Sogno gatve, paskui – Pėderio Ankerio gatve, kol pasiekė Brandhaugo namus.

– Nykokas namas, – tarė Halvošenas.

Paskambinę į duris ilgokai laukė, kol jas atidarė stipriai pasidažiusi, į šeštąją dešimtį įkopusi moteris.

– Elsa Brandhaug?

– Aš jos sesuo. Kokiu reikalu?

Haris parodė tarnybinį pažymėjimą.

– Vėl klausinėsite? – aiškiai tramdydama pyktį paklausė sesuo. Apytikriai žinodamas, kas bus toliau, Haris linktelėjo.

– Turėkit sąžinės! Ji visiškai išsekusi, ir jos vyro nesugrąžins tai, kad jūs...

– Atleiskite, bet mes negalvojame apie jos vyrą, – pertraukė ją Haris, nutaisęs mandagų toną. – Jis negyvas. Mums rūpi kita auka. Kad kitas asmuo nepatirtų to, ką dabar išgyvena ponia Brandhaug.

Sesuo prasižiojo, nebežinodama, ką ir sakyti. Haris išgelbėjo ją iš keblios padėties paklausęs, ar įėjus jiems reikėtų nusiauti.

Ponia Brandhaug neatrodė tokia sugniuždyta, kokią bandė vaizduoti sesuo. Akis įbedusi į tuštumą sėdėjo ant sofos, bet Haris pastebėjo iš po pagalvėlės kyšantį mezginį. Nors nepasakytum, kad nepadoru megzti, kai ką tik nužudė tavo vyrą. Giliau pamąsčius, tai beveik natūralu. Laikytis įsitvėrus įprastų veiksmų, kai į šipulius byra visas tavo pasaulis.

– Šiandien vakare išvykstu, – tarė ji. – Pas seserį.

– Mano žiniomis, jums šiuo metu paskirta policijos apsauga, – tarė Haris. – Tam atvejui, jei...

– Tam atvejui, jeigu jie kėsintųsi ir į mane, – pasakė ir linktelėjo.

– Ar manote, kad gali kėsintis? – paklausė Halvošenas. – Jeigu taip, kas tie „jie“?

Ji patraukė pečiais. Stebėjo blyškią dienos šviesą, pro langą plūstančią į svetainę.

– Žinau, kad to jau klausinėjo žmonės iš KRIPOS, – tarė Haris. – Bet vis dėlto – gal žinote, ar jūsų vyrui buvo kaip nors grasinta, kai vakar dienos „Dagbladet“ pasirodė tas straipsnis?

– Ne, bent mums niekas neskambino, – atsakė ji. – Bet juk telefonų knygoje yra tik mano pavardė. Taip norėjo Berntas. Verčiau pasidomėkite Užsienio reikalų ministerijoje, gal ten skambino.

– Pasidomėjome, – metęs žvilgsnį į Harį išpoškino Halvošenas. – Tiriame visus vakar jo kabinete atsilieptus skambučius.

Halvošenas paklausinėjo apie galimus vyro priešus, bet ji ne kažin ką tepasakė.

Kurį laiką Haris sėdėdamas klausėsi, bet staiga prisiminė:

– Ar vakar jums neskambino absoliučiai niekas?

– Taip, skambino, – tarė ji, – gal porą kartų.

– Kas?

– Mano sesuo. Berntas. Ir dar iš viešosios nuomonės apklausos ar ko ten, jei gerai prisimenu.

– Apie ką klausinėjo?

– Norėjo kalbėtis su Berntu. Jie turi tokius pavardžių sąrašus, kuriuose nurodyta amžius, lytis...

– Ieškojo Bernto Brandhaugo?

– Taip...

– Viešosios nuomonės tyrimuose vardai ir pavardės nefigūruoja. Ar fone girdėjote triukšmą?

– Kaip tai?

– Jie paprastai skambina iš tokių atviro išplanavimo biurų, kuriuose vienoje patalpoje dirba daug žmonių.

– Lyg ir triukšmavo, – tarė ji, – bet...

– Bet?

– Ne taip, kaip sakai. Triukšmas buvo... kitoks.

– Kada skambino?

– Regis, apie dvyliktą. Pasakiau, kad jis grįš namo pavakariais. Buvau pamiršusi, kad Berntas turėjo važiuoti į Larviką vakarienės su žmonėmis iš Norvegijos eksporto tarybos.

– Berntas neįrašytas telefonų knygoje. Galbūt kažkas skambinėjo visiems knygoje surašytiems Brandhaugams, kad išsiaiškintų, kur gyvena Berntas? Ir sužinotų, kada jis bus namuose?

– Nelabai suprantu...

– Iš viešosios nuomonės tyrimo agentūrų neskambinėja vidury darbo dienos, kad apklaustų darbingo amžiaus vyrą.

Haris atsisuko į Halvošeną.

– Pasidomėk, gal „Telenor" nurodytų numerį, iš kurio skambinta.

– Atsiprašau, ponia Brandhaug, – kreipėsi Halvošenas. – Pastebėjau, kad prieškambaryje yra naujas „Ascom" ISDN telefonas. Pats tokį turiu. Jo atmintyje išsaugomi paskutinieji dešimties skambinusiųjų numeriai ir ryšio laikas. Ar galėčiau...

Pritariamo Hario žvilgsnio paskatintas Halvošenas atsistojo. Ponios Brandhaug sesuo palydėjo jį į prieškambarį.

– Berntas buvo gana senamadiškas, – ponia Brandhaug kreivai šyptelėjo. – Tačiau mėgo šiuolaikiškus, naujausius aparatus. Telefonus ir panašiai.

– Ar jo požiūris į santuokinę ištikimybę irgi buvo senamadiškas, ar šiuolaikiškas, ponia Brandhaug?

Jos galva sutirtėjo.

– Pamaniau, kol esame vieni du, galime tai aptarti, – tarė Haris. – KRIPOS patikrino informaciją, kurią jiems pateikėte šį rytą. Joks Eksporto tarybos darbuotojas vakar Larvike neketino susitikti su

jūsų vyru. Ar girdėjote, kad Užsienio reikalų ministerija viešbutyje „Continental“ turi žinybinį kambarį?

– Ne.

– Mano vadovas Saugumo tarnyboje šįryt apie tai užsiminė. Pasirodo, kad jūsų vyras ten įsiregistravo vakar vakare. Nežinome, ar jis buvo ten vienas, bet kai vyras meluoja žmonai ir apsistoja viešbutyje, kyla tam tikrų įtarimų.

Haris jos veide atidžiai stebėjo emocijų metamorfozę – iš įtūžio į sielvartą, neviltį ir... į juoką. Kuris atrodė kaip tyli rauda.

– Tiesą sakant, tai manęs nestebina, – pasakė ji. – Jeigu tau rūpi, tai jis buvo... itin šiuolaikiškas ir šioje srityje. Tik neįsivaizduoju, kaip tai siejasi su jo nužudymu.

– Toks būtų pavyduliaujančio sutuoktinio motyvas, – paaiškino Haris.

– Toks galėtų būti ir mano motyvas, pone Hūle. Ar pagalvojai apie tai? Nigerijoje, kur gyvenome, užsakoma žmogžudystė kainavo du šimtus kronų. – Ją vėl supurtė verksmingas juokas. – Maniau, kad motyvu laikomas jo pareiškimas laikraštyje „Dagbladet“.

– Tikriname visas versijas.

– Tos moterys dažniausiai atsirasdavo per tarnybines pažintis, – pasakė ji. – Savaime suprantama, ne viską galėjau žinoti, bet kartą užklupau jį nusikaltimo vietoje. Ir tada supratau patį jo maskuotės principą. Bet žmogžudystė? – ji papurtė galvą. – Juk šiais laikais niekas už tai nešaudo, ar ne?

Ji klausiamai pažvelgė į Harį, nenumanantį nė ką atsakyti. Pro stiklines prieškambario duris girdėjosi tylus Halvošeno balsas. Haris atsikrenkštė:

– Gal žinote, ar pastaruoju metu jis turėjo santykių su kokia moterimi?

Ji papurtė galvą.

– Paklausinėkit ministerijoje. Ten lyg ir tokia atskira respublika.

Tarp jų neabejotinai atsiras toks, kuris tik ir laukia, kol galės pažerti jums reikalingų nuorodų.

Pranešė tai be kartėlio, kaip faktinę informaciją.

Halvošenui įėjus į svetaine abudu sužiuro į jį.

– Keista, – tarė jis. – Jums skambino dvyliktą valandą dvidešimt keturios minutės, ponia Brandhaug. Tačiau ne vakar, o užvakar.

– Matyt, atmintis prigavo, – pasakė ji. – Tikrai, taip, bet turbūt tai visiškai nesusiję skambučiai.

– Gal ir ne, – tarė Halvošenas. – Vis dėlto patikrinau, kieno tas numeris. Skambinta iš telefono automato. Iš restorano „Šrioder".

– Restorano? – paklausė ji. – Na, tuomet aišku, iš kur toks foninis garsas. Ar manote, kad...

– Skambutis nebūtinai susijęs su jūsų vyro nužudymu, – Haris atsistojo. – Tame restorane lankosi daug keistų žmonių.

Ji palydėjo juos iki laiptelių. Lauke skleidėsi padūmavęs pavakarys su žemais debesimis, kurie sliuogė kalvagūbrių keteromis.

Ponia Brandhaug stovėjo sukryžiavusi rankas tarsi gindamasi nuo vėsos.

– Čia taip tamsu, – pasakė ji. – Ar pastebėjote?

Hariui su Halvošenu per viržyną artinantis prie stoginės, kur nusikaltimo vietos tyrimo grupė surado tuščią šovinio tūtelę, pareigūnai ten vis dar kažko ieškojo.

– Ei, jūs! – pasigirdo balsas, kai jie pasilenkę bandė smukti po geltonomis apsaugos juostomis.

– Policija, – atsiliepė Haris.

– Nesvarbu! – atsišaukė tas pats balsas. – Teks palaukti, kol baigsime.

Vėberis. Apsiavęs ilgais neperšlampamais batais ir įlindęs į kvailos išvaizdos geltoną apsiaustą nuo lietaus. Haris su Halvošenu pasitraukė nuo juostų.

– Sveikas, Vėberi, – šūktelėjo Haris.

– Neturiu laiko, – jis rankos mostu vijo juos šalin.

– Atimsiu tik minutę.

Plačiais žingsniais Vėberis žengė artyn, neslėpdamas susierzinimo.

– Ko nori? – šūktelėjo nepriėjęs kokį dvidešimt metrų.

– Kiek laiko jis čia laukė?

– Tipas iš šitos stoginės? Neįsivaizduoju.

– Nagi, Vėberi. Maždaug.

– Ar su šia byla dirba KRIPOS, ar jūs?

– Abu. Kol kas dar nesusitarėm.

– Manai, patikėsiu, kad kada nors susitarsite?

Nusišypsojęs Haris išsitraukė cigaretę.

– Tavo spėjimai ne kartą pasitvirtino, Vėberi.

– Mesk tą meilikavimą, Hūle. Kas šitas vaikėzas?

– Halvošenas, – atsakė Haris, jaunikliui net nespėjus prisistatyti pačiam.

– Paklausyk, Halvošenai, – tarė Vėberis, nužvelgdamas Harį su pasibjaurėjimu, kurio nė nemėgino slėpti. – Rūkymas yra nešvankybė ir galutinis įrodymas, kad šiame gyvenime žmonės tesiekia vieno – malonumų. Čia buvęs tipas pustuščiame limonado butelyje paliko aštuonias nuorūkas. Cigaretės „Teddy“, be filtro. O „Teddy“ rūkaliams dviejų cigarečių per dieną neužtenka, todėl, jeigu jam nesibaigė rūkalai, aš spėju, kad jis čia išbuvo daugiausia vieną parą. Jis prisikirto eglišakių nuo žemiausių šakų, kurių nepasiekia lietus. Vis dėlto lietaus lašų užtiško ant eglišakių, sukrautų ant stoginės viršaus. Paskutinį kartą lijo vakar, trečią valandą po pietų.

– Taigi jis čia gulėjo vakar maždaug nuo aštuntos ryto ir trečios valandos dienos? – paklausė Halvošenas.

– Manau, Halvošenas daug pasieks, – ironiškai mestelėjo Vėberis, nenuleisdamas akių nuo Hario. – Ypač atsižvelgiant į konkurentus, su kuriais jam teks dirbti. Trauk juos devynios, jie vis prastesni.

Ar matei, kokius žmones dabar priima į policijos akademiją? Net pedagoginiuose susirenka genijai palyginti su tomis šiukšlėmis, kurios tenka mums.

Vėberiui staiga atsirado kiek laiko, ir jis leidosi į ilgus postringavimus apie niūrią tarnybos ateitį.

– Ar koks kaimynas ką nors pastebėjo? – skubiai įsiterpė Haris, kai Vėberis nutilo, kad atgautų kvapą.

– Keturi mūsų vyrai vaikšto nuo durų prie durų, bet daugelis kaimynų dar negrįžę po darbų. Nieko nepešim.

– Kodėl?

– Nemanau, kad jis rodėsi kaimynystėje. Šiandien buvome atsivežę šunį, kuris jo pėdsakais nuvedė kilometrą gilyn į mišką, iki vieno pėsčiųjų tako. Tačiau ten pėdsakai dingo. Spėju, kad jis ir atėjo, ir išėjo tuo pačiu keliu, miško takeliais tarp Sogno ir Maridalio ežerų. Automobilį galėjo pasistatyti bent dvylikoje stovėjimo aikštelių, skirtų šių apylinkių žygeiviams. Kasdien šiais takais tokių praeina tūkstančiai, bent pusė jų – su kuprine ant nugaros. Supranti?

– Kurgi ne.

– O dabar tikriausiai ketini pasidomėti, ar turėsime pirštų atspaudų.

– Na, taip...

– Pasvajok.

– O tie, ant limonado buteliuko?

Vėberis papurtė galvą.

– Jokių atspaudų. Nieko. Žinant, kiek laiko jis čia išbuvo, palikta stebėtinai mažai pėdsakų. Mes ir toliau ieškosime, bet manau, kad batų žymės ir keli drabužių audinio plaušeliai bus vieninteliai mūsų radiniai.

– Ir dar gilzė.

– Ją paliko tyčia. Visa kita itin kruopščiai pašalinta.

– Hm. Gal tai įspėjimas. Kaip tau atrodo?

– Man atrodo? Atrodo, kad tik jūs, jaunimas, apdovanoti proti-

niais gebėjimais, ar ne toks stereotipas dabar diegiamas mūsų tarnyboje?

– Ką gi. Ačiū už pagalbą, Vėberi.

– Ir mesk tą smarvę iš dantų, Hūle.

– Na, ir kietakaktis, – automobilyje pakeliui į centrą tarė Halvošenas.

– Vėberis gali būti tikra rakštis, – pripažino Haris, – bet išmano savo darbą.

Halvošenas į prietaisų skydelį barbeno begarsės dainos taktą.

– Kur dabar? – paklausė jis.

– „Continental".

KRIPOS paskambino į viešbutį „Continental" praėjus penkiolikai minučių po to, kai buvo išplautas Brandhaugo kambarys ir pakeista patalynė. Niekas nepastebėjo, ar Brandhaugas turėjo svečių, užfiksavo tik tai, kad išsiregistravo apie vidurnaktį.

Kol vyriausiasis vakar dirbęs registratūros darbuotojas su nelaiminga išraiška veide grąžė rankas, Haris stovėjo registratūroje ir traukė cigaretę.

– Šiandien iki vėlyvo ryto nežinojome, kad nušautas Brandhaugas, – kalbėjo vyriausiasis, – antraip juk būtume susiprotėję jo kambaryje nieko neliesti.

Supratingai linktelėjęs Haris įtraukė paskutinį cigaretės dūmą. Viešbučio kambarys juk nėra nusikaltimo vieta, tik įdomu būtų sužinoti, ar ant pagalvės liko ilgų šviesių plaukų, ir surasti tą žmogų, kuris galbūt paskutinis kalbėjosi su Brandhaugu.

– Taigi daugiau kaip ir nėra ką sakyti, – registratūros darbuotojo šypsena buvo tokia, lyg jis pradėtų raudoti.

Haris neatsakė. Pastebėjo, kad kuo mažiau jis ir Halvošenas kalba, tuo labiau nervinasi vyriausiasis registratorius. Todėl jis delsė, tylomis apžiūrinėdamas cigaretės žariją.

– Ė... – ištarė registratorius, ranka perbraukdamas švarko atlapą.

Haris laukė. Halvošenas spoksojo į grindis. Ištvėręs vos penkiolika sekundžių vyriausiasis registratorius pratrūko.

– Bet, suprantama, pasitaikydavo, kad jo kambaryje lankydavosi svečiai, savaime aišku, – pareiškė jis.

– Kokie svečiai? – paklausė Haris neatitraukdamas akių nuo žarijos.

– Vyrai ir moterys...

– Kas tokie?

– Tiesą sakant, nežinau. Ne mūsų reikalas, su kuo Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius leidžia laiką.

– Tikrai?

Tyla.

– Žinoma, jeigu įeina moteris, kuri akivaizdžiai nėra mūsų viešbučio viešnia, mes atkreipiame dėmesį, kuriame aukšte sustojo liftas.

– Ar galėtum ją atpažinti?

– Taip. – Atsakė iškart, nesudvejojęs. – Ji buvo labai graži. Ir labai girta.

– Prostitutė?

– Jeigu taip, tai aukščiausios klasės. O tokios paprastai būna blaivos. Na, nesakau, kad apie jas daug išmanau, šis viešbutis juk ne...

– Ačiū, – tarė Haris.

Tą popietę netikėtai pūstelėjęs pietų vėjas užliejo šiluma, ir Haris, išėjęs iš Policijos būstinės po susitikimo su Meiriku ir policijos viršininke, intuityviai pajuto, kad kažkas baigėsi, kad prasideda naujas laikotarpis.

Abu, ir policijos viršininkė, ir Meirikas, pažinojo Brandhaugą. Tačiau tik dalykiškai, itin pabrėžė jie. Buvo aišku, kad jiedu viską jau aptarė akis į akį, ir Meirikas susitikimą pradėjo, ryžtingai padėdamas tašką slapto sekimo užduočiai Klipane taip, kad Hariui netgi pasirodė, kad jam pačiam palengvėjo. Tuomet policijos viršininkė išdėstė

savo pasiūlymą, ir Haris suvokė, kad jo žygdarbiai Sidnėjuje ir Bankoke išliko policijos vadovybės atmintyje.

– Pavyzdinis atraminis gynėjas, – taip policijos viršininkė pavadino Harį. Ir paaiškino, kad ir dabar norėtų jam skirti tokią poziciją.

Naujas sezonas. Nuo kalnų dvelkiantis šiltas ir sausas vėjas svaiginte svaigino Harį, ir jis leido sau prabangą važiuoti taksi, kadangi su savimi vis dar nešiojo sunkų krepšį. Sofijos gatvėje atsirakinęs buto duris pirmiausiai užmetė akį į atsakiklį. Raudonoji akutė švietė. Bet – jokio mirkčiojimo. Jokių žinučių.

Jo prašoma Linda nukopijavo bylų dokumentus, ir likusią vakaro dalį jis praleido, peržiūrinėdamas visą turimą medžiagą, susijusią su Halgrimo Dalės ir Elenos Jelten nužudymais. Ne todėl, kad tikėjosi kažką aptikti, bet kad sužadintų vaizduotę. Protarpiais žvilgtelėdavo į telefoną svarstydamas, ar ilgai ištvers jai nepaskambinęs. Brandhaugo nužudymas buvo pagrindinė naujiena ir vakaro žinių laidoje. Apie vidurnaktį atsigulė miegoti. Pirmą valandą atsikėlė, ištraukė iš lizdo telefono kištuką ir įdėjo aparatą į šaldytuvą. Trečią valandą užmigo.

75 SKYRIUS

Melerio kabinetas, 2000 m. gegužės 12 d.

– Na? – paklausė Meleris, kai jie nurijo pirmąjį gurkšnį kavos ir Haris, nutaisęs rūgščią miną, pareiškė savo nuomonę apie jos skonį.

– Manau, kad sąsaja tarp laikraščio straipsnio ir pasikėsinimo nužudyti – apgaulinga, – tarė Haris.

– Kodėl? – Meleris atsilošė kėdėje.

– Vėberio manymu, žudikas miške tykojo nuo pat ryto, taigi praėjus daugiausia kelioms valandoms po to, kai „Dagbladet" pasirodė gatvės prekyboje. Tačiau jis veikė ne impulsyviai, pasikėsinimas buvo kruopščiai suplanuotas. Mūsų ieškomas asmuo senokai nusprendė žudyti Brandhaugą. Jis iššvalgė vietovę, sužinojo, kada Brandhaugas grįžta ir išeina, iš kurios vietos geriausia šauti, kad nematytų pašaliniai, kaip jam ten patekti ir iš ten pasišalinti, numatė šimtus kitų smulkmenų.

– Išeitų, kad „Märklin" žudikas įsigijo šiam pasikėsinimui?

– Galbūt. Gal ir ne.

– Ačiū, toli pasistūmėjome, – kandžiai tarė Meleris.

– Tik noriu pasakyti, kad toks būtų vienas iš tikėtinų scenarijų. Kita vertus, jis nelabai atitinka mastelį – kontrabanda atsigabenti brangiausią pasaulyje samdomų žudikų ginklą tam, kad nužudytum aukšto rango, bet vis viena palyginti eilinį biurokratą, neturintį nei asmens sargybinio, nei ginkluotos apsaugos prie namų... Tai lyg ir gerokai perdėta. Žudikas juk galėjo paprasčiausiai pa-

skambinti į duris ir iš arti nupyškinti jį pistoletu. O visa ta gigantomanija tarsi... tarsi...

Haris ranka suko ratus.

– Šaudyti žvirblius iš patrankos, – tarė Halvošenas.

– Visiškai teisingai, – tarė Haris.

– Hm, – Meleris užsimerkė. – O kaip tu įsivaizduoji savo vaidmenį tolesniame tyrime, Hari?

– Lyg ir atraminio gynėjo, – nusišypsojo Haris. – Aš – tasai vyrukas iš PST, kuris veikia vienui vienas, bet esant būtinybei gali reikalauti pagalbos iš visų kitų skyrių. Aš esu tas, kuris atsiskaitinėja tik Meirikui, bet turi prieigą prie visų bylos dokumentų. Tas, kuris užduoda klausimus, bet neprivalo į juos atsakinėti. Ir taip toliau.

– Gal dar viršaus reikėtų pridėti leidimą nušauti? – tarė Meleris. – Ir labai greitą automobilį?

– Tiesą sakant, tai sugalvojau ne aš, – tarė Haris. – Meirikas ką tik kalbėjosi su policijos viršininke.

– Policijos viršininke?

– O kaipgi. Dar šiandien turėtum gauti elektroninį laišką. Brandhaugo byla nuo šios akimirkos laikoma pačia svarbiausia, ir policijos viršininkė pageidauja, kad būtų išnaudotos visos įmanomos galimybės. Toks FTB metodas, kai aibė mažesnių tyrėjų grupių iš dalies atlieka tą patį darbą, kad būtų išvengta didelių bylų tyrimui būdingo unifikuoto mąstymo. Tikriausiai esi apie tai skaitęs.

– Ne.

– Metodo esmė ta: nors kai kurios funkcijos dubliuojasi ir tas pats tiriamasis darbas gal ne kartą atliekamas skirtingose grupėse, bet tą knaisiojimąsi su kaupu atsveria skirtingų požiūrių ir sprendimų teikiama nauda.

– Ačiū, – padėkojo Meleris. – Kaip tai susiję su manimi? Kodėl dabar sėdi čia?

– Nes aš, kaip jau sakiau, galiu reikalauti pagalbos iš kitų...

– ...skyrių, jeigu yra tokia būtinybė. Girdėjau. Rėžk, Hari.

Haris linktelėjo į kiek kvailokai Meleriui besišypsantį Halvošeną. Meleris suinkštė:

– Prašyčiau, Hari! Juk žinai, kad Smurtinių nusikaltimų skyriuje žiauriai trūksta žmonių .

– Pažadu, kad atgausi jį gyvą ir sveiką.

– Juk sakiau – ne!

Haris tylėjo. Laukė mindžikuodamas ir apžiūrinėdamas ant sienos virš knygų lentynos kabančią pigią Kitelseno paveikslo „Soria Moria pilis“ reprodukciją.

– Kada jį atgausiu? – paklausė Meleris.

– Kai tik byla bus išspręsta.

– Kai tik... Šitaip skyriaus viršininkas atsako inspektoriui, Hari. Ne priešingai.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Apgailestauju, šefe.

76 SKYRIUS

Irisų gatvė, 2000 m. gegužės 12 d.

Jai pakėlus telefono ragelį širdis ėmė daužytis kaip išprotėjusi siuvimo mašina.

– Labas, Signe, – tarė balsas. – Čia aš.

Iškart pajuto, kaip ašaros ėmė gniaužti gerklę.

– Liaukis, – sušnabždėjo ji, – prašau.

– Kol mirtis mus išskirs. Tu taip sakei, Signe.

– Kviečiu savo vyrą.

Balsas tyliai nusijuokė.

– Bet jo nėra namuose, ar aš klystu?

Ji taip suspaudė ragelį, kad suskaudo ranką. Iš kur jis galėjo žinoti, kad Ėveno nėra namuose? Ir kaip paaiškinti, kad jis skambindavo tik tada, kai Ėvenas būdavo išėjęs?

Kita mintis užspaudė jai gerklę, atėmė kvapą, net aptemo akyse. Ar jis skambino iš tokios vietos, kur galėjo stebėti jų namą, iš kur matė, kada Ėvenas išeina? Ne, ne, ne. Valios pastangomis ji susivaldė, stengdamasi susitelkti vien į kvėpavimą. Ne per greitai, giliai ir ramiai, sakė pati sau. Taip, kaip mokydavo sužeistus kareivius, kai juos atveždavo iš apkasų: raudančius, apimtus panikos ir pernelyg intensyviai kvėpuojančius. Jai pavyko pažaboti išgąstį. Pašaliniai garsai kitame laido gale atskleidė, kad jis skambino iš ten, kur daug žmonių. Čia aplinkui buvo tik gyvenamieji namai.

– Buvai tokia graži, vilkėdama seselės uniformą, Signe, – tarė

balsas. – Akinamai tyra ir balta. Balta, visai kaip Ulafas Lindvigas su savo baltu munduru, prisimeni jį? Buvai tokia tyra, ir aš maniau, kad niekada negalėtumei mūsų išduoti, kad širdis tau neleistų. Maniau, kad tu kaip Ulafas Lindvigas. Mačiau, kaip jį lietei, jo plaukus, Signe. Mėnesienos naktį. Atrodėte lyg angelai, lyg Dievo atsiųsti – tu ir jis. Bet aš klydau. Tarp kitko, būna ne tik Dievo siųstų angelų, Signe. Ar žinai?

Ji neatsakė. Galvoje sukosi minčių verpetas. Jį sukėlė kažkas, jo ištarti žodžiai. Balsas. Dabar ji išgirdo. Jis iškreipė balsą.

– Ne, – prisivertė atsakyti.

– Nežinai? O turėtum. Aš esu toks angelas.

– Danielius miręs, – tarė ji.

Kitame gale stojo tyla. Vien kvėpavimas, šniokščiantis į membraną. Paskui balsas vėl pasigirdo:

– Aš atėjau teisti. Gyvųjų ir mirusiųjų.

Ir padėjo ragelį.

Signė užsimerkė. Ji atsistojo ir nuėjo į miegamąjį. Stovėjo už užtrauktų užuolaidų ir žiūrėjo į save veidrodyje. Ją krėtė šaltis, lyg būtų pakilusi temperatūra.

77 SKYRIUS

Senasis kabinetas, 2000 m. gegužės 12 d.

Vėl įsikraustyti į senąjį kabinetą Hariui prireikė dvidešimties minučių. Reikalingiausi daiktai tilpo į „7-Eleven" maišelį. Pirmiausiai iš „Dagbladet" išsikirpo Bernto Brandhaugo nuotrauką. Tada prismeigė ją lentoje greta Elenos, Sverės Ulseno ir Halgrimo Dalės archyvinių nuotraukų. Keturi fragmentai. Halvošeną buvo išsiuntęs į Užsienio reikalų ministeriją, kad tas pamėgintų išsiaiškinti, kas toji moteris iš „Continental" viešbučio. Keturi žmonės. Keturi gyvenimai. Keturios istorijos. Atsisėdo ant sulaužytos kėdės ir žiūrėjo į juos, o jie spoksojo bereikšmiais žvilgsniais.

Paskambino Sesei. Ji prašė jai palikti paukštį, bent trumpam. Sakė, kad abidvi su Helge labai susidraugavusios. Haris sutiko, svarbiausia, kad ji nepamirštų paukštį palesinti.

– Ji patelė, – pareiškė Sesė.

– Štai kaip, iš kur žinai?

– Mes su Henriku patikrinome.

Jis ketino klausti, kaip jie tikrino, bet nutarė, kad verčiau to nežinoti.

– Ar kalbėjaisi su tėvu?

Kalbėjosi. Ji paklausė, ar Haris dar susitiks su ta mergina.

– Kokia mergina?

– Ta, su kuria, sakei, vaikštinėjote. Kuri turi sūnelį.

– A, su ja. Ne, nemanau.

– Kaip negerai.

– Negerai? Tu jos juk niekada nematei, Sese.

– Man regis, kad negerai, nes tu ją įsimylėjęs.

Kartais Sesė leptelėdavo tokių dalykų, kad Haris nesumodavo, ką atsakyti. Jie susitarė kurią nors dieną nueiti į kiną. Haris pasiteiravo, ar reikės vestis ir Henriką. Sesė atsakė, kad turbūt reikės, kad taip jau būna, kai turi širdies draugą.

Jiems baigus pokalbį Haris nugrimzdo į savo mintis. Jiedu su Rakele dar nė karto neprasilenkė koridoriuose, bet jis žinojo, kur jos kabinetas. Apsisprendė ir pakilo eiti – žūtbūt reikia su ja pasikalbėti, ilgiau laukti neįmanoma.

Žengiantį pro PST duris Linda jį pasitiko su šypsena.

– Jau grįžai, gražuoliuk?

– Aš tik trumpam. Pas Rakelę.

– Sakai, trumpam, Hari? Pati mačiau judu skyriaus vakarėlyje.

Suglumęs Haris pajuto, kaip nuo jos šelmiškos šypsenos jam ėmė kaisti ausys, o sausas juokas, kurio jis pabandė griebtis, nuskambėjo nevykusiai.

– Bet gali nevarginti kojų, Hari, Rakelė šiandien namuose. Serga. Minutėlę atsiprašysiu, Hari. – Ji pakėlė telefono ragelį. – Policijos saugumo tarnyba, kuo galiu padėti?

Haris buvo beišeinąs pro duris, kai Linda jį šūktelėjo.

– Tau. Gal nori atsiliepti? – ištiesė jam ragelį.

– Ar čia Haris Hūlė? – paklausė moteriškas balsas. Atrodė pridususi. Arba išsigandusi.

– Aš klausau.

– Čia Signė Jūl. Privalai man padėti, Hūle. Jis mane nužudys.

Fone Haris girdėjo šuns lojimą.

– Kas jus nužudys, ponia Jūl?

– Dabar jis pakeliui pas mane. Žinau, kad tai jis. Jis... jis...

– Prašau, nusiraminkite, ponia Jūl. Apie ką jūs kalbate?

– Jis iškreipė savo balsą, bet šį kartą aš jį atpažinau. Jis matė mane glostančią Ulafo Lindvigo plaukus karo lauko ligoninėje. Tada ir supratau. Viešpatie Dieve, ką man daryti?

– Jūs viena?

– Taip, – atsakė ji. – Esu viena. Vienut vienutėlė, supranti?

Šuns lojimas virto aršiu skalijimu.

– Ar galėtumėte nubėgti pas kaimynus ir palaukti mūsų ten, ponia Jūl? Kas tasai...

– Jis mane suras! Jis mane bet kur suras!

Ją apėmė isterija. Ranka uždengęs ragelį Haris paprašė Lindos paskambinti į bendrosios pagalbos centrą ir pasakyti, kad jie siųstų artimiausią patrulių ekipažą į Jūlių namus Irisų gatvėje, Berge. Tada vėl kalbėjo su Signe Jūl tikėdamasis, kad ji nepastebės, kad ir pats susinervino:

– Jeigu niekur neisite, tai bent jau užsirakinkite duris, ponia Jūl. Kas...

– Tu nieko nesupranti, – pasakė ji, – jis... jis... – Pyptelėjimas. Užimtumo signalas. Ryšys nutrūko.

– Velnias! Atsiprašau, Linda. Pasakyk, kad mašiną siųstų žaibo greičiu. Ir kad būtų atsargūs, ten gali būti įsilaužėlis su šaunamuoju ginklu.

Paskambinęs informacijai Haris sužinojo Jūlių šeimos numerį, surinko. Užimta. Haris permetė ragelį Lindai.

– Jeigu Meirikas manęs teirausis, pasakyk, kad išvažiavau į Ėveno Jūlio namus.

78 SKYRIUS

Irisų gatvė, 2000 m. gegužės 12 d.

Įsukęs į Irisų gatvę Haris prie Jūlių namo iš karto pamatė policijos automobilį. Tyli gatvelė su mediniais namais, ištirpusio sniego balos, vangiai besisukantis mėlynas švyturėlis, du smalsūs vaikai ant dviračių – tarsi atsikartojusi scena prie Sverės Ulseno namų. Haris meldė, kad panašumas tuo ir baigtųsi.

Jis pastatė eskortą, išlipo ir lėtai nuėjo link vartelių. Uždarydamas juos išgirdo kažką išeinantį ant lauko laiptų.

– Vėberi, – nustebo Haris. – Mūsų keliai ir vėl susikerta.

– Tai jau tikrai.

– Nežinojau, kad ir tu patruliuoji.

– Puikiai žinai, kad ne. Bet Brandhaugai gyvena visai čia pat, ir vos įsėdę į automobilį per radiją išgirdom pranešimą.

– Kas vyksta?

– Žinau tiek pat, kiek ir tu. Namuose nieko nėra, bet durys buvo atviros.

– Viską apžiūrėjote?

– Nuo rūsio iki palėpės.

– Keista. Ir šuns nėra, atrodo.

– Šunys ir žmonės, visi prapuolė. Bet gali būti, kad kažkas lankėsi rūsyje, nes ten išstumtas durų stiklas.

– Aišku, – tarė Haris, žvelgdamas tolyn Irisų gatve. Tarp namų pastebėjo teniso aikštyną.

– Gal ji nuėjo pas kokį kaimyną, – tarė Haris, – prašiau, kad nueitų.

Vėberis palydėjo Harį į prieškambarį, kur jaunas pareigūnas žvelgė į savo atvaizdą veidrodyje virš telefono stalelio.

– Na, Mūenai, ar intelekto pėdsakų randi? – kandžiai paklausė Vėberis.

Mūenas atsigręžė ir linktelėjęs pasisveikino su Hariu.

– Kaip čia pasakius, – tarė Mūenas, – nežinau, ar tai intelektualu, ar tik keista.

Pirštu parodė į veidrodį. Jie priėjo arčiau.

– Oho, – ištarė Vėberis.

Didelės raudonos raidės ant veidrodžio, atrodė, buvo užrašytos lūpdažiu:

DIEVAS MANO TEISĖJAS.

Haris pajuto, tarsi visą jo burną staiga užkimštų baltas apelsino žievelės minkštimas .

Barkštelėjo atplėšiamų laukujų durų stiklas.

– Ką jūs čia veikiate? – paklausė priešais juos šviesoje išniręs siluetas. – Ir kur Burė?

Tai buvo Ėvenas Jūlis.

Haris sėdėjo prie virtuvinio stalo su akivaizdžiai susikrimtusiu Ėvenu Jūliu. Mūenas išėjo kaimynystėje pasižvalgyti Signės Jūl ir paklausinėti, ar kas nors ką matė. Vėberis turėjo neatidėliotinų darbų Brandhaugo byloje ir buvo priverstas išvažiuoti su patruliais, o Mūeną pažadėjo parvežti Haris.

– Ji visada pranešdavo, kur eisianti, – tarė Ėvenas Jūlis. – Praneša, norėjau pasakyti.

– Ar ant veidrodžio prieškambaryje jos raštas?

– Ne, – atsakė jis. – Bent man taip neatrodo.

– Ar tai jos lūpdažis?

Jūlis tylomis pažvelgė į Harį.

– Kai kalbėjausi su ja telefonu, ji buvo išsigandusi, – pasakė Haris. – Tvirtino, esą kažkas nori ją nužudyti. Ar numanai, kas tai galėtų būti?

– Nužudyti?

– Ji taip sakė.

– Niekam nėra reikalo žudyti Signę.

– Tikrai?

– Gal išprotėjai, žmogau?

– Tuomet supranti, kad esu priverstas paklausti, ar tavo žmonos psichika užtikrintai stabili. Gal ji kiek isteriška?

Haris nebuvo tikras, ar Jūlis išgirdo klausimą, kol šis galiausiai papurtė galvą.

– Gerai, – Haris atsistojo. – Pasistenk prisiminti ką nors, kas galėtų mums padėti. Reikėtų, kad apskambintum visus draugus ir giminaičius, kur ji galėtų prašytis prieglobsčio. Aš paskelbiau bendrą paiešką, o mudu su Mūenu pasidairysime kaimynystėje. Kol kas ne kažin kuo tegalime padėti.

Hariui paskui save uždarant vartelius pasirodė link namo einantis Mūenas. Jis purtė galvą.

– Niekas nematė net kokio nors automobilio? – paklausė Haris.

– Šiuo paros metu namie sėdi tik pensininkai ir mamytės su kūdikiais.

– Bet pensininkai sugeba daug pastebėti.

– Akivaizdu, kad ne tie, kurie gyvena čia. Jeigu čia apskritai būta įvykio, į kurį vertėtų atkreipti dėmesį.

Vertėtų atkreipti dėmesį. Kažkodėl tų žodžių skambesys sukėlė atgarsį Hario minčių brūzgyne. Vaikų su dviračiais nebesimatė. Jis atsiduso.

– Važiuokim.

79 SKYRIUS

Policijos būstinė, 2000 m. gegužės 12 d.

Hariui įeinant į kabinetą Halvošenas sėdėjo kone prilipęs prie telefono. Nebyliais lūpų judesiais paaiškino, kad kalbasi su informatoriumi. Haris suprato, kad jis tebeieško moters iš „Continental", ir tai rodė, kad Užsienio reikalų ministerijoje nieko nepešta. Ant Halvošeno stalo liko tik šūsnis archyvinių išrašų, kiti popieriai iš jų kabineto buvo šluote iššluoti, pašalinta viskas, kas nesusiję su „byla".

– Ne tai ne, – tarė Halvošenas. – Skambtelėk, jei ką sužinosi, gerai?

Padėjo ragelį.

– Susitarei su Aune? – Haris išsidrėbė savo kėdėje .

Halvošenas linktelėjęs parodė du pirštus. Antrą valandą. Haris pažiūrėjo į laikrodį. Po dvidešimties minučių Aunė bus čia.

– Surask man Edvardo Moskeno nuotrauką, – paprašė Haris, nukeldamas telefono ragelį. Surinko Sindrės Faukės numerį, šis sutiko susitikti trečią valandą. Tada informavo Halvošeną apie Signės Jūl dingimą.

– Galvoji, kad tai kažkaip susiję su Brandhaugo byla? – paklausė Halvošenas.

– Nežinau, bet man tik dar labiau rūpi pasikalbėti su Aune.

– Kodėl?

– Nes viskas jau panašu į pamišėlio darbą. Taigi mums reikalingas vedlys.

Aunė buvo didelis žmogus keliomis prasmėmis. Turėjo antsvorį, beveik du metrus ūgio ir buvo laikomas geriausiu savo srities psichologu. Ta sritis – ne psichopatologija, bet Aunė buvo protingas iš prigimties ir ne kartą talkino Hariui kitose bylose.

Jis turėjo atvirą draugišką veidą, ir Hariui dažnai smilktelėdavo, kad Aunė, tiesą sakant, atrodo pernelyg žmoniškas, per jautrus, per geras, kad kapstytųsi žmogaus sielos mūšio lauke ir liktų nesužalotas. Kai to paklausė, Aunė atsakė, kad jis, žinoma, patirdavęs žalos, bet kas gi jos nepatiria?

Dabar susikaupęs įdėmiai klausėsi Hario. Apie peiliu perrėžtą Halgrimo Dalės gerklę, apie mirtinai sumuštą Eleną Jelten ir Bernto Brandhaugo nužudymą. Haris papasakojo apie Ėveną Jūlį, kurio manymu, jiems reikėtų ieškoti buvusio esesininko savanorio. Ta versija, ko gero, regėjos dar įtikimesnė, kai kitą dieną po straipsnio pasirodymo „Dagbladet" Brandhaugas buvo nužudytas. Galiausiai jis papasakojo apie Signės Jūl dingimą.

Aunė ilgai mąstė. Niurnėjo, tai linksėdamas, tai purtydamas galvą.

– Deja, nežinau, ar galėsiu jums tinkamai padėti, – tarė. – Ta žinutė ant veidrodžio – vienintelis dalykas, tinkantis tolesnėms mano spėlionėms. Ji – tarsi vizitinė kortelė, gana įprastas serijinių žudikų triukas, ypač tuomet, kai jie po keleto žmogžudysčių pasijunta saugūs ir užsimano mesti iššūkį policijai.

– Ar tas vyras ligonis, Aune?

– Ligonis – reliatyvi sąvoka. Mes visi ligoniai, reikalas tas, ar mūsų funkcionalumas atitinka visuomenės nustatytų elgesio normų standartą. Veiksmai patys savaime nėra ligos simptomai, svarbu atsižvelgti, kokiomis aplinkybėmis veiksmas atliekamas. Daugelio žmonių tarpinėse smegenyse, pavyzdžiui, yra impulsus reguliuojantys nerviniai centrai, kurių normali veikla užtikrina, kad nežudysime savo artimo. Tai tik viena iš smegenų savybių, sąlygotų evoliucinės raidos ir skirtų savo rūšies išsaugojimui. Tačiau jei žmogus pakankamai ilgai pratino-

si laužyti tuos rėmus, normali centrų veikla nuslopinama. Taip nutinka kareiviams. Jeigu aš ir tu staiga pultume žudyti, gana tvirtai galima teigti, kad esame ligoniai. Tačiau tokia išvada nebūtinai tiktų, jei asmuo – samdomas žudikas arba... policininkas, jei jau taip.

– Taigi kalbant apie kareivį, tarkim, tą, kuris karo metu kovėsi vienoje ar kitoje pusėje, tai tokiam daug lengviau žudyti nei nekariavusiam žmogui? Darant prielaidą, kad abu jie psichiškai sveiki?

– Taip ir ne. Kareivis pratęs žudyti karo sąlygomis, o kad jam nekliudytų vidiniai stabdžiai, jis turėtų jausti, kad žudymo veiksmas atliekamas tame pačiame kontekste.

– Jis turėtų jaustis taip, tarsi vis dar kovotų tame kare?

– Paprastai kalbant – taip. Bet atsižvelgiant į tai, kad viską lemia situacija, jis gali nuolat žudyti, nors nėra ligonis medicinine prasme. Bent jau ne didesnis ligonis nei bet kuris kareivis. Tokiu atveju jį galima kaltinti tik iškreiptu tikrovės suvokimu, o ant šitos žemės nė vienas nestovime tvirtai, abejomis kojomis.

– Kaip tai? – nustebo Halvošenas.

– Kurie turi nuspręsti, kas yra teisinga ir tikra, kas – padoru ar nepadoru? Psichologai? Teismai? Politikai?

– Na, – tarė Haris, – Šiaip ar taip, sprendžia jie.

– Teisingai, – tarė Aunė. – Bet jeigu tie, kuriems suteikti šie įgaliojimai, tave, pajunti, teisia savavališkai ir neteisingai, – tokie tavo akyse praranda moralinį autoritetą. Jeigu tave nuteisia kalėti už tai, kad, tarkime, priklausei visiškai teisėtai partijai, ieškai kito teisėjo. Kitaip tariant, kreipiesi į aukštesnę instanciją.

– *Dievas mano teisėjas*, – ištarė Haris.

Aunė linktelėjo.

– Kaip manai, Aune, ką tai reiškia?

– Tai gali reikšti, kad jis nori paaiškinti savo veiksmus. Kad jis, nepaisant visko, jaučia poreikį būti suprastas. Žinai, dauguma žmonių jį jaučia.

Pakeliui į Faukės namus Haris užsuko į restoraną „Šrioder“. Buvo ramus vėlyvas rytas, ir Maja su cigarete ir laikraščiu sėdėjo prie staliuko su televizoriumi. Haris parodė jai Edvardo Moskeno nuotrauką, kurią Halvošenas sugebėjo išgauti per įspūdingai trumpą laiką, veikiausiai iš Kelių transporto tarnybos, prieš dvejus metus Moskenui išdavusiai tarptautinį vairuotojo pažymėjimą.

– Tą raukšlėtą marmūzę, manau, tikrai esu mačiusi, – pasakė ji. – Bet neprisimenu – kur ir kada? Kadangi man jis atrodo matytas, tai tikriausiai keliskart čia lankėsi, bet nėra dažnas svečias.

– Gal dar kas čia su juo kalbėjosi?

– Painus klausimas, Hari.

– Trečiadienį pusę pirmos kažkas skambino iš šito telefono automato. Sunku tikėtis, kad atsiminsi, bet ar galėjo skambinti šitas žmogus?

Maja gūžtelėjo pečiais.

– Savaime suprantama. Bet galėjo ir Kalėdų nykštukas. Juk žinai, kaip atsitinka, Hari.

Važiuodamas į Vibės gatvę Haris paskambino Halvošenui ir paprašė surasti Edvardą Moskeną.

– Ar man jį sulaikyti?

– Ne. Tik sužinok, kur jis buvo Brandhaugo nužudymo metu ir šiandien, dingus Signei Jūl.

Hariui duris atidarė Sindrė Faukė, jo veidas turėjo akivaizdžiai pilkšvą atspalvį.

– Vakar netikėtai prisistatė draugas su buteliu viskio, – vaipydamasis paaiškino jis. – Tokiems dalykams jau praradau formą. Va, jei vėl būčiau šešiasdešimties...

Juokdamasis išėjo nukelti švilpiančio kavinuko.

– Skaičiau apie to direktoriaus iš Užsienio reikalų ministerijos nužudymą, – jis šūktelėjo iš virtuvės. – Rašė, kad policija neatmeta, kad tai gali būti susiję su jo šneka apie norvegus, kariavusius vokiečių

armijoje. Laikraštyje „VG“ teigiama, kad už incidentą atsakingi jaunieji naciai. Jūs tikrai linkę taip manyti?

– Gal taip rodosi tam „VG“ . Mes nieko nemanome, bet nieko ir neatmetame. Kaip sekasi rašyti knygą?

– Šiuo metu – nekaip. Bet jei pavyks ją užbaigti, kai kuriems atsivers akys. Taip bent jau pats sau kalu į galvą, kad tokiomis dienomis kaip ši nenuleisčiau garo.

Faukė ant svetainės stalo tarp jų pastatė kavinuką ir šleptelėjo į minkštą krėslą. Indą apmuturiavo šaltu skuduru – senas fronto kareivių triukas, gudriai šypsodamasis paaiškino. Jis, aišku, tikėjosi, kad Haris paklaus, kaip tas triukas veikia, bet Haris neturėjo tam laiko.

– Dingo Ėveno Jūlio žmona, – pranešė jis.

– Dievulėliau. Pabėgo?

– Nemanau. Ar apie ją ką nors žinai?

– Tiesą sakant, net nesu jos sutikęs, bet puikiai prisimenu, kas buvo šnekama, kai Jūlis susiruošė ją vesti. Kad ji buvo priešo armijos medicinos sesuo ir taip toliau. Kas atsitiko?

Haris papasakojo apie telefono skambutį ir paslaptingą jos dingimą.

– Daugiau nieko nežinome. Tikėjausi, gal tu ją pažįsti ir galėtum man parodyti teisingą kelią.

– Apgailestauju, bet...

Faukė nutilo, kad gurkštelėtų kavos. Atrodė, tarsi stengtųsi kažką sugalvoti.

– Kas, sakei, buvo užrašyta ant veidrodžio?

– Dievas mano teisėjas, – atsakė Haris.

– Hm.

– Ką galvoji?

– Atvirai kalbant, ir pats ne ką raukiu, – gniaužydamas neskustą smakrą tarė Faukė.

– Na, sakyk.

– Minėjai, kad jis, ko gero, nori pasiaiškinti, nori būti suprastas.

– Taip?

Priėjęs prie lentynos Faukė ištraukė storą knygą ir ėmė ją sklaidyti.

– Taip ir yra, – tarė jis, – kaip ir tikėjausi.

Jis ištiesė Hariui knygą. Biblijos žinyną.

– Surask Danielių.

Haris akimis perbėgo puslapį, kol surado vardą. – Danielius. Iš hebrajų kalbos. Dievas (El) mano teisėjas.

Jis pažvelgė į Faukę, kuris kilstelėjo kavinuką, kad įpiltų kavos.

– Ieškai vaiduoklio, Hūle.

80 SKYRIUS

Parko gatvė, Uranienborgas, 2000 m. gegužės 12 d.

Juhanas Kronas sutiko priimti Harį savo kabinete. Knygų lentynos jam už nugaros buvo sausakimšai prigrūstos įrištų metinių teisės leidinių komplektų rudos odos viršeliais. Jie sudarė keistą kontrastą vaikiškam advokato veidui.

– Malonu vėl susitikti, – tarė Kronas, ranka kviesdamas Harį prisėsti.

– Turi gerą atmintį, – tarė Haris.

– Atmintimi tikrai nesiskundžiu. Sverė Ulsenas. Ta jūsų byla buvo audringa. Apmaudu, kad miesto teismas nesugebėjo laikytis vidaus tvarkos taisyklių.

– Ne dėl to atėjau, – tarė Haris. – Noriu paprašyti paslaugos.

– Prašyti nieko nekainuoja, – tarė Kronas, suremdamas pirštų galus. Hariui jis priminė aktorių vaiką, vaidinantį suaugusį.

– Ieškau neteisėtai importuoto ginklo ir turiu pagrindo manyti, kad Sverė Ulsenas galėjo būti vienaip ar kitaip į tai įsivėlęs. Kadangi tavo klientas miręs, konfidencialumo įsiparcigojimas nebetrukdo pateikti mums informaciją. Tai padėtų išaiškinti Bernto Brandhaugo nužudymą, kuris, mūsų tvirtu įsitikinimu, buvo nušautas būtent šiuo ginklu.

Kronas ironiškai šyptelėjo.

– Man labiau patiktų, jeigu leistum man pačiam spręsti, kiek laiko galioja mano duotas konfidencialumo pasižadėjimas, pareigūne. Nėra

taip, kad jis savaime nustotų galiojęs klientui mirus. Ir akivaizdu, kad tu nepagalvojai apie tai, kad jūsų apsilankymas čia ir prašymas pasidalyti informacija po to, kai nušovėte mano klientą, man gali atrodyti kiek įžūlokas?

– Stengiuosi atsiriboti nuo emocijų ir elgtis profesionaliai, – atsakė Haris.

– Tai pasistenk labiau, pareigūne! – Kronas pakėlė balsą ir tasai virto kone cypimu. – Nes tai nėra itin profesionalu. Lygiai taip pat nebuvo profesionalu nužudyti žmogų jo paties namuose.

– Ten panaudota būtinoji gintis, – tarė Haris.

– Formalumas, – tarė Kronas. – Tas policininkas patyręs, jis turėjo suprasti, kad Ulsenas bus nestabilus, taigi jam nederėjo šitaip beatodairiškai pulti. Policininkas, savaime suprantama, turėjo būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

Haris neišlaikė nepasakęs:

– Sutinku su tavimi, visada liūdna, kai dėl formalumų nusikaltėlis lieka laisvėje.

Kronas tik dukart mirktelėjęs suprato, ką Haris norėjo pasakyti.

– Teisiniai formalumai yra visai kas kita, pareigūne, – pareiškė jis. – Prisaikdinimas teismo salėje gal ir atrodo smulkmena, tačiau be tesiminės gynybos...

– Mano laipsnis – inspektorius.

Haris stengėsi kalbėti pabrėžtinai lėtai ir tyliai:

– Tavo minima teisminė gynyba mano kolegei kainavo gyvybę. Elenai Jelten. Įsidėk tai į savo atmintį, kuria taip džiaugsmingai didžiuojiesi. Elena Jelten. 28 metų amžiaus. Talentingiausia Oslo policijos tyrėja. Suknežinta smegeninė. Pragariška mirtis.

Haris atsistojo ir visais savo šimtu devyniasdešimt centimetrų palinko virš Krono rašomojo stalo. Matė jo Adomo obuolį, liesu maitvanagio kaklu slankiojantį aukštyn ir žemyn, ir net dvi ilgas sekundes leido sau patirti malonumą, mėgaudamasis baime jauno

gynybos advokato akyse. Po to Haris švystelėjo ant stalo savo vizitinę kortelę.

– Paskambink man, kai apsispręsi, iki kada galioja tavo tylos įžadai, – tarė jis.

Haris jau buvo žengęs žingsnį pro duris, kai jį sustabdė Krono balsas:

– Jis man skambino prieš pat savo mirtį.

Haris atsigręžė. Kronas atsiduso:

– Jis kažko bijojo. Visuomet ko nors baimindavosi, tasai Sverė Ulsenas. Vienišas ir siaubingai išsigandęs.

– Parodyk man kitokį, – panosėje sumurmėjo Haris. Tada ištarė garsiai: – Ar jis sakė, ko bijo?

– Princo. Vadino jį tik taip. Princu.

– Ar Ulsenas sakė, kodėl jo bijo?

– Ne. Tik kalbėjo, kad tas Princas – tarsi koks viršininkas, kad jis davęs įsakymą įvykdyti nusikaltimą. Taigi Sverė norėjo sužinoti, kokia baudžiamosios atsakomybės forma gresia už tiesioginio įsakymo vykdymą. Pasigailėtinas idiotas.

– Koks buvo tas įsakymas?

– To nesakė.

– Ką dar pasakojo?

Kronas papurtė galvą.

– Skambink bet kuriuo paros metu, jei dar ką nors prisiminsi, – priminė Haris.

– Dar vienas dalykas, inspektoriau. Klysti manydamas, kad naktimis galiu ramiai miegoti išteisinęs žmogų, kuris nužudė tavo kolegę.

Bet Haris jau buvo išėjęs.

81 SKYRIUS

„Herberto picerija“, 2000 m. gegužės 12 d.

Paskambinęs Halvošenui Haris paprašė jo atvažiuoti į „Herberto piceriją“. Patalpa buvo beveik tuščia, ir jie pasirinko staliuką prie lango. Atokiausiame kampe sėdėjo vyras, vilkintis ilgu kareiviškų paltu, kartu su Adolfu Hitleriu iš mados išėjusiais ūsiukais, dvi auliniais batais apautas kojas iškilmingai užkėlęs ant kėdės sėdynės. Atrodė taip, tarsi siektų pagerinti labiausiai nuobodžiaujančio žmogaus pasaulio rekordą.

Halvošenas surado Edvardą Moskeną, tačiau ne Dramene.

– Kai paskambinau jam į namus, niekas neatsiliepė, todėl iš informacijos biuro sužinojau jo mobiliojo telefono numerį. Pasirodė, kad jis Osle. Turi butą Trumsės gatvėje Rūdelekoje, kuriame apsistoja, atvažiavęs į Bjerkę.

– Bjerkę?

– Hipodromą. Iš visko sprendžiant, būna ten kiekvieną penktadienį ir šeštadienį. Sakė, kad pastato už vieną kitą žirgą ir pramogauja. Ir dar turi nusipirkęs ketvirtį žirgo. Susitikau su juo arklidėse už lenktynių aikštės.

– Ką dar šnekėjo ?

– Kad būdamas Osle rytais retkarčiais užsuka į restoraną „Šrioder“. Kad nė nenumano, kas toks Berntas Brandhaugas, ir dievagojasi niekada neskambinęs jam į namus. Signę Jūl sakė pažįstantis, prisimena ją iš fronto laikų.

– Koks jo alibi?

Halvošenas užsisakė „Havajų tropinę“ picą su *pepperoni* dešra ir ananasų gabaliukais.

– Moskenas sakė, kad visą savaitę, išskyrus apsilankymus Bjerkėje, praleido vienas Trumsės gatvės bute. Ten jis tūnojo ir tą rytą, kai buvo nužudytas Berntas Brandhaugas. Ir šios dienos priešpietę.

– Aišku. Kaip, tavo manymu, jam sekėsi atsakyti į tavo klausimus?

– Ką turi galvoje?

– Ar patikėjai tuo, ką jis sakė?

– Taip. Ne. Nežinau, patikėjau, o gal ir ne...

– Įsiklausyk į savo nuojautą, Halvošenai, nesibaimink. Ir stačiai sakyk, ką jauti. Prieš tave aš to nepanaudosiu.

Nudelbęs akis į stalą Halvošenas pirštu braukė per picų valgiaraštį.

– Jeigu Moskenas meluoja, tai jis labai šaltų nervų žmogus. Tik tiek.

Haris atsiduso:

– Ar pasirūpinsi, kad Moskenas būtų sekamas? Noriu, kad du vyrai dieną naktį nesitrauktų nuo jo buto.

Halvošenas linktelėjo ir mobiliajame surinko numerį. Haris girdėjo Melerio balso skambesį, tuo tarpu prisimerkęs nužiūrinėjo kampe sėdintį jaunąjį nacį. Ar kaip jie ten vadinasi. Nacionalsocialistai. Nacionaldemokratai. Jam į rankas visiškai neseniai pateko universiteto sociologijos magistro baigiamojo darbo kopija, kurioje nurodoma, kad Norvegijoje yra penkiasdešimt septyni jaunieji naciai.

Ant stalo atkeliavo pica, ir Halvošenas klausiamai pažvelgė į Harį.

– Nesivaržyk, – padrąsino Haris, – picos valgymas – ne mano sritis.

Prie ilgo palto kampe prisijungė trumpa žalia kareiviška striukė. Suglaudę galvas jie žvalgėsi į tuodu policininkus.

– Dar vienas dalykas, – tarė Haris. – Linda iš PST man pasakojo,

kad Kelne yra „SS“ archyvas, kurio dalis sudegė per gaisrą aštuntajame dešimtmetyje, bet jie kartais ten aptinka duomenų apie norvegus, kariavusius vokiečių pusėje. Įsakymai, kariniai apdovanojimai, atskyriai ir panašiai . Noriu, kad jiems paskambintum ir paklaustum apie Danielių Gudesoną. Ir Gudbrandą Juhanseną.

– Klausau, bose, – picos prikimšta burna atsišaukė Halvošenas. – Vos tik baigsiu doroti šitą.

– Aš tuo tarpu pasišnekučiuosiu su jaunimėliu, – Haris atsistojo.

Darbe Haris be jokių skrupulų naudodavosi savo kūno gabaritais, kad įgytų psichologinę persvarą. Ir nors Adolfo ūsai žvelgė į Harį taip, tarsi mestų jam iššūkį, Haris žinojo, kad apsimestinai šaltas žvilgsnis slepia tokį patį išgąstį, kurį matė Krono akyse. Šis vaikinas paprasčiausiai labiau įgudęs jį slėpti. Hariui į save truktelėjus kėdę, ant kurios buvo sukrauti Adolfo ūsų auliniai, pastarojo kojos žlegtelėjo ant grindų jam net nespėjus atsikvošėti.

– Atsiprašau, – tarė Haris. – Maniau, kėdė laisva.

– Iškruštas knyslys, – tarė Adolfo ūsai. Ant kareiviškos striukės pamauta skusta makaulė atsigręžė.

– Teisingai, – tarė Haris. – Arba *faras*. Arba *mentas*. Piktasis dėdė policininkas. Ne, tai gal kiek per švelnu. Kaip manai, ar skamba pakankamai kosmopolitiškai?

– Kuo mes tau užkliuvom? – paklausė paltas.

– Užkliuvot, ir tiek, – atsakė Haris. – Seniai jau man painiojatės po kojom. Perduokit linkėjimus Princui ir pasakykit, kad Hūlė neliks jam skolingas už kliudymą. Princui nuo Hūlės, supratot?

Kareiviška striukė sėdėjo atvipusiu žandikauliu ir mirksėjo. Tada paltas pravėrė plyšį su išklypusiais dantimis ir seilėdamasis sukikeno.

– Turi omeny Jo Aukštenybę Norvegijos princą Hokoną Magnusą, ar ką? – paklausė jis, o pagaliau atgavusi amą kareiviška striukė irgi pritariamai prajuko.

– Na, – tarė Haris, – jeigu esate tik eiliniai pėstininkai, savaime suprantama, kad nepažįstate Princo. Tuomet perduokit žinią savo artimiausiam viršininkui. Skanios jums picos, vaikinai.

Jausdamas į nugarą susmigusius žvilgsnius Haris nuėjo atgal pas Halvošeną.

– Greičiau valgyk, – perspėjo jis Halvošeną, nutvėrusį milžinišką picos gabalą, dengiančio pusę jo galvos. – Turime iš čia dingti, kol dar daugiau nepriskaldžiau malkų.

82 SKYRIUS

Holmenkolio kalvos, 2000 m. gegužės 12 d.

Buvo šilčiausias to pavasario vakaras. Haris važiavo atsidaręs automobilio langą, šiltas vėjas glostė jo veidą ir plaukus. Nuo Holmenkolio kalvų atsivėrė Oslo fiordas, kuriame pabirai it žalsvai rudos kriauklės plūduriavo salos, o į krantą nakvoti skubėjo pirmosios sezoną pradėjusios baltos burės. Pora abiturientų raudonais kombinezonais stovėdami šlapinosi kelkraštyje prie raudonai nudažyto autobusiuko, nuo kurio stogo iš garsiakalbių griaudė muzika: *„Won't – you – be my lover..."*

Pagyvenusi moteris su bridžais ir ties pilvu sujuosta sportine striuke su gobtuvu spūdino keliu, o jos veide švytėjo palaiminga pavargusio žmogaus šypsena.

Haris pastatė automobilį gatvėje prie jos namo. Nenorėjo važiuoti į kiemą, nė pats gerai nežinojo, kodėl – gal ne taip įsibrovėliška palikti mašiną čia, apačioje. Juokinga, žinoma, kadangi jis, šiaip ar taip, atvažiavo nepranešęs ir nekviestas.

Pusiaukelėje iki namo suskambėjo mobilusis telefonas. Iš Tautos išdavikų archyvo skambino Halvošenas.

– Nieko, – pasakė jis. – Jei Danielius Gudesonas tikrai liko gyvas, jis bent jau niekada nebuvo teistas už valstybės išdavimą.

– O Signė Jūl?

– Ją nuteisė vienerių metų laisvės atėmimu.

– Bet, kaip žinia, kalėjime ji nesėdėjo. Dar kas įdomesnio?

– Ničnieko. O dabar jie jau ruošiasi mane išspirti ir užsidaryti.

– Eik namo ir išsimiegok – gal rytoj toptels kas gudresnio.

Haris jau stoviniavo prie apatinės laiptelių pakopos, ketindamas juos įveikti vienu šuoliu, kai atsivėrė durys. Sustojo. Rakelė vilkėjo vilnoniu megztiniu ir mėlynais džinsais, plaukai susitaršę, o veidas dar blyškesnis nei visada. Jos akyse jis ieškojo ženklo, išduodančio jos džiugesį jiems vėl susitikus, tačiau nerado. Nebuvo ir to abejingo mandagumo, kurio labiausiai baiminosi. Jos akys, tiesą sakant, tarsi neturėjo jokios išraiškos, kad ir kaip tai pavadintum.

– Išgirdau, kad lauke kažkas kalba, – tarė ji. – Užeik vidun.

Svetainėje, įbruktas į pižamą, sėdėjo Olegas ir žiūrėjo televizorių.

– Sveikas, nevykėli, – pasilabino Haris. – Argi tau nereikėtų pasitreniruoti žaisti „Tetrį"?

Olegas tik purkštelėjo, nepakeldamas į jį akių.

– Pamirštu, kad vaikai nesupranta ironijos, – Rakelei tarė Haris.

– Kur buvai dingęs? – paklausė Olegas.

– Dingęs? – pastebėjęs priekaištaujančią Olego miną, Haris kiek sutriko. – Kaip tai?

Olegas gūžtelėjo pečiais.

– Kavos? – pasiteiravo Rakelė. Haris linktelėjo. Kol Rakelė kuitėsi virtuvėje, Olegas su Hariu tylėdami stebėjo stebuklingą antilopės gnu kelionę per Kalahario dykumą. Ilgokai užtruko – ir kavos ruošimas, ir antilopės kelionė.

– Penkiasdešimt šeši tūkstančiai, – galiausiai pasigyrė Olegas.

– Melas, – atkirto Haris.

– Aš pačiame absoliučių rekordų sąrašo viršuje!

– Nagi, nešk čionai.

Olegas stryktelėjo ant kojų ir išrūko iš svetainės, tuo tarpu nešina kava įžengė Rakelė ir atsisėdo priešais jį. Sugraibęs televizoriaus pultelį Haris pritildė kanopų dundesį. Tylą galiausiai nutraukė Rakelė:

– Ką šiemet veiksi gegužės septynioliktąją?

– Budžiu. Bet jeigu tai užuomina, kad galime kažką nuveikti kartu, aš išsinersiu iš kailio...

Ji juokdamasi išsigynė rankų mostais.

– Atsiprašau, tik stengiuosi palaikyti pokalbį. Pakalbėkim apie ką kita.

– Tai apsirgai? – paklausė Haris.

– Ilga istorija.

– Kaip matau, turi jų ne vieną.

– Kodėl grįžai? – paklausė ji.

– Brandhaugas. Su kuriuo, kad ir kaip keista, anąkart čia pat sėdėdamas kalbėjausi.

– Tikrai, gyvenimas kupinas absurdiškiausių sutapimų, – tarė Rakelė.

– Tokių absurdiškų, kad ir norėdamas nesugalvotum.

– Tu nė pusės nežinai, Hari.

– Ką turi galvoje ?

Ji atsidususi pamaišė savo arbatą.

– Kas čia dabar? – tarė Haris. – Ar šį vakarą visa šeima nusprendė kalbėti šaradomis?

Ji pamėgino nusijuokti, bet garsas virto šnirpštimu. Pavasarinė sloga, pamanė Haris.

– Aš... tai...

Ji dar porą kartų pamėgino suregzti sakinį, bet nieko doro nepavyko. Šaukštelis arbatos puodelyje be paliovos sukosi ratu. Per jos petį Haris pamatė, kaip lėtai ir negailestingai krokodilas antilopę gnu tempia į upę.

– Man buvo siaubingai sunku, – tarė ji. – Ir aš baisiai ilgėjausi tavęs.

Tik jai atsigręžus jis pamatė, kad ji verkia. Ašaros riedėjo žemyn per skruostus ir rinkosi po smakru. Ji nė neketino susivaldyti.

– Na... – prasižiojo Haris, bet tiek ir tespėjo, ir jie jau spaudė

vienas kitą glėbyje. Laikėsi įsikibę vienas kito tarsi gelbėjimosi rato. Haris drebėjo. Vien to, pagalvojo jis. Vien to pakanka. Laikyti ją šitaip apkabinus.

– Mama! – šauksmas sklido iš antrojo aukšto. – Kur mano *geimbojus*?

– Kuriame nors komodos stalčiuje, – atsišaukė Rakelė virpančiu balsu. – Pradėk nuo viršutinio.

– Pabučiuok mane, – sukuždėjo ji Hariui.

– Bet Olegas gali...

– Komodoje neras.

Olegas, nulipęs laiptais su delniniu žaidimų kompiuteriu, kurį galiausiai atrado žaislų dėžėje, iš pradžių nepajuto svetainėje tvyrojusios nuotaikos ir šaipėsi iš Hario, kai šis, pamatęs naują taškų sumą, sunerimęs sumykė. Bet vos tik Haris sutelkė jėgas naujam rekordui, išgirdo Olegą sakant:

– Kodėl jūsų veidai tokie keisti?

Haris pažvelgė į Rakelę, kuri iš paskutiniųjų stengėsi išlaikyti rimtą miną.

– Todėl, kad mes vienas kitam labai patinkame, – tarė Haris ir, įspraudęs ilgą ploną figūrą į dešinįjį kampą, atsikratė iškart trijų eilučių. – O tavo rekordas dabar kabo ant plonyčio plauko, nevykėli.

Olegas juokdamasis pliaukštelėjo Hariui per petį.

– Neišdegs. Tu pats nevykėlis.

83 SKYRIUS

Hario butas, 2000 m. gegužės 12 d.

Prieš pat vidurnaktį atsirakinęs savo buto duris ir viduje pamatęs raudoną mirksinčią telefono akį, Haris nesijautė nevykėlis. Olegą jis nunešė į lovą, o jiedu su Rakele gėrė arbatą, ir Rakelė pažadėjo vieną dieną papasakoti jam ilgą istoriją. Kai nebus tokia pavargusi. Haris pasakė, kad jai reikėtų atostogų, ji pritarė.

– Galėtume važiuoti kartu, visi trys, – pasakė jis. – Kai viskas apsitvarkys.

Ji paglostė jam galvą.

– Negalima švaistytis tokiais žodžiais, Hūle.

– O kas švaistosi?

– Vis tiek dabar neturiu jėgų apie tai kalbėtis. Keliauk namo, Hūle.

Jie dar pasibučiavo prieškambaryje, ir Haris tebejautė jos skonį ant savo lūpų.

Nejungdamas šviesos jis vienomis kojinėmis įsėlino į svetainę ir nuspaudė atsakiklio įrašo paleidimo mygtuką. Tamsoje nuskambėjo Sindrės Faukės balsas:

– Faukė. Pagalvojau. Jeigu Danielius Gudesonas – ne koks vaiduoklis, šiame pasaulyje yra tik vienas žmogus, galintis įminti šią mįslę. Tas, kuris kartu su juo ėjo sargybą tą Naujųjų naktį, kai Danielius tariamai buvo nušautas. Gudbrandas Juhansenas. Turi surasti Gudbrandą Juhanseną, Hūle.

Padedamo telefono ragelio garsas, pyptelėjimas. Vietoje Hario laukto spragtelėjimo pasigirdo nauja žinutė:

– Halvošenas. Dabar pusė dvyliktos. Ką tik sulaukiau skambučio iš operatyvininkų. Jie neatsitraukdami laukė prie Moskeno buto, bet jis namo negrįžo. Tada jie pamėgino skambinti į jo namus Dramene tikrindami, ar atsilieps. Tačiau jis ragelio nekėlė. Vienas iš vaikinų nuvažiavo į Bjerkę, bet ten viskas buvo užrakinta, šviesos išjungtos. Tada paprašiau jų apsišarvuoti kantrybe ir per policijos radiją paskelbiau Moskeno automobilio paiešką. Norėjau, kad tu žinotum. Iki pasimatymo rytoj.

Dar vienas pyptelėjimas. Dar vienas pranešimas. Naujas rekordas Hario atsakiklyje.

– Čia vėl Halvošenas. Prakeiktas užmaršumas, iš galvos visai išgaravo kitas dalykas. Atrodo, kad mums pagaliau nusišypsojo sėkmė. „SS“ archyvas Kelne neturėjo jokių asmens duomenų nei apie Gudesoną, nei apie Juhanseną. Pasiūlė man pasiskambinti į centrinį Vermachto archyvą Berlyne. Ten pataikiau ant užkietėjusio bambeklio, kuris man pasakė, kad reguliariojoje vokiečių kariuomenėje tarnavo itin mažai norvegų. Bet jam paaiškinus reikalo esmę vis dėlto pažadėjo patikrinti. Po kurio laiko jis paskambinęs pasakė, kad, kaip ir reikėjo tikėtis, nieko nerado apie Danielių Gudesoną. Tačiau rado kažkokių dokumentų kopijas su Gudbrando Juhanseno, kito norvego, pavarde. Ir paaiškėjo, kad Juhansenas 1944 metais iš „SS“ buvo perkeltas į Vermachtą. O ant kopijų – prierašas, kad dokumento originalas 1944 metų vasarą išsiųstas į Oslą. Tai, pasak mūsų žmogaus Berlyne, raiškiai rodo, kad Juhansenas gavo į ten paskyrimą. Dar jis rado daktaro, pasirašiusio Juhanseno ligos pažymas, laiškų. Iš Vienos.

Haris atsisėdo ant vienintelės svetainės kėdės.

– Tas daktaras – Kristoferis Brokardas iš Rudolfo II ligoninės. Susisiekiau su Vienos policija ir, pasirodo, ligoninė iki šiol veikia kuo

puikiausiai. Jie man netgi surado kokių dviejų dešimčių vis dar gyvų žmonių, ten dirbusių karo metu, pavardes ir telefonų numerius.

Teutonai moka archyvuoti duomenis, pamanė sau Haris.

– Taigi aš pradėjau skambinėti. Eina peklon, kaip aš nemoku vokiečių kalbos!

Garsiakalbyje spragsėjo Halvošeno juokas.

– Paskambinau aštuoniems, kol suradau seselę, kuri prisiminė Gudbrandą Juhanseną. Septyniasdešimt penkerių metų amžiaus moteris. Sakė, kad puikiai jį prisimenanti. Rytoj gausi jos telefono numerį ir adresą. Beje, jos pavardė Majer. Helena Majer.

Po treškančios tylos pasigirdo pyptelėjimas, spragtelėjo sustojusi įrašo kasetė.

Haris sapnavo Rakelę, veidu įsikniaubusią į jo kaklo vingį, jos stiprias rankas ir be perstojo krintančias „tetrio" figūrėles. Bet vidury nakties jis nubudo pažadintas Sindrės Faukės balso ir įsistebeilijo į tamsą, ieškodamas žmogaus kontūrų:

– Turi surasti Gudbrandą Juhanseną.

84 SKYRIUS

Akešhiūso pilies tvirtovė, 2000 m. gegužės 13 d.

Buvo pusė trečios valandos nakties, ir senasis vyriškis pastatė automobilį šalia žemo prekių sandėlio gatvėje, kuri vadinama Akešhiūso paplūdimiu. Kadaise ši gatvė buvo viena pagrindinių Oslo transporto arterijų, tačiau atidarius kalne iškirstą tunelį vienas jos galas virto akligatviu, ir dabar Akešhiūso paplūdimiu eismas vykdavo tik dienos metu. Akligatviu naudojosi prieplaukos darbininkai. Ir prostitučių klientai, savo „pasivaikščiojimams" ieškantys kuo nuošalesnės vietos. Tarp kelio ir vandens stovėjo vienas kitas sandėliavimo pastatas, o kitoje pusėje stūksojo Akešhiūso tvirtovės vakarinis fasadas. Aišku, jei kas sėdėtų įsitaisęs Aker Briugėje su šviesai jautriais žiūronais, tikrai būtų pamatęs tai, ką ir senolis: papilkėjusio nuo dulkių apsiausto nugarą, mėšlungiškai krūpčiojančią kaskart, kai vyras po juo stumteldavo sėdmenis į priekį, ir ryškiai išsidažiusios, ne mažiau apkvaišusios moters veidą, kuri leidosi barškinama prie vakarinės tvirtovės sienos, tiesiai po patrankomis. Abipus besiporuojančiųjų stovėjo po prožektorių, kurie apšvietė kalną ir mūro sieną virš jų.

Akešhiūsas, Vermachto karo belaisvių kalėjimas. Vidinė tvirtovės teritorija užrakinta nakčiai, ir nors jis rastų būdą patekti vidun, pernelyg rimta rizika, kad bus pastebėtas tikrojoje egzekucijos vietoje. Niekas tiksliai nežinojo, kiek žmonių ten sušaudyta karo metu, tačiau toje vietoje stovėjo paminklinė lenta kritusiems norvegų rezistentams atminti. Senolis žinojo, kad bent jau vienas sušaudytųjų

buvo paprasčiausias nusikaltėlis, kaip bežiūrėtum, nubaustas pelnytai. Būtent čia jie sušaudė Vidkuną Kvislingą ir kitus, už karo nusikaltimus gavusius mirties bausmę. Kvislingas sėdėjo įkalintas Parako bokšte. Senolis dažnai pagalvodavo, ar tik ne tai davė pavadinimą knygai, kurioje Jensas Bjornebu smulkmeniškai aprašo įvairius, šimtmečiais naudotus egzekucijos būdus. Ar, aprašydamas viešą sušaudymą šūvių salvėmis, jis iš tikrųjų vaizdavo Vidkunui Kvislingui įvykdytą egzekuciją tą 1945 metų spalio dieną, kai jie išvedė išdaviką aikštėn, kad suvarpytų jo kūną kulkomis? Ar jie, kaip autorius rašė, jam ant galvos užmovė gobtuvą ir ant krūtinės ties širdimi kaip taikinį prisegė baltą skiautę? Ar prieš šaunant komanda nuskambėjo keturis kartus? Ir ar įgudę šauliai taip prastai šaudė, kad gydytojui su stetoskopu neliko nieko kito, tik pranešti, kad pasmerktasis myriop turi būti žudomas iš naujo – kol, nugriaudėjus keturioms ar penkioms salvėms, mirtis jį ištiko nukraujavus per gausybę paviršinių žaizdų?

Senolis iš knygos išsikirpo šį aprašymą.

Atlikęs savo reikalą barškintojas nuokalne judėjo link savo automobilio. Moteris tebestovėjo viršuje prie sienos, nuleidusi sijoną ir prisidegusi cigaretę, kuri jai įtraukiant dūmą sužaižaruodavo tamsoje. Senolis laukė. Ji pakulne sumaigiusi nuorūką pasileido tolyn, link pažliugusio takelio aplink tvirtovę, o juo – atgal į savo „biurą" kurioje nors gatvėje aplink senąjį Norvegijos banko pastatą.

Senolis atsigręžė į galinę sėdynę, nuo kurios moteris užkimšta burna spoksojo į jį tomis pačiomis baimės sukaustytomis akimis, kurias jis pamatydavo kaskart jai atsipeikėjus po dietilo eterio narkozės. Matė, kaip po kamšalu juda jos burna.

– Nebijok, Signe, – jis palinkęs kažką prisegė jai prie palto. Ji pamėgino nulenkti galvą, kad pamatytų, kas tai, tačiau jis jėga pakėlė ją aukštyn.

– Eime pasivaikščioti, – tarė jis. – Kaip kad mėgdavome anksčiau.

Jis išlipo iš automobilio, atidarė galines dureles, ištempė ją lauk ir pastūmė priešais save. Neišlaikiusi pusiausvyros ji suklupo ant žvyro žolyne šalia kelio, bet sugriebęs virvę, kuria už nugaros surišo jos rankas, jis vėl pakėlė ją ant kojų. Pastatė ją tiesiai priešais prožektorių, kad šviesa spigintų tiesiai į akis.

– Niekur iš čia nesitrauk, pamiršau pasiimti vyną, – tarė jis. – Raudonasis iš Ribeiros, prisimeni jo skonį, tiesa? Stovėk visiškai ramiai, antraip...

Šviesa ją akino, ir peilį teko prikišti prie pat jos nosies, kad jį pamatytų. Net ryškioje šviesoje vyzdžiai buvo tokie išsiplėtę, kad jos akys rodėsi kone juodos. Grįžęs prie automobilio jis apsidairė. Nė gyvos dvasios. Įsiklausęs išgirdo tik monotonišką miesto gaudesį. Atidarė bagažinės gaubtą. Pastūmė į šalį juodą šiukšlių maišą ir jį užčiuopęs pajuto, kad šuns lavonas viduje jau buvo pradėjęs stingti. Blankiai žybtelėjo plieninis šautuvo paviršius. Pasiėmęs ginklą atsisėdo vairuotojo vietoje. Nuleido langą iki pusės ir iškišo šautuvą, pasvėręs ant stiklo. Pakėlęs žvilgsnį aukštyn išvydo gigantišką jos šešėlį, šokantį ant gelsvai rudos šešioliktojo amžiaus sienos. Šešėlis turėjo būti matomas net iš Nėsodeno, esančio kitapus fiordo. Gražu.

Dešine ranka jis užvedė automobilį ir leido varikliui dirbti tuščia eiga. Dar kartą apsidairęs aplinkui nukreipė žvilgsnį pro taikiklį. Atstumas buvo vos penkiasdešimt metrų, ir jos paltas užpildė visą taikiklio lęšio skritulį. Jam nežymiai pakreipus ginklą į dešinę, juodas taikiklio kryžius aptiko, ko ieškojęs – baltą popieriaus skiautę. Tada jis iš plaučių išstūmė orą ir ant gaiduko sulenkė pirštą.

– Keliauk jiems įkandin, – sukuždėjo.

VIII dalis

APREIŠKIMAS

85 SKYRIUS

Viena, 2000 m. gegužės 14 d.

Tris sekundes Haris skyrė vien tik maloniam vėsos pojūčiui, „Tyrolean Air“ sėdynių odai liečiantis su jo sprandu ir dilbiais. Po to vėl paniro į apmąstymus.

Kraštovaizdis po jais plytėjo tarytum vientisas žalios ir geltonos spalvos skiaučių kilimas su saulėje žėruojančiu Dunojumi – tarsi ruda, pūliuojančia žaizda. Stiuardesė ką tik pranešė, kad jie netrukus nusileis „Schwechat“ oro uoste, ir Haris pasiruošė.

Niekada nesižavėjo lėktuvais, tačiau pastaraisiais metais ėmė net baimintis skrydžių. Kartą Elena paklausė, ko jis bijo. „Nukristi ir užsimušti, ko gi daugiau, velniai rautų, galima bijoti?“ – atsakė jis. Ji paaiškino, kad pavienio skrydžio metu tikimybė žūti lėktuvo avarijoje yra viena iš trisdešimties milijonų. Padėkojęs už informaciją jis pareiškė, kad nuo šiol bus drąsus.

Haris giliai įkvėpė ir iškvėpė, stengdamasis nesiklausyti netolygių variklio garsų. Kodėl su amžiumi stiprėja ir mirties baimė, ar neturėtų būti priešingai? Signė Jūl sulaukė septyniasdešimt devynerių metų, ko gero, buvo beprotiškai išsigandusi. Ją rado vienas iš Akeshiūso tvirtovės sargybinių. Į sargybos postą jiems paskambino garsus nemigos kamuojamas milijonierius iš Aker Briugės ir pranešė, kad nebešviečia vienas pietinės sienos prožektorius, ir budėtojų vadas pasiuntė ten vieną savo jaunųjų sargybinių. Dviem valandom vėliau Haris jį apklausė, ir šis papasakojo, kad priėjęs pamatė be

gyvybės ženklų ant prožektoriaus susmukusią moterį, užstojančią šviesą. Iš pradžių pamanęs, kad tai narkomanė, tačiau priėjęs arčiau ir įsižiūrėjęs į žilus plaukus bei senamadiškus drabužius suprato, kad tai pagyvenusi moteris. Kita mintis – matyt, moterį ištikęs priepuolis, bet tada pastebėjęs už nugaros surištas jos rankas. Tik visiškai priartėjęs pamatė palte žiojėjančią skylę.

– Mačiau jos sutraiškytą stuburkaulį, – pasakojo Hariui. – Kad mane skradžiai, bolavo stuburkaulis.

Papasakojo, kaip žiaukčiodamas viena ranka atsirėmė į uolienų sieną ir tik vėliau, kai atvažiavusi policija nukėlė moterį, o mūrinę sieną vėl nušvietė prožektoriaus šviesa, jis suprato, kas toji lipni masė ant jo plaštakos. Parodė Hariui savo ranką, tarsi tai būtų svarbu.

Atvyko nusikaltimo vietos tyrėjų grupė. Užmiegotomis akimis apžiūrinėdamas Signę Jūl prie Hario priėjo Vėberis ir tarė, kad nė velnio, ne didysis Dievas čia pasidarbavo teisėju, o nelabasis iš žemutinio aukšto.

Vienintelis liudininkas – sandėliavimo pastatus prižiūrėjęs naktinis sargas. Jis prasilenkė su automobiliu, be penkiolikos minučių trečią valandą važiavusiu Akešhiūso paplūdimiu rytų kryptimi, tačiau šis apakino jį šviesomis, ir sargas neįžiūrėjo nei automobilio markės, nei spalvos.

Atrodė lyg pilotas didintų greitį. Haris įsivaizdavo, kad jie stengėsi kilti aukštyn, nes lėktuvo vadas ką tik tiesiai priešais lakūno kabiną pastebėjo Alpes. Paskui apėmė toks jausmas, tarsi po „Tyrolean Air“ sparnais neliktų oro, ir Haris pajuto, kaip jo skrandis liuoktelėjo į paausius. Nevalingai sudejavo, kai kitą akimirką juos tarsi guminį kamuolį vėl švystelėjo į viršų. Per garsiakalbį prabilęs lėktuvo vadas vokiškai ir angliškai kažką pranešė apie sūkuriavimą.

Aunė aiškino, kad jei žmogus neturėtų baimė jausmo, tikriausiai neišgyventų nė dienos. Haris tvirtai įsikibo į alkūnramstį ir stengėsi raminti save šia mintimi.

Beje, Aunė ir buvo tas žmogus, kuris netiesiogiai pastūmėjo Harį sėstis į pirmą pasitaikiusį lėktuvą, skrendantį į Vieną. Vos tik sužinojęs visus faktus pareiškė, kad šiuo atveju laiko veiksnys yra lemiamas.

– Jeigu turime reikalų su serijiniu žudiku, tai jis ima prarasti savitvardą, – kalbėjo Aunė. – Ne taip, kaip klasikinis žudikas maniakas, turintis seksualinių motyvų, kuris siekia pasitenkinimo, tačiau kaskart lieka nusivylęs ir iš nevilties žudo vis dažniau. Akivaizdu, kad šio žudiko motyvacija nėra seksualinė, jis užsibrėžęs įgyvendinti liguistą planą, iki šiol buvo atsargus ir elgėsi racionaliai. Tai, kad nužudymai kartojasi kone vienas po kito, ir tai, kad jis taip rizikuoja, pabrėždamas savo veiksmų simboliškumą, kaip antai egzekucija prie Akeshiūso tvirtovės, leidžia manyti, kad jis arba jaučiasi nenugalimas, arba nebenulaiko vadžių, gali būti, kad artėja prie psichozės.

– Arba gali būti, kad tebėra padėties šeimininkas, – pasakė Halvošenas. – Jis nė karto nesuklydo. Mes vis dar neturime įkalčių.

Ir jis buvo sumautai teisus, tas Halvošenas. Jokių įkalčių.

Moskenas sugebėjo pasiaiškinti. Jis atsiliepė telefonu, kai Halvošenas iš pat ryto paskambino jam į Drameną, kadangi Osle sekliai jo net nesuuodė. Jie, savaime suprantama, negalėjo žinoti, ar buvo taip, kaip jis sakė, esą pusę vienuolikos uždarius Bjerkės jojyklą jis išvažiavęs į Drameną, o pusę dvylikos buvęs namie. O gal jis parvažiavo pusę keturių nakties, taigi galėjo spėti nušauti Signę Jūl.

Per daug nesitikėdamas Haris paprašė Halvošeno paskambinti kaimynams ir paklausinėti, gal kas iš jų matė ar girdėjo, kada Moskenas grįžo namo. O Melerio paprašė pasikalbėti su prokuroru dėl leidimo atlikti kratą abiejuose jo butuose. Haris žinojo, kad jų argumentai skysti, ir prokuroras pagrįstai atsakė, kad prieš uždegdamas žalią šviesą norėtų pamatyti ką nors, kas bent primena netiesioginius įrodymus.

Jokių nusikaltimų įkalčių. Laikas pulti į paniką.

Haris užsimerkė. Įstrigęs akies tinklainėje vis dar šmėžavo Ėveno Jūlio veidas. Pilkas, bejausmis. Su šuns pavadžiu rankoje sudribęs jis sėdi krėsle Irisų gatvėje.

Tada ratai palietė asfaltą, ir Haris konstatavo dar kartą atsidūręs tarp trisdešimties milijonų laimingųjų.

Policininkas, kurį Vienos policijos viršininkas maloningai teikėsi paskirti jo vairuotoju, gidu ir vertėju, stovėjo atvykimo salėje apsirengęs tamsiu kostiumu, su akiniais nuo saulės, jaučio sprandu ir A4 formato popieriaus lapu, ant kurio storu flomasteriu buvo užrašyta „*MR. HOLE*".

Jaučiasprandis prisistatė Frico vardu (kažkas juk turi šitaip vadintis, pagalvojo Haris) ir nusivedė Harį prie tamsiai mėlynos BMW, kuri jau kitą akimirką greitkeliu skriejo į šiaurės vakarus link centro, pro baltais dūmais besispjaudančius fabrikų kaminus ir gerai išauklėtus vairuotojus, persirikiuojančius į dešinę eismo juostą Fricui spaudžiant greičio pedalą.

– Gyvensi slaptųjų agentų viešbutyje, – pranešė Fricas.

– Slaptųjų agentų ?

– Senajame didingame „Imperial". Kaip tik čia pakaitomis atvykdavo ir vėl išvykdavo rusų ir vakarų šnipai šaltojo karo metais. Tavo policijos viršininkės, matyt, nevaržo lėšų trūkumas.

Jiems privažiavus „Kärntner Ring", Fricas mostelėjo ranka.

– Ana ten Šventojo Stepono katedros bokštas, virš namų stogų dešinėje, – parodė jis. – Įspūdingas, tiesa? O štai ir viešbutis. Palauksiu čia, kol prisiregistruosi.

Pamatęs Harį, išplėstomis akimis dairantis po registratūrą, viešbučio „Imperial" registratorius šyptelėjo.

– Išleidome keturiasdešimt milijonų šilingų renovacijai, kad šiandien viskas atrodytų lygiai taip, kaip prieš karą. Bombarduojant 1944

metais pastatas liko beveik sugriautas, dar prieš keletą metų buvo apleistas ir negyvenamas.

Kai Haris trečiajame aukšte išlipo iš lifto, jam atrodė, kad žengia liumpsinčiu liūnu, tokie stori ir minkšti buvo kilimai. Kambarys nelabai didelis, bet jame stovėjo plati lova su baldakimu, ji irgi atrodė mažiausiai šimto metų amžiaus. Atidaręs langą užuodė kepinių aromatą iš kepyklėlės kitapus gatvės.

– Helena Majer gyvena Ligoninės gatvėje, – Hariui vėl įsėdus į automobilį informavo Fricas. Spustelėjęs garsinį signalą sudrausmino vairuotoją, kuris persirikiuodamas neparodė posūkio.

– Ji našlė ir turi du suaugusius vaikus. Pasibaigus karui iki pensijos dirbo mokytoja.

– Kalbėjaisi su ja?

– Ne, bet skaičiau jos bylą.

Ligoninės gatvėje jie surado senovinį daugiabutį namą, kuris kadaise tikriausiai buvęs ištaigingas. Tačiau dabar erdvioje laiptinėje nuo sienų laupėsi dažai, ir jų žingsnių šliurenimas aidėjo kartu su teškančio vandens lašenimu.

Helena Majer šypsodamasi stovėjo savo buto tarpduryje ketvirtajame aukšte. Blykstelėjusi žvaliomis rudomis akimis atsiprašė, kad svečiams teko taip aukštai lipti.

Butas kiek perkrautas baldais, visokiais niekučiais, kurių žmonės prikaupia per savo ilgą gyvenimą.

– Prašom sėstis, – pakvietė ji. – Aš pati kalbu vokiškai, bet jūs galite nesivaržydamas su manimi šnekučiuoti angliškai, aš suprantu, – kreipdamasi į Harį, tarė ji.

Ji atnešė padėklą su kava ir pyragu.

– *Štrudelis*, – paaiškino, rodydama į lėkštę.

– Gardumėlis, – tarė Fricas ir suskato vaišintis.

– Ar tiesa, kad jūs pažinojote Gudbrandą Juhanseną? – pasiteiravo Haris.

– Tikra teisybė. Tiksliau, mes jį vadinome Ūrija, nes jis primygtinai to prašė. Iš pradžių manėme, kad jis ne viso proto dėl patirtų sužalojimų.

– Kokių sužalojimų?

– Galvos traumų. Ir, žinoma, ta koja, mažai trūko, kad daktaras Brokardas būtų ją amputavęs.

– Tačiau jis išgijo ir 1944 metų vasarą gavo šaukimą į Oslą, taip?

– Taip, jis turėjo ten važiuoti.

– Ką tuo norite pasakyti?

– Juk jis dingo. Ir bent jau Osle nepasirodė, ar ne?

– Kiek mums žinoma, ne. Sakykite, ar gerai pažinojote Gudbrandą Juhanseną?

– Gerai. Jis buvo linkęs bendrauti ir puikus pasakotojas. Manau, kad medicinos seserys, visos iki vienos, buvo jį įsimylėjusios.

– Ir jūs?

Ji nusijuokė skambiu čiurlenančiu juoku.

– Ir aš. Bet jis manęs nenorėjo.

– Ne?

– O, aš buvau daili, patikėkit manim – išvaizda nesukliudytų. Tačiau Ūrijai reikėjo kitos moters.

– Šit kaip?

– Taip, jos vardas irgi buvo Helena.

– Apie kokią Heleną kalbame?

Senoji moteris suraukė kaktą.

– Ogi apie Heleną Lang. Juk tai, kad jiedu taip geidė vienas kito ir tapo tragedijos priežastimi.

– Kokios tragedijos?

Nustebusi ji pažvelgė į Harį, į Fricą, o tada – vėl į Harį.

– Argi ne dėl to atvažiavote? – paklausė. – Ne dėl tos žmogžudystės?

86 SKYRIUS

Karališkasis parkas, 2000 m. gegužės 14 d.

Buvo sekmadienis, žmonės vaikščiojo lėčiau nei visada, ir senasis vyriškis žengė per Karališkąjį parką koja kojon kartu su visais. Prie sarginės stabtelėjo. Medžiai tokios šviesiai žalios spalvos, kokią jis mėgo labiausiai. Visi, išskyrus vieną. Didysis ąžuolas parko viduryje niekada nebus žalesnis nei dabar. Jau matei skirtumą. Medžiui pabudus iš žiemos miego, kamienu ėmė sroventi ir jo gyvybės syvai, paskleisdami nuodus į gyslų rezginį. Jie jau prasiskverbė į kiekvieną medžio lapą ir paskatino sparčiau augti, todėl per porą savaičių lapai nuvys, paruduos ir nukris, o galiausiai mirs ir patsai medis.

Tačiau to jie dar nesužinojo. Akivaizdu, kad nesužinojo nieko. Berntas Brandhaugas nebuvo įtrauktas į pradinį planą, ir senolis nesistebėjo, kad jo nužudymas policiją sutrikdė. Laikraštyje išspausdinti Brandhaugo žodžiai – tik kvailas sutapimas, ir jis garsiai juokėsi juos skaitydamas. Dieve mano, jis netgi sutiko su Brandhaugo nuomone, pralaimėjusius reikia pakarti, toks karo įstatymas.

Bet kaip dėl kitų, jo paliktų užuominų? Net egzekucijos prie Akeshiūso tvirtovės jie nesugebėjo susieti su didžiąja išdavyste. Gal jiems nušvis protai, kai kitą kartą ant pylimo sugriaudės patrankos.

Jis apsidairė suoliuko. Skausmai rietė vis dažniau, net neapsilankęs pas Buerį žinojo, kad liga išplito po visą kūną, jautė. Dabar jau visai netrukus.

Atsišliejo į medį. Karališkasis beržas, okupacijos simbolis. Vyriau-

sybė ir karalius gelbėdamiesi bėga į Angliją. „*Danguje vokiečių bombonešiai*.“ Šis Nurdalo Grigo eilėraštis kėlė jam šleikštulį. Jame karaliaus išdavystė pavaizduota kaip garbingas atsitraukimas, tarsi palikti savo liaudį sunkią valandą – kilnus poelgis. Ir Londone jausdamasis saugus, karalius tebuvo tik dar vienas tų ištremtųjų didenybių, kurie reprezentacinių vakarienių metu susižavėjusioms aukštuomenės damoms rėžė jaudinančias kalbas, tikėdamiesi, kad jų mažoji karalystė vieną dieną panorės juos susigrąžinti. O po visko vyko sutiktuvės, kai laivas su sosto įpėdiniu prisišvartavo prie krantinės ir žmonių minios prarėkė gerkles, besistengdamos nustelbti gėdą, – tiek savo, tiek karaliaus. Pakėlęs akis į saulę senolis užsimerkė.

Komandų riksmai, į žvyrą paukšteli auliniai batai ir AG3 ginklai. Raportas. Keičiasi sargyba.

87 SKYRIUS

Viena, 2000 m. gegužės 14 d.

– Tai jūs nežinojote? – tarė Helena Majer.

Ji purtė galvą, o Fricas telefonu jau tarėsi, kad archyvuose kas imtųsi peržiūrėti senas nužudymų bylas.

– Esu visiškai tikras, kad rasime, – prislopintu balsu tarė jis. Haris neabejojo.

– Tai policija buvo įsitikinusi, kad Gudbrandas Juhansenas nužudė savo gydytoją? – tos senyvos moters paklausė Haris.

– O kaipgi. Vienišius Kristoferis Brokardas gyveno viename iš ligoninės butų. Policininkai sakė, kad Juhansenas išdaužė laukujų durų stiklą ir nužudė jį miegantį lovoje.

– Kaip...

Ponia Majer pirštu vaizdžiai perbraukė gerklę.

– Vėliau pati mačiau, – pasakojo ji. – Kone piršosi mintis, kad tai paties daktaro darbas, taip meistriškai atliktas pjūvis.

– Hm. O kodėl policija nutarė, jog tai Juhanseno darbas?

Ji nusijuokė.

– Tuoj paaiškinsiu – Juhansenas budėtojo paklausė, kuriame bute gyvena Brokardas, ir budėtojas matė, kaip pasistatęs automobilį tasai įėjo pro pagrindinius vartus. Vėliau bėgte iš ten išbėgo, užvedė mašiną ir visu greičiu nudūmė Vienos kryptimi. O kitą dieną niekas jo nei matė, nei žinojo, kur jis, tik tiek, kad gavęs įsakymą po trijų dienų būti Osle. Jo laukė Norvegijos policija, bet ir ten jis nepasirodė.

– Gal prisimenate, ar policija rado kitų įkalčių, ne vien budėtojo liudijimą?

– Ar prisimenu? Apie tą nužudymą kalbėjome metų metus! Ant laukujų durų stiklo rastas kraujas atitiko jo kraujo grupę. O Brokardo miegamajame policija rado tokius pačius pirštų atspaudus kaip ir ant Ūrijos lovos bei naktinio stalelio ligoninėje. Be to, jie turėjo motyvą...

– Taip?

– Jiedu buvo skirti vienas kitam, Gudbrandas ir Helena. Tačiau ji būtų atitekusi Kristoferiui.

– Nes jie buvo sužadėtiniai?

– Ne. Bet Kristoferis buvo pametęs galvą dėl Helenos, visi tai matė. Helena kilusi iš turtingos šeimos, kuri, jos tėvui atsidūrus kalėjime, visiškai nusigyveno, o nutekėjusi į Brokardų giminę ji ir motina vėl galėtų atsistoti ant kojų. Juk žinai, kas būna, kai jauna moteris turi tam tikrų įsipareigojimų savo šeimai. O ji anuomet tokių turėjo.

– Ar žinote, kur dabar Helena Lang?

– Mielasis, bet tu nė nepalietei *štrudelio*, – neapsikentusi šūktelėjo našlė.

Haris apsižiojo didelį kąsnį ir čiaumodamas linksėjo poniai Majer.

– Ne, – tarė ji. – Nežinau. Paaiškėjus, kad žmogžudystės naktį ji praleido kartu su Juhansenu, prieš ją irgi buvo pradėtas tyrimas, tačiau jie nieko nerado. Išėjusi iš Rudolfo II ligoninės ji išsikraustė į Vieną. Atidarė savo siuvimo saloną, taigi buvo stipri ir versli moteris, kartkartėmis matydavau ją skubančią miesto gatvėmis. Bet įpusėjus šeštajam dešimtmečiui verslą pardavė, ir nuo tada apie ją nieko negirdėjau. Kažkas sakė, kad išvykusi į užsienį. Tačiau žinau, ko galite paklausti, suprantama, jeigu ji dar gyva. Beatričė Hofman, ji buvo Langų šeimos namų šeimininkė. Po žmogžudystės šeima nebegalėjo jos samdyti, ir ji kurį laiką dirbo Rudolfo II ligoninėje.

Fricas ir vėl kalbėjosi telefonu.

Palangėje desperatiškai zirzė musė. Remdamasi tik savo pačios mikroskopiniu protu ji bukai, be atvangos trankėsi į stiklą. Haris pakilo.

– *Štrudelio*?..

– Gal kitąkart, ponia Majer, dabar skubame.

– Kodėl? – paklausė ji. – Juk tai nutiko daugiau nei prieš pusę amžiaus. Niekur jie nepabėgs.

– Na... – sumykė Haris, stebėdamas saulės apšviestą juodą musę po nėrinių užuolaidomis.

Pakeliui į policijos nuovadą sulaukęs telefono skambučio Fricas, nusižengdamas eismo taisyklėms, apgręžė automobilį, ir paskui važiavę vairuotojai pasipiktinę užsigulė garso signalus.

– Beatričė Hofman gyva, – tarė jis ir padidinęs greitį kirto šviesoforo reguliuojamą sankryžą. – Gyvena senelių prieglaudoje Mauerbacho gatvėje, Vienos miške.

Džiaugsmingai kaukė turbokompresorinis BMW variklis. Miesto daugiabučių vietoje atsirado „*fachverk*“ namai, vyninės ir galiausiai – žaliuojantis lapuočių miškas, kurio lapuose šėliojanti popiečio saulė, jiems švilpiant bukų ir kaštonų alėjomis, skleidė magišką nuotaiką.

Slaugė išsivedė juos į didžiulį sodą.

Beatričė Hofman sėdėjo ant suolelio drūto, gumbuoto ąžuolo paunksnėje. Smulkutį raukšlėtą jos veidą gožė šiaudinė skrybėlė. Užkalbinęs ją vokiškai Fricas paaiškino, ko jie atėję. Senolė šypsodamasi linktelėjo .

– Man devyniasdešimt metų, – drebančiu balsu ištarė ji. – Ir lig šiolei pagalvojus apie panelę Heleną akys pritvinksta ašarų.

– Ar ji dar gyva? – pasiteiravo Haris savo mokykline vokiečių kalba. – Gal žinote, kur ją rasti?

– Ką jis sako? – prisidėjusi ranką už ausies perklausė ji, ir Fricas paaiškino.

– Taip, – tarė ji, – žinau, kur Helena. Sėdi štai ten, viršuje.

Ji pakėlė pirštą į medžio viršūnę.

Štai tau, pamanė sau Haris. Senatvinė silpnaprotystė. Bet senolė dar ne viską buvo pasakiusi:

– Pas Šventąjį Petrą. Geri katalikai buvo Langai, bet Helena – tiesiog angelas jų šeimoje. Man, sakau, ašaros kaupiasi apie tai galvojant.

– Ar prisimenate Gudbrandą Juhanseną? – paklausė Haris.

– Ūriją, – tarė Beatričė. – Mačiau tik kartą. Dailus ir žavus jaunuolis, tik gaila, nesveikas. Kas galėjo pamanyti, kad toks mandagus ir mielas vaikinas būtų galėjęs nužudyti žmogų? Jų jausmai buvo per stiprūs, taip, ir Helena, vargšelė, niekada nesiliovė jį mylėjusi. Policija jo taip ir nerado, ir nors Helena niekada nebuvo apkaltinta, Andrė Brokardas pasirūpino, kad ją išmestų iš darbo ligoninėje. Ji persikraustė į miestą ir dirbo arkivyskupijoje be jokio atlygio, kol šeimos pinigų stygius prispyrė ją ieškotis apmokamo darbo. Tuomet ėmėsi siuvimo verslo. Per dvejus metus įdarbino keturiolika moterų, visą darbo dieną siuvusių jos parduotuvei drabužius. Jos tėvą išleido į laisvę, bet po skandalo su tais žydų bankininkais jis niekur negavo darbo. Sunkiausiai šeimos nuosmukį išgyveno ponia Lang. Po ilgos ligos 1953 metais ji pasimirė, o ponas Langas tą patį rudenį žuvo automobilio avarijoje. 1955 metais Helena pardavė siuvimo verslą ir niekam nieko nesakiusi išvyko iš šalies. Prisimenu tą dieną – gegužės penkioliktąją, Austrijos nepriklausomybės dieną.

Pamatęs nustebusį Hario veidą Fricas paaiškino:

– Austrijoje viskas kiek kitaip. Čia mes švenčiame ne tą dieną, kai Hitleris kapituliavo, o dieną, kai iš šalies pasitraukė sąjungininkai.

Beatričė papasakojo, kaip sužinojusi apie Helenos mirtį.

– Iš jos nebuvo žinių gal dvidešimtį metų, kai vieną dieną gavau laišką su pašto antspaudu iš Paryžiaus. Rašė, kad ten atostogauja su savo vyru ir dukterimi. Lyg ir kokia paskutinė kelionė, pamaniau. Ji

nepasakojo, kur apsigyveno, už ko ištekėjo ar kokia liga sirgo. Tik tiek, kad nedaug liko gyventi ir norinti, kad Šventojo Stepono katedroje jos vardu uždegčiau žvakutę. Ji buvo nepaprastas žmogus, ta Helena. Būdama septynerių atėjo pas mane į virtuvę, pažvelgė į mane rimtomis akimis ir tarė, kad *žmogų Dievas sukūrė meilei.*

Raukšlėtu senolės skruostu nuriedėjo ašara.

– Niekada to nepamiršiu. Jai buvo septyneri. Manau, kad jau tada ji apsisprendė, kaip nugyvens savo gyvenimą. Ir nors tikrai nebuvo taip gerai, kaip ji įsivaizdavo, ir likimas ją negailėdamas skaudžiai daužė, esu tvirtai įsitikinusi, kad tuo ji be išlygų tikėjo visą gyvenimą – kad žmogų Dievas sukūrė meilei. Tokia ji buvo.

– Ar tebeturite jos laišką? – paklausė Haris.

Nusišluosčiusi ašaras linktelėjo.

– Savo kambaryje. Leiskite man čia dar pasėdėti su savo prisiminimais, o paskui galėsime pasiimti. Tarp kitko, bus pirmoji karšta naktis šiais metais.

Jie sėdėjo tylėdami ir klausėsi šakų šnaresio, mažų paukštukų, čiulbančių už Sofienalpių besileidžiančiai saulei, kiekvienas prisimindamas sau artimus mirusiuosius. Šviesos spinduliuose po medžiais striksėjo ir šoko vabzdžiai. Haris galvojo apie Eleną. Jis pastebėjo paukštelį, kuris, galėjo prisiekti, buvo musinukė, – jos nuotrauką matė knygoje apie paukščius.

– Eime, – tarė Beatričė.

Mažas ir kuklus, bet šviesus ir jaukus kambarėlis. Lova stovėjo prie ilgosios sienos, nukabinėtos didesnėmis ir mažesnėmis nuotraukomis. Beatričė sklaidė popierius dideliame komodos stalčiuje.

– Turiu sistemą, todėl tikrai surasiu, – tarė ji. Žinoma, pagalvojo Haris.

Tuo metu jo akys užkliuvo už nuotraukos sidabriniuose rėmeliuose.

– Štai laiškas, – tarė Beatričė.

Haris neatsiliepė. Jis stebeilijo į nuotrauką ir atsitokėjo tik už nugaros išgirdęs jos balsą:

– Ši fotografija daryta Helenai dirbant ligoninėje. Gražuolė, tiesa?

– O, taip, – tarė Haris. – Keistas jausmas – tarsi būčiau ją kažkur matęs.

– Nėra ko stebėtis, – tarė Beatričė. – Jos atvaizdas jau beveik du tūkstančius metų tapomas ant ikonų.

Naktis tikrai buvo karšta. Ir tvanki. Nerasdamas sau vietos Haris blaškėsi po lovą su baldakimu, stengdamasis atsikratyti minčių ir užmigti ant grindų numetė antklodę, nuo lovos nutraukė paklodę. Akimirką pagalvojo apie mažąjį barą, bet prisiminė nusegęs jo raktą ir palikęs registratūroje. Už durų koridoriuje girdėjo balsus, kažkam palietus durų rankeną pašoko lovoje, bet niekas neįėjo. Tada balsai persikėlė į vidų, savo oda jautė karštą jų kvėpavimą, girdėjo tarsi plėšiamų drabužių treškesį, bet atsimerkęs pamatė šviesos blyksnius ir suprato, kad tai tiktai perkūnija.

Dar vienas griaustinis, aidintis lyg tolimi sprogimai – iš pradžių vienoje miesto dalyje, paskui kitoje. Vėl užsnūdęs jis bučiavo ją, nutraukė nuo jos kūno baltus naktinius. Jos oda buvo išblyškusi ir šalta, ir pašiurpusi nuo prakaito ar baimės, o jis laikė ją apkabinęs, ilgai, kol ji sušilo ir atgijo jo glėbyje tarytum išsiskleidžianti gėlė, visą pavasarį filmuotoje ir pašėlusiu greičiu paleistoje juostoje.

Nesiliovė bučiavęs – jos kaklą, parankes, pilvą, nieko nereikalaudamas, netgi ne kurstydamas, tik lyg ir guosdamas, lyg liūliuodamas taip, tarsi jis galėtų imti ir išnykti. Ir kai ji nedrąsiai žengė paskui jį tikėdama, kad ten, kur jie eina, bus saugu, jis vis ėjo priekyje, kol jie atsidūrė jam nežinomuose tyruose, ir jam apsigręžus jau buvo per vėlu, ir ji puolė jam į glėbį, keikdama jį, maldaudama ir iki kraujo draskydama jį stipriomis rankomis.

Jį pabudino jo paties dusinantis kvėpavimas, kad įsitikintų tebe-

sąs vienas, turėjo apsiversti lovoje. Paskui naktis susilydė į griaustinio, miego ir sapnų verpetą. Vidurnaktį jį pažadino į palangę barbenantis lietus, priėjęs prie lango jis ilgai žvelgė į gatves apačioje, kuriomis per šaligatvių kraštus liejosi vanduo, plukdydamas vienišą skrybėlę.

Kai Harį iš miegų prikėlė telefono žadintuvo skambutis, už lango liejosi šviesa, gatvės buvo sausos.

Jis žvilgtelėjo į laikrodį ant naktinio stalelio. Iki lėktuvo į Oslą likusios dvi valandos.

88 SKYRIUS

Teresės gatvė, 2000 m. gegužės 15 d.

Stolės Aunės kabinetas – nudažytas geltona spalva, o sienas dengiančios lentynos prigrūstos profesinės literatūros ir Chelio Aukrusto piešinių.

– Įsitaisyk patogiai, Hari, – tarė daktaras Aunė. – Ant kėdės ar ant kušetės?

Jis panaudojo savo tipišką įžanginę frazę, ir Haris atsakydamas kilstelėjo kairįjį lūpų kamputį standartinei šitas-geras-bet-jau-girdėtas šypsenai. Hariui paskambinus iš Gardermūeno oro uosto Aunė atsakė, kad tasai galįs atvažiuoti, bet pats jis turintis mažai laiko, nes ruošiasi į psichologijos seminarą Hamare, kur pirmasis skaitys pranešimą.

– Pavadinau jį „Alkoholizmo diagnozavimo problemos“, – tarė Aunė. – Tavo vardas jame nebus minimas.

– Ar todėl toks išsipustęs? – paklausė Haris.

– Drabužiai – vienas ryškiausių mūsų perduodamų signalų, – atsakė Aunė, ranka perbraukdamas švarko atvartą. – Tvidas – tai vyriškumo ir pasitikėjimo savimi ženklas.

– O varlytė? – išsitraukdamas užrašų knygelę ir rašiklį pasiteiravo Haris.

– Intelektualaus žaismingumo ir arogancijos. Rimtumo su autoironijos gaidele, jeigu taip nori. Pasirodo, visko turiu per akis, kad padaryčiau įspūdį savo abejingiems kolegoms.

Patenkintas savimi Aunė atsilošė, sunerdamas rankas ant savo pūpsančio pilvo.

– Verčiau papasakok man apie asmenybės skilimą, – tarė Haris. – Kitaip tariant, šizofreniją.

– Per penkias minutes? – numykė Aunė.

– Tuomet trumpai apibendrink.

– Pirmiausia, tu kalbi apie asmenybės skilimą ir šizofreniją kaip apie tą patį, bet tai klaidinga, nežinia kodėl įsišaknijusi samprata. Šizofrenijos terminas naudojamas apibūdinant grupę visiškai skirtingų psichikos sutrikimų, jis neturi nieko bendra su asmenybės skilimu. Tiesa, graikų kalbos žodis „*shizo*“ reiškia skilimą, tačiau daktaras Eugenas Bleuleris taip tenorėjo pasakyti, kad šizofrenija sergančio žmogaus smegenų psichinės funkcijos yra suskaidytos. Ir jeigu...

Haris pirštu bakstelėjo į laikrodį.

– Žinoma, – tarė Aunė. – Asmenybės skilimą, apie kurį kalbi, amerikiečiai vadina MPD. Tai yra daugybinio tipo asmenybės sutrikimas, diagnozuojamas nustačius dvi ar daugiau vieno individo asmenybių, kurios pasireiškia pakaitomis. Kaip daktaras Džekilas ir ponas Haidas.

– Taigi jis neišgalvotas.

– Ne. Tačiau tas sutrikimas pasitaiko retai, daug rečiau, nei nori įteigti kai kurie Holivudo filmų kūrėjai. Per dvidešimt penkerius psichologo praktikos metus man nė karto nenusišypsojo laimė stebėti bent vieną MPD atvejį. Tačiau šį bei tą vis dėlto žinau.

– Kaip antai?

– Tarkim, kad jis beveik visuomet siejamas su atminties praradimu. Kitaip tariant, viena šį sutrikimą turinčio paciento asmenybė gali nubusti kamuojama pagirių ir nė nenutuokti, kad priežastis – kita jame slypinti asmenybė girtuoklė. Taip, viena asmenybė gali būti alkoholikė, o kita – blaivininkė.

– Spėju, kad netiesiogine prasme?

– O taip, tiesiogine.

– Bet juk alkoholizmas yra ir fizinis negalavimas.

– Taip, ir kaip tik todėl daugybinio tipo asmenybės sutrikimas toks nepaprastai įdomus. Turiu MPD paciento gydymo ataskaitą, pasakojančią, kad viena jo asmenybė buvo užkietėjusi rūkalė, o kita net cigaretės į rankas neimdavo. Kraujo spaudimas, matuojamas pasireiškus rūkančiajai asmenybei, būdavęs dvidešimčia nuošimčių aukštesnis. O moterys, turinčios šį sutrikimą, skundžiasi mėnesinėmis sergančios keliskart per mėnesį, nes kiekviena asmenybė turi savo menstruacijų ciklą.

– Išeitų, tų žmonių fizinė prigimtis irgi pakinta?

– Tam tikra prasme. Istorijoje apie daktarą Džekilą ir poną Haidą iš tikrųjų yra daugiau tiesos nei daugeliui atrodo. Vienu plačiai žinomu atveju, kurį aprašė daktaras Ošersonas, viena asmenybė buvo heteroseksuali, o kita – homoseksuali.

– Ar gali skirtis tų asmenybių balsai?

– Taip, skirtingi balsai, tiesą sakant, padeda lengviausiai pastebėti asmenybių kaitą.

– Tokie skirtingi, kad net puikiai tą asmenį pažįstantis žmogus neatpažintų to kito jo balso? Pavyzdžiui, kalbant telefonu?

– Taip, jeigu žmogus nežinotų egzistuojant tą kitą asmenybę. Žmonės, kurie MPD pacientą pažįsta tik paviršutiniškai, ko gero, neatpažintų jo net sėdėdami viename kambaryje, vos tik pasikeistų jo išraiška ir kūno kalba.

– Ar daugybinį asmenybės sutrikimą turintis žmogus galėtų nuslėpti tai nuo savo artimųjų?

– Taip, tai įmanoma. Kiekvieno individo kitos ar kitų asmenybių pasirodymo dažnis būdingas tik jam vienam, o kai kurie tam tikru mastu ir patys gali valdyti virsmus.

– Bet tokiu atveju tos visos asmenybės turėtų žinoti viena apie kitą?

– Tai irgi nėra neįprasta. Lygiai taip, kaip romane apie daktarą Džekilą ir poną Haidą, tarp asmenybių gali kilti nuožmus konfliktas, kadangi skiriasi jų tikslai, moralinės nuostatos, nesutampa palankus ir priešiškas požiūris į kitus žmones ir panašiai.

– O rašysena? Ar sugeba ir ją panaudoti sukčiaujant?

– Tai ne sukčiavimas, Hari. Tu irgi nesi nuolatos visiškai toks pat žmogus. Kai po darbo grįžti namo, tavyje vyksta gausybė nepastebimų pokyčių: pakinta balsas, kūno kalba ir panašiai. Keista, kad užsiminei apie rašyseną, nes kažkur čia turiu knygą, kurioje pateikta nuotrauka tokio laiško, kurį MPD pacientas parašė septyniolika visiškai skirtingų ir nuoseklių rašysenų. Gal kurią dieną, būdamas laisvesnis, ją rasiu.

Haris į knygelę užsirašė keletą svarbiausių minčių.

– Skirtingi mėnesinių ciklai, skirtingos rašysenos, juk tai visiška beprotybė, – vapėjo sau panosėje.

– Tavo paties žodžiai, Hari. Tikiuosi, pokalbis buvo naudingas, nes dabar jau turiu bėgti.

Aunė išsikvietė taksi, ir jie kartu išėjo į gatvę. Lūkuriuojant ant šaligatvio Aunė paklausė, ką Haris ketina veikti Nepriklausomybės dieną, gegužės septynioliktąją.

– Mudu su žmona šventinių pusryčių pasikvietėme keletą draugų. Širdingai kviečiame prisijungti.

– Dėkoju, tačiau naujieji naciai planuoja „pričiupti" musulmonus, septynioliktą dieną švęsiančius *eidą*, ir man pavesta pasirūpinti Grenlando mečetės prieigų apsauga, – tarė Haris, kurį netikėtas kvietimas ir pradžiugino, ir suglumino. – Žinai, jie visada tokių šeimos švenčių metu prašo, kad dirbtume mes, vienišiai.

– Užsuk bent trumpam, dauguma mūsų svečių likusią dienos dalį irgi bus užimti.

– Ačiū. Pažiūrėsim, aš tau paskambinsiu. O kokie tie tavo draugai?

Aunė patikrino, ar varlytė guli tvarkingai.

– Aš pats draugauju tik su tokiais kaip tu, – atsakė jis. – Bet žmona pažįsta ir padorių žmonių.

Tuo metu prie šaligatvio sustojo taksi automobilis. Haris laikė atidaręs dureles, kol Aunė įsiropštė į vidų, bet prieš jas užtrenkdamas Haris staiga prisiminė:

– Kas sukelia daugybinį asmenybės sutrikimą?

Palinkęs į priekį Aunė žvelgė į Harį.

– Ką tu iš tiesų nori sužinoti, Hari?

– Pats dar nenuraukiu. Bet tai gali būti svarbu.

– Ką gi. Labai dažnai šis sutrikimas išsivysto vaikystėje patyrus prievartą. Tačiau įtakos gali turėti ir gilūs, traumuojantys išgyvenimai vyresniame amžiuje. Stengdamasis pabėgti nuo sunkumų, žmogus susikuria kitą savo paties „aš“.

– Kokie galėtų būti traumuojantys suaugusio vyro išgyvenimai?

– Tereikia pasitelkti vaizduotę. Galbūt jis išgyveno stichinę nelaimę, prarado mylimą žmogų, nukentėjo nuo smurto arba ilgą laiką gyveno nuolatinėje baimėje.

– Kaip, pavyzdžiui, kareivis kare?

– Karas, be abejonės, galėtų būti skatinantis veiksnys, taip.

– Arba partizano gyvenimas.

Pastaruosius žodžius Haris ištarė pats sau, nes taksi jau vežė Aunę tolyn Teresės gatve.

– „Skotsmane“, – atsakė Halvošenas.

– Praleisi gegužės septynioliktąją bare „Scotsman“? – išsiviepė Haris ir už kabyklos pastatė savo krepšį.

Halvošenas trūktelėjo pečiais:

– Turi geresnį pasiūlymą?

– Jeigu nori tūnoti bare, tai bent jau pasiieškok ko stilingesnio už „Skotsmaną“. O būtų dar geriau, jeigu susikeistum su kuriuo iš čia

dirbančių tėvų ir perimtum jo budėjimą vaikų parado metu. Riebus priedas prie algos ir jokių pagirių.

– Pasvarstysiu.

Haris sudribo į kėdę.

– Ar nereikėtų ją nedelsiant sutaisyti? Žviegia kaip išprotėjusi.

– Ji nepataisoma, – niūriai atkirto Haris.

– *Sorry*. Ką nors suradai Vienoje?

– Prieisim ir prie to. Tu pirmas.

– Bandžiau išsiaiškinti, kur Ėvenas Jūlis buvo žmonos dingimo metu. Jis pareiškė vaikštinėjęs po miesto centrą, užsukęs į kavinę „Kaffebrenneriet" Ulevolio gatvėje, bet nesutikęs jokių pažįstamų, kurie galėtų tai patvirtinti. „Kaffebrenneriet" darbuotojai sako, kad žmonių srautas kavinėje toks, kad neįmanoma ką nors patvirtinti ar paneigti.

– „Kaffebrenneriet" yra kitoje gatvės pusėje priešais „Šrioder", – papildė jį Haris.

– Ir kas?

– Tik užsiminiau. Ką sako Vėberis?

– Jie nieko neranda. Vėberis sakė, kad jeigu Signė Jūl prie tvirtovės buvo atvežta tuo automobiliu, kurį matė naktinis sargas, jie turėję ką nors rasti ant jos drabužių: galinės sėdynės audinio skaidulą, žemių ar tepalų iš bagažinės. Ką nors.

– Automobilio vidų jis išklojo šiukšlių maišais, – tarė Haris.

– Ir Vėberis taip sakė.

– Ar pasidomėjai tomis sausomis smilgomis, rastomis ant jos palto?

– Taip. Jos gali būti iš Moskeno arklidės. Ir dar milijono kitų vietų.

– Šienas. Ne smilgos.

– Tos smilgos niekuo neišsiskiria, Hari, jos tiesiog... smilgos.

– Prakeikimas. – Nepatenkintas Haris apsižvalgė.

– O kaip ten Vienoje?

– Dar daugiau smilgų. Ką nors išmanai apie kavą, Halvošenai?

– Na?

– Elena ruošdavo tikrą kavą. Pirkdavo kažkurioje Grenlando parduotuvėje. Gal...

– Ne! – nukirto Halvošenas. – Kavos aš tau nevirsiu.

– Pažadėk, kad pabandysi, – tarė Haris ir vėl atsistojo. – Manęs nebus porą valandų.

– Daugiau nieko nepasakysi apie Vieną? Smilgos? Nė šiaudo nenutvėrei?

Haris papurtė galvą.

– *Sorry*, ir ten nors į sieną šok. Priprasi.

Kažkas atsitiko. Stengdamasis išsiaiškinti, Haris žingsniavo Grenlandsleireto gatve. Kažkokie kitoniški žmonės gatvėse, kažkas jiems nutiko, kol jis buvo Vienoje. Tik nuėjęs gerą gabalą kelio Karlo Juhano gatve jis suprato, kas. Atėjo vasara. Pirmąkart šiais metais Haris užuodė asfaltą, pro šalį einančius žmones ir gėlių parduotuvę Grensene. O Karališkojo parko šviežiai nupjautos žolės kvapas buvo toks sodrus, kad išspaudė šypseną. Vyras ir mergina su Parkų priežiūros tarnybos kombinezonais užvertę galvas žvelgė aukštyn į medžio vainiką, tarėsi tarpusavyje ir purtė galvas. Mergina buvo atsisagsčiusi viršutinę kombinezono dalį ir apsirišusi ją per juosmenį, ir Haris atkreipė dėmesį, kad jai žiūrint į medžio viršūnę ir į kažką ten rodant ranka, jos kolega vogčiomis dirsčiojo į aptemptus jos marškinėlius.

Hegdehaugo gatvėje madingos ir ne itin madingos prabangių drabužių parduotuvės iš paskutiniųjų stengėsi papuošti žmones gegužės septynioliktosios šventei. Kioskuose pardavinėjo kaspinus ir vėliavas, o tolumoje jis girdėjo aidą orkestro, paskutinį kartą dailinančio „Senojo medžiotojų maršo“ natas. Pranešė būsiant lietaus, tačiau vis viena liks šilta.

Skambindamas į Sindrės Faukės duris Haris buvo suprakaitavęs.

Faukė ne per labiausiai džiaugėsi Nepriklausomybės diena:

– Daug triukšmo. Ir per daug vėliavų. Nieko keista, kad Hitleris jautė palankumą norvegams, mūsų tautos dvasia liepsnote liepsnoja patriotiškumu. Tik nedrįstame to pripažinti.

Jis įpylė kavos.

– Gudbrandas Juhansenas atsidūrė Vienos ligoninėje, – tarė Haris. – Naktį prieš išvykdamas į Norvegiją nužudė gydytoją. Po to niekas jo daugiau nematė.

– Va, kaip, – tarė Faukė, garsiai sriūbtelėdamas gurkšnį kone verdančios kavos. – Žinojau, kad tam vaikinui kažkas negerai.

– Ką galėtum papasakoti apie Ėveną Jūlį?

– Daug. Jei reikia.

– Reikia.

Faukė kilstelėjo vešlų antakį.

– Ar tu įsitikinęs, Hūle, kad eini teisingu keliu?

– Aš niekuo nesu įsitikinęs.

Faukė susirūpinęs puodelyje pūtė kavą.

– Gerai. Jeigu būtina, prašom. Mudviejų su Jūliu santykiai daug kuo buvo panašūs į Gudbrando Juhanseno ir Danieliaus Gudesono draugystę. Ėvenui aš buvau tėvo pakaitalas. Tikriausiai todėl, kad jis buvo našlaitis.

Hario kavos puodelis staiga sustojo, nepasiekęs burnos.

– Nedaugelis tai žinojo, nes Ėvenas nesivaržydavo fantazuoti. Jo išgalvotoje vaikystėje buvo daugiau žmonių, smulkmenų, vietų ir datų nei daugelis prisimena iš savo tikrosios vaikystės. Pagal oficialiąją versiją jis užaugo Jūlių šeimos sodyboje prie Grinio, tačiau tiesa ta, kad jį augino tai skirtingi globėjai, tai įvairūs Norvegijos globos namai, kol galiausiai būdamas dvylikos jis atsirado bevaikėje Jūlių šeimoje.

– Iš kur žinai, jeigu jis meluodavo?

– Istorija keistoka, bet vieną naktį, kai mudu su Ėvenu drauge ėjome sargybą prie stovyklos, įsikūrusios miške į šiaurę nuo Harestujos, jam kažkas atsitiko. Tuo metu mes su Ėvenu nebuvome itin artimi, ir aš labai nustebau, kai jis staiga ėmė pasakoti, kaip vaikystėje buvo prievartaujamas ir kad niekas niekada jo nemylėjo. Išpasakojo man asmeniškiausias savo gyvenimo smulkmenas, dalis jų buvo kone netinkama klausytis. Kai kuriuos su juo bendravusius suaugusiuosius reikėtų... – Faukė nusipurtė.

– Eime pasivaikščioti, – pasiūlė. – Žmonės šneka, kad lauke šiandien graži diena.

Vibės gatve jie nužingsniavo iki Stenso parko, kuriame užderėjo pirmieji sezono „bikiniai“, o klijų uostytojas, atklydęs iš savo buveinės ant kalvos viršūnės, atrodė tarsi ką tik atradęs Žemės planetą.

– Nežinau, kas jį taip paveikė, bet tą naktį Ėvenas Jūlis tarytum virto kitu žmogumi, – tarė Faukė. – Keista. Bet keisčiausia, kad kitą dieną jis elgėsi lyg niekur nieko, tarsi nė neprisimintų mūsų pokalbio.

– Sakei, kad nebuvote artimi, bet ar ką jam pasakojai apie savo išgyvenimus Rytų fronte?

– Taip, žinoma. Tuose miškuose ne kažin ką nuveiksi, daugiausia kraustydavomės iš vietos į kvietą ir tykojome vokiečių. O belaukiant atsirasdavo laiko vienam kitam ilgesniam pašnekesiui.

– Ar daug jam pasakojai apie Danielių Gudesoną?

Faukė ilgokai stebeilijo į Harį.

– Ir tu pastebėjai, kad Ėveną Jūlį labai domina Danielius Gudesonas?

– Kol kas tik spėju, – atsakė Haris.

– Taip, apie Danielių pasakojau daug, – tarė Faukė. – Jis buvo tarsi legenda, tasai Danielius Gudesonas. Tokios laisvos, stiprios ir laimingos sielos žmogų nedažnai tesutiksi. O Ėveną pavergė tos

istorijos, turėdavau jas pasakoti be galo, ypač apie rusą, kurį Danielius palaidojo niekieno žemėje.

– Ar jis žinojo, kad per karą Danielius pabuvojo Zenhaime?

– Be abejo. Smulkmenas apie Danielių, kurios ilgainiui užsimiršdavo, Ėvenas puikiai įsiminė ir man primindavo. Atrodė, tarsi jis nežinia kodėl būtų susitapatinęs su Danieliumi, nors man sunku įsivaizduoti kitus du tokius skirtingus žmones. Kartą pasigėręs Ėvenas pasiūlė, kad vadinčiau jį Ūrija, kaip to kadaise paprašė ir Danielius. Ir jei tau svarbu, neatsitiktinai teismo proceso metu jam į akį krito jaunoji Signė Alsaker.

– Taip?

– Sužinojęs, kad bus nagrinėjama Danieliaus Gudesono sužadėtinės byla, jis pasirodė teismo salėje ir visą dieną ten sėdėjo, nenuleisdamas nuo jos akių. Tarsi iš anksto būtų nusprendęs, kad jam jos reikia.

– Nes ji buvo Danieliaus moteris?

– Ar tu įsitikinęs, kad tai svarbu? – paklausė Faukė ir taip sparčiai takeliu nuskuodė į kalniuką, kad Haris paspartino žingsnį, kad neatsiliktų.

– Visiškai, – tarė Haris.

– Nežinau, ar man derėtų sakyti, bet asmeniškai aš manau, kad mitą apie Danielių Gudesoną Ėvenas Jūlis mylėjo labiau nei kada nors mylėjo Signę Jūl. Esu įsitikinęs, kad jo susižavėjimas Gudesonu prisidėjo prie to, kad pasibaigus karui jis metė mediciną ir pradėjo studijuoti istoriją. Savaime suprantama, jo specializacija buvo Norvegijos okupacijos istorija ir norvegų legionieriai Rytų fronte.

Jiems pasiekus viršūnę Haris nusibraukė prakaitą. Faukė buvo tik mažumėlę priduseę.

– Viena iš priežasčių, kodėl Ėvenas Jūlis taip greitai įsitvirtino kaip istorikas, buvo ta, kad buvęs rezistentas pasirodė esąs tobulas įrankis tos istorijos rašymui, kurios, valdžios manymu, nusipelnė

pokario Norvegija. Nutylint apie plataus masto kolaboravimą su vokiečiais ir pabrėžiant negausias pasipriešinimo kovas. Pavyzdžiui, Jūlio istorijos knygoje kreiserio „Blücher" nuskandinimas naktį į balandžio devintą dieną tęsiamas per penkis puslapius, tačiau nė neužsiminta apie tai, kad teismo proceso metu beveik šimtui tūkstančių norvegų buvo mesti kaltinimai. Ir jiems pavyko. Mitai apie vieningą Norvegijos liaudį, susitelkusią prieš nacizmą, gyvuoja ir šiandien.

– Ar apie tai rašai savo knygoje, Fauke?

– Aš tik stengiuosi papasakoti tiesą. Ėvenas žinojo, kad jeigu jo rašliavos ne melas, tai mažų mažiausiai – tiesos iškraipymas. Kartą su juo apie tai kalbėjausi. Jis gynėsi sakydamas, kad anuomet tai pasitarnavo tautos vienybės kūrimui. Tik karaliaus pabėgimo jis neprisivertė pavaizduoti taip didvyriškai kaip buvo pageidauta. Jis nebuvo vienintelis Pasipriešinimo judėjimo dalyvis, kuris 1940 metais pasijuto išduotas, tačiau niekada nesutikau kito žmogaus, netgi tarp vokiečių kariuomenės savanorių, kuris smerktų taip beatodairiškai kaip Ėvenas. Nepamiršk, kad visą gyvenimą jį nuolat palikdavo tie žmonės, kuriuos jis mylėjo ir kuriais pasitikėjo. Manau, jo širdis liepsnojo neapykanta visiems ir kiekvienam, pasitraukusiam į Londoną. Iš tikrųjų.

Susėdę ant suolelio jie žvelgė žemyn į Fagerborgo bažnyčią, Pilestredeto namų stogus, tarsi keliaujančius į miesto gilumą, į tolumoje tyvuliuojantį mėlyną Oslo fiordą.

– Gražu, – tarė Faukė. – Taip gražu, kad kartais atrodo, jog verta dėl to numirti.

Haris stengėsi viską perprasti, sudėlioti į darnią visumą. Tačiau vis trūko vienos mažytės detalės.

– Prieš karą Ėvenas Vokietijoje pradėjo studijuoti mediciną. Ar žinai, kurioje Vokietijos vietoje?

– Ne, – atsakė Faukė.

– Ar žinai, kokią specializaciją ketino pasirinkti?

– Taip, pasakojo man, kad anuomet svajojo sekti savo garsaus globėjo ir jo tėvo pėdomis.

– O kas jie tokie?

– Nesi girdėjęs apie gydytojus Jūlius? Jie buvo chirurgai.

89 SKYRIUS

Grenlandsleireto gatvė, 2000 m. gegužės 16 d.

Bjarnė Meleris, Halvošenas ir Haris ėjo vienas greta kito Mocfelto gatve. Jie buvo pačioje Mažojo Karači šerdyje, ir kvapai, drabužiai ir žmonės aplink juos tiek pat menkai tepriminė Norvegiją kaip ir jų kramsnojami *kebabai* – norvegiškų dešrelių skonį. Berniukas, pasipuošęs šventei pakistanietišku stiliumi, bet su Gegužės septynioliktosios kaspinu paauksuotame švarko atvarte, pasišokinėdamas artėjo link jų šaligatviu. Jo nosis buvo keistai užriesta, rankoje jis laikė Norvegijos vėliavą. Laikraštyje Haris perskaitė, kad musulmonai tėvai savo vaikams Gegužės septynioliktosios šventę surengė šiandien, kad rytoj galėtų visą dėmesį skirti Eidui.

– Valio!

Šuoliuodamas pro šalį berniukas nusišypsojo jiems baltadante šypsena.

– Ėvenas Jūlis – ne koks eilinis pilietis, – tarė Meleris. – Jis, ko gero, labiausiai vertinamas karo istorikas mūsų šalyje. Jei tai tiesa, laikraščiuose užvirs pragaro katilas. Nekalbant apie tai, kas bus, jeigu klystame. Jei tu klysti, Hari.

– Aš teprašau, kad būtų leista apklausti jį dalyvaujant psichologui. Ir atlikti kratą jo namuose.

– O aš teprašau, kad man pateiktum bent menkiausią įkaltį arba liudininką, – mojuodamas rankomis kalbėjo Meleris. – Jūlis yra žinomas žmogus, niekas nėra jo matęs arti nusikaltimo vietų. Nė karto.

Ar pasidomėjote dėl to skambučio, kurio Brandhaugo žmona sulaukė iš tavo mėgstamiausios užeigos?

– Parodžiau Ėveno Jūlio nuotrauką padavėjai, dirbančiai „Šrioderyje“, – pasakė Halvošenas.

– Majai, – patikslino Haris.

– Ji neprisimena, kad būtų jį mačiusi, – tarė Halvošenas.

– O ką aš sakau, – nuo lūpų šluostydamas padažą atsiduso Meleris.

– Taip, bet parodžiau nuotrauką ir porai ten sėdėjusiųjų, – užmesdamas žvilgsnį į Harį tarė Halvošenas. – Ten buvo toks senis, apsivilkęs paltu, jis linktelėjęs pareiškė, kad turėtume jį sulaikyti.

– Paltas, – pakartojo sau Haris. – Tai Mohikanas, Konradas Osnesas, karo jūrininkas. Spalvinga asmenybė, tik bijau, kad prastas liudininkas. Bala jo nematė. Jūlis mums sakė sėdėjęs kavinėje kitoje gatvės pusėje. Ten nėra telefono automato. Todėl nutaręs paskambinti, labiausiai tikėtina, būtų perėjęs į „Šrioderį“.

Išsiviepęs Meleris nepatikliai apžiūrinėjo savo kebabą. Netrykšdamas dideliu noru jis sutiko tik paragauti *čebureko-kebabo*, kurį Haris išreklamavo šūkiu „Turkija, susitikusi su Bosnija, Norvegijos imigrantų rajone susitinka Pakistaną“.

– Ar tu iš tikrųjų tiki tais asmenybės skilimo paistalais, Hari?

– Man visa tai kelia lygiai tiek abejonių kaip ir tau, šefe, tačiau Aunė sako, kad visko gali būti. Ir jis nori mums padėti.

– Taigi tikiesi, kad užhipnotizavęs Jūlį, Aunė sugebės išvilioti jame tupintį Danielių Gudesoną ir išgauti jo prisipažinimą?

– Net neaišku, ar pats Ėvenas Jūlis žino, ką padarė Danielius Gudesonas, todėl gyvybiškai svarbu su juo pasikalbėti, – tarė Haris. – Laimė, pasak Aunės, daugybinio tipo asmenybės sutrikimą turintys žmonės labai lengvai pasiduoda hipnozei, kadangi jie patys nuolat tuo užsiima – savihipnoze.

– Nuostabu, – vartydamas akis ištarė Meleris. – O kam tau kratos orderis?

– Sakei, kad neturime jokių įkalčių, jokių liudininkų, ir mums puikiai žinoma, kad teisme vien psichologija negalima pasikliauti, bet radę „Märklin“ atsikvėpsime lengviau, taip? Tuomet galėsim pamiršti visa kita.

– Hm. – Meleris stabtelėjo ant šaligatvio. – Motyvas.

Haris klausiamai pažvelgė į Melerį.

– Iš patirties žinau, kad net sutrikusios asmenybės paprastai turi savų pamišėliškų motyvų. O Jūlio motyvo aš neįžvelgiu.

– Ne Jūlio, šefe, – tarė Haris, – Danieliaus Gudesono. Santykinis Signės Jūl perėjimas į priešo stovyklą galėjęs paakstinti Gudesono kerštо troškimą. Jo paliktas užrašas ant veidrodžio „mano teisėjas“ gali reikšti, kad jam šios žmogžudystės – vieno žmogaus kryžiaus žygis, kad jo tikslas pateisinamas ir teisėtas, nors kiti žmonės jį už tai pasmerks.

– O kaip kiti nužudymai? Bernto Brandhaugo ir, jei neklysti, kad žudikas tas pats – Halgrimo Dalės?

– Neįsivaizduoju, kokie būtų motyvai, bet žinome, kad Brandhaugas buvo nušautas „Märklin“ šautuvu, o Dalė pažinojo Danielių Gudesoną. Skrodimo ataskaitoje rašoma, kad Dalė supjaustytas taip, lyg būtų pasidarbavęs chirurgas. Taigi. Jūlis buvo pradėjęs studijuoti mediciną ir svajojo tapti chirurgu. Galimas daiktas, kad Dalė turėjo mirti dėl to, kad sužinojo Jūlį dedantis Danieliumi Gudesonu.

Halvošenas krenkštelėjo.

– Kas yra? – nepatenkintas paklausė Haris. Jau pakankamai ilgai pažinojo Halvošeną ir numanė, kad dabar iš jo sulauks prieštaravimo. Ir, greičiausiai, gana pagrįsto.

– Sprendžiant iš to, ką papasakojai apie MPD, Halgrimo Dalės nužudymo metu jis turėjęs būti Ėvenu Jūliu. Danielius Gudesonas nebuvo chirurgas.

Haris nurijo paskutinį *kebabo* kąsnį, nusišluostė burną servetėle ir apsižvalgė šiukšliadėžės.

– Ką gi, – tarė jis. – Galėčiau pasakyti, kad mums reikėtų susilaikyti nuo tolesnių veiksmų, kol gausime atsakymus į visus klausimus. Aš puikiai suprantu, kad prokurorui įtarimų pagrindas gali pasirodyti nevertas dėmesio. Tačiau nei mes, nei jis negalime nepaisyti, kad mūsų įtariamasis ir vėl gali žudyti. Apkaltinus Ėveną Jūlį tave gąsdina žiniasklaidoje kilsiantis triukšmas, šefe, bet įsivaizduok tą skandalą, kuris kils, jeigu jis dar ką nužudys. Ir paaiškės, kad jį įtardami neužkirtome tam kelio...

– Gerai jau gerai, tai aš suprantu, – tarė Meleris. – Manai, kad jis ir vėl žudys?

– Šioje byloje nesu tikras dėl daugelio dalykų, – tarė Haris. – Bet viena man aišku – jo sumanymas iki galo dar neįgyvendintas.

– Ir kodėl taip tvirtai tuo tiki?

Haris paplekšnojo sau per pilvą ir kreivai šyptelėjo.

– Štai čia kažkas sėdi ir stuksena man Morzės abėcėlę, šefe. Apie tai, kad ne be pagrindo jis įsigijo brangiausią ir geriausią visame pasaulyje žudikų ginklą. Viena iš priežasčių, kodėl Danielius Gudesonas tapo legenda, buvo jo puikūs šaulio sugebėjimai. O dabar manyje kažkas kužda, kad savo kryžiaus žygį jis apvainikuos logiškomis pabaigtuvėmis. Tai bus karališkas karūnavimas, visiems laikams įamžinsiantis Danieliaus Gudesono legendą.

Akimirką, kai paskutinis žiemos gūsis, keldamas dulkių ir šiukšlių debesį, praūžė Mocfelto gatve, vasariška šiluma išsisklaidė. Meleris užsimerkė, tvirčiau įsisiautė į paltą ir pasipurtė. *Bergenas*, pagalvojo jis. *Bergenas*.

– Pažiūrėsiu, ką man pavyks padaryti, – tarė jis. – Nepraraskite budrumo.

90 SKYRIUS

Policijos būstinė, 2000 m. gegužės 16 d.

Haris su Halvošenu budrumo neprarado. Buvo tokie budrūs, kad suskambėjus Hario telefonui abu stryktelėjo ant kojų. Haris stvėrė ragelį:

– Hūlė!

– Nereikia taip rėkti, – perspėjo Rakelė. – Man rodos, maloniam pokalbiui ir išrastas telefonas. Ką tu anądien sakei apie Gegužės septynioliktąją?

– Ką sakiau? – Hariui prireikė kelių sekundžių susizgribti. – Kad man paskirtas budėjimas?

– Ne, ne tai, – tarė Rakelė. – Kad išsinertum iš kailio.

– Kalbi rimtai? – Kažkoks keistas šiltas jausmas sukuteno Hariui pilvą. – Jūs tikrai norėtumėte būti su manimi, jeigu rasiu ką nors, kas mane pakeistų?

Rakelė juokėsi.

– Na, tu ir saldžiakalbis. Vis dėlto teks prisipažinti, kad ne iš karto tave pasirinkome, tačiau tėtis šiemet nusprendė likti vienas, taigi atsakymas teigiamas – taip, norėtume būti su tavimi.

– O ką sako Olegas?

– Pats tą mintį ir pakišo.

– Tikrai? Gudrus vaikis, tas tavo Olegas.

Haris apsidžiaugė. Taip apsidžiaugė, kad net negalėjo kalbėti įprastu tonu. Jam buvo nė motais, kad kitoje rašomojo stalo pusėje sėdėjo iki ausų išsišiepęs Halvošenas.

– Sutarta? – Rakelės balsas sukuteno jam ausį.

– Jeigu man pavyks. Taip. Paskambinsiu tau vėliau.

– Gerai, arba ateik vakarieniauti. Jeigu turi laiko, žinoma. Ir noro.

Pasiūlymas nuskambėjo perdėtai nerūpestingai, ir Haris suprato, jog prieš paskambindama ji tam ruošėsi. Po Hario kūną pasklido juoko kutuliai, galva tapo lengvutė it būtų pasivaišinęs narkotinėmis medžiagomis, jis jau ketino priimti kvietimą, kai prisiminė jos pasakytus žodžius „Dinner" restorane: „Žinau, kad vienu kartu viskas nesibaigtų." Jinai kvietė ne vakarienės.

„Jeigu turi laiko, žinoma. Ir noro."

Jeigu jau maga pulti į paniką, tai dabar tam tinkamiausias laikas.

Jo mintis nutraukė mirksinti telefono lemputė.

– Man skambina kita linija, Rakele, turiu atsiliepti. Ar galėtum kiek luktelėti?

– Žinoma.

Hariui nuspaudus groteles pasigirdo Melerio balsas:

– Sulaikymo orderis išduotas. Kratos orderis bus netrukus. Tomas Valeris nebenustygsta vietoje su dviem automobiliais ir keturiais ginkluotais vyrais. Meldžiu Dievą, kad tavo viduriuose stuksenančio Morzės specialisto ranka nebūtų sudrebėjusi, Hari.

– Vieną kitą raidę jis gal ir supainioja, bet niekada nesuknisa viso pranešimo, – Haris parodė Halvošenui, kad metas vilktis striukę. – Iki greito. – Ir nutėškė ragelį.

Jiems leidžiantis liftu žemyn Haris prisiminė, kad kita linija Rakelė vis dar tebelaukė jo atsakymo. Jam pristigo ryžto aiškintis, ką tai galėję reikšti.

91 SKYRIUS

Irisų gatvė, Oslas, 2000 m. gegužės 16 d.

Policijos automobiliui įsukus į ramybe alsuojantį gyvenamųjų namų rajoną, pirmoji vasariškai šilta metų diena pamažu vėso. Haris jautėsi nejaukiai. Ne tik dėl to, kad po neperšaunamą liemene pylė prakaitas, bet todėl, kad buvo pernelyg ramu. Įdėmiai žvalgėsi į užuolaidas už skrupulingai nugenėtų gyvatvorių, bet niekur nė krust. Jautėsi lyg vesterne, jojant į pasalą.

Iš pradžių Haris atsisakė rengtis neperšaunamą liemenę, bet Tomas Valeris, atsakingas už operaciją, paskelbė ultimatumą: arba jis užsivilksiąs liemenę, arba liksiąs namie. Jo argumentas, kad iš „Märklin" paleista kulka perskros liemenę kaip visiems žinomas peilis sviestą, teprivertė Valerį atsainiai gūžtelėti pečiais.

Jie važiavo dviem policijos automobiliais. Antrasis, kuriame sėdėjo Valeris, nuvažiavo tolyn Sogno gatve iki Ulevolio gyvenvietės, kad į Irisų gatvę įvažiuotų iš priešingos pusės, iš vakarų. Girdėjo per raciją čirškiantį Valerio balsą. Ramų ir įtikinantį. Jis liepė nurodyti buvimo vietą, priminė procedūrą ir atsarginį veiksmų planą ir paprašė, kad kiekvienas pareigūnas pakartotų jiems paskirtas užduotis.

– Jeigu jis „profas", prie vartelių iš gatvės gali būti prijungęs signalizaciją, todėl eisime ten, o ne pro vartelius.

Jis puikiai išmanė savo darbą, net Haris turėjo tai pripažinti, akivaizdu, kad kiti automobilio keleiviai jautė Valeriui pagarbą.

Haris mostelėjo į raudoną medinį namą.

– Štai šis.

– *Alfa*, – priekyje sėdinti policininkė kreipėsi per raciją, – mes tavęs nematome.

Valeris:

– Mes jau visai čia pat. Nesirodykite prie namo, kol pamatysite mus. Baigiau.

– Per vėlu, mes jau vietoje. Baigiau.

– Gerai, bet likite automobilyje, kol atvažiuosime. Baigiau, ir pabaiga.

Kitą sekundę jie pamatė iš posūkio išnyrančią antrojo policijos automobilio nosį. Nuvažiavę likusius penkiasdešimt metrų iki namo sustojo taip, kad užtvertų išvažiavimą iš garažo. Kitas automobilis įsitaisė tiesiai priešais vartelius.

Jiems lipant iš mašinų Haris girdėjo duslų teniso kamuoliuko aidą, kurį skleidė nestipriai įtemptos raketės smūgiai.

Saulė ritosi žemyn link Ulerno kalvų, jis užuodė pro langą sklindantį kiaulienos pjausnių kvapą.

Tada prasidėjo didysis pasirodymas. Du policijos pareigūnai peršoko per tvorą su užtaisytais MP-5 automatais ir nėrė link namo, vienas į dešinę, kitas į kairę.

Pareigūnė iš Hario automobilio liko savo vietoje, ji turėjo palaikyti radijo ryšį su pagalbos centru ir neprileisti artyn potencialių žiūrovų. Valeris ir dar vienas pareigūnas palaukė, kol kiti du užėmė savo pozicijas, prie kišenių ant krūtinės prisitvirtino racijas ir, iškėlę į viršų tarnybinius pistoletus, peršoko per tvorą. Haris su Halvošenu stebėjo, stovėdami už policijos automobilio

– Rūkai? – paklausė Haris pareigūnės.

– Ačiū, ne, – nusišypsojo ši.

– Galvojau, gal turėsi.

Ji nebesišypsojo. Tipiška nerūkančioji, pamanė sau Haris.

Valeris ir kitas pareigūnas, užėmę savo vietas abipus durų, stovėjo

ant laiptų, kai suskambėjo Hario mobilusis.

Haris pastebėjo, kaip pareigūnė apstulbusi išpūtė akis. Tipiškas diletantas, matyt, nutarė ji.

Haris ketino atmesti skambutį, tik iš pradžių norėjo įsitikinti, ar ekrane rodomas Rakelės numeris. Skaičių seka pažįstama, tačiau skambina ne Rakelė. Pakelta Valerio ranka jau buvo beduodanti ženklą pradėti, kai Haris atpažino numerį. Užsivėpsojusiai pareigūnei iš rankų išplėšė raciją.

– *Alfa*! Stop. Įtariamasis šią akimirką skambina man į mobilųjį telefoną. Ar girdi mane?

Haris žvilgtelėjo į laiptus, kur Valeris linktelėjo galva. Nuspaudęs mygtuką Haris priglaudė telefoną prie ausies.

– Hūlė.

– Sveikas. – Apstulbo, išgirdęs ne Ėveno Jūlio balsą:

– Čia Sindrė Faukė. Atsiprašau už sutrukdymą, bet esu Ėveno Jūlio namuose ir manau, tau reikėtų čia atvažiuoti.

– Kodėl? Ir ką tu ten veiki?

– Man regis, jis gali būti iškrėtęs kvailystę. Paskambino man prieš valandą ir paprašė tučtuojau atvažiuoti, sakė, jo gyvybei gresia pavojus. Atvažiavęs radau atlapotas duris, bet paties Ėveno nebuvo. Bijau, kad jis užsirakino miegamajame.

– Kodėl taip manai?

– Miegamojo durys užrakintos, o kai pasilenkiau žvilgtelėti pro rakto skylutę, pamačiau iš vidaus įkištą raktą.

– Gerai, – Haris apėjo automobilį ir žengė pro vartelius. – Atidžiai paklausyk. Lik ten, kur esi, jeigu ką laikai rankose, padėk į šalį ir laikyk rankas taip, kad jas matytume. Būsime ten po dviejų sekundžių.

Patekęs į kiemą Haris užlipo laiptais ir, lydimas Valerio bei to kito policininko nustebusių žvilgsnių, nuspaudęs rankeną įėjo į vidų.

Faukė stovėjo prieangyje su telefono rageliu rankoje ir apstulbęs spoksojo į juos.

– Viešpatie aukštybėse, – teištarė, pamatęs Valerį su revolveriu rankoje. – Kokie jūs greiti...

– Kur miegamasis? – paklausė Haris.

Faukė nebyliai nukreipė pirštą į laiptus.

– Vesk mus, – tarė Haris.

Faukė ėjo lydimas trijų policininkų.

– Čia.

Haris pamėgino atidaryti duris, bet jos iš tiesų buvo užrakintos. Pajudino spynoje įkištą raktą, bet jis nesisuko.

– Nespėjau pasakyti, kad bandžiau atrakinti kito kambario raktu, – tarė Faukė. – Pasitaiko, kad kartais jie tinka.

Haris ištraukė raktą ir pridėjo akį prie skylutės. Viduje matėsi lova ir naktinis stalelis. Ant lovos gulėjo kažkas panašaus į lubų šviestuvo gaubtą. Per raciją prislopintu balsu kalbėjo Valeris. Haris pajuto, kaip po liemene vėl ėmė sunktis prakaitas. Tas šviestuvas jam nepatiko.

– Man rodos, sakei, kad iš vidaus irgi buvo įkištas raktas?

– Buvo, – pavirtino Faukė. – Kol išstūmiau jį mėgindamas atrakinti kitu raktu.

– Kaip mums patekti į vidų? – paklausė Haris.

– Pagalba jau pakeliui, – tarė Valeris, ir jie išgirdo laiptais atskubančius sunkius aulinių žingsnius. Vienas iš pareigūnų, anksčiau užėmusių poziciją už namo. Jis nešėsi raudoną laužtuvą.

– Štai čia, – Valeris rodė į duris.

Pažiro skiedros, ir durys atsivėrė.

Haris žengė per slenkstį, girdėdamas, kaip Valeris prašo Faukės palaukti už durų.

Pirmiausiai Haris pastebėjo šuns pavadį. Ir kad Ėvenas Jūlis ant jo pasikorė. Jis mirė, vilkėdamas baltus marškinius prasegta apykakle,

mūvėdamas juodas kelnes ir languotas puskojines. Už jo prie drabužių spintos gulėjo nuversta kėdė. Po kėde tvarkingai sudėti batai. Haris pakėlė galvą į lubas. Taip, pavadis pririštas prie šviestuvo kablio. Nors ir stengėsi, bet nesusilaikė neapžiūrėjęs Ėveno Jūlio veido. Viena jo akis spoksojo į kambarį, kita – tiesiai į Harį. Kiekviena sau. Tarsi dvigalvio trolio, turinčio po akį abiejose galvose, pamanė sau Haris. Priėjo prie lango, išeinančio į rytų pusę, matė Irisų gatve dviračiais atvažiuojančius vaikus, atviliotus kalbų apie policijos automobilius, o tie gandai tokiose vietose pasklisdavo neregėtai sparčiai.

Užsimerkęs Haris ėmė mąstyti. Pirmas įspūdis yra svarbus, su kuo nors susidūrus pirmoji tavo mintis dažnai būna pati teisingiausia. To jį išmokė Elena. Jo mokinė jį išmokė atvykus į nusikaltimo vietą visą dėmesį sutelkti į savo jusles. Štai kodėl Hariui nereikėjo atsigręžti, kad sužinotų, jog už jo ant grindų guli raktas, kad kambaryje jie neras jokių kitų pirštų atspaudų ir kad niekas į namus neįsilaužė. Vien todėl, kad ir žudikas, ir auka kabojo palubėje. Dvigalvis trolis gavo galą.

– Paskambink Vėberiui, – tarė Halvošenui, kuris stovėdamas tarpduryje stebeilijo į pakaruoklį.

– Jis, ko gero, būtų linkęs kitaip praleisti rytojaus šventės išvakares, bet gali jį paguosti, kad jo laukiantis darbelis nesunkus. Ėvenas Jūlis išaiškino žudiką ir už tai turėjo sumokėti savo gyvybe.

– O kas yra žudikas? – pasiteiravo Valeris.

– Buvo. Jis irgi nebegyvas. Vadino save Danieliumi Gudesonu ir gyvavo to paties Jūlio galvoje.

Prieš išeidamas Haris paprašė Halvošeno pasakyti Vėberiui, kad tas paskambintų Hariui, jei atsirastų „Märklin“ šautuvas.

Lauke stabtelėjęs ant laiptų Haris apsižvalgė. Stebėtinai daug kaimynų staiga prisiminė turintys apsikuopti savo darželiuose ir vaikštinėjo, pasistiebę ant pirštų galiukų, kad tik kuo daugiau pamatytų iš už savo gyvatvorių. Iš paskos išėjęs Valeris sustojo greta Hario.

– Nelabai supratau, ką ten viduje šnekėjai, – tarė Valeris. – Norėjai pasakyti, kad jis nusižudė, slegiamas kaltės jausmo?

Haris papurtė galvą.

– Ne, norėjau pasakyti tai, ką pasakiau. Jie nužudė vienas kitą. Ėvenas nužudė Danielių, kad jį sustabdytų. O Danielius nužudė Ėveną, kad tas jo neišduotų. Bent kartą jų interesai sutapo.

Valeris linktelėjo, bet neatrodė ką nors supratęs.

– Seniokas man pasirodė matytas, – tarė jis. – Ta prasme, gyvasis.

– Supratau. Jis Rakelės Faukės tėvas, jeigu tu...

– Na taip, žinoma, toji lėlytė iš Saugumo tarnybos. Viskas aišku.

– Gal turi cigaretę? – paklausė Haris.

– Nė vienos, – tarė Valeris. – Tau liko nuo šito stalo nušluoti trupinius, Hūle. Aš jau keliausiu, tad jei reikia kokios pagalbos, sakyk.

Haris papurtė galvą, ir Valeris pasisuko eiti link vartelių.

– Tarp kitko, – tarė Haris. – Jeigu rytojui nenumatei ko svarbesnio, man praverstų patyręs policininkas, galintis perimti mano budėjimą.

Valeris nusijuokė ir nė nestabtelėjęs keliavo sau.

– Rytoj viso labo reikia vadovauti patruliams per pamaldas Grenlando mečetėje, – šūktelėjo Haris. – Žinau, kad tokie dalykai tau puikiai sekasi. Tereikia pasirūpinti, kad skustagalviai neprikultų musulmonų už tai, kad jie švenčia *eidą*.

Priėjęs prie vartelių Valeris staiga sustojo.

– Tu už tai atsakingas? – paklausė per petį.

– Vieni niekai, – tarė Haris. – Dvi mašinos, keturi žmonės.

– Kiek laiko?

– Nuo aštuonių iki trijų.

Plačiai šypsodamasis Valeris atsigręžė.

– Žinai, – pasakė. – Gerai pagalvojus, tai būtų net mažiau nei aš tau skolingas. Gerai, perimsiu tą budėjimą.

Valeris atidavė pagarbą, sėdo į automobilį, užsivedė ir išvažiavo.

„Už ką jis man skolingas?“ – dingtelėjo Hariui, besiklausant tingaus teniso kamuoliuko purpsėjimo. Tačiau jau kitą akimirką ta mintis dingo, nes vėl suskambėjo mobilusis. Šį kartą ekrane švytėjo Rakelės numeris.

92 SKYRIUS

Holmenkolio gatvė, 2000 m. gegužės 16 d.

– Tai man?

Suplojusi rankomis Rakelė paėmė ramunių puokštę.

– Nespėjau į gėlių parduotuvę, taigi jos iš tavo sodo, – tarė Haris, pro duris žengdamas į vidų. – Mhm, kvepia kokosų pienu. Tajų patiekalas?

– Taip. Įsigijai naują kostiumą – sveikinu.

– Nejaugi taip akivaizdu?

Juokdamasi Rakelė ranka perbraukė švarko atvartą.

– Aukštos kokybės vilna.

– *„Super 110"*.

Haris nė nenutuokė, ką reiškia tas „Super 110". Pagautas įkarščio prieš pat uždarymą jis įžengė į vieną iš prabangių drabužių parduotuvių Hegdehaugo gatvėje, ir jo prispirti darbuotojai surado jam vienintelį kostiumą, sutalpinusį jo ilgą kūną. Septyni tūkstančiai kronų, žinoma, gerokai daugiau, nei jis ketino pakloti, tačiau su senuoju kostiumu atrodytų kaip sudegusio cirko artistas, jokios išeities, taigi užsimerkė ir stengdamasis atstumti priekaištingas mintis, kortele perbraukė skaitytuvą.

Jie įėjo į valgomąjį, stalas buvo padengtas dviem.

– Olegas miega, – pranešė, Hariui nespėjus nė prasižioti. Stojo tyla. – Aš nemaniau... – tarstelėjo ji.

– Ne? – šypsodamasis tarė Haris. Dar nebuvo jos matęs raudo-

nuojant. Prisitraukė ją artyn prie savęs, įkvėpė ką tik ištrinktų plaukų aromatą, jausdamas švelniai virpantį jos kūną.

– Maistas... – sušnabždėjo ji.

Jis paleido ją, ir ji dingo virtuvėje. Langas į sodą pravertas, ir balti drugeliai, kurių vakar dar nebuvo, lyg pasklidę konfeti vakaro žaroje plazdeno sparnais. Viduje kvepėjo žaliuoju muilu ir drėgnomis medinėmis grindimis. Haris užsimerkė. Žinojo, kad prireiks daug tokių dienų, kol visiškai išdils ant šuns pavadžio tabaluojančio Ėveno Jūlio vaizdinys, jis tikrai sklaidėsi. Vėberis su savo vaikinais „Märklin" šautuvo nerado, tačiau aptiko Burę, šunį. Su perpjauta gerkle šaldiklyje įkištą į šiukšlių maišą. O įrankių dėžėje rado tris kruvinus peilius. Haris galėjo lažintis, kad vienas jų suteptas Halgrimo Dalės krauju.

Iš virtuvės Rakelė šūktelėjo, kad jis kažką atneštų. Vaizdiniai nublanko.

93 SKYRIUS

Holmenkolio gatvė, 2000 m. gegužės 17 d.

Vėjo šuorai kartkartėmis atskraidindavo janyčarų orkestro muziką. Haris atsimerkė. Viskas balta. Balta saulės šviesa, Morzės abėcėlės signalais tvyksčiojanti tarp besiplaikstančių baltų užuolaidų, baltos sienos, baltos lubos, balta patalynė, švelniai ir vėsiai glostanti įkaitusią odą. Jis apsigręžė. Ant priegalvio dar matėsi jos galvos įspaudas, bet lova tuščia. Žvilgtelėjo į rankinį laikrodį. Penkios po aštuonių. Ji su Olegu iškeliavo į aikštę prie Akešhiūso tvirtovės, kur vaikai rinkosi į šventinį paradą. Jie susitarė vienuoliktą valandą susitikti prie Karaliaus rūmų sarginės.

Užsimerkęs mintimis dar kartą išgyveno nakties įvykius. Paskui atsikėlė ir nušlepsėjo į vonią. Ir ten viskas balta: plytelės, porcelianas. Palindo po lediniu dušu ir nė pats nepajuto, kaip uždainavo seną „The The" gabalą:

– „...*a perfect day*!"

Rakelė buvo padėjusi jam rankšluostį, aišku, baltą, ir Haris, veidrodyje tyrinėdamas savo veidą, trynė save stora austine medvilne, kol pajuto gyslomis tekantį kraują. Jis dabar laimingas, ar ne? Šią akimirką. Nusišypsojo veidui priešais. Tasai atsakė šypsena. Ekmanas ir Friesenas. Nusišypsok pasauliui, ir...

Garsiai nusijuokęs užsirišo rankšluostį per juosmenį ir drėgnais padais per koridorių pro duris nušlepsėjo į miegamąjį. Prireikė sekundės, kad suprastų patekęs ne į tą miegamąjį, nes ir čia

viskas buvo balta: sienos, lubos, komoda su šeimos nuotraukomis ir pedantiškai paklota dvigulė lova su senamadiška vąšeliu nerta lovatiese.

Apsigręžė, ketino išeiti, jau priartėjo prie durų, kai staiga sustingo. Kurį laiką stovėjo kaip įbestas, tarsi viena smegenų dalis lieptų jam išeiti ir viską pamiršti, o kita – grįžti ir įsitikinti, ar ką tik jo matytas dalykas – tai, ką jis ir manė esant. Ar tiksliau – tai, ko jis bijojo. Ko ir kodėl bijojo, nesuprato ir pats, tik žinojo, kad kai viskas tobula, kai tiesiog negali būti geriau – nieko nesinori keisti, ničnieko. Tačiau buvo per vėlu. Žinoma, per vėlu.

Jis įkvėpė, apsisuko ir grįžo atgal.

Nespalvota fotografija kukliuose auksiniuose rėmuose. Moters veidas nuotraukoje – siauras, su aukštais, ryškiais skruostikauliais ir ramiomis besijuokiančiomis akimis, nukreiptomis į kažką aukštėliau fotoaparato, tikriausiai į fotografą. Atrodė stipri. Vilkėjo kuklią palaidinę, o ant palaidinės kabėjo sidabrinis kryžius.

Jos atvaizdas jau beveik du tūkstančius metų tapomas ant ikonų.

Bet ne todėl, pirmą kartą pamačius jos nuotrauką, ji pasirodė jam kažkur matyta.

Jokios abejonės. Tai ta pati moteris, kurią jis matė fotografijoje Beatričės Hofman kambaryje.

IX dalis

TEISMO DIENA

94 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

„Rašau tai todėl, kad tas, kuris perskaitys, bent kiek suprastų, kodėl nusprendžiau taip pasielgti. Gyvenime man dažnai teko rinktis iš dviejų ar daugiau blogybių, šiuo pagrindu ir turėčiau būti teisiamas. Tačiau reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad aš niekada nevengiau rinktis, kad nesikračiau savo moralinių įsipareigojimų, o verčiau rizikavau klaidingai nuspręsti nei gyventi bailio gyvenimą – kaip vienas tų, iš tylinčiosios daugumos, kurie prisidengia minia, leisdami jai spręsti už save. Šį paskutinįjį savo sprendimą priėmiau todėl, kad dabar, stodamas Viešpaties ir Helenos akivaizdoje, būčiau tam pasirengęs.“

– Velnias!

Haris kirto per stabdžius, kostiumais ir tautiniais drabužiais vilkinčių žmonių miniai plūstelėjus į pėsčiųjų perėją Majuštujos sankryžoje. Atrodė, kad ant kojų sukilo visas miestas. Ir apėmė jausmas, kad žalias šviesoforo signalas niekada nebeįsižiebs. Ilgai laukęs jis pagaliau galėjo atleisti sankabą ir minti greičio pedalą. Palikęs automobilį stovėti Vibės gatvės važiuojamojoje dalyje, susirado Faukės durų skambutį, spūstelėjo. Kaukšėdamas išeiginių batukų padais pro šalį pralėkė bamblys, ir nuo spigaus jo žaislinio trimito cypimo Harį nukrėtė šiurpas.

Faukė neatsiliepė. Grįžęs prie automobilio Haris išsitraukė laužtuvą, kurį, nuolat stringant bagažinės spynai, visuomet vežiojosi ant

automobilio grindų ties galine sėdyne. Grįžęs prie durų, abiem rankom nuspaudė abidvi telefoninio skydelio mygtukų eiles. Po keleto sekundžių pasigirdo įsiaudrinusių balsų kakofonija, tų žmonių, kurie tikriausiai stengėsi aplenkti laiką, įsitvėrę lygintuvus ir batų tepalus. Jis pranešė esąs iš policijos ir, matyt, kažkas patikėjo, nes staiga, užkaukus įkyriam zvimbesiui, jis stumtelėjęs atidarė duris. Kiekvienu šuoliu įveikęs keturias laiptų pakopas jau stovėjo ketvirtajame aukšte, o širdis daužėsi dar smarkiau negu tada, kai prieš ketvirtį valandos miegamajame pamatė nuotrauką.

„Mano užsibrėžtas tikslas jau pareikalavo keleto nekaltų žmonių gyvybių ir, žinoma, yra rizika, kad jų gali būti daugiau. Kare visuomet taip. Tad teisk mane kaip kareivį, kuriam teko nedaug pasirinkimo laisvės. Toks mano pageidavimas. Tačiau teisi mane žiauriai, žinok, kad tu – tik klystantis žmogus, nes taip buvo ir bus visada, tiek man, tiek tau, galiausiai privalėsime paklusti vieninteliam teisėjui: Dievui. Štai mano memuarai.“

Haris kumščiu dukart trenkė į Faukės duris ir pašaukė jį vardu. Nesulaukęs atsakymo, įspraudė laužtuvą tiesiai po durų užaktu ir užgulė. Po trečio bandymo garsiai pokštelėjusios durys pasidavė. Jis peržengė slenkstį. Bute tylu ir tamsu, tai netgi priminė miegamąjį, kuriame Haris neseniai lankėsi, keistai tuščią ir apleistą. Įėjęs į svetainę suprato, kodėl butas atrodo apleistas. Neliko ant grindų išsklaidytų popierių, knygų išklypusiose lentynose ir nugertų kavos puodelių. Baldai nustumti į kampus ir uždangstyti baltomis marškomis. Saulės spindulys pro langą krito ant vidury tuščios svetainės grindų gulinčios, virvele perrištos popierių šūsnies.

„Tikiuosi, kad tau skaitant šiuos popierius, aš esu miręs. Tikiuosi, visi esame mirę.“

Haris atsitūpė prie šūsnies.

Ant viršutinio puslapio rašomąja mašinėle užrašyta: *„Didžioji išdavystė. Kareivio memuarai.“*

Haris atrišo virvelę.

Kitame puslapyje: *„Rašau tai todėl, kad tas, kuris perskaitys, bent kiek suprastų, kodėl nusprendžiau taip pasielgti.“* Haris sklaidė tą šūsnį. Ko gero, čia keli šimtai tankiai prirašytų lapų. Žvilgtelėjo į laikrodį. Pusė devintos. Užrašų knygelėje susirado Frico telefono numerį ir, išsitraukęs savo mobilųjį, užklupo austrą skubantį namo po naktinio budėjimo. Minutę pasikalbėjęs su Fricu Haris paskambino informacijos tarnybai, kuri suradusi numerį sujungė jį su kitu pašnekovu.

– Vėberis.

– Hūlė. Sveikinu su Nepriklausomybės diena, ar ne taip sakoma?

– Velniop tuos sveikinimus, ko nori?

– Na, tikriausiai šiandien turi planų...

– Taip. Planavau užsirakinti duris, užsidaryti langus ir paskaityti laikraščius. Nevyniok į vatą.

– Reikia, kad paimtum pirštų atspaudus.

– Gerai. Kada?

– Dabar, iš karto. Pasiimk savo lagaminėlį, kad galėtume juos iš čia išsiųsti. Ir dar man reikia tarnybinio pistoleto.

Haris pasakė jam adresą. Paskui pasiėmęs popierių šūsnį, atsisėdo ant vienos iš įkapėmis apvilktų kėdžių ir ėmė skaityti.

95 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

Leningradas, 1942 m. gruodžio 12 d.

„Ugnies blyksnių nušviečiamas pilkas nakties dangus panašus į purviną palapinės brezentą, ištemptą virš skurdaus, pliko kraštovaizdžio, supančių iš visų pusių. Gal rusai pradėjo puolimą, gal tik sukūrė iliuziją, kad puola, tai, aišku, visada paaiškėja vėliau. Danielius ir vėl pasirodė esąs nepralenkiamas šaulys. Jis ir anksčiau buvo legendinė asmenybė, o šiandien tapo nemirtingas. Pataikęs iš beveik pusės kilometro atstumo, jis nušovė rusą. Tada vienas pats išėjęs į niekieno žemę surengė mirusiajam krikščioniškas laidotuves. Niekada nesu girdėjęs, kad kada nors kas būtų bent panašiai pasielgęs. Ruso kepurę jis parsinešė kaip trofėjų. Paskui, kaip visuomet gerai nusiteikęs, dainavo ir visus linksmino (išskyrus keletą pavydžių paniurėlių). Aš nepaprastai didžiuojuosi, galėdamas vadintis tokio tvirto ir drąsaus žmogaus draugu. Nors būna dienų, kai atrodo, kad šis karas niekada nesibaigs, kad mūsų šalis patiria per daug aukų, toks vyras kaip Danielius Gudesonas mums įkvėpia vilties, kad pavyks sustabdyti bolševikus ir galėsime grįžti į laisvą, saugią Norvegiją.“

Dirstelėjęs į laikrodį Haris pervertė puslapį.

„...pastebėjęs nuogąstį Sindrės Faukės akyse, turėjau ištarti jam keletą raminamų žodžių, kad nuslopinčiau jo budrumą. Pabūklų poste buvome vienu du, kiti grįžo į savo gultus, o Danieliaus lavonas stingo, paguldytas ant amunicijos dėžių. Nuo šovininės nukrapščiau dar šiek tiek Danieliaus kraujo. Švietė mėnesiena ir kartu – snigo, nepaprasta naktis, ir man toptelėjo, kad reikėtų surinkti išbarstytas Danieliaus dalis ir sujungti jas į visumą, kad jis vėl būtų sveikas, kad pakiltų ir vestų mus pirmyn. Sindrė Faukė to nesuprato, tas prisiplakėlis, oportunistas ir skundikas, slenkantis tik paskui tuos, kurių pergale tikėjo. Ir kai man, mums, Danieliui ateitų juodos dienos, jis visus išduotų. Žengęs spartų žingsnį atsistojau jam už nugaros, nutvėriau už kaktos ir užsimojau durtuvu. Kad pjūvis būtų pakankamai gilus ir švarus, reikia vikriai suktis. Vos perskrodęs jam gerklę jį paleidau, nes žinojau, kad darbas atliktas. Jis lėtai apsisuko ir įsispoksojo į mane savo mažomis kiaulės akutėmis, atrodė, tarsi norėtų rėkti, tačiau durtuvas perpjovė trachėją, iš prasivėrusios žaizdos sklido vien išeinančio oro švilpesys. Ir kraujas. Abiem savo rankom jis užspaudė kaklą, mėgindamas sulaikyti išsprūstančią gyvybę, bet ji ir plonomis kraujo čiurkšlėmis tebetryško jam pro pirštus. Aš, parkritęs ant sniego, turėjau trauktis atatupstas, kad jos neužtikštų ant mano uniformos. Jeigu jiems šautų į galvą tirti Sindrės Faukės „pabėgimą“, šviežios kraujo dėmės atrodytų įtartinai.

Kai jis nebekrutėjo, apverčiau jį ant nugaros ir nutempiau prie amunicijos dėžių, kur gulėjo Danielius. Laimė, jų kūno sudėjimas buvo ganėtinai panašus. Suradau Sindrės Faukės asmens dokumentus. Nuolat tokius nešiojamės su savimi, dieną ir naktį, nes jeigu mus sulaikytų be dokumento, kuriame nurodyta asmens tapatybė ir paskyra (pėstininkas, Rytų fronto Šiaurės sektorius, data, antspaudas ir kita), rizikuotume būti nedelsiant sušaudyti kaip dezertyrai. Susukęs Sindrės dokumentus į ritinėlį, įkišau juos į gertuvę, pritvirtintą prie perpetės. Paskui

nuo Danieliaus galvos numovęs maišą užrišau jį ant Sindrės. Užsivertęs Danielių ant nugaros išnešiau į niekieno žemę. Ir ten palaidojau sniege taip, kaip ir Danielius pakasė Ūriją, tą rusą. Pasilikau Danieliaus rusišką uniformos kepurę. Sugiedojau psalmę. „Viešpatie, mano uola, mano tvirtove“. Ir „Stok prie laužo kur vyrai aplinkui“.

Leningradas, 1943 m. sausio 3 d.

„Šilta žiema. Viskas vyko pagal planą. Ankstų pirmosios Naujųjų metų dienos rytą pasirodę lavonų nešikai, vykdydami gautus nurodymus, nuo amunicijos dėžės nukėlė lavoną ir, savaime suprantama, įsivaizdavo, kad rogėmis į Šiaurės sektorių tempia Danielių Gudesoną. Tie prisiminimai man vis dar kelia juoką. Nežinau, ar prieš išversdami jį į masinį kapą jie nuo galvos nuėmė maišą, bet man tai visiškai nerūpėjo, kadangi lavonų nešikai nepažinojo nei Danieliaus, nei Sindrės Faukės.

Nerimauju tik dėl to, kad, atrodo, Edvardui Moskenui kilo įtarimas, jog Faukė ne dezertyravo, o kad aš jį nužudžiau. Tiesa, jis ne kažin ką gali padaryti, Sindrė Faukė guli kartu su šimtais kitų sudegintų (tegul ir jo siela liepsnoja amžinai) ir neatpažįstamų kūnų.

Tačiau šiąnakt eidamas sargybą turėjau imtis turbūt drąsiausio savo žygio. Suvokiau, kad negalėsiu palikti Danieliaus užkasto sniege. Visiškai įmanoma, kad tokią šiltą žiemą žemė į paviršių bet kada gali išstumti lavoną, ir mainai paaiškės. Naktimis sapnavau, kaip pavasarį, nutirpus sniegui, Danieliaus palaikus doros lapės ir šeškai, tad nusprendžiau iškasti jo kūną ir pasirūpinti, kad jis atsidurtų masiniame kape – jų žemę juk pašventino karo kunigas.

Žinoma, labiau bijojau savų sargybos postų negu rusų, bet, laimė, prie kulkosvaidžio budėjo Halgrimas Dalė, lėtapėdis Faukės draugužis. Be to, naktis buvo apsiniaukusi ir, svarbiausia, jaučiau, kad su manimi buvo Danielius, jaučiau, kad jis buvo manyje. Ir kai galiau-

siai, užrioglinęs lavoną ant amunicijos dėžės, ruošiausi jo galvą apvynioti maišu, jis nusišypsojo. Žinau, kad miego trūkumas ir alkis kartais aptemdo sąmonę, bet aš tikrai mačiau, kaip akivaizdžiai pasikeitė jo sustingusi pomirtinė kaukė. Keisčiausia, kad užuot išsigandęs pasijutau saugus ir laimingas. Paskui įsliūkinęs į bunkerį užmigau kūdikio miegu.

Kai po valandėlės mane pažadino Edvardas Moskenas, rodėsi, lyg viską būčiau susapnavęs, ir manau, kad pamatęs Danieliaus lavoną sugebėjau atrodyti nuoširdžiai nustebęs. Tačiau to nepakako, kad įtikinčiau Moskeną. Jis buvo įsitikinęs, kad ten gulėjo Faukė, kad aš jį nužudžiau ir paguldžiau ten vildamasis, jog lavonų nešikai pamanys pamiršę jį pasiimti pirmąjį kartą ir vėl išneš. Kai Dalė nuo galvos nuėmė maišą, o Moskenas pamatė, kad ten tikrai Danielius, jiems atvipo žandikauliai, ir aš turėjau tvardytis, kad nepratrūktų manyje kunkuliuojantis juokas ir neišduotų mūsų, manęs ir Danieliaus.“

Šiaurės sektoriaus karo lauko ligoninė, Leningradas, 1944 m. sausio 17 d.

„Iš rusų lėktuvo paleista rankinė granata atsitrenkė į Dalės šalmą ir nukritusi sukosi ant ledo, o mes stengiamės nuo jos pasitraukti. Gulėjau arčiausiai neabejodamas, kad mirsime visi trys: aš pats, Moskenas ir Dalė. Keista, bet paskutinė mintis buvo apie tai, kaip pasišaipė likimas, juk aš ką tik išgelbėjau Edvardą Moskeną nuo Halgrimo Dalės, to vargšelio, kulkos ir man viso labo pavyko prailginti skyriaus vado gyvenimą lygiai dviem minutėmis. Tačiau, laimė, rusų rankinės granatos labai prastos, ir visų trijų kailis liko sveikas. Aš pats, tiesą sakant, likau su smarkiai sužalota pėda ir granatos skeveldra, perskrodusia šalmą ir įstrigusia kaktoje.

Per stebuklingą atsitiktinumą atsidūriau seselės Signės Alsaker,

Danieliaus sužadėtinės, palatoje. Iš pradžių ji manęs neatpažino, bet į pavakarę priėjusi prie manęs kalbėjosi norvegiškai. Ji labai graži, ir aš kuo puikiausiai suprantu, kodėl panorau su ja susižieduoti.

Ulafas Lindvigas irgi guli šioje palatoje. Jo baltas munduras nežinia kodėl pakabintas prie lovos, gal kad vos tik sugijus žaizdoms Ulafas galėtų grįžti tiesiai į karo lauką. Tokių vyrų dabar labai trūksta, girdžiu artėjant rusų artilerijos ugnį. Turbūt vieną naktį sapne jį apniko košmarai, nes jis šaukė, ir tada įėjo seselė Signė. Kažko jam sušvirkštė, tikriausiai morfino. Jam vėl užmigus mačiau, kaip ji paglostė jo plaukus. Buvo tokia graži, kad panūdau pasikviesti ją prie savo lovos ir pasakyti, kas aš, tačiau nenorėjau jos gąsdinti.

Šiandien jie pareiškė, kad mane reikės siųsti į Vakarus, nes mūsų nepasiekia vaistai. Niekas kol kas apie tai nekalba, bet man skauda pėdą, artinasi rusai. Žinau, kad tai vienintelė mano viltis išsigelbėti.“

Vienos miškas, 1944 m. gegužės 29 d.

„Gražiausia ir protingiausia mano gyvenime sutikta moteris. Ar galima vienu metu mylėti dvi moteris? Taip, matyt, galima.

Gudbrandas pasikeitė. Štai kodėl pasiėmiau Danieliaus pravardę – Ūrija. Helenai tas vardas labiau patinka, jai atrodo, kad „Gudbrandas“ skamba keistai.

Kai visi užmiega, rašau eiles, bet iš manęs ne koks poetas. Vos tik jai pasirodžius tarpduryje manò širdis daužosi kaip patrakusi, bet Danielius sako, kad jeigu nori užkariauti moters širdį, reikia išlikti šaltam, tikrai, beveik abejingam, tarsi gaudant muses. Reikia sėdėti tylut tylutėliai, geriausia žiūrėti į kitą pusę. Ir paskui, kai musė pradeda tavimi pasitikėti, kai nutupia ant stalo tiesiai priešais tave, eina artyn ir galiausiai kone meldžia, kad mėgintum ją sugauti – tada turi trenkti žaibo miklumu, ryžtingai ir tvirtai savimi pasitikėdamas. Pastarasis

dalykas svarbiausias. Nes ne miklumas, o pasitikėjimas paspendžia musei spąstus. Gauni tik vieną galimybę – ir jai turi būti pasirengęs. Taip sako Danielius.“

Viena, 1944 m. birželio 29 d.

„Miegojęs kaip kūdikis išsilaisvinau iš savo mylimosios Helenos glėbio. Oro antpuolis už langų jau seniai baigėsi, tačiau dar nakties vidurys, žmonių gatvėse nesimato. Radau automobilį ten, kur jį pasistatėme, prie restorano „Drei Husaren“. Užpakalinis jo stiklas išdaužtas, užkritusi plyta gerokai įlenkė stogą, bet daugiau, laimė, jis nenukentėjo. Važiavau atgal į ligoninę taip greitai kaip tik galėjau.

Žinojau, kad mudviem su Helena per vėlu ką nors imtis, buvome tik du žmogeliai, sukami mums nepavaldžių įvykių verpete. Jos susirūpinimas savo šeima lėmė jai ištekėti už to gydytojo, Kristoferio Brokardo, to korumpuoto niekšelio, kuris savo beribiu savanaudiškumu (kurį jis vadino meile!) išniekino pačią meilės esmę. Ar jis nematė, kad jo meilė – visiška priešybė jos meilei? Dabar savo svajonę, savo gyvenimą su Helena turėjau paaukoti tam, kad suteikčiau gyvenimą jai, kad ir ne laimingą, tai bent jau padorų, apsaugočiau ją nuo tos bedugnės, į kurią ją būtų įstūmęs Brokardas.

Mano smegenų vingiais mintys skriejo tokiu greičiu kaip ir aš pats – tą naktį, vingiuotais lyg patsai gyvenimas keliais. Bet mano rankoms ir kojoms vadovavo Danielius.

...pastebėjęs, kad sėdžiu ant jo lovos krašto, nepatikliai pažvelgė į mane.

– Ką čia veiki? – paklausė.

– Kristoferi Brokardai, tu esi išdavikas, – sukuždėjau. – Aš nuteisiu tave mirčiai. Ar tu pasiruošęs?

Nemanau, kad buvo pasiruošęs. Žmonės niekada nebūna pasirengę

mirti, jiems atrodo, kad gyvens amžinai. Tikiuosi, kad jis spėjo pamatyti iki lubų ištryškusį kraujo fontaną, tikiuosi, kad dar išgirdo, kaip jis kurčiai supliuškeno, palietęs patalą. Tačiau visų labiausiai tikiuosi, kad jis spėjo suvokti, kad miršta.

Drabužių spintoje radau kostiumą, porą batų ir marškinius, kuriuos paskubomis suvyniojęs išsinešiau, pasikišęs po pažastimi. Tada pribėgau prie automobilio, užvedžiau...“

„...tebemiegojo. Kiaurai permirkęs ir sušalęs, nes netikėtai ėmė lyti, įsirangiau po paklode šalia jos. Ji buvo karšta lyg krosnis ir man prie jos prigludus miegodama tyliai suaikčiojo. Stengiausi savo kūnu uždengti kiekvieną jos odos centimetrą, patikėti regimybe, kad tai truks amžinai, bandžiau nežiūrėti į laikrodį. Iki mano traukinio buvo liko tik valandos. Vos po kelių valandų tapsiu visoje Austrijoje ieškomu žmogžudžiu. Jie nežinojo nei kada, nei kokiu keliu išvyksiu, tačiau žinojo, kur turiu nukeliauti – ir lauks manęs pasirodančio Osle. Stengiausi laikyti ją apkabinęs taip tvirtai, kad užtektų visam gyvenimui.“

Haris išgirdo skambutį iš telefoninio skydelio. Gal jau ne pirmą kartą skambina? Suradęs lauko durų telefoną, įleido Vėberį.

– Išskyrus sporto rungtynes per televiziją, šito neapkenčiu labiausiai, – tarė Vėberis, nirtulingai įtrepsėjęs vidun ir į grindis tėškęs kelioninio lagamino dydžio dėžę su apkaustais. – Gegužės septynioliktoji, Nepriklausomybės šventė, visa šalis įkaušusi nuo savo tautinės savimonės, keliai uždaryti, o norėdamas kur nusigauti, turi apvažiuoti visą centrą. Apsaugok, Viešpatie! Nuo ko pradėsime?

– Esu tikras, kad virtuvėje ant kavinuko rasi puikių atspaudų, – tarė Haris. – Kalbėjausi su kolega iš Vienos, kuris dabar išsijuosęs ieško 1944 metais paimtų atspaudų rinkinio. Ar atsinešei skenerį ir kompiuterį?

Vėberis patapšnojo savo dėžę.

– Puiku. Kai turėsi čia rastus pirštų atspaudus, gali prijungti mano mobilųjį telefoną prie kompiuterio ir išsiųsti juos tuo elektroninio pašto adresu, kuris užrašytas prie vardo „Fricas, Viena“. Jis pasiruošęs palyginti juos su savo atspaudais ir iškart duos atsakymą. Tai maždaug viskas, o aš dar turiu perskaityti keletą popierių svetainėje.

– Kurių galų čia...

– Saugumo reikalai, – pasakė Haris. – *Need to know only.*

– Mat kaip? – prikandęs lūpą Vėberis tiriamai pažvelgė į Harį. Haris lūkuriuodamas žvelgė jam tiesiai į akis.

– Žinai ką, Hūle? – galiausiai ištarė Vėberis. – Gerai, kad mūsų tarnyboje vis dar yra profesionalų.

96 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

Hamburgas, 1944 m. birželio 30 d.

„Parašęs laišką Helenai atidariau gertuvę, iškračiau Sindrės Faukės tapatybės dokumentų ritinėlį ir vietoje jų įkišau laišką. Paskui durtuvu išraižęs jos vardą ir adresą išėjau į naktį. Vos tik atsidūręs kitapus durų pajutau karštį. Vėjas plėšė ir draskė uniformą, dangus virš mano galvos buvo it purvinai geltonas skliautas, o tolimas ugnies šniokštimas teatnešė sproginėjančių stiklų ir nebeturinčių kur dingti žmonių riksmus. Maždaug taip ir įsivaizduoju pragarą. Bombos nebekrito. Ėjau gatve, jau ne gatve, o tik asfalto juosta atviroje aikštėje, apverstoje griuvėsių. Vienintelis palei „gatvę" liko stovėti tik apanglėjęs medis, ištiesęs į dangų raganos pirštus. Ir degantis namas. Iš ten ir sklido riksmai. Priėjęs taip arti, kad karštis kvėpuojant svilino plaučius,apsigręžiau ir patraukiau link uosto. Tada sutikau ją, mažą mergytę juodomis mirtinai išsigandusiomis akimis. Timpčiodama mane už uniformos švarko ji nesiliovė klykusi man į nugarą.

– Meine Mutter! Meine Mutter!

Ėjau nestabtelėjęs, o ką galėjau padaryti, jau mačiau viršutiniame aukšte liepsnų įkalintą žmogaus skeletą, abiem kojom apsižergusį palangę. Tačiau mergytė tebesekė man iš paskos, klykdama beviltiškai meldė, kad padėčiau jos mamai. Pagreitinau žingsnį, bet ji mane apsivijo savo vaikiškomis rankutėmis, nepaleido, ir aš nusitempiau ją tolyn link

didžiulės liepsnų jūros. Taip mes ėjome, keista dviejų sukaustytų žmonių procesija, keliaujanti į pražūtį.

Aš verkiau, taip, verkiau, bet vos pasirodžiusios ašaros išgaruodavo. Nežinau, kuris iš mūsų sustojęs pakėlė ją ant rankų, bet aš apsigręžiau, nunešiau ją į kareivines ir užklojau savo antklode. Iš kitų lovų nutraukęs čiužinius atsiguliau ant grindų šalia jos.

Niekada nesužinojau nei jos vardo, nei likimo, nes naktį ji kažkur dingo. Tačiau žinau, kad ji išgelbėjo man gyvybę. Todėl, kad aš pasiryžau tikėti.

Prabudau gaištančiame mieste. Daugelis gaisrų tebeliepsnojo atvira ugnimi, uostas liko visiškai suniokotas, o laivai, atplukdę maisto atsargas arba turėję evakuoti sužeistuosius, negalėdami prisišvartuoti prie kranto, plūduriavo vidury Ausenalsterio ežero.

Tik vakare įgulos paruošė vietą pakrauti ir iškrauti laivams, ir aš nuskubėjau ten. Ėjau nuo trapo prie trapo, kol suradau, ko reikėjo – į Norvegiją plaukiantį laivą. Vadinosi „Anna“, į Trondheimą gabeno cementą. Jo paskyrimo vieta man tiko, nes numaniau, kad mano paieškos ten nepaskelbs. Įprastą vokišką tvarką pakeitė suirutė, ir vadovybės komandų eilutės, švelniai tariant, buvo neaiškios. Atrodo, kad dvi „S“ raidės ant mano uniformos apykaklės darė tam tikrą įspūdį, nebuvo sunku patekti ant laivo denio ir įtikinti kapitoną, kad iš paskyros, kurią jam parodžiau, matyti, kad privalau nusigauti į Oslą tiesiausiu keliu, ir šiomis aplinkybėmis tai reiškia – vykti su „Anna“ iki Trondheimo, ir iš ten – traukiniu iki Oslo.

Po trijų parų kelionės išlipau iš laivo, parodžiau savo dokumentus ir rankos mostu buvau paragintas keliauti toliau. Sėdau į traukinį, vežantį į Oslą. Kelionė truko keturias paras. Prieš išlipdamas iš traukinio tualete persivilkau Kristoferio Brokardo drabužiais. Jau buvau pasirengęs pirmajam išbandymui. Pėdinau Karlo Juhano gatve, buvo šilta ir dulksnojo, šaligatviu priešais ėjo dvi jaunos merginos, susikibusios už rankų, ir garsiai nusijuokė, mums prasilenkus. Liepsnojantis Ham-

burgo pragaras atrodė esąs už tūkstančio šviesmečių. Širdis džiūgavo. Sugrįžau į savo mylimą šalį ir antrąkart atgimiau.

Atidžiai ištyrinėjęs mano pateiktus asmens tapatybės dokumentus viešbučio „Continental" registratorius pažvelgė į mane per akinių viršų ir tarė:

– Sveikas atvykęs į mūsų viešbutį, pone Sindre Fauke.

Vėliau klausiausi miesto garsų iš gatvės ir, gulėdamas ant nugaros geltonojo viešbučio kambario lovoje, stebeilijau į lubas. Stengiausi prisijaukinti mūsų naująjį vardą. Sindrė Faukė. Neįprasta, bet suvokiau, kad įmanoma, tai galėjo pavykti."

Nurmarka, 1944 m. liepos 12 d.

„...vyras, vardu Ėvenas Jūlis. Panašu, kad jis, kaip ir kiti Namų fronto vyrukai, prarijo mano istoriją nė nekramtęs. O ar galėjo būti kitaip? Tiesą, kad esu už žmogžudystę ieškomas Hitlerio armijos savanoris, būtų sunkiau suvirškinti nei tai, kad esu Rytų fronto dezertyras, per Švediją parsigavęs į Norvegiją. Be to, jų informatoriai iš karinės kadrų tarnybos patvirtino, kad asmuo, vardu Sindrė Faukė, paskelbtas dingusiu, tikėtina, perbėgęs pas rusus. Vokiečiai laikosi geležinės tvarkos!

Šneku kone knygine norvegų kalba, manau, įdiegta Amerikoje praleistos vaikystės laikais, tačiau niekas to nepastebi ir nesistebi, kad Sindrė Faukė per tokį trumpą laiką atsikratė Gudbrandsdalio tarmės. Esu kilęs iš menkai kam žinomos Norvegijos vietovės, bet, manau, net ir netikėtai susidūręs su kokiu savo jaunystės bičiuliu (jaunystė! Viešpatie, tai būta vos prieš trejus metus, o atrodo, lyg praslinko amžinybė!) likčiau neatpažintas, toks persimainęs jaučiuosi!

Kur kas didesnę baimę kelia kitkas, – kad staiga neatsirastų kas nors, pažįstantis tikrąjį Sindrę Faukę. Laimė, jis kilęs iš, jei tai įmano-

ma, dar atokesnės vietovės negu aš, bet, savaime suprantama, turi giminaičių, kurie galėtų jį atpažinti.

Šitos mintys nuolat sukosi galvoje, ir todėl be galo nustebau, kai šiandien jie man įsakė likviduoti vieną iš mano paties (Faukės) „Nacionalinio sambūrio" brolių. Kad juos įtikinčiau iš tikrųjų perėjęs į jų pusę ir nešąs įsibrovėlis. Mudu su Danieliumi kone dusom iš juoko – lyg patys būtume pakišę tą mintį, jie juk tiesiai šviesiai paprašė, kad patraukčiau iš kelio tuos, kurie galėtų mane įskųsti! Puikiai suprantu, kad šių netikrų kareivių vadams, kurie savo saugiuose miškuose nepatyrė karo žiaurumų, brolžudystė tikrai atrodo pernelyg baisi. Bet nusprendžiau pasinaudoti jų žodžiais, kol jie nepersigalvojo. Vos sutemus nusigausiu į miestą, pasiimsiu savo pistoletą, kartu su uniforma gulintį geležinkelio stoties saugojimo kameroje, ir, sėdęs į tą patį naktinį traukinį, kuriuo atvykau, patrauksiu į Šiaurę. Žinau, kaip vadinasi artimiausia gyvenvietė prie Faukės vienkiemio, taigi tereikės sužinoti..."

Oslas, 1945 m. gegužės 13 d.

„Dar viena keista diena. Šalis tebesisvaigina laisve, ir šiandien į Oslą kartu su vyriausybės delegacija sugrįžo sosto įpėdinis princas Ulavas. Neprisiverčiau nueiti į uostą jo pažiūrėti, bet girdėjau, kad ten susirinko „pusė" Oslo. Karlo Juhano gatve šiandien ėjau apsirengęs civiliais drabužiais, nors mano „draugai kareiviai" ir nesuprato, kodėl aš, kaip jie, nenoriu išdidžiai sušvytėti Namų fronto „uniforma" ir pasimėgauti didvyrio šlovės spinduliais. Sako, kad jaunos moterys dabar prie jų limpančios kaip musės prie medaus. Moterys ir uniformos – jeigu neklystu, 1940 metais jos lygiai taip pat lipšniai vaikėsi žalias uniformas.

Nuėjau prie Karaliaus rūmų pažiūrėti, ar karūnos paveldėtojas pasirodys balkone ir tars keletą žodžių. Susirinko ir daugiau žmonių. Man

priėjus prie Rūmų, keitėsi sargyba. Pasigailėtinas reginys, lyginant su vokiškais standartais, tačiau minia audringai džiūgavo.

Turiu vilties, kad sosto įpėdinis kiek atvėsins tuos vadinamuosius gerus norvegus, kurie penkerius metus lyg pasyvūs stebėtojai nė pirštelio nepajudino nei į vieną, nei į kitą pusę, o dabar visa gerkle šaukiasi kerštо tautos išdavikams. Manau, kad princas Ulavas gali mus atjausti, kadangi, jei tikėsime kalbomis, jis vienintelis iš karališkosios šeimos ir vyriausybės kapituliacijos metu parodė tvirtą būdą, pasisiūlęs likti su savo tauta ir kartu sutikti jai skirtą likimą. Tačiau vyriausybė jį atkalbėjo, matyt, supratusi, kad palikdami jį čia, o patys skuosdami iš šalies, įstumtų į keistoką padėtį tiek save, tiek karalių.

Turiu vilties, kad jaunasis sosto įpėdinis (priešingai nei „pastarųjų dienų šventieji“, žinantis, kaip dėvima uniforma!) sugebės paaiškinti tautai, kaip jai pasitarnavo Rytų fronto kareiviai, juk ir jis pats, aišku, matė, kokia grėsmę rytuose kėlė (ir tebekelia!) mūsų kraštui bolševikai. Sako, kad dar 1942 metų pradžioje, mums, vokiečių armijos savanoriams, ruošiantis išvykti į Rytų frontą, kalbėdamasis su prezidentu Ruzveltu mūsų princas išreiškė susirūpinimą dėl su Norvegija susijusių Rusijos planų.

Suplevėsavo vėliavos, kažkas dainavo, o aš gėrėjausi parku – dar niekada nebuvau matęs tokių žalių senųjų Karališkojo parko medžių. Tačiau šiandien karūnos paveldėtojas balkone nepasirodė. Taigi belieka apsiginkluoti kantrybe.“

– Ką tik skambino iš Vienos. Pirštų atspaudai identiški.

Vėberis stovėjo svetainės tarpduryje.

– Puiku, – neatsitraukdamas nuo skaitymo burbtelėjo Haris ir atsainiai linktelėjo.

– Kažkas privėmė į šiukšliadėžę, – pasakė Vėberis. – Tas kažkas labai serga, kraujo daugiau nei vėmalų.

Lyžtelėjęs nykštį Haris pervertė puslapį.

– Aišku.

Tyla.

– Jeigu reikia dar kokios pagalbos...

– Ačiū tau, Vėberi, nebereikia.

Vėberis linktelėjo, bet liko stovėti.

– Neskelbsi paieškos? – galiausiai paklausė.

Pakėlęs galvą Haris metė išsiblaškiusį žvilgsnį į Vėberį.

– Kuriems galams?

– O iš kur man, po galais, žinoti, – sušnypštė Vėberis. – Aš dar ir *don't need to know.*

Haris šyptelėjo, gal pralinksmintas vyresniojo policininko komentaro.

– Taigi.

Vėberis laukė tęsinio, tačiau veltui .

– Kaip sau nori, Hūle. Atsinešiau „Smith & Wesson". Jis užtaisytas, dar įdėta atsarginė apkaba. *Catch*!

Haris pakėlė akis pačiu laiku, kad sugautų juodą dėklą, kurį jam metė Vėberis. Atsegęs dėklą išsitraukė revolverį. Suteptas, šviežiai nublizgintas plieninis jo paviršius blausiai spindi. O kaipgi. Juk čia asmeninis Vėberio ginklas.

– Ačiū už pagalbą, Vėberi, – tarė Haris.

– Neprisivirk košės.

– Pasistengsiu. Geros tau... dienos.

Supratęs užuominą Vėberis prunkštelėjo. Jam ištrepsint iš buto Haris vėl paniro į skaitinius.

Oslas, 1945 m. rugpjūčio 27 d.

„Išdavystė, išdavystė, išdavystė! Saugiai pasislėpęs ant galinio suolo sėdėjau tarsi suakmenėjęs, kai įvedė mano moterį. Pasodinta į teisiamųjų

suolą ji probėgšmais, bet nedviprasmiškai nusišypsojo jam, Ėvenui Jūliui. Tos trumputės šypsenos pakako, kad viską suprasčiau, bet aš sėdėjau kaip prikniedytas, negalintis nieko daugiau, tik klausytis ir žiūrėti. Ir kentėti. Dviveidė melagė! Ėvenas Jūlis puikiai žino, kas tokia Signė Alsaker, tai aš jam apie ją papasakojau. Vargu, ar jį galima kaltinti, jis įsitikinęs, kad Danielius Gudesonas miręs, bet ji juk prisiekė ištikimybę iki mirties! Taip, aš kartoju: išdavystė! Ir sosto įpėdinis neištarė nė žodžio. Niekas netarė nė žodžio. Akešhiūso tvirtovėje šaudo vyrus, kurie dėl Norvegijos rizikavo savo gyvybėmis. Šūvių aidai sekundę kybo ore virš miesto, tada išsisklaido. Ir stoja dar gūdesnė tyla nei anksčiau. Tarsi nieko nebūta.

Aną savaitę pranešė, kad mano byla nutraukta, nes mano didvyriški poelgiai atsveria mano nusikaltimus. Skaitydamas laišką juokiausi iki ašarų. Tik pamanykit, jų nuomone, keturių beginklių žemdirbių iš Gudbrando slėnio likvidavimas – didvyriškas poelgis, „nusikalstamos" Tėvynės gynybos prie Leningrado reabilitacija! Sviedžiau kėdę į sieną, bet atėjus šeimininkei, turėjau jos už tai atsiprašyti. Visa tai varo iš proto.

Naktimis sapnuoju Heleną. Vien tik Heleną. Reikėtų ją užmiršti. Ir sosto įpėdinis netarė nė žodžio. Visa tai nepakeliama, manau..."

97 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

Haris vėl dirstelėjo į laikrodį. Paskubomis pervertė dar keletą lapų, kol žvilgsnis užkliuvo už pažįstamo vardo.

Restoranas „Šrioder“, 1948 m. rugsėjo 23 d.

„...perspektyvų verslą. Tačiau šiandien atsitiko tai, ko senokai baiminausi.

Sėdėjau ir skaičiau laikraštį, kai pajutau, kad kažkas stovi prie mano stalo ir stebi. Pakėlus akis gyslose sustingo kraujas! Man jis pasirodė truputėlį suvargęs. Kiek aptriušę skudurai, nebe ta išdidi tvirta laikysena, kurią prisimenu, tarsi kažko jam trūktų. Tačiau akimirksniu atpažinau mūsų senąjį skyriaus vadą, žmogų su kiklopo akimi.

– Gudbrandai Juhansenai, – tarė Edvardas Moskenas. – Žmonės šneka, kad tu neva miręs. Sklinda gandas – Hamburge.

Nežinojau, ką sakyti arba daryti. Tik žinojau, kad priešais mane atsisėdęs vyras galėjo parūpinti man teismo nuosprendį už Tėvynės išdavystę ir, blogiausiu atveju, žmogžudystę!

Kai galų gale įstengiau kalbėti, burna rodėsi visiškai išdžiūvusi. Taip, pasakiau, aš gyvas, kad laimėčiau laiko, papasakojau, kaip sužalota galva ir skaudama koja atsidūriau karo ligoninėje Vienoje, pasidomėjau, kaip jam baigėsi. Jis sakė buvęs išsiųstas namo ir atsidūręs Sinseno ligoninėje, kad ir kaip keista, bet toje pačioje, į kurią buvo

liepta prisistatyti man. Kaip ir daugelį kitų, jį nuteisė trejiems metams laisvės atėmimo už Tėvynės išdavystę, o po dvejų su puse išleido į laisvę.

Šnekučiavome apie šį bei tą, pamažu atsipalaidavau. Užsakiau jam alaus, tauškiau apie prekybą statybos reikmenimis, kuria verčiuosi. Pareiškiau savo nuomonę: tokiems kaip mes verčiau imtis savo verslo, nes daugelis įmonių vengia įdarbinti buvusius Rytų fronto savanorius (ypač įmonės, kurios karo metu bendradarbiavo su vokiečiais).

– Tavęs irgi nepriima? – paklausė jis.

Paaiškinau, kad mano perėjimas į „teisingą" pusę ne kažkiek padeda, juk kadaise vilkėjau vokiečių uniformą.

Moskenas visą laiką sėdėjo, keistai šypsodamasis ir galiausiai nebeišlaikė. Papasakojo ilgus metus mėginęs mane surasti, bet visi mano pėdsakai nutrūkdavę Hamburge. Buvo nuleidžiąs rankas, bet kartą laikraščio straipsnyje apie pasipriešinimo kovų dalyvius aptiko Sindrės Faukės pavardę. Susidomėjo, išsiaiškino, kur Faukė dirba, ir paskambino. Kažkuris mano darbuotojas užsiminė, kad tikriausiai sėdžiu restorane „Šrioder".

Nustėrau laukdamas, kas dabar bus. Tačiau jo žodžiai buvo visai kitokie negu tikėjausi:

– Taip niekada ir neteko deramai tau padėkoti, kad tąkart neleidai Halgrimui Dalei manęs nušauti. Išgelbėjai man gyvybę, Gudbrandai Juhansenai.

Kvailai vypsodamas gūžtelėjau pečiais, daugiau nieko neįstengiau.

Moskenas tvirtino, kad jį išgelbėdamas pasielgiau kaip aukštos moralės žmogus. Mat turėjau rimtą priežastį linkėti jam mirties. Jeigu Sindrės Faukės kūnas būtų surastas, Moskenas galėtų paliudyti, kad aš esu galimas žudikas! Aš tik linktelėjau. Pažvelgęs į mane paklausė, ar aš jo bijau. Suvokiau, kad neturiu ko prarasti papasakojęs jam, kaip viskas iš tiesų vyko.

Moskenas klausėsi, porą kartų įbedė į mane kiklopo akį, kad įsitikintų,

ar nemeluoju, kelis kartus papurtė galvą, bet turbūt suprato, kad didžioji dalis – tiesa.

Baigęs pasakojimą mums užsakiau dar alaus, ir jis pasipasakojo, kad jam kalint žmona sau ir berniukui susiradusi kitą maitintoją. Nesmerkė jos, svarstė, gal ir Edvardui jaunesniajam taip geriau, nereikia augti su tėvu – Tėvynės išdaviku. Moskenas atrodė palūžęs. Sakė, kad norėtų dirbti krovinių pervežimo versle, bet visur, kur tik prašosi, jo nepriima dirbti vairuotoju.

– Nusipirk sunkvežimį, – pasiūliau. – Pradėk savo verslą.

– Neturiu pinigų, – jis metė į mane greitą žvilgsnį. Pamažu viską supratau. – O ir bankams nepatinka buvę Rytų fronto savanoriai, jie mus visus iki vieno laiko banditais.

– Turiu atsidėjęs kiek pinigų, – pasakiau. – Galėčiau tau paskolinti.

Jis atsikalbinėjo, bet aš pareiškiau, kad šitas reikalas išspręstas.

– Aš juk, savaime suprantama, imsiu palūkanas! – pridūriau, ir jis nušvito. Bet vėl surimtėjęs pasakė, kad verslui dar neįsivažiavus jas mokėti jam bus nelengva. Paaiškinau, kad palūkanos bus nedidelės, simbolinės. Po to užsakiau dar alaus, ir išsiruošę namo paspaudėme vienas kitam rankas, patvirtindami savo sandorį.“

Oslas, 1950 m. rugpjūčio 3 d.

„...pašto dėžutėje laišką su Vienos antspaudu. Spoksojau į ji, pasidėjęs ant virtuvės. Kitoje pusėje užrašytas jos vardas ir siuntėjo adresas. Gegužę į Rudolfo II ligoninę išsiunčiau laišką vildamasis, kad kas nors žinos, kuriame pasaulio krašte dabar yra Helena, ir laišką jai persiųs. Baimindamasis, kad laišką gali skaityti pašaliniai, neparašiau nieko, kas bent vienam iš mūsų sukeltų pavojų, ir, žinoma, nepasirašiau tikruoju vardu. Vis viena nesitikėjau sulauksiąs atsakymo. Tiesą sakant, net nežinau, ar širdies gilumoje norėjau gauti atsakymą, tikrai ne, jei

atsakymas toks, kokio reikėtų tikėtis. Ištekėjusi vaikų motina. Ne, nenorėjau. Nors ir šito jai linkėjau, tai jai įteigiau.

Viešpatie, buvome tokie jauni, ji – vos devyniolikos! Dabar, rankoje laikant laišką, viskas rodėsi taip netikra, tarsi tas dailyraštis ant voko neturėtų nieko bendra su ta Helena, apie kurią svajojau šešerius metus. Prisivertęs iš anksto susitaikyti su blogiausiu, virpančiais pirštais išskleidžiau laišką. Jis buvo ilgas. Pirmą kartą laišką perskaičiau vos prieš kelias valandas, tačiau jau moku jį atmintinai.“

„Mielasis Ūrija,

Myliu tave. Man visiškai suprantama, kad mylėsiu tave visą savo likusį gyvenimą, tačiau keista jaustis taip, tarsi visą savo gyvenimą vien tik ir tebūčiau tave mylėjusi. Gavusi tavo laišką verkiau iš laimės, jis...“

Laikydamas popierius Haris nuėjo į virtuvę, spintelėje virš plautuvės susirado kavos ir užkaitė kavinuką toliau tebeskaitydamas. Apie laimingą, bet kartu – ir sopulingą, kone skausmingą jų susitikimą Paryžiaus viešbutyje. Kitą dieną jie susižadėjo.

Nuo čia Gudbrandas vis mažiau ir mažiau rašė apie Danielių, galiausiai atrodė, kad pastarasis visiškai dingo.

Užtat jis rašė apie įsimylėjėlių porą, kuri, tada nužudžius Kristianą Brokardą, tebejautė virš savės kybantį persekiotojų kardą. Jie slapta susitikinėja Kopenhagoje, Amsterdame ir Hamburge. Helena žino apie naująją Gudbrando tapatybę, bet ar žino visą tiesą: apie žmogžudystę fronte, apie mirtinas egzekucijas Faukės sodyboje? Nepanašu.

Iš šalies pasitraukus sąjungininkams jie susižada, 1955 metais ji palieka Austriją, kurią, jos giliu įsitikinimu, vėl užvaldys „iš savo klaidų nepasimokę karo nusikaltėliai, antisemitai ir fanatikai“. Apsigyvena Osle, kur Gudbrandas, tebesivadinantis Sindre Fauke, toliau

užsiima savo smulkiu verslu. Tais pačiais metais per uždarą ceremoniją Holmenkolio gatvėje, kurioje jie už Helenos parduoto siuvimo verslo Vienoje pinigus nusipirko didžiulį namą, juos sutuokia katalikų kunigas. Jie laimingi, rašo Gudbrandas.

Haris išgirdo vandens šnypštimą ir nustebo pamatęs, kad iš kavinuko išbėgo visa kava.

98 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

Valstybinė ligoninė, 1956 m.

„Helena neteko tiek kraujo, kad kurį laiką jos gyvybei grėsė pavojus, bet, laimė, jie skubiai ėmėsi priemonių. Mes netekome kūdikio. Helena, savaime suprantama, buvo nepaguodžiama, nors aš vis kartojau, kad ji jauna, kad mes dar turėsime progų. Deja, gydytojas nebuvo nusiteikęs taip optimistiškai. Jis pasakė, kad gimda...“

Valstybinė ligoninė, 1967 m. kovo 12 d.

„Dukrelė. Pavadinsime ją Rakele. Negalėjau liautis verkęs, ir paplekšnojusi man per skruostą Helena pasakė, kad Dievo keliai yra...“

Vėl įsikūręs svetainėje Haris delnu užsidengė akis. Kodėl, Beatričės kambaryje pamatęs Helenos nuotrauką, iš karto nesuprato tokio aiškaus dalyko? Motina ir dukra. Matyt, buvo visiškai išsiblaškęs. Tik taip galima viską paaiškinti – išsiblaškęs. Kur pažvelgdavęs matė Rakelę: gatvėje sutiktų moterų veiduose, perjunginėdamas televizijos kanalus, kavinėse už baro. Tad ar galėjo stebėtis, pamatęs jos veidą ir ant sienos kabančioje gražios moters nuotraukoje?

Ar verta paskambinti Moskenui ir paprašyti, kad tas patvirtintų

tai, ką užrašė Gudbrandas Juhansenas, dar žinomas kaip Sindrė Faukė? Ar to reikėjo? Ne dabar.

Dar kartą dirstelėjo į laikrodį. Kodėl? Kas galėjo būti skubesnio nei tai, kad vienuoliktą valandą susitarta susitikti su Rakele? Elena tikrai būtų galėjusi pasakyti, tačiau jos čia nebuvo, laiko atsakymui – irgi. Taip, nebuvo laiko.

Akimis permetęs dar keletą puslapių, sustojo ties 1999 m. spalio 7 d. įrašu. Liko vos keli rankraščio lapai. Haris pajuto, kad suprakaitavo delnai. Apėmė panašus jausmas, kurį patyrė Rakelės tėvas, tada gavęs Helenos laišką – nenoras susidurti su neišvengiamybe.

Oslas, 1999 m. spalio 7 d.

„Aš mirsiu. Po to, ką teko išgyventi, gana keista sužinoti, kad mirtiną smūgį, kaip ir daugeliui, man suduos paprasčiausia liga. Kaip tai pranešiu Rakelei ir Olegui? Ėjau Karlo Juhano gatve ir jutau, kad gyvenimas, kurį nuo pat Helenos mirties laikiau beverčiu, staiga įgavo prasmę. Ne todėl, kad netrokštu vėl su tavimi susitikti, Helena, o todėl, kad taip ilgai delsiau atlikti šioje Žemėje man skirtą užduotį, ir netrukus nebeliks tam laiko. Ėjau tuo pačiu žvyruotu taku kaip ir 1945 metų gegužės 13 dieną. Sosto įpėdinis ligi šiol neišėjo į balkoną pasakyti, kad mus pateisina. Jis supranta tik tuos kitus, kuriems nelengva. Nemanau, kad pasirodys, manau, kad jis mus išdavė.

Paskui atsišliejęs į medį užmigau ir sapnavau ilgą, slėpiningą sapną – tarsi apreiškimą. O kai nubudau, pakirdo ir mano senasis gyvenimo kelionės palydovas. Danielius grįžo. Ir aš žinau, ko jis nori.“

Eskortas graudžiai sudejavo, kai Haris, šiurkščiai laužydamas pavarų svirtį, vieną po kito įjungė atbulinį, pirmąjį ir antrąjį bėgį. Hariui mynė neatleisdamas greičio pedalą, ir automobilis riaumojo kaip

sužeistas žvėris. Šventiniu *esterdalio* kostiumu pasipuošęs vyriškis stryktelėjęs nušuoliavo per pėsčiųjų perėją Vibes ir Bugstado gatvių sankryžoje, vos per plauką išvengęs kone plikų guminių padangų dryžio ant kojine aptemptos blauzdos. Hegdehaugo gatvėje link miesto centro susidarė automobilių spūstis, ir Haris, ranka spausdamas garso signalą ir tikėdamasis, kad atvažiuojantys automobiliai malonės užleisti jam kelią, įvažiavo į priešpriešinio eismo juostą. Vos tik per kairę pusę išmanevravo aplink gėlių klombą priešais „Lorry Kafé", kai staiga priešais išdygo aklina žydra siena. Tramvajus!

Stabdyti per vėlu, taigi Haris iki galo nusuko vairą, lengvai spustelėjo stabdžių pedalą, kad ištiesintų automobilio galą, ir grindinio akmenimis slydo tol, kol susidūrė su tramvajumi, – kairiaisiais šonais. Trumpai pokštelėjęs nulėkė šoninio vaizdo veidrodėlis, bet durų rankena, brūžinama į tramvajaus šoną, spiegė ilgesingai ir graudžiai.

– Velniava!

Paskui jis atitrūko, ratai išsisuko nuo tramvajaus bėgių ir sukibę su asfaltu nurideno jį tolyn link kitos reguliuojamos sankryžos.

Žalia, žalia, geltona.

Jis padidino greitį iki paskutinės padalos, viena ranka tebespausdamas vairą, naiviai vildamasis, kad apgailėtinas automobilio signalas gegužės septynioliktą dieną penkiolika minučių po dešimtos Oslo centre patrauks visų dėmesį. Paskui jis suriko, spausdamas stabdžio pedalą, ir eskortui desperatiškai mėginant prisisiurbti prie Motinos Žemės, tušti kasečių dėklai, cigarečių pakeliai ir Haris Hūlė nuskriejo į priekį. Galva trenkėsi į priekinį stiklą kaip tik tuo metu, kai automobilis pagaliau sustojo. Priešais jį į pėsčiųjų perėją išvirto pulkas vaikų, jie džiaugsmingai krykštavo ir mojavo vėliavėlėmis. Haris pasitrynė kaktą. Tiesiai priešais akis – Karališkasis parkas ir grūste žmonių prigrūstas pėsčiųjų takas link Karaliaus rūmų. Iš atviro kabrioleto gretimoje eismo juostoje pasigirdo iki

skausmo pažįstama tiesioginė radijo transliacija, kuri kiekvienais metais skambėjo lygiai taip pat:

„O dabar karališkoji šeima iš balkono sveikina vaikų eitynių dalyvius ir gausią Karaliaus rūmų aikštėje susirinkusią minią. Ypač džiaugsmingai žmonės sveikina populiarųjį sosto įpėdinį, grįžusį namo iš JAV, jis...“

Haris laikė nuspaudęs sankabą ir, mygdamas greičio pedalą, nusitaikė į šaligatvį priešais pėsčiųjų taką.

99 SKYRIUS

Oslas, 1999 m. spalio 16 d.

„Vėl pradėjau juoktis. Juokiasi, žinoma, Danielius. Nepaminėjau, kad atsibudęs jis pirmiausiai paskambino Signei. Pasinaudojome telefonu automatu restorane „Šrioder“. Ir mus apėmė toks širdį veriantis linksmumas, kad net ištryško ašaros.

Šiąnakt toliau kursim planus. Liko neišspręstas vienas klausimas – kaip gauti tą man reikalingą ginklą.“

100 SKYRIUS

Oslas, 1999 m. lapkričio 15 d.

„...jau atrodė, kad problema išspręsta, kai netikėtai pasirodė jis – Halgrimas Dalė. Tai, kad jis visiškai nusivaręs, manęs nenustebino. Iki paskutinės akimirkos tikėjausi, kad manęs neatpažins. Aiškiai mačiau, kad girdėjęs gandus, esą bombarduojant Hamburgą aš gavau galą, mat palaikė mane šmėkla. Supratęs, kad mano reikalai nešvarūs, už tylėjimą pareikalavo pinigų. Tačiau tas Dalė, kurį pažinojau, nebūtų sugebėjęs išlaikyti paslapties net už visus šio pasaulio pinigus. Todėl pasirūpinau, kad likčiau paskutinis jo pašnekovas. Malonumo buvo nedaug, bet turiu pripažinti, kad pastebėjęs, jog mano senasis talentas niekur nedingo, patyriau šiokį tokį pasitenkinimą.“

101 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. vasario 6 d.

„Daugiau nei penkiasdešimt metų mudu su Edvardu šešis kartus per metus susitinkame restorane „Šrioder“. Kiekvieną pirmo kas antro mėnesio antradienio priešpietį. Tebevadiname tai štabo susirinkimu, kaip tuomet, kai restoranas dar buvo prie Jango aikštės. Dažnai svarstydavau, kas mudu su Edvardu sieja, juk esame tokie skirtingi. Galbūt tik bendras likimas. Mus paženklino tie patys įvykiai. Abu kariavome Rytų fronte, abu netekome savo žmonų, mūsų vaikai suaugo. Kodėl ne? Man svarbiausia, kad galiu visiškai pasitikėti Edvardo lojalumu. Suprantama, jis niekada nepamirš, kad padėjau jam po karo, vėliau irgi ištiesiau pagalbos ranką. Kaip antai septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai jo girtuokliavimas ir lažybų azartas žirgų lenktynėse tapo nebevaldomas, ir jeigu nebūčiau apmokėjęs jo lošimo skolos, jis, ko gero, būtų praradęs sunkvežimių verslą.

Ne kažin kas liko iš to stotingo kareivio, kurį pamenu iš Leningrado laikų, tačiau pastaraisiais metais Edvardas bent jau susitaikė su mintimi, kad jo gyvenimas pakrypo ne taip, kaip jis tikėjo, taigi jis stengiasi išpešti iš jo, kas geriausia. Dabar visą dėmesį skiria savo žirgui, nei geria, nei lošia, tik mane informuoja, už kurį žirgą geriausia statyti.

Kai dėl informacijos, tai jis man užsiminė, esą Ėvenas Jūlis jo teiravosi, ar Danielius Gudesonas galėtų būti gyvas. Tą patį vakarą paskambinęs Ėvenui paklausiau, gal jam kartais į senatvę protas pasimaišė. Bet Ėvenas papasakojo, kad prieš keletą dienų miegamajame

pakėlęs vietinio telefono aparato ragelį netyčia nugirdo, kaip Danieliumi prisistatęs vyras mirtinai išgąsdino jo žmoną. Tas vyras telefonu pasakė, kad dar paskambins jai kurį antradienį. Ėvenas tikino girdėjęs, kad fone buvę lyg ir kavinės garsai, tad nusprendė kiekvieną antradienį naršyti po Oslo kavines, kol suras telefoninį šantažuotoją. Žinojo, kad policijai tokios smulkmenos nerūpi, ir neperspėjo Signės, kad toji nemėgintų jo atkalbėti. Turėjau įsikąsti į ranką, kad neprapliupčiau juoktis, ir palinkėjau tam senam idiotui sėkmės.

Nuo tada, kai persikėliau į butą Majuštujoje, su Rakele nesimatėme, bet kalbėjomės telefonu. Atrodo, mums jau nusibodę kariauti. Lioviausi jai aiškinęs, kaip ji įskaudino mane ir savo motiną, ištekėdama už to ruso iš senos bolševikų šeimos.

– Žinau, kad pasijutai išduotas, – pasakė ji. – Tačiau viskas buvo taip seniai, nebeverta ir kalbėti.

Ne seniai. Dabar nebėra žodžio – „seniai".

Olegas apie mane teiravosi. Šaunus berniukas, tas Olegas. Tikiuosi, kad neišaugs toks užsispyręs ir valdingas kaip jo mama. Tuos bruožus ji paveldėjo iš Helenos. Jos tokios panašios, kad rašydamas apie tai nesulaikau ašarų.

Kitą savaitę Edvardas man leido pasinaudoti savo vasarnamiu. Tada išbandysiu šautuvą. Danielius netveria džiaugsmu."

Įsižiebė žalia šviesa, Haris atleido sankabą. Šaligatvio briaunai įsirėžus į priekines padangas, automobilį sudrebino atatranka. Atlikęs labai negrakštų šuolį eskortas kaip mat atsidūrė ant žaliosios vejos. Pėsčiųjų take knibždėte knibždėjo žmonės, todėl Haris nusirito tolyn per žolę. Šiaip taip išlaviravo tarp tvenkinio ir keturių jaunuolių, įsigeidusių pusryčiauti parke ant kilimėlio. Veidrodėlyje pastebėjo mirksint mėlyną švyturėlį. Žmonių sausakimša jau prie sarginės, tad Haris sustojo, iššoko iš automobilio ir pasileido bėgti link užtvarų aplink Karaliaus rūmų aikštę.

„Policija!“ – skindamasis kelią per žmonių minią rėkė Haris. Stovėjusieji pačiame priekyje buvo pakirdę vos brėkštant aušrai, kad užsiimtų geriausias žiūrovų vietas, taigi dabar traukėsi labai nenoriai. Sargybinis pabandė jį sulaikyti vos peršokusį per užtvarą, bet Haris nustūmė jo ranką į šalį, švystelėjo tarnybiniu pažymėjimu ir nusvirduliavo per tuščią aikštę. Po kojomis girgždėjo žvyras. Jis nusigręžė nuo vaikų procesijos, Šlemdalio pradinės mokyklos ir Volerengos jaunimo orkestro, kurie tą akimirką pagal detonuojančią *„I'm just a Gigolo“* melodiją iškilmingai žygiavo po karališkuoju balkonu iš jo mojuojant karališkajai šeimai. Jis įbedė akis į švytinčių, besišypsančių veidų ir raudonų, baltų ir mėlynų vėliavų sieną. Žvilgsnis naršė po žmonių gretas: pensininkai, fotoaparatais spragsintys dėdulės, tėvai, ant pečių užsisodinę savo bamblius, bet niekur nesimato Sindrės Faukės. Gudbrando Juhanseno. Danieliaus Gudesono.

– Velniava!

Rėkė ne iš pykčio, o apimtas panikos.

Bet tenai, priešais užtvaras, išvydo bent jau pažįstamą veidą. Tarnyboje, apsirengęs civiliais drabužiais, su radijo stotele ir veidrodiniais akiniais nuo saulės. Šaunuolis, paklausė Hario patarimo paaukoti „Scotsman“ vaikus auginančių bendradarbių gerovei.

– Halvošenai!

102 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

„Signė mirė. Prieš tris dienas paleidus kulką į jos melagingą širdį, išdavikei buvo įvykdyta mirties bausmė. Tokį ilgą laiką tvirtai stovėjęs ant žemės aš susvyravau, kai paleidęs šūvį mane paliko Danielius. Likau vienišas ir sutrikęs, pasidaviau abejonėms ir praleidau siaubingą naktį. Dar liga prisidėjo. Prarijau tris piliules, kurių daktaras Bueris liepė gerti po vieną, bet skausmai vis viena buvo nepakenčiami. Bet galop užmigęs ir kitą dieną pakirdęs radau sugrįžusį Danielių ir naujų jėgų. Įveikėme priešpaskutinį tarpsnį, taigi narsiai laikysimės savo kurso ir toliau.

Stok prie laužo, kur vyrai aplinkui, kur ugnies raudonoji liepsna
Kviečia pergales žygdarbiais skinti ir neblėstančia kario drąsa.

Ji artinasi, toji diena, kai bus atkeršyta už Didžiąją Išdavystę. Nejaučiu baimės.

Man, žinoma, svarbiausia, kad Išdavystė būtų paviešinta. Jeigu šie memuarai pateks ne į tas rankas, gali atsitikti, kad išsigandus visuomenės reakcijos, jie bus sunaikinti ar nuslėpti. Apsidrausdamas esminės užuominas palikau jaunam pareigūnui iš Policijos saugumo. Dabar viskas priklauso nuo jo sumanumo, bet mano nuojauta kužda, kad tas žmogus bent jau nestokoja savarankiškumo.

Pastarosios dienos buvo dramatiškos.

Viskas prasidėjo tądien, kai nusprendžiau, kad atėjo laikas užraukti Signės istoriją. Buvau ką tik paskambinęs jai ir pasakęs, kad atvažiuoju jos pasiimti, kai eidamas lauk iš restorano „Šrioder“ už stiklinės kavinės sienos kitapus gatvės pamačiau Ėveno Jūlio veidą. Apsimečiau jo nepastebėjęs ir ėjau tolyn nesustodamas, tačiau žinojau, kad jis gerai viską apmąstęs netruks susigaudyti, kas yra kas.

Vakar mane aplankė policininkas. Maniau, kad mano užuominos nebuvo pakankamai akivaizdžios, kad jis įžvelgtų ryšį anksčiau nei aš užbaigsiu savo misiją. Tačiau, pasirodė, kad Vienoje jis aptiko Gudbrando Juhanseno pėdsakus.

Supratau, kad turiu laimėti laiko, bent keturiasdešimt aštuonias valandas. Taigi papasakojau jam istoriją apie Ėveną Jūlį, kurią buvau išgalvojęs kaip tik tam atvejui, jei susiklostytų panaši situacija. Papasakojau apie sužalotą vargšę Ėveno sielą, kad joje sau būstą įsitaisė Danielius. Visų pirma, tada atrodys, kad kaltininkas Jūlis, jis nužudė ir Signę. O antra, atrodys įtikinamesnė ir savižudybė, kurią jau rengiau Jūliui.

Policininkui išėjus nedelsiant ėmiausi darbo. Kai šiandien atidaręs duris Ėvenas Jūlis lauke ant laiptų pamatė mane, jis neatrodė pernelyg nustebęs. Nežinau, ar todėl, kad spėjo viską gerai apmąstyti, ar tiesiog jau pavargo stebėtis. Nes atrodė jau miręs. Prie gerklės pridėjęs peilį patikinau, kad jei bent krustelės, paskersiu jį taip pat lengvai, kaip ir jo šunį. Kad nesuabejotų mano ketinimais, pravėriau šiukšlių maišą, kurį atsinešiau su savimi, ir jis pamatė tą gyvūną. Užkopėme į miegamąjį. Mano nurodymu jis klusniai pasilypėjo ant kėdės ir pririšo šuns pavadį prie kablio lubose.

– Nenoriu, kad policija ką suuostų, kol neužbaigiau reikalų, todėl turime pasirūpinti, kad tai atrodytų kaip savižudybė, – pasakiau. O jis niekaip nereagavo, atrodė visiškai abejingas. Kas žino, gal aš jam tiesiog padariau paslaugą?

Paskui nuvaliau savo pirštų atspaudus, šiukšlių maišą su šunimi

įdėjau į šaldiklį, o peilius palikau rūsyje. Viskas buvo sutvarkyta ir užglaistyta, paskutinį kartą patikrinau miegamąjį, kai staiga išgirdau žvyro girgždesį ir ant kelio pamačiau stovintį policijos automobilį. Kiek tolėliau nuo namo, tarsi kažko lauktų, bet supratau atsidūręs nepavydėtinoje padėtyje. Gudbrandas, žinoma, puolė į paniką, bet, laimė, viską kontroliuojantis Danielius veikė greitai.

Atsinešiau kitų dviejų miegamųjų raktus, vienas jų tiko kambariui, kuriame kybojo Ėvenas. Padėjau jį ant kambario grindų, iš vidinės durų pusės ištraukiau tikrąjį raktą, juo užrakinau duris iš išorės. Tada, sukeitęs raktus, įkišau į spyną tą, kuris netiko. Galiausiai tikrąjį raktą palikau kyšoti kito miegamojo duryse. Apsisukau per kelias sekundes, paskui ramiai nulipau laiptais į pirmąjį aukštą ir surinkau Hario Hūlės mobiliojo telefono numerį.

Jau po akimirksnio jis įžengė vidun.

Nors jaučiau viduje kunkuliuojant juoką, manau, kad gebėjau nutaisyti nustebusį veidą. Tikriausiai todėl, kad pats kiek nustebau. Nes vieną iš policininkų buvau matęs anksčiau. Tą naktį Karališkajame parke. Bet nemanau, kad jis mane atpažino. Gal todėl, kad šiandien manyje matė Danielių. Ir – NE, nepamiršau nuvalyti savo pirštų atspaudų nuo raktų.“

– Hari! Ką tu čia veiki? Kas vyksta?

– Klausyk, perduok per savo radiją, kad...

– Ką?

Mušdamas skardinius būgnelius pro šalį pražygiavo Boltelekos mokyklos orkestras.

– Sakau, kad... – rėkė Haris.

– Ką? – šaukė Halvošenas.

Haris jam iš rankų išplėšė radiją:

– Įdėmiai klausykitės, visi mane girdintys šunsnukiai. Žvalgykitės vyro, septyniasdešimt devynių metų, ūgis – metras septyniasdešimt

penki, mėlynos akys, žili plaukai. Tikėtinai ginkluotas, kartoju – ginkluotas ir labai pavojingas. Yra pagrindo įtarti, kad kėsinasi nužudyti aukštą asmenį, todėl apylinkėse patikrinkite atvirus langus ir stogus. Kartoju...

Kol Halvošenas pusiau praverta burna spoksojo į Harį, šis kartojo pranešimą. Baigęs Haris sviedė radiją atgal į Halvošeno rankas.

– Dabar tau teks užduotis nutraukti Gegužės septynioliktosios šventę, Halvošenai.

– Ką tu čia paistai?

– Tu tarnyboje, o aš atrodau kaip... po išgertuvių. Jie manęs nepaklausys.

Halvošenas nužvelgė Harį – nuo neskusto smakro, suglamžytų, kreivai susagstytų marškinių iki basų kojų batuose.

– Kas tie „jie“?

– Nejaugi tu iš tikrųjų dar nesuvokei, apie ką aš kalbu? – iškėlęs drebantį pirštą užmaurojo Haris.

103 SKYRIUS

Oslas, 2000 m. gegužės 17 d.

„Rytoj. Nuotolis keturi šimtai metrų. Kartą man jau pavyko. Parkas bus išsprogęs žaluma, toks pilnas gyvybės, toks be mirties. Bet aš išlaisvinau kelią kulkai. Vienas nudžiūvęs medis be lapų. Kulka atskries iš dangaus, tarsi Dievo pirštas ji smigs į išdaviko atžalą, ir visi pamatys, kaip Jis elgiasi su tais, kurie nėra tyros širdies. Išdavikas sakė mylįs savo šalį, bet paliko ją, prašė mus gelbėti ją nuo įsibrovėlių iš Rytų, bet vėliau prikalė mus prie gėdos stulpo kaip išdavikus.“

Hariui pasilikus atviroje aikštėje ir tarsi girtam sukant po ją ratus Halvošenas nubėgo prie Karaliaus rūmų įėjimo. Praeis kelios minutės, kol karališkasis balkonas ištuštės, mat įtakingi vyrai pirmiausia turi priimti sprendimus, už kuriuos vėliau bus atsakingi, Gegužės septynioliktosios šventė nenutraukiama tiesiog šiaip sau, vien dėl to, kad pareigūnas iš provincijos šnektelėjo su abejotinos reputacijos kolega. Jo žvilgsnis klaidžiojo žmonių minioje, pirmyn ir atgal, tarsi nežinodamas, ko ieško.

Ji atskries iš dangaus.

Jis pažvelgė aukštyn. Žaliuojantys medžiai. Jie tokie aukšti, o lapija tokia tanki, kad net su geru taikikliu beviltiška šaudyti iš aplinkinių namų.

Haris užsimerkė. Sukrutino lūpas. Nagi, padėk man, Elena.

Išlaisvinau kelią.

Kuo jie taip stebėjosi, tiedu iš Parkų priežiūros tarnybos, kai jis vakar čia ėjo pro šalį? Medis. Jis buvo be lapų. Vėl atsimerkė, žvilgsnis nuslydo medžių viršūnėmis ir tada jis pamatė: parudavusį, mirusį ąžuolą. Haris pajuto, kaip ėmė daužytis širdis. Apsigręžė ir vos nepartrenkęs karinio orkestro vadovo leidosi bėgti link rūmų. Atsidūręs ten, kur tarp medžio ir balkono galėtum nubrėžti tiesią liniją, sustojo. Pažvelgė į medžio pusę. Už nuogų šakų stūksojo ledo mėlynumo stiklinis gigantas. „SAS“ viešbutis. Žinoma. Kaip paprasta. Viena kulka. Gegužės septynioliktąją niekas neatkreips dėmesio į šūvio trenksmą. Paskui jis ramiai nusileis į gyvenimu pulsuojančią registratūrą ir pranyks žmonių užtvindytose gatvėse. O paskui? Kas bus po to?

Negalima dabar apie tai galvoti, reikia veikti. Reikia veikti. Tačiau buvo toks pavargęs. Susijaudinimą staiga pakeitė nenugalimas poreikis nešdintis kuo toliau, eiti namo, atsigulti ir užmigti, o pabudus kitą dieną suvokti, kad nieko panašaus neįvyko, kad visa tai tik prisisapnavo. Užkaukė Drameno gatve pravažiuojančio greitosios pagalbos automobilio sirena, ir jis atsipeikėjo. Tas garsas pučiamųjų muzikos uždangą perskrodė kiaurai.

– Velniava!

Jis pasileido tekinas.

104 SKYRIUS

„Radisson SAS“, 2000 m. gegužės 17 d.

Abi kojas parietęs po savimi senasis vyriškis atsišliejo į langą, rankomis laikė ginklą ir klausėsi tolyje pamažu silpstančios greitosios pagalbos automobilio sirenos. Jie nebespės, pagalvojo jis. Miršta visi.

Vėl vėmė. Daugiausia krauju. Nuo skausmo kone atėmė sąmonę, paskui susirietęs jis gulėjo ant vonios grindų laukdamas, kol ims veikti piliulės. Keturios. Skausmas atslūgo, dar sudavė paskutinį smūgį į nugarą primindamas, kad sugrįš, ir vonios kambarys vėl atgavo savo įprastinį pavidalą. Vienas iš dviejų vonios kambarių. Su sūkurine vonia. O gal garine pirtimi? Kad ir kaip ten, veikė televizorius, kuris visais kanalais transliavo tautą ir karalių šlovinančias giesmes bei šventiškai apsirengusių žurnalistų reportažus iš vaikų eitynių.

Dabar jis sėdėjo svetainėje, o danguje tarsi didžiulis deglas švytėjo saulė, nutvieksdama viską aplinkui. Žinojo, kad verčiau nežiūrėti tiesiai į ugnį, mat ji apakina ir tada nepastebėsi rusų snaiperių, kažkur niekieno žemėje besirangančių per sniegą artyn.

– Matau jį, – sukuždėjo Danielius. – Ties pirma valanda, balkone, tiesiai už nudžiūvusio medžio.

Medžiai? Juk šioje bombų ir granatų iškedentoje žemėje neaugo medžiai.

Sosto įpėdinis išėjo į balkoną, bet netarė nė žodžio.

– Sprunka! – sušuko balsas, panašus į Sindrės.

– Nepavyks, – tarė Danielius. – Joks suknistas bolševikas nepaspruks.

– Susigaudė, kad mes jį pastebėjom, pasislėps toje įduboje.

– Nepavyks, – tarė Danielius.

Senasis vyriškis paguldė ginklą ant palangės. Pasinaudojęs atsuktuvu iki galo atvėrė langą, kurį iš pradžių vos tepraverdavai. Ką ten jam anąkart paaiškino toji mergina iš registratūros? Kad viešbučio svečiams „nekiltų paikų minčių". Pažvelgė pro taikiklį. Žmonės apačioje atrodo tokie mažyčiai. Patikslino atstumą. Keturi šimtai metrų. Šaunant iš viršaus žemyn reikia nepamiršti, kad kulką savaip veikia sunkio jėga, kulka skrieja kitokia trajektorija nei šaunant horizontaliai. Tačiau Danielius tai žinojo, Danielius žinojo viską.

Senolis dirstelėjo į laikrodį. Be penkiolikos vienuolika. Laikas. Skruostu prigludo prie sunkios šaltos buožės, kairiąją ranką kiek ištiesė į priekį ir apgniaužė ja vamzdį. Primerkė kairiąją akį. Taikiklyje pasirodė balkono turėklai. Paskui – juodi paltai ir cilindrai. Surado veidą, kurio ieškojo. Tikrai panašus. Tas pats jaunas veidas kaip 1945 metais.

Danielius nuščiuvo ir vis taikėsi. Iš jo burnos bemaž liovėsi kilęs šalčio garas.

Priešais balkoną, kur nesiekė taikiklio akis, nudžiūvęs ąžuolas aukštyn į dangų tiesė juodus raganos pirštus. Ant vienos iš šakų tupėjo paukštis. Ant pačios šūvio tiesės. Senasis vyriškis nervingai pasimuistė. Ką tik jo ten nebuvo. Turėtų tuoj nuskristi. Nuleidęs ginklą į skaudamus plaučius įkvėpė šviežio oro.

Plinkt – plinkt.

Iš visų galių trenkęs į vairą Haris dar kartą pasuko užvedimo raktelį.

Plinkt – plinkt.

– Užsivesk, tu, sena gelda. Antraip rytoj keliausi tiesiai į laužyną.

Sukriokęs eskortas užsivedė ir, drabstydamasis žole bei žemėmis, rovė iš vietos. Prie tvenkinio staigiai pasuko į dešinę. Ant kilimėlio sugulę jaunuoliai iškėlė alaus butelius ir Hariui skersuojant link „SAS“ viešbučio drąsino: „Spausk, pirmyn!“ Pirma pavara kaukindamas variklį ir ranka spausdamas garso signalą jis veiksmingai skynėsi kelią per žmonių užtvindytą pėsčiųjų taką, bet prie vaikų darželio parko pakraštyje netikėtai iš už medžio išniro vaikiškas vežimėlis, jis bloškė automobilį į kairę, nusuko vairą į priešingą pusę, ėmė slysti ir tik vargais negalais išvengė susidūrimo su tvora priešais šiltnamius. Automobilis skersas išlėkė į Vergelando gatvę priešais staiga stabdantį taksi su Norvegijos vėliavėlėmis ir beržo šakelėmis apkaišytomis radiatoriaus grotelėmis, bet padidinęs greitį Haris išvinguriavo pro priešais slenkančius automobilius ir įsuko į Holbergo gatvę.

Sustojęs priešais sukamąsias viešbučio duris iššoko lauk. Jam įsiveržus į žmonių pilną registratūrą, stojo ta akimirksnio tyla, kai visi tikisi patirti ką nors tokio. Tačiau viso labo teįlėkė tik Gegužės septynioliktąją gerokai įkaušęs vyriškis, kokių matė ir anksčiau, tad bendra garso amplitudė vėl stryktelėjo aukštyn. Haris pripuolė prie vienos tų idiotiškų „salelių“.

– Labą priešpietę, – tarė balsas. Pora pakeltų antakių, akys po šviesiais garbanotais plaukais, panašiais į peruką, nužvelgė jį nuo galvos iki kojų. Haris užmetė akį į jos vardo kortelę.

– Bete Andresen, tai, ką dabar pasakysiu, nėra nevykęs pokštas, todėl klausykis įdėmiai. Aš esu policininkas, ir jūsų viešbutyje yra žudikas.

Betė Andresen žvelgė į aukštą pusnuogį vyriškį krauju pasruvusiomis akimis, kurį ji, visiškai suprantama, iškart nusprendė esant girtą, pamišusį, arba ir viena, ir kita. Ji atidžiai apžiūrėjo tarnybinį pažymėjimą, kurį jis laikė iškėlęs priešais ją savo rankoje. Vėl į jį įsižiūrėjo. Ilgai.

– Pavardė? – paklausė ji.

– Jis vadinasi Sindrė Faukė.

Jos pirštai lakstė klaviatūra.

– Apgailestauju, tokiu vardu niekas neapsistojo.

– Velnias! Pamėgink „Gudbrandas Juhansenas“.

– Ir Gudbrando Juhanseno nėra, pone Hūle. Gal kitame viešbutyje?

– Ne! Jis čia, šiuo metu jis – savo kambaryje.

– Tai jūs su juo kalbėjotės?

– Ne, ne, aš... per ilgai aiškinti.

Haris ranka užsidengė veidą.

– Palauk, man reikia pagalvoti. Turėtų būti apsistojęs aukštai. Kiek čia aukštų?

– Dvidešimt du.

– O kiek iš tų, kurie gyvena virš dešimto aukšto, nėra atidavę kambario rakto?

– Bijau, kad nemažai.

Iškėlęs abi rankas į viršų Haris išsprogino į ją akis:

– Savaime suprantama, – sušnabždėjo jis. – Tai Danieliaus darbas.

– Atsiprašau?

– Paieškok Danieliaus Gudesono.

Kas bus toliau? Senasis vyriškis nežinojo, jokio „toliau“ nebuvo. Bent jau iki šiol. Ant palangės pasidėjo keturias kulkas. Nuo auksinio atspalvio rudo gilzių metalo atsispindėjo saulės spinduliai.

Vėl įsižiūrėjo pro taikiklį. Paukštis tebetupėjo. Pažino jį. Jų vardai vienodi. Nukreipė taikiklį į žmonių minią. Apžiūrinėjo prie užtvarų sustojusių žmonių virtinę. Kol žvilgsnis sustojo prie pažįstamo veido. Nejaugi iš tikrųjų?.. Nustatė ryškumą. Jokios abejonės, ten Rakelė. Ką ji veikė Karaliaus rūmų aikštėje? O štai pasirodė ir Olegas. Jis, rodosi, atkurnėjo tekinas iš vaikų parado. Ištiesusi rankas Rakelė

perkėlė jį per užtvarą. Rakelė stipri. Jos rankos stiprios. Kaip ir motinos. Dabar nuėjo link sarginės. Rakelė žvilgtelėjo į laikrodį tarsi kažko lauktų. Olegas vilkėjo striukę, kurią jis padovanojo jam Kalėdoms. Rakelė sakė, kad Olegas ją vadino „senelio striuke". Panašu, kad jinai jau kiek ankštoka.

Senolis patenkintas sukrizeno. Teks rudeniop nupirkti naują.

Šįkart skausmai surietė neperspėję, ir bejėgiškai žiopčiodamas jis vos gaudė orą.

Liepsna krito žemyn, apkaso siena link jo ropojo susikūprinę jų šešėliai.

Viskas aptemo, bet tada, kai jis pajuto visa galva panirsiąs į juodumą, skausmai atlėgo. Ginklas nuslydo ant grindų, o prakaituoti marškiniai prilipo prie kūno.

Jis išsitiesė, ginklą vėl pasidėjo ant lango atbrailos. Paukštis buvo nuskridęs. Šūviui kelias laisvas.

Teleskopinio taikiklio lęšį vėl užpildė jaunutis veidas. Karališkasis vaikinas buvo išsimokslinęs. Olegas irgi bus mokytas. Tokie paskutiniai jo žodžiai Rakelei. Tokie paskutiniai jo žodžiai sau prieš nušaunant Brandhaugą. Rakelės namuose nebuvo tą dieną, kai jis užsuko į namą Holmenkolio gatvėje pasiimti keletą knygų, atsirakinęs duris įėjo vidun ir visiškai atsitiktinai pastebėjo ant rašomojo stalo gulintį voką su Rusijos ambasados laiško antrašte. Perskaitė, padėjo atgal ir pro langą įsistebeilijo į sodą, į sniego lopinėlius, likusius po ano viesulo, to paskutinio mėšlungiško žiemos pasispardymo. Paskui išvertė rašomojo stalo stalčius ir surado kitus laiškus, tuos su Norvegijos ambasados antraštėmis, ir tuos – be antraščių, parašytus ant popierinių servetėlių, ir iš užrašų knygutės išplėštų lapų, kuriuos pasirašė Berntas Brandhaugas. Ir prisiminė Kristoferį Brokardą.

Joks rusų išpera nebešaudys į mus šį vakarą.

Senasis vyriškis atlaužė saugiklį. Pajuto keistą ramybę. Ką tik pri-

siminė, kaip lengva buvo perrėžti gerklę Brokardui. Ir nušauti Berntą Brandhaugą. Senelio striukė, nauja „senelio striukė“. Iš plaučių iškvėpęs orą, užlenkė pirštą ant gaiduko.

Slysdamas su kortele rankoje, atidarančia visus viešbučio kambarius, Haris puolė prie lifto ir dar spėjo įkišti koją tarp užsiveriančių durų. Jos vėl atsivėrė. Į jį spoksojo iš nuostabos prasižioję veidai.

– Policija! – suriko Haris. – Visi lauk!

Atrodė, tarsi būtų nuaidėjęs mokyklos skambutis į ilgąją pertrauką, bet vienas į šeštąją dešimtį įkopęs vyriškis su juoda ožio barzdele virš mėlyno dryžuoto kostiumo, papuoštu milžinišku Gegužės septynioliktosios kaspinu ant krūtinės ir pleiskanomis apibarstytais pečiais liko kur stovėjęs:

– Mano mielas žmogau, esame Norvegijos piliečiai, ir, tiesą sakant, mūsų valstybė nėra policinė!

Apėjęs vyriškį Haris įlipo į liftą ir paspaudė dvidešimt antruoju skaičiumi pažymėtą mygtuką. Bet ožio barzdelė nenusileido:

– Pateik man nors vieną argumentą, kodėl aš, mokesčių mokėtojas, turėčiau taikstytis su...

Haris iš perpetės dėklo išsitraukė Vėberio tarnybinį revolverį:

– Čia aš turiu šešis argumentus, mokesčių mokėtojau. Lauk!

Laikas bėga nesustodamas, netrukus išauš nauja diena. Ryto šviesoje lengviau pamatyti, ar jis draugas, ar priešas.

Priešas, priešas. Per anksti, ar per vėlai, vis viena jį pričiupsiu.

Senelio striukė.

Užsičiaupk, nėra jokio „toliau“!

Veidas taikiklyje – toks rimtas. Nusišypsok, vaikine.

Išdavystė, išdavystė, išdavystė!

Gaidukas įspaustas taip giliai, kad nebėra jokio pasipriešinimo, tai niekieno žemė, kažkur joje – kulkos paleidimo taškas. Nereikia

galvoti apie trenksmą ir atatranką, paprasčiausiai – spausti, tegul išlekia, kada tinkama.

Griausmas užklupo jį visiškai netikėtai. Sekundės dalį buvo visiškai, absoliučiai tylu. Paskui atvilnijo aidas, o garso banga pakilo viršum miesto ir žaibiškos tylos, akimirksniu nuščiuvus tūkstančiui garsų.

Bėgdamas dvidešimt antrojo aukšto koridoriais Haris išgirdo griausmą.

– Velnias! – sušvokštė jis.

Į jį artėjančios ir iš abipus pro šalį slenkančios sienos – toks įspūdis, tarsi jis nertų į piltuvėlio gilumą. Durys. Paveikslai, mėlynų kubų motyvai. Ant minkšto kilimo žingsniai – kone begarsiai. Puiku. Geruose viešbučiuose pagalvoja apie garso slopinimą. O geri policininkai galvoja, ką daryti. Velnias, velnias, smegenyse pieno rūgštis. Ledukų aparatas. 2254 kambarys, 2256 kambarys. Dar vienas trenksmas. „Palace“ apartamentai.

Širdis į šonkaulius būgnijo treles. Atsistojęs prie durų Haris į spyną įkišo kortelę. Tyliai zvimbtelėjo. Paskui pasigirdo sklandus spragtelėjimas, spynos lemputė įsižiebė žalia šviesa. Haris atsargiai nuspaudė durų rankeną.

Tokioms situacijoms policija turėjo parengusi veiksmų metodiką. Haris lankė kursus ir jų mokėsi. Dabar neketino nė vienu iš jų pasinaudoti.

Jis atplėšė duris, abiem rankom priešais save laikydamas pistoletą įsiveržė į vidų ir svetainės tarpduryje krito ant kelių. Ryški šviesa tvindė kambarį, akino ir svilino akis. Atviras langas. Už jo stiklo saulė tarsi nimbas kabojo virš žilaplaukės lėtai besigręžiančio vyro galvos.

– Policija! Mesk ginklą! – rėkė Haris.

Hario vyzdžiai susitraukė ir iš šviesos išsliuogė į jį nukreipto ginklo siluetas.

– Mesk ginklą, – pakartojo jis. – Padarei, ko atėjęs, Fauke. Misija įvykdyta. Viskas baigta.

Keista, bet už lango tebeplyšavo pučiamųjų orkestrai, tarsi nieko nebūtų įvykę. Pakėlęs ginklą senasis vyriškis priglaudė jo buožę prie skruosto. Hario akys apsiprato su šviesa, dabar jis spoksojo į vamzdžio žiotis – ginklo, iki šiol matyto tik nuotraukose.

Faukė kažką sumurmėjo, bet jo žodžius nusinešė naujas trenksmas, šįkart skardesnis ir aiškesnis.

– Po par... – sušnabždėjo Haris.

Lauke, Faukei už nugaros, jis pamatė dūmų kamuolį, kylantį į orą iš patrankos ant Akešhiūso tvirtovės pylimo – tarsi teksto balionėlis. Gegužės septynioliktosios saliutai. Tai, ką girdėjo, buvo Gegužės septynioliktosios saliutai! Haris išgirdo šaukiant „valio“. Pro šnerves įtraukė oro. Kambaryje parako tvaiko nepajuto. Suprato, kad Faukė neiššovė. Dar ne. Tvirčiau spausdamas revolverio rankeną žvelgė į raukšlėtą veidą, abejingai spoksantį į jį pro taikiklį. Svarbiausia čia – ne tik jo paties ir senolio gyvybė. Nurodymai buvo aiškūs.

– Atvažiavau iš Vibės gatvės, perskaičiau tavo dienoraštį, – tarė Haris. – Gudbrandai Juhansenai. O gal dabar kalbuosi su Danieliumi?

Haris sukando dantis ir pamėgino sulenkti smilių.

Senasis vyriškis vėl kažką sumurmėjo.

– Ką sakei?

– *Passwort*, – ištarė senolis. Balsas kimus ir visiškai neatpažįstamas, ne tas, kurį Haris buvo girdėjęs anksčiau.

– Nedaryk to, – tarė Haris. – Neversk manęs.

Per Hario kaktą nuriedėjo prakaito lašas, sliuogė žemyn nosies nugarėle, kol stabtelėjo ant paties nosies galiuko, tarsi toliau nebegalėtų apsispręsti. Haris patogiau sugniaužė pistoletą.

– *Passwort*, – pakartojo senolis.

Haris matė, kaip jo pirštas priglunda prie gaiduko. Mirties baimė spustelėjo širdį.

– Ne, – pasakė Haris. – Ne per vėlu.

Bet žinojo, kad tai netiesa. Per vėlu. Senolis buvo anapus nuovokos, anapus šio pasaulio, šio gyvenimo.

– *Passwort*.

Netrukus jiems viskas baigsis, tik dar liko šiek tiek lėto laiko, lyg Kūčių vakarą belaukiant...

– Olegas, – tarė Haris.

Ginklas buvo nukreiptas tiesiai į jo galvą. Kažkur tolumoje suaimanavo automobilio signalas. Senolio veidu perbėgo traukuliai.

– Slaptažodis „Olegas“, – tarė Haris.

Pirštas ant gaiduko sustingo.

Senolis pravėrė burną. Kažką sakys.

Haris sulaikė kvapą.

– Olegas, – ištarė senasis. Žodis išskrido kaip vėjas iš jo suskirdusių lūpų.

Vėliau Haris niekaip negalėjo paaiškinti to, ką matė savomis akimis: tą pačią akimirką senolis ėmė merdėti. O kitą akimirką į Harį iš po raukšlių žvelgė vaiko veidas. Ginklas jau nebenukreiptas į jį, ir Haris nuleido revolverį. Lėtai ištiesė ranką ir uždėjo senoliui ant peties.

– Ar pažadi? – senuko balsas buvo vos girdimas. – Kad jie ne...

– Pažadu, – tarė Haris. – Aš pats asmeniškai pasirūpinsiu, kad jokie vardai nebūtų paviešinti. Olegas su Rakele nenukentės.

Senolis ilgai nenuleido akių nuo Hario. Paskui šautuvas dunkstelėjo į grindis, ir jis susmuko ant žemės.

Prieš surinkdamas registratūros numerį, kad paprašytų Betės iškviesti greitąją medicinos pagalbą, Haris iš šautuvo išėmė apkabą su šoviniais ir padėjo ją ant sofos. Po to paskambinęs Halvošenui į mobilųjį pranešė, kad pavojus praėjo. Užkėlęs senolį ant sofos atsisėdo ant kėdės ir ėmė laukti.

– Galų gale aš jį pričiupau, – sušnabždėjo senasis. – Žinai, jis vos nepaspruko. Į lomą.

– Ką pričiupai? – godžiai traukdamas cigaretę paklausė Haris.

– Taigi Danielių. Pagaliau su juo susidorojau. Helena buvo teisi. Aš visą laiką buvau stipresnis.

Užgesinęs nuorūką Haris atsistojo prie lango.

– Aš mirštu, – sušnabždėjo senolis.

– Žinau, – tarė Haris.

– Jis man ant krūtinės. Ar matai?

– Ką?

– Šešką.

Tačiau Haris nematė šeško. Tik tarsi akimirkos abejonę regėjo dangumi praskrendantį baltą debesį, matė ant visų miesto stiebų saulėje plevėsuojančias Norvegijos vėliavas, pro langą nuplasnojantį pilką paukštį. Bet šeško nematė.

X dalis

PRISIKĖLIMAS

105 SKYRIUS

Ulevolio ligoninė, 2000 m. gegužės 19 d.

Bjarnė Meleris rado Harį Onkologijos skyriaus laukiamajame.

Atsisėdęs greta Hario policijos skyriaus viršininkas pamerkė akį mažai mergytei, kuri suraukusi antakius nuo jo nusigręžė.

– Girdėjau, kad viskas baigta, – tarė jis.

Haris linktelėjo.

– Šiąnakt ketvirtą valandą. Rakelė čia išbuvo visą laiką. Dabar ten Olegas. Ką čia veiki?

– Ketinau su tavimi šnektelėti.

– Man reikia cigaretės, – tarė Haris, – eime į lauką.

Jie susirado suolelį po medžiu. Dangumi skriejo lengvučiai debesys. Pranašavo dar vieną šiltą dieną

– Tai Rakelė nieko nežino? – paklausė Meleris.

– Ničnieko.

– Taigi težinoma man, Meirikui, policijos viršininkei, teisingumo ministrui ir ministrui pirmininkui. Ir, savaime suprantama, tau.

– Tau geriau už mane žinoti, kas ir kam aišku, šefe.

– Taip. Tikrai. Aš tik garsiai mąstau.

– Ir ką norėjai man pasakyti?

– Žinai, Hari? Būna dienų, kai man kyla noras dirbti kur kitur. Ten, kur mažiau politikos ir daugiau policijos darbo. Kaip antai, Bergene. Bet būna ir taip – atsikeli tokią dieną kaip ši, atsistoji prie miegamojo lango, pažvelgi į fiordą, į Didžiąją salą, klausaisi

paukščių giesmių ir... na, supranti? Tuomet staiga nebesinori būti niekur kitur.

Žvilgsniu Meleris stebėjo jo šlaunimi aukštyn ropojančią boružę.

– Taigi norėjau pasakyti, Hari, kad mielai paliktume viską taip, kaip yra.

– Apie kokį „viską“ kalbame?

– Ar žinojai, kad per pastaruosius dvidešimt metų nė vienas Amerikos prezidentas nebaigė savo kadencijos be to, kad būtų nustatyta mažiausiai dešimt pasikėsinimų jį nužudyti? Ir kad visi nusikaltėliai suimti taip ir nesužinojus žiniasklaidai? Jeigu paaiškės, kad rengtas pasikėsinimas į valstybės galvą, Hari, niekam nebus jokios naudos. Ir dar toks, kuris teoriškai galėjo pasisekti.

– Teoriškai, šefe?

– Ne mano formuluotė. Kad ir kaip ten būtų, nutarta, kad jį laikysime paslaptyje. Kad nesukeltume sąmyšio. Ir neatskleistume spragų saugumo užtikrinimo sistemoje. Tai irgi ne mano žodžiai. Pasikėsinimas nužudyti – lygiai toks pat užkrečiamas kaip...

– Suprantu, ką turi galvoje, – Haris per nosį išpūtė dūmus. – Bet tai nuspręsta pirmiausia dėl tų, kurie užima atsakingus postus, tiesa? Tų, kurie galėjo ir turėjo laiku skambinti pavojaus varpais.

– Kaip ir sakiau, – tarė Meleris, – būna dienų, kai Bergenas atrodo labai patraukli alternatyva.

Kurį laiką jie tylėjo. Priešais juos oriai strikinėjo paukštis, kilnojo uodegą, lesinėjo žolę ir budriai dairėsi aplinkui.

– Baltoji kielė, – tarė Haris, – *Motacilla alba*, atsargus paukštukas.

– Ką?

– „Paukščių mylėtojų vadovas“. Ką darysime dėl Gudbrando Juhanseno įvykdytų žmogžudysčių?

– Mums juk pakaktų ankstesnės tų nužudymų versijos, taip?

– Ką nori pasakyti?

Meleris pasimuistė.

– Vėl pradėję ten knaisiotis, mes tik draskytume senas artimųjų žaizdas rizikuodami, kad kas nors išnarplios visą istoriją. Juk bylos buvo išspręstos.

– Aišku. Ėvenas Jūlis. Ir Sverė Ulsenas. O ką manai apie Halgrimo Dalės nužudymą?

– Niekas dėl jo nekels triukšmo. Juk šiaip ar taip Dalė buvo tik... ė...

– Tik vienišas nukaršęs girtuoklis?

– Susimildamas, Hari, tik jau visko neapsunkink. Pats žinai, kad ir man visa tai nepatinka.

Užgesinęs cigaretę į suolelio atramą, nuorūką Haris įbruko atgal į cigarečių pakelį.

– Turiu grįžti vidun, šefe.

– Taigi galime tikėtis, kad liežuvio nelaidysi?

Haris šyptelėjo.

– Ar tiesa, ką žmonės šneka apie mano įpėdinį PST?

– Gryna tiesa, – patvirtino Meleris. – Tomas Valeris sakė teiksiąs prašymą. Meirikas tą vietą užimantį žmogų paskirs vadovauti visam Jaunųjų nacių skyriui, tai geras tramplinas – tiesiai į prestižines pareigas. Tarp kitko, ketinu jį rekomenduoti. Įtariu, apsidžiaugsi, kad dabar, grįžęs į Smurtinių nusikaltimų skyrių, jo ten neberasi? Juk dabar mūsų skyriuje lieka laisva inspektoriaus vieta.

– Tai, matyt, ir yra užmokestis už liežuvio prilaikymą?

– Iš kur, po galais, trauki tokius dalykus, Hari? Gausi tą vietą dėl to, kad esi geriausias. Juk dar kartą tai įrodei. Man tik rūpi, ar galime tavimi pasitikėti?

– Žinai, su kokia byla norėčiau dirbti?

Meleris gūžtelėjo pečiais.

– Elenos nužudymas išaiškintas, Hari.

– Ne visai, – tarė jis. – Yra dar pora dalykų, kurių kol kas nežinome. Tarkim, kur dingo du šimtai tūkstančių kronų, sumokėtų už ginklo pirkimo sandorį. Gal buvo ne vienas tarpininkas.

Meleris linktelėjo.

– Gerai. Judu su Halvošenu tam turite du mėnesius. Jeigu per tą laiką nieko nerasite, byla bus baigta.

– Tinka.

Meleris pakilo eiti.

– Norėjau paklausti vieno dalyko, Hari. Kaip atspėjai, kad slaptažodis „Olegas“?

– Na, Elena man dažnai sakydavo, kad pirmoji jai į galvą šovusi mintis beveik visada pasirodo teisingiausia.

– Įspūdinga. – Meleris palingavo galvą. – Taigi tau pirmiausiai atėjo į galvą jo anūko vardas?

– Ne.

– Ne?

– Aš ne Elena. Turėjau gerai pagalvoti.

Meleris pervėrė jį žvilgsniu.

– Šaipaisi, Hūle?

Nusišypsojęs Haris galva mostelėjo į kielę.

– Toje knygoje apie paukščius skaičiau, kad niekas nežino, kodėl kielė, stovėdama vietoje, kilnoja uodegą. Tai – paslaptis. Žino tik tiek, kad kitaip ji negali...

106 SKYRIUS

Policijos būstinė, 2000 m. gegužės 19 d.

Haris vos spėjo susikelti kojas ant rašomojo stalo ir tobulai įsitaisyti kėdėje, kai suskambėjo telefonas. Kad paskui vėl nereikėtų ieškoti patogios sėdėsenos, iš visų jėgų stengdamasis sėdmenimis išlaikyti pusiausvyrą ant naujosios biuro kėdės su pasalūniškai slidžiais ratukais, Haris išsitempė į priekį. Vargais negalais pirštų galiukais pasiekė telefono ragelį.

– Hūlė.

– *Harry? Esaias Burne speaking. How are you?*

– *Esaias? This is a surprise.*

– Tikrai? Skambinu norėdamas tau padėkoti, Hari.

– Padėkoti man už ką?

– Kad nieko nedarei.

– Nedariau... ko?

– Žinai, apie ką kalbu, Hari. Kad nesulaukėme jokių diplomatinių veiksmų dėl malonės prašymo ir panašiai.

Haris neatsakė. Jau kurį laiką lyg ir tikėjosi sulaukti šio skambučio. Sėdėti vėl staiga tapo nepatogu. Vaizduotėje iškilo meldžiančios Andrėjaus Hoknerio akys. Ir maldaujantis Konstansos Hokner balsas: „Ar pažadat, kad padarysit viską, ką galite, pone Hūle?“

– Hari?

– Klausau.

– Vakar buvo paskelbtas nuosprendis.

Haris įsižiūrėjo į Sesės nuotrauką ant sienos. Tais metais buvo nepaprastai karšta vasara, ar ne? Jie maudydavosi net per lietų. Pajuto, kaip užliejo neapsakomas liūdesys.

– Mirties bausmė? – išgirdo klausiant savo paties balsą.

– Galutinai ir neapskundžiamai.

107 SKYRIUS

Restoranas „Šrioder“, 2000 m. birželio 1 d.

– Ką veiksi šią vasarą, Hari?

Maja skaičiavo grąžą.

– Nežinau. Ketiname kur nors čia, Norvegijoje, išsinuomoti vasarnamį. Pamokyti berniuką plaukti ir panašiai.

– Nežinojau, kad turi vaikų.

– Neturiu. Ilga istorija.

– Šit kaip? Tikiuosi vieną dieną ją išgirsti.

– Galbūt, Maja. Monetas pasilik.

Žemai nusilenkusi reveransu ir kreivai šyptelėjusi Maja pasišalino. Penktadienio popietė, bet restorane žmonių retoka. Tikriausiai daugelį šiluma išginė į lauko restoraną Sankthanshaugene.

– Na? – tarė Haris.

Senasis vyriškis be žodžių spoksojo į alaus bokalo vidų.

– Jis miręs. Nesidžiaugi, Osnesai?

Pakėlęs galvą Mohikanas pažvelgė į Harį.

– Kas miręs? – pasakė jis. – Niekas nemirė. Tik aš. Esu paskutinis iš mirusiųjų.

Haris atsiduso ir įsibrukęs laikraštį po pažastimi žengė į karščiu mirguliuojančią popietę.

Nesbø, Jo
Ne-154
Raudongurklė: romanas / Jo Nesbø; iš norvegų kalbos vertė Agnė Petrauskaitė. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009. – 525 p.
ISBN 978-9986-39-593-5

Jo Nesbø – garsus šiuolaikinis jaunosios kartos rašytojas, talentingas detektyvų meistras, labiausiai išgarsėjęs vadinamaisiais Hario Hūlės ciklo romanais. 2005 m. šio ciklo romanas „Raudongurklė“ buvo pripažintas geriausiu visų laikų Norvegijos kriminaliniu romanu. Šis kūrinys, pasak kritikų, meniniu požiūriu – vienas ambicingiausių detektyvų skandinavų literatūroje. Tai jaudinama istorija apie karą, meilę ir išdavystę. Autorius drąsiai atskleidžia tamsiausius Norvegijos istorijos epizodus ir meistriškai juos supina su šiuolaikine skandalinga detektyvine istorija.

UDK 839.6-3

Jo Nesbø

Raudongurklė

Romanas

Redaktorė Audronė Gečiauskienė
Leidyklos redaktorius Saulius Repečka
Dailininkas Dovydas Čiuplys
Korektorė Virginija Savickienė
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2009 05 01. 18,5 apsk leidyb. l. Užsakymas 725. 730-oji leidyklos knyga.
Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius,
www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino AB „Aušra“, Vytauto pr. 23, LT-44352